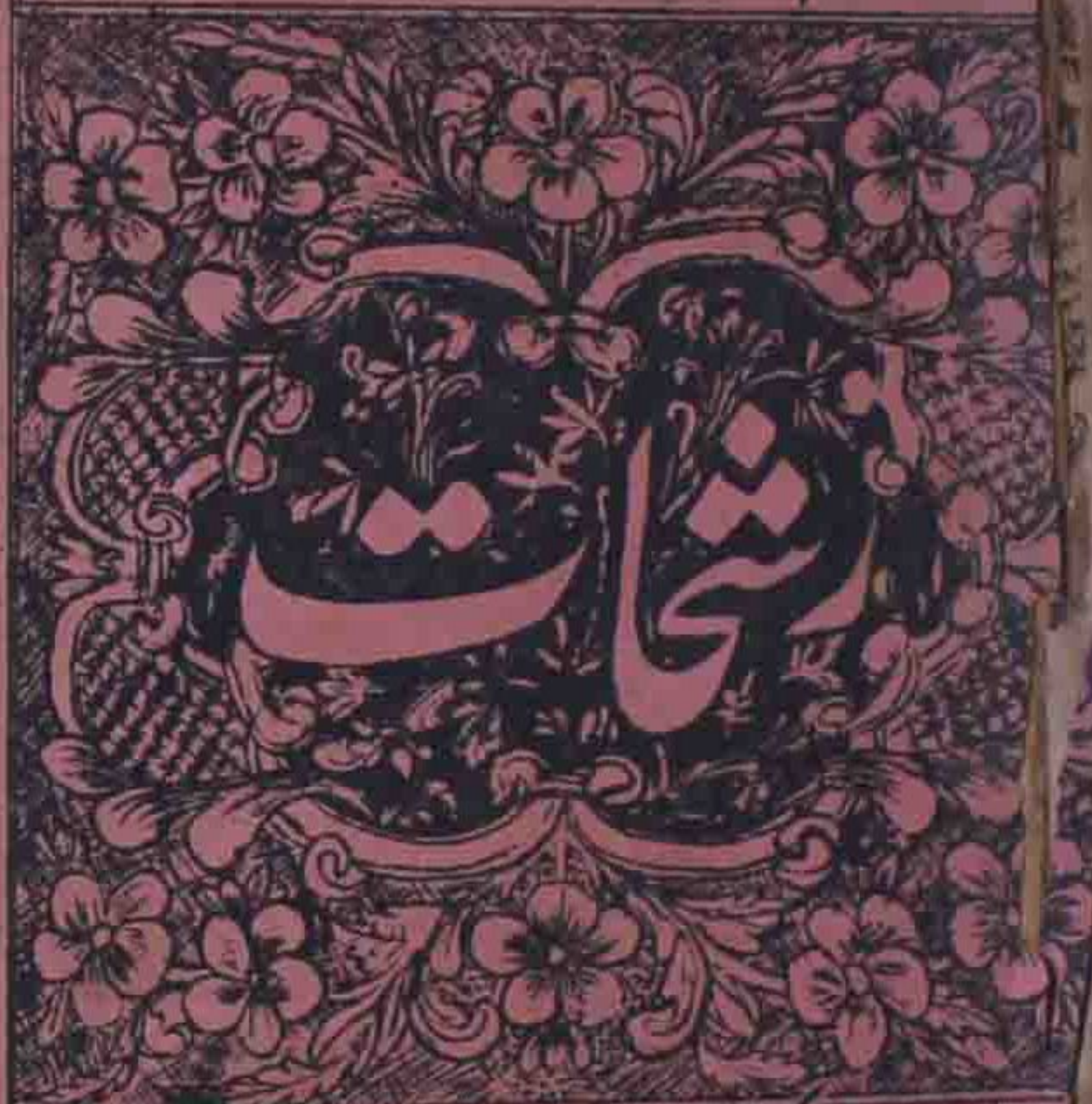

وَصَنَّا كَرِيمًا كَرِيمًا فَضْلًا زَمَانًا
وَعَزَّزْنَا فِي بَنِينَ قَرِينِينَ

چند که درین ایام مجسمه نشود تبرک مثل بحالات بزرگان دین متین اعمی

صنعت عالم اهل فضل اهل افضال سر از خمی بجای علی بن حسین ابو عطا الکاشفی المشتهر بیهی

وَبَنَّا كَرِيمًا كَرِيمًا فَضْلًا زَمَانًا
وَعَزَّزْنَا فِي بَنِينَ قَرِينِينَ

خاک سار لام الدین
بنا کرمی

ناله الدین

اطلاع۔ اگرچہ اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے۔ فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جس کے معائنہ و ملاحظہ سے اصل حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے لیکن خاص اس کتاب کے تین صفحہ جو سادہ سے ہیں انہیں بعض علم اخلاق فارسی وغیرہ کی دہج کرتے ہیں کی یہ کتاب ہر اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر دانوں کو آگاہی کا

نام کتاب	قیمت	نام کتاب
سفید رومی۔		کتب فصیح و اخلاق حکیمانہ فارسی
گلستان مع فرہنگ۔ متوسط قلم۔		گلستان۔ از سعدی علیہ الرحمۃ منشی محو
گلستان۔ محشی متوسط قلم بہر انتہا		منشی شمس الدین عجمانہ قلم جلی قلم۔ کاغذ
مع فرہنگ۔ کاغذ خانی و سفید۔	۷ روپے	سفید گندہ۔
گلستان۔ محشی خورد کاغذ سفید خانی۔	۱۲ روپے	گلستان۔ جلی قلم کاغذ رومی۔
گلستان۔ مترجم بہر جہاد رودت تحت نظر		گلستان۔ دانش مرتبہ مولوی عابدین
کاغذ سفید و خانی۔		جسین اخلاق محشی باب ۱۵ و ۱۶ و ۱۷
گلستان۔ جلی قلم اور حواشی کا اور		۱۸ و ۱۹ و ۲۰ انوار سبیلی باب ۱۱ اور ۱۲
زبان میں ترجمہ پنجاب مطبع نہایت		باب ہشتم و گلستان باب سوم و بہارستان
نافع و مفید عام پسند ہوا۔		جانی روضہ روم و انتخاب شاہنامہ
شرح گلستان۔ از ملا محمد اکرم ملتان		فرہوسی و ہفت بزم ہائے نوخیزان
کاغذ سفید و خانی۔	۳ روپے	شامل ہیں۔
شرح گلستان۔ مسمی بہ ریاض و		گلستان با تصویر و وضع قلم و
جس کا ترجمہ بھی چھپا ہے۔		میش رنگین مطبوعہ ۱۸۹۹ء۔ کاغذ
شرح گلستان۔ از شیخ ولی محمد صاحب	۱۰ روپے	خانی و سفید۔
اکبر آبادی۔		ایضاً مطبوعہ ۱۸۹۹ء کاغذ خانی و

رہنما و قوف زمانی خواجہ بہار الحق والدین قدس سرہ فرمودہ اندہ قوف زمانی کہ کارگذارندہ روزندہ راہ است
 آنست کہ بندہ واقف احوال خود باشد کہ در ہر زمانی صفت و حال او چیست موجب شکرست یا موجب
 عذر و حضرت مولانا یعقوب چرخچی قدس سرہ فرمودہ اند کہ حضرت خواجہ بزرگ اعظمی خواجہ بہار الدین
 قدس سرہ مراد در حال قبض با استغفار امر فرمودند و در حال بسط شکر فرمودہ کہ رعایت این کہ حال
 و قوف زمانی ست و ہم حضرت خواجہ بزرگ فرمودہ اند کہ بنای کار سالک را اور و قوف زمانی بر ساعت
 بناوہ اند تا در یا بندہ نفس شود کہ بحضور میگذارد یا بغفلت کہ اگر بر نفس بنا کنند تا در یا بندہ این دو صفت
 نشود و قوف زمانی نزد صوفیہ قدس اللہ ارواحہم عبارت از محاسبہ است و حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ فرمودہ اند کہ محاسبہ آنست کہ در ہر ساعتی آنچه بر ما گذشتہ است محاسبہ میکنیم کہ غفلت چیست
 و حضور چیست می بینیم کہ ہمہ نقصان ست و باز گشت میکنیم و عمل ازیر میکنیم

رہنما و قوف عددی و آن عبارت از رعایت عددست در ذکر حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بہار الدین قدس سرہ
 فرمودہ اند کہ رعایت عدد ذکر قلبی برای جمع خواطر متفرقہ است و آنچه در کلام خواجگان قدس اللہ ارواحہم
 واقع ست کہ فلان مرتبہ لانی را بوقوف عددی امر فرمودند مقصود ذکر قلبی ست با رعایت عدد
 نہ مجرد رعایت عدد و ذکر قلبی و ذاکر باید کہ در یک نفس سہ کرت یا پنج کرت یا ہفت کرت یا بیست و یک
 کرت گوید و عدد طاق را لازم شمارد و حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ فرمودہ اند بسیار گفتن
 شرط نیست باید کہ ہرچہ گوید از سر و قوف و حضور باشد تا فائدہ بران مرتبہ شود و چون ذکر قلبی از
 عدد بیست و یک بگذرد و اثر ظاہر نشود دلیل باشد بر بے حاصلی آن عمل و اثر ذکر آن بود کہ در زمان نفی
 وجود بشریت منفی شود و در زمان اثبات اثری از آثار تصرفات جذبات الوہیت مطالعہ افتد
 و آنکہ حضرت خواجہ بزرگ فرمودہ اند کہ قوف عددی اول مرتبہ علم لدنی ست میتواند بود کہ نسبت
 باہل برایت اول مرتبہ علم لدنی از مطالعہ این آثار تصرفات جذبات الوہیت بود کہ حضرت خواجہ
 علاء الدین فرمودہ اند چہ آن کیفیت و حالتی ست کہ موصل ست بر مرتبہ قرب و علم لدنی در ان مرتبہ کثرت
 میشود و نسبت باہل نہایت و قوف عددی کہ اول مرتبہ علم لدنی ست آن باشد کہ ذکر واقف شود
 بر سیر بیان واحد حقیقی در مراتب اعداد کونہ ہچنانکہ واقف ست بر سیر بیان واحد عددی در مراتب اعداد
 حسابی ہست اعداد کون و صورت کثرت نایش ست و فالکل واحد تجلی عمل شان و یکی از کار محققان این

۱
 رشحات مشتملہ یک مقالہ مقصد و خاتمہ است مقالہ در طبقات خواجگان نقشبند مجملہ و مفصلہ
 بابی در آباد اقر بار حضرت خواجہ ناصر الدین عبید اللہ رحمہ مقصد و م در حقائق و وقایع منتوی حضرت
 رحمہ مقصد سوم در تصرفات و کرامات ایشان ہم و خاتمہ در وفات آن حضرت قدس سرہ تفصیل فی کل

۲۹	خواجہ زکی خدا بادی رحمہ اللہ	امیر برہان رحمہ اللہ علمہ
۳۰	خواجہ سوکمان رحمہ اللہ	امیر حمزہ رحمہ اللہ
۴	خواجہ غریب رحمہ اللہ	مولانا حسام الدین شاشی بخاری رحمہ
۵	خواجہ اولیاء یار سار رحمہ اللہ	مولانا کمال الدین میدانی رحمہ
۳۱	خواجہ حسن شادوی رحمہ اللہ	امیر بزرگ امیر خرد رحمہ اللہ تعالیٰ
۶	خواجہ اوکتمان رحمہ اللہ	بابا شیخ مبارک بخاری رحمہ
۷	خواجہ اولیا غریب رحمہ اللہ	امیر شاہ رحمہ اللہ
۸	خواجہ سلیمان کوینی رحمہ اللہ	امیر عمر رحمہ اللہ
۳۲	خواجہ محمد شاہ بخاری رحمہ اللہ	مولانا عارف دیک کرانی رحمہ
۹	شیخ سعد الدین غجدوانی رحمہ اللہ	مولانا امیر اشرف بخاری رحمہ
۱۰	شیخ ابوسعید بخاری رحمہ اللہ	امیر اختیار الدین دیک کرانی رحمہ
۱۱	خواجہ عارف زیوگری رحمہ اللہ	شیخ یادگار کسروی رحمہ
۳۳	خواجہ محمود انجیر غنوی قدس سرہ	شیخ جمال الدین دہقان رحمہ
۱۲	امیر خرد ناکی رحمہ اللہ	شیخ محمد خلیفہ رحمہ
۱۳	خواجہ علی ارغندانی رحمہ اللہ	امیر کلان دانی رحمہ
۱۴	خواجہ علی رامینی رحمہ اللہ	شیخ شمس الدین کلان رحمہ
۱۵	خواجہ خرد رحمہ اللہ تعالیٰ	مولانا علاء الدین کون سرونی رحمہ
۱۶	خواجہ ابراہیم رحمہ اللہ تعالیٰ	مولانا بہار الدین قشلاقی رحمہ
۱۷	خواجہ محمد کلاو در رحمہ اللہ تعالیٰ	خواجہ بہار الدین نقشبند قدس سرہ
۱۸	خواجہ محمد علاج بخاری رحمہ اللہ تعالیٰ	کیفیت نقل حضرت خواجہ مبارک
۱۹	خواجہ محمد یادردی رحمہ اللہ تعالیٰ	وفات ایشان قدس سرہ
۲۰	خواجہ محمد بابا ساسی قدس سرہ	خواجہ محمد یار ساسی قدس سرہ
۲۱	خواجہ صفوی سوخاری رحمہ اللہ	خواجہ ابو نصر یار سار رحمہ
۲۲	خواجہ محمود ساسی رحمہ اللہ	خواجہ محمد خاوری رحمہ
۲۳	مولانا دانشمند علی رحمہ اللہ	خواجہ مسافر خوارزمی رحمہ
۲۴	سیا امیر کلان قدس سرہ	مولانا یعقوب جرجنی رحمہ
۲۵	دیباجہ	
۲۶	خواجہ یوسف ہدانی قدس سرہ	
۲۷	خواجہ عبداللہ برقی رحمہ	
۲۸	خواجہ حسن اندانی رحمہ	
۲۹	خواجہ احمد سیوی رحمہ	
۳۰	ذکر منصور اتا رحمہ اللہ	
۳۱	ذکر عبدالملک خواجہ رحمہ اللہ	
۳۲	تاج خواجہ رحمہ اللہ	
۳۳	سعید اتا رحمہ اللہ	
۳۴	صوفی محمد دانشمند اتا رحمہ اللہ	
۳۵	حکیم اتا رحمہ اللہ	
۳۶	زنگی اتا رحمہ اللہ	
۳۷	الازون حسن اتا رحمہ اللہ	
۳۸	سعید اتا رحمہ اللہ	
۳۹	سمعیل اتا قدس سرہ	
۴۰	احق اتا رحمہ اللہ	
۴۱	صدر اتا و بدست اتا رحمہما اللہ	
۴۲	المین بابا رحمہ اللہ	
۴۳	شیخ علی شیخ رحمہ اللہ	
۴۴	مولانا شیخ رحمہ اللہ	
۴۵	کمال شیخ رحمہ اللہ	
۴۶	قادم شیخ رحمہ اللہ	
۴۷	خواجہ عبداللہ الخانی غجدوانی قدس سرہ	
۴۸	خواجہ احمد عمیق رحمہ اللہ	
۴۹	خواجہ اولیا کبیر رحمہ اللہ	
۵۰	خواجہ دہقان قلی رحمہ اللہ	

۲۴۱	ملاقات حضرت ششان خدمت مولانا یعقوب چینی	۲۱۲	بابا آبریز رحم	۹۸	خواجہ ناصر الدین عبید اللہ
۲۴۲	مقصد دوم و ذکر بعضی اشخاص و معارف و دقائق و لطائف کلمات اشغال کہ در خلال احوال حضرت ششان بی واسطہ اجتماع افتادہ مشتملہ فصل	۲۱۳	شیخ برہان الدین آبریز رحم	۹۹	خواجہ غلام الدین محمد وانی رحم
۲۸۹	قصہ ب شدن مرزا سلطان ابو سعید بمیرزا عبد اللہ بانقہات حضرت ششان	۲۱۴	شیخ ابوسعید آبریز رحم	۱۰۲	شیخ سراج کلال پرسی رحم
۳۲۱	حضرت خواجہ محمد عینی رحم	۲۱۵	شیخ بخشش رحم	۱۰۳	مولانا سیف الدین انہاری رحم
۳۳۹	مولانا قاسم رحم	۲۱۶	مولانا تلح الدین درغمی رحم	۱۰۴	خواجہ غلام الدین عطار قدس
۳۳۲	امیر عبدالاول رحم	۲۱۷	مولانا محمد پشاورمی رحم	۱۰۵	ذکر مرض و وفات خواجہ غلام الدین
۳۳۵	مولانا جعفر رحم	۲۱۸	خواجہ ابراہیم شاشی رحم	۱۰۶	خواجہ حسن عطار رحم
۳۳۶	مولانا برہان الدین ختلانی رحم	۲۱۹	خواجہ عابد الملک رحم	۱۰۷	شیخ عبد الرزاق رحم
۳۳۸	مولانا لطف اللہ ختلانی رحم	۲۲۰	خواجہ شہاب الدین شاشی رحم	۱۰۸	مولانا احسان الدین پارسا ملکی
۳۴۱	مولانا سلطان رحم	۲۲۱	فصل دوم و ذکر تاریخ ولادت حضرت ایشان احوال بام صبا و شملہ رشائل و اخلاق و اطوار	۱۰۹	مولانا ابو سعید رحم
۳۴۲	مولانا محمد قاضی رحم	۲۲۲	آن حضرت	۱۱۰	خواجہ عبد اللہ امای صفہانی
۳۴۴	مولانا خواجہ تاشکندی رحم	۲۲۳	ذکر فقر و تجر و حضرت ایشان در مبادی حال	۱۱۱	شیخ عمر ناتریدی رحم
۳۴۹	شیخ حبیب تاج تاشکندی رحم	۲۲۴	خدمت و شفقت حضرت ایشان نسبت بکائنات نام از خواص دعوی مراعات اوتب خدمت حضرت ایشان	۱۱۲	مولانا احمد مسکرم
۳۵۱	مولانا زادہ اتراری رحم	۲۲۵	ایشان و شفقت و رحمت نسبت باصحاب و سائر درویشان	۱۱۳	مولانا شمس احمد سمرقندی رحم
۳۵۳	مولانا ناصر الدین اتراری رحم	۲۲۶	فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشائخ زمان	۱۱۴	سید شریف جرجانی رحم
۳۵۵	ہند و خواجہ ترکستانی رحم	۲۲۷	صحبت ایشان در سمرقند و خراسان بحضرت سید قاسم بزرگ	۱۱۵	مولانا نظام الدین خاموش رحم
۳۵۶	مولانا اسمعیل فرکتی رحم	۲۲۸	صحبت حضرت ایشان خدمت شیخ بہاد الدین قدس اللہ سرہ	۱۱۶	مولانا سعد الدین کاشغری رحم
۳۶۰	خاتمہ در ذکر تاریخ و وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال و ارتحال حضرت	۲۲۹	تتمت	۱۱۷	مولانا نور الدین عبدالرحمان جانی رحم
		۲۳۰		۱۱۸	مولانا عبد الغفور رحم
		۲۳۱		۱۱۹	مولانا شہاب الدین پرجندی رحم
		۲۳۲		۱۲۰	مولانا عطار الدین آنیری رحم
		۲۳۳		۱۲۱	مولانا شمس الدین محمد روحی رحم
		۲۳۴		۱۲۲	ذکر صحبت ایشان شیخ عبد الباقی رحم
		۲۳۵		۱۲۳	خواجہ محمد التامی رحم
		۲۳۶		۱۲۴	شیخ عمر باغستانی رحم
				۱۲۵	شیخ خاوند ظہور رحم
				۱۲۶	خواجہ داؤد رحم

عَوَصْنَا + كَرَمِكَا + فَضْلًا + لَزُورَمَا
بِرِنِّ + عَمَلِنِ + نَوَلِّ + مَنِّ + ن

الحمد لله الذي جعل هذه النعماء بمنزلة محلات بزرگان دین متین اعنی

مصنفه عالم اهل فضل المل واقف سراخنی جلی علی بن حسین ابو عطاء الکاشفی مشتهر بابی

دَرْجِ + مِی + مِی + نَشِ + نُو + کَشِ + وِی + کَ + مَطْبِ + طِ + اَعَا + اِ + کَرِ
مَطْبِ + نَا + گَرِ + اَعِ + نَشِ + نُو + کَشِ + وِی + کَ + مَطْبِ + طِ + اَعَا + اِ + کَرِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لمن رش رشحات الحقائق والحكم على قلوب العارفين بفيضه لاقدس لا قدم والصلوة
على منظر الائم ومنظر الوصية جوامع الكلم للکامل بها طوائف الامم والسلام على آله واصحابه
مفاتيح الكرم ومصابيح الظلم اما بعد حين كوييد فقير بفضاعت وحقير خالي فاذا استطاعت
فخر الدين علي ابن الحسين الواعظ الكاشفي المشتهر بالصفى ثبته الله تعالى على محبة
اوليائه وشرفه كمال متابعه اصفيائه كه چون بميامن الطاف الهى وبركات عطاى نامتلهى
وراواخر شهر ربيع الثامن تسع وثمانين وثمانماية بتقبيل عقبه عليه وسده سنه حضرت ولايت
منزلت هدايت منقبت قطب الكبر للمحققين وغوث العظام الموحدين خواجه ناصر الحق والحقيقة
والدنيا والدين عبدا لدرضى الله عنه وارضاه اتفاق اقطاب و نوبتى دگر در اواى اهل هربع الاخر
اطلاى وتسعين وثمانماية شرف باى بوس خدام آن آستانه و ملازمان آن دولت خانه دست داد
ورخلال مجالس فاداة مآب ومحافل افاضة انتساب حضرت ايشان باستماع بعضى از خصائص
وشاىل ومناقض فضائل خواجگان سلسله نقشبديه قدس الله تعالى ارواحهم العلية كه همواره
مذكورى گشت شرف مى شد و بادراك طرفه ازان معارف وحقائق بلند و لطائف و دقائق رحمت

که پیوسته هندیان معجز بیان آن حضرت می گشت مستعد می گشت و آن روز شریفه و حواصیر
 را با مداد لطیفه مدرک در صرف قوت حافظه که اشغال لکون لکنون میسرورد و بعد از انقضای هر صبح
 و اطوار هر سبطه آن محفوظات و مکنونات را بی شائبه تبدیل و تغیر بقید تعلیق و تحریر در می آورد
 چون بواسطه شامت عداوت گردون ملامت نوازل گوناگون از سعادت مجاورت آن کعبه عز و اقبال
 محرومی روی نمود و از دولت ملازمت آن حریم آمانی و آمان مجوری واقع شد همدران فرصت مفارقت
 صوری و مهاجرت ضروری بر خاطر فاتر گذشت و در ضمیمه کبیر مرشم گشت که آن انقاس متبر که
 و کلمات مبارکه را که در آن ایام سعادت فرجام و اوقات میمنت سمات استماع افتاده بود یکجا
 جمع نماید تا رفیق این سرگشته بعد و هجران شود و انیس این پامی شکسته زاویه یاس حرمان گردد
 شاید که دل خون گشته را از مطالعه معانی آن تشفی حاصل آید و دیده بخون آغشته را از مشاهده
 صور خطی آن تسلی روی نماید مقنونی چونکه شد از پیش دیده وصل یارینه نایب باید از زمان یادگار
 چونکه گل بگذشت گلشن شد خراب بی بوی گل را از که جویم از گلاب پن چونکه شد خورشید و ما را کرد
 داغ بی چاره نبود بر مقامش از چراغ به لیکن بسبب عوارض روزگار و نوائب لیل و نهار این
 پیوسته در عقده تاخیر و تعویق افتاد و گر طبعه از رشته تالیف و تلفیق نمی کشاد تا بعد از
 شانزده سال در شهر مشهد تسع و تسعمائة آن داعیه قدیم تجدید یافت و خاطر بجمع و ترتیب آن
 شرافت و آنچه از احوال و اطوار سلسله خواجگان و خلفا و اصحاب ایشان طبقه بعد طبقه در کتب معتبره
 این طائفه بزرگوار تقاریق دیده بود یا از حضرت ایشان و سایر عزیزان این سلسله بی واسطه
 و بواسطه شنیده تا بر تریب لائق و ترکیب موافق درین مجموعه درج نمود و آنرا بذكر شمائل و مناقب
 حضرت ایشان که مقصود اصلی ازین تصنیف و عله غائی ازین تالیف آن بود با تمام رسانید
 و بایرا دحوال و مقامات و شرح اطوار و کرامات آن حضرت مسکینه انتمام گردانید و درین کتاب
 هر جا که لفظ حضرت ایشان بر سیل اطلاق ایراد نمود مراد حضرت ولایت پناه عجب سید الشهدا بود
 قدس سره و اعلی ذکره و هر جا که از معارف و لطائف این طائفه علیه روح المدار و احمم و نور
 اشباحم نکته پرداخت عنوان آنرا بحجت فاصله بلفظ رشحه موشح و مرشح ساخت و در باقی مواضع
 هر جا بفاصله احتیاج افتاد و اثره صغیرا بنجانا نهاد و چون این فیض نور سیده رشحات جانفرا بود از

Marfat.com

عین الحیات قلوب ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان ترشح نموده و بسایین صدق
 طالبان صادق الاخلاص و مجبان کامل الاختصاص را آمازگی و طراوت افزوده ازین جهت
 مستعد شد به رشحات عین الحیات و از عجایب اتفاقات آنکه تاریخ تمام کتاب رشحات از
 حد و حروف وی که نهصد و نه است اتفاق افتاد و چنانچه از قطعه و رباعی آخر کتاب مستفاد است
 و الهدی الی الرشاد و متمس از طالبان طریق و سالکان بسبب تحقیق آنست که چون وقت
 شریف ایشان از مطالعه احوال و اطوار معارف و حقائق این عزیزان خوش گردید و شخصی این
 جمع و ترتیب که پریشان تراست از هر پریشانی و امیدوار بر الهیة محبت درویشان در آنوقت از گوشه
 خاطر عاظر فرو نگذارند و بدعا خیر یاد آورند و مامول از مکارم اخلاق و مراسم شفاق ناظران نصف
 و حاضران بشعور بنصف آنکه چون باعث این خطاب جامع این کتاب دادین گفت و گوی بدخلی غیر
 از نقل شمائل و فضائل اهل حقائق و معانی نیست و در ادای معارف و لطائف این طائفه منصب
 و رای شیوه ترجمانی فی پس باید که عبارات و اشارات این عزیزان بدین طعن انکار سازند
 و خود را در باوید مهوان و باوید اوبار تمیز از ند و السلام علی من اتبع الهدی و بنابر این مجموعه
 بر مقاله و مکه مقصد و خاتمه اتفاق افتاد منته المبدأ و الیه المعاد و فرست مقاله و مقاصد
 خاتمه اینست مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله تعالی ارواحهم العلیه
 من اولها الی آخرها هم بوجه اجمال و هم بطریق تفصیل و الله یقول الحق و هو یدعی الیه من یشاء
 اول در ذکر آباد اجداد و اقربای حضرت ایشان و تاریخ ولادت آن حضرت و احوال ایام
 صبا و شمه از شمائل و اخلاق و اطوار آن حضرت و ابتداء سفر و دیدن مشایخ زمان قدس
 الله تعالی ارواحهم مقصد دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و دقائق و لطائف و
 حکایات و امثال که در خلال احوال از حضرت ایشان بواسطه استماع افتاده مقصد سوم
 در ذکر بعضی از تصرفات عجیبه و امور غریبه که بطریق خرق عادت از آن حضرت ظاهر شده و
 نقل ثقات و عدول در آن بصحت و ثبوت پیوسته و هر مقصدی ازین مقاصد تلاشه مشتمل
 خواهد بود بر سه فصل خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال و ارتحال
 آنحضرت از دوار دنیا بدار آخرت مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله

ارواحم العلیہ من اولیاء الی آخرہ ہم بوجہ اجمال دہم بطریق تفہیم و اللہ یقول الحق وہو ہدی
 السبیل پوشیدہ مانند کہ حضرت ایشان تعلیم ذکر و نسبت و طریقہ و خواجگان قدس اللہ ارواحہم از
 حضرت مولانا یعقوب چرخ گزینی گرفته اند و ایشان از حضرت خواجہ بہار الدین نقشبند و ایشان از امیر
 سید کلان و ایشان از خواجہ محمد بابا سہاسی و ایشان از خواجہ علی راہتینی و ایشان از خواجہ
 محمود انبیر نقوس و ایشان از خواجہ عارف ریو کرے و ایشان از خواجہ عبدالمحلق غجدوانی
 کہ سر حلقہ سلسلہ خواجگان اند و ایشان از خواجہ یوسف ہمدانی و ایشان از خواجہ ابو علی
 فارسی و ایشان از شیخ ابوالقاسم گرگانے و شیخ ابوالقاسم را انتساب در علم باطن بدو جانب
 است یکے بہ شیخ ابوالحسن خرقانے دوسے را شیخ ابو یزید بسطامے و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از
 وفات شیخ ابو یزید است بلاتے و تربیت شیخ ابو یزید دیرا بحسب باطن روحانیت بودہ نہ بظاہر و
 صورت و نسبت ارادت شیخ ابو یزید بہ حضرت امام جعفر صادق است رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 و یہ نقل صحیح ثابت شدہ کہ ولادت شیخ ابو یزید نیز بعد از وفات حضرت امام است و تربیت حضرت امام
 ایشان را بحسب روحانیت و معنی بودہ است نہ بحسب ظاہر و صورت و حضرت امام جعفر
 رضی اللہ عنہ چنانچہ شیخ ابوطالب کی قدس سرہ در قوت القلوب آورده دو نسبت ثابت است
 یکے یوالد بزرگوار خود امام محمد باقر و ایشان را یوالد بزرگوار خود امام زین العابدین و ایشان را یوالد
 بزرگوار خود حضرت امام حسین و ایشان را یوالد بزرگوار خود امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہم و جمیع
 و ایشان را بحضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم و مثل شیخ طریقت قدس اللہ ارواحہم سلسلہ نسبت
 ایہ اہل البیت رضی اللہ تعالیٰ عنہم از جهت تقاست و عزت و شرفی کہ دارد سلسلہ الذہیب نام
 کردہ اند و نسبت دیگر کہ حضرت امام جعفر رضی اللہ عنہ دارد بقولے شیخ ابوطالب کی قدس سرہ بقاسم
 بن محمد بن ابے بکر صدیق است رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہ در بار حضرت امام است و از فقہائے سبعہ بودہ
 است و بے نظیر زمان خود در علم ظاہر و باطن دوسے را نسبت ارادت باطن بہ سلطان فارسی بودہ است
 رضی اللہ عنہ و دیرا با وجود دریافت شرف صحبت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم نسبت باطن از
 امیر المؤمنین ابی بکر صدیق رضی اللہ عنہ نیز بودہ بعد از انتساب بحضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
 و باز شیخ ابوالقاسم گرگانے را نسبت ارادت باطن بہ شیخ ابو عثمان مغربی بودہ است دیرا با ابو علی کاتب

نسبت اول

سلسلہ الذہیب

امام جعفر صادق
کادوسہ کی نسبت

دوسری نسبت

دویرا بابو علی دوداری دویرا جیند بغدادی دویرا باسری سقظی دویرا بعروف کرخی و شیخ معروف را
 و نسبت واقع است یکے بیا و طانی دویرا بحیب بگی دویرا بحسن بصرے قدس اللہ ارواحہم و حسن بصر
 ربا امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ و ایشان را بحضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم و دیگر شیخ معروف را نسبت
 ارادت بحضرت امام علی رضاست و ایشان را ابو الدین زکوار خود امام علی موسی کاظم و ایشان را ابو الد
 بزکوار خود امام جعفر صادق رضی اللہ عنہم الی آخر النسبہ کما مر اللہ علم

دوسری نسبت

خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ

حضرت قطب الاولیا خواجہ محمد پار ساقس سرہ در کتاب فصل الخطاب آورده اند کہ خدمت مولانا
 شرف الملتہ والدین العقیلی الانصاری النجاسی روح القدر و حد کہ از کبار علما اند و از
 خاندان خواجگان قدس اللہ ارواحہم بخط شریف ایشان مکتوب است کہ شیخ ابو یوسف
 ہمدانی قدس سرہ شروہ سالہ بودند کہ بہ بغداد رفتند و از ابی اسحاق فقیہ علم فقہ آموختند و
 در علم نظر بدرجہ کمال رسیدند و بزہب امام ابو حنیفہ رضی اللہ عنہ بودہ اند و در اصفہان و
 بخارا تعلم کردند و در عراق و خراسان و خوارزم و ماوراء النہر صاحب قبول بودند و متے در کوه رز
 ساکن بودند و خرقہ از دست شیخ عبدالقدوسین پو شہیدند و در تصوف انتساب شیخ عبد اللہ
 جوینی و شیخ حسن سمنانی و شیخ ابوسلے قاریے رحم اللہ تعالیٰ کردند و ولادت ایشان در
 سن ۵۱۵ اربعین دار بعایہ بودہ است و وفات ایشان در ۵۳۵ خمس و ثلثین و خمسایہ دور تاریخ امام
 یافعی قدس سرہ مذکور است کہ خواجہ یوسف ہمدانی صاحب احوال و صاحب کرامات بود و در
 بغداد و اصفہان و عراق و خراسان و سمرقند و بخارا افادہ و استفادہ نمود و حدیث و تفسیر و غلط
 فہرہ و تعلقی از و منتفع شدند و در مرو نزل کردہ متے آنجا ساکن شد و بعد از ان بہ ہرات رفت
 و چند وقت آنجا اقامت فرمود و باز بہ مرو آمد و بعد از فرصتی بار دیگر بہ ہرات رفت و یک چند آنجا بود و
 بعد از ان عزیمت سفر مرو نمود و چون از ہرات بیرون آمد و در راه وفات یافت و در ہمان موضع کہ وفات
 یافتہ بود و سے را دفن کردند و گویند بعد از ان ابن البخار کہ از میدان و سے بود جسد مبارک ویرا
 بہ مرو نقل کرد و قبر مبارک او آنجا است تیرا و تبرک بہ و چون حضرت خواجہ یوسف را قدس سرہ
 وفات کرد یک رسیدہ است چار کس را از میان اصحاب و مرتبہ و عورت و مقام مرثا و یافتہ اند

بہر حقیقی

کے شیوخ

ولادت و

وفات

سفر

دوسری نسبت

و خلافت دنیا بت خود نصب کرده و هر یک بعد از ایشان در مقام دعوت خلق بوده اند و طالبان را بطریق حق ارشاد نموده اند و خلفاء و اصحاب دیگر بطریق ادب و متابعت و ملازمت و سعی بوده اند و بترتیب ذکر هر یک از خلفاء ایشان طبقه بعد طبقه تا آخر سلسله خواجگان قدس اللہ ارواحہم ایزاد می یابد و بالتوفیق۔

خواجہ عبداللہ برقی رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ اول اند از خلفاء اربعہ خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ و در اصل از خوارزم اند عالم و عارف و صاحب کرامات و مقامات بوده اند و در انساب شیخ عبدالکریم سماعی نے رحمہ اللہ مذکور است کہ نسبت خواجہ عبداللہ برقی بہ برقی ست بفتح راء و ہاء کہ معرب بزہ است زیرا کہ بعضی آیات اجداد ایشان گویند در ہمدانہ اند و بزہ فروشی میگردہ قبر مبارک ایشان در بخارا بر سر تل سورستان است نزدیک مزار شیخ ابوبکر اسحاق کلاباؤدی رحمہما اللہ۔

خواجہ حسن اندامی رح

خلیفہ دوم خواجہ یوسف ہمدانی بوده اند کنیت و نام ایشان ابو محمد حسن ابن حسین اندامی ست و اندامی دہی ست بر سر فرسنگی بخارا و سماعی در انساب خود آورده کہ در مرو وہی دیگر ست بر دو فرسنگی شہر کہ آزا نیز اندامی گویند و اندامی معرب انداک ست و خواجہ حسن از اندامی بخارا ست نہ از اندامی مرو فرمودہ کہ خواجہ حسن در زمان خود شیخ وقت بود و طریق پسندیدہ داشت و در تربیت مریدان و دعوت خلق بحق سبحانہ تعالیٰ و صاحب صفای وقت و دوام عبادت و ریاضت بود و شایع آثار سنت و آداب حضرت رسالت صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و صحبت بہ خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ داشت و در سالہا ملازمت وے کردہ و از خواص اصحاب و مریدان وے بود و با وی سفر خوارزم و بخارا کردہ بود و من اول در مرو با وے ملاقات کردم در خانقاہ خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ لیکن وے را نشناختم بعد از ان با وے در بخارا ملاقات کردم و بویے تردد و باز گشت می نمودم وہ صحبت وے تبرک می حتم دو وے اکرام من بغایت می نمود و اندک حدیث از وے برسم نمین و تبرک بروایت استادنا و شیخنا یوسف ہمدانی قدس سرہ استماع دارم و اادت وے در سالہ ہست و شین دار بہایہ بودہ است و وفات وی در بیست و ششم رمضان در سنہ ۵۵۲ شین

خلیفہ اول خواجہ عبداللہ

خلیفہ دوم خواجہ حسن

در اندامی

و خمسين و خمسين و در شب بيست و نهم در منزل مبارك نزول کرده و سه نبيره امام عالم عامل فقير
 حقان في عبد الكريم ابى حنيفه انداقى که از کبار تلامذه شمس الامس جلواني بوده است رحمها الله متوفى
 است که خواجه حسن انداقى بلازمت خواجه يوسف همدانى پيوسته اند و از ایشان نسبت و طريقه
 فرا گرفته اند و باندک فرصتى از دوام مشغولى کار ایشان بکاسته رسیده که کیفیت عظيم غالب مى شده و
 بسيار از مهمات ضرورى ایشان در تعويق مے افتاده و کفالت معيشت اولاد و از اولاد ج مى سرمنى شده
 روزى حضرت خواجه يوسف ایشان را نصيحت کرده اند که عيال مندر در ویش آيد و مباشرت بعضى امور
 ضرورىست و در ان اهمال و اهمال شرعاً و عقلاً جایز نیست خواجه حسن گفته اند که حال من بر وجهى
 است که مجال هیچ کار دیگر ندارم حضرت خواجه را از ان سخن غيرت عظيم شده است و ایشان را عتاب
 کرده اند و در شست گفته آن شب حضرت حق را سبحانه بخواب دیده اند که با يوسف ابا اعطيناک بصارة
 و اعطينا احسن و البصارة و البصيرة اى يوسف ما ترا بينائى عقل داديم و حسن را بينائى عقل و
 بينائى دل داديم حضرت خواجه يوسف بعد از ان ایشان را بغایت عزيز مى داشتند و هیچ امر از امور
 دنيوى تکليف نمیکردند قبر مبارک ایشان در بخارا بيرون دروازه کلاباذست در مزار شيخ ابو بکر اسحاق
 کلاباذى بر شرقى قبر شيخ رحمها الله

خواجه احمد ليوى رحمه الله

خلیفه سوم بوده اند از خلفاء خواجه يوسف قدس سره و ترکان ایشان را آنا یوس گویند و اما را
 که به ترکی پدرست بر مشایخ بزرگ اطلاق کنند مولد ایشان یسئ است که شهریت مشهور از
 بلاد ترکستان و قبر مبارک ایشان نیز آنجاست صاحب آیات و کرامات جلیله و مراتب و مقامات
 رفیعه بوده اند و ایشان در طفلى منظور نظر کیمیا اثر باب ارسلان شده اند که از قدام مشایخ ترک و علماء
 ایشان بوده اند و گویند باب ارسلان باشارت مشتمل بر بشارت حضرت رسالت صلوات الله و
 سلامه علیه بر تربیت دوى مشغل گرفته اند و خواجه را در خدمت و ملازمت ایشان ترقیات کلی واقع شده
 و تا باب ارسلان در قید حیات بوده اند خواجه بر سبیل دوام بلازمت ایشان قیام مى نموده و بعد از
 وفات ایشان هم باشارت ایشان به بخارا آمده اند و سلوک ایشان در خدمت خواجه يوسف تمام گشته
 و بدرجه تکمیل و ارشاد رسیده اند و در ساله بعضى از متاخرین مشایخ این خاندان قدس الله ارواحهم

خلیفه سوم
خواجه احمد ليوى

Marfat.com

پسین مذکورست کہ بعد از وفات خواجہ عبداللہ برقی و خواجہ حسن اندانی چون نوبت خلافت بنجواجہ
 احمد یوسے رسید بدعوت خلق در بخارا مشغول شدند بعد از چند گاہ کہ ایشان را بنا بر اشارت غیبی بجانب
 ترکستان عزیمت افتاد و در وقت رفتن ہمہ اصحاب را بنا بعت و ملازمت حضرت خواجہ عبدالخالق
 عجد فانی قدس سرہ وصیت نمودند بعد از ان بجانب سی توجہ فرمودند پوچھیدہ نمائند کہ خواجہ احمد
 یوسے قدس سرہ سر حلقہ مشائخ ترک اند و اکثر مشائخ ترک را در طریقت انتساب با ایشانست و در
 فاندان ایشان بے بزرگان عزیزان بودہ اند کہ ذکر بحسوع ایشان را اطلحدہ کتابے باید لاجرم
 بذکر سلسلہ بعضی از اصحاب خواجہ کہ تا زمان حضرت ایشان متصل سنت اکتفائے نماید بعد از ان
 شروع میکند در ذکر حضرت خواجہ عبدالخالق کہ خلیفہ چہارم اند از خلفاء اربعہ حضرت خواجہ یوسف
 ہمدانی قدس اللہ ارواحہم و بدانکہ خواجہ احمد را چہار خلیفہ بودہ اند کہ ذکر ایشان بر سبیل اجال
 ایرادے باید و باللہ التوفیق

منصور انا رحمہ اللہ

خلیفہ اول اند از خلفاء خواجہ احمد یوسے و ایشان فرزند رشید باب ارسلان بودہ اند و عالم بعلم ظاہر
 و باطن و در میاومی کار از والد بزرگ و از خود تربیت یافته اند و بعد از وفات والد ہم بفرمودہ ایشان
 بلازمت خواجہ شتافتہ و در ظل عنایت ایشان بدرجہ عالیہ اہل ولایت رسیدہ

محمد الملک خواجہ رحمہ اللہ

فرزند بزرگوار منصور انا است و بعد از وی بجاسے وی ششستہ و میان تربیت مستعدان بر بستہ و سالہا
 بر مسندہ رشا بودہ و طالبان طریق را راہ رشا نمودہ

تاج خواجہ رحمہ اللہ

فرزند عزیز عبدالملک خواجہ و پدر بزرگوار زنگی اناست کہ بعد ازین ذکر ایشان مے آید و تاج خواجہ بعد از
 تحصیل علوم رسوم و علم طریقت و حقیقت تربیت از والد شریف خود یافته و بعد از مفسر بدرجہ کمال
 اکمل تربیت ناقصان شتافتہ

سعید انا رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجہ احمد بودہ اند و با اشارات ایشان تربیت مریدان نمودہ -

خلیفہ اول

خلیفہ دوم

صوفی محمد و شمشاد احمد رحمہ اللہ

خلیفہ سوم

خلیفہ سوم انداز خلق و اریحہ خواجہ احمد و سالہا بر سندان شاد بوده اند و خلق را بجن دعوت نموده حضرت ایشان میفرموده اند کہ صوفی محمد و شمشاد مرد بسیار روان و متشیرع و متقی بوده است حضرت خواجہ کہ بیسی آمده اند تہ کہ جب مردم را مشغول گردانیده اند خدمت صوفی محمد و شمشاد را بجا طر رسیده کہ حضرت خواجہ را از ذکر جہر منع کنند از منزل خود کہ روان شدہ است معلوم حضرت خواجہ شدہ است کہ بکثرت احتساب می آید پیش از آنکہ ملاقات واقع شود و در وقت صرف کردہ اند و در بین ملاقات کار و براتمام کردہ اند۔

حکیم امان احمد رحمہ اللہ

خلیفہ چہارم
خواجہ احمد

از کبار مشائخ ترک اند و خلیفہ چہارم خواجہ احمد اند نام ایشان سلیمان است و حکیم لقب حکمتہاے ایشان کہ بر زبان ترکی در معاملات درویشان گفتہ معروف و مشہور است و از جملہ فوائد نقاس ایشان است این مثل کہ در احترام خلق و اعتناء وقت فرمودہ اند ہر کیم کور ساکب خضر سیل و ہر تون کوننگ قد پیل یعنی ہر کس کہ بہ بینی خضر وان و ہر شب کہ آید شب قدر شناس و این مثل نیز ایشان منسوب است کہ در کسر نفس خود فرمودہ اند پارچہ بخششی نیر میان پارچہ بغدادی پر سامینی ہمہ نیک پاید ہمہ گندم با گاہ و مسکن حکیم سلیمان در ولایت خوارزم بودہ از دار بقا ہمار فنا رحلت فرمودہ اند در موضع کہ آرزای قرقان گویند یعنی قلعہ سفید و قبر مبارک ایشان آبخ نامعروف و مشہور است

زنکی امان احمد رحمہ اللہ

ایشان را زنکی بابا نیز گویند اعظم و اقدام خلق و اصحاب حکیم آنا بودہ اند مولد و مسکن ایشان ولایت شاش بودہ و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است و خلق بزبانت آنجا میروند و بمبرادات و اصل میشوند خدمت مولانا محمد قاضی علیہ الرحمۃ از حضرت ایشان نقل کردہ اند کہ میفرمودند ہر گاہ بزبانت زنکی آنامے آیم از قبر او آواز اللہ اللہ می شنوم ایشان نبیرہ باب ارسلان بودہ اند و فرزند تاج خواجہ و سالہا در ظل حمایت و تربیت والد مبارک شریف خود بودہ اند و بعد از وفات والد با شارت قصبی و ایماے لاریبی عمر ا ملازمت حکیم آنا نمودہ و بعد از وفات حکیم زوجہ ایشان را کہ عنبر آنا نام اوست و دختر براق خان است بجاہ عقد خود در آورده اند ایشان را از عنبر آنا اولاد و احفاد بزرگوار پیدا شدہ

همه عالم و حاصل و فاضل و کامل که هر یک در زمان خود مقتدا و سالکان و در همتای طالبان بوده اند
 گویند حکیم اما سیاه جرده بوده اند روزی عنبر تارا بخاطر گذشته که چه بودی اگر حکیم سیاه جرده نبودی
 حکیم را بر خاطر دوی اشرافی شده است فرموده اند زود باشد که بسیاه تری از من مصاحب شوی
 آن بوده که بعد از حکیم نصیب زنگی آنا شده است و بعضی گفته اند زنگی آنا بحسب ظاهر حکیم تارا
 در نیافتن بوده اند و تربیت حکیم آنا ایشان را بحسب معنی و روحانیت بوده نه بحسب ظاهر و صورت
 و قول اول اصح است و گویند وقتی که حکیم آنا در ولایت خوارزم وفات یافتند زنگی آنا و تاشکند
 بودند علی الفور براه خوارزم روان شدند و بیخ جاگشت نه کردند تا رسیدند شتر طریارت قبر حکیم و پیش
 اهل مصیبت بجای آوردند و بعد از انقضای مدت عدت عنبر آنا محرم را نزد او فرستادند و خطبه
 کردند و او روی بر تافته گفته من بعد از حکیم بجهال از دواج کس در نیایم بتخصیص این زنگی سیاه و
 درین روسه ناخن گردن و سنج کج بماند و مضطرب گشت آن محرم نزد زنگی آنا آمده و ماجرا باز گفت
 زنگی آنا باز بوسه پیغام داد که یاد داری آنرا که در خاطر تو گذشته بود که چه بودی اگر حکیم سیاه جرده
 بودی و حکیم بر خاطر تو مشرف شده فرمود زود باشد که بسیاه تری از من مصاحب شوی چون
 محرم آن سخن پشیمانان گفت یادش آمد و بگفت آنا و گفت رضا و اوم با پنجه مراد ایشان است
 فی الحال گردن او راست شده و بجهال از دواج ایشان در آمد و ایشان را چهار خلیفه بوده است
 او زون حسن آنا و سید آنا و صدر آنا و بدر آنا که این چهار کس در مسیادوی حال در یکی از مدارس
 بخارایه تحصیل علم اشتغال داشته اند و با اتفاق همدیگر همت بر مطالعه نه داشته اند و در یک شب
 هر چهار را داعیه سلوک این راه پیدا شده و ارادت طریق حق در خاطر ایشان سر زده علی الصباح
 خاننارا بتاراج داده اند و از مدرسه روسه در صحرا نهادند و اندک بجانب ترکستان رفته بصحبت زنگی آنا
 افتاده اند و ذکر هر یک بر سبیل جمال ایراد می یابند

محرور را بنزدی

اوزون حسن آنا رحمه الله

خلیفه اول است از خلفای اربعه زنگی آنا گویند چون این چهار عزیز بولایت تاشکند رسیدند و در صحرا
 میگذشته اند سیاهی دیده بالهای سبزه که گاو پیش خود داشته و سپهر آئیده و دوی زنگی آنا بوده و طریق
 ایشان در مبادی کار و بار بجهت سبزه حال و کسب میشت آن بوده که گادان اهل تاشکند سپهر آئیده

خلیفه اول

و از آنکه آن قوت عیال و اطفال بهم میرسانیده گویند هرگاه زنگی آتا در صبح بعد از نماز بزند که
 چیزی مشغول می شده اندگان ترک کرده گردایشان حلقه میسزده اند و تا ایشان بیدار نشوند
 می بوده اندگان اصلا چیزی نموده اند چون آن طلب علم نزدیک آتا رسیده اند دیده اند که
 بیایه برهنه پشته خار درشت را در موسم می شکنند و در یکدیگر میگرند که بر سن بندند و بخانه
 بزند آن خاکی در پای ایشان نمی خلد متعجب شده پیش رفته اند و سلام کرده و آتا جواب گفته و
 پرسیده اند که شما درین دیار غریب می نمائید چه کس ایندی و از کجاست آید گفته اند ما طلبه علم بودیم و در
 بخارا تحصیل علوم قیام می نمودیم ناگاه دلهای ما از مطالعه و مباحثه گرفت و ارادت سلوک از باطن های ما نرسد
 اکنون بطلب تحقیق از آن دیار بیرون آمده ایم میخواهیم که بوی از حقیقت بشام مار سد هر سوی پوئیم و
 مرشدی کامل و مکل می جوئیم که بعد ازین ملازمت و متابعت وی نمائیم باشد که از در که بعد و نقصان
 بدرجه قرب و کمال برائیم آتا فرموده اند با شیدا من بومع کشم و شمارا بان مرشد نشان دهم پس روی
 به طرف شمال و جنوب و مشرق و مغرب آورده اند و استنشاق هوا میکرده و از هر سوی بوس
 کشیده گفته اند که هر چهار حد عالم را بوس کشیدم در تمام ربع مسکون کسی غیر خود ندیدم که تواند شمارا
 از نقصان رساند و کمال رساند سید آتا و بدر آتا را ازین سخن در باطن انکار می پذیرا شده سید آتا
 بدل اندیشیده که من سید و عالم باشم که تلج این سیاه گاو چران شوم و بدر آتا را بخاطر آمد
 که این زنگی اشترب را به بینید که چه دعوی عریض می کند آتا اوزون حسن آتا و صد آتا بران
 دعوی انکار نه کرده اند و بیاطن گذرانیده که می تواند بود که حضرت حق سبحانه توری درین سواد و دست
 نهاده باشد زنگی آتا مقارن این حال در باطن هر چهار تصرف کرده اند و دلای ایشان را بجانب خود
 متعلق ساخته و مجذب گردانیده اول کسی که از یاران پیش رفته و بردست آتا بیعت کرده و انابت
 آورده اوزون حسن آتا بوده است و اول کس ازین چهار عزیز که اذن ارشاد یافته بعد از بلخ بجز

کمال اوزون حسن آتا است

سید آتا محمد

خلیفه دهم زنگی آتا است و نام وی سید احمد است و سید آتا معروف و مشهور است گویند سید آتا
 در انشای ملازمت زنگی آتا هر چند ریاضت میکشید در باطن خود هیچ رشدی نمیدید و هر چند سعی می نمود

خلیفه دهم

Marfat.com

بر دل وی پنج درے نمی کشود آخردر دل خود را بعرض عنبر آتا رسانیده و گفته سخن شما نزد آتا درجه قبول دارد امید دارم که در باب من کلمه چند گویند باشد که بنظر عنایتی مشرف شوم عنبر آتا قبول کرده و گفته تو خود را امشب در مندی سیاه و پیچیده در سر راه آتا بینداز تا سحر که بطهارت ساختن بیرون آیند تر آبان حال بینند ممکن که بر تو رحم کنند سید آتا چنان کرده و عنبر آتا شب در فراش آتا را گفته اند احمد مردی فقیرست و سید و عالم ست و مدتی ست که در ملازمت ست هرگز بنظر و عنایت خاص مخصوص این جناب نه شده التماس دارم که بر دے رحم کنید آتا بسم کرده فرموده اند که سیادت و علم سد راه او شده اول که مراد پیر و من او را بخود نشان دادم بدل اندیشید که من سید و عالم باشم که تابع سیاه گاو چران شوم اکنون تو او را در خواست کردی از سر گناه وی در گذشتم و چون وقت سحر آتا بیرون آمده چیز سیاهی بر سر راه خود افتاد و دیده پای بران نهاده او خود سید آتا بوده که پای بر سینہ او نهاده بوده اند او پای آتا را بوسیده آتا گفته اند چه کسی گفته احمد است آتا گفته اند که برخیز باین شکستن خود کار تو درست شد و درین محل بوسے التفاتے خاص کرده اند چون سید آتا قدر است کرده اند آنچه مقصود ایشان بوده بر ایشان منکشف گشته و ابواب مواهب مفتوح مفتوح شده و بانندک فرصتی بدرجه ارشاد و کمال رسیده و بسی ناقصان را بمرتبه کمال رسانیده و سید آتا با حضرت عزیزان خواجه علی رامینی که از اجله طبقه خواجه تندر قدس القدر و احکم و ذکر ایشان بجازین خواهد آمد حاضر بوده اند و میان ایشان مفاد و ضرات واقع شده که در ذکر عزیزان شمس ازان ایراد خواهد یافت در مقامات حضرت خواجه بہار الدین قدس سرہ مذکور است کہ حضرت خواجه نقل کرده اند کہ وقتی دہقان زمین را از زمین می کاشته است سید آتا بروی گذشتہ و از وی پرسیده کہ در چه کار و چه می کاری دہقان گفته اند کہ از زمین می کارم و لیکن این زمین از زمین نکو نمیدهد سید آتا بآن زمین خطاب کرده کہ ای زمین از زمین نکو بده گویند چندین سال در آن زمین از زمین میتر است بی آنکہ تخم کارند

اسمعیل آتا قدس سرہ

از کبار اصحاب و خلفا سید آتا بوده است حضرت ایشان میفرموده اند کہ مردم در اوائل حال یہ اسمعیل آتا تعرض میکرده اند آتا می گفته من اینا نمیدانم آشن برزم طلبین فقرم یعنی آتش دے

میدهم و طبل وی میزنم تا در نواحی خریزان می بوده است که قبضه ایست میان سیرام و تاشکند
 و حوالی آن دیار نسبت با ما معترض بوده اند و دائم غلبت و مذمت می کرده اند اما میگفته این ملایان
 صابون و ایشان من اند حضرت ایشان این سخن را از وی بغایت می پسندیده اند و استحسان میفرمودند
 و از انقاس نفیسه اماست میگفته در آفتاب سایه باش و در سراجامه و در گرسنگی نان حضرت ایشان
 فرموده اند که این سخن تا کلام جامع است و هم حضرت ایشان فرموده اند که اسمعیل تا بعد از آنکه
 مرید را تلقین می کرده میفرموده که امی درویش برادران طریقت شدیم یک نصیحت از من قبول
 کن که این دنیا را یک گنبد سبز خیال کن و بدانکه تویی و حق سبحانه چندان ذکر گوئی که بخلیه و قهر آن
 حق سبحانه ماند پس و تو از میان بیرون روی حضرت ایشان میفرموده اند که ازین سخن تا خیلی بوی
 می آید و هم حضرت ایشان از حال خود خواجه ابراهیم علیه الرحمه نقل فرموده اند که حضرت سید شریف جرجانی
 مرا میگفتند شیخ زاده از سجدهاے مریدان اسمعیل تا بوسے مذاق می آید۔

اسحاق انا رحمہ اللہ

فرزند اسمعیل انا بوده است صاحب صفای وقت و احوال بزرگ بوده و در نواحی استخواب می نشسته
 و آن قبضه ایست میان تاشکند و سیرام شیخ عبداللہ خجندی علیه الرحمه که از اصحاب حضرت خواجه
 بہارالدین قدس سره بوده میفرموده پیش از آنکه بشرف صحبت حضرت خواجه مشرف شوم بچندین
 سال مراجذہ قوی رسیده بود بجزار خواجه محمد علی حکیم ترندی قدس سره رفتم از ایشان اشارت رسید
 که باز گرد که مقصود تو بعد از دو از ده سال دیگر در بخارا حاصل خواهد شد و آن موقوف بظهور خواجه
 بہارالدین نقش بندست خاطر من فی الجمله آرام گرفت بجانب خجند مراجعت کردم روزی در بازار میگفتم
 دو ترک دیدم که بر در مسجدی نشسته بودند و با هم سخنان میگفتند و می گریستند گوش فروداشتم ازین
 طریق می گفتند مراجعت ایشان میل خاطر کے شد با ایشان نیاز مندی کردم و مقداری طعام و سیوه
 پیش آوردم با هم گفتند این درویش طالب ینما یدلوق آنت است که در خدمت سلطان زاده ما اسحاق خوا
 باشد چون از ایشان این سخن شنیدم باز داعیہ من در طلب قوت گرفت تخص کردم گفتند ایشان در اینجا
 می باشند بصحبت ایشان رفتم و اظهار طلب کردم اما از واقعه ترندی سخن نگفتم و چند روز در خدمت ایشان بودم
 و ایشان لطف بسیار نمودند روزی فرزند ایشان که جوانی بود بغایت رشید و آثار قبول از ناصیه وے

از کتب

ظاهر بود بوالد بزرگوار خود گفت این درویش مسکین ست می باید که در خدمت شما باشد اسحاق خواجه
فرمودند ای فرزندان این درویش مرید خواجه بهار الدین نقشبند خواهد بود ما را دروسه بحال تصرف
نیست چون از ایشان این سخن شنیدم یقین من بحضرت خواجه بیفزود و از ایشان اجازت خواهم
و به چند بازگشتم و منتظر ظهور حضرت خواجه قدس سره می بودم تا وقتیکه در بخارا بشرف صحبت و قبول
ایشان مشرف شدم

صدر آما و پدر آما رحمهما اللہ

خلیق سوم و چهارم زنگی آما بوده اند نام ایشان مولانا صدر الدین محمد و مولانا بدر الدین محمد بوده است
و ایشان را صدر آما و پدر آما نیز گویند و ایشان در بخارا همیشه هم حجره و هم سبق می بوده اند و از
یک ظرف طعام و شراب میخورده اند و بر یک فراش خواب می کرده اند چون بصحبت زنگی آما پیوسته
اند روز بروز آما ترقی از احوال مولانا صدر الدین ظاهری شده است لیکن در کار مولانا بدر الدین
فرد بستگی تمام بوده آخر بخاطرش آمده که سید آما عنبر آما را وسیله ساختن آما زنگی آما بحال او پردهخت
من نیز آما را هم و از دار الشفا شفقت ایشان در خود را دو اطلبیم پس بوقت فرصت بخدمت عنبر آما
رفت گریان گریان حال خود باز گفته و دیر شفیع آورده التماس نموده که در محل بسطانا بعرض رسانند که
بدر الدین میگوید من و مولانا صدر الدین هر دو بنده شما ایم جهت چیست که نظر عنایت شما در حق وی
زیاده افتاده است اگر از من تفصیری در وجود آمده تنبیه فرمایند تا بتدارک آن قیام نمایم چون
زنگی آما آنروز از صحرا آورده اند اتفاقا شبسبسطا بحال بوده عنبر آما پیغام مولانا بدر الدین را با آما رسانید
و التماس التفات خاطر کرده آما فرموده اند که فرد بستگی کار او از آن جهت است که در اول ملاقات
گفت و گو من بخاطر گذرانید که زنگی شتر لب را می بیند که چه دعوی عریض میکند اکنون که تو در خواست
کردی از سرگناه وی در گذشتم پس وی را طلبید و التفات فرمود که فی الحال بدرجه و مقام مولانا صدر الدین
رسید و بعد از آن همیشه در سیر مقامات و منازل سائرین عنان و رکاب بر رکاب او می سود و در
ظهور احوال و مواجیه معارضین شریک و سهیم او می بود و دیگر مولانا صدر الدین در پنج وقتی و حالی بود
فائق و غالب نگشت و در سلوک طریقت و حقیقت از وی در گذشت

المین یا بارحمهم اللہ

خلیفه صدر آنا بوده و بعد از او به اشارت و س طالبان باجی دعوت نموده -

شیخ علی شیخ رحمہ اللہ

خلیفه المین با بارحمہ اللہ بوده و بعد از او بحساب و س بر سندان شاد نشسته

مودود شیخ رحمہ اللہ

خلیفه شیخ علی شیخ بوده و بعد از او مستعدان را تربیت فرموده

کمال شیخ رحمہ اللہ

از کبار اصحاب مودود شیخ بوده و در ولایت شاش مقام داشته حضرت ایشان می فرمودند که کمال شیخ مرید مودود شیخ بود برادر طریقت خادم شیخ و قتی که ما از سفر خراسان مراجعت کردیم و در تاشکند اقامت نمودیم وی برای ما بسیاری آمد بعضی از اعزّه اصحاب می گفتند که روزی کمال شیخ نزد ایشان آمده بودند که برای ما ذکر آره گویند و ذکر آره نوع ذکر بیت در سلسله مثل نخ ترک که در وقت ذکر گفتن آواز می مثل آواز آره دوسر از حنجره ذکر بیرون می آید کمال شیخ در نظر حضرت ایشان بقوت هر چه نام تر هفت و هشت بار ذکر آره گفت حضرت ایشان فرمودند که بس کنید که دل ما در گرفت و بعضی اصحاب می گفتند که فرمودند بس کنید که از عرش تا فرش سوخته شد پس لحظه تامل کردند آنگاه فرمودند در آن کلام که اگر منکرے گوید که این چه نوع ذکر گفتن است کسی در جواب وی چه گوید پس این بیت خوانند بیت مرغان چمن بر صبا حی + خوانند تر ابا صطلاح +

خادم شیخ رحمہ اللہ

از اجله اصحاب مودود شیخ بوده و در بادی ظهور حضرت ایشان در ولایت شاش بلکه در ماوراء النهر مرشد و مقتداے جمعی کثیر بوده و بحضرت ایشان ملاقات می داشته شیخ جمال الدین بخاری رحمہ اللہ که خلیفه و قائم مقام خادم شیخ بود از آنجا بمرات آمد و بر سر مزار حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره با جمعی کثیر از مریدان اقامت نمود و با بنیاد قات یافت و قهر او بر تحت مزار است این فقیر در ملازمت مخدومی استادی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ الرحمۃ و الغفران گاه گاه بصحبت وی رفت و وی از شیخ خود نقل های کرد و فوائد بازمی گفت که بعضی از ان در ضمن شیخ رشیدی مذکور می شود -

رہنمائی شیخ جمال الدین میگفت کہ شیخ ماخاوم شیخ و آیت فویل للقاسیۃ قلوبہم من ذکر اللہ میگفتند کہ جمعی
ہستند کہ از ذکر گفتن قساوت قلب حاصل میکنند کہ آری بے ادبانه میگویند از سر غفلت بمقتضای طبع و نفس
می شاید کہ من ذکر اللہ اشارت بآن باشد اگرچہ مفسران بہ عقل عن ذکر اللہ تفسیر کرده اند۔

رہنمائی شیخ میگفت کہ شیخ ماخاوم مذکورہ حضور می کہ سالکان را در نہایت ذکر و عبور بر مراتب آن مے باشد می توان بود
کہ پیش از ان نیز دست و پد لیکن آن حضور را بقبائی نمی باشد و بواسطہ کشاکش طبیعت زود زائل
می شود اما اگر عبور بر مراتب ذکر کہ عبارت از مشاہدہ بعضی انوار و کشف است کردہ باشد آن
مراتب چون اجسام لطیفہ بجات طبیعت مے نشیند و سالک از مقتضای طبیعت و پریشانی
خاطر خلاص می یابد۔

رہنمائی و ہم دی میگفت کہ شیخ ما میگفتند دلیل بر صحت حال کہ وارد میشود آنت کہ در وقت ورود فک و
نیستی در ہنہا سالک پیدا میشود و کلفت اعمال بر میخیزد و بشریت میلی و محبتی تازه حاصل میگردد کہ با حکام
شرعی روئے ذوق و محبت بے کلفت و کسالت قیام مینماید

رہنمائی و ہم دی میگفت کہ یکے از علماء رسوم نزد شیخ ما آمدہ بود میگفت حال اہل رقص و سماع از وہ حال بیرون
نیست صان وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند با وجود شعور حرکت در قرض و اظهار بخود بی نهایت قہج
و اگر شعور ندارند بعد از شعور طہارت ناکردہ نازمی گذارند از ان قہج ترست شیخ در جواب آن دانشمند
گفتند کہ از اسباب نقص و ضوکی آنت کہ عقل مسلوب می شود چنانچہ مجاہدین را واقع ست و دیگری
ہمکہ عقل مستور میگردد چنانچہ در حال اغما مے باشد اما بے شعوری این طائفہ در حال رقص و سماع نہ مسلوب
شدن عقل ست و نہ مستور شدن آن بلکہ این بی شعوری راجحت آنت کہ در ان محل عقل کلی از عالم
اکسی برین عقل جزوی قابض میگردد و در ملک و وجود سالک عالم و غالب میشود و این عقل کلی را
قوت و قدرت آن است کہ تدبیر و ضبط عالمی کند چہ جابے تدبیر و ضبط بدن در ان حال در ظل حمایت
و تدبیر اوست و آن عقل کلی در بر در مقام حفظ و نگاہداشت او بلکہ نواقض و ضو در ان محل نمی ماند چہ طالب
صادق در ان محل از طبیعت و احکام او بتام بیرون مے آید و از لوازم بشریت خلاص میشود پس
در ان وقت بتجدید وضو اصلا احتیاج نیفتد۔

رہنمائی و ہم شیخ جمال الدین میگفت کہ شیخ ما میگفتند کہ بعضی مخاوم سلسلہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم

چنین گفته اند کہ وجود عدم بوجود بشریت عود میکند اما وجود نفس اهرگز بوجود بشریت عود نمی کند حتی این سخن بحسب ظاهر آنست کہ مراد از وجود عدم تحقق صفت عدم است کہ عبارت از ان وجودیست کہ بتدریج طسریق خواجگان را در اثنای مشغولی دست میدهد لیکن آنچه حقیقت معنیست وجود عدم عبارت از ان هستی حقیقی کہ بر سر کہ سالک پر تو سے اندازد بواسطہ کمال شغل باطنی وی و حملودل از نقوش کونیہ و آن پر تو هستی حقیقی کہ بعد از ان بخود پیغام میشود و وجود آن عدم است و این وجود عود می کند بوجود بشریت یعنی با ان پر تو ناپیدا میشود و لوازم وجود بشری غالبے آید بخلاف وجود موهوب حقانی کہ ویرا بقا بعد الفنا گویند کہ بعد از تحقق بمقام فنا پیدا می شود پس همچنان کہ فنا وجود باقی از پے است این عدم را نیز وجود از پے است و این وجود اگر چه پر تو همان وجود باقی است لیکن بواسطہ عدم تحقق بمقام فنا گاہ گاہ متواری می شود تا وقتیکہ صاحب ثابت گردد ملک شوند و اللہ تعالی اعلم

خواجہ عبدالحق عجدوانی قدس القدر

ایشان خلیفہ چارم اند از خلفا در بعد از خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ و سرد فتر طبقہ خواجگانند و سر سلسلہ این عزیزان قدس القدر و احم و روح اشیا ہم مولد و مدفن ایشان قرہ عجدوان است از ولایت بخارا و آن دیہیست بزرگ شہر مانند بر شش فرسنگی بخارا و نام والد شریف ایشان عبد الجیل است و بعد الجیل امام معروف است از اولاد امام مالک بوده و مقتدای وقت و عالم بعلم ظاہر و باطن و ساکن ماطیہ روم بوده و والدہ حضرت خواجہ از اولاد ملکہ از ملوک روم است و گویند عبد الجیل امام صحبت دار خضر علیہ السلام بوده و حضرت خضر اور بوجود خواجہ بشارت داده و عبدالحق نام نہادہ و بعد از آنکہ عبد الجیل امام بسبب حوادث ایام با متعلقان خود از ولایت روم بہ دیار ماوراء النہر افتادہ اند و ولایت بخارا آمدہ در عجدوان ساکن شدہ اند و حضرت خواجہ آنجا متولد گشتہ و در عجدوان نشوونما یافته اند و در سادہی حال در شہر بخارا تحصیل علوم اشتغال داشتہ اند روزی در میان کار دبار بر آستاد خود امام صدر الدین نام بزرگی از کبار علماء زمان تفسیر میخواندہ اند باین آیت رسیدہ اند کہ ادعوا لکم تفرعاً و خفیۃ اللہ لا یحب المعتدین از آستاد خود پرسیدہ اند کہ حقیقتہ این خفیۃ طریقہ و چیست اگر ذاکر بلند می خواند و باور رفت ذکر با اعضا حرکت می کند غیرے بران اطلساعے یا بدو اگر بدل میگوید شیطان بحکم حدیث الشیطان یجرس ابن آدم بجز الدم واقف می شود آستاد فرمودہ اند

ذلیفہ چارم
خواجہ ہمدانی
عبد الجیل

این علم لدنی است اگر حق سبحانه خواسته باشد از اهل اللد کسی بتورسد و ترا تعلیم کند حضرت خواجہ
 عبد الخالق منتظرے بوده اند تا وقتیکہ خواجہ خضر علیہ السلام بایشان رسیدہ اند و وقوف صدی
 مرایشان را تلقین کردہ در کتاب فصل الخطاب مذکور است کہ روش حضرت خواجہ عبد الخالق در طریقت
 حجت است و مقبول ^{مسلمہ} فرق علی الدوام در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفی
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و مجاہدت و مخالفت بدعت و ہوا گوشیدہ اند و روش پاک خود را از نظر اغیار
 پوشیدہ ایشان را سبق ذکر دل در جوانی از حضرت خضر علیہ السلام بودہ و بران سبق موافقت نمودہ اند
 و خواجہ خضر علیہ السلام ایشان را بفرزندی قبول کردہ اند و فرمودہ اند کہ در عرض آب در آستین
 و غوطہ خور و بمل ^{بگو} لا اله الا اللہ محمد رسول اللہ حضرت خواجہ چنان کردند و این سبق را گرفتند
 و بکار مشغول شدند و کثرت کار و یا فتنہ از اول کار تا آخر حال روزگار ایشان بتزویک ہمہ خلق
 مقبول و محبوب بودہ اند و بعد از ان حضرت خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ بہ بخارا آمدند و خواجہ
 عبد الخالق صحبت ایشان را دریافتند و معلوم کردند کہ ایشان را ہم ذکر دل می بودہ است و صحبت
 ایشان می بودند تا مدتی کہ خواجہ یوسف در بخارا بودند گفتہ اند کہ خواجہ خضر علیہ السلام بر سبق
 ایشانند و خواجہ یوسف قدس سرہ بر صحبت و اگر چه طریق خواجہ یوسف و مشائخ ایشان قدس سرہ
 تقاضا ارواحم ذکر علانیہ بودہ است لیکن چون حضرت خواجہ عبد الخالق قدس سرہ از حضرت خضر
 علیہ السلام تلقین ذکر خفیہ کردہ اند و آن مامور شدہ خواجہ یوسف آنرا تغیر ندادہ اند و فرمودہ اند برو
 از ایشان مامور شدہ آید مشغول باشید و در بعضی از تحریرات حضرت خواجہ عبد الخالق قدس سرہ
 مذکور است کہ فرمودہ اند بیست و دو سالہ بودم کہ خواجہ زندہ دلان حضرت خضر علیہ السلام را بحضرت
 شیخ بزرگ ربانی خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ سپردند و تربیت من و وصیت کردند تا ایشان
 در ماوراء النہر بودند من در خدمت و ملازمت بودم و از ایشان استفادہ و استفاضہ می نمودم بعد از آنکہ
 خواجہ یوسف بخراسان آمدند حضرت خواجہ عبد الخالق قدس سرہ بر ریاضت مشغول شدند و احوال
 خود را پوشیدہ می داشتند ولایت ایشان چنان شد کہ در یک وقت نماز بہ کعبہ میرفتند و
 مے آمدند و ولایت شام ایشان را مریدان بسیار پیدا آمدند و خانقاہ و آستانہ پیدا شدند و در
 مقام ارشاد و دعوت خلق متکلم بودند و طالبان را و صادقان را بطریق حق ولایت می نمودند ایشانرا

وصیت نامه ایست و آداب طریقت که برای فرزند معنوی خود خواجه اولیا کبیر قدس سره نوشته اند
 مشتمل بر فوائد جزئی و عوائد جلیله که ناگزیر همه سالکان و مریدان است و از جمله آن بومسایاست این چند
 فقره جامعه که بر رسم تین و پیرک ایراد میابد

رشته فرمودند که وصیت میکنم ترا ای پسر من که بعلم و ادب و تقوی و جمع احوال بر تو یاد که متوج آثار
 سلف کنی و ملازم سنت و جماعت باشی و فقه و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل پرہیزی همیشه نماز
 با جماعت گذاری بشرطیکه امام و مؤذن نباشی هرگز طلب شهرت نکنی که آفت است و بمقصی مقید شو
 و اتم کم نام باش و در قبالها نام خود منویس و بجز قضی حاضر مشو و ضمان کسی مشو و بوسایا مردم دریا
 و باغوک و آبناے بگو صحبت مدار و خانقاہ بنا کن و در خانقاہ نشین و سماع بسیار کن که سماع بسیار
 اتفاق پیدا آرد و بسیاری سماع دل را میراند و بر سماع انکار کن که سماع را اصحاب سماع بسیار اند
 کم گوے و کم خورد و کم خب و از خلق بگریز چنانکه از شیر بگریزند و ملازم خلوت خود باش و با مردان زن
 و بدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال خود و از تشرب پرہیز و تاوانے زن نخواه که طالب دنیا
 شوی و در طلب دنیا وین بباد و ہی بسیار غمخند و از خنده قنقه اجتناب نمائی که خنده بسیار دل را
 میراند و باید که در همه کس بچشم شفقت نگری و هیچ فردی را حقیر شمی ظاهر خود را میارائی که آرایش
 ظاهر از خرابی باطن است با خلق مجادله کن و از کسی چیزی نخواه و کسی را خدمت مفرمای و مشایخ را
 بحال و تن و جان خدمت کن و بر افعال ایشان انکار نمائے که منکر ایشان هرگز رمتنگاری نیابد دنیا
 و باہل دنیا مغرور مشو باید که دل تو همیشه اندوگین باشد و دل تو بیمار و چشم تو گریان و عمل تو خاص بودعا
 تو بتضرع و جامه تو کهنه و رفیق تو در دیش و پای تو فقر و خانه تو مسجد و مونس تو حق سبحانہ و تعالی
 ر شخو و ہم از کلمات قدسیہ حضرت خواجہ است این مشیت عبارت که بنای طریقه خواجگان قدس سره
 ارواحم برانست - هوش دردم - نظر بر قدم - سفر در وطن - خلوت در انجمن - یاد گردد - بازگشت
 نگاہ داشت - یاد داشت - و غیر این همه پیدا است پوشیده نماند که کلمه دیگر است از جمله مصطلحات
 این طائفہ علیہ و آن وقوف صدوی و وقوف زمانی و وقوف قلبی است که جمله یازده کلمہ باشد چون
 حضرت خواجہ سر حلقہ سلسلہ خواجگانند لاجرم درین مقام الفاظ مصطلکہ ایشان که دانستن طریقه
 این عزیزان موقوف برانست ہم بچهار اہم شریفہ این طائفہ در ضمن یازده ر شخو شرح می یابد

من الاجمال والتفصیل واللہ یقول الحق وهو ہدے السبیل۔

رہشہ ہوش دردم و آن آنست کہ ہر نفسی کہ از درون بر آید باید کہ از سر حضور و آگاہی باشد و غفلت بان
 راہ نیابد حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس اللہ سرہ فرمودہ اند کہ ہوش دردم یعنی انتقال از
 نفسی بنفسی می باید کہ از سر غفلت نباشد و از سر حضور باشد و ہر نفسی کہ میزند از حق سبحانہ خلطے
 و غافل نباشد حضرت ایشان فرمودہ اند کہ درین طریق رعایت و حفظ نفس را ہم داشتہ اند یعنی باید
 کہ جمیع انفاس بر لغت حضور و آگاہی مصروف شود و اگر کسی محافظت نفس نمیکند میگوید فلان کس
 نفس گم کردہ است یعنی طریق روش گم کردہ است حضرت خواجہ بہاؤ الدین قدس سرہ فرمودہ اند
 کہ بنائے کار درین راہ بر نفس می باید کرد چنانکہ اشتغال بوظیفہ ہم زمان حال از تذکرہ ماضی و تفکر در مستقبل
 مشغول گرداند و نفس را نگذارد کہ ضائع گردد و در خروج و دخول نفس و حفظ بامین النفس سعی نماید
 کہ بغفلت فرو نرود و بر نیاید رباعی ای مانده ز بحر علم بر ساحلی عین + در بحر فراغت و بر ساحلی
 شین + بردار صغی نظر ز موج کونین + آگاہ سحر باش و بین النفسین + حضرت مخدومی مولانا نوادین
 عبدالرحمن البجائی قدس اللہ سرہ السامی در او آخر شرح رباعیات آورده اند کہ شیخ ابوالجناب
 نجم الکبر قدس اللہ روحہ در رسالہ فرائح اجمال مفید مابیند کہ ذکر می کہ جاریست بر نفوس حیوانات
 انفاس ضروریہ ایشانست زیرا کہ در بر آمدن و فرورفتن نفس حرف ہا کہ اشارتست بعبودیت
 ہویت حقست سبحانہ گفتہ می شود اگر نخواہند و اگر نخواہند ہمین حرف ہاست کہ در اسم مبارک
 اللہ است و الف لام از براسے تعریفست و تشدید لام از برای بہالغہ در ان تعریف پس می باید
 کہ طالب ہوشمند در نسبت آگاہی بحق سبحانہ برین وجہ باشد کہ در وقت تلفظ باین حرف شریف ہوت
 ذات حق سبحانہ ملحوظ می باشد در خروج و دخول نفس واقف بود کہ در نسبت حضور مع اللہ توری
 واقع نشود تا رسد بانجا کہ بے تکلف نگاہداشت او این نسبت ہمیشہ حاضر دل او بود و بتکلف
 نتواند کہ این نسبت را از دل دور کند رباعی ہا غیب ہویت آدمای حرف شناس + و انقاس
 ترا بود بران حرف اساس + باش آگہ از ان حرف در امید و ہراس + حرفی گفتم شکر ف اگر داری
 پاس + پوشیدہ نماند کہ غیب ہویت کہ حضرت مخدومی درین رباعی گفتہ اند باصطلاح اہل تحقیق عبارتست
 از ذات حق سبحانہ باعتبار لائقین یعنی بشرط اطلاق حقیقی کہ مقید نیست باطلاق نیز ممکن نیست

کہ درین مرتبہ پیچ علی وادرا کے ہرگز بوی تعلق گرو دوا زین حیثیت مجوں مطلق ست
 رشحہ نظر بر قدم آنتست کہ سالک را در فتن و آمدن در شہر و صحرا و ہمد جا نظر او بر پشت پای او باشد تا نظر
 او پراگندہ نشود و بجای کہ نمی باید نیفتد و سے شاید کہ نظر بر قدم اشارت بہ سرعت سیر سالک بود و در
 قطع مسافات ہستی و طی عقبات خود برستی یعنی نظرش پیرجا کہ منہی شود فی الحال قدم بران نہند
 و آنکہ ابو محمد زیم قدس سرہ گفتہ است کہ ادب المسافر ان لا تجاوزہ ہمد قدم باین معنی ست و حضرت
 محمد زیمی قدس سرہ گفتہ است در کتاب تحفۃ الاحرار در منقبت حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ
 این مضمون را چنین بنظم آورده اند کہ مثنوی کم زدہ بی ہمدی ہوش دم ۱۰ و رنگذشتہ نظرش از قدم ہمد
 بس کہ ز خود کردہ بسرت سفر ہمد بازماندہ قدمش از نظر ہمد

رشحہ سفر در وطن آنتست کہ سالک در طبیعت بشری سفر کند یعنی از صفات بشری بصفات ملکی و از صفات
 ذمیمہ بصفات حمیدہ انتقال فرماید حضرت مولانا سعد الدین قدس سرہ فرمودہ اند کہ شخص خبیث بہر جا
 کہ انتقال کند خباثت از وی زائل نمی شود تا انتقال نکند از صفات خبیثہ و پوشیدہ نباشد کہ احوال
 مشائخ طریقت قدس اللہ ارواحہم در اختلف بسیار مقروا قامت مختلف افتادہ است بعضی از ایشان
 در بدایت سفر کنند و در نہایت مقیم شوند و بعضی در بدایت مقیم شوند و در نہایت سفر کنند و بعضی در
 نہایت و بدایت مقیم باشند و سفر نکنند و بعضی در بدایت و نہایت سفر کنند و مقیم نشوند و ہر طائفہ را
 ازین چارہ فرقہ در سفر اقامت فیتی صادق و غرضی صحیح ست چنانچہ در ترجمہ عوارف مشروح ست
 طریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم در سفر و اقامت آنتست کہ در بدایت حال چندان سفر کنند کہ
 خود را بملازمت عزیزے رسانند و در خدمت سے مقیم شوند و ہم اگر در دیار خود کسی ازین
 طائفہ یا بندترک سفر کردہ بملازمت سے نشابند و سعی جمیل در تحصیل ملکہ آگاہی بقدریم رسانند
 بعد از حصول صفت ملکہ سفر و اقامت علی السویہ است حضرت ایشان میفرمودند کہ ہندی را در سفر
 جز پریشانی پیچ حاصل نیست چون طالبے بصحبت عزیزے رسید ویرا سے باید نشست و صفت
 تکلیف می باید حاصل کردہ ملکہ نسبت خواجگان قدس اللہ ارواحہم بدست می باید آورد و بعد از آن
 بہر جا کہ رود پیچ مانع نیست ریاضی یارب چه خوش ست بی دہان خندیدن ۱۰ بی واسطہ چشم جاننا
 دیدن ۱۰ نشین و سفر کن کہ بغایت خوب ست ۱۰ بی منتہا اگر دہان گردیدن ۱۰ حضرت محمد سے

قدس سره در اشعاع اللغات در شرح این بیت که **بیت** آینه صورت از سفر دور است
 کان پذیرای صورت از نور است چنان فرموده اند یعنی آینه صورتی که عبارت از آن آینه مصقول
 است از برای انطباق صورت ناظر در وی حاجت آن ندارد که بجانب صورت سفر کند و جنبش
 نماید زیرا که وی پذیرای صورت از جهت صفا و نوریت وجه خود شده است هر چه در مقابل وی می افتد
 در وی می نماید و صورت آن در وی منطبق گردد و بے حرکت وی بسوی صورت همچنان چون آینه معنوی
 دل از خشونات صورت کونیه خلاص یافت و نوریت و صفاه را اقرار گرفت و ظلمات خواستهای
 طبیعی از وی زدای شد و قبول تجلیات ذات و صفات الهیه حاجت به سیر و سلوک ندارد زیرا که
 سیر و سلوک وی عبارت از تصفیه و تصقیل وجه قلب است چون آن بصفا و صفالت رسید
 از سفر و سیر و سلوک مستغنی شده -

رشح خلوت در انجمن از حضرت خواجه بهار الدین قدس سره پرسیده آمد که بنای طریقه شما بر چیست
 فرموده اند خلوت در انجمن بظاهر با خلق و بیاطن با حق سبحانه و تعالی است از دور شنا و از برودن
 بیگانه و شایسته این چنین زیباروش کم می بود اندر جهان آنچه حق سبحانه می فرماید که رجال لا تلیسهم تجارة و لا بیع
 عن ذکر الله اشارت باین مقام است و فرموده اند که نسبت باطنی درین طریقه چنان افتاده است
 که جمیعت دل در طاعت صورت و تفرقه بیشتر از آن بود که در خلوت و فرموده اند که طریقه ما صحبت است
 و در خلوت شهرت و در شهرت آفت خیریت در جمیعت است و جمیعت در صحبت بشرط نفی بودن در یک گیر
 و خواجه اولیاء کبیر قدس سره فرموده اند که خلوت در انجمن آنست که اشتغال و استغراق در ذکر مرتبه
 رسد که اگر بیازارد در آید هیچ سخن و آواز نشنود بسبب استیلا ذکر بر حقیقت دل و حضرت ایشان
 فرموده اند که بسبب اشتغال بذكر از روی جدا اتمام در مدت پنج و شش روز باین مرتبه می رسد
 که همه آوازه ها و حکایات مردم ذکر نماید و سخنی که خود گوید ذکر شنود بے سعی و اهتمام نمیشود
 رشح یاد کرد آن عبارت از ذکر لسانی یا قلبی است حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره
 فرموده اند که طریق تعلیم ذکر آنست که اول شیخ بدل گوید لا اله الا الله محمد رسول الله مرید دل خود را
 حاضر کند و در مقابل دل شیخ بدارد و چشم فراز کند و دهان را استوار دارد و زبان را بر کام بچسباند
 و دندان را بر هم بندد و نفس را بگیرد و با تعلیم و قوت تمام در ذکر شروع کند بر موافقت شیخ و بدل

گویند بزبان و در حبس نفس صبر کنند در یک نفس سه مرتبه بگویند چنانکه اثر طلوت ذکر بدل رسند
 و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که مقصود از ذکر آنست که دل همیشه
 آگاه باشد بحق سبحانه بوصف محبت و تعظیم اگر در صحبت از باب جمعیت این آگاهی حاصل شود
 خلاصه ذکر حاصل شد مغز و روح ذکر آنست که دل آگاه بحق سبحانه باشد و اگر در صحبت این
 آگاهی حاصل نشود طریق آنست که ذکر گفته شود و طریق آنست که نگاه داشت این آسان بر توبه و آنست
 که دم را در زیر ناف حبس کند و لب را بر لب چسباند و زبان را بر کام برود و چه که نفس در درون بسیار
 تنگ نشود و حقیقت دل را که عبارت از ان معنی مدرک در آک است که هر طرف میسرود و اندیشه
 دنیا و مصالح دنیا بلی همی اندیشد و در طرفه العینی او را با آسمان رفتن و تمام عالم را سیر
 کردن میسر است از همه اندیشهها بیزار سازد و در صورتی که گوشت پاره که بر صورت صنوبر است گرداند
 و آنرا مشغول بذكر گفتن کند باین طریق که کلمه لا را بطرف بالا کشد و کلمه آ که بطرف دست راست
 حرکت کرده و کلمه الا الله را سخت بر دل صنوبری زند چنانکه حرارت او به تمام اعضا برسد و در طرف
 نفی وجود جمیع معذات را بنظر فنا و نخواستن مطالعه باید کرد و در طرف اثبات وجود حق سبحانه
 بنظر بقا و مقصود مطالعه باید نمود جمیع اوقات را مستغرق این ذکر باید گردانید و هیچ
 شغل از آن باز نباید ماند تا بواسطه تکرار کلمه صورت توحید در دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم عمل عمری
 ر ششم بازگشت و آن آنست که هر یاری که ذاکر بزبان دل کلمه طیبه را بگوید در عقب آن بهمان زبان
 گوید که خداوند مقصود من تویی و رضای تو زیرا که این کلمه بازگشت نفی کننده است هر خاطری را
 که بیاید از نیک و بد تا ذکر او خالص ماند و سرا و از ماسوسه فارغ گردد و اگر مبتدی در بدایت ذکر بگردد
 بازگشت از خود صدق در نیاید باید که ترک آن نکند زیرا که بتدریج آثار صدق بظهور می آید خدمت
 مولانا جلال الدین طیب الرحمة که از اجله اصحاب مولانا سعد الدین قدس سره بودند نیز فرمودند که
 در بساوی احوال که از حضرت مخدومی تعلیم ذکر گرفته بودم و در ذکر بیازگشت مامور شده چون میگفتم
 که خداوند مقصود من تویی زیرا که رضای تو مرا ازین گفستن شرم می آید زیرا که درین قول صادق
 نبودم و بصریح میدانستم که دروغ میگویم روزی درین خیال افتاده بودم پیش ایشان رفتم فرمودند
 که نزد شیخ بهاء الدین عمر میرودیم در ملازمت ایشان رفتم چون نشستم شیخ فرمودند که حضرت شیخ

از علامه الدین

را علامه الدین

رکن الدین علاءالدوله قدس سره فرموده اند که سالک هر چند از خود صدق در طلب نیاید لیکن بیاید گفت
که خداوند مقصود من تویی تا وقتیکه حقیقت صدق ظاهر شود چون از پیش حضرت شیخ بیرون
آمدیم حضرت مخدوم فرمودند که شیخ از اهل جذبہ اند و اصلاح میدهند معنی این سخن بر من پوشیده
اند تا بعد از مدتی ظاهر شد که غرض ایشان از آن سخن این بود که شیخ بطریق جذبہ تربیت یافته اند
نه بطریق سلوک و طریق ایشانند زیرا که هنوز عمل آن نبود که شیخ آنرا بفقیه ظاهر کنند بجهت آنکه تا آن
شیخ شنیده بودم در بازگشت آن کلمه را از روی سوز و نیاز میگفتم و در آن گفتن غمخ و منفصل بودم و
چون از شیخ شنیدم آن سوز و نیاز و خجالت و انفعالی نماند.

رشمه نگاهداشت و آن عبارت از مراقبه خواطر است چنانکه در یکم چند بار کلمه طیبه را بگوید که بخاطر او تغییر نرود
و حضرت مولانا سعد الدین قدس سره در معنی این کلمه فرموده اند باید که یک ساعت و دو ساعت و
زیاده از دو ساعت آن مقدار که میسر شود و خاطر خود را نگاهدارد که غیره بخاطر و نگذرد و خدمت
مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار اصحاب و مخصوصان حضرت ایشان بودند روزی بتقریبی میفرمودند
که من در نگاهداشت آن درجه رسیده است که از وقت طلوع فجر تا چاشت بلند دل را از خلوص غیبار
نگاه میتوان داشت بروحی که درین مقدار زمان قوت تخیل از عمل خود معزول گردد و پوشیده نماند که عمل
قوت تخیل تمام از عمل و اگر چه نیم ساعت باشد نزد اهل تحقیق امری بغایت عظیم است و آن از نوادرت
و بعضی از اکمل ادویا را اجماعاً این معنی است بیدار چنانچه حضرت شیخ محی الدین ابن العربی قدس سره
در فتوحات کی آنجا که بیان بود طلب کرده اند و اسوله و اوجه خواجہ محمد علی حکیم ترمذی قدس سره تحقیق
این بحث فرموده اند و تفصیل آن لائق این مقام نیست.

رشمه یادداشت که عبارت از دوام آگاهی است بحق سمانه بر سبیل ذوق و بعضی باین عبارت گفته اند
که حضور بی کیفیت است و نزد اهل تحقیق مشاهده که استیلا و شهود حق است بر دل توسط حب ذاتی
کتابت از حصول یادداشت است و حضرت ایشان در شرح این چهار کلمه که مذکور شد این عبارت فرمودند
که یاد کرد عبارت از تکلف است در ذکر و بازگشت عبارت از رجوع است بحق سمانه بران وجه که هر بار
کلمه طیبه را گویند از عقب آن بدل اندیشد که خداوند مقصود من تویی و نگاهداشت عبارت از محافظت
این رجوع است بی گفت زبان و یادداشت عبارت از رجوع است و نگاهداشت.

مضمون را چنین گفته است قطعاً کثرت چونیک در نگری عین وحدت است و سارا شکی نماند
 درین گرترا شکی است و در عدد که بنگری از روست اعتبار و گرسورتش به بینی در ماده اش یکی است و
 در شرح رباعیات فرموده رباعی در مذہب اہل کشف و ارباب خروہ سار سیت احد در ہم
 افراد عدد و زیر که عدد گرچه بروشت ز عدد ہم صورت و ہم ماده اش هست احد و بحقیقت این
 و قوف است کہ اول مرتبہ علم لدنی است و اللہ تعالی اعلم پوشیدہ نماند کہ علم لدنی علمی است
 کہ اہل قرب را کہ بہ تعلیم الہی و تفہیم ربانی معلوم و مفہوم می شود نہ بدلائل عقلی و شواہد نقلی چنانچہ
 کلام قدیم در حق خضر علیہ السلام فرمودہ اند کہ و علمناہ من لدنا علما و فرق میان علم یقین و علم لدنی
 آنست کہ علم یقین عبارت از ادراک نور ذات و صفات الہی است و علم لدنی کنایت از ادراک

معانی و نم کلمات از حق سبحانہ بطریق الہام

رشتہ و قوف قلبی دآن ہر دو معنی مہول است یکی آنکہ دل فاخر واقف و آگاہ باشد بحق سبحانہ دآن از
 مقولہ یادداشت است و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیہ خود نوشتہ اند کہ و قوف قلبی عبارت
 از آگاہی و حاضر بودن دل است بجناب حق سبحانہ بآن وجہ کہ دل را هیچ بالستی غیر از حق سبحانہ نباشد
 و جائے دیگر فرمودہ اند کہ در حین ذکر ارتباط و آگاہی بجز کور شرط است و این آگاہی را شہود و حصول
 و وجود و قوف قلبی میگویند و معنی دوم آنست کہ فاخر از دل واقف بود یعنی در اثنای ذکر متوجہ
 باین قطعہ کم صنوبری شکل شود کہ آنرا بجز از دل میگویند و در جانب ایسر محاذی پستان چپ
 واقع است و اورا مشغول و گویا بند کردند و نگذازد کہ از ذکر و مفہوم آن غافل و زایل گردد و حضرت
 خواجہ بہار الدین قدس سرہ در ذکر حبس نفس در عایت عدد را لازم نمی شمردہ اند اما و قوف قلبی
 را ہر دو معنی کہ گفته اند ہم میدانستہ اند و لازم نمی شمردہ اند زیرا کہ خلاصہ آنچه مقصود است از ذکر در
 و قوف قلبی است بیت مانند مرغی باش ہان بر بیضہ دل پاسبان و کہ بیضہ دل زادت مستی و وصل
 قہقہ و حضرت خواجہ عبدالحق را قدس سرہ چون وفات نزدیک رسیدہ است چہار کس را از
 اصحاب خود کہ مذکور میشود در مقام دعوت و ارشاد مستعد یافتہ اند و بعد از نقل حضرت خواجہ ہر یک ازین چہا
 بزرگ با مرار شاد و قیام نمودہ اند و خلق را بحق دعوت فرمودہ

خواجہ احمد صدیق رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ اول اند از خلفا و اربعہ حضرت خواجہ عبدالخالق قدس سرہ در اصل از بخارا بوده اند
 و بعد از وفات حضرت خواجہ یحیٰ سع ایشانی نشسته اند و اصحاب دیگر در متابعت و ملازمت ایشان
 بوده اند و حضرت ایشان را وفات نزدیک رسیده است ہمراہاران را بہ متابعت خواجہ اولیا رکبیر و
 خواجہ عارف ریو کرنی امر کرده اند و بعد از نقل ایشان این دو عزیز در بخارا بدعوت دارشاد طالبان
 و مستعدان شغوفے کرده اند و قیس مبارک خواجہ احمد در قرہ مغان ست کہ وہے ست
 برتہ فرسنگی شہ بخارا

خواجہ اولیا رکبیر رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ دوم خواجہ عبدالخالق اند و بخاری الاصل اند در بسادی حال یکی از دانشمندان بخارا
 بہ تحصیل علوم اشتغال داشته اند اتفاقاً روزے حضرت خواجہ عبدالخالق قدس سرہ در بخارا اتفاقاً
 گوشت گرفته بودہ اند خواجہ اولیا بخارا رسیدہ و نیاز مندے بسیار کردہ اند التماس نمودہ اند کہ گوشت را
 بمن و ہمیرتا ہمراہ شہاب خانہ رسالتم حضرت خواجہ التماس ایشان را قبول فرمودہ اند و ایشان گوشت
 را بدرخانہ حضرت خواجہ آورده اند و حضرت خواجہ ایشان را در خاطر شریف راہ دادہ اند و فرمودہ کہ
 یک ساعت دیگر بیائید تا ہم طعام خوریم چون خواجہ اولیا را از ملازمت حضرت خواجہ برگزشتہ اند خود را
 در تحصیل و مطالعہ بغایت افسردہ یافتہ اند و بصحبت حضرت خواجہ دل برانگیز دیدہ اند بعد از ساعتی
 بمنزلازمت حضرت خواجہ شتافتہ اند دولت فزندی و قبول نسبت طریقہ ایشان یافتہ و دیگر بخدمت
 استاد زرفتہ اند آن دانشمند ہر چند سعی نمود کہ ایشان را ازین طریق برگرداند مبر نشدہ
 بعد از ان ہر جائے کہ ایشان راے دید زبان طعن و ملامت میکشادہ و سفاہت بسیار میکردہ
 و خواجہ اولیا در برابر بیچ نمی گفتمہ اند تا شبی از شہا ہر خواجہ اولیا بحسب کشف از ان دانشمند
 امرے قیج و فعلی شنیع ظاہر شدہ و دوسے را در کبیرہ و فاحشہ دیدہ با داد کہ ہم رسیدہ اند باز آن
 دانشمند آغاز بلاست و سفاہت کردہ خواجہ اولیا گفتہ اند اسے استاد شرم نیداری کہ شب چہ چنین
 فاحشہ بوسے در روز مارا از راہ حق باز میداری آن دانشمند فحیل و مغل شدہ است و یقین دانستہ
 کہ ایشان را در ملازمت حضرت خواجہ عبدالخالق فتنی شدہ است و متنبہ گشتہ وہمان زمان
 ملازمتہ حضرت خواجہ رفتہ در خدمت ایشان بنویسہ و انابت باز گشت کردہ و بر طسہ بقہ ایشان

دانش کوشش

اقبال نموده از جمله مقبولان گشته مشهورست که خدمت خواجه اولیا اکبیر بر در سجده صراحتاً
 در بازار بخارا یک جله خواطر بر آورده اند که در آن طرب چهل شبانه روز بیخ خاطر مزاحم ایشان
 نشده است حضرت ایشان این امر را از خواجه اولیا ربغایت غریب و عظیم میداشتند و می بینید
 و انگشت بندان میگرفتند و میفرمودند که اشتغال بطریقه خواجهگان قدس القدر و احکم کس
 در اندک فرصت باین مرتبه میسرسد که از همه آواز بگوش او می آید و همه ذکر می شنود و همه حضرت
 ایشان میفرمودند که معنی جله خواطر که از خواجه اولیا ربغایت منقولست نه آنست که
 مطلقاً بیخ خاطر می آمده باشد بلکه مراد آنست که بیخ خاطر مزاحم نسبت باطنی ایشان نباشد
 است همچنانکه خس و خاشاک بر روی آب روان مانع جریان آب روان می فرودند که از خواجه
 علاء الدین غجدوانی علیه الرحمه که از جمله اصحاب حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بودند پرسیدیم
 که دل شما برین وجه است که غیر دردی ظهور نمیکند فرمودند که بی گناه چنان میشود و این بیت خوانند
 بیت چون بغایت تیز شد این جو روان به غم نیاید و درون عاشقان فرمودند که گفته است
 غم نیاید گفته است که غم نیامد و موید این قولست آنچه حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
 فرموده اند که خطرات مانع نبود احراز از آن دشوار بود اختیار طبیعی که مدت بیست سال در فی آن
 بودیم ناگاه نسبت خطر گذشت اما قرار نیافت خطرات را منع کردن کار قویست و بعضی بر آنند
 که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت که ممکن شود که ممکن آن شده در بخارا قبض پیدا
 می شود و قبر مبارک خواجه اولیا در بخارا بر خاک زیر حصار نزدیک بروج عیار واقع شده و چون خوا
 را وفات نزدیک رسیده است چهار کس را از اصحاب خود که مذکور می شوند بخلافت اختیار کرده اند و
 اجازت ارشاد فرموده اند

خواجه دهقان قلمی رحمه الله

خلیفه اولست از خلفا خواجه اولیا و بعد وفات ایشان بر مستند ارشاد نشسته بوده است و سایر
 خلفا و اصحاب در متابعت و خدمت وی بوده اند و قبر مبارک وی در ده قلمتست که قریه ایست
 در شمال بخارا بر در و فرسنگی شهر

خواجه زکی خدا بادی رحمه الله

خلیفہ دوم است از خلفاء خواجہ اولیا و بعد از خواجہ بہقان در مقام ارشاد فرموده است و باقی خلفا
و اصحاب در خدمت وی بوده اند و ملازمت و سے می نموده و قبر و سے در وہ خدا بادست کہ از جملہ
دیہای بزرگ بخارا است برین فرستکی شہر

خواجہ سوکمان رحمہ اللہ

خلیفہ سوم است از خلفاء خواجہ اولیا و بعد از خواجہ زکی بدعوت خلق مشغول بوده و سایر اصحاب در خدمت
و متابعت و سے بوده اند و قبر و سے نیز نزدیک قبر خواجہ اولیا است۔

خواجہ غریب رحمہ اللہ

فرزند صلیبی خواجہ اولیا و خلیفہ چہارم ایشان بوده است و بعد از خواجہ سوکمان بامر ارشاد قیام
مے نموده و خلق را بحق دعوت مے فرمودہ با شیخ العسال شیخ سیف الدین الباخزنی قدس سرہ
کہ از کبار اصحاب شیخ نجم الدین کبریا بوده است قدس سرہ معاصر بوده و در فتح آباد بخارا کہ درین
شیخ سیف الدین آنجا است بہم صحبت بسیار میداشتہ اند و در ان زمان کہ شیخ مجذوب محبوب القلوب
شیخ حسن بلغاریے رحمہ اللہ از جانب اوردس و بلغاریہ بولایت بخارا آمدہ است خدمت خواجہ
غریب را کہ در ان وقت نو ذوالسالہ بودہ است دریافتہ است و بنایت معتقد شدہ چون شیخ حسن
بشیخ سیف الدین ملاقات کردہ است شیخ سیف الدین از و سے پرسیدہ است کہ خواجہ غریب را
چون یافتہ شد فرمود کہ مرد تمام ست و سلوک دلی بیدہ آراستہ است و شیخ حسن بلغاری در
ستہ سال کہ در بخارا مقیم بودہ است دائم خواجہ غریب صحبت میداشتہ از خاوند تاج الدین ستاحی کہ
از اکابر وقت بودہ چنین منقولست کہ شیخ حسن بلغاری علیہ الرحمۃ فرمود کہ من در مدت حیات خود
بسے اولیا و ارباب قلوب را ملازم کردم کسی را بہرتبہ خواجہ غریب ندیدم و در مقامات شیخ حسن
مذکورست کہ در مدت عمر خود بیست و ہشت تن از اولیا را ملازم کردم اول ایشان شیخ سعد الدین
حموی بود و آخر ایشان خواجہ غریب قدس اللہ و اہم و مجلی از احوال شیخ حسن در فصل اول از
مقصد اول در ذکر شیخ عمر باغستانی کہ جدا علما حضرت ایشان بودہ اند بہقریب ایراد خواہد یافت
و خواجہ غریب را چہار خلیفہ بودہ است کہ مذکور میشود ہمہ سالک طریق ارشاد و صاحب دعوت و ارشاد

خواجہ اولیا و پارسا رحمہ اللہ

رشمه و قوف زمانی خواجہ بہار الحق والدین قدس سرہ فرمودہ اند کہ قوف زمانی کہ کارگذارند و رندہ راہ است
 آنست کہ بندہ واقف احوال خود باشد کہ در ہر زمانی صفت و حال او چیست موجب شکرست یا موجب
 عذر و حضرت مولانا یعقوب چرخمی قدس سرہ فرمودہ اند کہ حضرت خواجہ بزرگ اعنی خواجہ بہار الدین
 قدس سرہ مراد در حال قبض با استغفار امر فرمودند و در حال بسط شکر فرمودہ کہ رعایت این کہ حال
 و قوف زمانی ست و ہم حضرت خواجہ بزرگ فرمودہ اند کہ بنای کار سالک را در و قوف زمانی بر ساعت
 بناوہ اند تا در یا بندہ نفس شود کہ بحضور میگذارد یا بغفلت کہ اگر بر نفس بنا کنند تا در یا بندہ این دو صفت
 نشود و قوف زمانی نزد صوفیہ قدس اللہ ارواحہم عبارت از محاسبہ است و حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ فرمودہ اند کہ محاسبہ آنست کہ در ہر ساعتی آنچه بر ما گذشتہ است محاسبہ میکنیم کہ غفلت چیست
 و حضور چیست می بینیم کہ ہمہ نقصان است و باز گشت میکنیم و عمل از سر بگیریم

رشمہ و قوف عددی و آن عبارت از رعایت عددست در ذکر حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بہار الدین قدس سرہ
 فرمودہ اند کہ رعایت عدد و ذکر قلبی برای جمع خواطر متفرقہ است و آنچه در کلام خواجگان قدس اللہ ارواحہم
 واقع است کہ فلان مرسلانے را بو قوف عددی امر فرمودند مقصود ذکر قلبی است پار رعایت عدد
 نہ مجرد رعایت عدد و ذکر قلبی و ذاکر باید کہ در یک نفس سہ کثرت یا پنج کثرت یا ہفت کثرت یا بیست و یک
 کثرت گوید و عدد طاق را لازم شمرد و حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ فرمودہ اند بسیار گفتن
 شرط نیست باید کہ ہر چه گوید از سر و قوف و حضور باشد تا فائدہ بران مترتب شود و چون ذکر قلبی از
 عدد بیست و یک بگذرد و اثر ظاہر نشود دلیل باشد بر بے حاصلی آن عمل و اثر ذکر آن بود کہ در زمان نفی
 وجود بشریت منعی شود و در زمان اثبات اثرے از آثار تصرفات جذبات الوہیت مطالعہ افتد
 و آنکہ حضرت خواجہ بزرگ فرمودہ اند کہ قوف عددی اول مرتبہ علم لدنی است میتواند بود کہ نسبت
 باہل برایت اول مرتبہ علم لدنی از مطالعہ این آثار تصرفات جذبات الوہیت بود کہ حضرت خواجہ
 علاء الدین فرمودہ اند چہ آن کیفیت و حالتی است کہ موصل است بر مرتبہ قرب و علم لدنی در ان مرتبہ کثرت
 میشود و نسبت باہل نہایت و قوف عددی کہ اول مرتبہ علم لدنی است آن باشد کہ ذکر واقف شود
 بر سہر بیان واحد حقیقی در مراتب اعداد کونے چنانکہ واقف است بر سہر بیان واحد عددی در مراتب اعداد
 حسابی بہیت اعداد کون و صورت کثرت نماندہ است و فاکل واحد عقلی بل شان و یکی از کار محققان این

بہار

خلیفہ اول است از خلفاء اربعہ خواجہ غریب علیہ الرحمہ دوسے از قریہ خرمین متی است کہ وہی بودہ است
در ولایت بخارا و حالاً مدرس و منطس است و قبر وی آنجا بودہ است

خواجہ حسن شاورمی رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجہ غریب است دوسے از قریہ شاور است کہ وہی بودہ است از ولایت بخارا و ادنیسہ
حالاً مدرس است و قبر وی ہماجا است

خواجہ اوکتمان رحمہ اللہ

خلیفہ سوم خواجہ غریب است و قبر وی در بخارا نزدیک بحوض مقدم است بر بالائے پشتہ خواجہ
چار شنبہ کہ در قلبہ شہر قست

خواجہ اولیا غریب رحمہ اللہ

خلیفہ چہارم است از خلفاء خواجہ غریب رحمہ اللہ

خواجہ سلیمان کوینی رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ سوم اند از خلفاء حضرت خواجہ عبد الخالق قدس سرہ بعضی براتند کہ ایشان از اجلہ خلفاء
خواجہ اولیا بودہ اند میتواند بود کہ ایشان اول ملازمت حضرت خواجہ عبد الخالق کزودہ باشند لیکن اتمام
امر ایشان در صحبت خواجہ اولیا شدہ باشد واللہ اعلم

رشحہ از ایشان پرسیدہ اند کہ والمخلصون علی خطر عظیم کہ در حدیث واقع است آن خطر عظیم چه باشد
ایشان فرمودہ اند کہ اگر این خطر خطور بمعنی خوف بودے بایستی کہ بلفظ فی مصدر رشدی اما چون مصدر
بصرف علی شدہ است دلیل است بر آنکہ مراد ازین خطر عظیم مقامے عالی است کہ مخلصان را خواہد بود
و این مقام را خوف لازم است و آنکہ خوف بر ایشان غالب است بنا بر بلندی مقام است زیرا کہ ہر کہ
با آفتاب نزدیک تر بود حرارت آفتاب را در او تاثیر بیشتر باشد و قبر مبارک خواجہ سلیمان در علامت
کوینہ است آن قببہ ایست مشتمل برہ بیار از انجا تا شہر بخارا دوازودہ شرعی راہ است و در رسالہ
بہائیکہ کہ مشتمل بر مقامات و مناقب حضرت خواجہ بہار الدین است قدس سرہ و تالیف شیخ فاضل و
کامل ابوالقاسم بن محمد بن مسعود البخاری است علیہ الرحمہ کہ از کبار اصحاب و تلامذہ حضرت خواجہ محمد پارسی
است قدس سرہ چنین مذکور است کہ خدمت خواجہ سلیمان را دو خلیفہ بودہ است کہ ہر یکی در زمان خود

مضمون را چنین گفته است قطعاً کثرت چونیک در نگری عین وحدت است و ما را نشکی نماید
 درین اگر ترا نشکی است و در عدد که بنگری از روست اعتبار و اگر صورتش به بینی در ماده اش یکی است و
 در شرح رباعیات فرموده رباعی در مذہب اہل کشف و ارباب خرد و ساریست احد در ہم
 افراد عدد و زیر آنکه عدد گرچه بروست ز عدد ہم صورت و ہم ماده اش هست احد و بحقیقت این
 و قوف است که اول مرتبه علم لدنی است و اللہ تعالی اعلم پوشیده نماید که علم لدنی علمی است
 کہ اہل قرب را کہ بہ تعلیم الہی و تفہیم ربانی معلوم و مفہوم می شود نہ بدلائل عقلی و شواہد نقلی چنانچہ
 کلام قدیم در حق خضر علیہ السلام فرمودہ اند کہ و علناہ من لدنا علما و فرق میان علم یقین و علم لدنی
 آنست کہ علم یقین عبارت از ادراک نور ذات و صفات الہی است و علم لدنی کنایت از ادراک

معانی و فہم کلمات از حق سبحانہ بطریق الہام

رسوخ و قوف قلبی و آن ہر دو معنی محمول است یکی آنکہ دل فاقد واقف و آگاہ باشد بحق سبحانہ و آن از
 مقولہ یادداشت است و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیہ خود نوشتہ اند کہ و قوف قلبی عبارت
 از آگاہی و حاضر بودن دل است بجانب حق سبحانہ بآن وجہ کہ دل را بیخ بالستی غیر از حق سبحانہ نباشد
 و جاے دیگر فرمودہ اند کہ در حین ذکر ارتباط و آگاہی بذكر شرط است و این آگاہی را شہود و وصول
 و وجود و قوف قلبی میگویند و معنی دوم آنست کہ فاقد از دل واقف بود یعنی در اثنای ذکر متوجہ
 باین قطعہ کم صنوبری شکل شود کہ آنرا بجز دل میگویند و در جانب ایسر محاذی پستان چپ
 واقع است و اورا مشغول و گویا بند گرداند و نگذارد کہ از ذکر و مفہوم آن غافل و زایل گردد و حضرت
 خواجہ بہار الدین قدس سرہ در ذکر حبس نفس در عایت عدد را لازم نمی شمرده اند اما و قوف قلبی
 را ہر دو معنی کہ گفتہ اند ہم میدانستہ اند و لازم نمی شمرده اند زیرا کہ خلاصہ آنچه مقصود است از ذکر در
 و قوف قلبی است بیت مانند مرغی باش بان بر بیضہ دل پاسبان و کہ بیضہ دل زادت مستی و وصل
 قنقہ و حضرت خواجہ عبد الخالق را قدس سرہ چون وفات نزدیک رسیدہ است چہار کس را از
 اصحاب خود کہ مذکور میشود در مقام دعوت و ارشاد مستعد یافته اند و بعد از نقل حضرت خواجہ ہر یک ازین چہا
 بزرگ با مرار شاد و قیام نمودہ اند و خلق را بحق دعوت فرمودہ

خواجہ احمد صدیق رحمہ اللہ

صاحب ارشاد بوده است و خلق را بحق دعوت می نمودند و در رساله مسلک العارفین آورده که خواجہ سلیمان
رایک خلیفہ بودہ و ذکر بہ مجموع ایراد سے یا بد۔

خواجہ محمد شاہ بخاری رحمہ اللہ

خلیفہ اول خواجہ سلیمان علیہ الرحمۃ بودہ است و بعد از اوے قائم مقام وہے شد۔

شیخ سعد الدین مجددانی رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجہ سلیمان بودہ است و بعد از خواجہ محمد شاہ بہ دعوت و تربیت خلق مشغول بود۔

شیخ ابو سعید بخاری رحمہ اللہ

وے نیز از کبار اصحاب خواجہ سلیمان بودہ و از خلفا روے دپیر و مقتدا شیخ محمد بخاری ست
کہ صاحب کتاب مسلک العارفین ست کہ در طریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم تالیف کردہ و
در ان کتاب چنین مذکور ست کہ چون خواجہ سلیمان را اوقات نزدیک رسیدہ است از میان
اصحاب خود شیخ ابو سعید را بخلافت و نیابت اختیار کردہ اند و شیخ بعد از سالہا پیشوا و مقتدای طالبان
و صادقان بودہ اند۔

ر شحہ از شیخ ابو سعید پرسیدہ اند چون خاطر سے نیامدہ و بیازگشت آنرا نفی کنیم و منفی شود بچہ دانیم
کہ آن خاطر نفسانی بود یا شیطانی فرمودہ است کہ حاضر باشید کہ اگر در ہمان لباس عود کنند مثل خاطر اول
بود آن خاطر نفسانی ست زیرا کہ ابرام و بجاج صفت او ست و یک آرزو را کررے طلبد تا آن وقت
کہ کام او بر آید پس روے بہ آرزوے دیگر کند اما اگر در لباس دیگر عود کند شیطانی ست زیرا کہ مقصود
شیطان اضلال و انحراف ست اگر در لباسی نتواند راہ سالک زوہد لباس دیگر بر آید و از در دیگر در آید۔
ر شحہ ہم از روے پرسیدہ اند کہ سخن از طریقت گفتن کرار سد فرمودہ است کسی را کہ اگر ظاہر اورا بر
اہل زمین عرض کنند بر ظاہر او پتج عیب شرعی نیابند و اگر باطن اورا بر ہمہ اہل آسمان عرض نمایند
در باطن او هیچ نقصانے نباشد۔

خواجہ عارف ریو کرمی رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ چہارم اند از خلفا حضرت خواجہ عبد الخالق قدس سرہ مولد و دفن ایشان ریو کرمی ست
کہ وہی ست از دیہای بخارا بر شش فرسنگی شہر انداز بخاتا مجددان یک فرسنگ شرعی ست و سلسلہ نسبت

دارادت حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ از میان خلفاء حضرت خواجہ عبد الخالق بخدمت
خواجہ عارف میرسد قدس سرہ

خواجہ محمود اپنی فتویٰ قدس اللہ سرہ

ایشان افضل و اکمل اصحاب خواجہ عارف اند از میان اصحاب خواجہ عارف بخلافت و ارشاد ممتاز
بودہ اند مولد ایشان اپنی فتویٰ است کہ وہی است در ولایت بخارا از مضافات و اکبئی کہ دہے بزرگ
و مشتل ستا بر چندین دہہ مزرعہ و سٹہ فرسنگ از شہر دور است و ایشان در و اکبئی مقیم بودہ اند و قبر
مبارک ایشان آجناست بکسب گل کاری می پرداختہ اند و از ان مروجہ معاش می ساختہ و چون
خواجہ اجازت ارشاد یافتہ بودہ اند و بدعوت خلق بحق مآذون گشتہ بنا بر مقتضای وقت و مصلحت
حال طالبان ذکر علانیہ افتتاح کردہ اند اول بار کہ مشغول شدہ اند در مرض موت خواجہ عارف
بودہ است نزدیک زمان تسلیم ایشان بر سر تل ریوسے کرے و خواجہ عارف در ان محل فرمودہ اند
کہ این وقت آن وقت ست کہ ما را اشارت کردہ بودند اشارت رسیدہ بود کہ وقتی خواہد آمد کہ طالبان
بنا بر مصلحت حال ایشان ذکر جہر باید گفت و بعد از نقل ایشان خواجہ محمود در مسجدے کہ دروازہ ^{کنند}
است بہ ذکر علانیہ مشغول شدند و مولانا حافظ الدین از کبار علماء وقت جسد علماء حضرت
خواجہ محمد پارساند با اشارت استاد العلماء شمس الائمہ اکلوانی رحمہما اللہ در بخارا از خواجہ محمود سوال
کردہ بحضور جمعی کثیر از ائمہ و علماء زمانگہ خدمت شما ذکر علانیہ بچہ نسبت سے گویند خواجہ فرمودہ اند
تاختہ بیدار شودد از غافل آگاہ گردد و سے براہ آرد بریاستقامت شریعت و طریقت و آریہ
و بحقیقت توبہ و نابت کہ باحتیاج ہمہ خیرات واصل ہمہ سعادت ست رغبت نمایند خدمت
مولانا حافظ الدین گفتند کہ نیت شما صحیح ست و شمار این شغل حلال ست آگاہ از خواجہ محمود التماس
نمودند کہ ذکر علانیہ را حد سے بیان فرمایند کہ بآن حد حقیقت از مجاز ممتاز گردد و بیگانہ از آتش ناجدا
شود خواجہ فرمودند کہ ذکر علانیہ کسی را مسلم ست کہ زبان او پاک باشد از دروغ و غیبت و حلق و دباک
باشد از حرام و شبہت و دل او پاک باشد از ریا و سمعت و سرا و پاک باشد از توجہ بغیر حضرت
ربوبیت خدمت خواجہ علی رہتینی کہ از اجلہ اصحاب خواجہ محمود اند فرمودہ اند کہ در ویشی در عہد دولت خواجہ محمود
حضرت خواجہ خضر را علیہ السلام دید از ایشان پرسید کہ درین زمان از مشائخ کیست کہ بر جاوہ

استقامت ثابت باشد تا دست ارادت در دامن متابعت و سزده بوسے اقتدا نمایم خواجہ خضر
 فرمودند کہ خواجہ محمود انچہ فغوضے بعضی از اصحاب خواجہ علی فرمودہ اند کہ آن در پیش کہ حضرت خضر
 دیدہ بود خواجہ علی بودند اما خود را بآن نے آوردند کہ من خضر را دیدہ ام گویند کہ روزے خواجہ علی
 با سائر اصحاب خواجہ محمود در دورہ را بستن بزرگ مشغولے بودہ اند ناگاہ دیدہ اند کہ مرغ سفید بزرگ
 پرواز کنان از بالاسے سر ایشان میگذاشتہ چون بہت الراس ایشان رسیدہ بزبان فصیح گفتہ
 کہ اسے علی مردانہ باش اصحاب را از دیدن آن مرغ و شنیدن آن سخن کیفیتی شدہ است کہ
 بیہوش گشتہ اند بعد از انکہ بخود آمدہ اند پرسیدہ اند کہ این چه بود کہ دیدیم و شنیدیم خدمت خواجہ علی
 فرمودہ اند کہ آن خواجہ محمود بود حق سبحانہ ایشان را آن کرامت کردہ است کہ دائم در ان مقام کہ
 حق سبحانہ با موسی کلیم علیہ السلام چند ہزار کلمہ گفتہ است پروازے کنند درین محل ایشان
 بر سر پالین خواجہ دہقان قلی کہ خلیفہ نخستین خواجہ اولیاء کبیر است رفتہ اند کہ وفات و سے نزدیک رسیدہ
 و از حضرت حق سبحانہ درخواست کردہ بود کہ در نفس آخر یکی دوستان خود را بر سر من فرست کہ درین وقت
 رحلت مرا جدے باشد خواجہ محمود بسبب آن رفتہ بود در خدمت خواجہ محمود و خلیفہ بودہ است کہ بعد
 از ایشان در مقام ارشاد بودہ اند و خلق را تحقیق دلالت نمودہ اند بحق

امیر خرد و ابکینی رحمہ اللہ

نام ایشان امیر حسین ست خلیفہ اول اند از خلفاء خواجہ محمود و از بزرگان زمان خود بودہ اند و مرج طابا
 و سالکان دایشان را برادرے بودہ است بزرگ امیر حسن نام معروف بمیر کلان کہ دی ہم
 از اصحاب خواجہ محمود بودہ است لیکن امر خلافت و نیابت خواجہ مغموض بمیر خرد شدہ و قبر میر خرد
 در دہ دابکینی ست در صفہ مقبرہ خواجہ محمود قدس سرہ نیز از تبرک بم

خواجہ علی ارغندانی رحمہ اللہ

خلیفہ امیر خرد بودہ و قبر وے در دہ ارغندان ست از قبضہ زندنی برینج فرسنگ بخارا

خواجہ علی راہتی رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ دوم اند از خلفاء خواجہ محمود و لقب ایشان در سلسلہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم
 حضرت عزیزان ست و گویند چون خواجہ محمود را وفات نزدیک رسیدہ است امر خلافت بحضرت

عزیزان حوالہ کردہ اندو ساڑھ صاحب را با ایشان سپردہ و سلسلہ نسبت حضرت خواجہ بہاء الدین
 قدس سرہ از میان خلفا و اصحاب خواجہ محمود بدو واسطہ با ایشان سے رسید و ایشان را مقامات رفیعہ
 و کرامات عجیبہ بسیارست و بصنعت بافشدگے مشغول بودہ اند حضرت مخدومے در کتاب
 نفحات الانس نوشتہ اند کہ این فقیر از بعض اکابر چنین استماع دارد کہ اشارت با ایشان ست اینچہ
 حضرت مولانا جلال الدین رومے قدس سرہ در غزلیات خود فرمودہ اند **پیت گزہ علم حال**
 فوق قال بودے کے شدے بہ بندہ اعیان بخارا خواجہ نساج را بہ مولد شریف ایشان را پیتن ست
 کہ قبضہ بزرگ ست در ولایت بخارا بردو فرسنگی شہر بردو پارہے بسیار مشتمل ست و قبر مبارک
 ایشان در خوارزم ست معروف و مشہور نیز از تبرک بہ و از برکات انفاس نفیسہ ایشان ست ابن چند
 سخن کہ در ضمن شانزدہ رشمہ ایراد سے یا بد۔

رشمہ حضرت شیخ رکن الدین علاء الدولہ سمنانے قدس سرہ با ایشان معاصر بودہ اند و میان ایشان
 مراسلات و مفاصلات واقع شدہ گویند حضرت شیخ درویشے رانجہ دست ایشان فرستادہ
 و سئلہ پر مید و ہر یکے را جواب شنید سئلہ اولی آنکہ ما و شما خدمت آئندہ و روزندہ
 سے کینم و شما در شقرہ تکلف نمی کنسید و ما تکلف می کنیم و مردم از شما آزادی می کنند و از مادر گلہ اند
 سبب این چیست حضرت عزیزان در جواب گفتند کہ خدمت کنندگان منت نہندہ بسیار اند
 و خدمت کنندگان منت دارندہ کم اند جہد کنید کہ از خدمت کنندگان منت دارندہ با شنید
 تا کہ سے از شما در گلہ نباشد سئلہ دوم آنکہ شنیدہ ایم کہ تربیت شما از خواجہ حضرت علیہ السلام
 این چگونہ است در جواب فرمودہ اند بندگان حق سبحانہ عاشق آنند کہ خضر عاشق اوست
 سئلہ سوم آنکہ ما سے شنویم کہ شما ذکر جہر میگویند چو نیست در جواب فرمودہ اند کہ ما نیز می شنویم
 کہ شما ذکر خفیہ میگویند پس ذکر شما نیز جہر باشد۔

رشمہ مولانا سیف الدین قصہ کہ از اکابر علماء آن زمان بودہ از حضرت عزیزان سوال کردہ کہ شما
 ذکر غلانیہ بچہ نیت سے گویند ایشان فرمودہ اند کہ اجتماع ہمہ علماء در نفس اخیر بلند گفتن و تلقین
 کردن بحکم حدیث تقوا موتا کم بشاؤد ان لا الہ الا اللہ جائز ست در ایشان را ہر نفس نفس اخیر ست
 رشمہ شیخ بدر الدین رامے دانے کہ از کبار اصحاب شیخ حسن بلغاری ست صحبت حضرت عزیزان را

دریافتہ بوده است و از ایشان پرسیده بود که ذکر کثیر که ما از نزد حق سبحانہ بآن ماموریم کما قال سبحانہ
و اذکر و اللہ ذکر کثیراً و ذکر زبان است یا ذکر دل حضرت عزیزان فرموده اند کہ بتدی را ذکر زبانست
و منتقی را ذکر دل بتدی را همیشه تکلف و قفل میکنند و جانی میکنند اما منتقی را چون اثر ذکر بدل رسد
جمله اعضا و جوارح و عروق و مفاصل و بے بزرگو یا شوند در آن وقت سالک بزرگ کثیر تحقق شود
و در آن حال کار یک روزہ و بے برابر کار یک سالہ دیگران بود۔

رہنمہ میفرمودہ اند کہ معنی آن سخن کہ حق سبحانہ در ہر شب باروزی سی صد و شصت نظر رحمت
بر دل بندہ مومن میکنند آنست کہ دل سی صد و شصت روزہ دارد و جمیع اعضا و آن سی صد و
شصت رگ است و سی صد و شصت از آورده و شرایین متصل بدن چون دل از ذکر متاثر شود
و بآن مرتبہ رسد کہ منظور نظر خاص حق سبحانہ گردد و آثار آن نظر از دل جمیع اعضا نشعب شود تا ہر
عضوے بطاعت لائق حال خود مشغول گردد و از نور آن طاعت از ہر عضوے فیض کہ نظر رحمت
عبارت از ان است بدل رسد۔

رہنمہ از ایشان پرسیدند کہ ایمان چیست فرمودہ اند کہ کندن و پیوستن مناسب صنعت خود
کہ با فندگے بود جواب گفتند

رہنمہ از ایشان پرسیدہ اند کہ مسبوق بقضار مسبوقانہ کے برخیزد فرمودہ اند کہ پیش از صبح یعنی باید کہ
پیش از وقت برخیزد تا کہ من از قضا نشود۔

رہنمہ فرمودہ اند کہ در آیہ کریمہ توبوا الی اللہ ہم اشارة مست و ہم بشارت اشارة بہ کردن
توبہ و بشارت بقبول آن کہ اگر قبول نہ کردے امر نہ کردے امر دلیل قبول است باوید تقصیر

رہنمہ فرمودہ اند کہ عمل سے باید کردن و نا کردہ انکاشستن و خود را مقصود بدن و عمل از سر گرفتن۔
رہنمہ فرمودہ اند کہ در وقت خود را نیک نگاہدارید وقت سخن کردن و وقت چہیزے نمودن۔

رہنمہ فرمودہ اند کہ روزے حضرت خضر علیہ السلام پیش خواجہ عبد الخالق آمدہ اند خواجہ فرمودہ
جوین از خانہ بیرون آورده اند خضر علیہ السلام نخورده اند خواجہ فرمودہ اند نتسا اول نمازید کہ لغت
حلال است خضر علیہ السلام فرمودہ اند کہ چنان است لیکن تمیز کنندہ و بے بی طہارت بودہ است
ما را خوردن این روایت۔

رشته فرموده اند کسی که جائے نشیند و خلق را بحد اسے خواند باید که چون مرد جانور وار باشد
 حوصله هر مرغ را بماند و طعمه هر مرغ در خورد و دهنش نیز باید که تربیت صادقان و طالبان بقدر
 تفاوت قایلیات و استعدادات ایشان کند

رشته فرموده اند که اگر در همه روزه زمین یکے از فرزندان خواجه عبدالمحلی بود منصور هرگز
 بردارند رفته یعنی اگر یکے از فرزندان معنوی خواجه در حیات بود حسین منصور با تربیت از
 مقام گذرانیدی

رشته فرموده اند که روزندگان راه را ریاضت و مجاهدت بسیار باید کشید تا بر تبه و مقله رسند اما راه
 ازین همه نزدیک تر است که زودتر بمقصود رسید آن آنست که رونده راه در آن کوشد که خود را
 بواسطه خلق و خدمتی در دل صاحب دلس جا کند چون دل این طائفه مورد نظر حق است او را نیز از آن
 نظر نصیبی رسد -

رشته فرموده اند بزبان دعا کنید که بآن زبان گناه نه کرده باشید تا اجابت مترتب شود یعنی پیش
 دوستان خدا تواضع و نیاز مندی کنید تا ایشان برای شما دعا کنند

رشته روزی در حضور حضرت عزیزان کسی خوانده که مصرع عاشقان در دمی دو عید کنند ایشان
 فرموده اند که سه عید کنند آنکس گفته که حضرت عزیزان کشف این معنی فرمایند گفته اند که یکی یاد کرد بنده
 میان دو کرد خداوند است اول بنده را توفیق دهد که یاد دوی کند و چون یاد کند شرف قبول شرف
 سازد پس توفیق وی یاد کرد قبول سه عید باشد -

رشته روزی شیخ فخرالدین نورسے که از اکابر آن زمان بوده از عزیزان پرسیده که سبب چه بود که در
 اول که سوال است بر یکم واقع شود جمعی بلفظ علی جواب دادند و در روز ابد که حق سبحانه لمن الملک ایوم
 گوید یا چکس جواب نه گوید ایشان فرموده اند که روز نازل وضع تکالیف شرعی بود و در شرع گفت باشد
 اما روز ابد روز رفع تکالیف شرعی است و ابتداء عالم حقیقت و در حقیقت گفت نباشد لاجرم آنروز
 حضرت حق سبحانه هم بخود جواب خود گوید الله الواحد القهار و از جمله اشعاری که بحضرت عزیزان منسوب است
 این یک قطعه و چهار رباعی است فرمودند قطعه نفس مرغی مقید در درون است چنگم و درش که
 خوش مرغیست و مسازد زبانش ندگسل تا بپروید که نتوانی گرفتن بعد پدید از بر باسے باهر که

نشستی و نشو جمع دلت + وز تو نہ رسید حمت آب و گلت + از صحبت وی اگر تبرا کنی + ہرگز نکتند
روح عزیزان بکلت + رباعی رچارہ دلم کہ عاشق روست تو بود + تا وقت صبح دوش در کوسے تو بود
چو گان سر زلف تو از حال بحال + می بردش و بچنان کی گوے تو بود + رباعی چون ذکر بدل رسد
دلت سحر کندہ آن ذکر بود کہ مرد را فرزند کند + ہر چند کہ خاصیت آتش دارد + لیکن در جهان بردل تو
سرد کندہ رباعی خواہی کہ بحق رسی بیارم اسے تن + دانند طلب دوست بیارامی تن + خواہی ہر
اندوچ عزیزان یابی + پای از سر خود ساز و بیارامی تن +

من خوارق عادتہ قدس اللہ سرہ منقول است کہ خدمت سید انا کہ ذکر ایشان
در سلسلہ خواجہ احمد یسوی قدس سرہما گذشت با خدمت عزیزان در یک زمان بودہ اند و گاہ گاہ بیکدیگر
طلاقات مے نمودہ و خدمت سید انا را در مبادی حال بایشان تقاضا مے بودہ است روزی از
خدمت سید نسبت بایشان صورت مناسفے طریق ادب صادر شدہ اتفاقاً در همان ایام از جانب
دشت قباچ جمعی از ترکان تاختی آورده اند و یک پسر سید انا را با سیرے برده سید متنبہ شدہ
و دانستہ کہ این سادہ بواسطہ آن بے ادبے واقع شدہ بمقام مغذرت در آمدہ و ترتیب
سفرہ کردہ و خدمت عزیزان را برسم ضیافت التماس نمودہ و نیمازمندی بسیار پیش برده
ایشان بر عرض سید انا مطلع شدہ اند و التماس ویرا قبول نمودہ بر سفرہ مے حاضر شدہ اند
در ان مجلس بسی از اکابر علماء و مشاہیر وقت بودہ اند و خدمت عزیزان را در ان روز کیفیت عظیم
بودہ و وقتی بغایت خوش داشتہ اند چون خادم نکدان آورده سفرہ بزین نہادہ ایشان فرود
کہ علی انگشت بر نمک نزنند و دست بطعام نہسرد تا فرزند سید انا بر سر این سفرہ حاضر نشود
و بعد ازین سخن کلمہ سکوت کردہ اند و حاضران ہمہ منتظر آن نفس بودہ اند و درین حال ناگاہ پسر
سید انا از ان در خانہ در آمدہ و بیکہار شور و غوغا از ان مجلس برخاستہ مردم حیران و مدہوش
ماندہ اند پس کیفیت آن آمدن از دوسے پر سیدہ اند گفتہ کہ من پیش ازین نمیدانم کہ حالے در دست
جمعی از ترکان اسیر بودم و مابند کردہ بسیار خود مے بردند اکنون مے نگرم پیش شما حاضر مں مجلس
را یقین شدہ کہ آن تصرفے بودہ است کہ از حضرت عزیزان واقع شدہ ہمہ سردہای ایشان نہادہ
و دست ارادت دادہ منقول است کہ روزے خدمت عزیزان مہسانے عزیز رسیدہ است

و در خانه ایشان خوردنی حاضر نموده از آن جهت بسی دربار شده اند و از خانه بیرون آمده آنگاه غلام
 پیمان فروش که از جمله مخلصان ایشان بوده دیکه پراز پیمان بر سر درین محلی رسیده است و
 نیاز مند بسیار کرده که این طعام را به نیت ملازمان شما ساخته ام امیدوارم که در محل قبول
 افتد خدمت عزیزان را آمدن آن غلام با این طعام درین وقت بغایت پسندیده افتاده است
 و سوائه از آنش کردند و همان را با آن برگذرا نیند پس آن غلام را طلبیدند و فرمودند که خدمت کاری
 تو بغایت کاری بود اکنون هر مراد که در این از ما بطلب که مقصود حاصل است غلام بغایت زیرک
 و آگاه بود گفت آن می خواهم که من شما شوم خدمت عزیزان فرموده اند این بغایت صعب
 است و بار بر تو افتد و ترا طاقت کشیدن این بار نخواهد بود غلام نیاز مند کرد که مراد من این است
 و غیر از این هیچ آرزو ندارم ایشان فرمودند همچنین باش پس دست و سگ گرفتند بخلوت خاص
 بردند التفات نموده متوجه حال و سگ شدند بعد از ساعتی شیخ ایشان بروی افتاد فی الحال
 بکسب ظاهر و باطن بصورت و سیرت ایشان برآمده بعینه مثل ایشان شد و بعد ازین التفات خدمت
 چهل روز گامیش زنده بود بعد از آن بجز رحمت حق سبحانه نقل کرد و رحمة الله علیه گویند که چون
 عزیزان از ولایت بخارا با شارت غیبی عزیمت خوارزم کردند و بدو راه شهر رسیدند ایستادند و در پیش
 رایش خوارزم شاه فرستاده که فقیر برفتد بدو شهر شما آمده و داعیه اقامت دارد اگر مصلحت شما
 باشد در آید و الا برگردد و در ایشان را گفتند چون رخصت باشید و بپند نشانی بمر باد شاه
 درین باب بگیرید چون در ایشان یافتند و هم عرض کردند خوارزم شاه و ارکان دولت خندیدند و گفتند
 اینها مردم ساده و نادان اند پس از روی نزل و مطایبه نشانی بر طبق مدعاے ایشان نوشتند و
 مهر کرده بایشان دادند و در ایشان آن نشان را بلامت حضرت عزیزان آوردند و ایشان قدم مبارک
 در شهر نهادند و گوشه نشین شدند بطریق خواجگان قدس الله ارواحهم مشغول شدند و هر صبح بزور نگاه
 می آمدند و یک دو مزدور می گرفتند و بخانه می آمدند و فرمودند که وضو کامل سازید و نماز
 نماز دیگر بر طهارت بما صحبت دارید و ذکر گوید بعد از آن مزد خود بگیرید و روید آن مردم بجان
 منت می داشتند و تا نماز دیگر بر آن وجه در ملازمت ایشان می بودند چون یک روز آن طریق
 بسوی بردند از برکت صحبت حضرت عزیزان و تاثر و تصرف باطنی ایشان صفتی از آن مردم حال می شد

که دیگر لازمست اگر اسی ایشان امکان رفتن و جسد آمدن نبود تا بعد از چند گاه اکتشرا اهل آن دیار
بر بقیه و ارادات ایشان در آمدند و پیرامن ایشان کثرت و از دحام طالبان بسیار شد آخر خبر بخورم شما
بزه نده که شخصی درین شهر پیدا شده است که اکثر مردمان دست ارادت بوسی داده اند و در
لازمست و بوسی ایستاده بسا و ادا که از بوسی و کثرت اتباع و بوسی ملک را حطلی و آفتی
پیدا شود که تسکین نتوان داد با و شاه ازان خبر متوهم شده بمقام آن در آمده که ایشان را ازان دیار
اخراج کند حضرت عزیزان همان دو درویش را بان نشان پیش باد شاه فرستادند که ما بشهر شما هم با جا
و صلحت شما در آمدیم اکنون اگر سخن را دیگر می کنید و بنقیض آن حکم می فرمایید بیرون رویم
باد شاه و ارکان و دولت ازان حضرت بغایت خجل و منفعل شدند و بلازمست ایشان آمدند و از جمله
عباسان و مخلصان شدند گویند سن شریف حضرت عزیزان تا صد و سی سال کشیده بود است
و ایشان را دو فرزند بزرگوار بوده است هر دو عالم و عامل و عارف و کامل از مراتب علیه مراباب
ولایت بهره تمام داشته اند۔

خواجہ خرد رحمہ اللہ تعالیٰ

فرزند کلان حضرت عزیزان بوده است نام و بوسی خواجہ محمد بود و در زمان حیات والد شریف خود
پس پسن ہشتاد و سیدہ است و اصحاب حضرت عزیزان را خواجہ بزرگ سے گفته اند و خواجہ محمد را
خواجہ خرد و باین نام شہرت یافتہ بوده اند۔

خواجہ ابراہیم رحمہ اللہ تعالیٰ

فرزند خرد حضرت عزیزان است گویند چون حضرت عزیزان را وفات نزدیک رسیدہ است خواجہ ابراہیم
را اجازت ارشاد داده اند و بدعوت مستعدان امر فرمودہ و بعضی اصحاب را بخاطر آمدہ کہ با وجود
خواجہ خرد کہ فرزند کلان تر اند و عالم اند معلوم ظاہر و باطن جہت چہ باشد کہ ایشان خواجہ ابراہیم را
بارشاد خلق اختیار کردند حضرت عزیزان را بر آن خاطر اثر و افی شدہ فسرمودہ اند کہ خواجہ خرد بعد از
ماچندان کتبی نخواہد کرد ہم مدین ایام باطنی خواہد شد وفات حضرت عزیزان روز و شبہ میں الصلوٰۃ
بیت و ہشتم ماہ ذی قعدہ سنہ خمس و عشر و سبعمائتہ بودہ است و در بعضی نسخہ بنظر آمدہ کہ نقل ایشان
در شہور سنہ احدی و عشرین و سبعمائتہ بودہ است و اللہ اعلم و وفات خواجہ خرد روز و شبہ وقت چاشت

محمد زار دہری

ہند ہم ماہ ذی الحجہ ۱۰۵۰ھ میں دس و سبعاۃ بیوہ است بنوزدہ روز بعد از نقل حضرت عزیزان
 وفات خواجہ ابراہیم در شہور ۱۰۵۲ھ نماز و تسعین و سبعاۃ واقع شدہ است و در تاریخ وفات حضرت
 عزیزان گذشتہ اند این قطعہ ہفتصد و پانزدہ ہجرت بودہ است و ہشتم زباو ذیقعدہ کان جنید زمان
 و شبلی وقت ہ زمین سارفت در پس پردہ حضرت عزیزان را بعد از خواجہ خسرو چہار خلیفہ بودہ است
 ہم محمد نام کہ صاحب کمال و اہل ذوق و حال بودہ اند بعد ایشان طالبان تحقیق را بحق دعوت فرمودہ اند

خواجہ محمد کلاووز رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ

از کبار اصحاب حضرت عزیزان بودہ است و از جملہ خلفاء ایشان و قبر سردے ہم در خوارزم است

خواجہ محمد حلان حنفی رحمہ اللہ

از اہل اصحاب عزیزان بودہ و از جملہ خلفاء ایشان و قبر سردے در ولایت بلخ است

خواجہ محمد باوردی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ

از جملہ اصحاب حضرت عزیزان است و از جملہ خلفاء ایشان و قبر وی نیز در خوارزم است

خواجہ محمد بابا و سماسی قدس سرہ

ایشان افضل و اکمل اصحاب حضرت عزیزان اند مولد ایشان قریہ سماسی بودہ است کہ از جملہ
 دیہاتے رامین است و یک شرعی دودست از رامین و از آنجا تا بخارا سہ شرعی است و قبر ہارک
 ایشان نیز آنجا است منقول است کہ چون حضرت عزیزان را وفات نزدیک رسیدہ است خدمت
 خواجہ محمد بابا را از میان اصحاب اختیار کردہ اند و خلافت و نیابت خود را بایشان تفویض فرمودہ ہم
 اصحاب را بتابعیت و ملازمت ایشان امر کردہ اند و حضرت خواجہ بہار الدین را قدس سرہ
 نظر قبول فرزندے از ایشان بودہ است و ایشان پیش از ولادت حضرت خواجہ بارہا کہ بر گوشک
 ہندوان میگذشتہ اند میفرمودہ اند کہ ازین خاک بوسے مردے آید زود باشد کہ گوشک ہندوان
 قصر خارغان شود تا وقتی آبخار سیدہ اند و فرمودہ کہ آن بوسے زیادت شدہ ہمانا کہ آن مرد
 متولد شدہ است و در ان محل از ولادت حضرت خواجہ سہ روز گذشتہ بود و جد ایشان معالہ
 بر سینہ ایشان گذاشتہ اند و ایشان را بنظر حضرت بابا آوردہ اند خواجہ بابا محمد فرمودہ اند کہ وی فرزند
 ما ست و اورا قبول کردہ ایم پس با اصحاب گفتند کہ این مرد ست کہ ما بوسے وے تمیدہ بودیم

زود باشد که مقتداے روزگار شود پس روسے پیدامیر کلال کرده اند کہ خلیفہ خواجہ اندوسر مودہ اند کہ
 در حق فرزندم بہار الدین شفقت و تربیت دین نماز سے و ترا بکل کلمہ اگر تقصیر کنی ^{و خدمت} امیر ہویای خواستہ اند
 دوست بر سینہ نمادہ کہ مرد نباشتم اگر تقصیر کنم و بانی این حکایت و تربیت ہاسے امیر حضرت خواجہ را
 در مقامات حضرت خواجہ بتفصیل مذکورست حضرت ایشان میفرمودہ اند کہ حضرت خواجہ محمد بابا
 را در وہ سماسی اند باغلی سے بودہ است کہ گاہ گاہ تاک آن را بدست مبارک خود سے بریدہ اند
 آن کار دیر بر سے کشیدہ بواسطہ آنکہ چون یکسخت تاک را سے بریدہ اند از قلبہ حال و کیفیتی کہ میداشتہ
 ازہ از دست مبارک ایشان سے افتادہ و از خود غائب سے شدہ اند و آن غیبت و بخودی برتے
 برداشتہ حضرت خواجہ محمد بابا را چہار خلیفہ بودہ است ہمہ فاضل و کامل کہ بعد از ایشان بدعوت
 صادقان و ارشاد طایبان مشغول سے بودہ اند۔

نورانی

خواجہ صوفی سوخاری رحمہ اللہ

از خلفا خواجہ محمد بابا بودہ است و قبر دے در وہ سوخارے ست کہ از دیہات بخارے ست
 کہ بر دو فرسنگ شہرست۔

خواجہ محمود سماسی رحمہ اللہ

فرزند شریف خواجہ محمد باباست و از جملہ خلفائے ایشان۔

مولانا دانشمند علی رحمہ اللہ

از کبار اصحاب خواجہ محمد باباست و از جملہ خلفا معزز ایشان۔

سید امیر کلال قدس سرہ

ایشان افضل و اکمل ہمہ خلفا و اصحاب خواجہ محمد بابا بودہ اند و شرف سیادت داشتہ اند و اولاد
 و مدفن ایشان وہ سوخارے ست و بدانشگری اشتغال سے داشتہ اند و بزبان بخارا و اشکرا کلال
 گویند در مقامات ایشان مذکورست کہ والدہ شریفہ ایشان فرمودہ اند تا امیر کلال را در پوست
 داشتہ ہر گاہ کہ لقمہ شبہہ اتفاق افتادے مراد و شکم عظیم بگرفتے و چون این معنی کر شد و دانستم
 کہ بسبب وجود این فرزندست و دیگر در لقمہ احتیاط کردم و بسے امید دار شدم چون سید امیر کلال
 بہ سن شباب رسیدہ اند گشتی می گرفتہ اند و گرد ایشان ہنگامہ و معرکہ سے شدہ روزے در ان معرکہ

لقمہ احتیاط

کشتی

شخصی را بخاطر گذشته که چه معنی دارد که سیدزاده شریف کشتی گیر و زور آزمائی کند و طریق اہل بدعت
 و زور درین اثنا ویرا خوب برود و خواب چنان دیدہ کہ قیامت قائم شدہ است و دوسے جانی در میان
 گل و لالے تا سینه فرورفتہ است و بحال خود نرسد و مانده ناگاہ دید امیر پیدا شدند و ہر دو بار در
 دسے گرفتند و با سانسے دسے را از ان لالے بالا کشیدند چون بیدار شدہ امیر در ان معرکہ روی ہوا
 کردہ فرمودہ اند کہ ما زور آزمائی برابے چنین روزے کنسیم روزے حضرت خواجہ محمد با از کنار معرکہ
 امیر گذشتہ اند زمانے بنظر اہ ایشان توقف فرمودہ اند بعضی اصحاب را کہ ہمراہ بودند بخاطر آمدہ
 کہ بہت چہیت کہ حضرت خواجہ متوجہ این مبتدعان شدند خواجہ را بر ان خاطر اشارتے شدہ
 فرمودہ اند کہ درین معرکہ مردے ست کہ بسی مردان در صحبت دسے بدرجہ کمال خواہند رسید نظر
 بروست می خواہم کہ اورا صید کنم درین محل نظر امیر بجانب ایشان افتادہ و جاوہ ایشان امیر
 را از جاسے در ر بودہ چون خواجہ قدم نہادہ اند و روان شدہ امیر بے طاقت گشتہ معرکہ را گذاشتہ اند
 و از محبت ایشان رفتہ چون خواجہ بمنزل خود رسیدہ اند امیر اورا آورده اند و طریقہ گفتہ اند و ہنر زندگی
 قبول کردہ بعد از ان دیگر ہرگز کسے امیر اورا معرکہ و بازار ندیدہ مدت بیست سال پیوستہ در خدمت و ملازمت
 خواجہ محمد با با بودہ اند ہر ہفتہ دو بار روز و شب و پنجشنبہ از سوخاری بہ ساسی میرفتہ اند بلازمت خواجہ باز
 نے آمدہ اند و مسافت بیان این دو شرعی ست و دوران مدت بطریق خواجگان اشتغال سے منور ^{۱۰۳} ہر
 کہ بیچکس را بر حال ایشان اطلاع نبودہ است تا در ظل تربیت خواجہ بدرجہ تکمیل دارشاد رسیدہ اند
 حضرت خواجہ بہار الدین را قدس سرہ نسبت صحبت و تعلیم ذکر و آداب سلوک طریقت از ایشان بہت مستفید
 سید امیر کلال چہار فرزند چہار خلیفہ بودہ است ہمہ ارباب کمال و اصحاب وقت و حال تربیت ہر کی از
 فرزندان را حوالہ بیکی از فلان را رہ خود کردہ اند و ذکر ایشان با بعضی دیگر از اصحاب امیر و اصحاب ایشان
 سمت ایراوسے یا بدو گویند اصحاب امیر صد و چہارده تن بودہ اند نام بعضے از ایشان در مقامات امیر مذکور ست

امیر برہان رحمہ اللہ علیہ

فرزند نخستین حضرت سید امیر کلال بودہ اند و بارہا امیر فرمودہ اند کہ این فرزند برہان من است و
 امیر برہان از ہجرت اصحاب حضرت خواجہ بہار الدین را قدس سرہ و خدمت امیر تربیت ایشان
 بحوالہ حضرت خواجہ کردہ بودہ اند روزے خدمت امیر حضرت خواجہ را گفتہ چون استاد شاگرد تربیت کنند

هرآنکه خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد مطالعه کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت و سستی جانک استاده
 است اگر خلی در کار شاگرد بیند آنرا اصلاح نماید انگاه فرموده اند که فرزند من امیر برهان حاضر است و
 یکس دست تصرف بروی نموده است و تربیت منوی نموده در نظر من تربیت وی مشغول شوید
 تا آخر آنرا مطالعه نمایم و مرا بصفت مربی اعتماد شود حضرت خواجه در مراقبه شسته بودند و متوجه خدمت بر
 شده و از غایت رعایت اوب و امثال امیر متوقف گشته خدمت امیر فرموده اند توقف فرمایید حضرت
 خواجه بنا بر امثال امر ایشان متوجه باطن خدمت امیر برهان شده اند و بی توقف در باطن وی مشغول گشته
 فی الحال آثار آن تصرف در باطن و ظاهر امیر برهان پیدا گشت و حالی بزرگ در وی پیدا شد اثر شکر حقیقی
 ظاهر شد امیر برهان صاحب سکر و جنبه قوی بوده است و طریق وی انزوا و انقطاع از خلق می بوده و هرگز
 با کسی مشغول و آرم نمیگرفته و یکس را بر اطوار و احوال وی اطلاع نمی بوده و در وقت باطن بر تبه بوده که
 احوال باطنی بعضی اصحاب حضرت خواجه را غارت میکرده و ویرا ^{عربان} عریان می ساخته شیخ نیک روز بخاری که یکی
 در جمله اصحاب حضرت خواجه است حکایت کرده است که هرگز نمی که مراد در جاس به امیر برهان ملاقات
 می شد احوال باطنی مراد من می ر بود و در حالی در پیشان خاطر می ساخت چون این معنی بگرات و مراتب
 واقع شد خواستم که در حال خود بحضرت خواجه عرض کنم باین داعیه پیش حضرت خواجه آدم فرمودند که از
 امیر برهان بشکایت آمد گفتم بی گفتند در آن زمان که او بتوجه شود و متوجه من شو گو که من نیستم ایشانند
 بعد ازین تعلیم چون امیر برهان رسیدم و خواست که بمان طریق بمن مشغول شود من متوجه حضرت خواجه گفتم
 و صورت ایشان را در خیال آوردم و گفتم من نیستم حضرت خواجه اند یکبار دیدم که حال امیر برهان دیگر شد
 و بیوش از پای در افتاد بعد از آن دیگر هرگز بطریق تصرف بمن متوجه نشد از امیر برهان منقول است که فرمود
 عید قربان بود که خلق از عملی باز گشته بودند و مردم بسیار در ملازمت حضرت خواجه می رفتند و من از
 عقب همه می رفتم چون از دعایم و اقبال خلق را بحضرت خواجه مشاهده کردم بادل خود گفتم خوشایام
 ادا کل ظهور حضرت خواجه که زمان ظهور احوال و کار و بار ایشان بود این زمان خلق ایشان را تشویش
 می دهند چون این معنی را بر خاطر گذرانیدم حضرت خواجه توقف نمودند تا من بایشان رسیدم که بیان
 مرا گرفتند و اندک حرکتی دادند صفتی بغایت بزرگ در باطن من تصرف کرد چنانچه از عظمت و مولت
 آن طاقت ایشانند ندا شتم حضرت خواجه مرا نگاه داشتند زمانه که بران صفت گذشت

کسر بیان

چون بحال خود باز آدم مرا گفتند چه میگوئی آن حال دکار و بار این است یائے در قدم ایشان افتادم و
گفتم کار و بار و احوال بیشتر از پیشتر است۔

امیر حمزه رحمۃ اللہ

فرزند دوم امیر کللال است و امیر ویرا بنام والد خود سید حمزه کرده اند و هرگز وی را بنام نمیخوانند
همیشه پدری گفته اند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر شده است که بعضی از آن
در مقامات امیر کللال که نبیره امیر حمزه تالیف کرده مذکور است و خرقه امیر حمزه صیادی بوده است
و از آن مخرج معاش حاصل می کرده و امیر تربیت وی را حواله مولانا عارف و یک کسری می کرده بوده اند
امیر حمزه می فرموده است که خدمت مولانا عارف مرا گفتند اگر یاری می خواهم سید که بار شما کشد این
بنایت و شوارست و اگر یاری می خواهم سید که شما بار او کشید همه جهان یار شماست و خدمت امیر حمزه
بعد از وفات امیر کللال قائم مقام ایشان بوده و سالها خلق را بطریق ارشاد و ارشاد فرموده و در
وی در غره شوال ۱۰۸۸ شمان و ثمان مائت واقع شده و دو پیر چهار خلیفه بوده است که بعد از وی برسد
ارشاد بوده اند و طالبان را بحق دعوت نمودند

مولانا حسام الدین شاشی بخاری رحمۃ اللہ علیہ

خلیفه اول است از خلفاء امیر حمزه و فرزند مولانا حمید الدین شاشی بوده که از کبار علمای بخارا
بوده است در زمان حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بایشان ارادت و اخلاص تمام
داشتہ خدمت مولانا حسام الدین اول ارادت بہ شیخ محمد سوبخی داشته که از مشایخ وقت
بوده بعد از آن بخدمت امیر حمزه شافعی و تربیت تمام در صحبت و خدمت وی یافتہ حضرت ایشان
میفرمودند کہ در مبادی حال چون بہ بخارا رسیدیم بہ درہ مبارک شاہ رفیم خدمت مولانا حسام الدین
و مولانا حمید الدین شاشی بعد از آن کہ ما شناختند التفات بسیار نمودند کہ بمطالعہ مشغول شویم و گفتند
کہ شیخ خاوند ظہور ما بہ نسبت والد اعنایت و التفات بسیار بوده گویا می خواستند کہ مکافات
آن بجای آرند در آن مدہ ہجرہ نیک معین ساختند می فرمودند اول بار کہ بخدمت مولانا حسام الدین
ملاقات کردم اتفاقاً چکن عودی بیفش پوشیدہ بودم چون آن را دیدند نہ پسندیدند و فرمودند کہ
در ویش اینچنین جامہ پوشدنی الحال بیرون آدم و شخصی کہ پوستین داشت معاوضہ کردم

چون در آدم فرمودند که این یک می فرمودند که خدمت مولانا حسام الدین جمعیت قوس و استغراق
 تمام داشتند آثار جمعیت از ایشان ظاهر بود و عجب چشمه بار به حال داشتند هر چند کسی بے مذاق بود
 مقید ایشان می شد و ایشان از غایت حرارت جمعیت و قلبیات جذبات که داشتند در مستان
 پنج راسه شکستند و پایها را خود را در آب می نهند و پیش سینه خود را می کشند و آب بر سینه خود
 می پاشند میرزا نفع بیگ ایشان را بقضای بنجارا تکلیف کرده بودند و بزور قاضی ساخته
 در آن زمان که در دارالقضای نشسته و فصل خصومات می کردند جمعی طالبان از دور می نشستند
 و کسب جمعیت ایشان می کردند من در محله ایشان حاضر می شدم و در مقابل ایشان که دیدم بود که
 من ایشان می دیدم و ایشان مرا نمی دیدند آنجا می نشستم و نظاره ایشان می کردم هرگز در نسبت و بجا
 قوس اللہ و احم از ایشان فرموده و فتور می نمودم در سزا و اخفا و طریقه جمعیت باطن خود بنایت
 می کشیدند و نسبت خود را بلباسها می پوشیدند یا سانی چپیزی از ایشان ظاهر می شد براهی گشتند
 این کار را هیچ لباس از اشتغال باقاده و استفادہ در صورت اہل علم بهتر نیست حضرت مخدومی
 نجات الانس از حضرت ایشان نقل کرده اند فرموده اند این فقیر در زمانے که در بخارا رسیدم و شرف
 صحبت مولانا حسام الدین و مولانا حمید خاشی مشرف شدم درین فقیر اضطرابی و اضطرابی بود و ایشان
 فرمودند که مراقبہ بحقیقت انتظار است حقیقت مراقبہ عبارت ازین انتظار است نهایت سیر عبارت
 از حصول این انتظار است بعد از تحقیق اینچنین انتظار که ظهورش از غلبہ محبت است را بهر جزاین
 انتظار نیست و ہم حضرت فرمودند که در مرض مولانا حمید الدین قرب بزمان انتقال ایشان خدمت
 مولانا حسام الدین بر سر بالین والد آمدند و الی ماشوش یافتند فرمودند که بابا شمارا چه میشود گفت
 از من چیزی می طلبند که من آن ندارم و طریق تحصیل آن نیز نمیدانم از من قلب سلیم می طلبند و
 حسام الدین فرمودند که بخدمت حاضر من باشی معلوم خواهد شد چون متوجه شد شد بعد از ساعتی مولانا
 حمید الدین در باطن خود اطمینانی و آرام دلی یافتند چشم باز کردند و گفتند ای فرزند جزاک اللہ خیر امر او
 عمر خود و ورزش این طریقے بایسته است کردن در این عمر که ضائع کردم و بیکت فرزند صاحب
 بجمعیت تمام از دنیا رفته اند۔

لا شکر منتظر باش چشم بر در و در که نظر را در انتظار ندارد

شکر

مولانا کمال الدین میدانی رحمہ اللہ تعالیٰ

خلیفہ دوم است از خلفاء امیر حمزہ و از میدان است کہ وہی است از قصبہ کوفین در ولایت سمرقند۔

امیر بزرگ و امیر خورد در رحمہما اللہ تعالیٰ

ایشان خلیفہ سوم و چہارم امیر حمزہ اند و فرزندان بزرگوار امیر برہان بودہ اند کہ برادر کلان امیر حمزہ است رحمہم اللہ۔

بابا شیخ مبارک بخاری رحمت اللہ علیہ

از کبار اصحاب امیر حمزہ است و بعضی گویند از اصحاب امیر کلان بودہ است و در مقامات امیر کلان
آنجا کہ بعضی از اصحاب ایشان را نام می برد یک شیخ مبارک را ذکر کردہ و آنجا کہ اصحاب امیر حمزہ یاد کرد
میکنند یک شیخ مبارک دیگر نام بردہ لیکن آن شیخ مبارک کہ از اصحاب امیر کلان است کہ متنبی بودہ است
و این شیخ مبارک کہ از اصحاب امیر حمزہ است بخاری است از بزرگان وقت بودہ حضرت خواجہ
محمد پارسا قدس سرہ باوجود یافت صحبت حضرت خواجہ بہاء الدین قدس سرہ بصحبت وی نیز میزیست
حضرت ایشان فرمودہ اند کہ خدمت خواجہ علاء الدین ^{مجدد} ^{مجددانی} علیہ الرحمۃ می فرمودند کہ خدمت
خواجہ محمد پارسا بدین بابا شیخ مبارک بسیار می رفتند روزی مرا ہم داعیہ آن شد کہ ہمراہ ایشان باشم
فرمودند کہ شما میاید چرا کہ شما از صحبت بابا شیخ مبارک جمیعت مجلس حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بہاء الدین
قدس سرہ سے طلبید و آزاد گیر نخواہید یافت پس شما بے اعتقاد میشوید شمار آمدن مناسب نیست
گویند کہ روزی بابا شیخ مبارک بخانہ حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ آمدہ بود حضرت خواجہ در آخر
صحبت براسے خواجہ ابو نصر از دے فاتحہ درخواستند یا فاتحہ آغذ کرد و در میان فاتحہ خواندن از ان خانہ
بیرون آمد و بیرون خانہ فاتحہ را تمام کرد بعد از ان از دے پرشیدہ اند کہ بہت بیسرون آمدن چه بود
فرمودہ است کہ در ان محل کہ از براسے خواجہ ابو نصر فاتحہ خواندن گرفتیم ما نگاہ از آسمان فرود آمدند و در
خانہ اتر دحام کردند کہ مبارک را جاکے ماند بضرورت بیرون آید پوشیدہ ماند کہ خدمت امیر حمزہ
غیر ازین عزیزان کہ ذکر ایشان گذشت اصحاب دیگر بودہ است مثل شیخ عمر سوزن گری بخاری شیخ
خوارزمی و مولانا عطار اللہ سمرقندی و خواجہ محمود جموی و مولانا حمید الدین و مولانا نور الدین و مولانا
سید احمد ہر سہ کرینی و شیخ حسن و شیخ تاج الدین و شیخ علی خواجہ ہر سہ نسفی و غیر ایشان کہ ہمہ فاضل و
کامل بودہ اند اما چون از احوال ایشان چیزی مسوع و مسلووم نگشتہ ذکر ہر یکی را عطا کردہ ابراہیم گور۔

۴۸
امیر شاه حمزه اللہ

فرد سوم امیر کلال بوده است و طریق و سبب معاش آن بوده کہ از صحرائی آورده و می فروخت
و از آن معاش میگذرانیده و از دنیا بقدر کفایت تصرف میکرد و اندکی میفرموده اند کہ ہرگز فتنی را جواب گفتنی
در عقب ست ہمیشہ در خدمت بندگان خدا مشغول بوده اند و بقدر امکان در کفایت ہمت مردم
سی و اہتمام تام داشتہ و از تہمد خاطر یاد نگاہداشت و لہذا دقیقہ فرو نمی گذاشت و امیر کلال تربیت
ویراوالہ شیخ یادگار کردہ بودہ اند کہ یکی از خلفاء امیر است۔

امیر عمر رحمۃ اللہ علیہ

فرزند چہارم خدمت امیر ست صاحب کرامات و خوارق عادات بودہ و اکثر اوقات بہ شغل حساب
قیام مینمودہ و اہم معروف و نئی منکر میگردہ اند و بنہایت غیور بودہ اند میفرمودہ اند کہ اکابر فرمودہ اند
کہ چون گاہ اوقات سر پریدن آید بر خرمن این طائفہ گذارید و چون زرد بان را وقت موخترن رسید
بر دیوار این طائفہ نیند و ہر کرا خواہید کہ بر اندازید باین طائفہ در اندازید و خدمت امیر کلال تربیت
ویرا شیخ جمال الدین دستانی حوالہ کردہ بودہ اند کہ از خلفاء خدمت امیر ست و وفات امیر عمر
در شہور ۸۰۳ ھ ثلث و ثمان ماہ بودہ است مخفی نماند کہ افضل و اکمل خلفاء اصحاب خدمت امیر کلال
علیہ الرحمۃ حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بودہ اند و ذکر ششم از احوال حضرت خواجہ و اصحاب ایشان
طبقہ بعد طبقہ بواسطہ آنکہ طویل الذیل ست بعد از ذکر سایر خلفاء و اصحاب خدمت امیر کلال ایراد
خواہد افتاد و اللہ و لے المرشاد۔

مولانا عارف دیک کرانی رحمۃ اللہ علیہ

خلیفہ دوم اند از خلفاء اربعہ خدمت امیر کلال بودہ مولود مدفن ایشان دہ دیک کران ست از
قصبہ ہزارہ کہ بر لب آب کوہک واقع ست و از انجمنات شہر بخارا ۹ فرسنگی شرعی ست و قبر مبارک
مولانا عارف بیرون دہ است بر سر راہ ہزارہ خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ میفرمودہ اند کہ در میان
اصحاب من مثل این دو تن حضرت خواجہ بہار الدین و مولانا عارف کسی دیگر نیست ایشان گوی
انہم را بودہ اند و حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بعد از آن کہ از خدمت امیر کلال اجازت
یافتہ بودہ اند کہ ہر جا بوسے بشام شام میرسد از ترک و تازیکی طلبید و در طلب کاری بر سوجب ہفت

تعلیم نمکنید ایشان بر موجب آن نفس هفت سال در مصاحبت مولانا عارف بسر برده اند و
 در آن مدت بوجه تعلیم و تقدیم مولانا عارف معامله میکرده اند چنانچه در وقت طهارت بر آب
 بلندتر از مولانا عارف طهارت نمی کرده اند و در راهها که می رفته اند با یکدیگر تسدیم بر بالای قدم ایشان
 نمی نهاده اند و در صورت متابعت با ایشان مصاحبت می کرده اند چون مولانا عارف از ملازمت
 امیر کلال بر حضرت خواجہ سبقت داشته اند و سالها پیش از حضرت خواجہ امیر ایشان را
 تربیت با کرده بوده حضرت خواجہ بهار الدین قدس سره میفرموده اند که چون بزرگترین مشغول
 گشتیم در ما آگاهی پیدا شد طالب اصل آن سرگشتیم سی سال با مولانا عارف درین جست و جوی
 و تک و پوی بودیم که کت سفر جاز رفته شد هر کجا نشان دادند در کجا از او بیما گشتیم اگر مثل مولانا عارف
 یا جبهه او می یافتیم نمی آردیم کسی باشد که هم زانو باشد و بر سر از آسمان گذشته باشد و بظاهر و باطن آنجا
 مشغول نشسته -

رشته الکلام قدسیه مولانا عارف است که هر که در بند پیر خود است در دوزخ نقد است و هر که در مطالعه
 تقدیر اوست سبحانه در بهشت نقد است

رشته فرموده اند که در وقت طعام خوردن هر عضو بجای مشغول است دل بچ مشغول است
 اصحاب گفتند بزرگ حق سبحانه فرمودند که ذکر درین وقت گفتن الله و لا اله الا الله نیست بلکه ذکر درین
 محل از سبب بسبب رفتن است و نعمت را از منم دیدن مولانا امیر اشرف که از مخصوصان
 اصحاب مولانا عارف بوده است نقل کرده که روزی شخصی معامله بخدمت مولانا عارف آورد ایشان
 قبول نکردند و گفتند معامله گرفتن کسی را رواست که آن کار که مقصود صاحب معامله است بمیست
 او کفایت شود و مرا آن همت نیست گویند مولانا عارف به خوشی بود مولانا درویش آذر مکنی تمام که
 از تاجران میر خسرو داکبوی بود و بزرگ جهر اشغال سے نمود مولانا عارف نزد سے رفتند و منع ذکر
 فرمودند قبول نکرد مولانا عارف گفتند اگر قبول نمی کنی کار کاری تو تلف خواهد شد بان سخن گفتند
 نشد و همان روز کار او بمرور با وجود آن مولانا درویش منع نه شد و باستانه عزیزان داکبوی
 رفت و باز آمد روز دیگر یک کار که دیگر تلف شد بعد از دیدن آن دو علامت متقاعد شد و نزد
 مولانا عارف آمد مولانا گفتند این بیت از یاد گیرید **بیت** کار نادان کوتاه اندیش است **بیت** یاد گیرید

کسی که در پیش است ۴ منقول که روزه در ده دیک کران سیلی عظیم آمده بود از آب کوکب چنانچه
 دهم آن شده که ده را آب بر مردم ترسیدند و بفقان بر آمدند مولانا عارف بیرون آمدند و خود را بر بگند
 سیل آب خاک تند تر و قوی تر بود در آب انداختند و این گفتند اگر می توانی ما را بر نیی اعمال آن سیل فرو
 و عربده وی تسکین یافت منقول است که در کرت اوسه که حضرت خواجه بهار الدین قدس سره از سفر
 حجاز باز گشتند مدتی در مرو می بودند و اصحاب از ماوراالنهر من جمع آمده بودند و صحبت های شگرف قائم
 بود در آن اشفاقا صدی از پیش مولانا عارف در رسید که بحضرت خواجه پیغامی داده بودند که اگر نشسته
 باشید بر خیزید و اگر برخاسته باشید روان شوید که وقت رفتن ما نزدیک رسیده است و صیتهاداریم حضرت
 خواجه اصحاب را در مرو گذاشته به تمجیل هر چه تمام تر متوجه بخارا شدند تا در ده دیک کران پیش مولانا
 عارف رسیدند مولانا بخاران گفتند که مرا با ایشان ستره است هر دو بخانه در آییم یا شما بر آیید
 حاضران گفتند شما را ضعیفی هست که آن خانه دیگر در آییم آنگاه مولانا عارف در آن خلوت بحضرت خواجه
 گفتند که میان ما و شما معلوم هست که اتحاد کلی بوده است و هست اگر عشق با زیاده در میان گذشته باشد
 اکنون وقت با خرا آرود در اصحاب خود و اصحاب شما نظر کردم قابلیت این راه و صفت نبستی در خدمت
 خواجه محمد پارسا پیشتر از دیگران می بینم هر نظر که درین راه یافته بودم و هر مستی که به کسب حاصل
 کرده ام همه را نشان وقت او کردم و با و سپردم و اصحاب خود را بتابعیت او امر می کنم شما نیز در باب
 او هر آنچه درین معنی تقصیر نخواهید کرد که او از اصحاب شماست بعد از آن فرمودند که دور و نزدیک روز
 دیگر پیش نمانده است بدست خود در گسای آب را شوئید و بدن را نوشینید و خود آتش کنید و آب را گرم کنید
 و استعداد من بسیارید و بعد از نقل من روز سوم باز گردید حضرت خواجه با تمام تمام بوضیای مولانا
 عارف قیام نمودند و بعد از دفن ایشان بسر روز باز متوجه مرو شدند و خدمت مولانا عارف را دو خلیفه
 بود است که بندگان خدا را بعد از نقل مولانا بطریق حق ارشاد فرموده اند و راه رشد و رشاد نمودند

مولانا امیر اشرف بخاری رحمه الله علیه

خلیفه اول مولانا عارف است و بعد از ایشان بجای ایشان نشسته و طالبان طریق تحقیق صحبت میدنشته و خاطر بر جمعیت دنیای
 گشته

امیر اختیار الدین دیک کرانی رحمه الله علیه

خلیفه دوم مولانا عارف است و بعد از ایشان مامور بوده بارشاد مریدان -

شیخ یادگار کنسرونی رحمه الله علیه

خلیفه سوم امیر کلال است و از قره کن سرودن بوده است که در پی است از ولایت بخارا برد و فرسنگی شهر و امیر تربیت فرزند سوم خود را که امیر شاه است حواله بوس کرده بوده اند و امیر شاه بواسطه وی بدرحالت عالییه رسیدند

شیخ جمال الدین و بهقانی رحمه الله علیه

خلیفه چهارم است از امیر کلال و فرموده امیر بر بنی امیر شده است که فرزند چهارم امیر است و امیر عمر در غسل تربیت وی بقامات عالییه این طائفه رسیده

شیخ محمد خلیفه رحمه الله علیه

از کبار اصحاب امیر کلال بوده است در آخر مقامات امیر مذکور است که چون ایشان از دنیا رحلت کردند همه اصحاب بدخان شیخ محمد خلیفه آمدند که امروز بجات حضرت شنائید و این معنی نزد شماست باید که طالبان را راه نمائید شیخ محمد گفت این معنی که شما از من می طلبید نزد فرزند ایشان امیر حمزه است پس شیخ محمد با سایر اصحاب رفتند و ملازمت و خدمت امیر حمزه علیه الرحمته اختیار کردند.

امیر کلال و اشقی رحمه الله علیه

از اجله اصحاب امیر کلال است و از زده و اش بوده که از اطفال بخارا است و سه فرسنگی از شهر دور است و بعد از امیر کلال تربیت مریدان و تعلم طالبان قیام می نموده خدمت خواجه علاء الدین محمد وانی علیه الرحمته پیش از وصول بلازمت حضرت خواجه بهار الدین قدس سره تعلیم ذکر از ایشان گرفته بوده اند حضرت ایشان میفرمودند خدمت خواجه علاء الدین غیبه انی گفتند که من شانزده ساله بودم که ملازمت امیر کلال و اشقی رسیدم و ایشان مرا بطریق ذکر خفیه مشغول ساختند و مبالغه بسیار کردند که این طریقه را چنان پنهان دار که من و همزانی تو بران اطلاع نیابد و اگر دانی که مردم بران اطلاع میابند باشی پیداکن و بران تکلیف زده مشغول باش چندگاه برین وجه مشغول بودم و دریا ضعیفی عظیم داشتم و آنرا ضعف در بشیره من ظاهر شده بود یک روز در راه مرا میگفتند که تو بیماری نهفته و وضعی داری ولی از من می پوشی گفتیم بیاریمت ایشان سینه خود را کشاوند و میگفتند اگر تو سبب ضعف خود را گویی شیر که از این پستان خورده ترا بکل نه کنم بحسب ضرورت قصه را با ایشان شرح گفتم و طریقه را که معلوم کرده بودم عرض کردم و والده فی الحال آن طریقه گرفتند و بطبیرین معنی و اثبات مشغول شدند و من از اظهار این معنی عظیم دربار شدم و از غایت اضطراب نزد امیر کلال رفتم

رفتم و قصہ والدہ را عرضہ داشت نمودم فرمودند او والدہ ترا با جازت دادیم کہ باین طریق مشغول باش
 چند گاہ والدہ نیز مشغول بودند روزی برادر من بصحرا رفتہ بود والدہ مرا طلبیدند فرمودند کہ دیگر را پاک
 بشوی و پُر آب کن و گرم ساز تا بچنان کردم بعد از ان طہارت ساختند و دو رکعت نماز گزارند و مرا پیش خود
 نشانند و فرمودند کہ بطریق مشغول شو خود نیز مشغول شدند و بعد از ساعتی جان بحق تسلیم کردند۔

شیخ شمس الدین کلال رحمۃ اللہ علیہ

از کبار اصحاب امیر کلال است سفر مبارک جاز کرده بودہ است و آن را از قرشی تہ کفش رفتہ و در
 مذاق با مثل نخ وقت صحبت داشته است و طریقہ مراقبہ ایشان را وی بہ ما در اثناء آورده و انتشار داده
 در مبادی حال ویرا بحضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ نقاری می بودہ ولیکن در آخر مرتفع شدہ است
 چنانچہ در مقامات حضرت خواجہ قدس سرہ ابن تظبیہ بہ تفصیل مذکور است۔

مولانا علاء الدین کن سرون رحمتہ اللہ تعالیٰ

از جملہ اصحاب کلام کردہ امیر کلال است و نام وی در مقامات حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ مذکور
 است پوشیدہ ماند کہ خدمت امیر کلال را علیہ الرحمۃ غیر ازین عزیزان کہ مذکور شدہ اصحاب دیگر بودہ اند
 مثل خواجہ شیخ دار زونی و مولانا جلال الدین کنشی و مولانا بہار الدین طوایسی و شیخ بدیع الدین میدانی و
 مولانا سلیمان و شیخ امین ہر دو کرینی و خواجہ محمد اکبری رحمہم اللہ ہمہ عامل و عالم و عارف کامل اما چون
 از احوال و اقوال ایشان چیزی استماع نیفتادہ بود لاجرم ذکر ہر کی علیحدہ ایراد ننمود تا آنکہ

مولانا بہار الدین قشلاقی رحمۃ اللہ علیہ

مقتدای زمان خود بودہ اند و عالم بعلوم ظاہر و باطن و صاحب آیات و کرامات مولانا بشان قشلاق
 خواجہ مبارک قرشوی است کہ از مضافات ولایت بخارا است و از اہل آنجا شہر بخارا دو از دہ فرسنگ
 است شیخ صحبت و استاد حدیث حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بودہ اند و پیرانند مولانا عارف
 و یک کرانی اند خدمت مولانا عارف پیش از وصول بصحبت امیر کلال مرید ایشان بودہ اند از مولانا
 امیر اشرف و امیر اختیار الدین کہ از خلفا مولانا عارف اند متقوان است کہ گفتہ اند روزی حضرت
 خواجہ بہار الدین قدس سرہ در مبادی احوال بولایت نسف بہ قشلاق خواجہ مبارک بخدمت
 مولانا بہار الدین قشلاقی علیہ الرحمۃ رسیدہ اند حضرت مولانا فرمودہ اند اینچنین مرغی کہ تو سئے یار تو

از علامہ امین کن سونی

از بہار الدین

از عارف

عارف و یک کرانی است حضرت خواجہ فرمودند کہ صحبت ایشان باین زودت میسر شود شوق و ریاضت
 مولانا عارف بر حضرت خواجہ غالب شد و در آن زمان مولانا عارف در دہ خود بودند و اتفاقاً در آن محل
 با جمعی از اصحاب در زمینی پنہ می کشتند خدمت مولانا بہار الدین حضرت خواجہ را گفتند اگر شمارا
 خاطرہ عارف است اورا آواز دہم ہر آنکہ خواهد آمدن و بیرون آمدن و بر بام رفتن و سہ کرت
 عارف آواز دادند مولانا عارف در آن نیم سہ از پنہ کاشتن دست باز داشتند و اصحاب را
 گفتند شما بطرف منزل بروید کہ خدمت مولانا بہار الدین مرا طلبیدند پس بہ تعمیل تمام روان شدند
 دوران غیر و نہ پیش از آنکہ دیگر از آتش دان فرو گیسرند بعد از آنکہ آتش رسیده بود دوران صحبت
 کہ در قشلاق بود رسیدند مسافت میان دہ و یک کران و قشلاق خواجہ مبارک رحمہ اللہ
 قریب بیست فرسنگ است و اول ملاقاتی کہ میان مولانا خواجہ و مولانا عارف دست داده است
 در آن صحبت بوده است حضرت ایشان میفرمودند کہ مولانا بہار الدین قشلاقی علیہ الرحمۃ بزرگ
 بوده اند و حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ در بدایت ارادت ب صحبت ایشان رسیده بوده اند
 ایشان فرمودند کہ ما را در پیشی است کہ ہمیزم مطبخ می کشند و بر بنید حضرت خواجہ بیرون آمدہ اند و آن درویش
 را دیدہ کہ پشتہ خلد خشک بر پشت برہنہ خود گرفتہ از صحرا و مطبخ مولانا می آوردہ و داب وی در خار کشیدن
 آن بود کہ بر پشت برہنہ می کشیدہ است و آنکہ خدمت مولانا حضرت خواجہ را بیدین وی اشارت کردہ اند
 از برای تنبیہ ایشان بودہ است بر کمال اخلاص در خدمت حضرت ایشان بعد از تقریر این حکایت
 روس حاضران مجلس کردہ فرمودہ اند کہ مردم اینچنین خدمتہا با خلاص می کردہ اند و نیاز و نیستی تمام پیش
 می آوردہ اند لاجرم بدولتہای عظیم کہ فوق آن دولتی تصور نیست می رسیدہ اند اگر شما اینچنین
 خدمتہا پیش نمی گویند بردن باری دانید کہ اینچنین مردم میبودہ اند۔

خواجہ بہار الدین محمد نقشبند قدس اللہ تعالی سرہ

زادت ایشان در محرم ۱۰۰۰ تا زیہ عشرۃ سبعۃ بودہ است در عہد عزیزان خواجہ علی را تینی علیہ الرحمۃ
 و الرضوان بنا بر آن قول کہ وفات حضرت عزیزان در شہور ۱۰۰۰ احدی و عشرین و سبعۃ بودہ باشد
 مولد و مدفن ایشان قصر عارفان است کہ وہی است بر یک فرسنگ شہر شمار از طفلی باز آتار ولایت
 و انوار کرامت و ہدایت از بشرہ مبارک ایشان واضح و پیدا و لایح و ہویا بودہ است از والدہ

حضرت خواجہ منقولست کہ فرمودہ اند فرزندم بہار الدین چہار سالہ بود کہ گفت این فرسخ شاخ ما گو سالہ پیشانی
خواہد آمد بعد از چند ماہ بہان صفت گو سالہ بزرگتر حضرت خواجہ را در ایام طفلی نظر قبول بفسر زندگی
از حضرت خواجہ محمد بابا ساسی بودہ است و تعلیم آداب طریقت بحسب صورت از امیر کلال چنانچہ
در ذکر خواجہ محمد بابا اشارتی بہان رفتہ است اما بحسب حقیقت ایشان اویسی بودہ اند و تربیت از روحانیت
حضرت خواجہ عبدالحق غجدوانی قدس سرہ یافتہ اند چنانچہ از واقفہ کہ در بہاوی احوال دیدہ اند
معلوم می شود و تفصیل آن در مقامات مذکورست پوشیدہ نماند کہ در سلسلہ خواجگان قدس اللہ
ارواحہم از زمان خواجہ محمود انجیر فتنوی تا زمان امیر کلال رحمہما اللہ ذکر خنیہ را با ذکر علانیہ جمعی
می کردہ اند و ایشان برادین سلسلہ شریفہ علانیہ خوانان می گویند چون زمان ظهور حضرت خواجہ
بہار الدین قدس سرہ رسید بہاویان کہ از حضرت خواجہ عبدالحق قدس سرہ مامور بعل بعزیت
بودہ اند ذکر خنیہ اختیار کردہ و از ذکر علانیہ اجتناب نمودہ و ہر گاہ کہ اصحاب امیر کلال در مجلس
افتتاح ذکر علانیہ می کردہ اند حضرت خواجہ برخواستہ اند و از ان حوزہ بیرون میرفتہ اند و بر خاطر
اصحاب این معنی بعایت گران می آمدہ است لیکن حضرت خواجہ پروای آن نمی کردہ اند و در مقام
رفع ثقل آن جماعت نمی شدہ اند اما در خدمت و ملازمت امیر کلال ہرگز دقیقہ فرو نمی گذاشتہ اند و ہمیشہ
تسلیم بر آستان ارادت و متابعت ایشان میداشتہ اند و امیر روز بروز اتقات بحضرت خواجہ زیادہ
می کردہ اند تا روزی جمعی از کبار اصحاب امیر در خلوتی بتاب غیرتے کہ داشتہ اند حضرت خواجہ
را خوانی کردہ اند و بعضی صفات و احوال ایشان را در صورت تصور و نقصان باز نمودہ و امیر در آن
خلوت پنج نظر نمود و تا وقتیکہ جمع اصحاب از خورد و بزرگ پانصد کما بیش در سوخاری بخت عمارت مسجد
و جماعت خانہ و منازل دیگر جمع شدہ بودہ اند و ہر کس بکاری مشغول بودہ چون کار گل باختر رسیدہ و ہم
اصحاب پیش امیر حاضر بودہ اند و در آن مجمع امیر روئے بخوض کشندگان کردہ اند و فرمودہ کہ شما در حق
فرزندم بہار الدین گمان ببردہ و فحظ کردہ اید کہ بعضی احوال او را بر تصور حمل فرمودہ اید شما او را
نہ شناختہ اید ہمیشہ نظر خاص حق سبحانہ شامل حال اوست و نظر بندگان حق سبحانہ تابع نظر
حق سبحانہ در مزید نظر کمال او مرا صغی و اختیاری ہست پس حضرت خواجہ را کہ بخت کشیدن مشغول
بودند طلبیدند و در آن مجمع روئے بایشان کردہ گفتند فرزند بہار الدین نفس مبارک خواجہ محمد بابا را در حق

تفسیری

و امیر کل

شام بجای آوردم گفته بودند که پنجاه تربیت در حق تو بجای آوردم تو در حق فرزند بهار الدین بجا آوری و تقصیر
کنی چنان کردم و اشارت به سینہ مبارک خود کردند و گفتند پستان برای شام خشک کردم و مرغ و مرغ نیت
شما از بیضه بشریت بیرون آمده اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون انما ازت ست هر جا بود
بشام شما میرسد از ترک و تار یک طلبید و در طلب کاری بر موجب همت خود تقصیر نکنید حضرت خوابید
فرموده اند که چون از خدمت امیر این نفس ظاهر شد آن واسطه ابتلای ما گشت که اگر بر همان
صورت متابعت می بودیم از بلا دور تر و بسلامت نزدیک تر می بودیم و بعد از آن نفس حضرت
خواجہ ہفت سال بمولانا عارف مصاحبت کرده اند پس بلازمت قثم شیخ و خلیل اتا رسیدہ اند و
دو از دہ سال با خلیل اتا بوده اند و دو بار سفر حجاز کرده اند و در نوبت دوم حضرت خواجہ محمد یار سا
را قدس سرہ ہمسرہ برده اند چون بخراسان آمدہ اند حضرت خواجہ محمد یار سا را با سایر اصحاب
از راه بادردیجانہ نیشاپور فرستادہ اند و خود بہ ہرات آمدہ اند خاص الہیہ سے ملاقات حضرت
مولانا زین الدین ابو بکر تائبادی و ستر روز در تائباد با ایشان صحبت داشتند پس متوجہ
حجاز شدہ اند و در نیشاپور با صاحب طلق شدہ و بعد از مراجعت چند گاہ در مرو اقامت کردہ اند
آن گاہ بہ بخارا آمدہ اند و تا آخر حیات آنجا بودہ اند تفصیل احوال ایشان در مقامات مذکور است و بعد
امیر کمال علیہ الرحمۃ در مرض اخیر خود و اصحاب را بتابعت حضرت خواجہ اشارت فرمودہ اند و در آن
محل اصحاب از حضرت امیر سوال کردہ اند کہ حضرت خواجہ بہار الدین در ذکر غلانیہ متابعت شما
نکردند امیر فرمودہ اند کہ ہر عملی کہ برایشان می گذرانند ہر آنکہ بنا بر حکمت الہی است و اختیاری ایشان
در میان نیست پس این مصرع خواندہ اند کہ مصرع اسے ہمہ تو من کیم چن آنکہ تو داری و سخن
خلفا خواجگان ست قدس اللہ تعلقے ارواحہم اگر ترابے تو بیرون آورده اند ترس و
اگر تو بخود بیرون آئندہ ترس۔

ذکر کیفیت نقل حضرت خواجہ و تاریخ وفات ایشان قدس اللہ تعالی سرہ

خدمت مولانا محمد سکین علیہ الرحمۃ کہ از اکابر زمان بودہ اند فرمودہ اند کہ شیخ نور الدین خسرو نے
مور بخارا فوت شدہ بود و حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ در مجلس تعزیت حاضر بودند و اصحاب

تقریب آوازها بلند کرده بودند و ضحفا لغزه و فریادناخوش می کردند حاضران را از آن کرامت شاد
 و منع کردند هر کسی سخنی میگفت آنگاه حضرت خواب فرمودند وقتی که مرا وقت آخر آید من درویشان را
 مردان آموزم خدمت مولانا محمد مسکین فرموده اند که همیشه آن سخن بخاطر من بود تا وقتی که حضرت
 خواججه مریض شدند دوران بیماری که مرض اخیر ایشان بود بکاروان سرافقتند در مدت مرض
 در حجره کاهمان سرامی بودند و خواص اصحاب ملازمت ایشان می نمودند و ایشان نسبت به یک
 شفقتی و الفتائی خاص می فرمودند و در نفس اخیر هر دو دست مبارک خود بدعا برداشتند و
 مدت مدید همچنان بودند آنگاه هر دو دست بر روی مبارک خود فرود آوردند از عالم نقل کردند حضرت
 ایشان می فرمودند که خدمت خواججه علاءالدین عجمی علیه الرحمة می فرمودند که من در مرض اخیر حضرت
 خواججه حاضر بودم ایشان در حالت نزع بودند پیش ایشان در آدم و چون مراد می فرمودند که علاء
 سفره پیش آرو طعمام خورد ایشان همیشه علامت میگفتند بنا بر فرموده ایشان امثال نمودم و دوست
 لقمه خوردم و دوران حالت نتوانستم طعام خوردن سفره را جمع کردم باز چشم کشادند و دیدند که سفره
 برداشته ام فرمودند که علاء سفره را بسیار و طعام نور چند لقمه دیگر خوردم و سفره برداشتم باز دیدند
 که سفره برداشته ام فرمودند که سفره بسیار و طعام خور که طعام را نیک می باید خوردن و کار ریزیک
 می باید کردن تا چهار کت چنین فرمودند دوران زمان جمعی از ملازمان و اصحاب را خاطر استیصال
 می بوده است که حضرت خواججه کدام را اجازت ارشاد فرمایند و تربیت فقرا بکه تقویض نمایند
 حضرت خواججه را بران خاطر اشرافی شده است فرموده اند که درین وقت مرا چه تشویش میدید
 این امر بدست من نیست هر وقت که حق تعلق شمارا بآن حالت مشرف گرداند آن حالت
 عالم است شمارا خواهد فرمود خواججه علی داماد که از جمله خدام حضرت خواججه بوده است چنین فرموده است
 که حضرت خواججه قدس سره در مرض اخیر مرا فرمودند بفرقی که روضه مبارک ایشان است
 بعد از اتمام آن نزد ایشان آمدم و در خاطر من گذشت که بعد از ایشان امر ارشاد با شارت بکه
 خواهد شد تا گاه سر مبارک بر آوردند و فرمودند که سخن همانست که در راه حجاز تمام کرده ایم سر کرا
 آرزوی ما آید در خواججه محمد پارسا نظر کنند بعد ازین نفس روز دیگر بجوار رحمت حق سجانه نقل کردند
 حضرت خواججه علاءالدین عطار قدس سره فرموده اند که در وقت نقل حضرت خواججه بیس نبودیم

نظر

ز قاصد اهل بیت

Marfat.com

چون بنیہ رسانیدیم انوار ظاہر شدن گرفت بکلمه مشغول شدیم بعد از آن نفس حضرت خواجہ
منقطع شدن شریف ایشان ہفتاد و ہشت سال تمام شدہ بودہ است و در ہفتاد و چہشت سالم بودہ اند
کہ نقل کردہ اند وفات ایشان در شب دوشنبہ سوم ماہ ربیع الاول ۱۰۹۱ھ است و
تسعين و سبع ماہہ بودہ است و در تاریخ وفات حضرت خواجہ گفتہ اند قطعہ رفت شاہ نقشبند
خواجہ دنیا و دین چہ آنکہ بودی شاہ راہ دین و دولت ملتش چہ مسکن و ماوای او چون بود قمر عارفان
قمر عارفان زین سبب آمد حساب رحتش چہ پوشیدہ نماند کہ فضل و اکمل خلف او
اصحاب حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ حضرت خواجہ علاء الدین عطار و حضرت خواجہ
محمد یار ساقدس سرہ ماہ بودہ اند لیکن اصحاب ایشان بسیار و خدام بیرون از حد شمارند
و درین مجموعہ از اصحاب حضرت خواجہ قدس سرہ ذکر کسی خواہد شد کہ حضرت ایشان سخنان
از وی نقل فرمودند یا ویرا دیدہ بودند و اگر چہ حضرت خواجہ علاء الدین عطار اقدم و اعظم
ہمہ اصحاب اند و خلیفہ بحق و نائب مناسب مطلق اند و اولی بتقدیم ایشانند و اما ذکر ایشان بعد از
ذکر ہمہ اصحاب خواجہ محمد نزدیک ایراد خواہد یافت بنا بر آنکہ ذکر ایشان و خلفا و اصحاب متبع ایشان
طویل الذیل است قدس اللہ ارواحہم و روح اشباحہم۔

خواجہ محمد یار ساقدس اللہ تعالیٰ سرہ

ایشان خلیفہ دوم حضرت خواجہ اند و اولی علم و ادب زمان و تذکرہ خاندان خواجگان قدس اللہ
ارواحہم در مبادی احوال کہ حضرت خواجہ محمد یار ساقدس آغاز ملازمت حضرت خواجہ کردہ اند روزی
در اشتای مجاہدات و ریاضات بہر خانہ حضرت خواجہ آمدہ بودہ اند و بیرون شہر منتظر ایستادہ
اتفاقاً کینز کے از خادمان حضرت خواجہ از بیرون در آمدہ حضرت خواجہ از وی پرسیدہ اند
کہ بر بیرون کیست و کہ گفتہ جوانی است پارسا کہ بر در منتظر ایستادہ حضرت خواجہ بیرون آمدہ اند
و خواجہ محمد را دیدہ اند فرمودہ اند کہ شما پارسا بودہ پید از آن روز باز کہ این لفظ بر زبان مبارک
ایشان گذشتہ در اسنہ و افواہ افتادہ و خدمت خواجہ محمد بدین لقب مشہور شدہ اند خدمت
خواجہ محمد قدس سرہ در نوبت ثانی کہ خدمت خواجہ بہار الدین قدس سرہ پیشتر عجاز رفتہ اند در
ملازمت بودہ اند سیفر بودہ کہ حضرت خواجہ بزرگ ہر راہ حجاز مخلصی و امیرا تہبہ امر نشہ ہو در

به تعلق صورت ایشان در خزینه خیال نیز امر کردند و فرمودند که طریقه او جذب است و صفت او میان
 جمال و جلال است و تلقین ذکر نیز فرمودند و کیفیات را حواله بعلم او کردند و آن مخلص را علی الروام
 تسک صفت لطف آدمی و دید فصل و قطع منظر از جزا و عمل امر میفرمودند و بآنکه از قول و فعل
 آنچه میگذرد آنرا در دریای نیستی سے باید انداختن و سررشته دید تصور را نیک نگاه داشتن و
 هم منترت نخواهد در حق آن مخلص فرمودند که او مراد است گاهی با مراد ب صفت مرید بخت
 تربیت او معاطه میکنند و در مبادی که آن مخلص را بسخن امر کردند و روزی در راهی آن مخلص
 در پیش ایشان میرفت ایشان در وی نظر کردند و روسه باصحاب آوردند و فرمودند که حاضران
 مجلس با او فرودی نیست حال خود از وی سخن خواهند شنید و در بعضی محلهای آن مخلص را بنظر
 نفس بخشیدند تا بهر که گوید مؤثر افتد و هر چه گوید آن شود و در محلی دیگر فرمودند که هر چه او میگوید
 حق سبحانه آن میکند میگویم گوید او نمیگوید و در محلی دیگر آن مخلص را صفت بر رخ بنظر
 کرامت کردند: برخ استود بنده درم خریده سیاه جرده بوده است در زمان حضرت موسی علیه السلام
 که بر درگاه حق سبحانه در جهنم جوی داشت است گفته اند که برخ در بنی اسرائیل قریبه اویس قرنی
 بوده است در میان این امت و حضرت ایشان میفرموده اند که جماعتی از کبریا متقدمین که پیوسته
 زبان امور حقیقه از یکدیگر مجالست معلوم میکرده اند ایشان را بر خیال میگفته اند و جمعی که بعد از ظهور
 دین محمدی صلی الله علیه و سلم برین وصف اند ایشان را اویسیان میگویند و هم خدمت خواجہ پارسا
 قدس سره فرموده اند که در راه حجاز در مرضی که حضرت خواجہ بزرگ را واقع شده بود و صیایای فرمودند
 و در آن اثنا آن مخلص را بحضور اصحاب خطاب کردند و فرمودند حقی و امانتی که از خلفا
 خاندان خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم باین ضعیف رسیده است و آنچه درین راه کسب
 کرده است آن امانت را بشما سپردیم چنانکه برادر دینی مولانا عارف علیه الرحمة سپردند قبول بیاید کردن
 امانت را بخلق حق سبحانه بیاید رسانیدن آن مخلص تو وضع کرد و قبول نمود و چون از سفر حجاز
 مراجعت کردند بر سر جمع در حضور اصحاب آن مخلص را نظر موافقت فرمودند و مکرر گفتند که آنچه دانستیم
 تمام ربودی و بعد از آن بان مخلص روز بروز نظرعنایت زیادت میفرمودند و وقتی دیگر فرموده اند
 که آنچه مولانا عارف در حق او گفت ما نیز همان سے گوئیم و بر آنیم اما ظهور آن موقوف بر اختیار است

پرسش

در آخر حیات مبرموده نسبت معنی و باطنی که بودیم و اشارت کرده هر آینه ظهور خواهد کرد اما اثره شکی
 بر سر راه است تا آن بر خیزد و هم حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ در آخر
 حیات در غیبت آن مخلص در حق آن مخلص فرموده اند که هرگز از دست نه برنجیده ایم از هر کس
 سبب رنجش در وجود آمده است که بنا بر حکمتی و مصلحتی عارضی چند روز باطن خود را از باز گرفته بام
 اکنون باطن من بجمی باور است است و من بر همان قولم که در حق او در راه حجاز در حضور اصحاب
 گفته ام در اکنون نیز اگر او حاضر بود زیاد از آن در حق او گفتمی و نظر بسیار در آن حال ظم سار
 فرمودند بسیار یاد کرده اند و الحمد لله علی ذلک بیست بدین امیدهای شلخ در شلخ که کره های
 تو ما را کرد گستاخ فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ در اخیر در غیبت آن مخلص در حضور اصحاب
 و اصحاب در حق وی فرموده اند که مقصود از وجودنا ظهور اوست او را بهر دو طریق جذب و سلوک
 تربیت کرده ایم اگر مشغول میشود همان از و منور میگردد حضرت ایشان میفرمودند که این نقل را
 بدین وجه نیز شنیده ایم که حضرت خواجه بزرگ در حق خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که
 مقصود از وجودنا ظهور محمد است میفرمودند که این عبارت متضمن ایهامی است خدمت خواجه
 محمد پارسا قدس سره در مرض اخیر حضرت خواجه بزرگ قدس سره ملازمت بسیار میکرده اند
 و با مداو و شبانگاه بندت میرسید روزی الطاف بسیار نموده اند و فرموده که شمار این مقدار
 ملازمت حاجت نیست روزی بعضی از اصحاب حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره در محله خواجه
 کفشی در سمرقند بملازمت حضرت ایشان آمده بودند آن حضرت نسبت بایشان التفات
 بسیار فرمودند و تعظیم و توقیر ایشان افزودند و در آشنای صحبت گفتند که عزیز حضرت خواجه
 بهار الدین راقدس سره بعد از انتقال ایشان بخواب دیده اند ایشان پرسیدند که چه عمل کنیم
 تا نجات یابیم فرموده اند که بآن عمل مشغول باشید که در نفس اخیر مشغول میاید بود یعنی چگونگی
 در نفس اخیر سبکی خود بجانب حق سبحانه حاضر و آگاه میاید بود همیشه همچنان باشید بعد از آن
 فرمودند که خدمت خواجه محمد پارسا قدس سره جد بزرگوار شما بروحی بوده اند که روزی حضرت
 خواجه بهار الدین قدس سره بکنار حوض باغ مزار آمده بودند ایشان پای باد آب نماده اند
 بر آبه مشغول اند و از خود فانی حضرت خواجه فی الحال فوطه بسته اند و آب در آمده روی مبارک خود

بعضی چون اسفند
 اختیار کنیم آن منی
 مضمون خواهد بود
 در حدیث
 حضرت خواجه بزرگ
 از وجود حضرت
 هم سنگی میفرمودند
 است

بر پشت پای ایشان نهاده و گفته اند آئی بخدمت این پای که بر بهاد الدین رحمت کن حضرت ایشان
بعد ازین سخن فرمودند من نمیدانم که حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ غیر از ان عمل کہ در نفس اخیر
می باید کرد چه عمل می کرده باشند کہ باین درجہ رسیدہ اند۔

من خوارق عاداتہ قدس سرہ اگرچہ مرتبہ حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ از ان زیادہ است
کہ ایشان را بجزق عادت ستایند یا از ایشان کرامتی باز نمایند اما چون دو سگ نقل از جدول وثقات
این سلسلہ شریفہ استماع افتادہ بود با براداران گستاخی نمود بعضی مخادم میفرمودند کہ حضرت خواجہ محمد
پارسا قدس سرہ آثار تصرفات خود را ہمیشہ بواجبی می پوشیدہ اند و در شرفا خوار آن کما یبغی میگوئید
لیکن بحسب ضرورت یکبار شتمہ اظهار کردہ اند بواسطہ آنکہ از اخبار آن اہانتی بشایع سلسلہ سند
خدمت ایشان میرسد و صورت این واقعہ بر سبیل اجمال آنست کہ قدوۃ المحدثین شیخ
شمس الدین محمد بن محمد بن محمد انجری علیہ الرحمۃ در زمان میرزا انج بیگ بسر قند آمدہ بودہ اند
بتحقیق و تصحیح سید عثمان ماوراء النہر مشغول نمودہ و بعضی ارباب حسد عرض بایشان عرض کردہ اند
کہ خدمت خواجہ محمد پارسا بخارا احادیث بسیار نقل می کنند و صحت سند ایشان معلوم نیست اگر
حضرت شیخ آنرا تحقیقی فرمایند دور نباشد شیخ در مقام تحقیق آن شدہ اند و میرزا انج بیگ را بران
داشته تا قاصدی بہ بخارا فرستادہ اند و از حضرت خواجہ التماس آمدن کردہ پس شیخ با خواجہ
عصام الدین کہ شیخ الاسلام سر قند بودہ و جمیع اعظام دانشمندان وقت مجعی ساخته اند و مجلسی بنیاد
عالی پرداختہ و حضرت خواجہ در ان مجلس حاضر شدہ اند شیخ در ان مجلس از ایشان التماس نمودہ اند
تا حدیثی با سند خود روایت کردہ اند شیخ فرمودہ اند کہ در صحت این حدیث هیچ سخن نیست اما این
اسناد نزد من ثابت نشدہ ازین سخن حسودان خوشدل شدہ اند و بیکدیگر خبث عین کردہ حضرت
خواجہ همان حدیث را از طریق دیگر اسناد گفته اند شیخ در ان اسناد نیز همان سخن فرمودہ اند
حضرت خواجہ در یافتہ اند کہ ہر اسناد کہ بیان کنند مسموع نخواہد افتاد بکلمہ مراقب شدہ اند و سکوت
کردہ بعد از ان روسہ شیخ آوردہ فرمودہ اند کہ خدمت شما تالان مستدر را از کتب اہل حدیث
مسلم میدارید و اسانید آنرا معتبری شمارید شیخ فرمودہ اند کہ آرسے اسانید آن ہم معتبرہ معتبرست و
در ان آنکہ از متعلقین حدیث شہدہ و در خدمت دارو اگر اسانید حدیث شما از ان مستند بشمارند

ومان سخن نیست پس حضرت خواجہ رودی خواجہ عصام الدین کرده اند و فرموده کہ در کتاب خانہ
 خدمت شما در فلان طاق در زیر فلان و فلان کتاب این مسند کہ نام برویم قطعش این و جلدش چنین
 بناوہ است دوران مسند بعد از چند ورق در فلان صفحہ این حدیث این اسانید کہ بیان کردیم
 بتفصیل مذکور دست عنایت کردہ شاگردے را از خدام فرستید تا زود آن را حاضر گردانند خواجہ
 عصام الدین متردد بودہ اند و آنکہ این مسند آنجا است یا نہ و اہل مجلس ازین سخن بغایت
 متعجب و متحیر و متامل و متفکر شدہ اند چہ بر ہمگان ظاہر بودہ است کہ حضرت خواجہ ہرگز بہ کتاب خانہ
 خواجہ عصام الدین نرسیدہ بودہ اند پس خواجہ کسی را از ملازمان خاصہ خود بہ تجمیل تمام فرستادہ اند
 تا آن نشانہا را ملاحظہ کردہ اگر یابد بیارد آن کس رفتہ و مسند را بہمان صفت کہ نشان دادہ بودہ اند
 باز یافتہ و مجلس آوردہ و آن حدیث در ہمان صفحہ کہ اشارت کردہ بودہ اند بآن طریق اسنادی تفاوت
 مسطور بودہ خروش از ان مجلس برخاستہ و شیخ با سائر علما عظیم حیرت زدہ شدہ اند و تعجب و تعجب
 خواجہ عصام الدین از دیگران زیادہ بودہ زیرا کہ وہے بیقین منی دانستہ کہ این مسند در کتاب خانہ
 اوست چون این قصہ بعرض میرزا انج بیگ رسیدہ وہے نیز از طلبیدن حضرت خواجہ تشویق و ہنرمند
 یافتہ و این مقرف کہ از حضرت خواجہ درین مجلس در قہ شدہ سبب مزید شہرت ایشان گشتہ و اعیان
 و اکابر زمان را با ایشان عقیدہ و گیر پیدا شدہ مولانا عبد الرحیم نیستانی رحمۃ اللہ کہ ملازم حضرت خواجہ و
 برادر رضاعی وہم سبق خواجہ برہان الدین ابو نصر قدس سرہ بودہ چنین فرمودہ کہ درین تاریخ کہ
 میرزا خلیل پسر میر محمد جاگیر کہ فرزند امیر تیمور است در سمرقند بادشاہ بود و میسر از شاہرخ در خراسان
 سے بود حضرت خواجہ گاہ گاہ بجت کفایت مہمات مسلمانان رقبہ بمیرزا شاہرخ سے نوشتند
 میرزا خلیل را از ان ناخوش سے آمدہ است آخر بغایت اہل حسد بغایت متاثر و متغیر شدہ است
 چنانچہ کسی را بہ بخارا پیش ایشان فرستادہ کہ شمس را عنایت کردہ بجانب دشت یباید رفت شاید کہ
 جمع آنجا بروت قدم شما شرف اسلام یا بند حضرت خواجہ فرمودہ اند خوش باشد اول مزارات طوف
 کنم بعد از ان رویم و فی الحال اسپ طلبیدند مولانا عبد الرحیم گفتہ است کہ من اسپ ایشان را
 ازین گروہ پیش آوردم فی الفور سوار شدند و با جمعی از خادمان در ملازمت ایشان روان شدیم
 اول بقصر عارفان بمزار حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ تعالیٰ سرہ رفتند چون از مزار بیرون آمدند

آثار هیبت و عظمت از بشره مبارک ایشان ظاہر بود از آنجا بسوفا سے رفتند و زمانے برس قبر سید امیر کلال علیہ الرحمۃ رفتند توقف نمودند و چون از حرم ایشانی آمدند آریانہ بر اسپ زود ہر بالاسے پشتہ راندند و روسے بجانب خراسان این بیت خوانند بیت ہمہ را زیر و زبر کن نہ زہان و نہ زیرہ تا بداند کہ امروز درین میدان کیست و از آنجا باز بہ بخارا آمدند ہمان محفلہ نشانی میرزا شاہرخ براسے میرزا خلیل در رسید مضمون آنکہ ایک رسیدیم بایکہ جامی جگ مقرر سازد و حضرت خواجہ فرمودہ تا آن نشان را در مسجد جامع بر بالاسے سبز خوانند پس بمرقد پیش میرزا خلیل فرستادند و میرزا شاہرخ از عقب آن نشان در رسیدہ میرزا خلیل را بقتل رسانید و نجات الائنس مذکور است کہ یکے از مریدان و معتقدان حضرت خواجہ نقل کردہ است کہ چون حضرت خواجہ در نوبت اخیر عزیمت سفر حجاز میکردند در وقت وداع گفتم خواجہ شما رفتید فرمودند کہ رفتیم و رفتیم آن بود کہ در ان سفر وفات یافتند خدمت خواجہ ابو نصر قدس سرہ در سفر حجاز ہمراہ والد بزرگوار خود بودہ اند میفرمودند کہ در ان وقت کہ خدمت والد من فوت سے شدند بر سر بالین ایشان حاضر نمودم چون حاضر شدم روسے مبارک ایشان را کشادم تا نظرے کنم چشم بکشوند و تبسم نمودند قلق و اضطراب من زیادہ شد پس ایان پاسے ایشان آدم دروسے خود ما بر کف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند پوشیدہ مانند کہ حضرت خواجہ محمد پارسا و کرت بسفر مبارک رفتہ اند کرت اول در ملازمت حضرت خواجہ بزرگ بودہ اند و آن سفر دوم حضرت خواجہ بزرگ بودہ است و کرت ثانیہ در ماہ محرم الحرام ۸۲۲ھ ۱۰ شنبہ و عشرین رمضان ماہہ بودہ کہ بہ نیت طواف بیت اللہ الحرام و زیارت نبیہ علیہ الصلوٰۃ والسلام و از بخارا بیرون آمدند و از راہ شاف بصغانیان و ترغویج و ہرات بقصد دریافت مزارات متبرکہ روان شدند ہمہ ساوات و مشلخ و علما مقدم شریف ایشان را منتقم شمرند و با عزاز و اکرام متعلق نمودند چون بہ نیشاپور رسیدہ اند بواسطہ حرارت ہوا و خوف راہ میان اصحاب سخنی میگذاشت است و فی الجملہ فتوری بجز میتارہ یافتہ بودہ است دیوان مولانا جلال الدین رومی را قدس سرہ بتعال کشادہ اند این ایات بر آمدہ کہ ایسات بویدای عاشقان حق باقبال ابر لمخ و روان باشید همچون رہ بسو برج مسودی و مبارکیا دکان این بتوفیق امان اللہ بہر شہرے و بہر جائے و بہر دشتی کہ بنودی و آرز نیشاپور یاد ہم جادی الاغرا این سال متوجہ جانب جانشینہ اند و چون در کف صحبت و عافیت بکہ حضرت

رسیده اند و ارکان حج تمام گزارده ایشان را مرضی عارض شده است چنانچه طواف و اداع در عمارت کرده اند و از آنجا متوجه مدینه شده اند و اشارات و بشکرات یافتند و در روز چهارشنبه بیست و سوم بمدینه رسیدند و اندک از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نواز شایسته اند و در روز پنجشنبه بجوار رحمت حق پوتند و بعد از آن شمس الدین قناری رومی و اهل مدینه و قافلہ برای ایشان نماز گزارده اند و شب جمعه در آن منزل مبارک نزول فرموده اند و بجوار قبلا شریفه امیر المؤمنین عباس رضی الله تعالی عنہ مدفون شده و خدمت شیخ زین الدین انخوانی قدس سره از مصر سنگ سفید تراشیده آورده اند و لوح قبر ایشان خسته و پان از سایر قبور ممتاز است گویند سن مبارک ایشان هفتاد و شش سال بوده است کما بیش و بعضی از افاضل در تاریخ وفات ایشان گفتند که قطعاً محمد حافظی امام و فخره من سما یسمع قول الحق من فیہ و اذا سالت تاریخ فوتہ منہ فقال فصل الخطابی اشاره فیہ

خواجہ ابونصر پارسا رحمتہ اللہ تعالیٰ علیہ

شجره طیبه حضرت خواجہ محمد پارسا بوده اند و لقب شریف ایشان حافظ الدین برهان الدین است حضرت مخدوم در نفقات الانس آورده اند که حضرت خواجہ ابونصر پایه علوم شریعت و رسوم طریقت را بوالد بزرگوار خود رسانیده بودند و در نفی وجود و نبل موجود کار از ایشان گذرانیده و در ستر حال و تلبیس متشابہ بودند که هرگز از ایشان ظاہر نمی شده که روزی درین راه قدمی نهاده اند از علوم این طائفه بلکه از سایر علوم چیزے دانسته اگر کسی از ایشان سوال میکرد میفرمودند که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب میکشادند همان محل برے آمد که آن مسکله بود با یک دو ورق کم یا بیش کم ازین تخلف میکردے پیرے عزیز عمر معروف بہ پیر خلط از خادمان آستانہ خواجہ محمد پارسا قدس سره که ملازمت آنحضرت بسیار کرده بود و سالها در خدمت خواجہ ابونصر بسر برده اند و نسبت از ان خانوادہ بزرگوار داشت ہرات آمدہ بود و روزے میفرمود کہ از مخدوم زادہ خود خواجہ حافظ الدین ابونصر استماع دارم کہ فرمودند از والد بزرگوار خود شنیدم این بیت را کہ **بیت** نکونی در زوخر سندی نکوبین باشش و نیکو نطن کہ در این چار چیز آمد کلید شادمانیہا روزے در مسجد جامع ہرات با جمعی از طالبان علم پیرامن پیر خلط نشسته بودیم و اوے از شمائل خواجگان تجخیص حضرت خواجہ پارسا در خدمت خواجہ ابونصر قدس سرہما سخنی در پیوستہ بود درین اثنا بر طاق مقصورہ بانگ نماز پیشین دادند

و بعضی مستحان بے ادبانه قطع سخن پر کرده تجدد و ضویر خاستند و گفت از حضرت خواجہ محمد پارسی
 قدس سرہ شنیدہ ام این بیت را کہ همیشه نماز را بوقت قضا بود لیکن زمان صحبت ما را قضا
 نخواہد بود و وفات خدمت خواجہ ابونصر در شہور ۱۰۶۵ ہجری قمری سن ۱۶۵۴ است و در تاریخ وفات
 ایشان گفتہ از قطعہ خواجہ اعظم ابونصر آنکہ شدہ تکیہ گاہش سند دار البقاہ سزا و چون با خدا پیوستہ
 بودہ زین سبب تاریخ شد ستر خدا۔

خواجہ محمد فغاتی رحمتہ اللہ تعالیٰ علیہ

از جملہ مقبولان و منظوران حضرت خواجہ بزرگ بودہ است و مولودے فغاتی است کہ قبضہ
 بزرگ است میان سمرقند بخارا و از مضائقہ بخارا است حضرت ایشان میفرمودند کہ مولانا محمد
 جوئے بودہ بنایت کمال کہ حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ سے را صید کردہ بودہ اند و بنظر عنایت
 و شفقت قبول فرمودہ و سے ہا م حضرت خواجہ بزرگ بعد از نقل ایشان ملازمت حضرت
 خواجہ محمد پارسیا قدس سرہ بسیار سے نمودہ میفرمودند کہ من ویرا ملازمت کردہ ام از برکت نظر حضرت
 خواجہ بزرگ و مینت صحبت حضرت خواجہ محمد پارسیا نسبت جمعیت حاصل کردہ بودوی میگفت
 کہ بسیار بودے کہ حضرت خواجہ محمد پارسیا بعد از ادائے نماز خفتن از مسجد حرمین سے آمدند و بر در مسجد
 عصا بر سینہ مبارک خود میزدند سے استاوند باصحاب دو سکہ لکہ میگفتند بعد از ان سکوت سے کردند
 دوران سکوت از خود فائب سے شدند و آن غیبت امتداد سے یافت و ایشان پیمان
 بر عصا تکیہ زدہ سے بودند تا وقتیکہ موزن بانگ نماز با عادی دوا باز مسجد سے آمدند حضرت
 ایشان میفرمودند کہ این نوع مشغولیس از خواجگان این سلسلہ قدس اللہ اواحم بر عیب و
 غریب نیست این حالت از دوام مشغولی آسان می گردد و کلفت عمل بواسطہ دوام مشغولے
 مرتفع میشود و اللہ اعلم۔

خواجہ مسافر خوارزمی رحمتہ اللہ تعالیٰ علیہ

از مخلصان و ملازمان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ تعالیٰ سرہ بودہ است و بعد از نقل حضرت
 خواجہ ہم باشارت ایشان ملازمت حضرت خواجہ محمد پارسیا قدس سرہ سے نمودہ حضرت ایشان
 ویرا دیدہ بودہ اند و باوے صحبت داشته میفرمودند کہ در کرت اولے کہ بجانب ہرات متوجہ بود

دوراء بنوہ مسافر ہمراہ شدم و وے دراصل از خوارزم بود و عمر شده بودند نو ساله بوده باشند
صحبت درویشان و بزرگان بسیار دریافته بود و شرب این کار داشت و سے میگفت که در ملازمت
حضرت خواجه بہار الدین قدس سرہ بسیار سے بودم و خدمت ایشان می کردم اما بسماع بسیار میل
داشتم روزی یکی از اصحاب ایشان اتفاق کردیم کہ قوال و دقاف دیالے حاضر سازیم و در
مجلس حضرت خواجه مشغول شویم بنیم کہ چه میفرمایند آنچنان کردیم و گویندہ و نوازندہ آوردیم
حضرت خواجه در آن مجلس نشستند و هیچ گونه منع فرمودند و در آخر فرمودند کہ ما این کار نمیکنیم
و انکار نمیکنیم و حضرت ایشان از خواجه مسافر نقل فرمودند کہ سے میگفت روزی حضرت خواجه
بہار الدین قدس سرہ عمارتے میگردند و ہمہ اصحاب ایشان از خرد و بزرگ آہن کہ حاضر بودند بہ تمام
تمام بکار گل مشغول داشتند و حضرت خواجه محمد پارہ سا قدس سرہ آن روز در میان گلزار بودند چون آفتاب
بعد استوار سیدہ ہوا بغایت گرم شد حضرت خواجه اصحاب را اجازت فرمودند کہ آسایش
کنید ہر کس دست و پا شستند و بسایہ رفتند و بخواب افتادند و حضرت خواجه محمد پارہ سا
ہم در آن کنار گلزار پایہ سے برگل در آفتاب خواب کردند و درین اثنا حضرت خواجه آمدہ اند
و ہر ہمہ اصحاب گذر کردہ چون پیش خواجه محمد پارہ سیدہ اند و ایشان را بآن کیفیت بخواب
افتادہ دیدہ اند و سے مبارک خود را بر پایہ ایشان ماییدہ اند و فرمودہ اند کہ خداوند بجزمت
این پایہ کہ بہار الدین رحمت کن

مولانا یعقوب چرمی رحمۃ اللہ علیہ

ایشان از کبار اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بہار الدین اند قدس سرہ و عالم بودہ اند
بعلم ظاہرے و باطنی و دراصل از چرخند کہ دہے است در ولایت غزنین و قبر مبارک ایشان
در ہفتواست کہ یکے از دیہار ہزارست ایشان فرمودہ اند کہ پیش از آنکہ بلازمت حضرت خواجه
بہار الدین قدس سرہ پیوندم با ایشان صحبت و اخلاص تمام داشتیم و بعد از آنکہ از اکابر و علماء
بخارا اجازت فتوے گرفتیم عزیمت آن کردم کہ بوطن اصلی مراجعت نمایم روزی سے مراد حضرت
خواجه ملاقات افتاد و تواضع و تضرع بسیار کردم کہ گوشہ خاطر بن دارید فرمودند کہ این زمان کہ عزیمت
کردہ نزد ما آمدہ گفتیم دست و از خدمت فرمودند از چہ جهت گفتیم از ان جهت کہ ہرگز قبول ہمہ

خلائق آید فرمودند که دلیل بهتر ازین می آید شاید که این قبول شیطانی باشد گفتیم که این حدیث
 صحیح است که هر چنگاه حضرت حق سبحانه بنده را بدوستی گیرد دوستی او را در دلهما و بندگان خود آید
 ایشان تبسم کردند و فرمودند که ما عزیزان نیم ازین سخن ایشان حال من دیگر شد بجهت آنکه پیش ازین
 بیست ماه در خواب دیده بودم که مرا میگویند مرید عزیزان شو من این خواب را فراموش کرده بودم چون
 ایشان این سخن فرمودند مرا آن خواب یاد آمد از حضرت خواجه التماس کردم که خاطر شریف
 بمن داری فرمودند که شخصی از حضرت عزیزان علیه الرحمته دارضوان خاطر طلبیده است
 فرموده اند که در خاطر غیر منی ماند چیزی پیش ما گذار که چون آنرا بینم تو یاد آئی پس فرمودند که ترا خود
 چیزی نیست که پیش ما گذاری طایفه مبارک خود را بمن دادند که این را نگاهدار هر گاه که این طایفه
 را بینی مرا یاد کنی و چون یاد کنی بیابان و فرمودند که زنهاردین سفر مولانا تاج الدین دشت کو لکی را
 در بیابان که او را یار الله است بخاطر آمد که مراد اعیان بلخ است و از آن راه بوطن میروم بلخ
 کجا و دشت کو لک یکجا بعد از آن از آنجا متوجه بلخ شدم اتفاقاً در دشتی واقع شد و صورتی پیش آمد که از
 بلخ به دشت کو لک افتادم و اشارت حضرت خواجه مرا یاد آمد متعجب شدم و بصحبت مولانا تاج الدین
 در یافتیم و بعد از دریافت مولانا را بطه محبت من بحضرت خواجه قوت گرفت و سوسی واقع شد که بازی بخارا
 بکلازمت ایشان مراجعت کردم و این داعیه را در خاطر افتاد که دست ارادت بحضرت خواجه
 دهم در بخارا مجذوبی بود که بوی عقیده تام داشتم بر سر راه شسته دیدم با او گفتیم روم گفت
 زود برو و در پیش خود خطوط بسیار بر زمین کشید با خود گفتیم این خطوط را شمار کنیم اگر فرد باشد دلیل
 بر حقیقت این داعیه خواهد بود که ان الله فرد یکب الفرد چون شمار کردم فرد بود بر یقین تام بحضرت
 خواجه رفتیم و ارادت گفتیم و مراد قوف عدوس تلقین کردند و فرمودند تا تو آنی عدد فرد را
 رعایت کن اشارت بان خطوط فرمودند که من دلیل خود ساختم بودم و هم حضرت مولانا یعقوب
 قدس سره بعضی از مصنوعات خود نوشته اند که چون بعنایت بیغایت حق سبحانه از داعیه طلب
 مدین فقیر پیدا شد عصا کش و قاید ضل آکی بصحبت حضرت خواجه بهار الحق والدین قدس الله سره
 کشیدند خلاصت ایشان میگردم و بکرم عیم ایشان التفات می یافتیم تا بهر ایت صمدیت
 یقین حاصل شد که ایشان از خواص بویار اند کمال کل از بعد از اشارت غیبیه و واقعات کثیره

تفاوت بکلام اللہ کردم این آیت برآمد که اولئک الذین هدی اللہ فبہد ہم ائمہ و ہر آخسر ہر
 دست فتح آباد کہ مسکن ابن فقیر بود متوجہ مزار شیخ سیف الدین الباخزنی رحمت اللہ تبارک و تعالیٰ
 کہ ناگاہ یک قول الکی در رسید و بیقراری در باطن پیدا شد قصد حضرت خواجہ کردم چون بہ
 قصر عارفان کہ منزل ایشان بود رسیدم حضرت خواجہ را بر سر راہ منتظر دیدم تلقب احسان
 نمودند بعد از نماز صحبت داشتند و بہت ایشان مستولے شدہ بود و مجال نطق نماندہ دین آستانہ

فرمودند کہ در اخبارست العلم علما علم القلب فذلک علم نافع علمہ الانبیا و المرسلون و علم
 اللسان فذلک مجد اللہ علی ابن آدم امیدست کہ از علم باطنی نصیبی بتورسد و تفسیر فرمودند کہ در خبر

است اذا جالستم اہل الصدق فاجلسوا ہم بالصدق فانہم جوایس القلوب یاد خلون فی قلوبکم
 و یظرون الے ہمکم و ما موریم بخود کسی را قبول نمی کنیم امشب بنیم کہ چہ اشارت سے شود اگر ترا
 قبول کند ما نیز قبول کنیم و آن شب چنان بر من صعب گذشت کہ بہر خود چنان شبی نہ گذرانیدہ بودم
 کہ مبادا در رزق باز شود ترسان و ہراسان چون با ایشان نماز با دعا کردم تفسیر فرمودند کہ مبارک باد کہ
 اشارت بقبول شد کسی ہر کم قبول سے کنیم و اگر قبول می کنیم اما ما ہر کسی چون ہمیدہ وقت چون
 باشد بعد از ان سلسلہ مشائخ خود را تا بحضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی قدس سرہ ہم بیان کردیم
 و این فقیر را بوقوف عادی مشغول گردانیدند و فرمودند کہ اول علم لہ فی این سبق است کہ از حضرت
 خواجہ خضر علیہ السلام بحضرت خواجہ بزرگ رسیدہ بعد از ان چند وقت دیگر در ملازمت ایشان
 سے بودم تا غایتی کہ فقیر از پنجسار اجازت سفر شد فرمودند کہ انچہ از ما بتور سیدہ است بہندگاہ
 خدا برسان تا سبب سعادت باشد حضرت ایشان می فرمودند کہ خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمۃ
 گفتند کہ حضرت خواجہ بزرگ ما فرمودند کہ بہ خواجہ علاء الدین عطار صاحب باشید بعد
 از وفات حضرت خواجہ بچند گاہ من بہ نشان افتادم و خدمت خواجہ علاء الدین در چغانیان
 متوطن بودند با بن فقیر نامہ نوشتند کہ وصیت حضرت خواجہ چنین بود کہ با ہم باشیم حالاً مصلحت
 چیست چون بر مضمون مکتوب اطلاع افتاد چغانیان آدم و در ملازمت ایشان باشیم
 تا وقتی کہ خدمت خواجہ نقل کردند بعد از سلسلہ روز سفر کردم و بجانب ہفتو آدم حضرت
 مولانا یعقوب چغانی قدس سرہ در میساوی احوال چند گاہ در جراح ہرات و چند گاہ در دیار مصر

تعمیل علوم اشتغال داشته اند حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمۃ گفتند
 که چند گاه که در هر یک بودم از خانقاه خواجه عبداللہ انصاری قدس سرہ کہ در بازار ملک واقع است
 طعام می خوردم بسبب آنکہ در شرطہ آن توسعہ است و در اصل وقف نیز احتیاط نموده اند
 حضرت ایشان میفرمودند کہ از اوقاف مدرسہ غیاثیہ نیز می خورد و بسبب آنکہ در اوقاف
 آن نیز احتیاط مرعی داشته اند و مردم صالح متوسل در اینجا ساکن بے بودہ اند و از اوقاف آن
 اجتناب نمی نموده اند و حضرت ایشان از خدمت مولانا یعقوب قدس سرہ نقل می کردند کہ ایشان میفرمودند
 کہ در شہرات از موقوفات آن جز در سہ موضع چیز نمیتوان خورد در خانقاه خواجه عبداللہ انصاری
 قدس سرہ و در خانقاه ملک و در مدرسہ غیاثیہ دیگر جایی کہ در وقف تردد نباشد نیست و لهذا اکابر
 ماوراء النہر قدس اللہ ارحمہم مریدان خود را از سفر ہرات منع کردہ اند چہ حال در اینجا کم است چون
 سالک بکرام اقتدر جمع القہر عاواذ المیشوم الی طبعہ بطبیعت باز و در سلوک صراط مستقیم منحرف
 شود و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمۃ با خدمت شیخ زین الدین
 خوانی رحمۃ اللہ در مصر ہم سبق بودہ اند و پیش مولانا شہاب الدین سیرامی رحمہ اللہ کہ از کبار علمائے زمان
 بودہ است تلمذی می کردہ اند و با ہم جہتی میداشتہ اند و در خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمۃ ازین
 فقیر پرسیدند کہ تو در خراسان بودہ میگویند کہ خدمت شیخ زین الدین خوانی خواہد رسید مریدان را تعبیر میکنند
 از آن اعتبار بسیار میگیرند گفتیم آری واقع است خدمت مولانا دست مبارک در میان محاسن داشتہ
 بعد از سخنان ایشان را غیبی دست داد و آداب ایشان آن بود کہ زمان زمان از خود غائب میشوند
 و در آن غیبت سر مبارک ایشان پیش سرافنا و چنانچہ در سہ تار موس سفید در فرجہای انگلستان
 مبارک بماند بعد از ساعتی سر بر آوردند و این بیت خوانند بیت جو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم
 نہ شیم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم

خواجه ناصر الدین عبدالقادر رضی اللہ تعالی عنہ و ارضاء قدس سرہ

اگرچہ حیثیت نسبت ارادت کہ حضرت ایشان را بخدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمۃ ثابت بودہ است
 لائق آن بود و مناسب چنان مے نمود کہ ذکر حضرت ایشان بعد از ذکر مولانا سمت ایراد یابد لیکن چون
 احوال حضرت ایشان از مبداء تا منتی مشتمل است بر انواع حکایات و روایات از صفات آبا و اجداد

Marfat.com

واقربا و اولاد آن حضرت و بیان مبادی احوال و اطوار و صحبت مشائخ کبار و معارف و لطائف کہ در
خلال مجالس ازان حضرت بنی واسطہ استماع افتادہ و شرح تصرفات و خوارق عادات کہ از حضرت
ایشان بظہور آمدہ است و ذکر تاریخ وفات و کیفیت انتقال و ارتحال آن حضرت بدار آخرت لاجرم
بعد از تمام این مقالہ کہ مشتمل بر ذکر سلسلہ خواجگان قدس القدر و اہم شرح احوال حضرت ایشان کہ
از تالیف این مجموعہ آنت بر سبیل تفصیل در ضمن سہ مقصد و خاتمہ ایراد می یابد چنانچہ در ویجاہ این
رسالہ فرس آن نوشتہ شدہ است۔

خواجہ علاء الدین عجدوانی رحمۃ اللہ علیہ

نیل مرزہ

از اجلہ اصحاب حضرت خواجہ بزرگ اندو لد ایشان دہ بغداد من ست و قبر مبارک ایشان در فیل مرزہ
است کہ دہے ست بر جنوب شہر بخارا نزدیک بعید گاہ و در کنار آن دہ تلی ست و ایشان در بالائی
آن تل مدفون اند خدمت خواجہ در سن شانزدہ سالگی بصحبت امیر کللال و اشقی کہ از کبار اصحاب
امیر کللال بودہ اند قدس سر ہمار سیدہ اند و از ایشان تعلیم ذکر گرفتہ چنانچہ قبل ازین در ذکر امیر کللال
ایر او یافتہ حضرت ایشان سے فرمودند کہ خدمت خواجہ علاء الدین ہم در آوان شباب شرف ملازمت
و قبول حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ یافتہ ہونہ اند و تا آخر حیات حضرت خواجہ در خدمت و ملازمت
ایشان بودہ اند و بعد از نقل حضرت خواجہ ہم باشارت ایشان بقیۃ العمر بحضرت خواجہ محمد یار ساو خواجہ
برہان الدین ابو نصر قدس القدر و ہم مصاحبت سے داشتہ اند و آن بزرگواران صحبت شریف
ایشان را منتہی سے شمرده اند حضرت ایشان سے فرمودند کہ خدمت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ
استغراق تمام داشتہ اند بغایت شیرین کلام گاہ بودے کہ در میان سخن از خود غائب سے شدند
میفرمودند کہ مثل خواجہ علاء الدین مشغول و حریص بر کار کہم دیدہ ام از بس کہ مشغولے داشتند
گویا کہ عین این نسبت شدہ بودند وقتی کہ خواجہ محمد یار سا قدس اللہ سرہ بسفر مبارک حجاز میرفتہ اند
میخواستہ اند کہ خواجہ علاء الدین را ہمراہ برند و ایشان را در ان وقت کبر سن در یافتہ بودہ است و
بہ نو سالگی کما پیش رسیدہ بودہ اند و آثار ضعف و پیرے نیک ظاہر بودہ است کی از اکابر سمرقند
گفتہ است کہ از حضرت خواجہ در خواست کردم کہ خدمت خواجہ علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شدہ اند
و از ایشان خدمت گاری نمی آید اگر ازین سفر ایشان را معذور دارید سے شاید حضرت خواجہ فرمودند کہ

مارا با ایشان هیچ کارے نیست غیر از آنکہ چون ایشان را سے بنیم از نسبت عزیزان یا دوسے آید و این مرد
 مقوے اتمام ست مارا حضرت خواجہ علاء الدین میفرمودند کہ آسن خود را میدانم آن مقدار کہ کجاشکی
 منقا و آب نگاہ دارد غفلت مراد در نیافتہ است نہ در خواب و نہ در بیداری حضرت ایشان میفرمودند
 کہ خدمت خواجہ علاء الدین استغراقی بغایت غالب داشتند در وقتی کہ بہ بخارا رسیدم ایشان نو دس
 بودند ملازمت ایشان می کردم روزے بقصر عارفان بہ نیت زیارت حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ
 سرہ پیادہ رفتہ بودم و مراجعت نمودہ نمی از راہ آمدہ بودم کہ خدمت خواجہ علاء الدین پیش آمدند فرمودند
 کہ گمان برویم کہ شما شب آنجا خوابید بود بنا بران ما ہم ہمراہی ایشان باز ہزار آمدیم بعد از گذردن نماز
 خفتن فرمودند کہ مردے نیاز مندے شاید اچا کنی و خواب زوی و بعد از نماز خفتن تا صبح نشستند
 بروجے کہ ازین پاس بران پاکشتہ حضرت ایشان میفرمودند کہ این چنین نشستن بہ آرام بی جمیت
 تام ممکن نیست بی کمال جمیت قوت بشرے وفا نمیکند کہ کسی در کسرسن چنین نشیند و فرمودند کہ
 شیخ مزار مردے فقیر بود دو کاسہ آش آرد بسرب آورد و کاسہ کلان تر را پیش خواجہ نهاد ایشان آنرا
 تمام خوردند و از وقت خفتن تا صبح نشستند کہ احتیاج بہ بیرون آمدن و طہارت ساختن نشد حضرت
 ایشان سے فرمودند کہ بسبب آنکہ پیادہ ہزار آمدہ بودم و تا نیمہ راہ مراجعت کردہ بار در خدمت خواجہ
 برگشتہ بودم تعب و ماندگی بسیار شدہ بود لیکن بضرورت موافقت سے یافت نشست بعد از نیم شب
 مجال نشستن مانند بہتر آن دیدم کہ بر خیزم و ایشان را خادے کم چون شروع نمودم خواجہ فرمودند
 بارے بر میدارید گفتہ مجال نشستن مانند خواستم کہ سبک بار شوم و راحت یابم حضرت ایشان میفرمودند
 کہ در سمرقند مراد و چشم گرفت چہل روز کشیدم ملول شدم قصد بر آمدن کردم ہر چند خدمت مولانا
 سعد الدین کا شغری منع کردند ممتنع نہ شدم و میل بخارا کردم بہ آرزو سے دیدن خواجہ علاء الدین
 بخجراتی کہ اوصاف ایشان بسیار شنیدہ بودم و ہنوز دیدار مبارک ایشان را ندیدہ بودم چون بہ بخارا
 رسیدم روزے بیرون آمدم دران بیرون مسجدے دیدم دران مسجد در آدم سے روشن آنجا نشستہ یاقم
 باطن مرا بصحبت سے انجذابی قوی شد پیش رفتم مرا نیک دریافت سہ روز متصل سے آدم روز سوم
 فرمود کہ سہ روز ست کہ می آئی با ما صحبت میدارے مقصود چیست اگر آمدہ کہ شیخی و کرامت بینی آنچه میطلبے
 اینجا یافت نیست و اگر از صحبت ما تاثیر میشود و تفاوتے در خود باز سے یابے بر ما مبارکے یا فرمودند کہ

مبارکت باد بعد ازان این رباعی را کہ بحضرت عزیزان علیہ الرحمۃ والرضوان منسوب است خوانند کہ
 رباعی باہر کہ نشستی و نشد جمع دلت ۴ ورتو نہ رسید ز حمت آب و گلت ۴ از صحبت او اگر تبری نگنی ۴
 ہرگز نگند روح عزیزان بجلت ۴ و این پیر خواجہ علاء الدین عجدوانی بود قدس سرہ و ہم حضرت ایشان
 میفرمودند کہ در بہایت حال عجب اضطرابی داشتم تا بصحبت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ رسیدم
 آراسے نیاتم حضرت ایشان میفرمودند کہ در اوائل ارادت بصحبت عزیزان بسیار می رسیدم و بعضی
 بطریق مشغول می ساختند کہ نسبت حضور و جمعیت بزودے ظاہر می شد و چون آثار آن حضور بطور
 می آمد با مردم دیگر مشغول می ساختند و اثر آن جمعیت زائل میشد و مورث لقمہ رقت گشت ازین جہت
 بے سرگردانی کشیدم و سبب این را نمی دانستم آخر الامر معلوم شد کہ مقصود ایشان آن بود کہ این
 طریق بنیایت عزیزست بزودے معلوم نشود و جمعیت باسانی میسر نگردد چون بہ بخارا بخدمت خواجہ
 علاء الدین رسیدہ شد برکت صحبت شریف ایشان ازان تفرقا خلاصی دست داد و طریق روشن
 گشت و ہم آن حضرت فرمودہ اند کہ مراد بہایت عقیدہ چنان بود کہ حصول مقصود باز بستہ بالتفات
 عزیزے و کاپلی است بیک نظر و التفات کاملے مقصود میسر نخواہد شد چون بکلامت خواجہ علاء الدین
 رسیدم فرمودند پنچ معلوم کردہ ایسے باید آن مشغول بود سعی و اہتمام و خصلی تمام وارد ہر چہ بے سعی
 و اہتمام حاصل می شود بقا و دوام ندارد ہم حضرت ایشان فرمودند کہ مدت چہل روز بخدمت خواجہ
 علاء الدین ملاقات و اختلاط داشتم روزے کمال تصرف و برکات مجلس شریف حضرت خواجہ بزرگ
 را قدس سرہ یاد کردند در آخر گفتند صحبت عزیزان وقت نیز غنیمت است اگر چہ در مرتبہ مردم مانع
 نباشند و فرمودند کہ حضرت خواجہ بزرگ میفرمودند کہ اکابر گفتہ اند گرہ زندہ بہ از شیر مردہ و ہم حضرت
 ایشان فرمودہ اند کہ در فوت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ خدمت خواجہ ابو نصر یار سا علیہ الرحمۃ و عطا
 گفتہ اند دوران اشنا فرمودہ کہ خدمت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ در ہمساگی ما بودند و ما در سایہ عنایت
 و برکت و محبت ایشان ایمن و آسودہ بودیم این زمان ایشان بجوار رحمت حق سبحانہ رفتند اکنون محل
 آنست کہ ترسیم مولانا بدر الدین صرافانی نام عزیزے کہ از جملہ مریدان و خادمان خواجہ علاء الدین
 عجدوانے قدس سرہ بودہ است و از محلہ صرافان کہ یکے از محلات بخارا است چنین حکایت کردہ است
 کہ چون خدمت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ حضرت خواجہ ناصر الدین عبدالقہر قدس سرہ

اجازت دادند و خواجہ علاء الدین گفتیم کہ شما حضرت خواجہ رازد اجازت دادید فرمودند کہ خواجہ عبید اللہ پیش ما
تمام آمد و از پیش ما تمام رفت خدمت مولانا عبید اللہ داکم از بخارا بجلازمت حضرت ایشان بسمتند
سے آمدہ است و بعضی از اصحاب می گفتہ کہ چون حضرت ایشان از خدمت خواجہ علاء الدین جدا
شدند و رفتند خواجہ فرمودند سبحان اللہ این نہ خواجہ عبید اللہ است بلکہ این خواجہ بہاء الدین است
کہ بار دیگر دنیا آمدہ با ہزار کمال زیادہ +

شیخ سراج کلال پر مسمی رحمۃ اللہ علیہ

مولد سے پر مسمی ہوئے است کہ وہی ست در قبضہ داکمی کہ از انجانا شہزخی را قریب چہار
شرعی ست در مہاروی احوال مرید امیر حمزہ فرزند امیر کلال قدس سرما ہوئے است اما آخر
در سلک اصحاب حضرت خواجہ بزرگ در آمدہ است در بدایت حال کہ ملازم امیر حمزہ ہوئے است
ریاضات و مجاہدات بسیار میداشتہ یکبار در ان اثناس و پراغبتی دست داوہ کہ سہ شبانہ روز از خود
بخرا فادہ امیر حمزہ را از ان حال واقف ساختہ اند فرمودند کہ بروید در گوش دے گوئید کہ امیر حمزہ
میں گوید کہ با نجا کہ رسیدہ از ہما بخا باز گرد چون این سخن گوش دے فرود گفتہ اند بعد از بختہ
در وقت حس و حرکت پیدا شدہ و بشعور آمدہ حضرت ایشان در مہاروی احوال دے را دیدہ ہوئے اند
و باوے صحبت داشتہ میفرمودہ اند کہ من در سن بیست و دو سالگی بودم کہ از سمرقند عزیمت بخارا را
کردم و در ان راہ بدہ شیخ سراج الدین پر مسمی رسیدم بسیار خاطر مشغول گردند کہ آنجا ہی ایشان
باشم خاطر من آنجا فرود نیامد اجازت خواستم ایشان گفتند کہ درین بوستان در آئید و سیر کنید
و چنان انکارید کہ خراسان و عراق و ہمہ جا دیدہ آمد من سرگردم چون خاطر باشیدن نبود اجازت
بخارا طلبیدم و دو سگہ روزے کہ نزد شیخ سراج الدین بودم ملاحظہ احوال ایشان میگردم روزی
بجلائی مشغول سے ہوئے و شب بسیارے نشستند بطریقہ گہے نشستند پاس و دیگر نیکستند
و ہم حضرت ایشان فرمودہ اند کہ مولانا سراج الدین ہر دے بسم قند آمدہ بود و در مدرسہ میرزا انعم بیگ
مدرس شدہ دے میگفت کہ من شیخ سراج الدین پر مسمی را دیدہ بودم باوجود آنکہ ایشان را تہج مستدلاً
علیہ کمتر ہوئے در مجلس و سخنان ایشان چندان نمک و حسلاوت بود کہ در مجلس بسیارے
اند و نشندان و درویشان نبودہ این مولانا سراج الدین ہر دے بسیار درویشان دیدہ بود

و ملازمت این طائف بسیار کرده کتاب مفاحص پیش خواجہ ضیاء الدین علیہ الرحمہ خوانده بود و بسبب ملاقات شیخ سراج الدین پرسی و حلالت کلام و لطافت مجلس ایشان بمخاواده خواجگان قدس اللہ ارواحهم بسیار عقیده داشت حضرت ایشان میفرمودند شیخ سراج الدین پرسی از اهل این سلسله بود و هرگاه کسی قصد صحبت ایشان کرد همان زمان خانه جاروب کرده بودند یا هنوز جاروب کرده است داشتند از ایشان سزآن پرسیدم گفتند مرا تسریع است از جن که هرگاه همان خواهد آمد پس پیش از آن مرا خبر می کنند تم حضرت ایشان می فرمودند که شیخ سراج الدین پرسی میگفتند هر روز که با جمعی از اصحاب شیخ ابوالحسن عشقی ملاقات واقع شد ایشان تصور آن کردند که مگر مرا میل است که ایشان را بسلسله ارادت خود در آرم گفتند ای شیخ شما خیلی روزگار خود ضایع نکنید که ما از محبت و تصرف شیخ ابوالحسن تا بدینجا پریم و اشارت بگلیسه خود کردند هیچ چیز دیگر را در ما گنجایش نیست شما نیتوانید که خود را در گنجایش غیرت ما را بران داشت که در باطن با سبب ایشان تصرفی کرده شد که هر چه گیر بماند چاک زودند و در زمین غلطیدن گرفتند و دست بے پوش افتادند بعد از آن تصرف بایست کرد و با باز با خود آیند چون با خود آمدند در مقام ارادت و نیاز بے غایت شدند گفتیم که با سبب ما و شیخ ابوالحسن شما از یک ناودان آب نمی خوردیم از بعضی عزیزان چنین استماع افتاده که حضرت مولانا سعد الدین کا شرف قدس اللہ سره در بسیار احوال با شیخ سراج الدین صحبت بسیار میداشته اند و آن طریق ذکر لاکه الا اللہ را که در رساله ایشان مذکور است که یکسراف لارا از انان اعتبار میکنند و کرسی لارا بر پستان راست و یکسراف را بر قلب جنوبی و آنرا متصل کرسی لاکه بر پستان راست واقع شده است و الا اللہ محمد رسول اللہ متصل قلب اعتبار میکنند این شکل را باین کیفیت نگاه میدارند و ذکر بطریق مقررہ مشغول می باشند از شیخ سراج الدین رحمه اللہ تعلیم گرفته اند۔

از ایشان بفرمودند که این سلسله را از

مولانا سیف الدین مناری رحمه اللہ تعالی علیہ
 از قره منار بوده اند که به است در دلایت فرکت و آن قصبه معمور است و چهار فرسنگ از
 تاشکند دور خدمت مولانا از کبار اصحاب خواجہ بزرگ قدس اللہ سره بوده اند و عالم به علم
 گاه در باطن پوشیده نمایند که در ملازمت حضرت خواجہ بزرگ قدس سره چهار مولانا سیف الدین

بودہ اندیکے محبوب دیکے مقبول دیکے مقهور دیکے مرود و از احوال ہر یک شمرے ایرادے یا بد اما مولانا
 سیف الدین کہ محبوب قلوب بود خدمت مولانا سیف الدین منسارے اند حضرت خواجہ بزرگ
 راقدس سرہ نسبت با ایشان توجہ خاطر و التفات بسیار بودہ است و تا حضرت خواجہ در قید حیات
 بودہ اند خدمت مولانا در ملازمت ایشان سے بودہ اند بعد از نقل حضرت خواجہ قدس سرہ
 ہم با شہادت ایشان در خدمت و ملازمت حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ بمسرتے برودہ اند
 حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا سیف الدین منساری علیہ الرحمۃ پیش از وصول
 بحضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ با ستقاوہ و افادہ علوم متداولہ اشتغال تمام داشتہ اند
 و پیش مولانا حمید الدین شاشی والد شریف مولانا حسام الدین کہ از خلفاء امیر حسنہ بودہ اند
 ذکر ایشان گذشتہ است تلمذ سے نمودہ اند چون شرف قبول حضرت خواجہ قدس سرہ
 دریافتہ اند روسے از مطالعہ علوم رسمی بر تافتہ اند میفرمودند کہ در مرض موت مولانا حمید الدین
 بر سر بالین ایشان حاضر بودم خدمت مولانا حمید الدین را اضطراب عظیم بود گفتم اسے
 مخدوم این چه قلق و اضطراب ست آن ہمہ علوم کہ ما داریم بر ترک تحصیل آن ملائمت میگردید
 و طعنہ میزدید کجاشد خدمت مولانا حمید الدین فرمودند کہ از ماول می طلبند و احوال دل و ما
 آن نداریم اضطراب ازین بہت ست حضرت ایشان میفرمودند کہ اگر در حال صحت مزاج
 حضور دل ملکہ نشدہ باشد در وقت بیماری کہ ہمہ قواسم و مانع و طبیعی ضعیف شدہ اند روسے
 با نخطاط آوردہ کسب جمعیت و حضور دل بغایت غایت متعذر و متعسر ست و سرور ایک اہل تہ
 بر سر بالین بیمار ان سے آیند اینست کہ بتوسط صحبت شریف ایشان بارے از بیماری برداشتہ شود
 و چیزے از علائق وے کمتر میگردد ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ مردمی کہ ایشان را درین طریق
 سخنان بلند بودہ در وقت رفتن از دنیا ایشان را بسیار در ماندہ سے دیدیم و بغایت شوش
 سے یافتیم ہمہ معارف و تحقیقات در ان وقت بر طرف بود امرے کہ تحصیل آن بتکلف و تحمل
 باشد در وقت بیماری و هجوم امراض و اعراض و ضعف طبیعت چگونہ میسر شود خصوصاً
 در عین مفارقت روح از بدن کہ اصعب شداید و فاشد معن ست چہ در ان محل مجال
 تکلف و تحمل نیست و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ در زمان نقل مولانا رکن الدین خواستے

یا شیخ بہار الدین عمر و مولانا سعد الدین کاشغری حاضر بودیم و مولانا خواجہ کہ از مریدان و
 مہرمان مولانا رکن الدین بود و یک غلام کہ از خادم ایشان بود حاضر بودند کسی دیگر نبود مولانا
 رکن الدین کہ تحقیقات امام غزالی را در نظر نے آورده در ان وقت غیر بیان اعتقاد
 و امر از کلمہ توحید کار سے نہاشت ہمہ کارہائے دنیا و بیان فضل و کمال ہما شدہ بود
 اما مولانا سیف الدین کہ بشرف قبول حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ مشرف شدہ بود
 مولانا سیف الدین خوش خوان بخار سے بودہ است و سبب پیوستگی سے بحضرت خواجہ
 قدس سرہ آن بودہ است کہ وقتی از بخارا برسم تجارت بخوارزم رفتہ بودہ است آنجا
 بصحبت حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ رسیدہ است و در مجلس شریف ایشان
 بغایت متاثر گشتہ چون بہ بخارا مراجعت کردہ است بلازمت حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ شافتم و سعادت قبول ایشان دریافتہ و از ایشان طریقہ فہمہ گرفتہ و بجد
 ہرچہ تمامتر مشغول شدہ است و ہمگی ہمت رویے در نسبت خواجگان قدس اللہ ارواحہم
 آورده و ترک اختلاط دوستان قدیم و انبساط یاران ندیم کردہ اما مولانا سیف الدین کہ
 مقہور حضرت خواجہ گشتہ مولانا سیف الدین بالاخانہ است و سے از اعیان علماء بخارا
 بودہ و این مولانا سیف الدین بالاخانہ و خواجہ حسام الدین یوسف کہ عم بزرگوار حضرت خواجہ
 محمد پارسا قدس سرہ بودہ است ہر دو مصاحب شبانہ روز سے مولانا سیف الدین
 خوش خوان بودہ اند چون مولانا سیف الدین از خوارزم برگشتہ و طریقہ حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ اختیار کردہ و کلی ترک آمیزش یاران نمودہ روز سے خدمت خواجہ حسام الدین یوسف
 و مولانا سیف الدین بالاخانہ بالقفاق یکدیگر بنجانہ مولانا سیف الدین خوش خوان آمدہ اند و
 با سے غلو تے کردہ گفتہ اند کہ ما یاران قدیم یکدیگر بودیم و از صحبت یکدیگر شکیبائی نہ داشتیم
 و حقوق صحبت میان ما ثابت ست اگر نسیم سعادت بشام شمار رسیدہ است بمقتضای
 محبت و حق صحبت آنست کہ ما را نیز از ان آگاہ گردانید و بان دلالت نمایند باشد کہ ما نیز
 بان سعادت مشرف شویم بعد از مباغضہ و ابرام تمام گفتہ است کہ عزیز است حدین ولایت
 باین صورت و باین کیفیت و ارشاد بحضرت خواجہ قدس سرہ کردہ است کہ در صحبت شریف

ایشان آثار سعادت و انوار ہدایت بسیارست مولانا سیف الدین بالاخانہ گفتہ آری چھین بست
روزے مرا ایشان پیش آمدند و پوستینی نو پوشیدہ بودند در خاطر من گذشت کہ باید کہ ایشان
این پوستین را بمن دہند فی الفور بمن دادند و من گواہی میدہم بر حقیقت ایشان پس مولانا
سیف الدین خوش خوان را گفتند بر خیز و مارا بلازمت ایشان برسان آنگاہ ہر سکہ بہ صحبت
خواجہ بزرگ قدس سرہ آمدند خواجہ حسام الدین یوسف و مولانا سیف الدین بالاخانہ نیز شرف
قبول نسبت و طریقہ ایشان فائز شدند لیکن در آخر کار ایشان از مولانا سیف الدین بالاخانہ
ترک اوبے صادر شدہ بودہ است کہ موجب کراہیت و عجز خاطر مبارک حضرت خواجہ شدہ است
و بان واسطہ از شرف صحبت ایشان محروم شدہ و مجبور و مقهور گشتہ است و سبب مجورسے و
مقهورسے سے آن بودہ کہ روزے حضرت خواجہ دریکے از کوہ ہاسے بخارا میرفتہ اند و مولانا سیف الدین
بالاخانہ در ملازمت ایشان بودہ است ناگاہ شیخ محمد علاج از برابر پیدا شدہ و دسے در زمان حضرت
خواجہ شیخی معتبر بودہ و بسے مریدان داشتہ و از جملہ منکران حضرت خواجہ بودہ است چون نزد
رسیدہ است حضرت خواجہ بوجیب کرم و مروت بجانب اوسے توجہ کردہ و در عین گذشتن اوسے
پنج شش قدم مشایخہ نیز کردہ اند و مولانا سیف الدین بان پسندہ کردہ و خود را بمیان
آوردہ و چند قدم دیگر مشایخہ کردہ حضرت خواجہ را ازان بے اوبے کہ از اوسے در وجود آمدہ غیرت
عظیم شدہ است و بغایت متاثر و متغیر شدہ اند بعد از انکہ مولانا سیف الدین برگشتہ و ایشان
رسیدہ فرمودہ اند کہ علاج را مشایخہ کردہ و باین بی ادبی خود را بیاد اوسے و بخارا را خراب
کردہ و عالمے را ویران ساختی بعد از تغیر قدر و غضب حضرت خواجہ در ہمان چند روزہ مولانا
سیف الدین بالاخانہ و قات کردہ و تھاق کہ ایلی اذربک آندہ و بخارا را محاصرہ کردہ و مردم
بسیار گشتہ شدند و ضلوع گشتہ و درانے بسیار بان تاجیت راہ یافت بعضی مخاوم از حضرت
ایشان نقل می گردند کہ فرمودہ اند شیخ محمد علاج جراتت خلیفہ بودہ است اول ایشان شیخ
اختیار و آخر ایشان شیخ سعدے پریشی و شیخ اختیار در مبادے احوال ملازمت حضرت خواجہ
بزرگ قدس سرہ بسیاری کردہ است و اخلاص و ارادت تمام داشتہ و از عجائب امور است
کہ با وجود دریافت صحبت حضرت خواجہ آخر ترک ملازمت ایشان کردہ و روی بصحبت شیخ محمد علاج

زینا بخت

دست از دینک
محمودی

ذو القعدة

آوردہ باوجود مرید کے دوسے ہمہ از طریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم بازمی گفتہ و تقویت
 نسبت شریفہ ایشان میکرده و ہم حضرت ایشان میفرمودہ اند کہ من برادر طریقت شیخ
 اختیار را دیده بودم پیرے بود بافندہ شیخ حاجے نام و دوسے نیز کیے از خلفاء شیخ محمد حلاج بودہ و
 در مردے باشد گاہے بازار برے ریمان و مصالح کار خود رفتی غیر از ان کارے کہ براسے آن
 میرفت نیداشت بہ نسبت خود آگاہ بود از غیر از ان ذاہل ہرگز بہ زمین و بسیار ملقت نمی شد
 ہمیشہ نظر بر قدم داشت و ہم حضرت ایشان سے فرمودند کہ شیخ سعدے پر مسی کہ خلیفہ آخرین
 شیخ محمد حلاج بود در او اکل حال از مقبولان و منظور ان حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ بودہ است
 اما در آخر صورتے واقع شدہ است کہ دوسے نیز رفتہ و مرید شیخ محمد حلاج شدہ و من ویرا دیده بودم
 بسیار عمر شدہ بود در او اکل کہ پیش حضرت خواجہ بزرگ بودہ است خرد سال بودہ و ایشان دوسے را
 ملازم والدہ یا والدہ کلان خود کہ بغایت مسنہ بودہ ساختہ اند و حضرت خواجہ را باغے بودہ است
 در وقت زرد آلو شیخ سعدے بآن باغ رفتہ خواستہ کہ زرد آلو گیرد باغبان مانع شدہ شیخ سعدے
 گفتہ اسے باغبان بسیار بے تاملی حضرت خواجہ خدا سے را از ما در بیغ نیدارند تو زرد آلو را در بیغ
 میدارے چون این سخن بحضرت خواجہ رسیدہ است بسیار استحسان کردہ اند و نظر عنایت
 ایشان بشیخ سعدے بیشتر شدہ اما در آخر عجب صورتے واقع شدہ کہ شیخ سعدے از حضرت
 خواجہ اجازت حج رفتن طلبیدہ و این نزد حضرت خواجہ و اصحاب استحسن نیفتادہ ہر چند منع
 کردہ اند ممتنع نشدہ و چون از سفر حجاز باز گشتہ اتفاقے از حضرت خواجہ در نیافتہ است نزد شیخ
 محمد حلاج رفتہ و مرید دوسے شدہ اما مولانا سیف الدین کہ آخر بیدارغ مرد دوسے متم گشتہ مولانا
 سیف الدین خوارزمی است کہ در مبادے حال از بجان و مخلصان حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ
 بودہ است لیکن در آخر کار صورتے عجیب و غریب رو سے نمودہ کہ از شرف صحبت و خدمت حضرت
 خواجہ محروم و مجور شدہ و از دل مبارک ایشان دور افتادہ بعضی محسوسیم از حضرت ایشان نقل
 کردند کہ میفرمودند کہ بسبب مرد دوسے و دور افتادگی دوسے آن بودہ است کہ دوسے گاہ بام تجارت
 قیامت نمودہ و حالے از بخل و اسلکے نمودہ روزے حضرت خواجہ را با جمع اصحاب ایشان استدعا
 کردہ و بر کم ضیافت بمنزل خود آوردہ و داب حضرت خواجہ و اصحاب ایشان آن بودہ است

مولانا سیف الدین
(۱۲۷۲)

کہ بعد از ہر طعام شیرینے یا میوہ حاضرے ساختہ انداگر از عقب طعام شیرینے یا میوہ پیدا
 نمیشدہ آن طعام را ناقص میگفتہ اند و میفرمودہ اند کہ این طعام بے دُم شد اکتفا مولا نا
 سیف الدین آن روز بعد از طعام پنج شیرینے و میوہ نیاوردہ حضرت خواجہ بر سبیل طبیعت و
 ایسا فرمودہ اند کہ مولا نا سیف الدین طعام شہابا بے دُم شد ویرا ازین سخن کراہتی شدہ است
 و حضرت خواجہ آتر اور یافتہ اند فرمودہ اند کہ اگر شمارا دو ازوہ ہزار دینار مایہ روزگار شود چون باشد
 و ویرا ہمیشہ در خاطرے بودہ است کہ اگر مایہ من دو ازوہ ہزار دینارے شود خوبست بعد از ان حضرت
 خواجہ خاطر شریف ازوے باز گرفتہ اند و ویرا بصحبت ایشان اقبالے نماندہ و مجلس شریف ایشان
 بے انجذاب شدہ و حرص تمام بزعم طعام دنیوے در باطن وے خیال گشتہ کہ در طلب دنیا بی آرام
 شدہ و ترک خدمت و ملازمت ایشان کردہ و بگی خورد و بے تجارت آوردہ روزی در راہ مرد و ماخان
 ہمراہ کاروانے بکنار سبزہ زارے بغایت سبز و خرم رسید بودہ است و کاروان آنجا نزول کردہ و وے
 از روے بخت و سرور بر روے سبزہ مے غلطیدہ و میگفتہ چہ خوش چیزست بے شیخی حضرت ایشان
 میفرمودہ اند کہ مولا نا سیف الدین خوارے بغایت آدمے بے لطف بودہ کہ از درمی او مجورے
 پہچنان صحبتی متاثر و متالم نبودہ است و ہم حضرت ایشان فرمودہ اند کہ یکے دیگر از ملازمن حضرت خواجہ
 بزرگ قدس سرہ کہ بواسطہ ترک ادب و خدمت مردود شدہ خواہر زادہ مولا نا سیف الدین منارے
 بودہ است مولا نا شمس الدین فرمگتے خدمت مولا نا سیف الدین را دو خواہر زادہ بودہ است
 یکے مولا نا محمد کہ جوآنے عالم و متقی و منزوع بودہ است و از جملہ مقبولان حضرت خواجہ بودہ است و
 در ظل عنایت و تربیت ایشان مشغولی تمام داشتہ و دیگرے مولا نا شمس الدین کہ جوآنے طالب علم بودہ
 و در خدمت ملازمت حضرت خواجہ بہرے برودہ و لیکن کیبارگی ادوے اہمالے و کساتے در خدمت
 واقع شدہ کہ بشامت آن از نظر مبارک ایشان افتادہ و دیگر للاح نزدیکہ و آن چنان بودہ است
 کہ روئے حضرت خواجہ را همانان عزیز رسیدہ است و در منزل فرود آوردہ اند و آبدوان
 دریا بست بودہ مولا نا شمس الدین را فرمودہ اند کہ زود برو و آب را در جوی بندوی دران امر تقصیر
 کردہ و کساتے و زیدہ بعد از مدتے پیش ایشان آمدہ گفت کہ بہ سبب ضعفی کہ مرا طارے
 شدہ بود آب را نتوانستم آوردن حضرت خواجہ را قدس سرہ از ان اہمال و تقصیر کہ ادوے

در وجود آمده کرامت عظیم شده است فرموده اند که مولانا شمس الدین اگر گلوے خودی بریدے
 و خون خود درین جوے برسان میکردے ترا بهترین بوده ازین چیز که آرد سے بعد از ان اہمال اورا
 مرض و مانع عارض شدہ از ملامت حضرت خواجہ بیرون آمدہ و بہ فرکت پیش خال خود مولانا
 سیف الدین منارے رفتہ است و عرض حال خود کردہ خدمت مولانا فرمودہ اند کہ پیش خدمت
 خواجہ علاء الدین عطار رود است دعا ناکے باشد کہ ایشان بر تو مرحمت نمودہ ترا در خواست نمایند شام
 کہ بفرکت مشغولے ایشان حضرت خواجہ از تو عفو فرمایند مولانا شمس الدین بموجب فرمودہ خال
 خود عمل نمودہ بخارارفتہ است پیش خدمت خواجہ محمد پار ساعرض حال خود کردہ ایشان فرمودہ اند
 کہ این کار از پیش مانعی کشاید برو خدمت خواجہ علاء الدین رود سے باز فرکت آمدہ خدمت
 مولانا سیف الدین گفتہ اند کہ من ترا بلا خدمت خواجہ علاء الدین فرستادم تو بجای دیگر چہ رفتی
 کار تو از ہا بنجا میکشاید مولانا شمس الدین باز بنجا پیش خواجہ محمد پار سارفتہ است ایشان باز اورا
 بخواجہ علاء الدین حوالہ کردہ اند این نوبت کہ بفرکت آمدہ دیگر پیش خال خود رفتہ بعد از ان
 چنان بہوت و فراموش کار شدہ است کہ بیچ معلومے در خاطرش نمی ماندہ تا حدی کہ نام فرزند
 خود را نمیدانستہ است و این مولانا شمس الدین را بنواجہ عماد الملک کہ از اقرباے حضرت ایشان
 بودہ است و ذکرے خواہا آمد نمود بسیار بودہ نام خواجہ را نمیدانستہ است ایشان را آما میگفتہ
 حضرت ایشان بعد از نقل این حکایت میفرمودہ اند کہ حفظ خواطر اولیا و اتساق ادا امر و انقیاد
 اشارت ایشان بر ہمہ طالبان و صادقان واجب است و تقدیم امر ایشان بر جمیع مرادات و مقاصد
 بنایت لازم خدمت مولانا عبد العزیز بخارے علیہ الرحمۃ کہ از ملازمان و خادمان حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ بودہ اند میفرمودہ اند کہ طالب صحبت حضرت خواجہ و اصحاب ایشان باید کہ سہ ادب
 نگاہ دارد اول آنکہ ہر چند عمل قبول نزد ایشان ازو سے در وجود آید باید کہ از سرستی ہزار و ہزار بار
 نیست تر شود و از خود زیادتی کوشش در خدمت مطالب نماید دوم آنکہ ہر چند عمل ازو سے صادر شود کہ
 عمل رد ایشان باشد باید کہ از ان نا امید نگردد و دل برانیک در قبضہ تصرف خود نگاہ دارد تا متروک نشود و بیچ طرف
 دیگر نپرد سوم آنکہ مرادی دلگی کہ فرامیند زود و گرم باید کہ بان قیام نماید تا در پایندہ مقصود شود و الابی بہرہ ماندہ

خواجہ علاء الدین عطار قدس اللہ تعالی سسرہ

میان ما حکم فرمایند حضرت خواجہ منکران رویت را کہ میل بزم سب معتزله داشتند گفتند شما سر روز متقبل
 پیش ما آئید و در صحبت بر طهارت کامل نشینید و ساکت باشید تا بعد از آن حکم کنیم ایشان سر روز
 بیست و بیست و بیست حضرت خواجہ علاء الدین سے آمدہ اند و سکوت میکرده آخر روز سوم ایشان را
 کفایتی شد است کہ تیغ دہا کرده اند و بسیار در زمین غلطیدہ و بعد از افاقہ بر خاستہ اند و گوش گرفتہ
 و بنیات نیاز مندے کرده کہ ایمان آوردیم بآنکہ رویت حق است و بعد از آن ملازمت حضرت خواجہ
 علاء الدین ساقی سرہ لازم گرفتہ اند و ہر آستانہ ایشان ملازم شدہ گویند و در آن مجلس بعضی از اصحاب
 حضرت خواجہ این بیت خواندہ بودہ اند کہ بیت کورے آنکہ گویدت بندہ بحق بکار شدہ ہر کی بندہ
 شمع صفا کہ ہمچنین بخط مبارک حضرت خواجہ محمد پار ساقی سرہ دیدہ شدہ کہ حضرت خواجہ
 علاء الدین قدس سرہ در مرض اخیر میفرمودند کہ بنیات حق سبحانہ و نظر حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ
 اگر اختیار کنیم کہ ہم عالم بمقصود حقیقی و اصل شوند بیت گر نشکستہ دل و زبان رازہ قفل جہان را
 ہمہ بکشادے حضرت ایشان میفرمودہ اند کہ حضرت خواجہ محمد پار ساقی سرہ در توجہ و مراقبہ غیبت
 بسیار واقع می شدہ و حضرت خواجہ علاء الدین عطار را قدس سرہ شعور و وقوف تمام می بودہ است و این
 صفت شعور و نحو را از غیبت و سکرامہ و کمال گفتہ اند ہم حضرت ایشان میفرمودہ اند کہ بعد از وفات حضرت
 خواجہ ہما علاء الدین قدس سرہ ہمہ اصحاب حضرت خواجہ بخت خواجہ علاء الدین بیت کردہ اند بخت
 علوشان ایشان حتی خواجہ محمد پار ساقی سرہ اللہ را ہمہ

من نفاس انفا سے الشریفی قدس اللہ تعالی سرہ پوشیدہ نماز کہ بعضی از کلمات قدسیہ

حضرت خواجہ علاء الدین قدس سرہ کہ در مجالس صحبت میفرمودہ اند قدمت خواجہ محمد پار ساقی سرہ در توجہ
 کتابت آورده بودہ اند و خواستہ کہ بقامات حضرت خواجہ بزرگ احاطہ کنند لیکن میسر نشدہ است و بعضی
 از ان اینست کہ از خط مبارک حضرت خواجہ محمد پار ساقی سرہ نقل افتادہ بر ستمین و تبرک در ضمن بیت

ہفت رشمہ دین مجموعہ مذکورہ مسطور میگردد

رشمہ میفرمودند کہ مقصود از ریاضت نفی تعلقات جسمانی است بکلی و توجہ کلی بعالم ارواح و عالم
 حقیقت مقصود از سلوک آشت کہ بندہ با اختیار و کسب خود ازین تعلقات کہ موانع راہ اند بگذرد ہم
 ازین تعلقات را بر خود عرضہ کند از ہر کدام کہ گذرد علامت آن بودہ کہ آن تعلق مانع نیست و غالب

نیامده است و در هر کدام که باز ایستد و خاطر را بآن بسته بیند بداند که او مانع راه او شده است تدبیر
قطع آن کند حضرت خواجه ما براس احتیاط چون جامه نو پوشیدند در اول گفتندی که این آن

فلانت و عاریت و او پوشیدند *

رشته میفرمودند که تعلق بر شد اگر چه بحقیقت غیرست و در آخر نفی می باید کرد اما در اول سبب و وصولت و
تعلق با سوسه او را نفی کردن از لوازم ست همگی وجود و رضای او باید طلبید و در محل با سوسه او
نفی کند چون در غیر محل نفی فاعله نمید *

رشته میفرمودند که مثل کبار قدس اللہ تعالیٰ ارواحم گفته اند التوفیق مع السعی همچنین در درو حانیت
مرشد مطالب را بقدر سعی طالب است که با مقتدا بودنی سعی این معنی بقانی باید توجه مقتدا را بطلب
چند روز پیش بقا بود پیدا است که مقتدا بغیر چند تو اند متوجه بود لطیفه آبی بود که مولانا و اورک که از
سابقان اصحاب حضرت خواجه بزرگ ست علیه الرحمه هم از اول مرابعی امر کرد و توفیق رفیق
شد و در صحبت حضرت خواجه قدس سره اوقات همه سعی مصروف میشد و از اصحاب کم کسی دانستی که یک روز
تمام سعی بسر برد *

بجند لا یوم

رشته میفرمودند که گاه باشد که در اثنا سعی و توجه عالی طلوع کند و طالب بیننده آن شود اما نداند که چه
می بیند و بچسبید و در خود نظر کند خود را کم بیند در حیرت افتد و باز آن حال روک با حجاب آرد
و طلوع او مایه حدیث القس گردد باید که در آن حال قصور خود را مطالعه کند و بآن احتجاب رضادید
از آن جهت که مراد محبوب است و مقتضای عزت اوست و بتوجه در بند قید او نشود زیرا که معصومه دوم
بشر لائق این صید نیست تا آنگاه که باز طلوع کند و آنگاه که حال قوی گردد و بقایا بدو باز
در جدو سعی در آید و سه روز زحمت بیش نیست بعد از آن سعی ملکه میگردد تا بحدی که با خستیدار
طالب بفتا و فنا رفتن میرسد *

بالتصور

رشته میفرموده اند که چون ملک و ملکوت بر طالب پوشیده شود و فراموش گردد و بقا بود چون هستی سالک
هم بر سالک پوشیده شود فنا بود فلانی در بعضی امتحان کرد و بهیبت بر و مستولی شد تضرع نمود تا از
مرتفع شد امتحان این طالعفس روان داشته *

بفتا و در اول امتحان

رشته میفرمودند که چون طالب با مرشد و بعد او خود را خالی میکند از همه مانع که از حجت

Marfat.com

مرشد بود و در دل طالب مرشد ممکن یافته باشد پس از آن قابل فیض الهی گردد و محل در دو احوال نامتناهی
 شود بحقیقت تصور در فیض الهی نیست تصور از جهت طالب است چون طالب رفع موانع کرده آشته
 حالی طلوع کند بر بواسطه روحانیت مرشد که آن حال محل حیرت باشد و هیچ وجه ادراک آن وجود
 و آن حقیقت نتواند کرد در بزودی تخریفیک حکمت اختیار در آد میان بیشتر است چون موانع طبیعت
 اصل شده اند بقوت اختیار و جهد بسیار رفع آن موانع می باید کرد فرشتگان اگر چه مجبول
 بر طاعت اند و معصوم از مخالفت قصدا و فعلا اما در خشیت و خوف اند اعتبار تمام اختیار راست
 در سعادت و شقاوت و ترقی و تنزل *

رشته میفرمودند که طالب عجز و بیچارگی خود را در پیش مرشد باید که دائم مطالعه کند و یقین داند که وصول
 بمقصود حقیقی میسر نمی شود الا از جهت مرشد و بواسطه در یافتن رخصای او و همه طرق و ابواب
 و اگر بر خود سدد بیند و تکی ظاهر و باطن خود را فدای او کند و علامت مرشد کامل آن بود که طالب
 هر چند عالم و عارف بود و با نجه داند و تواند در سلوک سعی نماید و بعد ذلک در حضور یا غیبت توجه
 به روحانیت مرشد نماید آن سعی های و سعی بکلی نمیشود و بیجا صلی و فرو بستگی کار خود را بیش از توجه
 به مرشد مطالعه کمال کند و در یاد و علی التحقیق به بیند و هر چند منازل و مراحل قطع کند آن همه در جنب
 مطالعه کمال مرشد و قوت سیر در روحانیت او که بطیر مبدل شده است بعد جذبات الهی بنهایت
 اندک نیاید تا که سیر او سالها یک ساعت مرشد رسد

رشته میفرمودند که امید جزای آن نیست که علی الدوام هر لحظه تصور افعال خود را می بیند و در بار تصور
 می در آید و اثر سرشکستگی و در ماندگی ملاحظه کرم و مشاهده الطاف می کند و پناه می برد و احتیاج
 می نماید بحض لطف و عنایت و حضرت خواجہ بزرگ قدس سره باین صفت امر فرمودند که دائم
 مرادین صفت میدارند *

رشته میفرمودند که باید که طالب در طلب رضا مرشد ظاهر او باطناً در غیبت و حضور علی الدوام سعی
 نماید بحض عنایت الهی محل نظر رضا و سیر او را بدربافتن و شناختن آن محل نظر رضا و عمل کردن
 بر موجب آن چنانکه در محل نظر رضا افتد و آن نظر رضا بقایا بدینیک دشوار است اما آسانست چون فریق
 حق بجان فریق شود و انلیسیر علی من سیرہ اللہ عزوجل *

تفصیل

رشته میفرمودند که بر طالب آنست که بی اختیار باشد نسبت مرشد در همه امور و سینه و دنیوی و دینی کلی و جزوی و بر مرشد آنکه تفحص احوال او کند و نسبت صلاح وقت و زمان او را بر کار و فرمایند امور او را بر و یقین کند تا با اختیار مرشد در آن شروع نماید.

رشته میفرمودند که رعایت جانب اهل علم باید کرد و حال خود را پوشیده باید داشت و با هر یک از این طریق نسبت حال او باید سخن گفت رعایت خاطر و احترام از آزار اهل قلوب می باید کرد و این طایفه در وقتی شدن کار را دشوار تر میگرداند کارها را در دنی ایشان باریک ترست مخالفت و دوستی کردن با ایشان وقتی مفیدست و سبب مزید احوال است که بواسطه آن مخالفت آداب صحبت ایشان را بیشتر شناسد و بیشتر رعایت کند و الا سبب مزید خطر باشد مصرع بی ادب را باری و با ادب بودن خطاست.

خطار ادب ظهور هستی وجود را با ادب دیدن است.

رشته میفرمودند که افضل و اکمل احوال کوشیدن در تقویض است به نسبت همه انبیاء و اولیاء تا آخر برین بوده اند بنده باید که در آنجا نسبت احوال ظاهر و باطنی هر لحظه بیاطن در کسب تقویض باشد هر نوع افتد که از سر نیز کسب تقویض آنرا از خود محو میکند و میداند می شناسد که اختیار حق سبحانه برای وی هر آن بهترست از اختیار وی بر او خودش و بر طالب نیز آنست که به نسبت مرشد علی الدوام در حضور و غیبت به نسبت احوال باطنی در کسب همین تقویض باشد.

رشته میفرمودند که مقصود از دیدن صفت بیماری ظهور صفت تضرع و زاریست و توبه و ذنابت بحق سبحانه علامت صحت آن دیدن میل بناجات است نه بخرافات فالها و نجومها و تقویها مکت و دان آنست که چون میل بیند شکر گوید و بر آن رود و چون میل بعدم رضایند تضرع کند و بحق سبحانه باز گردد و از صفت استغنا آرسد رشته میفرمودند که سابقه عنایت انلی را می باید دید و از امیدارے بان عنایت بی علت و طلب آن عنایت محظ غافل نمی باید بود و از استغنا خود را نگاه می باید داشت و اندک حق سبحانه را بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان بوده از ظهور استغنا حقیقی.

رشته میفرمودند که ولایت جانی ثابت میشود که او را با او نگردد اگر قصوری گذرد بانحضرت بود و آیه کریمه الا ان اولیا را تعدا خوف حلیم و لایم یخزنون میفرمودند که ایشان را خوف ظهور طبیعت نیست بکلمه الله الایروالی و رشته میفرمودند که در باطن معصوم با تقدی باید بود و در ظاهر معصوم بکلمه الله صحیح میان این دو صفت کمال است

Marfat.com

جمع صورت با چنین معنی اثر مفید نیست مگر جز سلطان شکر و

رشحات میفرمودند که از عبارات مشایخ کبار قدس اللہ تعالیٰ ارواحهم زیارت کننده بهمان مقدار
نیض می تواند گرفتن که صفت آن بزرگ را شناخته است و بهمان صفت توجه نموده و در آن صفت
در آمده اگر چه قرب صورت را در زیارت مشاهده مقدسه آثار بسیار است اما در حقیقت توجه به بار و ج
مقدسه را بعد صورتی مانع نیست در حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم که صلوات علی عیالکم بیان و بهمان
این سخن است و مشاهده صورت مثالیه اهل قبور کم اعتبار دارد و در جنب شناختن صفت ایشان در آن
توجه و در آن زیارت و با این همه خواجہ بزرگ قدس سرہ میفرمودند مجاور حق سبحانه بودن احق و
اولی است از مجاورت خلق حق سبحانه عزوجل و این بیت بزرگان مبارک ایشان بسیار میگذشت
بیت تو مانگے گور مردان را پرستی + بگرد کار مردان گرد درستی + مقصود از زیارت مشاهده
اکابر دین رضوان اللہ علیہم اجمعین می باید که توجه بحق سبحانه باشد در حق آن برگزیده حق را وسیله کمال
توجه گردانیدن چنانچه در حال تواضع با خلق باید که هر چند تواضع ظاہراً با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه
باشد زیرا که تواضع با خلق انگاہ پسندیده امتد که خاص خدای را باشد عزوجل بآن معنی که ایشان را منظر آنگاہ
قدت حکمت بنید الا آن صفت بودند تواضع +

رشحات میفرمودند که طریق مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلیٰ است و اقرب است بجزبه از طریق مراقبه
بر تبه وزارت و تصرف در ملک و ملکوت میتوان رسید اشرف بر خواطر و بنظر موہبت نظر کردن و باطن
را منور گردانیدن از دوام مراقبه است از ملک مراقبه دوام جمعیت خاطر و دوام قبول دلها حاصل است
و این معنی را جمع و قبول می نامند میفرمودند که در ابتدا چون بخواریم رفته شد بهر کس از اصحاب
بیاطن اشتغال نموده شد با اختیار خود بیکت اختیار باطن خود تا بیند که آن صفت را بقا هست
یانی آن اشتغال قوی مانده کرد و آن ملک باقی ماند +

۱۹
رشحات میفرمودند که خاموشی از صفت باید که خالص نباشد یا نگاهداشت خطرات یا مطالعه ذکر دل که
گویا شده باشد یا مشاهده احوال که بر دل میگذرد +

رشحات میفرمودند که خطرات مانع نبود احترام از آن دشوار باشد خست بسیار طبیعی که مدت بیت سال در
نفی آن بودیم ناگاہ به نسبت خطره گذشت اما قرار نیافت خطرات را مانع کردن کارے قولیست

و بعضی بر آنند که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت تا ممکن گردد که ممکن آن شده در
 مجاری فیض پدید آید بنا بر آن دائم متفحص احوال باطن باید بود و خود را بنفوس زد و تنه کردن با
 با هر شد و حضور یا غیبت براس نفی خطرات است که ممکن یافته است در باطن و سبب
 آنست که هر معنی در لباس صورتی بود به وقت خود را بنفوس زد و از خطرات موانعی که ممکن
 یافته است تنی می باید کرد *

رشته میفرمودند که اگر حیات باقی باشد انشاء الله عزوجل ایضاً طریقه نخستین حضرت خواجه بزرگ قدس
 می باید کرد که خوش بود و اخذ بر خاطر بی محبت تربیت و نیز در آخر حیات اظهار طاعت میکردند از شغفالت
 خلق زیرا که آنچه با ایشان میرسد مراعات آن نمی کنند *

رشته از حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره بسیار نقل می کردند که العبادت عشره اجزاء
 سعه منها طلب الحلال سے فرمودند که از وجوه مکاسب و مقامی و باغبانی اقریبت بکلیت درین
 زمان از تجارت *

رشته می فرمودند که دوام صحبت با اهل الله واسطه از دیار عفت سل معاد است *

رشته میفرمودند که صحبت سنت مکره است هر روز یا دو روز با این طائفه صحبت می باید داشت
 و محافظت آداب ایشان می باید کرد اگر بعد صورتی واقع شود همراه یا هر دو ماه از احوال ظاهری و
 باطنی خود بعبارت و اشارت بکتوبات اعلام می باید کرد و در منزل خود توجه با ایشان مشغول بودن
 تا غیبت کلی واقع نشود *

رشته در صحبت حضرت خواجه علاء الدین قدس سره گفتند مظلوم در نهایت عظمت است زبان
 طلب نداریم آن طلب نیز از عنایت شماست فرمودند تا خیز بکمت زمان قابلیت ست می یابند و از
 دست سستی دهند و نمی شناسند و نمیدانند که از کجاست *

رشته میفرمودند که من مضمین می شوم که هر که درین طریق تقلید در آید هر آینه تحقیق رسد و فرموده اند
 که حضرت خواجه بزرگ قدس سره مرا تقلید خود امر کردند هر چه تقلید ایشان کردم و اکنون میکنم
 هر آینه اثر و نتیجه آنرا تحقیق مشاهده میکنم *

رشته میفرمودند که این طائفه را جز در مقام تلویح نتوان شناخت اکنون معلوم میکنم که

ایشان را در مقام تکمیل نموده است شناختن هر که در حالت تکمیل ایشان را در یافت و تقلید
 عمل کردی بهره ماند بلکه در خطر عظیم زندقه شد مگر آنکه عنایت فرمایند و خود را بوی نمایند حتی کلام سر
 پوشیده مانند تلویح و مشایخ طریقت قدس اللہ ارواحهم عبارت است از گردیدن دل سالک
 در احوالی که بروی میگذرد و بعضی گفته اند که گردیدن دل است میان کشف و احجاب بسبب
 غیبت صفات نفس و ظهور آن و هر آینه سالک را درین مقام توان شناخت از جهت تلویح احوال
 و میان صفات متقابل مثل قبض و بسط و سکون و حیرت آن تکمیل با اصطلاح ایشان عبارت است
 از دوام کشف حقیقت بواسطه اطمینان دل در موطن قرب و هر آینه سالک را درین مقام نتوان شناخت
 زیرا که صاحب تکمیل بر تبه علم سعت رسیده است و در اکل و شرب و بیخ و شری و نوم و لقمه و سایر
 صفات بشری مشابه و مماثل اهل ظاهر شده و تقلید اهل تکمیل در امور طبیعی و ترک ریاضات و
 مجاہدات موجب خطر زندقه است چنانچه حضرت خواجہ غلام الدین قدس سره فرموده اند اما هر گاه
 که تلویح را بران معنی عمل کنیم که مصطلح قطب الموحیدین و غوث المحققین شیخ محی الدین بن العزیز
 و اتبسلع ایشان است قدس اللہ ارواحهم شناختن صاحب تلویح مشکل ترست و
 دقیق ترست از شناختن صاحب تکمیل زیرا که حضرت شیخ قدس سره در اصطلاحات خود
 آورده اند که نزد اکثر مشایخ تلویح معانی ناقص است لیکن نزد ما افضل و اکمل همه مقامات است
 و حال بنده ویدی همان حال است که حق سبحانہ در شان خودی فرماید که کل یوم ہونی شان
 و تکمیل نزد ما تکمیل است و تلویح خدمت مخدوم استادے مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ السلام
 میفرمودند که معنی کلام حضرت شیخ قدس سره که فرموده اند تلویح نزد ما اکمل مقامات است نہ آنست
 کہ ہر زمان سالک تجلی از تجلیات بے نہایت مشرف شود یا ہر زمان ویرامدے کے از مدد کات بجد
 و غایت معلوم گردد و بلکہ مراد آنست کہ حقیقت آدمے بے رنگ شود و مطابق اصل گردد کہ
 عبارت از ذات بحت بے کیف و کم است پس چنانچہ آنجا کل یوم ہونی شان واقع است اینجا
 نیز ہر زمان از حقیقت و بے رنگی بر آید و در اتباع خود گرداند نسبت حقیقت او ہمہ رنگا برابر شود
 بلکہ ہر لحظہ بقضائے رنگی از شیونہات آئے عمل کند و در حقیقت خوبے رنگ باشد چنانچہ گفته اند
 میت نام کہ رنگ من و یک من معین نیست نہ قب قرابم و لے قب قزل نہ شب سارق

و شک نیست که شناختن اینچنین شخصی که همه رنگها برآید و نسبت او همه رنگها برابر بود در حقیقت خود
 بے رنگ باشد مشکل تر و شوار تر خواهد بود از شناختن صاحب تکلیف که همیشه در یک مرتبه مقیم است
 و بیک رنگ ثابت و مستقیم است

ذکر مرض و وفات حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بجز مبارک حضرت

خواجه نهم پارسا دیده شده است که حضرت خواجه علاء الدین قدس سره در مرض اخیر اصحاب را
 فرمودند که آنچه بر من میگردد به نسبت تفرقه ظاهر حال خود را بران قیاس کنید حضور ظاهر و باطن
 را رعایت کنید و اگر چه متفرق و پشیمان شوید فرمودند که دوستان و عزیزان رفتند و میرودند
 هر آنکه آن عالم به ازین عالم است سبزه باد و نظر نمودی گفت خوش سبزه ایست فرمودند خاک خیز
 خوش است باین عالم بیخ میل نمانده است جز بهین جهت که دوستان بیایند و در نیابند و شکسته
 خاطر شوند و باز گردند هم درین مرض فرمودند اصحاب را که رسم و عادت را گذارید و هر چه رسم خلق است
 خلاف آن کنید و بایکدی موافق باشید بعثت بنی صلی الله علیه و سلم از برای برانداختن رسوم
 و عادات بشریت است هر یک در جنب دیگری باشد و اثبات دیگری کنید و هر چه کار با عمل
 بعزیمت نمایند تا مکن است از عزیمت نه گردید صحبت سنت موکده است برین سنت و ادب
 نمایند خصوصاً و عموماً و البته ترک صحبت نکنید اگر برین امور که گفته شد استقامت و زریه یک
 نفس استقامت شمارا حاصل آن خواهد بود که حاصل همه عمر من است و احوال شما در نزد خواهد بود
 اگر این و صایا را ترک نمایند پریشان خواهید شد و درین اثنا کلمه توحید را بلند گفتن گرفتند و در آخر
 حیات در حضور اصحاب نسبت باین فقیر فرمودند که بیست سال زیادت است که میان من و او
 دوستی الله فی الله است هر آنکه آن دیگر نخواهد شد و غیبت این فقیر در حق فقیر فرموده اند
 که من از ورا ضمیمه چنانکه رسول صلی الله علیه و سلم از صحابه رضی الله عنهم و شیعیان این فقیر و ایشان
 سخن گذشته بود و ایشان فقیر را به نسبت باطن خود تشریف فرمودند و در اتحاد سخن گفتند و آن
 سخن مناسب معنی قاب تو سین او اودنی بود در حال رفتن آن شب را یاد کردند و گفتند میان
 من و او خود شبی سخن گذشته است و او میداند آن سخن را و کسی دیگر نمیداند آن شب را
 یاد کردند جهت تاکید رضا و فرمودند که اگر صورت عتابی بود باعث بران محبت و شوق بود در مرض غیر

فقیه را بسیار یاد کرده اند و فی الجمله خاطر مبارک ایشان را التفات تمام بود باین فقیه و هر امری را
 که فقیه را هست ازین معنی است و درم ضل خیر سخنان ایشان گاهی در باب رضا و وهد و محبت
 و شوق بوده و گاهی در بصیحت و حکمت و دعاء خیر خلق و از انجمله آنچه بر زبان مبارک
 ایشان می گذشته است این بیت بوده است نظم مایستایم و محفقت آتش است به منتظر
 کان آتش اندر نی رسد و در شدت عرض مگر میفرمودند که من در خدمت پهلوان صورت
 وحی بوده ام بل من مزید بل من مزید بسیار گفتند و حضرت خواجہ بزرگ را قدس سره حاضر میسیدیدند
 و با ایشان میگفتند اندومی شنیده اند و بیان بی اختیار می خود و رفتن و با شنیدن کرده میگفتند
 در رفتن و با شنیدن من دو فرقی شده اید بیک سخن باشد تا من نیز بر آن شوم و پیش از عرض
 برده پانزده روز اختیار رفتن کرده اند و تاکید فرموده که ازین اختیار بر نخواهم گشتن و موجب
 تکسر ایشان صداع قوی و در میان و مکر بوده و بعد از تکسر ایشان روز و شب دو ماه حبس
 سندانین و شامنامه بوده و در حال بدار القرار بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم حبس واقع
 شده و در وضعه شریک ایشان در ده نوح چغانیان است و هم حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سره تعالی
 سره نوشته اند که در ویشی از جمله مجبان و در ویشان حضرت خواجہ علاء الدین قدس سره تعالی سره
 بعد از وفات ایشان بچهل روز کما بیش در شب شنبه بیست و ششم شعبان از سال مذکور حضرت
 خواجہ را در واقع دیده که فرمودند آنچه ما را کرامت کرده اند و الا تراست از آنچه اعتقاد مجبان
 و فرمودند آنچه بود در میان شما گذاشته ام سوزنی پیش ایشان افتاده بود به دست گرفتند و بر پای
 کردند و فرمودند ظهور این معنی بر کسی است که بر سر این سوزن راست ایستد و هیچ طرفی میل نکند
 و هم حضرت خواجہ نوشته اند که حضرت خواجہ علاء الدین قدس سره تعالی سره در اوائل شعبان
 سنه خمس و تسعین و سبعمائة پیش از وفات بهفت سال از چغانیان متوجه نجاره شدند به بیت
 زیارت حضرت خواجہ بزرگ قدس سره تعالی سره و بعد از شروه روز رسیدند و در اوائل شوال
 مراجعت کردند شب عید رمضان در نجاره بود و در ویشی زور ویشان ایشان آن شب واقع
 دید که بارگامیست در نهایت بزرگی و حضرت خواجہ علاء الدین با حضرت خواجہ بزرگ قدس سره تعالی
 سره در نزدیکی آن بارگاه اند و معلوم شد که آن بارگاه حضرت رسالت پناه اصلی الله علیه و سلم

حضرت خواجہ بزرگ بان بارگاہ و آمدند بملاقات حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم و بعد از فرصتی بیرون آمدند
 بابشاشت و بسط تمام و فرمودند کہ ہر این کرامت کردند کہ ہر کہ در صد فرسنگی قبر من باشد از ہر طرفی
 من او را شفاعت کنم یا ذن آلی و عطار را در حبل فرسنگی مرقد او مرتبہ شفاعت دادند و کینہ از بجان
 و متابعان مراد یک فرسنگی مرقد او مرتبہ شفاعت دادند

خواجہ حسن عطار رحمۃ اللہ علیہ

ایشان در زمان حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بہاؤ الدین اندلسی اللہ سرہ فرزند بزرگوار حضرت خواجہ علاء الدین
 عطار اند و شجرہ ولایت ایشان و در ایام طفلی منظور نظر عنایت و عاطفت حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ شدہ بودہ اند گویند کہ روزی خواجہ حسن با جمعی اطفال در باغ در بازی میکردہ اند و
 ہر گوسالہ سوار شدہ بودہ اند و کودکان گرد ایشان میدویدہ اند و درین اثنا حضرت خواجہ بزرگ
 با آنجا رسیدہ اند و ایشان را با کودکان بلک و بدیدہ اند فرمودہ اند زو و باشد کہ این کودک سوار باشد
 و پادشاہان ذی شوکت در رکاب سدی پیادہ بدو رو آنچنان بود کہ چون خدمت خواجہ حسن بہ خراسان
 آمدند و در باغ زراغان میرزا شاہ رخ را دیدند میرزا استری پیش ایشان بطریق معاند کشید و از نکتہ
 اخلاص کہ بایشان داشت خواست کہ بخود ایشان را سوار کند پیش آمد و یک دست رکاب استر گرفت
 و بدست دیگر عنان وی و ایشان را سوار ساختند و درین محل استر سرور کشید و میرزا عنان وی تحمل گرفتہ چہ
 گام در رکاب ایشان بدوید بعد از آن استر بیا رسید ایشان فرو آمدند و روی بطرف بخارا آورده نیاز مندی
 کردند توابع نمودند و قصہ ایام طفلی و سوار شدن گوسالہ دو عدہ حضرت خواجہ ایشان را کہ پادشاہان ذی شوکت
 در رکاب تو بدوید میرزا باز گفتند و سر سر کشی استر ظاہر شد و استماع آن حکایت و مشاہدہ آن عدوت سبب یافت
 یقین حاضران شد حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ حضرت مخدوم در نفحات الانس آورده اند کہ خدمت خواجہ حسن
 جذبہ قوی داشتہ اند و بصفت جذبہ ہر گاہ کہ منخواستہ اند صرف میکردہ اند و میرا از مقام حضور و شعور باین عالم
 کیفیت بخوبی شعوری میرسانیدہ اند و ذوق غیبت و فنا کہ بعضی از باب سلوک اعلی سبیل اللہ را بعد از مجاہدہ
 بسیار پیشہ دہی چنانیدہ اند و وہا و را را انہر و خراسان کیفیت تصرف ایشان در طالبان و زائران اشتہار تمام داد کہ
 ہر قبوس شریف ایشان مشرف شدی از پای در فنادی و دولت غیبت و بیجودی و است مادی چنین استماع افتادہ
 یک روز با ملاذ از قانہ بیرون آمدند و کیفیت غالب داشتند ہر کہ نظر بہ ایشان افتادہ کیفیت

رشدیات

بنمودی روی بنمود و بنمود و بنمود یکی از دور و ایشان ایشان بعزیمت سفر مبارک بهرات رسید آنرا بنمود
 و غیبت و بنمودی و حیرت از او ظاهر بود گاهی که در بازارها میگذشت چنان معلوم میشد که ویرا امر باطنی
 فرد گرفته است و باید و شد فلق و گفتگوی ایشان چندان مشهوری ندارد و عجز بزی بود این سلسله
 که این فقیر خدمت ایشان میرسد میفرمودند که کار آن در و پیش پیش ازین نیست که علی الدوام صورت
 خوابه حسن را اراقبانی باشد و نگاه میدارد و ویرکت آن نگاهداشتند صفت جذبه ایشان
 در روی سرایت کرده است خدمت خوابه حسن بالتماس یکی از اکابر وقت که به نسبت ایشان اخص
 تمام داشته است مخفی در طریق خوابگان قدس الله احواحم نوشته اند و بعضی از آن نیست که
 برسم همین و اشترشاد بایرادی یابده

شخصه اگر طریقه سلوک طائفه علمیه زاده الله فتوح اعلی اطوار سلوک جمیع مشایخ است قدس الله احواحم
 و اقرب سبل است الی المطلب الاعلی و المقصد الاکبری و هو الله سبحانه و تعالی فانه رفع حجب التبعین است

من وجه الذات الالهیه الساریه فی الكل بالحمود الفناء فی الوحدۃ حتی تشرق سیمات جلاله فحرق ما سوا ۵۵
 بحقیقت نهایت مشایخ هدایت طریقه ایشانست چه اول در آمدن ایشان در حد فتا است و سلوک
 ایشان بعد از جذبهاست یعنی تفصیل جمل توحید که مقصود از آن فریبش عالم و آدم همین است و باطلت
 سخن و الا نسل لا یعبدون ای لیسرفون گاهی که خواهند باین نسبت شریفه مشغول شوند و اول باید که صورت
 آنکس که این نسبت را اندر گرفته اند در خاطر آورند تا آن نسبت بنمودی پیدا شود پس بلازم آن بنمودی
 بوده بآن صورت و خیال که آئینه روح مطلق است متوجه نقطه قلبی شوند و خود را بآن بنمودی در جهت
 و هر چه آن نسبت قوت میگیرد و ویرا شعوب باین عالم که میسر میشود و این را عدم و غیبت گویند و از اینجا گفته اند طبیعت
 و اصل عدم اگر توانی کردی کار مردان مردمانی کردی چون بجزتیه رسید این بنمودی و نسبت شریفه که اعمال بود و بیاض
 غیر شعور نام آنرا گویند حضرت مولانا جلال رومی قدس سره میفرماید طبیعت سپاس آن عدمی را که هست با بر
 از وقت این عدم آند جهان جان بوجود بهر کجا عدم آید وجود کم گردد و بنمودی عدم که جو آمد و جو طائر و افسر و در
 قدر مرقی حال عدم و زیادت شدن این نسبت و مقدمه ظهور صفت بنمودی حضرت خوابه بزرگ قدس سره
 میفرموده اند صریح بر آنان و خود را بآن بنمودی ده تا اگر خاطر تشویش پیدا با حضار خیال حضرت مرشد امیر است
 که شد رفع شود و الا باید که سه نسبت نفس بالقوت بهر کجا همچنان که از اول غیبتی میرانند و بعد از آن بطریق مذکور

مشغول نشوند و اگر همچنان نواظر خود کند باید که بعد از تخلیه هر طریق مذکور سه بار بگوید استغفر الله من جميع
 ما ذكره الله قولاً وفعلاً وذاطراً وسمعاً وناظراً لا حول ولا قوة الا بالله و دل با بازبان موافق دارد و بدو
 پافغان بدل مشغول شدن و در دفع وساوس صلی کلی دارد و در نشان این نسبت نمی باید کرد و بنوعی که هیچ
 وجه این نسبت خالی نشود و اگر در می غافل شود بازبان طریق که گفته شد بر سر کار رود و دائماً حاضر بوده گوشت
 چشم دل برین نسبت دارد و در بازار و آمد و شد و خرید و فروخت و خورد و خواب تا آن زمان که این صفت
 ملکه شود و گاهی که خوابد همچی مشغول شود بمضغ هر چه تمامتر در حضرت جامع خود این دعا بخواند که اللهم کن
 وجهی فی کل جهة و مقصدی فی کل قصید و غایتی فی کل سعی و ملجائی و ملاذی فی کل شدة و هم و ویلی
 فی کل امر تولى محبة و غایتی فی کل حال خدمت خواجہ حسن قدس سره چنانکه طریق سلسله خواجگان
 است قدس لنداره و احکم بزمیر بار بیمار ان در می آمده اند و بیماری ایشان را بر میداشته در وقتیکه
 بعزیمت سفر مبارک حجاز به شیراز رسیده اند یکی از اکابر آنجائی را که نسبت بایشان ارادت و اطلاع
 تمام واقع شده بوده است مرضی کتاری گشته بوده و خدمت خواجہ بزمیر بار وی در آمده بوده اند
 آن بزرگ صحت یافته و خواجہ مرضی شده اند و در آن مرض نقل فرموده و نقل ایشان در شب و شبانه
 عید قربان سنه سی و عشرين و ثمانمائه بوده است و نعش مبارک ایشان را از شیراز بولایت چغانیان
 که مدفن والد بزرگوار ایشان است نقل کرده اند و ایشان را از صلبیه حضرت خواجہ بزرگ خواجہ بهاء الدین فرزند
 بزرگوار بوده است خواجہ یوسف عطار علیه الرحمته که میان ایشان و شیخ بهاء الدین عمر قدس سره
 مراسلات و مقاضات واقع بوده است حضرت ایشان فرموده اند که روزی در مجلس شیخ بهاء الدین
 عمر قدس سره مذکور میشد که بعضی اکابر طریقت قدس لنداره و احکم در وقت ذکر بحسب نفس میفرموده اند
 و آنرا شرط ذکر میداشته اند خدمت شیخ فرمودند که بحسب نفس طریق همنود جوگیه است آنچه شرط این طریق است
 حضرت نفس نه بحسب نفس این سخن خدمت خواجہ یوسف علیه الرحمته رسیده است که شیخ بهاء الدین عمر آن طریق را
 کرده اند حضرت شیخ نوشته اند که چنین استماع افتاح خدمت شما طریق بحسب نفس الفی کرده اید و فرموده اید که هیچ
 کس از مشایخ طریقت قدس لنداره و احکم بزمیر با این فرموده دعائیکه مقرر و محقق شده است که حضرت خواجہ
 بزرگ خواجہ بهاء الدین و خلفای ایشان قدس لنداره و احکم در طریق ذکر بحسب نفس میفرموده اند شما چگونه
 که نفی آن کرده اید حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره در جواب خدمت خواجہ یوسف علیه الرحمته

چنین فرموده اند که مقصود ما ازین سخن نفی طور ایشان نبود و در جواب جماعه و ابهامی کرده اند

شیخ عبدالرزاق رحمة اللہ تعالیٰ علیہ

از اجله اصحاب خواجہ حسن و از خلفای ایشان است طریق وی در روز نشیبت رابطہ بوده است روزی
 ملازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سرہ آندہ بودہ است حضرت سید ویر لکفته اند یہاں نسبت بطریق
 شامی است و در برابر در زلف طریق رابطہ استخوان کرده اند حضرت ایشان روزی در مجلسی کہ مردم
 بودند اند فرمودہ اند کہ در مبادی حال بارادری صحبت بعضی اکابر با یکی از مشایخ اتفاق ملاقات افتادہ فرمودند
 نام وی بریم و در آن مجلس نماز بلا غلط نام وی اظهار کردند اما از خارج معلوم شد کہ آن شیخ عبدالرزاق بودہ است
 وی خواست کہ نسبت بہن تصفی ظاہر کند دوست بروی نماید صحبت بسبب عالی بود و خیالی مردم عزیز حاضر بودند
 من خود را نسبت نمودم و نسبت خود را حکم بجا ہا شتم وی این معنی را دریافت در مقام تفرق بیشتر شد
 ہمہ روز ہم خود را بر من دوخت و ہمگی خود ہم متوجہ گشتند و خواست کہ باری بر من افکند من پیشدستی کردم و
 برین گفت من دوست مہربان کہت چہ نہادند باری بود بوی حوالہ کردم و چون در آن وقت او بنجا طرؤ
 پیش بروم و توجہ اوج اثر نکرد و بازی بروی افتاد و چنان متاثر شد کہ عرق بر جبین وی نشست
 تپل و منفعل شد من نیز شرمندہ شدم کہ پیرو عزیز بود آخر خود را بوی بازگذاشتم تا ہر تفرق کہ خواہد پیش
 بروی باین معنی حاضر شد باز بمقام تفرق درآمد با وجود این ہم کاری نتوانست کرد شرم
 داشتم کہ زیادہ التعلال باید ہم در زمان بر فاستم و بیرون آمدم

مولانا حسام الدین پارسا بلخی رحمة اللہ تعالیٰ علیہ

از خلفای حضرت خواجہ علاء الدین عفاست و در مبادی حال بشرف قبول و صحبت حضرت خواجہ بزرگ
 قدس سرہ مشرف شدہ بودہ است لیکر حضرت خواجہ تربیت و میرا حوالہ بخد مت خواجہ علاء الدین کرده اند
 وی در ملازمت ایشان بدرجہ تکمیل و اتمال رسیدہ است بکمال رعب و تقوی و رعایت آداب
 شریعت تحقق بودہ است و در محافظت احوال و اوقات نمود اہتمام تمام داشتہ حضرت ایشان میفرمودند
 کہ چون از ہری بہ نیت صحبت مولانا یعقوب چرخ علیہ الرحمۃ روان شدم در بلخ بخدمت مولانا حسام الدین
 پارسا ملاقات کردم بسے خواستند کہ بیان طریقہ خواجگان کنند و طریقہ از ایشان قبول کنم
 چون نیت ملازمت مولانا یعقوب داشتم قبول نکردم بسیار مبالغہ نمودند خاطرہ کشیدہ

در اوقات

آن فرمودند آن مقدار بجای رسید که بپایان این طریق خاص کنم شاید که وقتی شمارا خاطر خواهد که بعضی را باین طریق تربیت کنند و تواند بود که مردم از شما این طریق را خواهند باری پیش شما معلوم باشد بعد از آن این طریق را بیان کردند فرمودند که بسیار مردم را استعداد برنجی است که برین نسبت باندک وقت آن مقدار جمعیت حاصل میشود که در اوقات بسیار بغیر این نسبت حاصل نمی شود و دانستن این طریق شمارا حتم خواهد شد اتفاق چون به تا شکر رفتیم جمعی پیدا شدند و از ما طریقی خاص را استماع کردند معلوم شد که خدمت مولانا حسام الدین بجهت این معنی آن همه مباحث فرموده بوده اند و بهم حضرت ایشان فرموده اند که اوقات مولانا حسام الدین آن اوقات است که بهار الدین عمده بلکه از اوقات شیخ زین الدین خوانی با وجود کثرت او را و از کار ایشان مضبوط تر بود کمال سعی و اهتمام در محافظت و رعایت اوقات و احوال داشتند از صبح تا نماز و دیگر غیر وقت قبوله تجویز کرده بودند که مردم در ملازمت ایشان باشند بعد از نماز و دیگر تا صبح کسی پیش ایشان نمی بود اوقات ایشان بقایت مضبوط و محفوظ بود نماز تهجد و اشراق و پناشت و سایر سنن را لازم داشته بودند و این عبادات و جمیع آداب شریعت با جمعیت خاطر ایشان را حاصل بود و بهم حضرت ایشان فرموده اند که خدمت مولانا حسام الدین میگفتند هر چند جمعیت خاطر باشد لیکن در وقت خوردن طعام گفتن بسم الله متانی نیست و باید که ترک نشود و از حضرت ایشان استماع افتاده که میفرمودند از خدمت مولانا حسام الدین بلخی پرسیدم که در نهایت کار در طریق نواجگان قدس لدار و احم چه باید که میفرمایند ایشان فرمودند که ذکر درین مقام از برای رفع درجات است

مولانا ابوسعید رحمہ اللہ

از کبار اصحاب خواجہ علاء الدین عطار قدس سره بوده است بعد از نقل حضرت خواجہ در صحت و خدمت خواجہ حسن بوده است حضرت ایشان میفرمودند که نظر حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره همیشه بر بند بود و معنی توحید بر ایشان غلبه داشت هر چه از خواص و عوارض این عالم پیدامی شد حضرت سید خود را تا به شرب توحید بان باز میگذاشتند و بمقتضای آن معامله میکردند و بتقریب این سخن فرمودند که در آن فرصت که خدمت خواجہ حسن عطار قدس سره بنجر اسان آمده بوده اند در هر است بلکن حضرت سید قاسم قدس سره رفته اند و ایشان را ملازمت کرده و خدمت مولانا ابوسعید نیز در ملازمت

خواجہ حسن پورہ است چون در صحبت حضرت سید نشسته اند خدمت مولانا ابوسعید را بخاطر آمده که در باطن حضرت سید تصریحی کند و در آن مقام شده و جمع هم کرده حضرت سید واقف شده اند که خدمت مولانا ابوسعید را و اعینہ تصریحی شده است از آنجا که وقت مشرب اہل توحید است خود را بخدمت مولانا ابوسعید بازگذاشته اند و در آن بصرت وی در وادہ تافدمت مولانا تصریحی تمام کرده است بکثرتی کہ حضرت سید را ذہنولی بخندہ است و ساعتی نیک از خود غالب گشته بعد از اقامت سر بر آورده اند و خدمت مولانا ابوسعید را گفته اند بارک اللہ بارک اللہ کرم کروید و عنایت فرمودید خدمت خواجہ حسن و مولانا ابوسعید هر دو از آن صورت شرمندہ و منفعل شدہ اند چون بیرون آمدہ اند خواجہ حسن مولانا ابوسعید را بر آن سبے ادبی تلامت کرده اند :

خواجہ عبداللہ امامی اصفہانی رحمہ اللہ تعالیٰ علیہ

از اہل اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین ست قدس سرہ وی گفته است کہ اول بار کہ بصفت حضرت خواجہ علاء الدین قدس سرہ رسیدم این بیت خواندند کہ مثنوی تو مہاش اصل کمال نیست و بس :
 زور و کم شود سوال نیست و بس : خدمت خواجہ عبداللہ امامی علیہ الرحمۃ بالتماس یکی از ساوات بزرگ و در طریقہ خواجگان رسالہ مختصر لغایت مفید نوشتہ است کہ بعضی از ان نیست کہ بر رسم تبرک میرا دے یابد :

بشخص طریقیہ توجہ طائفہ علانیہ و پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست کہ ہر گاہ خواہند کہ بدان اشتغال نمایند اولاً صورت آن شخص کہ این نسبت از وی یافتہ باشند و خیال در آورند تا آن زمان کہ اثر حرارت و کیفیت محمودہ ایشان پیدا شود و بعد از آن آن خیال را نفی نکنند بلکہ آنرا نگاہدارند و چشم و گوش و ہنمہ قوی بآن متوجہ بقلب شوند کہ عبارت است از حقیقت جامعہ انسانی کہ مجموعہ کائنات از علوی و سفلی مفصل است اگرچہ آن از خلول و اجسام منزہ است اما چون نسبت میان او و میان این قطعہ لحم مشوبہ بری است پس توجہ باین صنوبری باید نمود و چشم و فکر و خیال و ہنمہ قوی بر آن باید گذاشت و حاضر آن باید بودن و ہر روز ول باید نشست و ماسنگ اندازیم کہ درین حالت کیفیت غیبت و بنیودی رخ نمودن آغاز میکنند آن کیفیت را را ہے فرض باید کہ در این وانی آن رفتن و ہر فکری کہ در آید توجہ بحقیقت قلب خود نفی آن کردن و بان جزو سے

مشغول نشدن و در آن محل بجای گریختن تا آن نفی نشود و التی بصورت آن شخص باید کردن و آنرا لحظ نگاه داشتن
 و تا با آن نسبت پیدا شود و آن زمان خود آن صورت نفی میشود و اما باید که شخص متوجه آنرا نفی نکند و اگر
 چنانچه آن صورت و ساوس نفی نشود و چندان نسبت با اسم با فعال بحسب معنی در دل مشغول شود
 که البته دفع شود و اگر باین نیز دفع نشود و در دل چند نسبت تا مل کلامه لا اله الا الله بکند باین طریق که
 لا موجود الا الله تصور کند و آن دوسوسه که مشغولش او باشد از هر نوعی که باشد چون موجود نیست
 از موجودات فیهنی تحقیق آنرا بحق سبحانه قائم بنید بلکه عین حق دانند زیرا که باطل نیز بعضی از ظهورات
 حق است و شک نیست که باین تا مل ذوقی شود نسبت غریبان قوت گیرد و آن زمان آن فکر
 را نیز نفی کند و حقیقت بنحودی متوجه شود و آن پی آن برود و اگر با آنکه ذکر لا اله الا الله در دل بگوید
 حضور نیابد بجز چند نسبت بگوید و الله را مدد دهد و بدل فرود و آن مقدار مشغول شود که بسیار
 نول نشود و چون ببیند که نول خواهد شد ترک کند و بداند که ما دام که غیبت و بنحودی و نسبت عین
 و در ترقی باشد فکر در حقائق اشیا و توجه بجزئیات عین کفرست مصرع با خودی کفر و بنحودی دین
 بلکه فکر در اسما و صفات حق سبحانه هم نباید کردن در بین دم و اگر نیز برسد آنرا نفی باید کردن با
 طریقها که گفته اگر کسی گوید که درین صورت نفی حق لازم آید جواب گوئیم که حق را بر اے حق نفی میتوان
 کردن چنانچه حضرت خواجہ بزرگ قدس سره فرموده اند پس اگر فکر در حق صرف باشد هر چند نفی کنی باید
 که زیادت شود زیرا که حق بنفی کسی نفی نشود و الا از ائمه گرو و نیز مطلب روحانیت این خالف علیہ
 توجه بنیستی است که سرحد وادی حیرت است و مقام تجلی النوار خالصت و در آن مقام وجود نفی ماند
 و فکر در اسما و صفات عکس نیست که ازین مرتبه فروتر است و باید که در بازار و گفتگوی و اکل و شرب
 و همه حالات آن حقیقت جامع خود را نصب لعین خود سازد و او را ظاهر داند و بصورت جزوی
 از حضرت جامع خود غافل نشود بلکه همه اشیا را بوی قائم داند و سعی کند که آنرا در همه مستحبات و مستبحات
 مشاهده نماید تا بجای رسد که خود را در همه بنید و همه اشیا را آئینه جمال با کمال خود داند بلکه همه را
 اجزای خود یا بد مصرع جزو در ویش است جمله نیک و بد و در حالت سخن گفتن نیز باید که ازین مشاهده
 غافل نشود بلکه گوشه چشم دل او بدان سو باشد و اگر چه ظاهر او بجزئی دیگر مشغول باشد چنانچه فرموده اند
 بیست از درون نشو آشنایان از بیرون بیگانه و مشغول با چنین زیباروش کم می بود

اندر جهان و هر چند صحبت بیشتر باشد این نسبت قوی تر گردد و چون بمرتب برسد که تفرقه میان دل و زبان تواند کردن و خلق او را حجاب از حق نشود و حق حجاب از خلق نگردد آن زمان تو اصرار که بصفت چند به در دیگران تصرف کند و اجازت ایشان دعوت خلق بحق آنکس را باشد که باین تفرقه برسد و باید که خود را از غضب راندن نگاه دارد که راندن غضب ظرف باطن را از نور معنی تهی و خالی می سازد و اگر غضبی واقع شود یا قهوری دست دهد که در توی طاری شود و سر رفته نسبت کم گردد و یا ضعیف شود غسلی بر آرد و اگر قوت مزاج و فاکند آب سرد که بسیار صفا میدهد والا با آب گرم و جامه پاک در پوشد و در جایی خالی دو رکعت بگذارد و چند نوبت بقوت نفس کشد و خود را خالی سازد و بعد از آن بهمان طریق متوجه شود و در ظاهر نیز پیش حضرت جامه خود نضرع کند و بکلی با او توجه نماید و بداند که این حقیقت جامه مظهر مجموع ذات و صفات حق است نه آنکه حق سبحانه در وی حلول کرده بلکه بمنزله صورت است در مراتب پس این تصریح بحقیقت نذر حق سبحانه باشد

شیخ عمر ما تریدی رحمة اللہ علیہ

از اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین عطار است قدس سره و از خدمت ایشان قبول تمام داشته حضرت ایشان ویرا دیده بوده اند از وی نقل میفرمودند که شیخ عمر میگفت مشائخ عراق و مشائخ خراسان نامه فرستاده اند که ما را احوال و مواجید است و از آن معانی تعبیر باین لفاظ کرده ایم شما درین باب چه سخن دارید و لفظ چند که مصطلح اهل مجاهده و مکاشفه است نوشته فرستاده اند مشائخ خراسان این صورت را بر مشائخ ما و را در انهر عرض کرده اند و ایشان از مشائخ ترک پرسیده اند مشائخ ترک فرموده اند ما اینها نمیدانیم جواب ما اینست که پارچه پشمی بنرتیمان پارچه بغدادی بنرتیمان یعنی همه خوب اند ما بدیکم همه گندم اند ما کاہیم یعنی اصل کار درین طریق نقصان خود و نفی وجود است

مولانا احمد مسک رحمة اللہ علیہ

از جمله اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین است قدس سره و از ملازمان و خادمان آستانه ایشان حضرت ایشان فرموده اند که روزی مولانا احمد مسک در مبارسی احوال خود از حضرت خواجہ اجازت خواسته که به بدخشان رود و بدیدن خویشان خود و بعد از مراجعت از بدخشان در راه بجائے رسیده است که طائفه از دختران صحرائشینان بآب درآمده بودند اند مولانا احمد را در غم

Marfat.com

دیدن ایشان شدہ اصحت و آن غدفہ برومی غالب آمدہ و ویرا بقدر ساختہ بخاطر آورده کہ یک نظرہ
 کرم خود را ازین تشویش خلاص گردانم پیش رفتہ و لحظہ تماشای ایشان کردہ و برگزشتہ و چون صحبت
 حضرت خواجہ شریف گشت اتفاقاً مجمع بزرگ و مجلسی عالی بودہ حضرت خواجہ بر سر جمع متوجہ مولانا
 احمد شدہ فرمودہ اند کہ در طریقہ خواجگان قدس اللہ دار و جہم محاسبہ است ازان زمان کہ از پیش ما
 برآمدہ اید و باز آمدہ آنچه درین مدت بر سر شما گذشتہ است ہمہ را بر سبیل اجمال بیان فرمائید
 مولانا احمد در مقام تقریر شدہ است و خیل گفتہ چون بقصہ نظارہ دختران رسیدہ نتوانستہ است
 باز گفتن حضرت خواجہ فرمودہ اند کہ چیزی مانده کہ نگفتید التبت می باید گفت چارہ نیست و اگر شما نگویند
 ما خواہیم گفتم و شمارا رسوا خواہیم کرد و مولانا احمد بغایت مضطرب شدہ است چارہ جز افتشای آن
 سیر ندیدہ آخر الامر بحالت ہرحہ تمام تقریر واقع کردہ است حضرت خواجہ برومی از مولانا احمد
 گردانیدہ اند و فرمودہ کہ جوان گرم رو ببینید مولانا احمد میگفتہ کہ من دران مجلس از ہشت و خجالت چنان
 شدم کہ اثر از ہستی من باقی نماند نام وجود من گوئی کہ جان زبان آمدہ و بالکل از خود خالی شدم

در ویش احمد سمرقندی رحمہ اللہ

عنیت وی ابوالمیامن است و لقب جمال الدین و نامش احمد بن جلال الدین محمد سمرقندی گرجی
 در ویش احمد بحسب ظاہر مرید شیخ زین الدین الخوافی است قدس سرہ و حضرت شیخ برامی وی جبار
 نامہ نوشتہ اند و در آخر نامہ نام مبارک خود و تاریخ کتاب را چنین نوشتہ اند کہ کتب ہذہ الاحرف العبر
 الفقیر الی الکریم الوافی زین الخوافی تبتہ اللہ علی قوانین اہل الطریقہ و اوصلہ الی ذرۃ مقامات
 الکمل من ارباب الحقیقہ تذکرۃ للولد الاغر السید احمد السمرقندی فتح اللہ علیہ ابواب الحقائق و عرف
 التمزیز بین الدرجات والدقائق فی رجب سنۃ احدى و عشرين و ثمان مائتہ فی بعض نواحی ہرات
 ضمنت عن الآفات اما بحسب حقیقت مشرب اہل توحید و وجود برومی غالب بودہ و تولا نماندان
 خواجگان سلسلہ نقشبندیہ قدس اللہ دار و اہم منہ بودہ و پیش از سفر خراسان عراق و حجاز و ماوراء النہر صحبت
 حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ بسیار میرسدہ و از برکات مجلس شریف ایشان بظہام محتضی میگشتہ بعد از وفات
 صوری و ماہجرت ضروری ہمیشہ برفوت صحبت خدمت شریف ایشان انظار حسرت نداست میکردہ چنانچہ در اسلالت
 و مکاتبات کہ بایشان نوشتہ این مضمون اعلی و لایح است از جملہ آن مکتوبات است این مکتوب بخط مبارک سردر ویش احمد

مکتوبی

در این مکتب در کتاب الفقه ص ۱۰۰

استشهاد نقل اقتاد و هو هذا هو الجا مع ایزد سبحانه و تعالی مشرقیان و مغربیان گیتی را غرض جبهه غزا و تلالو
غزة مصفاة آن نور دیده مردم عالم که مردم دیده خواص نبی آدم است نتیجه مظهر انوار سبحانی و لطیفه
مهبط آثار رحمانی پر تو شعاع خلق ارواح ششم سوامی اربعین صباح المسبتدع سالتة من لعنصر
العظیم المستخرج فضالته من ارویتة الکریم نفحة ریاض التحقیق قطرة حیاض التوفیق عنوان صحائف الطریفة
لمعان لوانح الحقیقة بنشاب الفلک الدرایة درعی سماء الولاية دایرة لقطه الالباب لقطه دایرة
الاقطاب سکینة قلوب العاشقین علامه الحق والملة والدين شمس الاسلام و المسلمین مخصوصین لظلمة
رب العالمین مخدوم که زجا جدول محبان بفرغ زیت وجود و نور علی نور است و خطبه بدر ملت لسان
صدق فی الآخیرین بمورد اذکارا و مذکور البسه اللباس المجد والجمال و اسکنه مقاعد الابدال برآه
معاد سعادت جهاد دانی و مرجع اقبال نامتناهی ارزانی دارد و هو المحیب لمنه دعا و الفادر علی
القبول و الاعطاء نظم خدای عزوجل نور این سعادت را بچو آفتاب برایوان آسمان دارد
صحیفه یکتی ارق من نسیم الاشجار و وثیقة مدحتی انجمن شمیم سیم الازهار فی الی اقصی غایات
العبودية و مدی نهایت العبودة ازین حقیض نیاز بدان ذرّه معارج ناز که مسند معالی اعزاز است
بتلیغ می افتد شعر الایا یسیر الریح من ارض باهله تحمل الی اهل انجیام سلامی و عرض میدارد بدان
استان که مخیم کربوی و روحانی و عروہ و ثقی زینتی و زمانی که فیض اعتقاد جبل متین آسمانی است
آن دو دمان آفتاب انوارت که شمع هدایت سلامی جهان در ظلمات ثلث است بیت بقا هم
عصمة الدینا و عزهم هم بسف علی منبته الایام مندل مسکین غریب شکسته تنها برده مخلص و محب متحفظ که
عزیز بخار فراق و حریق نوازش شیتاق است احمد که کینه لغلین داران عبته است و پجره تمنی زمین آن
نگاه که نمونه و جنبه عرضها است می شاید و باستین مرثه گوهر بارود امن چهره زرنگار خاک آن سرگومی است
موقف مباحات بختیاران و مطاف کرامت ینک بختان است میروید و بلب حسرت عاشقان بساط
بارک که بوسه جامی طبقه اهل شاد است می بوسد و در قبول عذر مفارقت تقاعد خدمت انبیا و
لیا ر صلوات الرحمن علیهم و قدس الشاد و اهم شفیع می آورد که درین مدت تقصیر علی الدوام
مع همت و مجامع تهمت بران مقصود بوده است که بهر وجه و در ترخوشتن را دران صف فعال
خفتاید ولیکن چون محول احوال و مقدار مال و احوال حجاب موانع و نقاب تعذر در روی کار

این چهاره می کشیده است و زنجیر تقدیر در سلسله مشیت در زندان حرمان و پیمان محبوس میداشتم
 جز صبر و تسلیم روی نبوده است بیت کسی زچون چو دم نمی تواند زد به که نقش بند حوادث و راهی
 چون و چیر است به اکل مایتمن المرید که به تجری الریاح کمالا شستهی السفن به روز و شب
 با دم تشنیه اصباح و آه عنبرین مزاج روح گاه بهوار کله تشنیه می بسته ام و گاه صبارا مخلصه عنبرین
 میداده که این چه عقده است که وقت در کار این شکسته افکند که بعد از آن که آفتاب سعادت
 بر سر این مخلص تافت و بهامی عزت سایه رحمت بر سر این مرحوم انداخت و در کف سائبان
 اهل الحق مد ظله مدتی ندید طفیلی بود و در حوزه نور و سیفیه سرور که مطرح آثار انوار خورشید حق و شرح افعال
 انظار و حقیقت است الذی یقصد الیه القاصدون و الصادقون و بغیظ الاولون و الاخرون
 روزگار مطالعه آیات بنیات الهی نموده شواهد ایجاز و دلایل اعجاز نانتناهی مشاهده کرده و بر این
 ساطعه و حجج واضح که بالا عین رات و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر از محجب غیب استار
 لاریب نظاره کرد ناگاه دست نامرادی رقم مباینیت بر لوح آن ملازمت کشید و کار گزاران این
 خیمه آگون که فراشان کله ابد عیان کن فیکون انداخت این گداسی ابر را حله فراق بستند و
 از آن مرکز عز و اقبال که محل اعلامی کلمه الحق است در کثافت آفاق و اطراف اقطار پریشان
 کردند بیت دان کنت لا ارضی بوصول مقطع؛ فما اناراضن لو اتانی خیالما؛ بیت یارب
 چه عهد بود که عهد وصال بود در گلشن امید نیم شمال بوده آسوده بود دل ز فراق و بسوخت جان
 هر دم ز دوست تازه بژید جمال بود گیتی چنان ربو در ما عهد آن وصال؛ کفنی مگر در آستین جان
 خیال بود امید از مکون کون و مکان و مقدر کن فکان آنست که یکبار دیگر خاک آن درگاه را
 که محل ابجوا هر اهل دیدست بزودی در دیده ستم دیده کشیده آید و اکنون که میدان حیات تگاش
 و دعای رحیل مفرقه تحویل خواهد جنبها بند و آفتاب جان روی به غرب آید خواهد آورد و مرغ آتشی
 از دماگاه آتشی پر و از خواهد کرد و طائرهای یون عرشی این قفس چار و فرشی را پدر و خواهد نمود
 و چنانکه هست و بود و خواهد دست تولد و در امن عاطفت آنحضرت زده آید و بسوسید
 آن پامی که تاج سرور آنست که آن سری ساخته آید انشاء الله العزیز بیت سر رشته بد
 تست من دست آموز چنان سوی خود کشی بسد بازم به بیست چنین که من ز فراق

منی
 انعم

بسرور آمده ام به گرم تو دست نگیری کجا توان برخواست و علیه اعتمادی فی هذه الائمة و علیه اتوکل و
 به استعین آری اگر در نماز در اول تحمیم و تکبیر اول حاضر باشد و در آخر تسلیم جان ناظر غیبتها و غفلتها
 که در میان رود آنرا بکرم عمیم بحضور بر میگردد و آن طاقت شکسته بسته را در می پذیرند کرم ازان بیشتر تواند
 بود و رحمت ازان فزون تر صورت نتواند بست شفقت بر فرومادگان ازان واقم تر
 قصور نتواند کرد و انشاء الله این چند رقم که رفته نیازست و یعرق تشویر و قلم و هفت بیاض
 حجات ثبت افتاد و در آن حضرت مجلی یابد و فترک قبول این فرومانده را دست آویز می توانم
 شود و بیت عبادت سلیمان یوم العرض فرت زیاتی بر جل جباردگان فی فیها ترنمت یلطیف
 القول و اعتذرت بان الهدایا علی مقدار مهدیها هدیه رود مکن انکار که پامی ملخی تحفه مورسوسه
 سخت سلیمان آرد حالباروی نیاز بر استانبلی نیاز می مال و زار زار بدرود می نالد بما شد
 که حکیم العود احمد بن سومی درمی بکشاید و ازان جناب اشارتی آید که عود و اعود و اعودالی مهالی
 عود و مصرع باز که ترا نیاز میدانم داشت و بیت شود میسر آید درین جهان اینم که باز با تو
 می شادمانه بنشینم با گوش دل سخن و گلشنی تو شنوم و بچشم جان رخ راحت فزانی تو بینم اگر چه
 در خور تو نیستم قبولم کن با اگر بدم من دگر نیک چون کنم اینم خدام آن حضرت و ملازمان آنجناب
 یا لیتنی کنت معهم فافوز فوزاً عظیماً علی الخصوص خواجه نیک نجت مقبول آن حضرت خواجه کافور سلمه الله
 با جمیع اهل بیت از مخلصان دعا و نیت قبول فرمایند و آرزو مندر می زیاده ازان دانند که تجریر
 بیان آن توان کرد و بیت و بوجرع الایام کاوس فراقنا لا صحبت الا فاق شب الذواب
 فی غره محرم سناشنی و عشرین و ثمانیة تسوید این ارقام نا تمام بتطویل انجامید و سیاق این
 نیاز نامه مستدعی کثرت شد و لیکن غمزدگان فراق و ماتم رسیدگان اشتیاق را معذور
 باید داشت و بیت نه چندان آرزو مندم که و صفش در بیان آید و اگر صد نامه بنویسم حکایت
 پیش ازان آید همواره سده عالیه مقصد از باب سعادت باد بمنه و بمنه حضرت الیقین
 میفرمودند که شیخ زید الدین الخوافی علیه الرحمة در مبادی حال بدر ویش احمد سمرقندی اهتمام تمام
 داشتند و خاطر تبریح کاراومی گماشتند و ویرادر مقصوده سجد جامع برات بود اعظی نصب کرده
 بوده اند و قرب هفته و ده روز در شهر توقف می نمودند و مجلس می حاضر میشدند و اهل شهر را بوعظ و

ترغیب میفرمودند و در جمعیت مجلس از او به تمام مبلغ داشتند و مردم را امر میکردند که بر دست و بیعت کنید بعد از چند گاه از درویش احمد لغایت رنجیدند و او را تکفیر کردند و مردم را از مجلس و تفرقه فرمودند و منع بلیغ نمودند و تمام خاطر از و باز گرفتند و سبب رنجش خدمت شیخ آن بود که در ویش بر سر منبر ابیات حضرت سید قاسم را قدس سره بسیار میخواندند و در آخر مجلس نیز میفرمودند تا خوانندگان اشعار حضرت سید میخواندند و هر چند خدمت شیخ او را از آن منع میکردند و مقاعدی نمی شد و ایشان از این جهت بغایت از درویش رنجیده خاطر شده بودند و کار بجای رسید که در مجلس و عطا درویش هفت هشت کس پیش نماز حضرت ایشان میفرمودند که این رنجش خاطر و غضب خدمت شیخ بعد از آن بوده است که من از بهری بجانب حصار دله خورفته بودم بجا از دست حضرت مولانا یعقوب چرخ علییه الرحمه و در آن سفر سه ماه ماندم چون بهری باز آمدم صورت حال درویش و غضب خدمت شیخ و کیفیت و عطا وی برین پنج که واقع شده بود شنیدم خاطر من بسیار ملول شد و در آن وقت فراب درویش چندان آشنائی نبود روزی از دروازه ملک شهر درمی آمدم درویش به روی پل روان پیش آمد و خود را از اسب انداخت و گفت بنیت صحبت شما از منزل خود برآمده ام و میخواهم که بجز شما ای کم و در دلی دارم عرض داشت کنم و در آن محل کلید حجره را خدمت مولانا سعدالدین کاشغری داشتند با خود گفتم باشد که خدمت مولانا پیش آید پس با اتفاق درویش بجانب حجره خویش که در مدرسه غیاثیه داخلیم روان شدم و وی اسب را بمنزل خود فرستاد و در راه خدمت مولانا سعدالدین پیش آمدند بهم بجزه آیدیم و چون نشستم پیشتر از سخن درویش آغاز گریه کرد و بعد از آن اظهار ملالت شکایت کرده قصه را تمام باز گفت که مرا چنین و چنین ایثار ساینده در مجلس و عطا من هیچ کس نماند و در اثنا سخن نیز بسیار گریست پس گفت در کار خود بقلهت جیران بودم عزیزی مرا چنین گفت که اگر کار تو میکشاید از فلان کس میکشاید کفایت این امر خطیر از دست دیگری نمی آید و آن عزیزها شما امر کرده است اکنون من دست نیاز در دامن عنایت شما دارم حضرت ایشان فرمودند که استماع قصه درویش و گریه و تضرع وی در باطن خود المی عظیم احساس کردم و دل من بر وی بسوخت دیدم که خاطر بی اختیار بجانب درویش متوجه شد و با لفظ مشغول گشت گفتم باکی نیست شما در سجده فلان حاضر شوید و عطا گوید ما را خاطر بر آن آید

که البته مجلس شمار جمعیت و کثرت بیشتر از پیشتر شود در ویش خوشدل برخواست و در آن مسجد که اشارت شده بود و غلط گفتن آغاز کرد بعد از چند روز بمرتبته غلو کردند که از اینجا بمسجد کشاده تر بایست رفتن بسه و چهار مسجدی بمن جهت رفته شد بعد از آن اجتماع و غوغا بمرتبه رسید که بضرورت بمسجد جامع بایست رفتن در مسجد جامع از وحام و هجوم خلق بروجهی شد که در هر مجلس چند نوبت در ویش میگفت که خدایش بیامرز که نزدیکتر نشینید هر چند مردم نزدیک یکدیگر می نشستند آواز در ویش بکناره مجلس نمیرسد خبر این غوغا و از وحام بسبب خدمت شیخ زین الدین خوانی رسید هر چند در مقابله سعی کردند کاری پیش نرفت و هجوم و کثرت مجلس در ویش بیشتر شد و در میان مردم شهرت یافت که جوانی ترکستانی شیخ زین خوانی معارفه کرده کار از پیش بر و بعد از آن در شهر هری انگشت نامی شمیم مریدان خدمت شیخ عیاض را میدیدند بایکدیگر میگفتند که ایشان در ویش احمد را مدد کردند و مجلس در ابرو اوج دادند میفرمودند که اول معارفه کرده جوانی کردیم نسبت بخیرت شیخ زین الدین کردیم و از پیش برویم و میفرمودند که از خورد سالی باز طریق من برین وجه افتاده است که هیچکس بستینه و عناد بر من غالب نیامده است هر که با من بستینه کرد کارش نشد و میفرمودند که میرزا سلطان ابوسعید میگفت که خواب دیدم که جمیع از اولیای مرا گفتند که خواجه عبید بسیار قوت داد و با او بستینه و عناد نمیتوان کرد بر هر طرف که است و هر چه خاطر او میخواهد بمان میشود و فرمودید که راست دیده بود از هفت سین باز میدانم که هر که با من بستینه کرد مغلوب شد و کار او پیش نرفت بملازمان و خادمان حضرت خواجه عبدالخالق عجد وانی کسی را مجال بستینه نیست البته ایشان غالب آمد حضرت ایشان و عظم و در ویش احمد را بسیار مقتد بود میفرمودند که مرا خاطر بسیار مانل بو عظم در ویش احمد بود بسیار سخنان نیک می گفت در مجلس و عظم او شیخ ابو حفص حرا و د شیخ ابو عثمان حیری می بایست و گاهی میفرمودند که بایستی که در مجلس می شیخ ابوالقاسم جنید و شیخ ابوبکر شبلی حاضر بودی تا حقائق رفیع او استماع کردندی روزی در مجلس و عظم خود سخنان بلند و دقیق میگفت چنین دریافت که بعضی منکران مجلس میگویند که چون چنین سخنان باید گفت که کسی نفهمد فی الحال آغاز کرد و گفت از نیک تو پست باشی و سخنان بلندین طائفه را نم ندانی از کجا معلوم که همه حاضران مجلس چنین اند شاید که در آن مجلس کسان باشند که این سخن پست ایشان میگذرد و همه را مثل خودی فهم و پست نباید دید و هم حضرت ایشان میفرمودند که در ویش احمد بر سر منبر

زین الدین

سخنان بغایت بلند میگفت و نظامیان بروی ربان طعن و انکار میکشادند و جواب مقتدران
از جانب او آن بود که این سخنان بی اختیار روی می آید و بقدر استعداد بعضی مجلسیان گفته می شود
ویرادران اختیار و گناهی نیست و هم حضرت ایشان میفرمودند که روزی در مجلس روی حاضر بودم
از روی سخنی در غایت بلندی و لطافت ظاهر شدوی بآن سخن آفاخری نمود و آنرا ناشی از استعداد
خود دانست بر اهل مجلس منت بسیار نثاره گفت منم آنکه بواسطه من مقالین غیبیه و معارف حقیقیه
شمار فرج میکند و شما قدر آن نمیدانید و از عمده شکر آن بیرون نمی آید و این مضمون
را تکرار نمود و منت نهادن را از حد گذرانید و در آن باب سبانه را بنهایت رسانید مرا بسیار ناخوش
آمد گفتم از کجا است که این سخن از حقیقت تو ناشی گشته است چرا حمل بران نمیکنی که شاید درین مجلس
بعضی باشند که استعداد ایشان جذب این معانی از مبدای فیاض میکند اگر استعداد ذاتی قابلیت
اهل مجلس نباشد تو هیچ نمیتوانی گفت جبهه گرد و گریبان داشتیم سر خود را و حیب جبهه کشیدم و انگشت
مسجیه را بر گوش خود محکم نهادم و حبس نفس کردم و گفتم من سخن تو نمی شنوم بنم که چگونه معارف
خواهی گفت فی الحال حاضر شد و راه سخن بروی بسته گفت هر چند سعی کرد که سخن تو اندگفت پیشتر دانست
که این حاضر از کجا است بر سر منبر آغاز کرد که چه معنی دارد راه سخن بر تقییری بسپتن و مستحمان را محروم
کردن آخر چاره ندید از من فرود آمد و من خود را در میان مردم از نظری پوشیدم و هم حضرت
ایشان میفرمودند که درویش احمد بسیار ولیر بود و غلط خود میگفت که دانشمندی عالمی به تعبیل نماز
سپندار و تحمل ندارد که امام سلام نماز باز دهد با اضطراب تمام از مسجد بیرون می آید جا مهایی صوت
می پوشد بدر خانه علیکه و فیروز شاه میرو و مانند سگ بازگفت استغفر الله استغفر الله اگر فردا
قیامت حق سبحانه برسد که سگی که پرنزنا فرمانی و عصبیان در وجود از وی نیاید چرا اطلاق اسم او
بر جماعتی نافرمانی کردی چگونه سگ سگان مثل علیکه و فیروز شاه که قوت سعیت دور زدن
دارند این جماعت را این قوت نیست آنچه ایشان بسعیت پیدا ساخته آمد و مرداری که ایشان
جمع کرده اند ایشان بران جمع آمده اند و هم ایشان میفرمودند که روزی درویش احمد در وعظ خود
میفرمودند که بعد از آن چند گاه وعظ نخواهم گفت زیرا که وعظ بر دوام دو نوع است مردم میتوانند
گفت یکی آنکه بسبب متابعت شریعت تمام از خود رسیده باشد و از آثار و داعی نفس در وی هیچ نمانده

رعونت و حفظ نفس و جلوه نفع باعث نباشد محض حقانیت و شفقت بر مردم باعث باشد و دوم آنکس که او را با خرت و سخن سجاده کاری نباشد و فکر تیار اسباب آن عالم نوشته باشد بلکه روی وی همیشه در خلق بود و استیفا و حظوظ عاجله و رعونت و حفظ نفس باشد من از قسم اول نیستم چه لب تابا و آثار نفس من بسیار است و معترفم که خواستهای طبیعی من بتمام رفع نشده است و از قسم دوم نیز نیستم زیرا که ملاحظه امور اخروی و غم تهیه اسباب آن عالم مرا بسیار است پس چند روز عطا گفتم چند روز دیگر نمی گویم

رشته بخط مبارک درویش احمد علیه الرحمة دیده شده است که در مجموع نوشته بود که گفت

فی القدس متوجها الی حضرت القدوس سمعت منه جل طهره ليقول حث لی قلت کیف الحث
 یارب قال جل و علا بخلو شرک عن غیری والتوجه بالکلیة الی و سمعت فی درویش آباد فی انی نقط
 قایل و حانیا بکلام روحانی ليقول این خود که گوی من ذات شرفیم نیست ازین عبارت آن فهم
 کرده شد که یعنی آنچه بعضی میگویند که وجود مقید عین وجود مطلق است یعنی وجود مخلوق صین وجود خالق
 است چنین نیست تعالی الله عن ذلک علوا کبیر الحمد لله که بمشاهده معلوم شد که وجود خالق منزله
 است از آنکه عین وجود موجودات باشد و در همین روز بعد از طقه و ذکر شاه کرده شد که یک نور است
 منبسط در مجموع کائنات همچون ذره ایست در پرتو این نور علمی این واقعات است که همچنان که ذره
 از نور شمس وجود نمود یافته است و با ظهور گرفته است بعینه نسبت مجموع موجودات همچنین است
 بشمس حقیقی ازین روی که نور شمس حقیقی ظاهر گشته اند و با وقایع اند و این فقر را عروج و تجرید است
 که است کردند و آن عروج در ذات حق بود سبحانه و تعالی و در آن تجرید و معراج فرق میان ذات
 حق و ذات این فقیر آن بود که ذات حق را نهایت نبود و ذات این فقیر نتوانی بود ذلک فضل الله

یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم ازین بمقام خبر داده است آن بزرگ و شایسته خود که گفته است

لیس بینی و بنیه فرق الا ان لقد تم بالعبودية و شیخ الاسلام ذاب عبد الله انصاری را قدس الله
 تعالی مدو دیده شد در مقام که فرمودند میان ما و تو و پدر از زندگی باشد چنانکه در میان ما و توئی نباشد
 و خدمت درویش احمد در آخر این سخنان این ابیات نوشته بودند که اشعار عشقم که در دو کون
 مکالمه پیوسته + عنقای مغربم که نشانم به پیوسته + زار بود غمزه برده جهان صید کرده ام

الفتوح
 کریمه
 غفره
 دن باح ۱۲

منگرم با آنکه تیر و کمانم پدید نیست + چون آفتاب در رخ پیر زره ظاهریم + از غایت ظهور عیانم پدید نیست +
گویم به زبان دهر گوش بشنوم + وین طرفه تر که گوشش وز بانم پدید نیست +

سید شریف جرجانی رحمة اللہ تعالیٰ

از جمله منظور آن و مقبولان حضرت خواجه علاء الدین عطار بود چنانچه قدس اللہ تعالیٰ سره حضرت مخدوم قدس سره
در نفعات الالس آورده اند که این فقیر از بعضی اعراض شنیده است که قدوة العلماء المحققین و اسوة الکابر المدققین
صاحب تصانیف الفایقه و التحقیقات الرقیه السید الشریف الجرجانی رحمة اللہ تعالیٰ که توفیق الخیر الیاد در سلک
اصحاب حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره یافته بوده است و نیاز و اخلاص تمام بخادمان و ملازمان
داشته بارها میگفته که تا من بصحبت شیخ زین الدین علی کلا که از مشایخ مشیران است رسیدم از
رفض نرسیدم و تا بصحبت حضرت خواجه علاء الدین عطار نرسیدم خدای را نشناختم حضرت ایشان
فرموده اند که حال من خواجه ابراهیم علیه الرحمة میگفتند که در مدرسه ای که تپوری بودم حضرت سید شریف
نیز آنجای بودند در زمستان سرد سحرگاه پای کفش بملازمت حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
بدرسه اولاد صاحب هدایه می آمدند مرا نیز می آوردند بسیاری نشستم تا فرصت و اجازت در آمدن میشد
در سحرگاه ملازمان حضرت خواجه طنجانی تکلف میکردند مثل کربنج و مرغ و بعضی تکلفات دیگر مولانا
بهاء الدین اندجانی که از علمای متقی بوده است گاهی در آن مجلس شریف حاضر می شده یکبار
در سحری این طعام با آورده این پنجاطوی گذشته که در سحر مردم درویش را این چه نوع تکلف است
و چرا باید که این مقدار تکلف کنی حضرت خواجه را بر ضمیر وی اثراتی شده فرمودند که مولانا بهاء الدین
طعام خورید اگر چنانچه طلال باشد ضرر نخواهد کرد و حضرت خواجه علاء الدین قدس سره خدمت
سید شریف را بصحبت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة امر فرموده بودند خدمت سید
نفرموده حضرت خواجه ملازمت حضرت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة بسیار میکردند حضرت
ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة فرمودند که چون خدمت سید شریف
بصحبت حضرت خواجه علاء الدین پیوستند و حضرت خواجه ایشان را قبول فرمودند ایشان از حضرت
خواجه التماس نمودند که مرا صحبت با کسی فرمایند از اصحاب خود که بواسطه صحبت وی الهیت این مجالس
حاصل کنم و مناسبی بابل این نسبت پیدا سازم حضرت خواجه ایشان را بصحبت احوال کردند

در نفعات

خدمت سید بعد از فراغ درس می آمدند و پیش ما می نشستند و سکوت می کردند و روزی نشسته بودند
 و مراقبه کرده ناگاه بخودی و بیطاعتی از ایشان ظاهر شد چنانچه عماد از سر ایشان افتاد ما بر فاسدیم و
 عماد بر سر ایشان نهادیم چون بحال خود آمدند سبب آن بخودی پرسیدیم گفتند عمر را بود که آرزوی آن
 داشتیم که یکساعت لوح در کفن از نقوش علییه پاک شود و زمانه دل من از اندیشه معلوم است
 خود خلاص یابد و درین ساعت برکت این صحبت آن معنی دست داد از غایت ذوق لذت آن
 مرا این بخودی روی نمود و از من این بی ادبی صادر شد خدمت سید شریف علیه الرحمه و زادت
 مفارقت و محرومی از ملازمت حضرت خواجه علاء الدین قدس سره مکاتبه و قاع بلازمان ایشان
 میفرستاده اند و از آنجمله است این دو مکتوب که برسم تمین و تبرک نوشته شده است

مکتوب اول حضرت حق سبحانه و تقدس سایه ارشاد پناهی بندگی حضرت قطب
 الاقطاب محرم خطیره قدس زمین الارباب سلطان المحققین و برهان المدققین و اقف الاسرار و
 قدوة الاخیار شد الخلاق و موضح الطرائق ظل الله علی العالمین و لبحار اطلاب و المسترشدين
 اعلی الله شان امره و شان را بر سر کافه انام الی یوم القیام محدود و مبسوط و ارا و این ضاعت
 از مقام معلوم مروج گرداشده و بین التفات خاطر عاظر کمیافا صبت آن درگاه مستنظر بوده
 می باشد و جادائق است که سعادت پایوس و شرف ملازمت عقبه علیه بر حسن احوال میسر گردد
 دیگر احوال ظاهر و باطن موجب حمد و ثناست و اختصاص کلی بکرم عزیزان است و تمسک بعروة
 و تقی نسبت ایشان و الحمد لله علی ذلک مخدوم زادگان علی الاطلاق علی الخصوص المخلص نام در
 الافاق کریم الشامل و الاطلاق تاج المملکت و الدین خواجه حسن حسن المداح و النایبقایه خدمات قبول
 درمانید ملازمان سده علیا و مبارزان میدان بقار بعد الفنا مولانا صلاح الدین و الدین و
 مولانا کمال الدین ابوسعید با سائر اخوان صفاء دعوات مشتاقانه تامل نمایند و السلام علیکم و
 رحمة الله و بركاته و تحیاته

مکتوب دوم قطعه من عجب انی اجن الیسیم و اسال عن اخبارکم و هم سعی و تشانتم
 یعنی و هم فی سواد با و و یطلبیم طبی و هم بین اهل صلی و شعر ان صورت تصویرت الطاف
 الی و و صورت تو معنی عن ناغناهی و خاک آستانه بسیده این بیت را اگر از میکند که بیت

Marfat.com

و لو ان لی فی کل نبت شعرة + لسانا ثبتت الشکر لکنت مقصرا + الطمان و عطفان از بندگی مخدوم
 و مخدوم زاده آحسن السدا و النامین صحبت مشامہ میرود انموفج امتنا و الطمان خاطر
 فیاض آن حضرت میدانند و ہر لحظہ امید واری در زیادت است حق سبحانہ و تعالیٰ سایہ
 ارشاد و نیاہی در ایر سر کا ذکر نام مستدام دارد مخدوم و مزادگان علی الخصوص خواجہ تاج الملک الدین
 خواجہ حسن و ملازمان عقبہ غلیبہ علی الخصوص مولانا صلاح الملک الدین و مولانا کمال الدین ابو سعید
 مع سائر الابرار و الاخیار بدعوات مخصوصانند والسلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ

مولانا نظام الدین خاموش رحمۃ اللہ تعالیٰ

ایشان افضل و اکمل اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین اند و تاخیر ذکر ایشان را سبب همان است
 کہ در ذکر خواجہ بزرگ و خواجہ علاء الدین قدس سرہا گذشتہ خدمت مولانا نظام الدین حضرت
 خواجہ بزرگ اور آوان تحصیل در صحبت یکی از علماء در نواحی بخارا دیدہ بودند و بعد از ان بصحبت حضرت
 خواجہ علاء الدین پیوستہ اند حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا نظام الدین علیہ الرحمۃ
 میگفتند کہ پیش از انکہ بملازمت حضرت خواجہ علاء الدین مشرف شوم و بخدمت ایشان
 پیوندم مرا مجاہدہ و زنیاضت بسیار بود و از آثار ریاضت فوارق عادات بسیار مشاہدہ می افتاد
 چنانکہ گاہی بعضی مساجد میرسیدم کہ مقفل بود و میفرمودم کہ در آیم اشارت بقفل میکردم کشادہ می شد
 و امثال این چیز بسیار ظاہر میگشت بعد از انکہ استماع افتاد کہ حضرت خواجہ علاء الدین عطار
 بسم قرند شریف آورده اند داعیہ شد کہ بملازمت ایشان رسم چون بہنزل ایشان رفتم اول
 بخدمت مولانا ابو سعید ملاقات واقع شد ایشان گفتند مولانا بسیار پاکیزہ اید وقت آنشد کہ ازین
 پاکیزہ گہا و زہد با گذریدہ مرا ازین سخن کراہتی شد و بر خاطر من گران آمد چون پیش حضرت خواجہ دادم
 ایشان نیز ہمین عبارت فرمودند کہ مولانا بسیار پاکیزہ اید وقت آنشد کہ ازین پاکیزہ گہا و زہد
 گذریدہ لیکن مرا از سخن حضرت خواجہ بیخ کراہتی و ثقلی نشد بلکہ آن کراہت کہ حاصل شدہ بود رفع شد
 کہ مقصود ایشان صحبت و توفیق حق سبحانہ بخدمت ایشان پیوستہ از بعضی اکابر منقول است کہ میگفتند

که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین نشسته بودم کنیزکی می‌پرسید که مملوک ایشان بود از پیش ما
 بیستمی گذشته در خاطر گذشته است که آیا حضرت مولانا درین کنیزک بملک بپوشید تصرفی میکنند یا
 فی الحال ایشان فرمودند که دل خود را با این نوع چیزها ملوث نمی‌باید ساخت اهل حق در میانند
 که بخاطر هر کس چه میگذرد حق سبحانه هزار بار بهتر از اهل حق میدهد اندوخته که چهل سال است که مرا
 احلام نیفتاده است بسبب آنکه روزی جماعتی از روحیان بمن فرود آمدند و گفتند که ترار حیات
 خود میباید کرد که احلام نیفتد زیرا که ترا از ان عمر ترا ج میشو و از نوبت چهل سال است که غایت
 انیمینی کرده ام و هفتاد سال است که مرا غسل احتیاج نیفتاده با وجود آنکه مست اهل بودند
 و اگر شمه از لطافت و صفاتی باطن خدمت مولانا علیه الرحمه حضرت ایشان میفرمودند
 که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه را لطافت بحد کمال بود و از اوصاف و احوال اخلاق
 مردم بسیار زود تاثیر می‌شدند و دعوی برین می‌کردند و الحق همچنان بود که هیچ چیز از اذن خود نمی‌گذشتند
 هر چه از اوصاف و احوال واقع شدی می‌گفتند این نسبت فلان است و آن صفت فلان هم حضرت
 ایشان میفرمودند که روزی خدمت مولانا می‌گفتند یکی از طرفیقه خانواده خواجگان قدس السه ابرو اجتم که
 مقرر داشته اند آنست که هر کس که می‌آید ایشان پیش می‌بینند که بعد از آمدن او چه بخاطر افتاد
 آنچه در خاطر لایح شد آن وصف و نعت اوست چون بسبب کمال صفات دل ایشان مصفا
 ماست آنچه ظاهر می‌شود منسوب بایشان نیست اگر آنچه ظاهر شد تعلق با ایمان و مسلمانی و ورود
 از نماز و روزه و تحصیل علوم دینی تعبیر باین طریق میفرمایند که نسبت مسلمانان دو بانست و
 نسبت علمی ظاهر شد و اگر محبت و عشق ظاهر میگردد و میگویند که نسبت جذبه ظاهر شد و هم حضرت
 ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین در تا شکند در منزل ما همان بودند و ما مقدم
 شریف ایشان را مقدم دانسته پیوسته در خدمت ایشان بودیم یک روز پیش ایشان نشسته
 بودیم ناگهان فرمودند آه نسبت گرانی ظاهر شد غالباً فلان کس می‌آید و یکی از اعیان شناس را
 نام بردند سبحان الله ولا اله الا الله ولا حول ولا قوة الا بالله گفتند گفتند بعد از زمانی آن شخص در آید
 خدمت مولانا فرمودند بیا بیفروش آمد بسبب شما پیش از شما آمده بود و هم حضرت ایشان فرمودند
 اند که خدمت مولانا نظام الدین نو ده ساله شده بودند در آخر حیات کسانند که در نسبت

ایشان نبودند با طور آن مردم در پیش ایشان مستحسن نبود اگر از دور میدیدند میگفتند فلان کس می آید و باری می آرد و نقل بار او را خراب خواهد ساخت رویداد او را عذر گوئید و بر گردانید یکبار در صحبت ایشان نشسته بودم که شیخ سراج نام مروی که در نقاشی می بود از دور در آمد نشست و خدمت مولانا را که چشم بروی افتاد اثر ریاضت در بشه دی احساس کردند ایشان را خوش آمد الحمد لله الحمد لله بسیار گفتند و اظهار محبت و سرور کردند لکن من این شیخ سراج را می شناختم مروی بود بغایت خود پسند و منکر او را اگر چه بحسب ظاهر ریاضتی داشت اما غیر خود کسی نمی پسندید بعضی می گفتند که اکابر دین را دشنام نیز میدهند خدمت مولانا الحمد لله میگفتند و من میگفتم که حالی معلوم خواهد شد که ناگاه خدمت مولانا مضطرب شده فرمودند که برخیز برخیز بر خیز هر چه تمامتر و میرا از مجلس خود دور سازند و هم حضرت ایشان میفرموده اند که روزی خدمت مولانا را در شکم شد بسیار اظهار وحی و الم کردند آخر تقصص کرده شد پس ایشان آتش آرد و سبب چه خام خورده بوده است و شکم او درد میکرد و هم حضرت ایشان فرمودند که یکبار کس آمد که خدمت مولانا نظام الدین را مرضی عارض شده است و در آن زمان در شاش در منزل ما مهمان بودند تعجیل پیش ایشان رفتم دیدم که آتش کرده اند و جامه بسیار بر ایشان پوشیده اند و چند کس خود را بر بالای ایشان انداخته و خدمت مولانا را تخریج عظیم گرفته میلرزند و دندان بردندان میزدند چنانکه در تب و لرزه می شود و آن تخریج هیچ نسکین نمی یابد و من از مشاهده این حال نهایت اندوه گین شدم ساعتی نشستم ناگاه یکی از اصحاب ایشان که بخدمت ایشان راهل تمام داشت گندم به آسیاب برده بود از دور در آمد با جامهای تر شده که در هوای سرد در جوی آسیاب افاده کرده و سرمای عظیم خورده و نهایت میلزید خدمت مولانا که در این دریا بکوشیدند که حرکت آریده و میازود گرم سازد که این سرمای اوست که من میخورم صفت حال اوست که در من سرایت کرده چون جامهای تراز او بر کنند و جامهای بزرگ در روپوشانیدند و او را گرم ساختند فی الحال تخریج ایشان نسکین یافت و بحال خود باز آمدند و بر فاستندی تشویش از حضرت ایشان استماع افاده که صیفرمودند روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه نشسته بودیم و ایشان کنالی در دست داشتند ناگاه منی موجب گریه عظیم بر ایشان استولی شد ایشان گفتند آه مرا چه شد مگر با این ایت اقدام حضرت ایشان گفتند

از خدمت مولانا این سخن عجیب و باستی که دریا بند که آن نسبت یکی از مبتدیان مجلس بود که بطریق حکایت
از ایشان ظاهر شد خدمت خواجه کلان رحمة اللہ فرزند بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین کاشغری
قدس سره از والد شریف خود نقل میگردند که ایشان فرمودند که روزی انگشت پای مبارک
مولانا نظام الدین علیہ الرحمۃ آبله کرده بود و جراحت شده فادسے را گفتند که مرہے سازنا
برین جراحت نہم آنکس مرہے آورد و بر انگشت پای ایشان نهاد بعد از ساعتی فرمودند
که دماغ مرا شولیشی که مردم را از خوردن بنگ عارض شود پیدا شد مگر باین مرہم چیزی از آن
آمیختہ فادسے گفت آری فرمودند پس اثر کیفیت اوست که در دماغ من سرایت کرده است روایت
اورا دور انداختند و امثال این حکایات از خدمت مولانا بسیار منقول است که ذکر آن جملة بطریق تفصیل

موجب تطویل است لاجرم درین مجموع برابر ادین مقدار اختصار افتاد

ذکر بعضی از قوتهای باطن ایشان رحمۃ اللہ حضرت مخدوم قدس سره در نفحات الانس
آورده اند که جناب مخدومی خواجه عبید اللہ ادام اللہ تعالی بقارہم فرمودند که خدمت مولانا
نظام الدین گفتند که یکی از اکابر سمرقند نسبت بما اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت
بیمار شد بموت مشرف گشت فرزندان و متعلقان می نیاز مندی بسیار کردند مشغولے کردیم
که در امکان بقا و حیات نیست مگر در ضمن ویرا در ضمن گرفتیم صحت یافت بعد از چند گاه
نسبت بہ نهمتی واقع شد کہ مقتضی باہانت و اذلال ما گشت و آن شخص میتوانست کہ در آن باب
سعی نماید و آنرا دفع کند اما خوشیستن داری کرد و خود را بران نیاورد خاطر ما از وی کوفتہ شد ویرا از
ضمن اخراج کردیم بنیاد و بپوشیدہ نماوند کہ آن بزرگ از اکابر سمرقند کہ در بارہ خدمت مولانا
خوشیستن داری کرده بود خواجه عصام الدین شیخ الاسلام سمرقند بودہ است و آن تہمت اہانت
کہ بخدمت مولانا رسیدہ بواسطہ فرزند ایشان بودہ است کہ بدعوات دغوایم خواندن و تسخیر
جن خسوب بودہ از انجنت بمعطات اہل حرم بازگشت کردہ و جمعی از ارباب بغرض یرا بجمت بعضی از
حرم نسبتی میگردند و تہمتی می نہادند و شمرہ از آن حال بسبع میرزا الفخ بیگ رسانیدہ اند فرزند
خدمت مولانا فرار کرده و اثر شامت آن شقامت و تہمت بخدمت مولانا نیز سرایت
کرده میرزا الفخ بیگ را عبرت شدہ و بغضب ہر چه تمامتر خدمت مولانا را طلبید تا صدان

ایشان را سر برهنه در عقب اسب سوار ساخته بوده اند و نزد میرزا الخ بیگ برده ایشان در
 باغ میدان جانی نشسته بوده اند و سر پیش انگنده مراقبه داشته اند که مرزا الخ بیگ از پیش ایشان
 گذشته ایشان بر نخاسته اند بعد از آنکه میرزا ایشان را طلبیده و سخنان عتاب آمیز آغاز کرده
 خدمت مولانا نظام الدین فرموده اند که جواب انیمه سخنان یک کلمه است میگویم من سلما نم
 اگر باورداری خوب و گریه هر چه خاطر میخواستی بفرمای میرزا از آن سخن متاثر شده فی الحال
 بر خاسته و گفته که ویرا بگذارید حضرت ایشان می فرمودند که بعد از این بی ادبی همیشه را
 باغ بیگ شکست و تشویش بسیار رسیده و در آن ولای بسوی عبداللطیف میرزا آمد و ویرا بگشت و هم
 حضرت ایشان می فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین بسیار بقوت بودند بدی شخصی پیش ایشان گفته
 بوده اند شخصی پیش ایشان متاثر و متغیر شده خطی بر دیوار کشیده اند آن شخص در همان ساعت مرده است
 خدمت مولانا محمد روحی که از کمال اصحاب حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره بودند نقل کردند که حضرت مولانا
 می فرمودند که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه نشسته بودم و مولانا سعد الدین لور که از دشمنان
 مقرر بود و از خالصان خدمت مولانا بود پیش ایشان شکایت بسیار کرد از طالب علمی که نسبت بخدمت مولانا بی ادبی
 و غیبت و اهانت و خباثت و امانت بجای می آورده و چندان گفت که خدمت مولانا متغیر ساخت اتفاقاً درین
 اثنا آن طالب علم خبیث منکر از دور پیداشد مولانا سعد الدین لور ویرا بخدمت مولانا نموده که اینک آن خبیث
 منکر نیست که میگردد و وی بی او با نه از پیش ایشان بگذاشت خدمت مولانا را غضب ستولی شد بچو یک
 صورت بر دیوار کشیدند آن خبیث فی الحال افتاد و بیوش گشت و خدمت مولانا بخانه در آمدند مردم
 بر سر او ریختند تا بینید که چه حال دارد مرده بود حضرت ایشان می فرمودند که خدمت مولانا یکبار
 در سر بخش آبی نشسته بوده اند و طهارت میکرده اند و شخصی آب دهقانی را کشاده بوده است آن
 دهقان تهنیل سمد آمده است خدمت مولانا را بر سر آن بخش نشسته دیده پنداشته که آب را ازین
 شخص کشاده شد و نیز از عقب ایشان آمده ولی ملاحظه دست بر ایشان زده و ایشان را سرنگون
 در آب انداخته چون ایشان در آب افتاده اند سر ایشان در آب فرو رفته آن دهقان فی الحال برکت
 آب افتاده و مرده و یکبار معتقدی ایشان راست گفته که میخواهم برای شما بیغی سازم بعد از مدتی
 آمده که باغ خود را نمی بیند و ایشان را لبان باغ آورده یک موطر بوده است که نصف او را

برای ایشان باغ ساخته بود و در آن اتمامی کرده و نصف دیگر از برای خود ساخته بسیار معهود کرده بود چون مولانا با بنجار آمده اند نصف باغ که بان شخص تعلق بوده در نظر مولانا بهتر آمده ناگاه از وقت ایشان آوازی برآمده است که بمیرد این آواز هیچ منقطع نمی مشد و چند جوهری را که گشته اند آن شخص افتاده مرده است حضرت ایشان حکایت میکردند که بعد از آنکه حضرت خواجہ علاء الدین قدس سره خدمت شریف را قبول کردند و ایشان بموجب اشارت حضرت خواجہ بخدمت مولانا نظام الدین صحبت بسیار میداشتند چنانچه پیش ازین گذشت یعنی از ارباب غرض بکفرت خواجہ چنان عرض کرده اند که مولانا نظام الدین را داعیه شیخی و بزرگی است و در آن باب سخنان بسیار گفته اند که سبب عبار خاطر شریف حضرت خواجہ شده است و از خدمت مولانا بسیار دربار شده و چون بکرات و مراتب این توفیق واقع شده در بخشی خاطر ایشان بغایت رسیده مولانا ما را طلبیده اند و خواسته اند که نوعی تقریفی کنند و در آن وقت ایشان در چغانیان و مولانا در عمر قدیمی بوده اند چون امر حضرت در رسیدن سید مولانا بی توقف روان شده اند و خدمت شریف نیز بهر اسی ایشان رفته اند خدمت مولانا بر درازگوش سوار بوده اند و خدمت سید شریف بر اشتیری ناگاه اشتر سید را در راه جو گرفته است بزخمی شده است مطلقاً اسکان سواری نمانده و در راه مغل شده اند خدمت مولانا سید را بر درازگوش خود نشاندند و خود بواسطه آنکه ضعیف ترکیب بوده اند بران اشتر جای سوار شده اند آن اشتر فی الحال روان شده چون سید این خرق عادت از مولانا دیده اند اشتر را بطریق نیاز مند می پیش ایشان کشیده اند و مولانا همچنان بر اشتر سوار چغانیان در آمده اند بعضی از اصحاب این صورت را نیز بکفرت خواجہ رسانیده اند که اینک دلیل دیگر بر آنکه مولانا را داعیه شیخی و بزرگیست اینست که خود بر اشتر سوار شده و سید را بر درازگوش نشاندند و ویر امر به خود ساخته تا که در راه اشتر را بطریق معاند پیش دی گذرانیده این مجموع سبب نقل عظیم حضرت خواجہ شده چون مولانا رسید بملازمت حضرت خواجہ رسیده اند در مجلس شسته اند همه اصحاب میکنند این آن روز است که بر چه حضرت خواجہ بمولانا نظام الدین داده اند عسکریه اتفاقاً آن روز هوا بغایت گرم بوده است و صحبت امتداد یافته آفتاب رسیده و همه مردم بر خاسته اند و حضرت خواجہ و مولانا هر دو در آفتاب بر هیات مراقبه توجه در مقابل یکدیگر نشسته بودند و آن مراقبه دو روز از کشیده و تا نیم روز بر داشته خدمت مولانا نظام الدین میفرمودند که من در آن

سید شریف

سید شریف

مراقبه و توجه خود را بمشال کبوتری یا قلم و حضرت خواجه ساچون شاهبازی کرد و عقب من پروراز میکرد
 بهر کجا که میگردیدم در دنبال من بودند آخر مضطرب گشتم پناه برو و عنایت حضرت رسالت آوردم
 صلوات الله علیه و سلم ناگاه درین اثنا بارگاه محمدی صلوات الله علیه و سلم ظاهر شد و در حجره عنایت و
 کف عافیت خود گرفتند و من در آن الوارلی نهایت آنحضرت صلی الله علیه و سلم نوشتم حضرت
 خواجه چون اینجا رسیدند ایشان را مجال تصرف ننماند از حضرت رسالت صلوات الله علیه و سلم بخدمت
 خواجه خطاب رسید که نظام الدین آن ماست کسی را بوی کاری نیست آن بود که حضرات خواجه
 سر بر آوردند و کیفیتی عظیم برخواستند و بخانه درآمدند از آن غیرت چند روز بیمار شدند و هیچ کس سبب
 آن بیماری را ندانست بعد از آن حضرت خواجه متوجه مزار خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره شده اند
 و خدمت مولانا نظام الدین را نیز اشارت کرده اند که همراه باشی خدمت مولانا بموجب فرموده حضرت
 خواجه متوجه مزار حضرت خواجه محمد شده اند و حضرت خواجه ایشان را مکی مزاده بوده اند که سوار شوند
 با آنکه خدمت مولانا پیر و ضعیف بوده اند همچنان پیاده از عقب حضرت خواجه که بهترند روان شده اند
 و بخت بسیار خود را برتر رسانیده چون حضرت خواجه بمزار رسیدند اندک زمانی را غالی یافته اند بعد از تجسس و
 نفرس چنان معلوم کرده اند که روح شریف حضرت خواجه محمد با استقبال مولانا نظام الدین رفته است
 در روضه را غالی گذاشته حضرت خواجه فرموده اند که حق سبحانه را نسبت بهر که عنایت باشد ما چه توانیم کرد
 بعد از آن بخدمت مولانا نظام الدین التفات بسیار کرده اند و آن غبار خاطر تمام مرتفع شده است
 و نیم حضرت ایشان حکایت میکردند که خدمت مولانا نظام الدین بولایت شام آمده بودند
 و در منزل ما مهمان بودند و اکثر اوقات در ملازمت و خدمت ایشان بسر می بردیم روزی
 در صحبت ایشان نشسته بودیم که مولانا زاده فرکتی چند پوست بزه دباغت کرده بچشم نیازمند
 بخدمت ایشان آورد ما بر خود گرفتیم که برای ایشان پوستین دو زانیم چون پیش پوستین دو زان
 بردیم از ایشان معلوم شد که جهت گریبان پوست می باید بدارک آن مشغول شدیم در هوا سردی بود
 مولانا زاده پیش ایشان بطریق طبیعت گفته که خواجه در تمام پوستین اهلالی میکنند مجرود این سخن در
 باطن مولانا تفری نهایت و بی غایت پیدا شده و متاثر شدند و فرمودند که اجماع است باری
 اجماع کسی را از نسبت بیرون می آرد بعد از آن آغاز سخن کردند که در زمانه که مادر سمرقند بودیم

خواجه عصام الدین رامضی قوی عارض شد و مشرف بر موت گشت اولاد می پیش ما آمدند نیاز مند
 و التماس بسیار کردند که بر سر بالین خواجه رویم نفییم دیدیم که خواجه رفتنی است در برداشتن باروی لوقف
 کردم فرزندان وی نیاز مندی از حد گذرانیدند و میالغ و ابرام کردند و ما را بیمار ساختند و خاطر بران
 گماشتیم و خود را اثبات کرده خواجه را در ضمن حیات خود گرفتیم و نسبت خود در آوردیم خواجه
 صحت یافت بعد از چند گاه ما را واقعه عظیم روی نمود که دست و گردن ما را بسته سر برهنه از میان
 بازار با گذرانیده پیش میسرزایع بیگ بردند و خواجه عصام الدین در آن زمان شیخ الاسلام بودند
 بود آن مقدار توانست که ما را از میرزا در خواهد و در رساندن از طویشتن داری و ایهال وی ما را قهر و
 غیرت آمد و میرزا ضمن اخراج کردیم چون از نسبت برآمد فی الحال افتاد و مرد بعد از تفریب این حکایت
 متوجه بنفیر شدند و گفتند که خواجه واقف باشید که شما نیز از نسبت برآمدید بجز در این سخن که گفتند نقل عظیم خود
 مشاهده کردم چنانچه از مجلس ایشان و بکلیه بسیار بر فاسم و چون مرید ایشان نبودم متوجه مزاج شیخ
 خاندان ظهور شیخ عمر باغشالی قدس سه بهاشدم و نزدیک قبر ایشان نشستم و بحسب باطن
 عرض حال خود کردم و از ایشان مدد خواستم در آن نشستن و توجه چنان معلوم شد که بعد در دو غایت
 عزیزان بر بطصوری و محتوی آن بار که خدمت مولانا متوجه بنفیر ساخته بودند هم برای ایشان افتاد و
 آن نقل از من زائل شد بر فاسم و متوجه خدمت مولانا شدم چون پیش ایشان رسید دیدم که مولانا
 بر حال خود نشسته اند و با مولانا زاده فرکتی و جمعی از اصحاب صحبتی گرم دارند و هیچ نشستی نیست
 من نیز نشستم و منفکر و متعجب شدم که تحقیق معلوم شده بود که آن بار متوجه مولانا گشت سبب
 چیست که اثر آن ظاهر نشد درین اندیشه بودم که بکلیه مولانا فریاد بر آورده اند که خیزید خیزید که باز آن
 و مرا گرفتند باز بر فاسم و ایشان بلبتر مرض افتادند و در آن مرض از دنیا رفتند حضرت ایشان در آن
 عارضه خدمت مولانا قاسم را علیه الرحمه که یکی از اعظم اصحاب حضرت ایشان بودند تجدد و بیمار در
 خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه تعین فرمودند بوده اند خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه میفرمودند
 که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه درین مرض بسیار سبک است و می گفتند که خواجه را بر این گفتند
 و هر چه درین مدت حیات خود پیدا کرده بودیم از ما گرفتند و ما را در آخر کار منجلس ساختند با آنکه حضرت خواجه
 علاء الدین قدس سره که در نهایت قوت و کمال تصرف بودند هر چند سعه نمودند که نسبت این بنفیر

تصرف تو اندر کردتوانستند پوشیده نمایند که لفظ نسبت و لفظ بار و ده کلمه است که در عبارات و اشارات
 خواجگان قدس الله ارواحهم بسیار واقع شده است گاهی نسبت گویند و از آن طریق که کیفیت خود بود
 و محمود که این طائفه علیه خواهند و گاهی صفت غالب بلکه نفس کشی اراده کنند و گاهی بار گویند و گاهی
 نسبت خواهند چنانکه گویند فلان باری آورد یا فلان ما را در بار ساخت وقتی که یکسے ملاقات کنند
 که بطریق ایشان مناسبی نداشته باشد و از نسبت او متاثر شوند و اگر چه آن کس از اهل سلوک
 یا اهل علم و تقوی باشد زیرا که نسبت این عزیزان فوق همه نسبتهاست و بر غیر غایت بار خاطر
 ایشانست و گاهی لفظ بار گویند و از آن مرضی و عرضی اراده کنند چنانکه گویند فلان بار فلان بروی
 یا فلان بار بر فلان انداخته مرا و ایشان رفع مرض یا حواله عرض باشد و منتهی نماید که رفع مرض حواله
 عرض مخصوص بطبقه خواجگانست قدس الله ارواحهم خدمت والدین فقیر عالیه الرحمه بفقیرے گفتند
 که تو شب جمعه بیست و یکم جمادی الاولی سده سبع و ستین و شمانمایه متولد شدی و در صبح این جمعه
 بزرگوار از خاندان حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره به نیت سفر حجاز از ما و راه النهر به سبزوار
 آمد و چند روز در منزل اقامت فرمود و مادران صبح جمعه ترا بروی دست گرفته پیش ایشان بردیم
 ترا فراتر گذاشتند و بانگ نماز در گوش راست تو گفتند و اقامت در گوش چپ و پیشانی ترا بوسه
 دادند و گفتند این کودک از ماست و بعد از سه روز ترا مرض ام العصبیان عارض شد و آن بیماری
 مهلکست اطفال را ما ترسیدیم و چون آن مرض آهسته آهسته او یافت بار دیگر ترا پیش ایشان آوردیم
 و مرض تو عرض کردیم گفتند باکی نیست و بار ترا فراتر گذاشتند و در کنار خود نهادند و از فرق تا قدم ترا
 دست کشیدند و گفتند با او کارهاست شما دل جمع دارید بعد از آن دیگر اثر از آن مرض بر تو پیدا
 و چون طالبان خدمت آن دیار بر حال آن عزیز بقدر اطلاعی یافتند صحبت ایشان را ختم کردند
 بخدومت میشتافتند روزی ایشان از فقیر پرسیدند که فلان جوان از بزرگ زادگان و نصیبی
 این شهر که به از یادنی التفات میدارد چند روزست که پیدانیست آیا جهت آن چیست من گفتم
 یک هفته شد که بدردندان عظیم افتاده است و یک طرف روی وی درم کرده فرمودند که
 وی جوان قالمیست خیریتا بعبادت وی رویم در ملازمت ایشان بسر بالین آن سیدزاده
 رفتیم دیدیم که دروسه ورم بر بستر افتاده است و از غایت وجع تب کرده می نالد بعد از پرسش

او زبانی سکوت کردند و چنان معلوم شد که متوجه مرض او گشتند و بعد از ساعتی سر بر آوردند آن درد
 بندگان ایشان منتقل شده بود و همان طرف روی مبارک ایشان درم کرده با درد دندان حرارت
 و روی درم کرده بر فاستند آن جوان صحت تمام یافته بمشاکو ایشان تا در صبح برون آمد ایشان دو هفته برود
 دندان مبتلا بودند حضرت ایشان میفرمودند که آنچه از اکابر خاندان خواجگان قدس السداد و احم منقول
 است که در بار مردم درمی آیند یکی از دو صورت میتواند بود یکی آنکه وقتی که آشنای عزیز را مرضی بد ملای با
 ابتلا محصیته عارض میشود ایشان طهارت میسازند و نمازی گذارند و تفرغ و زاری میکنند
 و از حضرت حق سبحانه در میخواستند که او را از ان عارضه پاک و مطهر گردانند و صورت دیگر آنست که صاحب
 مصدر آن مرض یا محصیته خود را میمانند و بجای وی خود را اثبات می کنند و بعد از طهارت و نیاز
 تمام تفرغ و زاری میکنند و بعد ق و اخلاص توهم و اطمینان رجوع می نمایند و آن مقدار خاطر
 مشغول میدادند و بهمت بر می گمارند که او را بتامی از ان ابتلا خلاصی و بخاتی میسر میشود و میفرمودند
 که در وقتی که یاری و عزیزی بیمار است او را بهمت مد کردن بسیار خوب است مرد برد و نوع میباشد
 یکی آنکه بهمت بتامی مصروف باشد که مرض مرتفع شود و دیگر آنکه در وقت مرض تفرقه خاطر بسیار میباشد و بتامی
 خاطر جمع نمی شود بهمت مد فرمایند که خاطر متفرقه مرتفع شود تا آنچه مقصود اصلی است نصیب لعین گردد

حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الشکره

در اوایل حال تحصیل علوم اشتغال داشته اند و کتب متداوله تحصیل کرده بوده اند و جمعیت صورتی
 نیز داشته اند چون داعیه این طریق پیدا کرده اند ترک و تخریر کرده تمام بصحت مولانا نظام الدین
 علیه الرحمه پیوسته اند خدمت خواجگان ولد عزیز حضرت مولانا سعد الدین قدس سره میفرمودند که والد
 میگفتند که در سن هفت ده سالگی بودم که است که پدر مرا همراه خود به تفرقه اند و ایشان همیشه بطریق
 تجارت مشغول داشتند با طراف و جوانب از برای کسب معاش آمدند مسکین کردند و در آن سفر
 که مراد بوده اند پسری بجاییت صاحب جمال هم در سن من همراه بوده مرا بوسی علاقه محبتی شده
 شبی در خانه کلردان سزای بهم بودیم بهایوی خواب کردیم چون شمع نشانده شد فرودم بخواب
 رفتند در خاطر من افتاد که دست و پا گیرم چشم خود را بران مالم هنوز دست فراز کرده بودم که
 و چو گوشت خانه شن شد مردی با بهیت شمش روشن بست گرفته از ان شکاف در آمد و بجانب

فروگزیست و نیز برگذشت و گوشه دیگر ازان خانه شق شده وی ازان شکاف بیرون رفت و غائب
 شد حال بر من بگشت و مستند شد م و آن علاقه نماند و هم حضرت خواجه کلان نقل کردند که والد
 ما در سن دوازده سالگی بوده اند که همراه پدر خود بسفر رفته اند روزی بر در کاروان سراسی
 نشسته بود و اندوهمی سوداگران در آن نزدیکی با یکدیگر محاسبه مناقشه و ماجرای داشتند و
 گفتگوی ایشان دور دراز کشیده و تا وقت استوار برداشته آخر گریه بردند دستلی شده و بی اختیار
 گریته اند بمتابه که آن جماعت از گفتگوی خود باز ایستاده متوجه ایشان شده اند و پرسیدند
 که شما را چه شد که بے موجه در گریه شدید فرموده اند که از صبح تا این زمان من حاضرم که شمارا
 از خدای خود بیخ یاد نیامد از پس که برابر شمارم آمد بی اختیار گریه بر من افتاد چون ایشان را
 بعد از تحصیل علوم ذوق این طریق پیدا شده بملازمت خدمت مولانا بنظام الدین علیه الرحمة
 پیوسته اند و سالها در خدمت و صحبت ایشان بوده اند و بعد از چند سال با جازت ایشان عربیت
 سفر مبارک حجاز کرده بجز آسان آمده اند و در هر ات بصیبت مشایخ وقت مثل حضرت
 سید قاسم تبریزی و مولانا ابو یزید پورانی و شیخ زین الدین خولانی و شیخ بهار الدین عمر
 قدس الدار و احم میر سیده اند و در حق حضرت سید قاسم قدس سره میفرموده اند که ایشان گدای
 صفائی عالم اند درین زمان همه حقائق اولیا پیش ایشان جمع است و در حق مولانا ابو یزید پورانی
 قدس سره میفرموده اند که ویرا بخدای بیخ کار نیست هر کاری که هست خدای راست بوی و در حق
 شیخ بهار الدین عمر قدس سره میفرموده اند آئیندوسی مجازی ذات افتاده است غیر ذات بیخ چیز
 مشهور وی نیست و حضرت شیخ زین الدین را کمال تشریح ستایش میکرده اند خدمت مولانا علاء الدین
 که از کبار اصحاب ایشان بودند میگفتند که حضرت مخدوم مولانا سعد الدین میفرمودند که در سبادی حال
 که بهرات آمده بودم شبی در واقع چنان دیدم که مجبوس بود بزرگ و جمیع اولیا و مهتات حاضر بودند مرا
 بان مجمع در آورند و بر مجموع حاضران مقدم نشانند الا دوتن یکی شیخ ابو عبد الله طائفة و دیگری
 خواجه عبدالقادر انصاری اتسی کلام و از غیر خدمت مولانا علاء الدین اسماح افتاده که حضرت مولانا
 سعد الدین روح فرمودند که چون ازان واقعه باز آمدم اثر عونت در خود یافتم بر خاستم و در آن
 دل شب برفت میفرستم و برای دفع آن رعونت چاره می جستم ناگاه کردی بشدت هر چه تمامتر نیت

حاضران

چنان برپای من زد که تا صبح فریاد میکردم و در آن درد و محنت ازان رعوت غلط شدم حضرت
مخدوم قدس سره در نفعات الانس آورده اند که خدمت مولانا را می گفتند که بعد از چند سال که
بصفت حضرت مولانا نظام الدین علیه الرحمه مشرف بودم مراد اعیه زیارت درین شهر یعنی
زادها الله تعالی تشریف آفرید که گوی شد از ایشان اجازت خواستم فرمودند که هر چند منم نگریم
ترا امسال در میان قافلہ حاجیان نمی بینیم و پیش ازان واقعه ادیره بودم که ازان متوسم بودم
و ایشان گفته بودند که برترس چون بیروی آن واقعه را بخدمت شیخ زین الدین عرض کن
که مرد تشریح است و بر جاده سنت ثابت و مراد ایشان خدمت شیخ زین الدین غولسے بود
رحمۃ اللہ تعالی که در آن روز در خراسان در مقام ارشاد و شیوخت متعین بودند چون بخراسان رسید
رفتن بکج همچنان که خدمت مولانا نظام الدین گفته بودند که در توقف افتاد و بعد ازان بسالهای
بسیار میرشد چون بخدمت شیخ زین الدین رسیدم و آن واقعه عرض کردم ایشان گفتند که با جمعیت کن
و در قید ارادت مادر آئی گنم عزیز می که این طریقه از ایشان گرفته ام هنوز در قید حیات اند شما این ایبر اگر
میدانید که در طریقت این طائفه چنین جائز است چنان کنم ایشان فرمودند که استخاره کن گنم مرا با استخاره
خود اعتماد نیست شما استخاره کنید گفتند نو استخاره کن که با هم استخاره کنیم چون شب سید استخاره کردیم
که طبقه خواجگان بزیارتگاه بری که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند درآمد و درختها را میکنند و دیوار را میکنند
و آثار و غضب در ایشان ظاهر بود و انستم که این اشارت بمنع است از آنکه بطریق دیگر در آیم خاطر من
فازع شد پای در از کردم و با سودگی بر خواب نهادم چون با ما در مجلس شیخ درآمد بی آنکه من واقعه خود
بایشان گویم گفتند طریق کی است و همه یکبار میگردد بهمان طریق خود مشغول باش اگر واقعه باشکلی پیش
آید با بگوئی آنقدر که تو انیم مد کنیم حضرت مخدوم قدس سره در نفعات الانس پیش ازان بنیاد آورده
و اشارتی با استخاره شیخ قدس سره کرده لیکن از بعضی محادیم چنین استماع افتاده که حضرت
شیخ نیز بنا بر وعده با استخاره آن شب توجه کرده اند در نفعی بغایت بلند و بزرگ دیده اند که
شاخهای بسیار دارد حضرت شیخ داعیه کرده اند که یک شاخ بزرگ ازان درخت بشکنند و جدا سازند
هر چند سعی کرده اند و زور آوردند میر نشده است بدون صبح حضرت مولانا ملاقات کرده اند فرمودند
که طریقی کی است شما بهمان طریق خود مشغول باشید خدمت مولانا شمس الدین محمد روحی علیه الرحمۃ

میکشند که حضرت مولانا ای مافرو دند که چون از دست مولانا نظام الدین علیه الرحمہ اجازت
 سفر حجاز طلبیدم گفتند قائله را در باد دیدیم و لو بایشان نبود می خاموش گشتم و بعد از چند روز باز
 اجازت خواستم گفتند در لیکن از ما وصیتی قبول کن زنده آن کار کنی که ما کردیم و پشیمان شدم
 و این خیالت را بقیامت تو ایم بر دگر گاه که اثر فراموشی از تو ظاهر شود و اعمال آن قوت فخریه کنی چنانچه
 ما کردیم نسبت بنواجم عصام الدین و بعضی منکران و نا اهلان و این قصه در ذکر مولانا نظام الدین
 آنجا که بیان قوت های باطنی ایشان مذکور شده حضرت مولانا سعد الدین فرمودند که من این نشان
 این وصیت را قبول کردم و بعد از چند گاه مرا کیفیت دست داد که هرگز چشم بر من می افتاد و فی الحال
 پیوسته میگشتم و اگر نزدیک من می آمدند پاک می شد و من در مبادی ظهور آن کیفیت در کنج خانه
 خزیدم و چار و شبانه روز بیرون نیامدم و هرگز از دور پیدا شدی و میل اختلاط من میکرد
 است اشارت میکردم مانع میشدم نمیکند چشم که نزدیک من آید تا وقتیکه آن حالت کیفیت منحل شد
 من فوات الفاسه قدس الله سره مخفی نماند که کسی از کبار اصحاب ایشان بعضی از کلمات
 قدسیه ایشان را جمع کرده و طریقه اذان در ضمن شانزده رسوخ ایرادی یاب

رسوخ میفرموده اند که هر کاری را فرض کنند شغل بحق سبحانه اذان آسان ترست زیرا که هر چیزی
 که هست اول آنرا می جویند بعد ازان می یابند و حق سبحانه اول می یابند بعد ازان جویند
 اگر اول نیافتی کی میل کردی مصرع تا تو نه بینی جمال عشق نگیرد کمال معنی این سخن که حضرت مولانا
 سعد الدین قدس سره فرموده اند آنست که اول حق سبحانه بر باطن بنده بصفت امدت که آنرا تجلی اراده
 گویند ظهور میکنند و بنده بعد از وجدان آن تجلی مرید و طالب حق سبحانه میشود پس درین صورت با
 بر طلب مقدم باشد و مصرع دیگر آن بیت نیست مصرع می شنوی و وصف حال است بایستند
 رسوخ میفرموده اند که کسی که را دوست میدارد رسوخ او را دوست دارد اگر چه غیرت
 محبت متعلقه آنست که محبوب را محقق دارد لیکن از غایت محبت سعی آن دارد که او را منگری نباشد
 نمیداند که چه حیل اندیشد و تا چه تدبیر کند که همه متقد و طالب او شوند هر چه می که هست و هر صفتی که
 میسر میشود و صفت آن محبوب میکانند تا باشد که طالب او شوند

رسوخ میفرموده اند که هر گاه موی بر تن تو بواسطه حالی متغیر متاثر شود از نلی آن موی سے با چه رفت

رشته سیف فرموده اند که خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که حجاب میان بنده و حق سبحانه همین
 انتقالش صورت کونی است در دل و این انتقالش بسبب صفتهای پراکنده و سیر با و دیدن الوان
 و اشکال گوناگون زیاده می شود و در دل خانه میکند و محبت و مشقت تمام نفسی می باید کرد و دیگر
 از مطالعه کتب و گفتن و شنیدن سخنان رسمی و کلمات شتی آن نقوش می افزاید و از مشاهده
 صورت میل و استماع نعمات و سازهای طرب انگیز آن نقوش در حرکت و تموج می آید چون جمله
 موجبات بعد و غفلت است از حق سبحانه و طالب رانمی آن کردن واجب است پس باید که از هر چه
 خیال رومی افزاید بواجبی اجتناب نماید و بادل صاف توجه بجناب حق سبحانه کند سنت الهی برین
 جاری شده که بی محنت و مشقت و ترک لذات و شهوات حسی این معنی دست نمیدهد راجحی که بچونیز در
 آخرت است و در روی درین سرای فانی ریخ کشیدی دیگر ابدال بدین آسود می این عالم را
 هیچ نسبتی آن عالم نیست گوید در میان بیابان سبب نهایت خشکاش و آینه افتاده است
 رشته فصل بهار بوده و یکی از اصحاب ایشان بعضی رساله های نوشته میخواسته که چون تمام شود
 کند درین اثنا بملازمت ایشان رفته این رباعی مشهور خوانده اند که رباعی با یار بگلزار شدم
 رگبذری به بر گل نظری نگندم از بیخبری به دلدار بطعنه گفت شرمست با دوا به رخسار من
 اینجا و تو در گل نگری به پس فرموده اند که اگر گشت میروی و از گشت خطی داری از حق سبحانه
 غافل و اگر حفظ نداری چرا میروی و رساله های نویسی اگر عمل خواهی کردن یک سخن بس است که
 بخدمت مشغول باش و اگر عمل نخواهی کرد چرا می نویسی و فرموده اند که یکی وزیر آسانی این سخن
 در همه جا میرود و هر چه از غیر حق است سبحانه فی گفتی و خلاص شدی

رشته سیف فرموده اند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه می گفتند که سکوت انفع است از
 کلام زیرا که از هر سخن حدیث النفس حاصل میشود و فیض الهی هرگز منقطع نیست بالغ در یافتن
 فیض حدیث النفس است از صحبت اولیاء الله دل خود را از حدیث النفس نگاه میباید داشت
 زیرا که ایشان را گوش میست که آن حدیث را بان گوش می شنوند و مشغول وقت ایشان میشود
 کسیکه بمطالعه کتابی مشغول است اگر یک از خارج سخن گوید مشغول وقت او می شود و بجا اگر
 گس بر ورق می نشیند نشویش می باید چینی که بسبیل دوام توجه و مشغولی بجناب حق سبحانه معیار

هر آنکه حدیث نفس مشوش ایشان میشود و نمیکند اردو که مشغولی گفته کسی که طفل گریبان دارد و گریه او
 مشوش وقت است میگویند که پستان در دهان او نه تا خاموش کند کسی باید که پستان ذکر در دهان
 دل نهد تا شیر معنوی خوردن گیرد و دیگر گفتن در آید و از خیالات و حدیث نفس خلاص شود و باز نسبت
 به حال بعضی دیگر ذکر گفتن نیز حدیث نفس است

رشحه شریزی اصحاب را مخاطب ساخته میفرموده اند که ای یاران دانید که حق سبحانه و تعالی برین عظمت
 و بزرگی باشد در غایت نزدیکی است و برین اعتقاد باشید که اگر انیمغنی حالا شمار معلوم نشود
 لیکن دائم باید که با ادب باشید و ظواهر و باطن در خانه تنها باشید پای دراز نکنید و در ظواهر
 شرمند و سرافکنده و چشم پوشیده نشیند در سر و علانیه و ظاهری باطن با خدا راست باشید
 چون ب حفظ این آداب قیام نمایند این معنی شمارا بتدریج معلوم شود باید که همیشه خود را با ادب
 و باطنی آراسته دارید آداب ظاهر آنست که با او امر و نواهی شرع ایستادگی نمایند و دائم بوضو باشید
 و استغفار و کم گفتن و احتیاج در جمیع امور و قبیح آثار سلف صالح باشید و ادب باطن بسیار شوار
 اسم آداب دل را از خطور اغیار نگاه داشتن است چه خیر و چه شر هر دو برابر است در حجاب
 بودن از حق سبحانه

رشحه میفرموده اند که حق سبحانه پیغمبر خود را صلوات الله علیه و سلم طریق مراد به تعلیم کرده است آنجا که
 فرموده تا کمون فی شان و تا ملوا منه من قرآن و لا تعلمون من عمل الا کما علیکم شهودا و ان فیضون
 فیه اصل مسأله اینست که حق سبحانه فرموده است و حضرت رسالت را صلوات الله علیه و سلم تعلیم کرده
 خلاصه کار اینست که حجاب حق سبحانه مشغول باشید حق سبحانه بر بنده از همه چیزها نزدیک تر است
 و از نزدیک تر گفتن هم نزدیک تر است چرا که در حال قرب عبارت نمیکند و گفته که قرب را عبارت
 در آورد بعد میشود قرب نه آنست که گوئی با و نزدیک شدم یا از و عبارت تو ان کردی که در قرب
 که تو در وی گم شوی خود را و غیر خود را گم کنی و هیچ ندانی که کجا بودی و از کجا آمدی و مطلقا نه عبارت
 نتوانی کردی پیش بزرگی خبر آورد که فلان شیخ از قرب سخن میکنند آن بزرگ و بر گفت چون
 شیخ رسی گوی که اینجا که ما ایم قرب بعد است قرب عبارت از ما بودن است آنجا عبارت
 کجا گنبد

رشحه میفرموده اند که در هر نفسی که گزید و واقف می باید بود حق سبحانه حاضر و ناظر است باید که از
حق سبحانه شرم دارد و از غفلت نه و در زود حق سبحانه تشنه و سرزنش کرده است با جعل بعد از آن
قلبیتمی نه جو ف در درون یک آدمی دو دل نیست که یکی را بدینا مشغول دارد و یکی را بحق سبحانه
در درون آدمی یکدل است اگر بدینا مشغول سازد از حق سبحانه بی بهره ماند اگر متوجه بحق سبحانه
گردد از دل او روزنه بسوی حق سبحانه کشاده شود و ازان روزنه آفتاب نهی الهی تا فتن گردد
آفتاب که طلوع کرد از مشرق تا مغرب هر زره که هست نور او بهره بیاید و نور او بر همه می تابد
اگر خانه بود که آنرا روزنه باشد هر آنکه ازان نور بی بهره ماند پس اگر دل حاضر است حضور او بمشابه آن
روزنه است ازان رنگد نور فیض وجود بوی خواهد رسید و اگر غافل است آن نور از وی دور خواهد گذشت
بیت دوست هر خطه در تو نظر میکند چون تو از غافل از تو گذر می کنند

رشحه میفرموده اند که طاعات موجب وصول بجهت است و ادب در طاعت سبب قرب حق سبحانه
کاملان مشایخ قدس اللہ ارواحهم بر امتد که در ابتدای باید که باطن خود را صافی گردانند تصفیه
تذکیه مشغول گردانند و اتم مراقبه دست و پد و الا هر چه اند اعمال صالحه بجای آورد آب در قاشی زیاد
میکند مصرع هر چه گیرد علمی علت شود کم از شاگرد جولانی نمی باید بود که بیانی باید که آری شده پیوند
کردن بیاموز و کار یاد گیرد و هنوز کجا است طالب می باید که بجد و جهد تمام سعی کند تا در فنی خواطر
استاد شود و دانند که چگونه فنی می باید کردن و در ابتدا باید که هیچ چیز مشغول نشود مگر فنی خواطر آنها که
رسائل مطالع میکنند و سخنان از انجامی چینی از آنها ایشان را هیچ نفی نیست اینها همه بکار بیاید
راه حق سبحانه و کار او رفتنی و کردنی است نگفتنی و شنیدنی اگر کسی پیش با و شاه بغداد نشسته باشد
و در حضور با و شاه دائم تواند بود و با و شاه گفتنی بشام فرستاده باشد ازان مکتوب غایبان خطی
میکند بغایت کسی جاہل بی عقل غافل باید که از حضور با و شاه با اختیار خود دور رود و از برای خواندن
آن مکتوب از بغداد بشام روی نه

چرا

رشحه میفرموده اند که هر که بکجا همه جا و هر که همه جا هیچ جا

رشحه میفرموده اند که برهنه باز دار و هر که پر خور و انواع بیماریها در وی پدید آید برای دفع بیماری
دار و خور و تاهت باید چون صحت یافت باز پر خوردن گرفت باز دار و خور و صحت یافت همچنین باید

کرده اند و در عاقبت آن دار و دار را ضرر کلی رساندند همچنین کسی که گناه کرده و انابت نمود باز گناه کرد و باز انابت نمود و باز گناه کرد این انابت که در ازل گناه تمامی باز نیارد و در روی اثر عظیم نکند مثل گناه دیگر است از این جهت است که اهل الدنیا پرهیز کلی بر خود گرفته اند و ترک همه کرده و بحق سبحانه مشغول گشته

تا ناگاه در مرض غفلت نمیرند

رشته شریفه صیغه مودده اند که حضرت شیخ صید قدس سره گفته است که استاد من در مراقبه گریه بود و وقتی گریه دیدم بر سر سوراخ موشی نشسته و چنان متوجه وی گشته که موسی بر اعضای وی حرکت نمیکند منعی در وی نگریستم ناگاه به سرم نگاه کردند که ای دون بهمت من در مقصود نواز موشی کمتر نیستم تو در طلب من از گریه کمتر باش از آن روز باز در مراقبه افتادم بیت دانی که مرا یار چه گفت است امروز جز ما کس در منگر دیده بدوز

رشته شریفه صیغه مودده اند که دائم بیا حق سبحانه باشید تا غایتی که از خود غائب شوید حق سبحانه از همه لطیف تر است هر که لطافت بیشتر مشغولی را بحق سبحانه بیشتر جلاوه و موزه دوز از آن کس که خس حرام میکند لطیف تر اند از ایشان خس کشی نمی آید باز از ایشان لطیف تر است آن تحمل ندارد که جلاهی و موزه دوزی کند لایان از نیز از آن لطیف تر اند بزازی نمی توانند کرد باز جماعتی که بحجاب حق سبحانه مشغول اند از همه لطیف تر اند ایشان را سر و دل آن نیست که بغیر حق سبحانه مشغول شوند اگر بر کوع روند خوش نمی آید که از آن باز آیند مگر بسجود روند خوش نمی آید که سر از سجده بردارند این طائفه از همه لطیف تر اند تحمل آن ندارند که یک چشم زدن بغیر حق سبحانه مشغول باشند انبیا بر حال ایشان غیبت می برزند از آن جهت که درجات و کمالات ایشان از درجات و کمالات انبیا زیاده است لیکن ایشان را اشرف حالی است که دائم در قرب حضرت حق اند و حضرت حق ایشان را از نظر خلق پوشیده داشته است هر سبیل به نام ایشان را بخود مشغول گردانیده پادشاه جمع امور ممالک را یکی از مقربان خود تفویض می نماید و او پادشاه در ممالک تصرف میکند و دیگر اقباب و ارباب و آب و وضو پادشاه ترتیب میکند و دائم پیش پادشاه است البته اگر منصرف در ممالک است نزد پادشاه مقرب تر است برگزیده تر و مرتبه درجه وی عالی تر و هر آنکه اگر قابلیت وی بیشتر نبود در ممالک نشدی لیکن آقباب در این اشرف وارد که دائم در قرب پادشاه است و همه

فایده او میکند و بجز او مشغول نیست و گردوی کجا و متصرف در مملکت کجا آنکه متصرف در ممالک است
از جهت قرب دوام و خدمت بادشاه است که بر آفتاب دار غبطت سے برد در شک درود
رشته در معنی این بیت که حضرت مولوی رومی قدس سره فرموده اند بیت ای دیده عجایبها
بلکه عجیب نیست این معشوق بر عاشق بی روی نه باوی فی ۴ میفرموده اند که اگر کسی هزار سال
پرواز کند معنی بی روی نه باوی فی را در دنیا بد پس چگونه قرب حق سبحانه تعالی را ادراک تواند کرد لیکن
چون سعی کند و بخدمت مشغول شود حق سبحانه تعالی را چندان ادراک و یقین کرامت فرماید که این معنی را در یاد
که حق سبحانه تعالی بی روی نموده است و او عظمت نموده اهل الله را یقین حاصل میشود که بی هیچ نوع
گمان و تردیدی مانند در بود و وجود حق سبحانه تعالی بی هیچ کس را در بود و وجود خودی نیست هر چند با
در بردار در چشم پوشاند و خود را کم نمیکند و فراموش نمی سازد و در شک نمی افتد
رشته میفرموده اند که چون ذکر مجرد از لباس حرف و صوت عربی و فارسی شود و مجرد از جمیع جهات
آن زمان بمقام شجرت رسد و طالب هم وقت از وی بر تواند خورد قوله تعالی توئی اکهار کل صین ذکر
چون حب است که شجره معرفت از وی میروید کما قال سبحانه مثل کلمه طیبه کشره طیبه همچنانکه شجره از
حب میزند نوید حرف که مجرد از لباس حرف و صوت و عربی و فارسی و شکل و لون و کیفیت و کم
و مجرد از جمیع جهات است از مضمون کلمه ظاهر میشود
من خوارق عاده انه قدس سره حضرت مولانا علاء الدین که از اجله اصحاب حضرت مولانا
سعد الدین بودند و ذکر ایشان خواهد آمد بجز مولانا من بیمار بودم حضرت مولانا بجا آمد تا آمدند بر کتاف
صفه شستند و لحظه مراقبه کردند و سر مبارک پیش نگه کردند و بر سقف آن صفا بالای سر مبارک ایشان
در یکچه بود ناگاه موشی از کنار آن در یکچه قدری خاک پاشید و برگردن و گردن ایشان ریخت سر آید
بالا نگرستند و باز مراقب شدند آن موش قدری دیگر خاک پاشید باز برگریستند همچنین سه بار
این صورت واقع شد بار چهارم برگریستند و از روی غضب گفتند ای موشکابی ادب
انگاه بر خاستند و بیرون رفتند و من بر فراش خود نشسته بودم و از آن صورت بحالت بسیار در شتم
بعد از لحظه دیدم که بران در یکچه گریه پیدا شد و در کسین نشست ناگاه موشی قدری خاک پاشید آن گریه
در حبت و بر پنجه خود موش را از آن سوراخ بیرون کشید و کشت و قدری از آن بخورد و وی شرم

دوران روز آن گریه هرزه موش ازان سوراخ بیرون آورد در هم فاسد بگذاشت در برخت مولانا
 علامه الدین که وی نیز از جمله مخلصان حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بود نقل کرده است که در کان
 جامه فروشی دواشتم روزی محصلی در صورت پیاده روان برای آورد و خشونت و سفاهت آغاز کرد
 دوران محل برابر ادای و برات او قدرت نبود متحیر شدم مقارن این حال حضرت مولانا پیدا شدند
 چون آن تشدد از او دیدند دست مبارک بردوش وی نهادند و گفتند بی داور زبان خود را
 نگاهدار چون دست ایشان بدوش وی رسید بهیوش گشت و در میان بازار بعلبطی مدتی مدید
 بدان حال افتاده بود و ایشان بر در دکان من نشسته بودند چون بحال خود آمده نیاز تمام برنگاشت
 و در دست و پای ایشان افتاد و روی بر پشت پای ایشان نهاد و ازان شغل انابت کرد و
 روی درین طریق آورد و هم وی نقل کرده است که والدۀ فرزندان عالم بود و از حمل او چهار ماه
 گذشته بود دوران ایام قصد اخراج آن جنین کرد و جنین از پشت وی برفت و او مشرف بر موت
 شد و حال برو گشت با اضطراب تمام نزد ایشان دویدیم دیدیم که مردم بسیار از علما و صلحان نزد
 ایشان جمع آمده اند و مجال پیش رفتن سخن کردن نیست متحیر شدم و ندانستم که چه چاره کنم چون چشم
 ایشان بر من افتاد در الحال بر خاستند و بجانب منزل روان شدند و جمعی از اصحاب در عقب
 ایشان می آمدند در آن اثنام پیش خود خواندند و گفتند آن ظالمه را بگوی که کیبار دیگر در فلان
 تاریخ این حرکت کرده بودی و ترا عفو کرده بودیم این بار نیز عفو کردیم اگر بار دیگر این ظالم تو صا
 شود سزای خود به بینی من خوش دل شده تمجیل گشتم چون بخانه در آمدم دیدم که حال
 او بصلاح آمده و ازان مرض اثری نمانده و قصه را بوی باز گفتم بگریست و گفت راست
 فرموده اند دوران تاریخ کیبار قصه کرده بودم و از مردان جستم پس بجز احمد کرد که دیگر مثل آن قصه
 نکند خدمت مولانا علامه الدین گفتند که در آن فرصت که در ملازمت حضرت مولانا می بودم
 روزی قاضی از ولایت قوهستان رسید و مکتوب والدین آورد که مرا بمبالتنه و تا کید بلوغ
 طلبیده بودند تا که خدا سازند ازین صورت بغایت ملول شدم که مبادا از شرف ملازمت
 ایشان محروم شوم با خود گفتم چون ایشان برین مضمون مکتوب اطلاع یابند هر آینه مرا نگاه خواهند داشت
 و نخواهند گذاشت که بقوهستان بروم چون پیش ایشان در آمدم هنوز مضمون مکتوب را

عرض نکرده بودم که فرمودند چون بمبیا لاج طلبیده اندی باید رفت من متعیر شدم و از رفتن چاره
 ندیدم بعد از آنکه بلازمت پدر و مادر رسیدم بعد از آن هفت ماه که خدا ساختند و هشت سال آنجا ماند
 لیکن در آن مدت همیشه متوجه خدمت ایشان بودم و از باطن شریف ایشان استفاضه مینمودم و
 در آن دیار عالمی ظالم بود که در توجیه مال و اخراجات بر من تعدی بسیار میکرد و ظلم میداد از حد میگزراند
 و من هیچ نمیدانستم که دفع ظلم می بچ طریق کتم آخر سیاطن منوجه حضرت مولانا شدم و استخافه کردم
 شب ایشان را بخواب دیدم که یز و کمانی بدست دارند ناگاه آن عامل در برابر پیداشد ایشان
 آن نیز را بر کمان نهادند و بر کشیدند و بجانب وی انداختند چون بیدار شدم با خود گفتم تا چه بلا
 پیش آن به بخت خواهد آمد روز دیگر نزد وی رسیدم و گفتم مافراس که بلای عظیم روی تبهوار در بختید
 و استهزا نمود و سخنان بی ادبانه گفت بعد از سه روز یک نیمه تن ویران فوج دریافت و دیگر برخواست
 و هم حضرت مولوی فرمودند که در آن ایام که در ولایت قوهستان بودم یکبار مقدار تخم پلید برداشتم بودم
 روزی بر درخت بلند برگ می بریدم و در انشای آن کار نسبت رابطه می ورزیدم ناگاه شانس که
 پای بران شستم شکست و من از بالای درخت جدا شدم دیدم که حضرت مولانا ما پیدا شدند و مرا از
 هوادری بودند و سالم بر زمین نهادند چنانچه بهیچ عضو من آسیبی نرسید این معنی را پوشیده می داشتم و
 چون بلازمت ایشان شرف شدم فرستم که قصه فلج آن عامل ظالم و افتادن خود را از درخت بعرض
 ایشان رسانم پیش از آنکه من سخن آغاز کنم فرمودند که افتادن ظالمات دیگر است و افتادن مظلومان
 دیگر و هم خدمت مولانا میفرمودند که در مسادی احوال چون حضرت مولانا مرا تعلیم ذکر دل کردند
 در سهرات فرمودند که پیش من ذکر می چند بدل بگوی من آغاز کردم و دل را بذر که مستنول ساختم
 فرمودند که همچنین کن و در ذکر دل را حرکت ده بلکه مفهوم ذکر را بر دل حمل کن تا وقتی که دل
 از مفهوم ذکر متاثر شده خود ب حرکت در آید آن زمان کار بوی باز گذارد و در آن محل که ایشان از
 حرکت دل من خبر دادند مرا عقیده نبود که در سمه روی زمین کسے ظاهرا باشد که از درون مردم و
 احوال دل خلق آگاه باشد که من درین تعجب و تحیر افتادم و از ذکر باز ماندم متفان این حال فرمودند
 که چه حیران مانده و الله که مراد بلخ مرید است بقال در پس پاچال ایستاده و من این خانه
 دل ویرا به از وی میدانم بعد از اطلاع برین معنی مرا کیفیت عظیم دست داده دیگر و این ایشان را

محکم گرفتیم از خدمت مولانا محمد رحیم که برادر فرورد حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
 السامی بودند متغول است که می فرموده اند من در مبادی احوال باعمال الکسیری و شغل به آن مشغول
 بودم و بجهت اوقات شریف صرف آن می نمودم و تجربه بسیار بدست آوردم و نشان بانزویک
 کار مشاهده کردم آنچه حق بود ظاهر نمی شد و من در شغل و ترک آن ترود خاطر دیشتم و ازین جهت
 بغایت شکسته بال و پریشان حال بودم روزی درین پریشانی و سرگردانی به بازار خوش
 در آمدم چون نزد یک لیسر چارسو رسیدم و در میان کثرت مردم افتادم ناگاه کسی از عقب من
 در آمد و دست در گردن من انداخت باز گریستم دیدم که حضرت مولانا سعد الدین اندامی است
 و نیاز مندی نمودم ایشان فرمودند که بی درایت کیمیای تو را کنم تعلیم که در الکسیر درصفت
 نیست و رو قناعت گزین که در عالم کیمیای به از قناعت نیست و این فطوره خواندند و روانی
 برگزشتند بعد از رفتن ایشان ارادت آن شغل بنام از دل من زایل شد و خاطر بهیچکی از ان
 و غده خلاص یافت و یقین دانستم که آن تصرفی بود که بنا بر محض شفقت از ایشان نسبت لغیر
 صادر شد خدمت مولانا علاء الدین میفرمودند که در ادکل حال که ملازمت حضرت مولانا اختیار
 کردم و ایشان بزرگ تحصیل علوم رسمی اشارت فرمودند بعضی سبق ارا که در فن عربیت و
 منطق و کلام دیشتم بنام گنبد اشتم اما پیش امیر سید اصیل الدین محدث علیه الرحمه کتابی در
 حدیث میگذرانیدم و نزد یک باختر رسیده بود با خود گفتم حدیث خواندن مانع نخواهد بود بار
 آن کتاب را تمام کنم صبح مشنبه بود که جزو حدیث را بر دیشتم و از درون شهر بجله حل کرده
 که خدمت سید انجالی بودند متوجه شدم چون قدم از دروازه ملک بیرون نهادم دیدم که
 بندگران از آهین برپای من پیدا شدند چنانچه قدم بدشواری بر میباشتم ازین صورت بغایت
 متوحش و متحیر شدم و در مردم می نگریدم که آیا چه میگویند دیدم همگیس باین معنی حاضر شده
 بمحنت تمام از پل روان گذشتم و درین اثنا دیدم که دستار از سر من ربوده شده سر برهنه بماندم
 زوحش و تحیر من زیاده شد یک دو قدم دیگر نهادم فرجی از کتف من بلودند همچنین در هر دو
 قدم چیزی از تن من ربوده می شد تا دستار فرجی و میان بند و قبا و پیراهن تمام رفت و من
 بانه از ارباندم و آن بندگران برپای من بودند نزدیک لیسر بازارچه پاپوش و زان رسیده بودم

با خود گفتم که اگر یک قدم دیگر پیش می‌رفتم از آن زمان رسوا میشوی فی الحال از آن
 برگشتم دیدم پیر من پیدا شد و پیر من فرود آمد و تبر موسی که چیزی از من گم شده بود چون قدم
 من با شما میرسد آنچه ای خود می‌آید چون قدم از آستانه دروازه در شهر نهادم دیدم که آن بندگرا
 از پای من برخواست و ناپیدا شد فی الفور باده از مطالو لوفور ملازمت ایشان شتافتیم
 دیدم که در مسجد جامع جائی بمراقبه مشغول انده است آدم و ششم ناگاه سر مبارک بر آوردند و بجانب
 من توجه نموده قسمی فرمودند از تبسم ایشان مرا معلوم شد که آن تصرفی بود که از ایشان واقع شده
 بود و تم خدمت مولوی فرمودند که روزی مراقب عظیم طاری شد و خزن قوی در وقت چنانچه بی‌وقت
 شدم بر خاستم و بدر سرای حضرت مولانا آدم و متوجه ایشان گشته بمل آغاز درخواست و زاری
 کردم که عنایتی کنید مرا ازین الم و اندوه بیرون آرید درین حال بیرون آمدند و آثار بسط از ایشان
 ظاهر بود تبسم کنان پیش آمدند و بدست راست گریبان مرا گرفته بگشودند و بعد از آن سر انگشت
 شهادت را بر اثر که کردن من نهادند فی الحال در باطن من سروری و در دل من خوری و حضور می
 حاصل شد و التماسی در سینه من پیدا گشت که مدت چهار ماه متصل دل چون گل می‌شکفت و بقیه می‌خیزد
 و آثار بر شیره که من ظاهر بود مشابه که لبم از خنده فراموشی آمد و خدمت مولوی فرمودند که شب با جمعی از
 اهل رسم و عادت اتفاق رقص و سماع افتاد چون صبح ملازمت ایشان آدم جمعی از اکابر با
 آنجا حاضر بودند ایشان از روی غضب نظری بجانب من کردند فی الحال دیدم که باری عظیم بر من
 افتاد بند شستم که کوهی بزرگ آوردند و بر کتف من نهادند چنان منحنی شدم که بینی من بر زمین نزدیک
 رسید و نفس من تنگی کرد و متعاقب شد و عرق از چین من چکیدن گرفت و بیم آن بود که رابطه حیات
 منقطع شود خدمت مولانا شهاب الدین احمد بر خندی علیه الرحمه که از دانشمندان متجرب و از کبار اصحاب ایشان
 بود و ذکر بعد ازین خواهد آمد چون عجز و بیچارگی مرا دید بجانب ایشان بجهت درخواست من تواضع
 نمود و نیاز مندی کرد ایشان بعد از ساعتی متوجه خدمت مولانا شهاب الدین احمد شدند و فرمودند
 که مرد سیرابی شکسته بدان گندگی را چنان پاک بپسازد و می‌پزد که طبایع سلیمه تناول آن غیبت
 می‌نماند مانیز در پاک ساختن بعضی نفوس کم از این سیرابی نیستیم این گفتند و کت دست راست را
 بر کت دست چپ نهادند و دست بر دست مالیدند فی الحال آن بار از کتف من برخواست

آن گرانى زائل شد خدمت استادى مخدومى حافظ عیاش الدین محدث علیہ الرحمہ کہ از اجل علمائى از آن
 و از اعیان پیرات بودند و بنظر حضرت سیدقا سم تبریزی قدس سره رسیده بودند و ملازمت شیخ مبارک الدین
 عمده الدین بزرگوار ایشان شیخ نور الدین محمد قدس الله روحها بسیار کرده و نزد سلطان ابوسعید میرزا
 قرب تمام داشتند بمرتبہ کہ گاهی بالای تخت میرزای نشستند و برای وی شنوی میخواندند مگر مودود
 کہ روزی در مسجد جامع بملازمت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره رسیدم و در آن مجلس لبس از علمای
 فقر حاضر بودند و در وقت نعال فرود از همه حاضران مردی فقیر قزوستانی نشسته بود و حضرت مولانا
 سکوت کرده بودند ناگاه همه بر او رو کردند و آن مرد قزوستانی را پیش خود خواندند و دست وی را گرفته
 بدست من دادند و فرمودند کہ میرا تو سپردیم و در مدد و حمایت وی تقصیر نکنی من قبول کردم و مرا بکنی
 از حاضران مشربین سپارش معلوم نشد تا بعد از پانزده سال کہ حضرت مولانا وفات یافته بودند و در زمان
 میرزا سلطان ابوسعید شخصی پیدا شد کہ بعد از مردم را بتمت جودى میگرفت و مبلغهای کلی حواله
 میکرد و اتفاقاً آن مرد قزوستانی را گرفته بود چون وی مالی و جهانی نداشت کہ سبب خلاصی وی
 شود کاروی برگشتن قرار گرفته بود تا دیگران تبرسند و کار آن گیرنده و پیش رود و باز روی گرم شود
 آخر هم بن انجامید کہ رسی در گرون دی کرده بدروازه عراق آورند تا آنجا وی را زردار آورند درین نشان
 از پیش میرزا برگشته بودم بمنزل خود میرتم بدروازه رسیدم از تمام خلائق دیدم رسیدم کہ پیشو گفتند فقیر را بتمت
 جودى گرفته اند و میخواهند کہ بکشند من پیش آمدم چون چشم دی برین افتاد فریاد کرد کہ ای حافظ من آن فقیر قزوستانی
 ام کہ حضرت مولانا سعد الدین در مسجد جامع مرا بشما سپارش کردند و فرمودند کہ در مدد و حمایت وی تقصیر نکنی و
 قبول کردید اکنون وقت مدد و حمایت است چون تنیز روی نگریستم نشناختم فی الحال براه خلاص کردم و این
 عنان برافتم و بملازمت میرزا شافتم و قصه آن فقیر و سپارش حضرت مولانا را عرض رسانیدم میرزا آن تممت گفته
 را بجای آن فقیر سیاست فرمود و آن فقیر و سایر مردم از ثروی خلاص یافتند و خدمت حافظ بعد از تقریر این
 حکایت این دو بیت از شنوی خوانند شنوی از پس صد سال هر چه آید برود پیرے بنید معین موبدو گریه
 وید او باقی بود و زانکہ دیدش وید خلاقى بود خدمت خواجه شمس الدین محمد کوسوی بحضرت مولانا سعد الدین
 رحمة الله صحبت بسیار میداشته اند بعضی از اجله اصحاب ایشان چنین گفتند کہ روزی خدمت خواجه
 بحضرت مولانا گفته اند کہ مراد و شکل عظیم پیش آمده است و حقائق توحید کہ از حال آن عاجزم و کس نمیدانم

Marfat.com

که آن مشکل تواند کشود و از نیت خاطر من در بارست میخوانم که سفری اختیار کنم باشد که کسی را ایم که
 این بار از خاطر من بر دارد و حضرت مولانا فرموده اند که شما فردا صبح بخت حال آن مشکلات متوجه
 این جانب شوید شاید که احتیاج بان نشود که سفر باید کرد خدمت خواجہ روز دیگر آمده اند چون چشم ایشان
 بر روی حضرت مولانا افتاده نعره زده اند و بخود گشته متی در آن بخود میمانند و بعد از افاقت و
 شعور این بیت از شنوی خوانده اند بیت ای جمال تو جواب هر سوال مشکل از تو حل شده بی قیل و قال
 پس دغدغه سفر از خاطر مبارک ایشان مرتفع شده است روزی محرمی در خلوتی از خدمت خواجہ پرسیده
 است که شمار آن روز چه شد که متی بیوسن افتادید و بعد از آن ترک سفر کردید فرموده اند که چون
 چشم من برابر روی راست مولانا سعد الدین افتاد یک مشکل من حل شد و چون چشم برابر روی دیگر
 ایشان افتاد مشکل دیگر تفع شد از لذت و ذوق آن فریاد کردم و بخود افتادم در لغات الانس
 مذکور است که یکی از درویشان که بصحبت ایشان میرسد چنین حکایت کرد که مراد مجلس و عطف که معارف
 درویشان میکند تغیر بسیاری شد فریاد نعره بسیار میزد و از آن محبوب می بودم یک وز آنرا
 بعضی ایشان رسانیدم گفتند هر گاه که ترا تغیر می افتد مرا بخاطر درمی آورد در آن وقت که ایشان سفر
 حجاز رفته بودند مراد یکی از مدرسه ها که آنجا غزیری و عطف میگفت آغاز تغیر شدن گرفت با ایشان توجه کردم
 دیدم که از مدرسه در آمدند پیش من رسیدند و دوست خود را برد و شهای من نهادند من از خود بیرون
 رفتم و بیوسن افتادم آن زمان که مجال خود آدم مجلس و عطف بر شکسته بود و اهل مجلس رفته بودند و آنجا
 بمن رسیده بود و آن روز آخرین پنجشنبه بود از ماه رمضان که بعد از آن تا عید دیگر پنجشنبه نبود آنرا دعا
 گرفتم که چون ایشان از که بیایند با ایشان عرض کنم چون ایشان از که تشریف آورند و بجهت
 ایشان مشرف شده و جمعی پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا ببوسم ایشان رسانم روی بمن
 کردند و گفتند پنجشنبه بود که بعد از آن تا عید پنجشنبه دیگر نبود و فات حضرت مولانا سعد الدین قدس سره
 نماز پیشین روز چهارشنبه بوده است هفتم ماه جمادی الاخری سده شصین و ثمانمائه از بعضی بابلی
 استماع افتاده که روز قمریت حضرت مولانا خدمت خواجہ شمس الدین محمد کوسوی قدس سره مجلس نهادند
 و عطف فرمودند و در آنجا عطف بر سر غیر این بیت خوانند بیت یک مشت خاک آئین
 شد روزگار و منمود و جو باقی و بس خاک توده شد حضرت مولانا سعد الدین را قدس سره

از دستوری نسبت شریف در شهر سادات ملازمت ایشان بنام

دو فرزند بزرگوار بود یکی خواجه محمد اکبر المعروف بخواجه کلان که توفیق انحراف در سلک اصحاب حضرت
ایشان یافته بوده اند و دو بار از میرات بلازمت آن حضرت با و رار النهر شتافته در کرات اولی
که راقم این حروف متوجه آستانه بوسی حضرت ایشان بود در قریه چل دختران بصحبت خواجه کلان
مصرف شد و آن نوبت ثانی خواجه بود که بملازمت حضرت ایشان میرفتند چون فقیر را دیدند تعجب
شده پرسیدند که کجا میروی و چه داعیه داری فقیر بچلی از دغدغه خود عرض کردم بشانت بسیار نرو
و فرمودند باید که از ماجده انشوی تا بموافقت و مرافقت یکدیگر این راه قطع کنیم قبول کردم ایشان
احمال و اطفال و متعلقان فقیر را نزدیک خود آوردند و در آن سفر شفقت و مرحمت و عنایت
بسیار میکردند چون به جملار رسیدیم اکثر احمال و اطفال خادمان و متعلقان را آنجا گذاشته هم
در خدمت خواجه با جمعی از اصحاب حضرت ایشان که بر سر مزارع بخارامی بودند متوجه ولایت فرستادیم
و در نسیف بسعادت ملازمت حضرت ایشان سنسد گشتم و در خلال مجالس انقیات بیک
والطاف بیحد و شمار از حضرت ایشان نسبت بخواجه کلان مشاهده می شد و بسی نقلها از مصیبت
و خصوصیتی که بحضرت مولانا سعد الدین قدس سره داشته اند استماع می افتاد روزی در خلوتی خدمت
خواجه را بطریق لفظی و اثبات امر کردند و فرمودند که باین طریق مشغول باشید و چون بهر آن مرحمت
کنید هر که برای شما آید و برانیز با این طریق خواهش و تعلیم ذکر کنید و والد بزرگوار شما مولانا سید
چون بهر آن رفته اند سلوک ایشان هنوز تمام نشده بوده است اما در میرات یاران پیدا
کرده اند و ایشان را بر کار داشته و خود نیز مشغولی تمام کرده اند تا کار با پیش رفته است و سلوک
ایشان نهایت رسیده شما نیز باید که کار را با شید تا هم با تمام رسد پس این ثمنوی خوانند که نسبت
حاصل آمد که با جمیع باش و به چوبت گرازی باری تراش و بعد از چند گاه که حضرت ایشان حج
را اجازت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز مراجعت و ملازمت والدین امر فرمودند این
فقیر بنا بر امر آن حضرت در مرافقت خواجه باز به بخارا آمد و ایشان آنجا روزی چند مکث فرمودند
و فقیر با اجازت ایشان زود متوجه خراسان شد و بعد از یک و ماه ایشان نیز بهر آن آمدند
و همیشه بحال این کمینه طفت می بودند و الطاف بسیار می نمودند تا بعد از پانزده سال بجز زندی
برداشتند و به بندگی قبول فرمودند روزی حضرت محذوف مولانا نورالدین عمید الرحمان جای

لله در خواجه
ایشان بنام سادات
کلان صاحب
دوازدهم
سفر حج
تسلیه و تفریح
والدین نیز بیک
ایشان است

قدس سره بقربی در صفت خواجه کلان و پاسکے طینت ایشان این مصرع خوانند کہ مصرع خاک
 او بہتر ز خون دیگران و فرزند دوم حضرت مولانا قدس سره خواجه محمد اصغر المشہر بخواجه خورد
 بودند کہ از علوم ظاہری و اخلاق باطنی بہرہ تمام داشتند و بہر دو خواجه حافظ کلام اللہ بودند و
 مطلع بر دقائق تفسیر و حقائق تاویل و فوات حضرت خواجه خورد در ولایت زمین داور واقع شد و
 شور سنہ ست و تسع مایہ و بعضی از خدام نفس ایشان را از انجا بہرات بر آوردند و بہر تحت مزار در عقب
 والد شریف خود مدفون اند رحمہما اللہ تعالیٰ رحمۃ واسعہ

مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ السامی

لقب اصلی ایشان عماد الدین ست و لقب مشہور نور الدین ولادت ایشان خرچرہ جام بودہ است
 وقت العشار الثالث والعشرون من شعبان المعظم سنہ سبع عشر وثمانین ہجری در قصیدہ شرح بال
 بشرح حال کہ مشتمل است بر مجملی از دقائق حالات ایشان در مدت حیات جنین فرمودہ اند کہ قطعہ
 بسال ہشت صد و ہفتادہ ز ہجرت نبوی + کہ فرزند مکہ بشیر ب سر ادقات جلال + زواج قلہ پرہ از گاہ
 عز قدیم + بدین حنیف ہو است کردہ ام پرہ بال + پوشیدہ نما ند کہ نسبت شریف حضرت مخدوم
 بشیخ عالم عادل امام المجددین وارث علوم الانبیاء والمرسلین امام محمد شیبانی رحمہ اللہ میرسد
 کہ از اعظم مجتہدان ست در مذہب امام اعظم ابوحنیفہ کوفی رضی اللہ عنہ بودہ است و یکی از صحابین
 است و ہو محمد بن عبداللہ بن طاؤس بن ہریرہ الشیبانی و کان ہریرہ ملکاً بعتہ او و اسلم علی ید عمر بن الخطاب
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ذکر فی کتاب المغنی انہ کان من الامام محمد و ابی حنیفہ رحمہ اللہ قرابۃ قریبہ و کان
 محمد الحسن ابن عبداللہ بن طاؤس بن ہریرہ و ہو ملک اسلم علی ید عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ و
 ابوحنیفہ نغان بن ثابت بن طاؤس ہریرہ و آلد ایشان مولانا نظام الدین احمد دشتی و جد ایشان
 مولانا شمس الدین محمد دشتی از مشاہیر اہل علم و تقویٰ بودہ اند منسوب بجدہ دشتی از محروم و صاحبان
 کہ بواسطہ بعضی حوادث زمان از وطن الوقت بولایت جام آمدہ اند و بامر قضا و فتویٰ شہغال نمودہ و بامر
 و پدر ایشان از فرزندان امام محمد شیبانی ست چہ مولانا قوام الدین محمد از فرزندان امام محمد در ان لا
 کہ از ولایت خود بدیار جام آمدہ اند صبیحہ خود را اورسلک از دواج مولانا شرف الدین حاجی شہاب
 مقتدی نقاہت پناہ قتل کردانیدہ و نتیجہ آن از دواج ولادت مستورہ است کہ مولانا شمس الدین محمد

بدرستی

ویرا در جبال مناکحت خود در آورده و از وی مولانا نظام الدین احمد که والد شریف ایشانست متولد شده
 و آباء ایشان تا در ولایت جام ساکن می بوده اند در کتاب سجالات و قبایح عبارت شتی می نوشته اند
 چون رخت اقامت کشیده اند لفظ جامی بجای آن رقم میزده اند در آن سال که حضرت مخدومی متولد
 شده اند خاقان مغفور شاه رخ سلطان انارالعد بر نامه بر تنخیر ممالک عراق و فارس دست یافته بوده است
 ذکر اشتغال حضرت مخدومی به تحصیل علوم در مبادی حال و رجوع ایشان بابل
 فصل و کمال چون ایشان در صغیر سن بمراه والد شریف خود بهرات آمده اند در مدرسه نظامیه
 اقامت کرده و بدرس مولانا جنید اصولی که در علم عربیت ما هر بوده و در آن فن شهرت تمام داشته در آنده
 و میل مطالعه مختصر تحقق کرده چون آن درس حاضر شده اند جمعی بقرات شرح مختصر و مطول مشغول بوده
 ایشان با آنکه هنوز بجد بلوغ شرعی نرسیده بوده اند در خود استعداد فهم آن یافته اند مطالع مطول
 حاشیه آن پرداخته بعد از آن بدرس مولانا خواجه علی سمرقندی که از اعظم مدققان روزگار بوده و
 از اکمل ملانده حضرت سید شریف جرجانی رحمة الله در آمده اند سیفر نمودند که وی در طریق مطالعه
 نعلی مثل بود اما قریب بچهل روز از وی مستغنی توانستی شد بعد از آن بدرس مولانا شهاب الدین محمد
 جاجری که از افاضل مباحثان زمان خود بوده و از سلسله متمدن حضرت مولانا سعد الدین قفازانی حرم
 میر سیده اند سیفر نموده اند که چند گاه بدرس وی میرفتیم از وی دو سخن شنیدیم که بکاری آمد یکی در کتاب
 تلویح که بعضی اعتراضات مولانا زاوۀ خطائی را دفع میکرد روز اول برای آن اعتراض دوسه
 مقدمه الفاکر و آنرا باطل ساختیم و مجلس دیگر بعد از تامل وافی صورت جوابی بیان کرد که فی الجمله
 داشت سخن دیگری در فن بیان از مطول مانع بود و آنکه مناقشه می نموده و اگر چه آن سخن او اصل
 نیاده و قعی نبوده و تعلق بلفظ و عبارت کتاب میداشت اما در توجیه وی استقامتی بود و تبه از آن
 در سمرقند بدرس قاضی روم که از محققان عصر بوده میرفته اند در طاقات اول مباحثه واقع شده بوده است
 و تکبیر را بنجامیده بالآخر قاضی بسخن ایشان آمده مولانا فتح العبد تبریزی که از دانشمندان قنبر بوده
 و پیش میرزا افغ بیگ مرتبه صدارت دهمته حکایت میکرده است که در آن مجلس که میرزا قاضی روم را
 در مدرسه خود در سمرقند اجلاس کرد همه اکامیر و افاضل جهان در آن مجلس حاضر بودند قاضی روم در آن
 مجلس بنفریب ذکر مستعدان و خوش طبعان میگرد در صفت مولانا عبد الرحمن جامی چنین فرمود که

تفصیل

تالیف سمرقندست هرگز بحدت طبع و قوت تصرف این جوان جامی کس از آب آموخت بدین جانب
 عبور نکرده مولانا ابو یوسف سمرقندی از شاگردان مقرر قاضی روم نقل کرده است که چون حضرت
 مولانا عبدالرحمن جامی بسم قند آمدند اتفاقاً بشرح تذکره در فن مہیات اشتغال نمودند و تصرفات
 برجیہ معدودہ کہ قاضی برخواستی آن کتاب ثبت کرده بود و سالها قرار یافته هر روز در مجلس ازان
 سخنان مقرر یک دو سخن بمقام حکم و اصلاح میرسید و قاضی ازان بجایت ممنون میشد و در آن
 اوقات شرح مختص خمینی را که نتیجہ از کار دی بود در میان آورد و ایشان در آن تصرفات میکردند کہ
 هرگز بخاطر قاضی نرسیده بود روزی در ہرات مولانا علی توشہی بہیارت در رسم ترکان ہمتای عجیب
 بر میان بسند مجلس شریف ایشان در آمدہ است و تقریب شبہ چند بجایت مشکل از دقائق فن بسیار
 القا نمودہ ایشان بدینہ ہر یک را جوابی شانی گفتہ اند چنانچہ مولانا علی ساکت شدہ و متحیر ماندہ و
 ایشان بسبیل مطایبہ فرمودہ اند کہ مولانا در ہمتای شما بہتر ازین چیز نبود مولانا علی بعد ازان
 بساگردان خود میگفتہ است ازان روز بازمرا معلوم شد کہ نفس قدسی درین عالم موجود بودہ
 است بعضی از محادیم میفرمودند کہ این قوت بنا بر آنست کہ مشغول بطریق خواجگان قدس اللہ
 تعالی ارواحہم مدظلہم و مقوی قوت مدردہ است و کیفیت قوت مباحثہ ایشان و غلبہ ہستیلا بر ہم سبقان بکہ
 بر استادان امر مشہور و مقرر بودہ است آیام تعطیل ایشان بفرغت بال و آسودگی حال میگذاشتہ و طبع
 دراک ایشان باندیشہای دیگری پرداختہ وقتے کہ بدرس میرفتہ اند بسیاری بودہ کہ جزوی از یکے
 ہم سبقان میگرفتہ اند و لفظ مطالو میفرمودہ اند چون بدرس حاضر شدہ اند بر ہمہ غالب می بودہ اند
 مولانا معین تونی میگفتہ است کہ ایشان چون بدرس مولانا خواجہ علی درمی آمدند ہر شبہ کہ از تاج طبع
 مستعدان در میان می افتاد بر بدیہ ایشان آنرا دفع میکردند و ہر روز دو شبہ ہار و اعتراف خاص
 در آن مجلس از آثار مطالو خود میگذاشتند و میرفتند و ایشان بنا بر بعضی از رسوم علوم کہ باز بسند
 بسامع بودہ است مجلس درس اہالی روزگار حاضرے شدہ اند اگر نہ در نفس لامر ایشان را بتلمذ کسے
 احتیاج نبودہ بکہ بر بدرس ان حوزه چرس غالب می بودہ اند روزی از استادان و معلمان ایشان سخن
 در میان افتادہ بودہ است ایشان فرمودند کہ ما پیش ہیچ کدام از استادان آنچنان سبقتی نگذاشتہ ایم
 کہ ایشان را بر ما غلبہ و استیلا بودہ باشد بکہ ہمیشہ بر یکے در بحث غالب بودہ ایم

بسیار

احیاناً با سلسبیری میگردند و هیچ یک را در ذمه صاحب استادی ثابت نیست و با بحقیقت شاگرد پر خودم
 که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شده است که ایشان صرف و نحو پیش والد خود گذرانیده بوده اند
 بعد از آن در علوم عقلی و معارف لغتین ایشان را چندان کسی احتیاج نمی شده است روزی را و اول
 حال خدمت مولانا شیخ حسین و مولانا داؤد و مولانا محسن که اصحاب المشارکین فی البعث بوده اند اتفاقاً
 کرده بحیث تحصیل علوم و طیفه بدرخانه بعضی از امر او بزرگ میرزا شایخ میرفته اند این استتین ایشان را
 گرفته کشان کشان همراه برده اند و بدربخانه آن میرزانی انتظار کشیده اند بعد از ملاقات چون بیرون
 آمده اند ایشان فرموده اند که موافقت و اتفاق من با شما همین بود و دیگر این صورت از من امکان
 ندارد و بعد از آن دیگر برگزیدگان در خانه هیچ کس از اهل جاه و ارباب دنیا بازگشت و نرد و نگرند همیشه
 در زاویه فقر و فاقه پای محبت در دامن صبر و قناعت کشیده اند تا مضمون سخن شیخ نظامی قدس سره
 در حق ایشان بطور آنکه که شنوی چون بهد جوانی از بر تو + بدر کس نرفتم از در تو + همه را بر درم
 فرستادی + من نینواستم تو میدادی + میفرموده اند که در ایام شباب برگزین بمنزلت و خواری
 در ندادیم چنانچه اکثر مستعدان و افاضل سمرقند و سمرات پیاده در رکاب قاضی بدم و مولانا خواجی علی
 سمرقندی میرفتند و ما برگزین ایشان موافقت نمودیم بلکه برگزین عادت ارباب و ارباب بلازمت در
 ایشان نیز رغبت کردیم و بواسطه آن تقیض تمام بوصول طیفه را بدینست

ذکر وصول حضرت مخدومی بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره
 بعد از تحصیل علوم و ترک اختلاط و آمیزش علماء و رسوم ایشان را در مبادی حال
 که گرفتاری دل یکی از منظر حسن و جمال بوده است از آن متعلق انحرافی در خاطر دست داده
 سمرقند رفته اند و آنجا کسب فضائل و کمالات روزی چند مشغول بوده تا آنکه شبی خاطر ایشان
 از مفارقت صوری و فراموشی و انحراف دوری و مجوری و منالم بوده است حضرت مولانا سعد
 را قدس سره در واقعه دیده اند و از ایشان شنیده که فرموده اند که او را باری گیر که ناگزیر
 بود ایشان را ازین واقعه تاثر بلوغ شده و دغدغه عظیم در خاطر افتاده است زود بجانب خراسان
 شافته و شرف صحبت و قبول حضرت مولانا را در یافته و بانکه فرصت در صحبت شریف آنحضرت ایشان
 شوق عظیم در بودگی قوی دست داده است چنانچه یکی از بزرگان که درین طریق فقیح ایشان بوده

دوری

متحیر و متعجب می شده است و میفرموده که طریق خواجگان ایشان را زود در رجب و حضرت مولانا
 سعد الدین قدس سره در مسجد جامع هرات هر روز پیش از نماز و بعد از نماز با صحاب می نشستند و صحبت می نمودند
 و حضرت مخدومی را مکرر گزرا تا آنجا بوده است هر لوبت که میگذشتند حضرت مولانا سعد الدین میفرموده اند
 که این جوان را عجب قابلیت است شیفته وی شده ایم نمیدانیم که ویرا چه فن و حیلله صید کنیم روز اول
 که ایشان بصحبت حضرت مولانا رسیده اند گرفتار ایشان شده ایشان فرموده اند که امر در شهبازی
 برام ما افتاد و هم در آن ایشا فرموده اند که حق سبحانه بصحبت این جوان جامی بر ما منت نهاد مولانا
 شهاب الدین محمد جامی بعد از گرفتاری ایشان بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره چنین
 میگفته اند که درین مدت پانصد سال یک مرد صاحب کمال در میان دانشمندان از خاک خراسان
 سر بر میزد خدمت مولانا سعد الدین کاشغری راه وی زدند مولانا عبد الرحیم کاشغری که از دانشمندان
 مقرر هرات بود چنین میگفته که تا خدمت مولانا عبد الرحمن جامی ترک مطالعه نکردند و روی بطریق عمومی
 نیاوردند ما را یقین شد که بهتر از مطالعه و تحصیل علوم رسمی کاری دیگر میباشند و فوق مرتبه دانشمندی
 امری دیگری بوده است ایشان در ابتدا مشغول باین بام حضرت مولانا سعد الدین قدس سره ضایعات
 و مجاهدات شاقه اختیار کرده بودند و از خلق بغایت محنت و محرز و متوحش می بوده اند و به تنهایی
 بسر برده بعد از آنکه میان خلق در آمده اند طریق محاوره و اسلوب مکالمه از خاطر ایشان رفته بوده
 است و الفاظ مانوسه وحشی گشته و تدریج آن الفاظ بخاطر ایشان می آمده است و در آخر آن اوقات ایشان
 جذب عظیم روی نموده و کیفیت قومی دست داده است که بی شعور متوجه جانب کعبه شده اند و تا کوسور شده اند
 آنجا ایشان را افاقتی شده و بشعور آمده اند و غده صحت مولانا سعد الدین قدس سره و شوق دیدار
 مبارک آن حضرت بر ایشان غالب شده بی اختیار عنان غمیت از آنجا بر تافته اند و بلازمست حضرت
 مولانا شافیه ایشان در ایشای ملازمست حضرت مولانا روزی چند در فصل بهار بجانب قصبه اویه سیری
 کرده بوده اند حضرت مولانا رفته نوشته و برای ایشان فرستاده و سواد آن رفته نیست که از خط مبارک
 آن حضرت نقل افتاده بسم الله الرحمن الرحیم - سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته حق تعالی با خود
 دارد و بغیر خود نگذارد و توقع از آن برادر و نور بصر برادر مولانا عبد الرحمن جامی آنکه این فقیر جعفر
 غیر ضائع کرده را از گوشه خاطر شریف دور ندارد و اشتیاق غالب داشتند نمیدانم که چه نویسم اینها همه اسم

و رسم است آنچه مفضل و دست در عبارت نمی آید شیخ احمد غزالی میگوید که توفیق این طائفه که میگویند از جهت
 احتیاج است مرا انا جهت فطرتی که راست و عزت و شرفی که ایشان راست نمیدانم که چه گویم مقرر نمودند
 من اینجا و نو بزرگی بگری و السلام و النجیة الفقیر الحقیر سعد الکاشغری چون این رفقا ایشان رسیده فی الحال
 مراجعت فرموده اند و دیگر از ملاقات آن حضرت مفارقت نموده حضرت مخدومی میفرموده اند که در ابتدا
 مشغول باین طریق الوارطایه شد بطریقی که حضرت مولانا سے ما اشارت کرده بودند مشغول می نمودیم
 و نفی میکردیم تا پوشیده می شد بر ظهور انوار و کشف در احوال اعتمادی نیست هیچ کرامت بزرگان
 نیست که فقیری را در صحبت صاحب دولتی تا شرف و جذبی دست دهد و زلمه از خود بر بردارد استادی
 مولانا رضی الدین عبد العفور علیه الرحمه و العفران میگفتند که از ایشان پرسیدیم که بعضی ازین طائفه را
 عوالم کشف می شود و بر بعضی دیگر مخفی می ماند سردرین چه باشد فرمودند که طریق دو نوع است یکی سلسله
 تربیت که سالک بهمان راهی نزول کرده عموماً نماید و دیگر طریق وجه خاص است که طریق فواجگان
 است قدس مدار و احتم و سالک این طریق را قبله توجه جز نفس ذاریت نیست و درین طریق کشف
 عوالم ضروری نیست و خدمت مولانا عبد العفور میفرمودند که ایشان را خاطر شایه و صورت در کثرت که
 مشابه تفصیلی است بل مثل تر بود از طریق اجمال میفرمودند که هرگاه خود را در مرتبه اجمالی بگیریم مطلوب بشویم
 ولیکن حضرت مولانا بی ما از اجمال تفصیل کم می پردازند جانب استخراق ایشان در ان امر غالب
 بوده و میفرمودند که سر و صورت و نفسی توجه چنان غالب شده است که دفع آنرا از خود ممکن نمیدانیم و
 درین بار هیچ اختیاری نیست هیچ چیز پیش راه ازین در خاطر نیاید تمنی پیش گرفته است
 ذکر ملاقات حضرت مخدومی بامشایخ کبار از صغیر تا انانیت کار مخفی نماند که
 غیر حضرت مولانا سعد الدین قدس سره از جمله اکابر ایشان دیده بوده اند و ملاقات کرده اول مرتبه حضرت
 فواجی محمد پارسا است قدس سره در کتاب نفحات الانس نوشته اند که چون حضرت فواجی بعزم سفر حجاز از
 ولایت جام سگیزه شدند و بقیاس جهان مینامید که در اواخر جمادی الاولی یا اوایل جمادی الآخر
 است اثنین و عشرین و ثمانیایه بوده باشد پیر این فقیر با جمعی کثیر از سزا مندان و مخلصان بقصد زیارت
 ایشان بیرون آمده بودند و هنوز عمر من پنج سال تمام نشده بود که از متعلقان را گفت که مرا برود
 گرفته پیش مخدومی و با نوار ایشان داشت ایشان التفات نمودند و یک سیر سناست کرمانی

عنایت فرمودند و از آن شصت سال است هنوز صفای طلعت منور ایشان در چشم من است و لذت دیدار مبارک ایشان در دل من و همانا که رابطه اخلاص و اعتقاد و ارادت و محبتی که این فقیر را نسبت بخاندان خواجهکان قدس العباد و احم و ارفع است بپرکت نظر ایشان بوده باشد و امید میدارم که همین رابطه در زمره مجانب و مخلصان ایشان محشور شوم بمنه و جوده ^{ملا} مولانا فخر الدین لورستانی بوده رحمه الله تعالی که از کبار مشایخ زمان بوده اند هم در رفعات الانس نوشته اند که بخاطر می آید که خدمت مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله که در خرب و جام در سرای که تعلق بود این فقیر که میباشند نزد فرموده بودند من چنان خرد بودم که مرا به پیش زانوی خود نشاندند بود و با انگشت مبارک خود نااهای مشهور چون عمر و علی بر روی پروانی نوشت و من آنرا میخواندم تبسم نمیداد و تعجب میفرمود آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این طائفه شده از آن وقت با پرواز نشو و نمای دیگری باید و امید میدارم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان زیم و در محبت ایشان میرم و در زمره مجانب ایشان بر انگیزه شوم اللهم اجین مسکینا و اقنی مسکینا و احشرنی فی ذرۃ المساکین شوم فواجب بر آن الدین ابو نصر پارسا بود قدس سره ایشان را اتفاق صحبت بخد مت فواجب ابو نصر بسیار افتاده بوده است در رفعات الانس نوشته اند که روزی در مجلس شریعت ایشان ذکر حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره و مصنفات ایشان میرفت از والد بزرگوار خود نقل کردند که ایشان میفرمودند که فصوص جانست و فتوحات دل داین را نیز فرمودند که هر کس فصوص را نیک میدانند ویراد انبیه متابعت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم قوی میگردد و چهارم حضرت شیخ بهاء الدین عمر بود قدس سره و میفرموده اند که حضرت را استغراق و استملاک عظیم بود بسیار بود که در جوانی نگریدند همانا که ملائکه مخلوق از انفس غلاق را که مقرر ایشان هواست ملاحظه میکردند و میفرموده اند که روزی بخلاصت حضرت شیخ بیده جعاره رفته بودم و جمعی نیز از شهر رسیدند و اب ایشان آن بود که از شهر آمد از وی می پرسیدند که خبر چیست بهمان قاعد و از هر یک جدا جدا پرسیدند که از شهر چه خبر داری هر کس چیزی گفت آخر از من پرسیدند که تو از شهر چه خبر داری گفتم تا بیخ خبرند از من فرمودند که در راه چه دیدی گفتم بیخ ندیدم فرمودند که هر کس پیش فقیری میرود باید که همچنین رود که نه از شهر خبری داشته باشد و نه در راه چیزی دیده باشد

جعاره فتوح جبرئیل
 مجوز از جمله بیان
 الفت و باوری است
 بوضوح خبر از کس
 مکن شیخ قدس
 بوده آواز از آنجا بنشینم
 شری را است ۱۲

پس این بیت خوانند بیت دلارامی که داری دل درو بند و اگر چشم از همه عالم فرو بند پنجم
 خواجه شمس الدین محمد کوسوی بود قدس المدرسه میفرمودند که حضرت خواجه وعظ میگفتند حضرت مولانا
 سعد الدین و مولانا شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابو نیرید پورانی و غیر ایشان از عزیزان که
 در آن وقت بودند مجلس ایشان حاضر میشدند و معارف و الطاف ایشان را استحسان میکردند خدمت
 مولانا شرف الدین علی نیرودی رحمة الله علیه بار از غیب میکردند مجلس عطا ایشان از بعضی عزیزان استماع
 افتاده که هر روزی که حضرت مخدومی مجلس حضرت خواجه کوسوی قدس سره در می آمده اند خواجه
 میفرموده اند که امروز شمع در مجلس برافروزند و حقائق و معارف بیشتر از پیشتر بر زبان ایشان بیفت
 حضرت مخدومی میفرموده اند که خواجه کوسوی علیه الرحمه مصنفات حضرت شیخ محی الدین راقدس سره
 معتقد بودند مسکله توحید را موافق وی تقریر میکردند و آنرا بر سر منبر در حضور علماء حاضر چنان بیان
 میفرمودند که هیچ کس را بران مجال انکار نبود و در هر بار و حقائق قرآن و حدیث نبوی دکلمات
 مستخرج بغایت تیز فہم بودند بانندک توحی معانی بسیار بر ایشان فائض میشد که بعد از تامل بسیار بخاطر
 دیگران کم رسیدی در اثناء وعظ و مجلس سماع ایشان را وجدی عظیم میرسید و صیغهای بی میزدند و اثر
 آن همه مجلسیان سرایت میکرد و خدمت خواجه در بعضی اوقات مردمان را در صورت صفات عالی مرتبه
 ایشان میدیدند روزی میگفتند که اصحاب ما گاه گاهی از صورت انسانی بیرون میروند اما زود
 بان باز میگردد و بکند و کس را نام برزند و میگفتند که هر گاه پیش من می آیند در صورت سگان چشم
 می نمایند بسیار بودی که در صحبت ایشان چیزی بخاطر کسی گذشته خواجه آنرا اظهار کردند و چیزی که
 غیر آنکس ندانستی ششم مولانا جلال الدین ابو نیرید بود رحمه الله به پوران برای خدمت ایشان بسیار
 سیرفته اند در لغات نوشته اند که کیار پلوی وی نماز میگذازم و میرا چنان مغلوب و مستملک با فتم
 که گوی بخود هیچ مشغوری نداشت در قیام کنی البتاد گاه دست راست را بر بالای دست چپ
 می نهاد و گاهی دست چپ بر بالای دست راست ششم مولانا شمس الدین محمد اسد بود رحمه الله که
 ایشان بوی صحبت بسیار داشته اند هم در لغات نوشته اند که کیار در راهی با وی میرفتیم تقریب سخن و
 با آنها رسید گفت مرادین چند روزی ما را واقع شد که هرگز مرا بخود گمان آن نمی بود و نفع آن ندانم و بر لب
 اجمال اشارتی بیان کرد و بر وجهی که من از آن تحقیق وی بمقام جمع فهم کردم بعضی عارفان

بیت

جمع صبیح

بیت

گفته اند که چون خدای تعالی بذات خود بر کسی تجلی کند این کس جمیع ذوات موجودات مع افعال و صفات ایشان را در اشرف ذوات و صفات و افعال وی سبحانه متلاشی یا به نسبت نفس خود را موجودات چنان یابد که گویا وی مدبر آن موجودات است و این موجودات نسبت با وی اعضائی وی اند و فرود نمی آید چیزی بهیچ یک از این موجودات الا آنکه می بیند که بآن فرود آمده و می بیند ذوات خود را ذات حق واحد و صفت خود را صفت وی و فعل خود را فعل وی بنا بر آنکه مستهلاک شده در عین توحید و استهلاک در عین توحید مستلزم است که آنچه منسوب باوست بخود منسوب یابد و نسبت ایشان را در توحید مقامی که در ای این مرتبه باشد و چون بتجدد شد بصیرت بمشاهده جمال که نور عقل را فارق بود میان اشیا و مکن و واجب را از هم جدا میکند و پوشیده شد در غلبه نور ذات قدیم و تمیز میان قدیم و حادث بر فاست از برای آنکه باطل تا چیزی و ناپیدای شود در زبان پیدا شدن حق و این حالت را در عرف این طائفه جمع گویند هفتم حضرت ایشان بودند میان حضرت مخدوم و حضرت ایشان چهار کت ملاقات واقع شده است دو کت در سمرقند و کت سوم در مرآت که حضرت ایشان در زبان میرزا سلطان ابوسعید از ماوراء النهر بخراسان تشریف آورده بوده اند و مرتبه چهارم در مرو که حضرت ایشان بالتماس میرزا سلطان ابوسعید بمرو آمده بوده اند و حضرت مخدوم نیز از بهرات بحیث دریافت ملاقات آنحضرت بمرو رفتند بجز مبارک ایشان دیده شد و که نوشته بودند که در نواحی مرو خدمت خواجہ عبید اللہ مدد اللہ ظلل جلال ازین کمینہ پرسیدند که سن تو چند باشد جواب گفته که پنجاه و پنج تخمیناً فرمودند که پس سن او دوازده سال زیاد باشد و تخمیناً نماند که پیش ازین ملاقات و بعد از آن میان حضرت مخدوم و حضرت ایشان مکاتبات و مراسلات بسیار واقع شده است و کمال ارادت و اخلاص ایشان نسبت بآن حضرت از مصنفات نظم و نثر ایشان بر خاص و عام اهل عالم ظاهر و پدید آوروشن و پدید است و آن منظومات و ثنویات ازین مشهور تر است که به ایراد آن احتیاج باشد و خلوص عقیدت و محبت آنحضرت نیز نسبت بایشان از قاع و مکاتبتی که آن حضرت بایشان نوشته اند ظاهر و پدید است و از جمله آن رقا ع و مکاتبت این دور است بر سبیل استشهاد و تمجید استرشاد از خط مبارک حضرت ایشان نقل کرده درین مجموعه ایراد می یابد رقعہ اولی بعد از رفع نیاز عرضه داشت این شماره گرفتار آنکه

از جمال ذات قدیم

مکاتبت

گاهی میخواستیم که گستاخی کرده از خرابی احوال خود نسبت ببلای زمان آستانه اندکی اعلام کنیم لیکن می ترسیدیم
 که از خرابی که حال این فقیرست موجب ملالت آن باریان فکال نشود ذکر الوحشته وحشته بهر جا که هست
 از روی آن میباشد که نظر بخرابی این در مانده بکنند طریقه ترجمه که از اخلاق کرامت نسبت باین صنعت مرعی
 دارند سبب گرفتاری خود جز آن نمیدانم که سبب بر کردیو از کریمیان و ابرو و یکیش سازد و سرش
 را و اخرد و السلام والا کرام رفته ثانی عرض داشت آنکه اشتیاق و آرزو مندی عقبه بوسی
 بسیارست هر چند با خود میگویم مصرعه این کار دولتست کمزور تا که رسید + لیکن موانع آنکه
 خود را بران آستانه بیند بسیارست امید از الطاف بی نهایت حق سبحانه آنکه این فقیر بے بال و پر
 و بی همت و قدم را بمحض عنایت قدمی روزی گرداند تا هر چه گونه که باشد از مضیق عبس فروری
 بجات یافته متوجه آستان بوسی توانم شد و السلام حضرت مخدوم شهنوبت بسمرقند رسیدند اند
 نوبت اول در زمان میرزا انج بیگ رفته بوده اند و بدرس قاضی روم آمد شد میگردند از چنانچه
 شمره گذشته و نوبت دوم خاص از برای دریافت صحبت حضرت ایشان رفته اند و تاریخ آن رفتن
 چنانچه از خط مبارک ایشان نقل افتاده است در شب شنبه هشتم محرم سنه سلیمین و ثمانمنا تیه بوده است
 و نوبت سوم هم صحبت ادراک صحبت حضرت ایشان از برای بسمرقند رفته اند و چنان اتفاق افتاد
 بوده است که در وقتی رسیده اند که حضرت ایشان بحسب ضرورت از برای مصالحه عمر شیخ میرزا و
 سلطان احمد میرزا که فرزندان سلطان ابوسعید بودند عزیمت ترکستان کرده بودند اند چون بسمرقند
 از ملاقات و صحبت گذشته است حضرت ایشان بجانب ترکستان متوجه شده اند و حضرت مخدوم
 با سایر اصحاب و اعزّه بجانب فاراب فرستاده اند و بعد از مصالحه سلاطین بولایت شاش آمده اند
 و ایشان را از فاراب طلبیده و در باشکند چند شبانه روز صحبت های شگرف قائم بوده است و مجلسهای
 عالی منعقدی شده قدمت مولانا ابوسعید اوبسی رحمه الله که از اصحاب حضرت ایشان بودند و ذکر وی
 در فصل سوم از مقصد سوم این کتاب خواهد آمد در آن صحبتها حاضر می بوده از کیفیات و خصوصیات
 آن مجالس حکایات میفرمود و میگفت که اکثر اوقات میان حضرت ایشان و حضرت مخدوم صحبت
 بسکوت میگذشت و گاهی حضرت ایشان سخن میگفتند روزی حضرت مخدوم بحضرت ایشان گفتند
 بار آور بعضی از مواضع فتوحات مشکلات است که حل آن بمطالعه و تامل میسر نیست حضرت ایشان

مرا امر کردند تا فتوحات مجلس آوردم و حضرت مخدوم آن محل را که مشکل نر بود پیدا کرده بعضی رسانیدند
 عبارت حضرت شیخ را خوانند حضرت ایشان فرمودند که لفظ کتاب را مانند مقدمه گویم پس در پستادند
 و تمهید مقدمات کرده بسی سخنان عجیب و غریب گفتند بعد از آن فرمودند که اکنون کتاب مجموع کنیم
 چون کتاب را کشادند و ملاحظه کرده شد مقصود در رعایت وضوح و ظهور بود و مدت اقامت حضرت
 مخدوم در ملازمت حضرت ایشان در تاشکند پانزده شبانه روز بوده است بعد از آن اجازت خواستند
 تاشکند متوجه سمرقند شده اند و از راه قرشی بخراسان آمدند و تاریخ این سفر چنانچه از خط مبارک
 ایشان نقل افتاده برین وجه است که بیرون آمدن بسفر سمرقند در کرت سوم روز دوشنبه بود و غده
 ربیع الاول سنه اربع و ثمانین و ثمانماتیه بود و شنبه دیگر را بار دوم نزد یکتخت خاتون رسیدند
 و پنجشنبه را از آنجا کوچ کرده آمدند و شنبه را با نذر رسیده شد و آدینه را از آب امویہ عبور افتاد و پنجشنبه
 بقریه شادمان رسیده شد و آنجا بحضرت خواجه ملاقات افتاد و در روز یکشنبه ایشان تبرکستان متوجه
 شدند و مارا بجانب فاراب فرستادند پانزدهم ربیع الآخر از فاراب بجانب شاش توجہ واقع شد
 بیست و دوم را بپاشاش رسیده شد و هشتم جمادی الاولی از شاش بجانب خراسان توجہ افتاد و
 پانزدهم را بسمرقند رسیده شد و دوشنبه بیست و یکم رطلت واقع شد تا پنجشنبه در شادمان توقف
 افتاد و دوشنبه را بقرشی رسیده شد و بلال جمادی الآخر شب پنجشنبه در قرشی دیده شد حضرت مخدوم
 میفرمودند اندک ایشان خاطر باراز و دلبسته آزند و اگر چیزی بر خاطر مبارک ایشان گران می آید
 بقوة قاهره دفع آن میکنند و سخنان این طائفه را باین شیرینی که حضرت ایشان می فرمایند از
 هیچکس شنیده ایم از بعضی نهادیم چنین استماع افتاده است که حضرت ایشان بسیار طالبان اهل بیت
 حضرت مخدوم و اهل میفرمودند و بپس مستعدان را صحبت ایشان تمیز می نمودند اندر کثرت اولی که
 را تم این حروف بها و راه التهریرت شمی که بسا عمل همچون رسید بچواب دید که حضرت ایشان ظاهر شد
 و میفرمایند عجیب چیز است که دریای از لور در خراسان موج میزند و مردم باقتباس نور چراغی بها و راه التهر
 می آیند چون در قرشی بشرف ملازمت آنحضرت مشرف بشد روزی در آن مبادی فرمودند که در پست
 از مشایخ وقت که او دیده گفتیم مولانا عبدالرحمن جامی و مولانا محمد روجی را فرمودند هر که در خراسان لانا
 عبدالرحمن جامی او دیده باشد و با باین وی آب آمدن چه حاجت است بعد از آن فرمودند که شنیده ایم

که خدمت مولانا عبدالرحمن جامی مرید نیکبند و مولانا محمد مرید میگینه گفتم آری همچنین هست فرمودند
 از کلیات قدسیه حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق غجدوانی است قدس سره که فرموده اند در شیخی
 بند در باری کشای در خلوت را بند در صحبت را کشای خدمت استادی مولانا رضی الدین عبدالغفور
 علیه الرحمه در تکریم حاشیه نغمات نوشته اند که حضرت مخدومی کسی را تلقین نمیکردند بآنکه حضرت مولانا سعد الدین قدس
 سره مجاز بودند و از جانب غیب باذن لکن اگر ناگاه صادقی پیدا شدی میرا خفیه ازین طریق آگاه میباشند
 و نشان این کمال لطافت ایشان بود میفرمودند که تحمل بازشی نداریم اما در آخر حال را باب طلب را
 طالب بودند میفرمودند در اینجا که طالب یافت نیست طالب بسیار است اما طالب خط خود و الله را تمام این
 حروف علیه الرحمه ملازمت حضرت مخدوم بسیار میکردند و از ایشان بالتفاتی و اشاراتی بسبب اشغال باطنی این طالبان
 علیه مشرف شده بودند میگفتند که در راه ذی الحجه سنه سیستین و ثمانماتیه در مشهد مقدس حضرت امام بهمام علی
 علیه النجیه و السلام را در واقع دیدم که از روضه قدم بیرون نهادم عزیزی در برابر من پیدا شد نجابت
 نورانی باشکوهی تمام جبهه الجبهه پاک شسته پوشیده و تخفیفه و بسته پیش ایشان رفتم و سلام کردم و
 نیاز مندی تمام نمودم جواب دادند و التماس کرده فرمودند که با من شهرکی آمده گفتم دوستم روز
 که آمده ام فرمودند که گمان زول کرده گفتم فلان جا گفتند برو و احوالی و اثنالی که داری بیار و منزل ما
 نزول کن که برای تو جای نیک مقرر کرده ایم من از روی تواضع گفتم بنده شمارا از دست نگویم ام فرمود
 که مرا سعد الدین کاشغری میگویند زود باش و خود را بمنزل ما برسان این گفتند و روان شدند و
 من بیدار شدم چون روز شد از مردم مشهد پرسیدم که درین شهر با من نام شیخ عزیزی میباشد گفتند
 شیخ سعد الدین شهدی مردی زاهد است که شیخ و مقتدای جمعی است اما کاشغری نیست رفتم و او را دیدم
 نه آن بود که من در خواب دیده بودم چون از پیش او بیرون آمدم ناگاه قافله بهری در سینه دوران
 میان آشنایان بودند بعد از ملاقات ایشان دستفارس از مشایخ بهری چنان معلوم شد که حضرت
 مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره در بهری متولد بود و اندام در همان ایام از دنیا رحلت
 فرموده اند بعد از چند گاه که بهری آمدم بر سر مزار حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بملازمت حضرت
 مخدوم رسیدم و در خلوتی این واقعه را بر ایشان عرض کردم فرمودند ترا چه تعبیر خاطر رسیده است
 گفتم مرا چنان خاطر آمده که من در بهرات وفات یافتیم مرا بخت مزار ایشان که منزل ایشان است

دفن کنند فرمودند چراغ برین و چو نمیکنی که ایشان ترا بمنزل خودی خود که عبارت از نسبتی است که ایشان
 در آن می بوده اند دلالت کرده اند حمل آن واقعه برین نوع کردن بهتر است چون حضرت مخدوم
 این تعبیر فرمودند من به نیاز تمام گفتم که حالا ایشان نقل کرده اند و بجای ایشان شامیید اگر
 بطریق اشارت فرمائید غایت بنده نوازی باشد حضرت محسنه و مہ چنانچه عادت ایشان بود
 استبعاد نمودند خود را از آن منی دور داشتند لیکن در آن اثنا بطریق کنایت بشکل اشارت
 فرمودند چون بر اقم این اوراق را در راه شتیان سنه اربع و تسع ایستادست خواجہ کلان ولد نبرگوا
 حضرت مولانا سعد الدین قدس سره نسبت مصابرت واقع شد و ببنیادگی قبول کردند خدمت
 والد علیہ الرحمہ گفتند آن واقعه که من پیش ازین بچهل سال دیدہ بودم این زمان تعبیر یافت
 ذکر توجہ حضرت مخدوم بسفر مبارک حجاز و بیان واقعه که در آن سفر دست داده
 بروج ایجاز ایشان در او اوسط ماه ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمانیما تہ متوجہ بسفر
 مبارک حجاز شده اند و تاریخ رفتن و آمدن ایشان بطریق تفصیل در آخر این فصل از خط شریف
 ایشان نقل خواهد افتاد وقتی کہ تمہای و اسباب آن راه شغل سے نمودند جمع از اعیان خراسان
 التماس فتح آن عزیمت کرده گفتند کہ ہر روز بواسطہ التفات شما بسے مہمات مسلمانان ساخته
 و پرداختہ سے شود و ہر مہمے کہ ہمیں ہمت شما بر در خانہ سلاطین کفایت میشود با یک حج پیادہ
 برابرست ایشان بسبب تطیب فرمودند از بسکہ حج پیادہ گزارده ایم کوفتہ و مانده شدیم
 بعد ازین میخواہم کہ حج سوارہ ہم گزاریم و چون از ہرات متوجہ شدند بر نیشاپور و سبزوار و بسطام
 دوامغان و سمنان و قزوین و حاکم ہمدان شاہ منوچہر نام اخلاص و نیاز مندی تمام ظاہر کرد
 و سہ شیانہ روز ایشان را باہل قافلہ نگاہداشت و دنیا فہمے باد شایانہ بجایے آورد و در
 ملازمت ایشان با جمعی کثیر از مستطغان و لوکران خود طریق ہمراہے مسلوک داشت و قافلہ
 ایشان را از گردستان بسلامت گزارانید و بسرحد بغداد رسانید و ایشان در اول ماہ
 جمادی الآخر بہ بغداد نزول فرمودند و بعد از چند روز بنیت زیارت روضہ مقدسہ امیرالمؤمنین
 حسین رضی اللہ عنہ از بغداد متوجہ دجلہ شدند و چون بہ کربلا رسیدند این غزل ششم کردند و غزل
 کردم ز دیدہ پای سوی مشہد حسین

از اشیاء

عقب

بہست این سفر بہ ذہب عثمان و فضل عین	کردم ز دیدہ پای سوی مشہد حسین
-------------------------------------	-------------------------------

خدمت فرستاد پس بسم گزینند پاس
 کعبه بگرد و روضه اوسے کند طواف
 از قاف تا بقاف پرست از کرامت شش
 آنرا که بر عذر بود جب و شکیبار
 جامی گداسے حضرت او باش تا شود
 میران زویدہ شکیل کہ در مذہب کریم

حقا کہ بگذرد بسم از فرق فرقہ بین
 رجب الحج این ترویج این این این
 آن بہ کہ حیلہ بوسے کند ترک شہ پیشین
 از موسے مستعار چ حاجت نریب زین
 با راحت وصال مبدل عذاب بین
 باشد قضای حاجت سائل او امی بین

۱۴۶

بعد از ان باز بہ بعد او آمدند دوران ایام از غرائب امور ایچ سمت صد دریافت از دعای روحانی
 بود و اعتراض ایشان بر بعضی ابیات سلسلہ الذہب و صورت این واقو بود و اجمال نسبت
 کہ فتحی نام سواد خوالی از سکنہ جام کہ سالہا در حوالی آستانہ سعادت فرجام حضرت مخدوم
 مقام داشت دوران سفر خیر انجام نیز ہمراہ بود روزی بواسطہ بعضی از عوارض نفسانہ بیان
 وی یکی از خادمان ایشان گفتگوی شدہ و بکدورت و نزاع قوی انجامید و وی از غایت
 غلظت طبیعت و کثافت جبلت کہ داشت ملازمت ایشان را گذاشت و برابرہ نسبت علاقہ
 مناسب با جمعی از رؤف و افضل خلائق و ارتباط اور زید رخت و باراقامت بہ منزل ادبار ایشان
 کشید و تمثیل کہ ایشان در ذرا اول از کتاب سلسلہ الذہب از بعضی کتب قاضی محمد رحمہ اللہ
 نقل کردہ اند در بیان این معنی کہ اکثر اہل عالم برومی عبادت در موسوم و مخیل خود دارند اول آخر
 آن تمثیل را فرو گذاشتہ و بیٹی چند کہ در بیان حاصل عقیدہ آن جماعہ بود جدا ساختہ بریشان نمود
 یکے از رؤف و افضل بنا بر کمال تعصب و تاکید این قصہ و تو فر این فتنہ چند بیت دیگر گفتہ بران افزود
 و جمال و غلات رؤف و افضل از اطراف و جوانہ نسبت بہ موم قافلہ ایشان بطریق رمز و اشارت
 و ایما و کنایت سخنان شور انگیز فتنہ آمیز میگفتند تا آنکہ روزی ازہ اس وسیع بغداد
 مجلس عالی ترتیب کردند و حضرت مخدوم شمسند و قاضی حنفی و شافعی بر ہمین و بسیار ایشان
 قرار گرفتہ و مقصود بیک برادر زادہ حسن بیک و خلیل بیک برادر زوجه حسن بیک از قبیل
 حاکم بغداد بود در مقابل ایشان با او تراکشتند و خاص عام بغداد پرورد بام آن مدرسہ
 از دعای کردند و کتاب سلسلہ الذہب را پیش آوردند و مضمون آن حکایت با ملاحظہ سابق

۱۴۶

ولاحق در حضور بگمان صورت مرافق یافت و ایشان سبیل بساط فرمودند که چون در نظم سلسله الزبیر
 حضرت امیر و اولاد بزرگوار ایشان را رضی اللہ عنہم مبعین ستایش کردیم از سنن خراسان و خراسان
 بودیم که ناگاه ما را بر قفس نسبت نگفتند چه نسبتیم که در بعد از بجای رود ایش متلا خواہیم شد و چون اہل مجلس
 بر مضمون حکایت کما فیہی اطلاع یافتند انگشت تخریبندان گرفته حمله متفق انگشت کنند کہ ہرگز درین دست
 کسے حضرت امیر را بدین خوبی نستودہ و در منقبت ایشان و اولاد ایشان انجمن مبالغہ نمودہ پس
 اقصی القضا حنفی و شافعی با سائر اکابر حاضر محضی بر صحت این حکایت قلمی کردند بعد از آن ایشان در حضور
 قضات و اعیان از شخصے کہ طرفہ آن رواقض بود نعمت حیدری نام پرسیدند کہ از روی شریعت بر ما حق و کس
 یا از روی طریقت گفت از ہر دوری با ایشان فرمودند اول حکم شریعت بر خیر و از روی دست
 شارب خود را کہ مہبت العمر نہ چیدہ بچین چون ایشان این سخن فرمودند جمعے از اہل شروان
 کہ ہوا داری ایشان در آن مجلس حاضر بودند جریستند و در نعمت حیدری آویختند و تا رسیدن
 مقرض نیم شارب کہ ویرا بروے عصا بکار و قطع کردند و نیم دیگر را بمقرض بریدند و چون شارب
 دی بنام چہ اند ایشان فرمودند کہ چون کستی نبور سید از روی طریقت مرد و در نظر اہل طریق
 شدے و کسوت فقر بر تو حرام شد اکنون بفرورت خود را بنظر پیر وقت میاید رسانید
 تا فاتحہ و کبیرے در کار تو کند و بنا بر قاعدہ طریقیان دیر امدتی بالیستی تا بہ کربلا رود و تا کبیر
 از سادات قبیل کردہ باز بچسبند و آید بعد از آن برادر طریقت نعمت حیدری را کہ علیہ اسباب
 تا صواب کہ گفتمہ بودہ ویرا بیات سلسلہ افزودہ و در خشونت و تعصب گرمی مسابقت از
 اقران رلودہ پیش آوردند و عتاب و خطاب کردند و آثار قہر و سیاست حکام نسبت بومی
 بنگر و پیوست تا ہم دوران مجلس بنیہ کلاہ ہر سردے نہادند و دیرا برادر لنگوش بانگونہ سوار کردند
 و با سائر اقران و اعوان تبعذیر و تشہیر تمام کرد و شہر و بازار بغداد گردانیدند و بعد از صد و در این وقائع
 و بجای اہل بغداد ایشان این غزل نظم فرمودند نظم کبشائے ساقیا بلب شطرسوی
 در خاطر مگردورت بلدا دیان بشوے + مہرم بلب نہ از قدح می کہ بیج کس + زانباے
 این دیا ربیرز و بگفت و گوی + از ناکسان وفا و مروت طمع مدار + از طبع دیوفا صیت آدمی
 بخوی + در راه عشق زہد سلامت نمی خرنم + خوش آنکہ با جفا و ملامت گرفت خوی + عاشق کہ نقیب

پنهان خانه وصال و دارد فراغتی ز زلفیر سگان کوی + بی زگی هست بی صفتی و صفت عاشقان
 این شیوه کم طلب اسیران رنگ و بوی + جایی مقام راست روان نیست این طریق + بر خیزیم
 بخاک حجاز روی + و مدت اقامت ایشان در بغداد چهار ماه بود و بعد از عید رمضان این سال
 متوجه جانب حجاز شدند و روی بمدینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم آوردند ترکیب در نعت آنحضرت نظم کردند
 که مطلع اولش این است نظم محل رحلت به بندای ساریان که شوق باره یکیشد هر دم بروم
 قطره های خون قطار + و در او آخر شوال بحرم حرمت نجف قبله عزت و شرف رسیدند در آن مقام
 مبارک منزل مبرک این غزل فرمودند عزلی قد بر امشده مولای انخواجلی + که مشاهد شد از آن
 مشهدم انوار جلی + رویش آن مظهر صافی است که بر صورت اصل + آشکار است در آن عکس جمال
 ازلی چشم از پر نور ویش جدا بینا شد + جای آن دارد اگر کور شود معتزلی + زنده عشق نبردست نبردگر
 لائزالی بود این زندگی و لم نیری + در جهان نیست متاعی که ندارد بلی + فاصد عشق بود نقتبلی بدلی
 دعوه عشق دلو لاکن ای سرت تو بغض ارباب دل از بخردی و ودلی + مشک بر جامه زون سووند
 چندان + چون تو در جامه گرفتار گنبد بعلی + چون ترا چاشنی شهد محبت نرسید + از شمه تحمل چه حاصل لباس
 عسلی + چامی از قافله سالار ره عشق ترا + که پرسند که آن کبیت علی گوی علی + و بعد از زیارت
 مشهد مقدس و مرقد منور حضرت امیر کرم الله وجهه و رضی الله عنه قصیده غزاد منقبت آنحضرت
 بسکب نظم در آوردند که مطلعش اینست شعر صحبت ز ابرالک یا شمه العجف + بهر شمار قد تو
 نقد جان کبف + و سید شرف الدین محمد نقیب در آن وقت سیدالسادات و نقیب لقب آن
 دیار بود با و اولاد و احفاد و ساکنان اقبال استقبال ایشان فرمودند و شرائط تعظیم و توفیر تقدیم ساینده
 و سه شبانه روز ایشان را همان داری بزرگانه کردند و خدمتهای شالیه بجای آوردند و چون
 ماه ذی قعدة نوشد حضرت مخدومی با اهل قافله قدم در بادیه نهادند و روی توج بمدینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 آوردند و در انشای آن راه قصیده انشا کرده است مشتمل بر اکثر معجزات و مطلع اول آن قصیده نیست
 که صیت بانگ حیل از قافله برخواست خیرای ساریان + رختم نینه بر احواله آهنگ طلت کن روان +
 و مطلع دیگرش اینکست یارب مدینه است این حرم کز خاکش ای پوی جان + یا ساخت باغ ارم
 یا عرصه روض الجنان + و بعد از بیست و دو روز بمدینه رسیدند و شرائط زیارت روضه مقدسه آنحضرت

صلے اللہ علیہ وسلم بجای آورده متوجه مکه مبارک شدند و بعد از ده روز در اوائل ذی الحجه آنجا رسیدند
 و مدت اقامت ایشان در حرم پانزده روز بود و بعد از ادای مناسک حج اسلام و شرائط و آداب
 آن بتمام باز متوجه مدینه شدند و در اثناء توجّه بزیاارت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم این غزل
 فرمودند غزل به کعبه رفتم از اینجا هوای کوی تو کردم جمال کعبه نماشا بیا در روی تو کردم + ستار کعبه
 دیدم سیاه دست تمنا + در از جانب شعر سیاه موی تو کردم + چو حلقه در کعبه بعد نیاز گرفتیم + دعای
 حلقه کیسوی مشکبوی تو کردم + نهاده خلق حرم سوی کعبه روی ارادت + من از میان همه روس
 دل بسوی تو کردم + مرا هیچ مقامی نبود غیر تو کامی + طواف دسعی که کردم بجهت وجوی تو کردم +
 بموقف عرفات ایستاده خلق دعا خوان + من از دعای خود بسته گفتم و گوی تو کردم + نهاده اهل
 منی در پی منی و مقاصد + چو جامی از همه فارغ من آرزوی تو کردم + و بعد از ملازمت روضه پیغمبر
 صلے اللہ علیہ وسلم توجّه بجانب شام کردند و در دمشق چهل روز اقامت فرمودند و بقاضی محمد حنفی که
 افضی القضاة آن دیار بوده و اکمل محدثان روزگار و در حدیث بغایت سند عالی داشتند و صحبتها
 داشتند از وی حدیث استماع فرمودند و سند حدیث گرفتند و قاضی در مدت اقامت ایشان اینجا بوظائف
 خدمتگاری لاهمان داری چنانچه باید و شاید قیام نمود بعد از آن ایشان متوجه حلب شدند و چون حلب
 رسیدند سادات و ائمه و قضات آنجا انواع تحف و هدایا مبنی بر دوستی و در آن دلاقیصر روم توجّه
 ایشان را از خراسان بجانب حجاز شنیده بود بعضی کسان خاصه خود را همراه خواجہ عطاء اللہ کرمانی که
 از دیرباز اراده ملازمت ایشان میکرد و بازگشت باین آستان میداشت مصحوب پنج هزار اشرفی منقود
 و صد هزار دیگر موعود نامزد خدمت ایشان کرده بزبان مسکنت و نیاز التماس نمود که ایشان چند روز
 پیر تو التفات بر ساحت مملکت روم اندازند و ساکنان آن مرز و بوم را بقدم شریف خود بنوازند و
 از جمله اتفاقات حسنه آن بود که ایشان پیش از رسیدن رسولان قیصر بچند روز بر حسب امام آسمانی
 از دمشق متوجه حلب شده بودند و چون آن رسولان بدمشق رسیدند ایشان را ندیدند و
 بسیار روزیدند و ایشان هنوز در حلب بودند که خبر آمدن مردم قیصر بطلب ایشان از دمشق رسید
 نئے توقف از طلب و براه تبریز نهادند که سبب آن رسولان از دمشق بطلب آید و ایشان را با نجاج
 و ابرام طلب نمایند و چون بخبر رسیدند در خلال آن احوال را هما بواسطه حرب ضرب لشکرهای روم

تعمیر

جای

شوال

ای

و اذریجان در انقلاب اضطراب بود حاکم آنجا محمد بیگ نام که اعیان ترا که بود و حسن بیگ قرابت
 قریبه داشت بنا بر حسن اعتقاد و کمال اخلاص که دیر بحضرت مخدوم بود باسی صد و او کمال از اقریب و تابع
 خود بقافل ایشان همزی می نمود آن قافل را از گردستان و مواضع خطرناک بسلاست گذرانید و بولایت
 تبریز رسانید و قاضی حسن و مولانا ابو بکر طرانی و درویش و قایم شتال که عظیم صدور و اقرب مذا و مجلس
 حسن بیگ بودند با سایر اراکب اعیان آن و بایر استقبال ایشان کردند و با عزت و اکرام تمام
 خدام ایشان را در منازل خوب و مواضع مرغوب فرود آوردند و باعث گشته ایشان را با حسن بیگ
 ملاقات فرمودند و حسن بیگ غایت اکرام و احترام تقدیم رسانید و تحت و پدای او بادشاهانه گذرانید
 و با برام تمام التماس پاشیدن کرد ایشان ملازمت و الهه مسنه خود را بهمانه ساخته متوجه خراسان
 شدند و چون بهرات رسیدند میرزا سلطان حسین در مر و بود خبر مقدم شریف ایشان که بوی رسید
 بعضی از معتمدان خاص را با مخفهای لائق مصحوب مکتوب مشتمل بر وفور اخلاص و نیاز برای ایشان
 فرستاد و در اول آن مکتوب این بیت نوشته بود که بیت الهی بمقدمک الشریف فانه فرح القلوب
 نزیهت الارواح و مقارن این حال رفته امیر نظام الدین علی شیر در رسید شکر این
 رباعی که رباعی انصاف بده ای فلک مینافام تا زمین دو کد ام خوب تر کرد حسرت ام
 خورشید جهانتاب تو از جانب صبح یا ماه جهان گرد من از جانب شام و بخط شریف
 حضرت مخدوم دیده شده است که بر نظر کتابی نوشته بودند که اتفاق سفر مبارک از دار السلطنت
 بهرات حمیت عن الآفات در شانزدهم ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمانمائه واقع شد او
 جمادی الاخری به بغداد رسیده شد غنصت شوال کینار دجله اتفاق افتاد و پنجم از آنجا قافل روان
 شدند غره ذی القعدة از نجف حضرت امیر کرم الله وجهه و رضی عنه به پایان درآمد و بیت
 و دوم یا سوم توفیق نزول بمدهینه رسول صلی الله علیه و سلم دست داد ششم ذی الحجه
 شریف زاد ما الله تعالی شرفا رسیده شد پانزدهم بجانب شام نیت ارتحال واقع شد بیت
 و پنجم را بمدهینه شریف رسیده شد بیت و هفتم رحلت افتاد در او اسط عشره محرم
 به دمشق نزول واقع شد بعد از نماز جمعه چهارم ربیع الاول از محروسه دمشق مراجعت بخراسان
 اتفاق افتاد و در او روز و پنجشنبه رسیده شد روز دوشنبه بیستم ربیع الثانی از یاب طلب

بجانب قلعہ پیرہ روانہ شدیم بیت و چہارم جمادی الاولیٰ بہتر بزرگ رسیدہ شد و ششم جمادی الاخریٰ
بجانب خراسان توجہ افتاد بلال رجب بیک منزل پیش از وز زمین رمی نموده شد روز جمعہ
ہنزدہم شعبان بشہر ہرات نزول واقع شد و کان ذلک فی سنۃ ثمان و سبعین و ثمانمانہ +
من نقالیں نقاسہ المسموعہ قدس سرہ و آن در ضمن بیت رشتہ ایراد سے یا بد +
رشتہ روزی بتقریبے میفرمودند کہ اصالت نزد اہل تحقیق نہ آنت کہ آبا و اجداد کسی از جنس
امرا و وزرا بودہ باشد یا در سلک فسق و ظلمہ منتظم بود بلکہ اصالت عبادت از حسن جوہر بیت
کہ در ذات انسان می باشد چون فطرت سلیم و سرشت پاک و آنچه مردم در افراد انسانی آنرا
اصل می پندارند عین بد اصلی ست

رشتہ میفرمودند کہ مردم بد نفس چون خواہند کہ عیب کسی بر شمارند اول بد یہا سے کہ در ذات
ایشان موجود ست بر زبان ایشان جاری سے شود آن نفہم ایشان نزدیکتر ست
رشتہ میفرمودند کہ ہمہ گدایان و سالکان شفق و مرحمت می باید نمود و لغتہ از بد دنیا کسین نمی بدو
نظر در آن می باید کرد کہ موجد ایشان کیست جنید سے و شبلی حاجت نیست تا بوسے احسان
کنند و هیچ عالی ہمتی و پرہیزگاری گدائے بدرخانہ این کسے نخواہد آمد از کجا ست کہ در آن
زندہ و لباس مجہول صاحب دوتے نیست و اکثر چنین واقع است کہ اولیاء حق سبحانہ
ستر حال خود بصورت بی سرو پایان میکنند

رشتہ روزی ایشان از کسے پرسیدند کہ در چہ کاری گفت حضور سے دارم و پای در دامن عافیت
پیچیدہ ام و در کجے بفرغت نشستہ فرمودند حضور و عافیت نہ آنت کہ پاسے در کجے و در
گوشہ نشینی عافیت آنت کہ از خود باز رستہ باشی آن زمان خواہ در کجے نشینے خواہ در میان
مردم باش +

رشتہ میفرمودند کہ علامت جو انمردی آنت کہ دائم کسے محزون و اندوہناک بود در کار خانہ آتے
فارغ غلشتن جو نسبت کسے را کہ حزنی و اندوہی نیست از وی بوی غفلت سے آید و کسی کہ
حزنی و اندوہی دارد از وی بوی جمعیت حضور سے آید نسبت خواجگان ماقدم اللہ تعالیٰ
ارواحہم در صورت حزن و اندوہ ظاہر سے شود

رشتحات میفرمودند که محبت ذاتی آنست که یکی یکی را دوست دارد و آنرا سببی و جتنی معلوم نباشد
و این در میان مردم بسیارست کسیکه ویرا بجناب حق سبحانه چنین محبتی پیدا شود آنرا محبت
ذاتی گویند و این بهترین انواع محبت است نه آنکه هر گاه که لطفی بیند دوست دارد هر گاه
که عین بی بندگی میل شود

رشتحات کسے پیش ایشان میگفت که فلان در ویش ذکر جہر بسیار میگوید خالی از ریائی نمی نماید فرمود
کہ امی فلان فردای قیامت ہمان ذکر ریائی اورا کفایت ست از ہمان ذکر ریائی او نوری پیدا
شود کہ ہمہ صواری قیامت را روشن گرداند پس فرمودند کہ گفتہ اند ذکر جہر را خائیتے ست کہ ذکر
خفیہ را نیست زیرا کہ چون نفس بتحققل مفہوم ذکر محقق گشت اولاً متخیلہ تجمل لفظ آن متاثر میشود
ثانیاً وقوف ناطقہ بہ تکلم ثالثاً وقوف شمارہ سبحان را بعد وقوف متخیلہ بار دیگر و همچنین نفس و قوت عقلیہ
و این حرکتی ست دوریہ بر وفق حرکت دوریہ وجودیہ و در طلب تحقق بان حرکت معنویہ
نسبت بان حرکت کہ صورت آن حرکت معنویت محہ حصول آن تحقق است

رشتحات روزے شخصی در مجلس شریف ایشان گفت کہ یکے از اکابر نوشتہ کہ حق سبحانہ فرمودہ کہ انابیس
من ذکر نے کسے را کہ این حال باشد چون ذکر جہر گوید فرمودند کہ در حینی کہ صد کارنا شایست
فعلہای ناخوش صادر میشود این ملاحظہ نیست چوںست کہ در ذکر جہر این ملاحظہ میکند حق سبحانہ
بظاہر و باطن محیط ہمہ است ذکر جہر ہم خوب ست

رشتحات کے از ایشان پرسید کہ سبب چیست کہ حضرت شامانصوف کم میگویند فرمودند کہ انکار
کہ بکید گیر از زمانے بازے دادم

رشتحات میفرمودند کہ کلمات قدسیہ اولیاء اللہ قدس اللہ تعالیٰ ارواحہم مقبلس از مشکوٰۃ حقیقت حقا
رسالت ست صلی اللہ علیہ وسلم همچنانکہ تعظیم قرآن و حدیث واجب ست تعظیم کلام اولیاء
لازم باستخوان ایشان بادب و حرمت زندگانے باید کرد تا کہ سے از خود بر فروری یابد
رشتحات شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشفی قدس اللہ تعالیٰ سرہ در یکی از مصنفات خود نوشتہ
بسم اللہ اسی بالانسان الکامل نزد بعضے از علماء وقت این معنی بجایست صعب نمود کہ تفسیر آن کلمہ
باین عبارت چگونه است روزے بجہر محترم عرض کردہ شدہ از ان معنی استکشاف

نموده آمد فرمودند آن عبارت تفسیر لفظ اسم است نه تفسیر لفظ الله

عبارت

رسم روزی میفرمودند که امروز ما در خاطر افتاد و جانی ندیده ایم که مظهر عالی الحقیقه صورت مینماید
 در آئینه نه نین آئینه زیرا که مظهر آنست که حکایت کننده باشد از حال ظاهر و اوصاف و احکام وی در آن
 مظهر ظاهر باشد و در آئینه این حالت نیست غرض ایشان از این سخن چیزی دیگر بود این کمال فرمودند
 رسم لایحه از عزیزان که بجا است ایشان رجوع دائم داشتند میفرموده اند که روزی در مجلس وعظ
 خواجه شمس الدین محمد کوسوئی قدس سره بودیم بر سر منبر فرمودند که بدی بود که آن سخن اهل شرع فشارش
 بر آنست همه کس از مومن و کافر حق داشته اند و گفته اند فشارش بر وجهی که خواهد بود جانب راست
 بچپ رود و در طرف چپ بر راست آید مشکل بود چنانچه در و این صورت عین تعذیب است پس آنرا
 در حق انبیا و اولیا بلکه در حق صالحان و مومنان چگونه تصور توان کرد ناگاه بخاطر چنین رسید که غرض
 از بردن و آوردن چپ و راست آنست که جسمانی را بروحانی برود روحانی را بجسمانی آرند و چون
 این توجه که خواجہ فرموده اند بروحی اجمال بود روزی از حضرت مخدوم پرسیده شد که این سخن چه معنی
 دارد فرمودند که صوفیه قدس الله ارواحهم برزخ را فرمیگویند و برزخ عبارت از مرتبه که واسطه است
 میان عالم جسمانی و عالم روحانی پس معنی این سخن که روحانی را بجسمانی آرند آنست که روح را مصور
 سازند بصورت مثالی یعنی او را صورت مقداری که عبارت از کسی و کیفی تواند بود پیدا شود و آنکه
 جسمانی را روحانی سازند مراد از جسم اینجا آن بدن کاین در حیطه قبر نیست چه روح مجرد او را تمام فرود
 گذاشته است بلکه مراد آنست که طاهر روح را که اول تعلقش با این جسم کثیف داشته است و از آن حیثیت او را
 بجای جسمانی میگفته اند بعد از مفارقت از این جسم کثیف در هوای القطار او را متعلقه دیگر پیدا شود و لغایت لطیف
 که نسبت با آن متعلق او را روحانی گویند و وجه دیگر این سخن را آنست که درین عالم صفات روحانی مخفی و مستتر
 است و صفات جسمانی و صفات جسمانی ظاهر پیدا است پس شخصی از افراد انسان که درین عالم کون فساد
 است صفات انسانی از وی ظاهر است و صفات سبعی و شہوی در وی مخفی چون گفته اند که جمیع معانی در آن عالم
 مصور خواهد شد بر وجهی که هر در دو صفت از صفات سبعی مبطن بوده باشد آنکس در صورت آن سبع ظاهر
 خواهد شد پس بر آنکه روحانی که آن صفت معنوی مستتر است جسمانی بشود و جسمانی که آن صفت است از
 انسان اکنون ظاهر است روحانی شود یعنی مخفی و مستتر گردد و درین دو وجه که گفته شد

تقدیم بخوابد بود

رشته روزهی عزیزمی در مجلس از ایشان این حدیث پرسید که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است که اگر
 ابن آدم فی نفقه کله الا شمایا و صغیرها فی الدار و الطین آدمی در همه نفقات خویش در آخرت مزد و ثواب
 می باید بگردد آن نفقه که در آب و گل صرف کند پس بنا بر این حدیث لازم می آید که ساختن بقاع خیر را از مسایب
 و معایب و ریاضات و امثال آن در آخرت هیچ اجری نباشد ایشان فرمودند که ما را درین حدیث معنی کم
 بخاطر میرسد که مراد آب و گل عالم اجسام بود منظور آنست که آدمی برفقه که کند روزهی باید بگردد آن نفقه که هست
 و نیست در آن متجاوز از عالم اجسام نباشد و خاص از هر نوعی و حظوظ جسمانیست لوازیم آن کند
 رشته میفرمودند که اگر تحصیل علم اولین و آخرین کرده باشد و نفس آن خراج علمی و راد سنگری نخواهد کرد
 و همه معلومات از روح مدبر که نخواهد شد مگر آنکه ملکه حضور و آگاهی حاصل کرده باشد آنچه در نفس خردنگری
 میکنند همین است جوانی غنیمت است چند روزی ریاضتگی می باید گرفت و کنجکی می باید نشست و ملکه
 حاصل باید کرد که خاطر از مزاحمت نفسی و اثبات خلاص شود

برایت

رشته میفرمودند که در طریق فواجگان قدس الدار و احمم کم کسی دیده ایم که در وی یک ع جاشنی
 قبولی ننوده باشد برایت این طائفه است و نهایت مشایخ دیگر هر کرا این طائفه قبول کردند در رس
 که دست از روی باز کردند چند بنا بر علیه احکام نفس و هوا بر کناری اقتربانه او را در میان میکنند
 رشته میفرمودند که بعضی مردم چیزهای عجیب منجورند مثل خمرونک از برای آنکه ایشان را کیفیت خویشی حاصل
 شود که یک خمرونده از دانه اسلام بیرون رفته یاد آدمی و بعضی گشته که خلق فدای از وی در تشویش اند
 و آنکه ننگ خورده خرمی یا گاو می شده که غیر شهودت را ننگ و چیزی خوردن هیچ نمیدانند و این حال
 حضور و کیفیت نام کرده هیچ کیفیت خویش از مشیاری نیست که از حال خود آگاه بود که که حضور و کیفیت
 چیز باید آید آن کیفیت هم در خور و وریش و لیست و هم درین عالم اثر آن در سر و ریش و دی ننگ
 و نلس مردم نیک بتلاسه این چنین باشد

رشته میفرمودند که پیری آخرت جوانی است بهر وجهی که در جوانی میگذراند در روزگار پیری اثر آن
 ایشان ظاهر می شود +
 رشته روزهی بوالفضولی باد که دم از زهد تقوی بریزد مجلس شریف ایشان آمد و در طعام آمد

و اتفاقاً نمکدان حاضر نبود وی فادان را گفت نمکدان بیارید تا ابتدا به نمک کنیم ایشان سبیل طبیعت
فرمودند که نان نمک وارد پس بطعام خوردن مشغول شدند درین اثنا کسی را دید که نان را بیک دست
نشانست بان کس تعرض کرده گفت نان بیک دست شکستن کرده است ایشان فرمودند وقت طعام
خوردن در دست و دهان مردم نگریستن ازان کرده تراست وی ساکت شد بعد از زمانی بزرگ
آمد گفت در وقت طعام خوردن سخن گفتن سنت است ایشان فرمودند که پر گفتن کرده است دیگران

آخر مجلس جانشین بود

رشی شرفی کسی از ایشان التماس نمود که مرا تعلیمی فرمایند که بقیه العمر بآن مشغول باشم فرمودند که
کے از حضرت مخدوم ممولانا سعد الدین قدس سره همین التماس کرده بود ایشان دست مبارک
بر سپاری چپ نهادند و اشارت بقلب صنوبری کردند و فرمودند که باین مشغول باشید که کار چینی است
یعنی در وقت قلبی را لازم گیرید و متضمن این معنی است آن رباعی که فرموده اند را با شی ای خواب بگری
دل منزل کن + در پلوی اهل دل ولی حاصل کن + خواهی مینی جمال محبوب ازل + آینه تو
دل است رو در ول کن +

من خواهر عادت قدس سره غزیری از جمله علماء و متقی که در سفر حجاز از بیست همراه ایشان
رفته بود وی فرمود که من در دنیا و مرض شدم و مرض من امتداد و اشتداد یافت و ایشان
مرا در پرسیدند و ازان جهت لغایت لول بودم تا روزی یکی از یاران تعجب آمد و گفت ای کاش ایشان
بعیادت لومی آیند ازان بشارت در کیفیت و طبیعت من قوی گرفت که سر از باین برده شدم و فراموش خود باشم
آنگاه ایشان رو آمدند نزدیک من نشسته از احوال من پرسیدند فرمودند که من تو دیر کشیدم این است
مشهور است که هر چه بیمار خود آئی بپایوت بعد سال با مید تو بیمار تو ان بود ایشان سبیل ایشان را
فرمودند که بیت بر او خوانی بعد ازان لحظه مراقب شدند و سکوت کردند و در ان اشعار عربی بر زمین نشسته ایشان
سر بر آوردند و قطرات عرق بر زمین من دیدند فرمودند که کسی که تو ان بود که باین عرق تشنیه در مرض پیدا شود
من کی گزتم و ایشان بر فاسته و کسان من مرا با جاهای زیارتی پوشیدند و عرق بسیار زمین روان شد
و چنان رفتی و عرق منارقت کرد و بعد از سه روز بر فاسته و بلازست ایشان رفتم که از علماء بود
که وی نیز در سفر حجاز همراه ایشان بوده است حکایت کرده است که بعد از جهت چون کلبه رسیدیم هر

بمنزله نزل کرد من در کاروان سمرقانی فرود آمدم و بیمار شدم و ضعف من آنچنان استولی شد که از حیات خود
 قطع طمع کردم در فیتیان از من نا امید شدند که نگاه روزی بود در خانه من پیش کرده بودند ناگاه
 دیدم که کسی در مانندک باز کرد چنانچه گوشه دستاوی نمود لیکن ندانستم که چه کسی بود با خود گفتم هم از باران
 من است که آمده تا از حال من خبری گیرد و گمان آنکه من در خوابم تو قفسه میکند که مبادا بیدار شوم گفتم
 هر که هست در آید و میدانم که ایشان را از مرض من آگاهی است اما گمان ندانستم که بر سر بالین من آیند
 چون در باز شد دیدم که خانه از فروغ روی ایشان روشن گشت مرا کفایتی شد که خواستم بر خیزم و در خود
 قوت بر قابستن یا نتم و حال آن بود که درین مدت مرا مجال حرکت نبود فرمودند که ساکن باش من
 همچنان بر حال خود قرار گرفتم و ایشان آمدند و نزدیک من نشستند و فرمودند که چه حال داری
 مرا از خفته که بدیدار ایشان حاصل شده بود این بیت ایشان بخاطر رسیدنم خواندم که سبب
 خوشست از یاد تو پیوسته جامی بود لکنون بدیدار تو خوشتر است راست مرا گرفتند و آتشین
 مرا تا آنجا که آب و عضو میرسد در چیدن و بر کنار خود نهادند و چند نوبت دست مبارک خود بر آنجا کشیدند
 چنانچه کسی را و عضوی نماز دهند و دست من همچنان در کنار ایشان بود که از خود غایب شدند من هم
 بر موافقت ایشان چشم خود پوشیدم و متوجه شدم زمان نیک بر آمد چشم میکتادم تا بنیم که ایشان
 از آن نچیت باز آمده اند یافتم که هنوز چشم پوشیده اند باز چشم بر هم نهادم چون ساعتی گذشت
 سر بر آورند و دست مرا بر سینه من نهادند و فاتحه خواندند و فرمودند که اطبا ترا چه شربت فرموده اند
 گفتم ربیبی و در آن وقت در طبیب بیسی یافته نمی شد گفتند ما ترا شربت بی فرستیم و بر فاشند
 و ربیبی فرستادند در همان ساعت و در خود خفت تمام در یافتم و مرض من بعد از سه روز تمام زایل شد
 که اشرفی باقی نماند خدمت مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمه و الغفران سفیر بودند که روزی نصیر
 بجهت ایشان در آمد هممانا که وقت ایشان مقتضی آن نبود چون این معنی در یافتم اندوه عظیم مستولی شد
 و نقل قوی در جمیع اعضا ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند بر فاشتم و بیرون آمدم این
 حالت منفی بر فاش گشت و بصورت اینجایم چنانچه اطبا با یوس گشتند و در روز منضم تعلق و
 اضطرار عظیم دست داد و حال مبدل گشت چنانچه جزم شد بر فن آرزوی دیدن مبارک
 ایشان کردم باین سفیر آمدم در وقتی که در هیچ عضو مجال حرکت نبود مشولش تمام عرض حال خود کردم

داستدعای تلقین شعله نمودم با پنج اشارت فرمودند مشغول شدم و احتیاطاً صورت ایشان هم بر
 ایشان کردم و ایشان نیز متوجه شدند بعد از لحظه آن کیفیت روی رود در منزل نهاد و بجالتی خوش مبدل
 گشت لذت آن حالت جمیع قوی و اعضا رسید چنانچه بر خاستم و دو زانو نشستم چون ایشان بر
 مبارک بر آوردند نشستند دیدند فرمودند که تشویقی نخورید بود و فاتحه خواندند و روان شدند
 فقیر تا در حجره بمشایخ ایشان رفتم و آن مرض همان روز تمام زائل شد و بجز گذشت چون ازین قصه
 چند سال برآمد یکی از اصحاب حضرت خواجه عبداللہ قدس سره از تصرفات حضرت ایشان
 حکایات میگفت فقیر این قصه را بوی گفتم همانا که وی رفته و با ایشان گفته است دعا تفصیل آن نمود
 فرموده اند که چون صورت حال و غلبه مرض ویراشنیدیم متالم شدیم باین وسع آمدیم مشغول
 گشتیم که بار از وی برداریم دیدیم که مرض از وی برخاست و بمامتوجه گشت تصدیق نمودیم
 ما را تحمل این بار نیست از این نیز در گذشت عزیز می اذنا بالی و اعیان و ولایت گیلان چند روز
 بیمار شده بوده است و آخر شرف بر موت گشته چنانچه اولاد و اصحاب و عشا و اقربا و متعلقان
 وی گریبان با چاک کرده اند و خروش و افغان بر آورده و ترتیب تمیز و تکفین مشغول شده اند تا
 درین محل آنارحس و حرکت در وی پیدا شده و اندک اندک از ان سکرات و غمرا ت افاقت
 یافته و در میان روز از فراسخ برخاسته با کمال صحت و عافیت و مرصی که بران حالت و قوف
 داشته اند تعجب و تحیر مانده اند کسی بر حقیقت آن حال اطلاع نیافته بعد از آن تا چند گاه با بعضی
 از محرمان و مخصوصان در میان نهاد که در آن آستانه او اضطراب مرض که روح من نزدیک بمفاقت
 رسیده بود حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی ظاهر شدند و التفاتی نمودند که مرض من فی الحال
 زائل شد و بعد ازین واقعه آن عزیز گیلانی مقدار بیست هزار دینار کپلی را اجناس نفیسه از صوف
 و کتان و غیر آن بطریق معامله گویان نزد ایشان فرستاده و نیاز مندی بجد و غایت کرده التماس
 ظرافت نموده و ایشان رساله ختم مفید و طریق نجاتگان قدس اللہ تعالی ارواحهم نوشتند و برآ
 وے فرستادند در آخر آن رساله چنین نوشته اند که گفتن و نوشتن امثال این سخنان نه طریق
 فقیر بود اما چون از آنجا براه اخلاصی بمشام ذوق رسید باعث تقریر و تحریر این معانی شد
 رباعی این بهی ماسلی و هیچ کسی در مانده بهار سالی و ابوالموسی دادیم نشان ز کج مقصود است

بلازمان

گزارش رسیدیم تو شاید برسی و مثل این واقعه دیگری را از اغوش بلخ واقع شده بوده است و محکم آن عزیز را دیده بودند و از وی آن قصه را شنیده حکایت میکردند در راه حجاز عربی که شتران بلازنت ایشان کثرت داده بوده پیشتری خوب که فاضله ایشان بوده است طمع کرده و بمباغنه و ابرام تمام از ایشان خریده و بعد غای خود بها داده و در زیر بار کشیده و بعد از ده روز در بیابان شتر فرو مانده و در پای تل ریگی مرده است آن عرب نزد ایشان آمده و آثار خشونت و بیجائی کرده که شتر شما معیوب و معلول بوده که بمن فروخته اید و در روی ایشان پس درشت گفته و بی ادبیا کرده و در خود را با ابرام تمام گرفته ایشان فرموده اند که درین عرب تغیری شده است غالباً مرگ او نزدیک است چون از که بازگشته اند و بیای همان تل ریگی رسیده اند عرب افتاده مرده و بر آن تل یک یار دفن کردند جمعی از اصحاب که در سفر حجاز همراه ایشان بودند چنین فرمودند که فتحی سواد خوان که در بغداد به بر و افض در آمیخت و آن همه گرد فتنه برانگیخت و مرود و مطرود و نظر سعادت اثر ایشان شروع ناگذا رده از بغداد در بجانب تبریز برگشت و هنوز ایشان از که مراجعت کرده بودند که وی در تبریز وقت شام اسپ خورد و او را جوده بوده است بعد از ساعتی آمده و دست در توبره کرده تا معلوم کند که اسپ تمام جو خورده یا بی فی الحال اسپ زمین فراز کرده و انگشت شهادت دیر ابد ندان گرفته و اینج بر کند وی از غایت صعوبت و شدت الم آن مرده است در جانب بسختی و بر سختی سپرده خدمت مولانا شمس الدین محمد رومی علیه الرحمه که از کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین بودند چنین فرمودند که روزی با خدمت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی بر کنار رود مالان نشسته بودیم در فصل طغیان آب ناگاه خارشستی مرده بر روی آب ظاهر شد ایشان ویرا از روی آب فرا گرفتند و دست مبارک وی میکشیدند و چون اثر حیات از وی پیدا نبود بعد از لحظه حرکت در آمد و بر خلاف طبیعت خود میل کنار ایشان نمود و همچنان در کنار ایشان می بود تا خشک متوجه شهر رسیدیم ایشان ویرا از که از خود بر زمین نهادند و بر خاستند و روان شدند وی سر به دار از عقب ایشان روان شد پس راه از بی نا و بد تا بجای رسید که از انبوهی و کثرت سواران و پیادگان ما از نظر او پوشیده شدیم وی نیز نامیداشد جوانی صاحب جمال که چند گاه منگور نظرش بر ایشان بود و حکایت کرده است که روزی در ملازمت حضرت ایشان بر امیر به ده سیاهو شان رفته بودیم و جمعی کثیر از اصحاب متعلقان همراه بود چون شب در آمد وقت خواب رسیدیم کس کوشه

افراد و ایشان در خانه بیجا یکتاری اختیار کرد و گویا فرمودند و ستمی بزرگ تا صبح آسمانی سوخت
 و من نیز در آن خانه در گوشه بخواب رفتم که در ترسین جای بود از ایشان چون دو سه ساعت گذشت
 من بوجبی بیدار شدم خود را بر مہیات خود و تشہد نشسته دیدم متعجب شدم و با خود گفتم این چه حالت است
 من خود را وقت خواب در آن کشیده بودم و حالاً برین مہیات نشسته بینم چون نیک نظر کردم دیدم
 کہ خدمت ایشان بجای خود دوزانو مراقب نشسته اند من باز گویہ کردم و در خواب شدم زمانے
 گذشت باز بے ہمتی بیدار شدم و همچنان خود را بر مہیات دوزانو نشسته یافتم تحریر من زیادہ شد
 و آن شب چند کثرت این صورت واقع شد آخر دہتم کہ بواسطہ توجہ خاطر شریف ایشان است
 بیرون رفتم و وضو ساختم و آمدم و تا صبح پیش ایشان بہ دوزانو نشستم عزیزے از مخلصان
 ایشان نقل کردہ است کہ در داعیہ شد کہ از شہر لسب فرار نقل کنم و رخت اتاقت با نجا کشم چون
 پیش ایشان آمدم و داعیہ خود را عرض کردم فرمودند کہ بغایت مناسب است زود از شہر
 بیرون آئی و در زود آمدن اہمال کن کہ فرصت غنیمت است و حوادث در یکین و مہتاب ہتہام کردند
 کہ خادم را طلبیدند و منزل تعیین فرمودند و بار دیگر در زود آمدن مبالغہ نمودند چون بشہر آمدم بہا بر بعضی
 عوارض و مواعع در آن داعیہ فتوری واقع شد و ازان غزبت گشتم بعد از مہنتہ و زود در خانہ بمن افتاد
 و بہر شاہ رخی نقد و شتم آنرا بہر متاعی کہ در آن خانہ بود پاک برد و مرا عریان ساخت روزے
 حضرت مولانا سیف الدین احمد شیخ الاسلام بہرات با سایر اصحاب تدریس بصحبت شریف ایشان
 آمدہ اند و ایشان بعد از تقدیم مراسم صیافت خوانندگان و سازندگان را فرمودہ اند تا در آن
 مجلس بخانہ خواندہ اند و نقشہا پردازتہ و ساز با نواختہ اتفاقاً بعد ازان صحبت بہ دو سہ
 روز حضرت محمدوم بجانب زیارت گاہ بسم سیری بیرون رفتہ اند و آنجا بشیخ شاہ کہ از مشایخ
 متور عمین بودہ ملاقات کردہ اند و کیفیت صحبت شیخ اسلام و خوانندگی و سازندگی آن مجلس پیش ازین
 ایشان بشیخ شاہ رسیدہ بودہ است و رشتہ صحبت شیخ با ایشان گفتمہ است کہ شما مقتدر اہل علم و عالم
 و پیشوای عربی عجم باشید چگونہ است کہ در مجلس شریف شمائی و اسباب طرب می نوازند و اصوات
 و امثال آن می سازند چون شیخ این اعتراض کردہ است ایشان سر پیش گوش وی برودہ اند و
 سخن در پردہ سر و خفا بسمع او رسانیدہ کہ ہمگیس از اہل مجلس بہ مضمون آن اطلاق نیافتہ است

۱۱

۱۱

از کمال

۱۱

یکبار فریادی از نهاد شیخ برآورد و بهیوش افتاده و بعد از زمانی چون بحال خود آمده در نظر ایشان نیازمند
 بسیار نموده و دیگر امثال آن سخنان زبان نگشوده و آله این فقیر علیہ الرحمہ میگفتند که روزی معنی نشان
 پیش دیشتم و در کریمه آیه لعل لعل منہ النهار نظری و تامل میگردم ناگاه در خاطرم افتاد
 که این آیت را بحسب تویل بران معنی حمل میتوان کرد که از نهار نور وجود گیرند و از لیل ظلمت عدم
 خواهند بستن هرگاه که از وجود ایشان مرتفع شود در ظلمت عدم بمانند بعد از ظهور
 این معنی نیت کردم که این صورت را بر حضرت مخدوم عرض کنم روز دیگر احرام ملازمت بستم
 پیش ایشان رفتم چون ششم فرمودند که شمار در مطالعہ تفسیر سیرت و قتی آنچنان می باشد که در بعضی
 آیات قرآنی معنی مناسب بشر باین طائفه بخاطر آید که در کتب قوم بنظر شما نرسیده باشد تقریر
 کنند من بشرح آن مقدمات پیام نمودم و ایشان تحسین فرمودند و انشمندی فاضل که از کبار
 ملائذ حضرت مخدوم بود چنین فرمود که روزی قصد ملازمت ایشان کرده اند از شهر توجسب فرار شدم
 در بیرون شهر نزدیک لنگر مولانا محیی جوانی بنامیت صاحب جمال پیش آمد و بی اختیار بکند و نظر بجانب
 وی افتاد و مقارن این حال شخصی میگذاشت که نمایی رنگین پوشیدنی بردوش داشت گوشه نمایی
 چنان چشمم راست من می آمد که بند ششم تیری بود که چشم زدنند تیر برنگد ششم و آب بسیار از چشم
 بچکید بعد از آن بلازمت ایشان رفتم دیدم که با جمعی از عزیزان بر در مجلس ششم است از من هم ششم
 بعد از لحظه سر مبارک بر آوردند و فرمودند در روشی در طواف حرم بجوانی صاحب جمال نظر
 کرده ناگاه دستی پیدا شده و بر روی وی چنان طپانچه زده که یک چشم وی آب شده و بر روی
 وی فرود دیده پس با تندی آواز داده که نظرة بلطیة ان زدت فرودنا یک یک نظر یک طپانچه اگر زیاد
 کنی ما هم زیاده کنیم بعد از تقریر این سخن روی فقیر کردند و فرمودند چشم نگاه می باید داشت آیت
 نگاه دارند عزیز از اهل علم و صلاح که بحضرت مخدوم اخلاص و بازگشت تمام داشت چنین
 گفت که روزی به نیت ملازمت ایشان بسر فرار رفتم و ایشان در درون حرم بودند و عزیز
 از صوفیه آن وقت نظر ایشان نشسته بود و از سر جاکس میگذشت در اثناء سخن از حضرت
 شیخ محی الدین ابن العزلی قدس سره نقل کرد که ایشان فرموده اند که هر سال در گذشتن وقت
 دوازده ماه فرصت صوم در یک روزها بهاس دوازده گانه وارد شد و هر گاه که باشد بی نصیب و

تخصیص محسوب است و مخصوص باده رمضان نیست فقیر از استماع این نقل نهایت متاثر و ملول گشتم زیرا که بحضرت شیخ محی الدین عنقیده تمام هشتم و نهم و دهم و یازدهم و بیستم این سخنان را رضی نبودم فی الحال از آن مجلس برجا شدم و حضرت مخدوم را ملازمت ناکرده بشهر آمدم و آن عزیز ایشان را ملازمت ناکرده از عقب من بیرون آمدم روز دیگر بوقت تحقیق این سخن بملازمت ایشان رفتم و پیش از آنکه عرض حال کنم ایشان با نقاد و سرلوح از مقدمات زبان بکشادند تا شوق کلام بدان انجامید که فرمودند ما را از طور و طریق فقهای زمان خود رضی می باید بود که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در کتاب فتوحات مکیه مذہب بعضی فقهای زمان چنین نوشته اند که در فلان وقت شخصی از زمره فقهای مصر بنابر مصلحت رای سلطان وقت بمنزل جنین صورتی در باب روزه فرض فتوی نوشت یکی از فرزندان مولانا جلال رومی قدس سره که شنی بود و عارف از روم بخراسان آمده بود و چند وقت بلاذست حضرت مخدوم بود و ایشان بوی التفات بسیار داشتند و برای وی بر سر قرار علیحدہ منزلی تعیین کرده بودند و در شب میفرمودند که درین ایام شبی حضرت مخدوم بمنزل ما تشریف آوردند و در نماز خفتن گذازیم و بخدمت ایشان صحبت نشستم تا وقت صبح بطریق سکوت و آن شب بر من چون یک نفس گذشت میبگفت همانا که بطریق خوابگان قدس الله ارواحم چنین است که تا بحال کسی التفات نگذرد و میرا چیزی حاصل نمیشود و در حکایت کرد که شبی برای افتادم مهاجرت تاریک بود و باران می بارید در من اظهار توجع بظرف ایشان کردم ماه روشن شد و از تشویش ظلمت خلاص یافتم

رسومات
از حال الدین

در تاریخ وفات حضرت مخدوم و ایمان فی ثمرات شجره ک ولایت ایشان چون خدمت مولوی اسادی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ الرحمہ و العفران در محکمہ ماشیه فحقات الانس که مشتمل بر کفصائل و شمائل حضرت مخدوم است کیفیت انتقال و ارتحال ایشان را بطریق تفصیل آورده اند و آن کتابی است مشهور و مضمون آن بر اینست مذکور بالا بر طریقی اجمال ایرادی یا بدیهه ای که ابتدا از مرض ایشان روز یکشنبه سیزدهم ماه محرم الحرام سنه ثمانیہ تسعین و ثمانیست که در صبح جمعه که روز ششم عروص مرض ایشان بروزض ایشان ساقط شد و چون بانگ شنت نماز جمعه و او نیز نفس مبارک ایشان منقطع شد از در قنایه اربعه اطلت فرمودند و فضلمای وقت و شعرا و بزرگان در مشیبه و تاریخ وفات ایشان قصائد و مقطعات و رباعیات بسیار گفتند از آنجمله است این دو قطعه

قطره اولی غوث آفاق حضرت جامی + کان فی مقاله الموری نور احمد جوان عنان یافت از دیار فنا
 کرد در کعبه بقار و راه سال و ماه وفات روزش بود پیر و هم روز ماه عاشورا قطره ثانی
 جامی که بود لیل جنت قرار یافت + فی روضه مملکه ارضها السماء کلک قضا نوشت روان بر در
 بهشت + تاریخ دین و خلک کان آسان معنی نماید که خدمت شاه کلان ولد پیر گوید حضرت مولانا سعد الدین
 کاشغری قدس سره و همیستند که یکی بجای حضرت مخدوم در آمد و دیگری حواله راقم این حروف شد
 درین معنی گفته شده بود قطره دو کوب شرف از برج سعادت دین + طلوع کرد بر آید ایشان در روضه
 ازان یکی بفضیلت بیت عارف جام + وزیر جنین صفتی شاد روح شرف + و حضرت مخدوم
 را ازان صبیبه چهار سهر سعادت اثر بوجود آمده است و فرزند نخستین ایشان یک روز پیش زنده بود
 و با همی مسمی نشده اما فرزند دوم ایشان خواجه غنی الدین محمد بوده است و دو سه بعد از یکسال فوت
 شده و ایشان از وفات همی نهایت تاثیر شده اند چنانچه از مرثیه که برای وی تنظیم کرده اند در
 دیوان اول مرقوم است معلوم میشود و از اتفاقات عمیبه آنست که لقب ویرا که صفتی است بعد از
 وفات همی تخلص این فقیر ساخته بودند و لقب این فقیر را که فخر است تاریخ ولادت وی کرده بودند
 چنانچه درین رباعی که از خط مبارک ایشان نقل افتاد نظم فرموده اند که رباعی فرزند صفتی دین محمد
 که جهان + شد زنده + و چنانکه تن زنده بجان + چون شد بوجود او جهان فخر کنان + شد سال ولادت
 وی از فخر عیان + و بعد از نقل وی امیر نظام الدین علی شیر در تاریخ وفات وی این فقره مشتمل بر چهار
 کلمه را مرتب ساخته پیش حضرت مخدوم فرستاده بوده است که بقای حیات شما باد او اما فرزند سوم
 ایشان خواجه ضیاء الدین یوسف بود و تاریخ ولادت وی چنانچه خوا مبارک ایشان دیده شده برین
 وجه است که ولادت فرزند ارجمند ضیاء الدین یوسف ائمه هانا حسنی النصف الاخر من لیل اللار ایالات
 سن شهر شمال سنه ثمانین و ثمانمات روزی حضرت مخدوم در روزار بر کنار حوض آب که در شمال مسجد
 قدیم واقع است نشسته بودند یکی از خدام خواجه ضیاء الدین را بدو من گرفته از حرم مسجد در آورد
 تخمیناً خواجه در آن وقت پنج ساله بود چون نزدیک سید گفته بیا من خواجه عبید الله را بدیدم ایشان
 شدند و فرمودند که تو خواجه ما دیده ای یا سطر است نمی آید پس گفتند که درین اوقات شبی چنان خواب
 دیدم که حضرت خواجه عبید الله درین موضع حاضر شدند و اشارت برداتی کردند که بر شمال مسجد

وفات و بیضا این
 یوسف علی بن محمد
 تاریخ ولادت
 سن شهر شمال
 سنه ثمانین و
 ثمانمات
 روزی حضرت
 مخدوم در
 روزار بر
 کنار حوض
 آب که در
 شمال مسجد
 قدیم واقع
 است نشسته
 بودند یکی
 از خدام
 خواجه
 ضیاء الدین
 را بدو من
 گرفته از
 حرم مسجد
 در آورد
 تخمیناً
 خواجه در
 آن وقت
 پنج ساله
 بود چون
 نزدیک
 سید گفته
 بیا من
 خواجه
 عبید الله
 را بدیدم
 ایشان
 شدند و
 فرمودند
 که تو
 خواجه
 ما دیده
 ای یا
 سطر است
 نمی آید
 پس
 گفتند
 که در
 این
 اوقات
 شبی
 چنان
 خواب
 دیدم
 که
 حضرت
 خواجه
 عبید
 الله
 در
 این
 موضع
 حاضر
 شدند
 و
 اشارت
 برداتی
 کردند
 که
 بر
 شمال
 مسجد

واقع است و من مبارک الدین یوسف را بروی دست گرفته پیش ایشان آوردم و گفتم امیدوارم که
 نشانه عیاشی بجانب این طفل اندازند و بر البشرف التفات و قبول مشرف سازید حضرت خواب او را
 از وی دست من فرا گرفته و بدان مبارک برد بان او نهادند و چیزی بنامیت سفیر از بان مبارک
 خود در دلمان اور کتیبند چنانکه بدان لوازان پر شد و چیزی زیاده آمد بعد از آن او را بدست من دادند
 و من از خواب در آمدم و مضمون این واقعه را در دیباچه خورد نامه اسکندری در اثنا منقبت حضرت
 ایشان نظم کرده اند و آن فرزند چهارم خواجه ظهیر الدین عیسی بود که بعد از ولادت خواجہ ضیاء الدین یوسف
 بعدت از سال متولد شد تاریخ ولادت وی چنانچه از خط مبارک ایشان نقل افتاد و نیست که ولادت
 فرزند ارجمند ظهیر الدین عیسی وسط وقت الظهر من یوم الخمیس فامس محرم سنه اصدی و تسعین و ثمانمائه ائتمه
 بنا آستانه رزقه الله سعاده الدارین محمد و آل الطیبین الطاهرین و بعد از چهل روز کما بیش وفات یافت
 و ایشان در تاریخ ولادت و وفات وی این دو قطعه نظم کردند قطعه فرزند ظهیر الدین پنجم
 ز محرم و در تصیف ظم شد آرام دل ما + جز ذلک عیسی نشد از غیب اشارت چیستیم چون ما مشرفیم
 نامه اسما + تلفوناً ز عیسی چه شمارند نه مکتوب + تاریخ ولادت بودش ذلک عیسی + قطعه آخری
 نور دیده ظهیر الدین که قتاد + دادن و بردنش بهم نزدیک + بود برتقی ز آسمان کرم + زاون
 مردنش بهم نزدیک +

مولانا عبد الغفور رحمہ اللہ

لقب ایشان رضی الدین است از شهر لار بودند و از اعیان آن دایره چین استماع افتاده که از
 اولاد سعد عباد رضی اللہ عنہ بوده اند که از کبار انصار است و در قبیلہ خرنج و خدمت مولوی زکریا
 تلمازمه و اصحاب حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سره بودند و در همه اصناف علوم
 عقل و نقلی و گمانه زمان و فرزانه دوران و اکثر معنیات آنحضرت را پیش ایشان گذر امیده بودند
 و آنحضرت بعد از متابله شرح فصوص الحکم در آخر کتاب مولوی این کلمات قدسیه سمات نوشته بودند
 که نسبت مقابلہ هذا کتاب مینی و بین صاحب و هو اللخ الفاضل المونی الکامل فی الاری الصائب
 و انکار الثاقب رضی اللہ و الدین عبد الغفور استحقاقه سجا نشد و بکون له عوضا عن کل شی فی او سطره
 شهر جمادی الاول السنه ثانیه فی سلک شہور سنه ست و تسعین و ثمانمائه و انا الغفر عبد الرحمن جامی عفی عنہ

خدمت مولوی در تکمیل حاشیہ تفحیات از حال خود باین عنوان تعبیر کرده اند کہ نظری را در خدمت
 شغل بدین طریق دست داده بوده است و بلازمت ایشان آمده و بعد عمارت علم کرده ایشان اورا بقدر
 ذکر لا اله الا الله محمد رسول الله کرده اند و مشروط بحفظ صورت مبارک خود ساختن آن شخص در همان صحبت
 بفرموده ایشان مشغول گشته فی الحال در روی اثر محمودہ این طائفہ بطور آید و خود را در رضا
 روشن دیدہ و ویرالذت قوی و شوق عظیم دست داده و نشان بوم تبدیل الارض ہوید
 گشته این حالت را بایشان عرض کرده فرمودہ اند کہ این سرسیت کہ از بارود دست نیز احتیاج بآید
 بعد تکرار شغل و کثرت عمل کیفیت بخودی در روی تزیاید می شدہ روزی این شخص از بعضی اشغال
 کہ سبب فنور این نسبت می شدہ نزد ایشان شکایت کردہ فرمودہ اند کہ چاره نسبت آن نسبت را
 باشغلی از اشغال ظاہری جمع مے باید ساخت و صحبت کسی را کہ این نسبت از وی دریافت لازم
 داشت این ملک دیگر نسبت کہ درین کس منکس شده چنان باید کرد کہ ملک این کس شود و این مرد صحبت
 میسر کرد و فرمودہ اند کہ اشغال با مری بحسب ظاهر در دست تا این کس از سایر خلق محبت از نشود
 و نشانه مند کرد و نشیدہ کہ شخصی نزدیک بزرگ رفت و التماس تعلیم طلبی کرد فرمود کہ پیشہ داری
 گفت فی فرمود کہ برو پیہ دوزی بیا موز کہ معنی روشن این طائفہ بی صورت شغلش باشد و فرمود
 کہ حصول این حالت و تحقق این نسبت آئی است زیرا کہ از مقولہ اورا کہ انفعال است و حقیقت کار
 اعراض اقبال است اعراض از اسوی و اقبال حق سبحانہ و این در یک آن ممکن است نفس آدمی بمنزله
 است کہ روی بجانب دیگر دار و ویرامی باید گردانید کہ رویش بجانب حق افتد عزیز و صحبت یکی از
 مشایخ صحفہ زود بنیاد چون بر خاست صوفی بر خاست و فرمودند کہ بعد از انکہ ربط قلب بحضرت
 حق سبحانہ حاصل شد و نسبت آگاہی متحقق گشت گاہ این نسبت مذہل ماسواست و این را حال
 گویند و گاہ مذہل ماسوا نیست و این را علم گویند و علم را در حال مندرج دارند و محسوب از حال
 و این تفاوت بحسب تفاوت استعداد شخص است در صفا و کدورت و فرمودند در زمان شغل مکرر
 چون غیبت محمودہ دست دهد آنرا چون خط مستقیم فرض باید کرد چنانکہ این معنی و شغل خیال مرد
 ممد جمعیت است حضرت رسالت صلی الله علیہ وسلم امیر المؤمنین علی رضی الله عنہ فرمودہ اند کہ
 را چون خط مستقیم فرض باید کرد و میفرمودند کہ طریق خواجگان ما قدس الله تعالی ارواحهم کنہ یابانی و

دستی

که همه با هم کس در همه حال در زش این نسبت میتوان کرد در زش این نسبت را اهل میاید ست
 و غیر آن بقدر ضرورت پرداخت این نسبت شریف نهایت لطیف است و در احدی مضبوط و دقت
 معین نیست بخردی امری زائل میگردد و گاه در وقتی که شخصی نزدیک نیست ظاهر میشود و در نسبت
 فتوری شود رجوع بسبب دی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفیضی باین شده مبع آن مشغول باید
 و می فرمودند که ملاحظه بسیاری از امور حسی هست که مد نسبت و حالت می شود و مقوی محبت میگردد
 این امر نسبت نامضبوط و بحسب احوال و اوقات مختلف و متفاوت افتاده است از جمله صور که صورت
 اطلاق است معین است ملاحظه معنی اطلاق را و مشاهده جبال مورث معنی بهیبت و عظمت است
 و آوازه بطریق امتداد و اتصال در وقت مراقبه مقوی مراد است و ملاحظه تبعیت ظل مردمی ظل را
 مورث خروج از جمل دقت خود است و ملاحظه چشمان جانوران وحشی و وحش ایشان مورث
 نسبت حیرت است و ملاحظه جنازه مقوی نسبت فناست و آواز گریه از محبوب گم کرده یاد دهد و میفرمودند
 که یک روز در ملائمت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره میرفتیم اتفاقاً گذرید دراز گوشه مرده افتاد
 که چشمانش باز مانده بود فرمودند که عجب استملکی دارد دوران عین نسبت ایشان بجا بهت نوس
 گشت و میفرمودند که روزی قبضه عظیم واقع شد بصورت بیرون رفتیم چون نزدیک جامع آمور رسیدیم و از دو
 در نظر آمد در خاطر گشت که همانا اینها بحسب استعداد خود از سبب او غیاض قیقین میگردد بان آرام دارند
 فی الحال قبضه سواد شد و نسبت عظیم فرود گرفت و بسیاری در شبهای ماهتاب چون قبضه حادث
 شدی بملاحظه سابقه و تبعیت دی مرتفع می شد خدمت مولوی میگفتند که روزی پیش ایشان
 در آمدم و از احتلاط مردم شکایت میکردم میفرمودند که خلق خدا را از عالم بیرون نمی توان کرد چنان باید
 زبست که خلق را برین کس است تصرف نباشد و در آن ایام بتالیف کتاب لغات الانس مشغول
 بودند فرمودند که یک مغز یا دو مغز نشسته شود و شعور نباشد نسبت بلکه قلم بطریق عادت جاری
 می شود و فرمودند که بعضی اکابر گفته اند که تکلم با شغل باطنی جمع می شود این سخن از ایشان نقل
 غریب است

این در نسبت بهیبت است

من فوائد الفاسه المسموعه و آن در ضمن چهار رساله ایراد می یابد + + +
 رساله روزی در تحقیق احوال من میرفت خدمت مولوی فرمودند که حضرت شیخ محمد بن ابوالحسن

قدس سره در بعضی از رسائل خود آورده اند که اختلاف است در آنکه ابوالحسن طبرسی است یا غیر او و تحقیق
 آنست که وی غیر طبرسی بوده و طبرسی یکی از ایشان است و ابوالحسن قفقی بوده است و هر دو در آن خود
 را بر هم می سوده و خرنندان از آن تولد می کرده و چون ترکیب وجود ایشان از آتش و هوا است
 که در کون خفیف است لاجرم در ایشان سخافتی و خففتی است به تخصیص که روح آن منضم شده باشد
 و پس ایشان بنحایت سبک سریع السیر و کثیر الحولت اند و ترکیب ایشان بسیار است و بے بنیاد است
 و اندک انبانی و آزاری یا گرانی و باری که از بنی آدم و غیر هم با ایشان برسد از هم میریزند و هلاک
 میشوند و ازین جهت عمر ایشان کوتاه می باشد و چون جنیان بر کسی ظاهر شوند بصورتی مثل خود
 بگریزند و از نظر وی غائب شوند و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند که طبرسین صبر
 ایشان بر دست جمعی که از منظر نتوانند گذرند که بخت آنست که نظر بر صورت ایشان دوزخ و بهیج
 طرف از زمین و بسیارند که در دنیا نظر کسی بر صورت ایشان است بهیج وجه از نظر وی غائب
 نتوانند شد و مثل محبوبی بر جاسی خود بمانند و لهذا کار با او حرکت با کنند و تسویلات و تملیلات
 نمایند تا باشد که ناظران توجه کنند و نظر وی از ایشان متصرف گردد و ایشان بتوانند گذرند بخت
 و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند که تعلیم پس ایشان برین وجه تبعلیف الهی است که در آن
 ملهم گردانید و فرموده اند که در میان جن علم و دانش کم بود و ادراکات ایشان در امور محسوسه
 بنحایت قاصر بود خصوصاً در معرفت الله و اکثر ایشان پلید و بے فهم باشند و در اخلاط و صحبت ایشان
 فائده چندان نبود بلکه صحبت ایشان مضر کند و صفت کبر در نهاد آوردی از مصاحبت ایشان حاصل
 شود و زیرا که ایشان مرکب از جزو ناری و مولی اند و جزو ناری در ترکیب ایشان غالب است و از خواص
 نار است که بر کثرتی فرموده اند که در بیابان ها گرد باد می کشد که بعضی از آن اثر مضار بر
 و محاربه ایشان است و در میان آن گرد باد ایشان اندک با یکدیگر در جگت جدال اند و میان ایشان
 آشوب و فتنه و مجادله محاربه بسیار می باشد بواسطه همان تکبیر و تجبر که لازم ذات ایشان
 است و چون یکی از ایشان وفات کند منتقل میشود برزخ و در آن مکان مراجعت به نثار و نیوی
 نباشد و مقام وی هم در برزخ بود تا وقتیکه حشر ابد الابد قائم شود و جمعی که از ایشان دوزخی
 باشند مستحق تعذیب در جهنم ایشان ما نیز هر بر عقوبت کنند چون از آتش چندان متاثر

نیشوند و اگر چه از آتش و تریخ می شایه که مذاب و معاف شوند چو آن آتش بمراتب از آتش عنقری
گرم نر و سوزان تر است +

رشته صاحب کتاب حق الیقین در بیان عبادت اضطراری و رحمت عام است ادراک ادراک که علم
است مستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند که ادراک
معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد ازین ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی آفریده که بحسب
فطرت و اجد و وجود حق تعالی است در باب خواطر شیطانی و نفسانی میفرمودند که حضرت شیخ قدس سره
در فتوحات آورده اند که شیطان دو است یکی شیطان صوری و دیگری شیطان معنوی شیطان صوری
ابلیس است وی گاهی امر حقانی القا کند و در خاطر کسی انگیزد تا شیطان معنوی که نفس است
در آن تصرف کند و آنرا از امور باطله گرداند و گاه گاه شیطان معنوی کارها کند که شیطان صوری نتواند
کرد مثلاً شیطان صوری القا سنت حسنه کرد در دل کسی و این امر حقه است زیرا که در قدس
واقع است که هر که سنت حسنه پیدا کند که تقیامت بر آن سنت عمل نماید و بر الزوابع آن سوره
باشد پس شیطان معنوی بر آن تلقی تصرف کرد و در برابر آن داشت تا عادت بنا بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم
وضع کرد و آنرا سنت حسنه نام نهاد تا مردم بآن عمل کنند و بر او آن اجری بود از آن حدیث غافل
ماند که هر که در وضع بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم بندد جای او آتش است مثال دیگر هم حضرت شیخ قدس
سره فرموده اند که شیطان صوری مثلاً تلاوت قرآن را با او از بلند در ولی القا کرد و این امر حقانی
است پس شیطان معنوی استماع غیر را بآن منقسم ساخت تا او را تالی گویند و آنرا بر باد سمع باطل گویند
و امثال این امور بسیار است

رشته صاحب کتاب حق الیقین در بیان عبادت اضطراری و اختیاری فرموده که آنچه آن که نفس
ادراک که معرفت است موجب عبادت اضطراری و رحمت عام است ادراک ادراک که علم
است مستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند
که ادراک را معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد ازین ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی
آفریده که بحسب فطرت و اجد و وجود حق تعالی است پس شعور بآن و این وجهان بحسب فطرت و ادراک
حاصل زیرا که هر چیزی از موجودات که در آن را دریا بد اول وجود را دریافته است بعد از آن

آن چیز را پس وجود بمشائخ نورست که اول وی مدرك شود و با دراک بعد انگاه اشیا محسوسه چون مدرك
 بحسب فطرت واجد وجود حق تعالی است پس متاثر است آثار وجود و لازم آن بر وجه اضطرار و این
 متاثر انقیاد و تذلل است که ویران نسبت بوجود حق تعالی واقع است که اگر خواهد و اگر فی متاثر شده و
 قبول وجود خارجی و لوازم آن کرده و نفس این انقیاد و تذلل حقیقت عبادت است که بحسب حال
 او را حاصل است پس عبادتی است ویرا اضطراری بحسب حال و این ادراک بسبب موجب ظهور
 رحمت عام است که عبارت از فیض وجودت است که نسبت است بر مدرك و سایر موجودات و لقب
 است بنفس الرحمن و ادراک ادراک را علم گفت بنا بر اصطلاحی یعنی چون ادراک کرد این معنی را که
 مدرك او واجد وجود حق تعالی است و منقاد و مستسلم او بحسب واقع بحسب حال تیاخوست که صفت اراد
 او مطابق صفت واقعی حال باشد پس عبادت حق سبحانه و قبول او امر و نواهی او بحسب
 ظاهر اختیار کرد تا ظاهر او مطابق باطن باشد و حال ارادی او موافق حال دلست کرده و این ادراک
 مرکب است که موجب عروج بر مراتب عالیه و سیر و سلوک و رحمت خاص است که رحمت جمعی
 است قوله تعالی و اطلقت الجن و الانس الا یعبدون درین مقام تطبیق و درستی می افتد
 چه باعتبار عبادت اضطراری و چه باعتبار عبادت اختیاری و اکابر گفته اند که سرور عبادت
 آنست که این عبادت اختیاری مطابق شود بان عبادت اضطراری که مدرك را همیشه بحسب
 انقیاد و تذلل حاصل است و لادوات مطابق شود بحال واقع

در ادراک

رشته متاثر تعذیب جاودانی کفار و اختلاف اکابر در آن میفرمودند که بعضی سوال کرده اند که مقتضای
 عمل و حکمت آنست که گناه منافی را عذاب منافی باشد پس جهت چیست که کفر منافی را عذاب
 منافی است امام عزالی قدس سرود در جواب این سوال فرموده اند که قدر جزای اعمال حق سبحانه
 میداند و ادراک این معنی فوق دریافت عقول ناقصه است پس جزائی که مماثل کفر باشد در نشاء
 اخروی جاودانی خواهد بود و بر حقیقت و سر جزای اعمال جز حق سبحانه را اطلاع نیست و بعضی دیگر
 گفته اند که چون قصد و نیت کفار آنست که همیشه بر کفر باشند پس در آن نشاء نیز جزای ایشان
 همیشه باشد اما آنما که بعد از جاودانی تا کل نیستند میگویند که کفر جلیست عارضی و چنانچه در لایم
 مزاج و روح نیست بلکه مناسب مزاج روح و ادراکات وی امور حقیقت است و صفت عمل آخر

در ادراک

مرقع میشود و در چند موضع از کلمات قدسیه حضرت ایشان که بعضی محادیم جمع کرده در غده میبود و بعد
مولوی استاد علیہ الرحمہ عرض کرده می شود جواب می شنود و بعضی ازان اینست که در ضمن شنیدن

رسمه ایرادی یابد

رسمه حضرت ایشان فرموده اند که آنچه از مردم واقع میشود اگر در شریعت آنرا حدی و تعزیری
مقرر نیست ازان نمی باید بخیجید زیرا که آن با قدر و تکلیف و خلق حق سبحانه موجود شده است درستی
این سخن فرموده اند اگر چه هر فعلی خواهی چه شرعی متوجه شود و خواه نشود و ازین قبیل است که با قدر و
تکلیف و خلق حق سبحانه موجود شده است لیکن مراد آنست که درین قسم که مذکور شد نظر بر حقیقت قضا و
قدری باید داشت تا جنگ و آشوب نشود و در آن صورت دیگر نظر با حکام شریعت می باید کرد تا
سلسله امور این عالم بران نظام خود بنماید و امانتی بشری شریعت راه بنماید در آن صورت ریخیدن و
جنگ آشوب کردن موجب رضای حق سبحانه و خوشنودی رسول او است صلی الله علیه و سلم و در
ضمن آن جنگ و آشوب هزار فائده صورت و معنی مندرج و اہمال اہمال در ان جز الحاد و زندقہ

بسیج نیست

رسمه در شرح این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بیدید قضا و قدر نظری باید کرد و همه کس را
تمثیل از کونین و بعد و جنگ نشود میفرمودند که یعنی تمثیل آن چیزی که با مری کونینی حاصل شده باشد
و این اصافت است باطنی ملائست و امر کونینی امر بی واسطه را گویند یعنی در حصول آن امر احتیاج
بواسطه بسیار و امتداد زمان نیست

رسمه در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که ارادہ و جب باقی مستخر است میفرمودند یعنی
ارادہ حصہ وجودی که هر موجودی را حاصل است و آئینہ وجود مطلق او است مستخر همان حصہ است
آن معنی که سالک بجان حصہ غالب می تواند شد و در آئینہ جمال مطلق میتواند گردانند و فرمودند
معنی دیگر نیز بطری آمید که از ارادہ و جب باقی نوج بوجہ خاص گیرند چون نتیجہ این توج افتاد غیر است
و اثبات حق سبحانه پس آنها که حق سبحانه مثبت بود همه اشیا مستخر باشند در ان حال

حق سبحانه از باطن صاحب این ارادہ مستخر این اشیا بود

رسمه در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که در فتوحات مذکور است که سز ظهور عالم

شرح الایضاح

معلوم نمیشود و الا بجا هر اتم کثیره در ریاضات تصبیحا لعموم میفرمودند که مراد از تصبیحا لعموم آنست که فرقی
 قصد و همت او ذات حق سبحانه باشد و تا همت موجود نشود و صاحب این همت مجاہدات کثیره و
 ریاضات عظیمه بر خود نگردد هر طور عالم که از جمایا سر را غماست است بروی نمکشف نشود و مجرد این همت
 نه اتحاد مجاہده و ریاضات یا مجرد مجاہده و ریاضت بی تحصیل این همت هیچ فائده و نتیجه ندارد
 رشحه در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بعضی عارفان را قدرت آن داده که هر چه خواهند
 علق کنند و فرق میان مخلوق حق و مخلوق عارف آنست که مخلوق عارف باقی است مادام که آنرا در حضرتی
 از حضرات اثبات کند میفرمودند که لازم نیست که عارف متوجه مخلوق خود بود متوجه حسی شهادی
 بآیه اگر در حضرت مثال متوجه صورت مثالی وی بود کافی است در الباقی وجود خارجی آن موجود
 شهادی پس مادام که آن توجه از عارف باقی است بآن موجود شهادی در حضرت مثال با حضرت
 شهادت آن موجود نیز باقی است در حضرت شهادت و هر گاه آن توجه منقطع گردد آن موجود فی الحال

مردم حرف شد

رشحه درین سخن که حضرت ایشان فرموده اند که شیخ بهار الدین عمر قدس سره چند گاه با سپی سفید
 سواری شدند از بعضی محرابان ایشان سبب آن پرسیده شد و گفت اختیار اسپ سفید
 آنست که بعضی تجلیات صوری چنین میشود و حضرت شیخ شده است میفرمودند که خصوصیت
 به صورتی نسبت ارباب مکاشفات و مشاہدات بنا بر اختلاف استعداد و اختلاف سالی
 و حقائق است که در حدیث اشیا بر ایشان منکشف می شود و مثلاً موسی را علیه السلام تجلی صورت
 در لباس درختی که در وادی امین بود واقع شد و حضرت رسالت را صلوات الله علیه و سلم در صورت
 جوانی مختط سدی نمود چنانچه بعضی احادیث بان ناطق شده است کلامه پوشیده مانند که حضرت
 شیخ اعظم محی الدین بن عربی قدس سره در بعضی از مولفات خود نوشته اند که آیت لدی علی صورت الفرس
 و حضرت شیخ رکن الدین ملایر الدوله قدس سره در بعضی از مصنفات خود در شرح این
 سخن فرموده اند که سالکان حق را سبحانه به تجلیات صوری می بینند و آن با آن نسبت
 دارد و به تجلیات نوری می بینند و آن با فعال نسبت دارد و به تجلیات معنوی می بینند و آن
 بصفات نسبت دارد و تجلیات ذواتی می بینند و آن بذات نسبت دارد و در تجلیات صورتی

که با آن نسبت دارد حق تعالی در صورت جمیع اشیا بر سبزه تجلی میکنند از مفردات عنقریب است و معادن
و نباتات و حیوانات و افراد انسان و چون در یکی از موالد ثلثه تجلی کند و سقته که تجلی از آن مرتبه و برتر
دیگر که فوق اوست خواهد پیوست و رافق آن مولود تجلی کند بعد از آن بدیگر مولود که فوق اوست
ابتدا کند همچنانکه هر گاه تجلی کند از معادن و سقته که نبات خواهد پیوست در صورت مرغان که افق معادن
است تجلی کند چه وی اقرب معادن است برتره نبات که در و نشا که از نمو بست و هر گاه که از
نبات بحیوان خواهد پیوست در صورت نخل تجلی کند که افق نبات است و اقرب نباتات است
برتره حیوان که بعضی از خواص حیوانات در و بود که اگر سرش از تنه بردارند خشک شود و تلقیح نیز
مخصوص اوست که آشاخی از درخت نبرد درخت ماده نزنند باز بگیرد و این نیز از خواص حیوانات
است که تا نر باده نه پیوند داده باز بگیرد و هر گاه که از حیوان بانسان خواهد پیوست در صورت قرین
تجلی کند که افق حیوان است و اقرب حیوانات است بانسان از حیثیت شعور و زیرک و صورت دیگر
فوق افق انسان نباشد در تجلیات صوری غایتش آنکه نهایت تجلی صورے در مرتبه انسان آن بود
که حق سبحانه بصورت صاحب تجلی و متجلی شود و سالک را مزله القدم صعب تر ازین نبود که حق سبحانه
بر و تجلی کند هم بصورت او چنانچه سالک در آن تجلی بر خود دیگر کسی نه بیند هر چند نظر کند همه خود را بیند
و کل موجودات را محافظ خود یا بد و سبحانی ما اعظم شانی و انا الحق و لیس فی جنبی سوی الله و هل فی الاله این
غیری و امثال آن همه ازین تجلی روی نماید و بیشتر از اهل کشف را که قدم بغزیره درین تجلی صورے
بوده تا چنین جراتها نموده اند و حکما را مزله القدم در تجلی معنوی بوده که روی از متابعت انبیا
عالیه السلام گردانیده اند و بعد رکات معنوی خود مغرور گشته در بادیه ضلالت پلایک شده اند چون
اولیا همین متابعت پیغمبر صلی الله علیه و سلم محفوظ اند اگر در غلبات لشکر از ایشان سهوی در وجود
آمده در حال سهوا از آن توبه کرده اند لاجرم حق سبحانه ایشان را از منازل تجلیات صوری و نوری و
معنوی عبور داده به تجلیات ذوقی ذاتی رسانیده و از مزله اقدام را مانیده و در ایشان را بنعیم مقیم
تجلی ذات رفیع درجات و اصل گردانیده ذک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذوالفضل العظیم
رشدت مولوی استاد مولانا عبد الغفور علیه الرحمه و العفوان در بیان وجود باری تعالی و
نسبت محبت وی با شیا میفرموده اند که وجود ممکن غیر حقیقت اوست و عارض حقیقت او شاکل ازین

در ذهن حقیقی است که این وجود خارجی عارض آن حقیقت شده و منقسم بوسی گشته و آن حقیقت بود
 این ضمیر مبداء آثار شده پس حقیقت این وجود عارضی مبداء آثار باشد چنانچه وجود فخری می کند
 که مبداء آثار باشد و وجود واجب عین حقیقت اوست بجلالت وجود ممکن پس آن حقیقت بخود مبداء
 آثار است بی انضمام هیچ شی بوسی و اختلاف است حکما و صوفیاً که آن وجودی که مبداء آثار موجود
 شده چه وجود است شیخ رکن الدین علامه الدوله و قلیله از صوفیه و اکثر حکما و متکلمین بر آنند که آن صفتی است
 از صفات حق سبحانه که افاضه وجود کرده بر موجودات و مسا است بفضیله وجودی و وجود عام و نفس را
 و غیر آن و حضرت شیخ محی الدین بن العزلی و اتباع ایشان و اکثر صوفیه و محققین از متقدمین و متأخرین و
 قلیله از حکما و متکلمین بر آنند که آن وجودی که مبداء آثار شده هم وجود حق است سبحانه که عین حقیقت
 خود است لا غیر پس همه ممکنات موجود بوجود واجب اند یعنی ذات را با شیا علاقه میسختی واقع است
 که آن معیت مجهول الکیفیت است و هیچ احدی از ارباب تحقیق از انبیا و حکما بی سبب آن معیت و حقیقت
 وی نبوده فائش آنکه جمعی از افراد انسان مطلع شده اند بر تیر معیت بقدر استعداد و قابلیت خود
 که شباهت این علاقه است که بقدر مناسبتی دارد و آنکه فی الواقع چنان باشد نسبت عارض است
 بمعرض فقری بعد از وفات خدمت مولانا عبدالغفور علیہ الرحمۃ و الغفران بحسب روشی ایشان
 را بنجواب دیده و بنحاطش آمده که از دنیا رحلت کرده اند پیش رفته و سلام کرده و جواب شنیده
 بعد از آن پرسیده که مخدوم چون مدار آخرت نقل کردید از سر توحید وجود نسبت معیت وی با
 که حضرت شیخ محی الدین ابن العربی در آن سخن گفته اند و غلو کرده شمارا چه معلوم شد فرموده اند که چون
 باین عالم آمدم مرا با حضرت شیخ ملاقات واقع شد و از ایشان سئوال کردم پرسیدم فرمودند سخن همانست
 که نوشته ایم باز آن فقیر پرسیده که آیا در عالم آخرت عشق و عاشقی و تعلق خاطر بظاہر جمیله می باشد فرموده اند
 که چه میگوی کنان و عاشقی آنست که اینجا هست زیرا که حسن عالم اجسام که از ترکیب اجزای
 مختلفه حاصل میشود زود متغیر و تبدیل میگردد بواسطه ضدیت آن اجزاء با یکدیگر و بدان سبب عشق
 زائل میشود و تعلق خاطر نمی ماند الا حسنه ای این عالم که از جمع بساط حاصل شده قابل فنا و
 زوال نیست و هرگز تغییر و تبدیل نمی پذیرد چه میان اجزاء آن ضدیت و مخالفت نیست لا محضه
 اینجا عشق و عاشقی برقرار است فائش آنکه در ابتداء القطار روح از بدن بواسطه علاقه انسی که

روح را بیدار می باشد و بعد روزی تشویشی بجوهر روح راه می یابد اما چون صاف و پاک شود تا
 همچنان بر سر مذاق و عاشقی می آید چون این سخنان فرموده اند آن فقیر گفته که آنچه شما فرموده اید
 از جمله اسرار آخرت است و میگویند اموات ماذون نیستند بافتش اسرار آخرت این چگونه است
 گفتند که آن سخن است و ای که عوام گویند و اصل ندارد که مردم در واقعات بسیار غیر اصل الله علیه
 و سلم و کبر این است راقدس الله و احم دیده اند از ایشان غرائب و عجائب عالم آخرت معلوم
 و اگر افتش اسرار آخرت جائز بودی قرآن و حدیث آن ناطق نشدی بار دیگر در همان ایام آن
 فقیر خواب دیده که خدمت مولوی بیارند بخاطرش گذشته که آیا درین چه سر است که دوستان حق سبحان
 اکثر اوقات با فات و بیات مبتلا می باشند فرموده اند که سر امر حق آنست که ریاضات موجب تنقیه
 و مانع تصفیه قوای داعی هست و چون مانع تنقیه می یابد بر آئینه منقلب این قوت داعی می شود
 آن نور مطلق لیبی که محیط جمله موجودات است و مقصود همه کائنات و ظهور این معنی مخصوص نیست بعضی
 بلکه من و تو و هر فردی از افراد انسانی را که این تنقیه و تصفیه دست و پیر آن نور مطلق بقوت داعی
 وی متعلق می شود وفات خدمت خواجہ مولوی عبد الغفور علیہ الرحمہ در صباح یکشنبه نیم شعبان سنہ
 اثنی عشر و تسعمائة بود بعد از طلوع آفتاب و بعضی از اکابر زمان در تاریخ وفات ایشان این قطع
 نظر کردند قطعه شد عبد الغفور آن کامل عصر و بعضی غرقه در ایام غفران ۴۰۰ ساله روزگار دین و
 دانش و زور و قدرت آفتاب علم و عرفان ۴۰۰ جو خواست روز و ماه و سال و تلاش و کوشش
 نیم شعبان ۱۱۳۴

مولانا شهاب الدین بر حندی رحمہ اللہ

از کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بوده اند و عالم علوم ظاہری و باطنی و از دانشمندان
 مقرر برات مولانا ایشان بر چند است که قصیدہ الیست از ولایت قاین و نام ایشان احمد بن محمد است
 و الد ایشان حکایت کرده که شبی در واقعه دیدم که بر کوه طور سینا ایستاده ام ناگاہ شیخ الاسلام
 احمد جام قدس سره پیدایش پیش ایشان رفتم و سلام کردم جواب دادند فرمودند که حق سبحانہ ترا فرزند صالح
 خواهد داد باید که او را بنام کنی که او از است بعد ازین واقعه بانگ فرستی شهاب الدین متولد شد و او را احمد نام
 نهادم و بوی امیدوار شدم گویند از صغیر سن آثار زهد و صلاح و تقوی از ایشان ظاهر بود

چنانچه در آن زمان نماز نهج و نوافل عبادات از ایشان فوت نمی شد و چون بن شباب سید و اند
 رخت اقامت بمدرسه کشیده اند و ب تحصیل علم اشتغال نموده و بانکه زمانی گوی مسابقت از آنرا
 ر بوده و چندگاه بدرس مولانا نورالدین خوارزمی و مولانا شمس الدین محمد جابری و مولانا خواجه علی بن
 و غیر ایشان از علمای محققین و عظامه و قفین آمدند و میگردد اند و در مجموع آن قدر بسیار اکثر
 مستفیدین فائق مجوده اند و در مجلس حضرت خواجه برهان الدین ابوالنضر پار ساقی سوره حاضر
 می شده اند و کتب احادیث مثل مصابیح و مشارق و صحیح بخاری و مسلم و غیره نموده و حضرت
 خواجه بحیث ایشان اجازت روایت حدیث نوشته اند و بعد از تحصیل علوم عقلی و نقلی روی برآورد
 بصحبت مشایخ طریقت آورده اند و ملازمت و خدمت تصوف اختیار کرده و بخدمت شیخ زین الدین
 خوانی و شیخ بهار الدین عمر و خواجه شمس الدین محمد کوسوی و غیر ایشان قدس الله ارواحهم میرسد و اند
 و آخر الامر بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره پیوسته اند و از ملازمت این و آن با درسته
 میفرموده اند که در مبادی حال پیرامن حضرت مولانا بسیار میگشتم و هیچ اثری از نسبت این عزیزان
 در باطن خود نمی یافتم و ازین جهت بغایت ملول و مخزون بودم تا روزی بعد از نماز جمعه در پیش مقصد
 هرات میان کثرت مردم و ازدحام عوام سیری میکردم ناگهان ایشان را در میان آن کثرت دیدم
 سر راه بر ایشان گرفتم و نیاز مندی تمام کردم فرمودند که داد و رتا این علوم رسمی که در سینه
 داری قی کنی فائده نیست و درین گفتن باطن مرا بجزد و سنجید گرد آمدند و متوجه بیرون مسجد شدند
 و من بی اختیار در عقب ایشان روان شدم و از دور ایشان را نگاه میباشتم تا از مسجد خارج بیرون
 آمدند و روی نیاید از خویش نماندند و از دروازه فیروز آباد بیرون رفتند و من هم در عقب ایشان
 بیرون رفتم دیدم که بدر دکان چوب فروشی رفتند و دوپل پنج گزی سطرجهت عمارت بخریدند و فوجی
 خود را تکراره بردوش مبارک نهادند و خواستند که بی بروارند من روانی پیش رفتم و گفتم اگر حضرت
 فرماید من این خدمت بجای آورم فرمودند اگر ناموس داشتندی منع تو نمی شود بل دیگر را بردار
 و ایشان یکپل برداشتند و من نیز بل دیگر را بقرورت بردوش گرفتم و بافعال هر چه تا آخر
 از عقب ایشان میرفتم و عرق تشویر میرغشتم و گاهی چشم خود می پوشیدم و گاهی
 یکشادم و ایشان فارغ البال پیش من میرفتند و بے تماشایی پشت پشت می گفتند

تا از دروازه درآمد با خود گفتیم چه باشد که بجای پای پاره فرود روند که نسبت بازار خلوت است ایشان خود
براست بازار درآمد چون نزدیک سر چهارسوق رسیدیم با خود گفتیم چه باشد که بازار خوش درآمد
که در بازار ملک از کثرت خلق راه نمی توان رفت خصوصاً وقتی که پله دراز بردوش باشد ایشان
خود روی بازار ملک نمازند و من از پی ایشان میرفتم بجای غریب و خجالتی عجیب که از پندار
و دشمنی بر بودم تا از بازار ملک بگذرد و پاره اند که بجای مسجد میرفت چون پل را بدرخانه ایشان
رسانیدم و از دوش بر زمین نهادم درین محل زمین عنایت و حسن تربیت ایشان را کیفیت عظیم
دست داد و نسبت این عزیزان در افتاد و بعد از آن دامن متابعت و ملازمت ایشان را محکم
کردیم ایشان فرموده اند که باعث افسوس گس من از درس و افتاد آن بود که در آن ایام که
در مدرس خواجہ علی فخرالدین بیرون دروازه خوش مدرس بودم روزی بملازمت ایشان رفتم
و بر سر ایستادم ناگاہ بیرون آمدند با کیفیت عظیم که برگز ایشان را آن کیفیت ندیده بودم بظاہر و
باطن نفع تمام نمودم و بدل التماس التفاسی که درم فرمودند که از مباحثه و مجاوله علوم و رسوم صل
آدمی سیاه می شود و ازین جهت است که حضرت خواجہ غلام الدین عطار قدس سره فرموده اند ^{بطلیم}
باید که بعد از مباحثه علم نسبت با استغفار کند و متفان این سخن التفاسی که در مذکر در دل من چراغی
روشن شد و باطن در انور گردانید مشاہد که بر توان بر جمع قوی و جوارح من تانت و در مجموع اجزاء
اعضای من سرایت کرد و عطاوی عظیم از آن روی نمود و ایشان درین محل فرمودند که چراغ
روشن شده از باوهای محالست نگاه می باید داشت تا گشسته نشود و این گفتند و مرا اجازت داده بخانه
در آمدند و من بیاس الفاس مراقبت و محافظت آن چراغ روشن میکردم و در مطلع و مذاکره علمی
یک حاتم وقت می بودم تا روزی مراد حوزہ درس با یکی از طلبہ علم که در مسکن سخنان ناموس گنفت
بگفتی افتاد و سخن دراز کشید و با عرض انجامید بعد از فراغ و الزام خصم دیدم که آن نور ظلمت
سبدل شده است و آن چراغ فرورده بجای لول و مخزون شد و در من را بر نیمه گذاشتم و بدرخانه
ایشان آمدم در نهایت ملالت و خجالت لب از لخط بیرون آمدم چون نظر مبارک
ایشان بر من افتاد فرمودند که داو بر سر این نسبت با غضب را فلان جمع نمیشود و گزیناست
که را فلان غضب طرف باطن را از نور یعنی تہی می سازد و من سر در پیش انداختم و باطن زاری

و بنیاز مندی تمام نمودم و آب در چشمم کردم ایشان ترجم کرده باز التفات می نمودند که همان چراغ فروخته شد
بعد از آن سر و کار درس و افتاده را بر هم زدم و بیگانه هست خود را بر حفظ آن نسبت گذاشتم و هر دو باج
ظهور آن بود بنام بازگذاشتم بنام ایشان بنجاه و پنج سال بوده در آنجا و در سنه ست و شصت و هفت و هشت و نهم
خمسین و ثمانمات از دنیا رفتند و در قبر مبارک ایشان بر تخت مزار حضرت مولانا سعد الدین شریف سرور

مولانا علامه الدین آفرین رحمت الله علیه

نام ایشان محمد بن المؤمن مست و مولود ایشان آفرین مست که و همی است از ولایت قزوستان از
کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند و بعد از انتقال حضرت مولانا بخدمت مولانا
نور الدین عبدالرحمن قدس سره بازگشت تمام داشتند و ایشان را مولانا علامه الدین التفات لیبیا
بود روزی بقریه میفرمودند که طینت مولانا علامه الدین و فرزند وی مولانا عنایت الدین از خاک
پاک برشته شده است و شیوه خدمت مولوی کاتب داری می بوده و این شغل را پرده کار قبا
روزگار خود ساخته بودند میفرمودند که در زبان سلطان ابو سعید مسیبر از حضرت خواجہ عبدالقادر
قدس سره بهر می تشریف آورده بودند اول بار که بملازمت حضرت ایشان رفتم پرسیدند که در کس
و چه کاری میکنی گفتم فقیرم ام از خادمان مولانا سعد الدین کا شغری و کتب دارگی میکنم فرمودند که
کتب دارگی گوی و بتصرف نام آن مبر که کتب دارگی کار بزرگ است و بسی فواید
و عواید بر آن مترتب است بعد از آن از حضرت مولانا سیما حکایات گفتند و از خصوصیات که میان
ایشان واقع بوده است چیزی نقل کردند و التفات بسیار نمودند خدمت مولوی نمی گفتند که در مبادی
حال در برات به تحصیل علوم اشتغال داشتم چون ملازمت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره
اختیار کردم فتوری در مطالعه پیدا شد مترود بودم که آیا بنام ترک تحصیل ناایم یا گاهی مشغول
کنم درین اندیشه روزی از شهر بیرون آمدم چون بدرسد میر قیصر و نر شاه رسیدم بحالت
خانه وی در آمدم و در راه از درون بستم و پشت بر محراب نشستم و در اندیشه تحصیل و ترک آن
اقدام ناگاه از گوشه محراب آوازی شنیدم که گوینده گفت ترک نمای و بیاسای حال پرسیدم گشت
از آنجا بیرون آمدم در وی بنیابان نهادم تا بل قطبان رسیدم در آن گورستان دیوانه بودیم الدین عمر
نام ناگاه از دور پیدا شد و با خود زمزمه میکرد گفتم بی تو ای روم بنم که درین باب چه سیکوید چون

بهری

نزدیک اور رسیدم گفت حالی که در مسجد فیروز شاه بودی نه ترا گفتم که ترک نمائی و بیاسائی میترشدم و از پیش او برگشتم و داعیه رنگ و تجربه غالب شد بر بهمان قدم بملازمست حضرت مولانا سعد الدین قدس سوادم و در آن محل ایشان نهاد مسجد جامع بجای مراقب نشسته بودند چون پیش ایشان نشستم سر بر آوردند و فرمودند که اطرح و افترخ مثل مشهورست حاصل آنکه ترک تحصیل بجای می باید کرد و بهما روی درین نسبت می باید آورد ازین سخن که ایشان فرمودند خاطر متمام از تردد و خلاص یافت و بهنگی همت بر طریق خواجگان قدس العار و اتم اقبال نمودم میگفتند که روزی همراه حضرت مولانا سعد الدین قدس سرفه مجلس و غط خواج شمس الدین محمد کوسوی قدس سوره رفتیم ایشان فرمودند که در عقب من نشین و من گاه گاه در مجلس و غط و صحبت سماع نعره امیزدم چون خواج بنیبر برآمدند در آغاز معارف حقائق کردند در آن اثنا کار بجائے رسید و حال پدید آمد که وقت نعره زدن بود خواستم که نعره زدم آواز من برینا مباد دیگر حالتی شد که نعره می بالست زوان هم آواز برینا میخچین سه بار دانستم که ایشان مرا محافظت کردند و گذارند که فریاد کنم درین اثنا دیدم که ایشان را غلبه دزدی و دزدی دست داد و استغراق استهلاکی روی نمود ناگاه مرا حاطی شد که سه نعره پیای زدم بعد از آنکه مجلس آخر شد و بر فاستم ایشان فرمودند که زود باشد که نعره با ترا در گوشه کند یعنی وارد واقع او را پیدا شود که در وقت استیلا آن بے اختیار نعره و فریاد بسیار کنی و من در آن ایام چهار شدم و ضعیف بر تبه رسیدم که قوت حرکت نماند یاران من جازم شدند که امشب نمی میرم و من درین خیال افتادم که حضرت مولانا آن روز فرمودند که زود باشد که نعره با ترا در گوشه کند سخن ایشان حق و صدق است و هنوز آن معنی بظهور نیامده و حال من می میرم این چگونه است ناگاه در خواب شدم دیدم که ایشان آمدند و فرمودند که بسم الله رب العالمین الحمد لله رب العالمین و الحمد لله رب العالمین با الله فوضت امری الی الله ما شاء الله لا حول و لا قوة الا بالله چون بیدار شدم این کلمات بر زبان من جاری بود و صباغ آن مقدار قوت شد که وضو ساختم و نماز نشستم گذاردم در هم خدمت مولوی گفتم که در آن روز که حضرت مولانا سعد الدین قدس سره را بطریق نفی و اثبات فرمودند بر آن اثنا گفتم که حضرت سره حق سبحانه و تعالی را با لترات محیط بسیار اعتقادی باید کرد آیه کریمه و انما یصل شیء منکم الا بشا من الله انما ینزل الامور الی الذلیل علیها و انما ینزل الامور الی الذلیل علیها و انما ینزل الامور الی الذلیل علیها و انما ینزل الامور الی الذلیل علیها علماء نظام هر تاویل نکنند ازین سخن که حضرت مولانا فرمودند بسیار زرسیدم بفرست و بیافتند فرمودند

Marfat.com

کہ اہل ظاہر گفتمہ اندکہ علم حق سبحانہ بجمیع اشیاء محیطا بکلی شیئی علمایا این خود اعتقاد مہیا
 کرد ازین چارہ نیست باین سخن خوشوقت شدم روز دیگر کہ بلازمت ایشان رسیدم فرمودند مولانا
 علامہ والدین فائدہ نیست بچنین اعتقاد می باید کرد کہ احاطہ و معیت ذاتی است معتقد اہل تحقیق است انتہی
 کلامہ قدس سرہ پوشیدہ نماند کہ احاطہ و معیت حق سبحانہ ہست یا چنانچہ بعضی از کبرا و محققین تحقیق
 کردہ اند بر دو وہ است ذاتی صفاتی لامعیت ذاتی بر دو قسم است قسم اول معیت ذاتی است
 بجمیع ذرات موجودات بے کم و کیف کردہ اند بر سبیل عموم کما قال تعالیٰ واللہ بکل شیئی محیطا دوم
 معیت ذاتی اختصاصی کہ آن خاصہ خواص مقربان است کما قال اللہ تعالیٰ لا تحزن ان اللہ معہ
 قال تعالیٰ ان اللہ مع الحسین لامعیت صفاتی معیتی است بحسب علم و قدرت و سایر صفات
 حضرت الوہیت کما قال اللہ تعالیٰ و قد اوتی کل شیئی علما و قال اللہ تعالیٰ ان اللہ علی کل شیء قدیر و مقصود حضرت مولانا

سعد الدین قدس سرہ قسم اول است از دو قسم معیت ذاتی واللہ اعلم بہ

ذکر ملاقات و مقالات مولوی شیخ عبد الکبیر مینشی قدس سرہ پوشیدہ نماند کہ
 مولد حضرت شیخ حضرت است کہ یکی از شہر ای مین است و ایشان در مبادی طالبی و آوان
 طلب اکثر دیار عجم و بلاد عرب را سیاحت کردہ بودہ اند و بعد از بیست سال در حرم مجاورت نمودہ و وقت
 خود شیخ حرم و مزین طالبان بودند خدمت مولانا غلام الدین علیہ الرحمہ در ان اوقات کہ مجاور حرم حرم
 زاوہ اللہ تعالیٰ شرفا و کرامتہ بودہ اند بخدمت شیخ بازگشت بسیار میکردہ اند و منظور نظرات عنایت
 ایشان می شدہ و معارف و لطائف می شنیدہ و بعضی از ان انبیاست کہ ایراد سے باید خدمت
 مولوی میفرمودند کہ روزی شیخ از من پرسیدند کہ ظلم چیست گفتم وضع شیئی در غیر موضع فرمودند کہ دل
 محل باید کرد حق است ہر چه غیر حق آبخانند ظلم است میگفتند کہ شیخ از من پرسیدند کہ ذکر کد ام است
 گفتم لا الہ الا اللہ فرمودند کہ ما ہذا اللہ ذکر عبادۃ گفتم پس شہا فرامید فرمودند کہ ذکر آنست کہ ہدانی کہ
 نعتیوان دانست وہم شیخ فرمودند کہ روئے در جہل سے باید آورد و نیت نماز جنین سے باید کرد
 کہ خدا پر امی ہستم کہ میدانم اللہ اگر خدمت مولوی میگفتند مرا روزی حال سے تشدد شہود امر سے بی کم و
 کین دست داد کہ از ان پنج عبارت سے تعبیر نمے توان کرد ناگاہ درین حالت حضرت مولانا می
 مولانا سعد الدین قدس سرہ ظاہر شدند و فرمودند کہ اسی داور ہمین حالت را محکم گیر کہ موعے سخن

شیخ عبدالبکیر که روسه در جیل می باید آورد زمین است میگفتند که مراد زمین مجاورت حرم بجانه کعبه
 طلاقه معتقی محکم شده بود که بیخ جای دیگر قرار و آرام نداشتیم چنانچه روزی در طواف بودم باده
 بوزیر و استارخانه را حرکت داد و بعضی از دیوار خانه کثرت شد مرا میگفتند روسه نمود که لغوه زوم
 و بیوش اقدام بعد از افاقت منفعل بر فاستم دستوجه حضرت شیخ شدم چون نزدیک ایشان
 نشستم خواستم که از گرفتاری خود شکایت کنم پیش از آنکه من آغاز سخن کنم فرمودند یا عجم ایش لکسوخ آ
 من گریان شدم و بحسب باطن با ایشان توسل جستم فرمودند یا عجم اترک فی البیت
 فو غیر محدود بل فی الجبال و فی البحار و فی السموات فی الارض و فی البحر و
 فی المدر موجود و مستهو دبل کل ذلک هو و هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن و هو الله الذی
 لا اله الا هو و درین محل بهر چیز ازین اشیا که استین اشارت میگردد نظری کردم آنچه موجب طلاق
 بجانه شده بود از ان شی لایح فی شد و در همه اشیا آن معنی مشاهده میگشت و بواسطه تصرف و
 اتفاقات حضرت شیخ نسبت جی بجانه و غیر خانه برابر شد و بحسب باطن از قید جهت خلاص یافتم
 میگفتند که روزی بر شیخ عبدالکریم در آمدم جمعی کثیر از سادات و مشایخ حرم علماء و فقرا در مجلس
 ایشان حاضر بودند و ایشان به معارف الهی سخن میگفتند ناگاه از میان علماء فقیه غلیظ الطبع که منکر اهل الله و
 کلام ایشان بود بر سبیل اعتراض در سخنان شیخ دخل کرد یکی از اعیان مجلس بانگ بر روی زد که
 خاموش باش وی گفت اگر نامشروعی یا نامعقولی میگویی مرا منع کنسید و اگر مشروع
 معقول است چرا مانع می شوی چون وی این سخن گفت حضرت شیخ روی بفقیر کردند که یا عجم
 گفته من فقیه گفت آیات و ظلمی میکنم که خلاصی میخواهید شما سخن میگویی و من شبهه میکنم جواب
 می باید گفت اینهمه مبالغه چیست دیدم که حضرت شیخ در غضب شدند و متوجه گشته فرمودند که
 وی پیشبه داره و روسه خواست که سخن گوید ناگاه در روسه افتاد و بیوش گشت شیخ
 فاستند و بخلوت خود درآمدند و آن مجلس بر شکست و همچنان فقیه در روی افتاده بود آتوزیزی آورد
 میرا بران نهاده بیرون بردند هنوز از دهن منزل شیخ قدم بیرون ننهاده بودند که جان بدر آوردند
 که بلازمست شیخ آمدم در خاطر گشت که اولیا اهل کرم اند و این فقیه مروی بود جابل غافل
 احوال باطنی ایشان چه بودی اگر از وی عفو می کردندی شیخ فرمودند ای عجم شمشیر است

عبدالبکیر قلی اوست

که دوروی دارد بنیابت نیز دسته آنرا در زمین محکم کرده اند و سر تیغ را بالا گذاشته تا گاه جابلی
 عریان می آید و سینه بر سینه خود را بر سر آن شمشیری نهد و به قوتی که دارد زور میکند و خود را پلاک
 می سازد گن شمشیر چه باشد می گفتند که روزی حضرت شیخ از من پرسیدند که چون پیر از شما در
 قرصه شد چه میگفت گفتیم میفرمودند که من مردی فقیرم و قتی که پیش من می آید خود را چست
 میگرداند و بنده اگاه می باشد چون بیرون می رود خدا می را فراموش میکند و دیگر نمی شناسد
 حضرت شیخ فرمودند که شما در مقابل شیخ خود چه میگفتند گفتیم سکوت میکردیم فرمودند که عجب سستی چند
 بوده ای بابستی که در مقابل میگفتند ما خدا را نمی شناسیم ما برای شناسیم انتهی کلامه قدس سره
 را تم این حرف گوید که بعضی اکار گفته اند که پیر در آینه مرید خود را می بیند آیا مرید در آینه پیر خدا را
 می بیند از حضرت ایشان در رسم نقد استماع افتاده که میفرمودند اکنون که من در حال حیاتم شما خدا این
 نمی شوید که خوابید شد

باید

من جمله انفسه التفتیه الشرفیه و آن دو قسم است اول آنچه از حضرت مولانا سعد الدین قدس
 سره نقل میکردند دوم آنچه خود می گفتند اما قسم اول و از انجمله است این هفت رشمه
 رشمه میگفتند که حضرت مولانا ما میفرمودند ما نبودیم و خدا بود و ما نباشیم و خدا باشد و اکنون
 نیز اینستم و خداست بگرید که بعد از چند سال از که خوابید جدا بود و با که مصاحبت اکنون نیز
 با او مصاحب باشید و از هر چه بر سرگور شما باز خواهد ماند دل منقطع کنسید + + +
 رشمه میگفتند که هم ایشان میفرمودند آنکه پیری قدس سره فرموده است که دروشی خاکلی است
 بیخه و تکیه بران رخنه نکند پارا ازان دردی و نه پشت پارا گردی و حقیقت دروشی است
 بلکه صفت درسم دروشیست حقیقت دروشیست با خدای بودن است

باید

رشمه میگفتند که روزی بر در سرای حضرت مولانا را جمیع از اصحاب نشسته بودند و تن از ایشان
 میاخذ کردند یکی گفت و دیگر گفتن فضل است یکی گفت تلاوت کردن افضل است درین اثنا ایشان بیرون
 آمدند و پرسیدند که چه سخن در میان داشتند مباحثه را عرض کردند ایشان فرمودند که با خدا بودن افضل است
 رشمه میگفتند که هم ایشان فرمودند که هر که بجز حاضر است در پشت نقد است و هر که از خدا
 است در دروغ نقد است

Marfat.com

رشحہ میگویند کہ روزی یکی از گرانجانان زباید مجلس حضرت مولانا را در آمدند عصای بدست و در دست
بردوش انگنדה شانہ دانی و مسواکی و تسبیح ازان در آویخته مرا از دیدن او منفر عظیم شد هر چند خود ملکت
کردم سو دنداشت چون ی برفت فرمودند ای فلان بیچاره که اهل آخرتت نظر انداز اهل دنیا اهل الله نیز منفر اند از اهل آخرت +
رشحہ میگویند کہ روزی حضرت مولانا را مسکوت بسیار کردند بعد ازان سر بر آوردند و فرمودند کہ باران
حاضر باشدید کہ بار عین بعین است

رشحہ میگویند کہ ہم ایشان فرمودند کہ واللہ کہ دوست دست شما گرفته و در طلب خود گرو در را
میگرداند پس این دو بیت خواندند بیت آنکہ نے نام بدست است مرا زونہ نشان + دست بگیرتہ مرا
در عقب خویش کشان + دست دست من و پانیز بہر جا کہ رود + پای کوبان ز پیش میروم و دست
نشان + اما قسم دوم و از انجمله است این رشحات بیت چہارگانہ
رشحہ میفرمودند کہ طالب راسخ چیز لازم است کہ ازان گزیر نیست اول دوام و خود دوم حفظ نسبت
سوم احتیاط در لغتہ +

رشحہ میفرمودند کہ اکابر در معنی لا الہ الا اللہ گفتہ اند کہ ذاکر در مراتب سلوک خود گاہی لا معبود الا اللہ گوید
و گاہی لا مقصود الا اللہ گاہی لا موجود الا اللہ پیش از شروع در سیر الی اللہ چون لا الہ الا اللہ
گوید باید لا معبود الا اللہ اندیشد و در سیر الی اللہ لا مقصود الا اللہ و تا سیر الی اللہ منتهی نشود قدم در
سیر فی اللہ نهد لا موجود الا اللہ اندیشیدن کفر است

رشحہ میفرمودند کہ ہر طالبی کہ سنت را بر خود فرض نکرده اند آن نقصان دین اوست بعضی سنتہا
بر حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرض بود نتیجہ بنا فلان لک اشارت باینست از التزام سنن
و آداب شرعی کہ باینہی ناگزیر است و ہمہ سعادتہای ظاہری و باطنی بران موقوف
رشحہ میفرمودند کہ این فہم یعنی حصول نسبت نہ بکاری شود نہ بی کار بکاری شود و الا نا قابل است و
بیکار نہی شود اگر قابل است +

رشحہ میفرمودند کہ ہر طالب مبتدی کہ کار نیگوید کہے اورا استحسان نماید و آن استحسان نفس و را
خوش آید ظلمت این خوش آمدن نفس مر طالب را کم ازان نیست کہ با ذی جسم محرم زمانہ است
رشحہ میفرمودند کہ این کار کہ آدمی را افتادہ است ہیج موجودی را نیفتادہ از طاعت رسمی عبادت

در این مقام ہر طالب

عادتی مسیح کار نکشاید میان را در بندگی چیست می باید بستن و در گفتن و در گریستن و خوردن احتیاطی
باید کردن +

رشته میفرمودند که درین طریق باید که هیچ چیز لمخوط طالب نمودند و نبی نه آخرت نه نفس خودش اگر چنین باشد
علامت آنست که او را برای شناخت خود آفریده اند و اگر نه برای بهشت آفریده اند یا برای دوزخ +
رشته میفرمودند که هر که درین عالم از خود خلاص نشد بعد از خرابی بدن روح او در تحت فلک قمری ماند
هر که او را خاک غریب پای در گل ماند و این سخن حضرت شیخ محی الدین بن العربی است که فرموده اند
هر که در تحت فلک قمری ماند من این سخن را بحضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی گفتم و انبهار
مال کردم که این قضیه پیش من بغایت مشکل است که شیخ فرموده اند و حال آنکه اکثر مومنان از خود
خلاص نشده می میرند حضرت مولانا قدس سره فرمودند هر که بجز ایمان آورده او رخنه در فلک انداخته
که عاقبت از آن رخنه بیرون خواهد جست

رشته میفرمودند که کمال مسلمانی در تسلیم و تفویض است اگر صاحب تسلیم را مثل المیس طوق در گردن
انگنند باید که چنان از فعل حق سبانه راضی باشد که مومن از ایمان خود بنده صادق از قضای حق
راضی است نه از فعل خود +

رشته میفرمودند که چون مکرومی بمرور رسد اگر بنده خود است او را تفاوت کند و اگر بنده خداست تفاوت
نکند نسبت نفع و ضررت گرفتار است میکند + بت گری باشی که او بت میکند +

رشته میفرمودند که اصل سکه انیست که هر که را عشق شور انگیز نیست این کار بر و حرام است +
رشته میفرمودند که در طرفه خواجگان قدس سره اللہ ارواحهم پوش در دم اصل اعظم است اگر در
بغفلت گذرد آنرا گناه بزرگ دانند تا حدی که بعضی کفر شمرند و شعر شیخ عطار قدس سره تا میاید این
قول میکند آنجا که میفرمایند نسبت پیرا کو عاقل از حق یک زمانست + در اندم کافر است اما نسبت
اگر آن غافل پیوسته بود + در اسلام بروی بسته بود +

رشته میفرمودند که مولانا ابو یزید پورانی علیه الرحمه میگویند همچنان که عوام را از معصیت اجتناب واجب
است خواص را از غفلت احتراز لازمست همچنانکه عوام معصیت مواخذه می شوند خواص لغفلت
معاتب میگردد معصیت باکن بایل بانان دوستی + یا بنا کن خانه در خورد دل + کم نشین با بار

از تفاوت نکند

ازرق برین + یاکش برخان مان انگشت نیل +

رشحہ میفرمودند جمعی کہ ہم می شنید ہر کہ ام در بطور خود را سخ تراند دیگر آن را بخود میکشند چه حکم غالب است
بمچو یک تر ازو کہ ہر کہ ام گر آن ترست آن دیگر بر از جا بر میدارو و بخود میکشد پس ہمت چنان باید کہ
اگر ہر اہل عالم باین کس اقتدا کنند ہمہ را بطور خود کشد درنگ خود بہ انتہی کلامہ را تم این حرف
سوید این سخن نخط مبارک حضرت ایشان بز ظہر کتابی نوشتہ دیدہ بود این کلمات قدسیہ اک کمال
سلطنت و سلطانی آنکہ تبصرہ خود تمام عایا و خواص خود را کسوت خود پوشاند چنانکہ نظر او ہر کہ افتد جز را بیند
کمال بندگان او در آنکہ از خود تباہی مٹی شوند و در خود غیر آنچه از بادشاہ در ایشانست مینہ

دو ایام

و نہ اند از نادیدن و ناداشتن نیز تھے شوندا ذاتم فتر ہم فلا ہم الا انا + + +
رشحہ میفرمودند کہ لغز زدن علامت غفلت است زیرا کہ لغزہ وقتی زند کہ بمعنی حاضر شود و
اگر ہمیشہ حاضر باشد بیخ لغزہ نزند بلکہ حضور و آگاہی موجب فنا و بی شعوری است در آن مقام
نفس ہ زدن نمی باشد کہ لغزہ میزند حکم چوب تر دارد کہ در میان آتش افتادہ نامی باقی است
آواز میکند بیت گفت کن دبیر مرد سرکشای دیک بد انیک بچوش و صبر کن زانکہ ہی بزانت +
رباعی زا اول کہ مرا عشق نگارم تو بود + ہم سایہ لبش زانکہ من لغز بود + گشت مرانالہ چو عشقم
بفرود + چون ہمہ ہمہ بسوخت کم گردود +

دو ایام

۱۲ رشحہ میفرمودند کہ خواجہ بزرگ قدس سرہ در معنی الکاسب جیب اللہ گفتہ اند کہ مراد کسب خاست
معنی این سخن آنست بندہ باید کہ کسب کند ائم معنی را کہ راضی باشد بہر چه حق سبحانہ کند و حصول
این معنی بحقیقت وقتی میسر شود کہ بندہ متحقق گردد بہ فنا و حقیقت +
۱۳ رشحہ میفرمودند کہ عوام خدا را بخلق شناسند و خواص خلق را بخدا چون از ان طرف درسی بروی
خواص کشادہ شود ایشان را چیزی معلوم گردد کہ دانند کہ ہمہ خلق رو در ان و ہر دارند +
۱۴ رشحہ روزی این حدیث خواندند کہ افضل ایمان المران بعلم ان اللہ موحت کان و گفتند ہمین
تعلیم کافی است اگر کہ ادراک دارد بیت یاربانت ہر کجا ہستی + جایی دیگر چو جوی اسی
ادب باش + با تو در زیر یک گلیم سطلہ پس بروای حریف و خود را باش
۱۵ رشحہ میفرمودند کہ روزی درین فکر افتادم کہ ایمان شہودی آیا از احوال ظاہرست یا از احوال باطن

شنیدم از آنجندہ کہ گفت نسبت بہ ہندہ از احوال باطن است و نسبت بحق از امور ظاہر زیرا کہ ہندہ
 درین حال بحقیقت باطن خود میرسد و حق سبحانہ با سم و صفت بظاہر بر و تجلی سے کہندہ
 رشتہ روزی این رباعی خواجہ ابوالوفاء خوارزمی علیہ الرحمہ خواندند کہ رباعی چون بعضی ظہور است
 حق آمد باطل پس منکر باطل نشود جز جاہل + در کل وجود ہر کہ خرق بیند + باشد حقیقت الحقائق
 غافل + دفرمودند کہ چہل سال است کہ بمضمون این رباعی ایمان آورده ایم شبی در آوان جوانی
 بداعیہ فسادی از خانہ بیرون آمدم و در وہ ما عیسے بود بغایت شہرہ بود بد نفس کہ شہرارت نفس و کسے
 نمیدانستم و ہمہ اہل وہ از ویتر رسیدند دوران دل شب دیدم کہ جانی در کیمین پستادہ چون اورا دیدم
 از ویتر سیم و ترک آن فساد کردم و دوران محل دہنم کہ بنزد درین کار خانہ بمچونیک در کار بودہ است
 و آن بزرگ از روی تحقیق فرمودہ است کہ بیت لاشکر الباطل فی طورہ + خانہ بعض ظہور اتہی کلام
 این شعر شیخ ابو مدین مغربی است قدس سرہ و بعض ابیات دیگر ش اینست ابیات

واعظ منک بمقدار ۲۰ حتی توفی حق اثباتہ + فالحق قد لیظہر فی صورتہ ہنیکرما الباطل فی ذاتہ
 رشتہ میفرمودند کہ اگر میان آن کس کہ لغیر علو در دہان تومی نند و میان آن کس کہ سیلی بر فضای تو می
 فرق کنی علامت نقصان تست در توجیہ

رشتہ میفرمودند کہ روزی از حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ پرسیدم کہ در دعوات
 مائورہ آمدہ کہ اللهم استعنا بک عن سواک چون غیر و سوی نیست پس این دعا چہ معنی دارد فرمودند
 کہ کاف خطاب اشارت بنفس ذات است یعنی ما را مسئول سازید ذات از غیر ذات کہ صفات و افعال
 است یعنی ما را بشہود ذاتی از تجلیات اسمای و صفاتے و افعالے مناص گردان +
 رشتہ میفرمودند کہ حسین بن منصور کہ انا الحق گفت حقیقت خود را میگفت و فرعون کہ انا ربکم گفت
 صورت خود را میگفت کہ اگر او نیز حقیقت خود را بشناختی آن انا گفتن از وی مقبول بود

رشتہ میفرمودند کہ شبہ امری غلبہ کردہ بود کہ روی خود را برد و دیوار دستک کلوخ می مالیدم فرمودند
 بل طاعتی میکردم پس گفتند ہر ذرہ از ذرات وجود خالی است بر رخسار محبوب کہ حسن اورامی افزا
 بیت ہر کرا ذرہ بود + پیش ہر ذرہ در سجد بود

من خوارق عاداتہ خدمت مولانا علاء الدین را الطاف و اثران تعرف تمام بود دوران نزدیک

که رانم این حروف از او را و اله آمده بود بخدمت ایشان رفته بود و دید که دو طالب علم پیش ایشان
 نشسته آمد و سبقی از مصابیح میخوانند و ایشان کتاب مصابیح را در دست دارند و در آن مینگرند فقیر را
 چنان معلوم شد که چشم ایشان بر صورت خطی کتاب است و دل ایشان مشغول بامروگیز خاطر رسیده که این
 چه نوع درس گفتن است که جمعی قرائت کنند و ایشان بآن حاضر نباشند ایشان را بران خاطر امر شد
 شده متوجه فقیر شده بسم کنان فرمودند هر چند یاران را میگویم که مرا الهیید درس گفتن نیست از من
 باور نمیدارند شما بگوید شاید قبول کنند خدمت مولانا غیاث الدین احمد ولد عزیز ایشان علیه الرحمه که
 از علماء متقی بود و شرف ملازمت و قبول حضرت مولانا سعد الدین قدس سره در یافته بود میگفت که
 شب تابستانی در محله شمع ریزان بعد از نماز خفتن بام برآمدم که خواب گنم اتفاقاً او اهل ما بود و اندک
 باستانی می یافت و متصل منزل فقیر مرا می بود که تعلق بمردم ده میداشت و اکثر اوقات خالی می بود
 خاصه تابستان ناگاه آواز کسی از آن سرا بگوین من آمد چون عجب نمود و بکنار آن بام رفتم و قسم و
 نگرستم مردی وزنی دیدم که بر و بر نشسته بودند و با هم سخن میگفتند فی الحال گریستم و بیامه خواب خود رفتم
 چون شب گذشت و نماز بامداد گذاردم و بملازمت والد خود بجله استر بانان رفتم چون پیش ایشان نشستم
 فرمودند که بر بام همسایه رفتن و بسیرای او نگرستن جائز نیست کس چه کار دارد که آن چه آواز است
 که از خانه همسایه می آید بحال خود می باید بود و فصولی نمی باید کرد مولانا غیاث الدین احمد میگفت
 که از آن روز باز مرا یقین تمام حاصل شد که این طالب را در ای قوت با صره نظر و گیرای می باشد
 که در شب تاریک از مواضع بعید و چیزها مشاهد میکنند و بعد مکلفان مانع آن نظر نیست و هم رسد
 میفرمود که روزی در آوان جوانی با جمعی شاگردان بسیر گاه رفته بودیم و در میان ایشان
 بسری صاحب جمال بود وقت خواب در پایان پای من تکیه کرد چون چراغ نشانده شد بخاطر
 من افتاد که پای بجانب وی دراز کنم دو سه بار این خاطر فراهم شد آخر با خود گفتم که پیر از حال
 تو واقف است و اکثر اوقات تو حاضر فردا که بشهر خواهی رفت این صورت را بر پیشانی تو خواهم
 نهاد بای خود نگاه داشته و بخواب رفتم صبح که بشهر آمدم و بملازمت ایشان رسیدم فرمودند که آنرا
 تجویز میکنی که مخلوقی تو حاضر است و شرم میداری و پاس دراز نمیکنی از جان خود که از لاد و ابد
 در وطن دنیا و آخرت تو حاضر است بطریق دل ادلی که شرم داری و بی ادبی کنی بیکه از یاران

ایشان لقل کرد که در سیاهوی احوال که بلازمست ایشان رسیدیم روزی در کتب خانه نشسته بودم
 پیش ایشان رفتم دیدم که کاغذکی در دست دارند گاه در هم می پیچید و گاه از هم میکشاند چون مرا
 دیدند گفتند فلان بیا و این کاغذ را بستان من دیدم و دست دراز کردم که بستانم ایشان دست
 پس کشیدند من متحیر ایستادم باز دست دراز کردند که بگیر چون خواستم که بگیرم باز دست کشیدند و
 کرت موم آن کاغذ را به دست من دارند چون کاغذ به دست من رسید آتش از می چون برق طاقت
 بیرون آمد دیدم دست من فرورفت و از ره عروق در رعایت سرعت بدوید تا ببل رسید و دل من از آن
 آتش چنان بسوخت که پنداشتم خاکستر شد از ترس آنکه مبادا باهاک شوم کاغذ را از دست بزرگ
 نهادم ایشان باگی بر من نهیب زدند که بردار چون برداشتم کیفیتی ظاهر شد که بهوش افتادم و دیدم
 در آن بهوشی بماندم و درین حال کفنی بر لبهای من پیدا شده بوده است و اطفال کتب تا دو سه ماه
 هر گاه پیدا میشدم با هم میگفتند اینک اشتر مست آمد بعد از آن که از آن بخودی لشور آدم گریه عظیم من
 مستولی شده که موجب آن ندانستم بیرون آدمم و زار زار میگفتم در روز دیگر که بلازمست ایشان رسیدیم
 با خود گفتم که نزدیک ایشان نمی باید نشست مبادا که باز دولت سوختن گیرد چون از در کتب خانه درآمدم
 ایشان مرا قبل نشسته بودند هم و صفت نعال شستم ایشان سر بر آورده و گفتند ای فلان گفتم لبیک و دیدم
 که تیز تر در من می نگرند بیکبار باز همان آتش در دلم افتاد و فی الحال باز غلطیدم و مدتی بخود افتاده بودم
 چون بخود آمدم این کرت گریه مستولی نشد خدمت مولانا در مرض موت خود قریب پنج ماه حساب
 فراش بودند این فقیر در اول مرض ایشان برسم عیادت بخدمت رفته چون پیش ایشان شستم
 فرمودند که ای فلان آب مارا از سر برق باز بستاند بصد و پنجاه روز پیش از فوت خود خبر رفتن
 خود دادند بعد از آن ساعتی سکوت کردند پس فرمودند خدای موجود است و مقارن این سخن نوره
 بلند زنده و در آن نوره لفظ الله گفته اند نگاه فرمودند که سعی در آن کنید که خدای موجود را پرستید
 نه خدای موجود را و فوات ایشان روز شنبه بود از او اسطاه مجادی الثانی مستنشین و تسنین
 و ثمان نامه و قبر ایشان بر تخت فرار حضرت مولانا سعد الدین است قدس سره و این قطعه در تاریخ وفات
 ایشان گفته شده بود قطعه پیر اهل حق علامه الدین که رفت + روح پاکش بر فرازنده سر بریه خواستم
 تاریخ سال قنقش + عقل دور اندیش گفتار رفت پیره

مولانا شمس الدین محمد روحی رحمہ اللہ

از اجل اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سرہ بودند و سالها طالبان را در جامع ہرات
 بحق دعوت می نمودند مولانا ایشان قریہ روح بود کہ وہی ست بر نہ فرنگی ہرات از جانب قبلہ ولادت
 ایشان در شب ہرات از شعبان سنہ عشرین و ثمانماتہ بودہ است والدہ ایشان را پسری مقبول
 پنج سالہ وفات یافتہ بودہ است و ازان بہت بغایت متاثر و محروح خاطر شدہ آن شب حضرت
 را صلے اللہ علیہ وسلم بخواب دیدہ کہ فرمودہ اند غم مخور و دل خوش دار کہ حضرت حق سبحانہ ترا پسری خواہد
 کہ صاحب دولت و دراز عمر باشد بعد ازان چند گاہ خدمت مولانا محمد متولد شدہ اند والدہ ایشان
 دائم ایشان را میگفتہ کہ آن فرزند می کہ فرابوی بشارت دادہ اند توئی و ایشان و صغیرین بانزد او
 القطار مائل بودہ اند و از ابنای جنس محنتب و محترزہ در منزل والدہ خود خلوت خانہ داشتہ اند کہ
 اکثر اوقات آنجا بسرے بردہ اند و اباء و اجداد ایشان تاجر و شتر دار بودہ اند و طریق تجارت می نمودہ
 و ہرگز ایشان بطور پدران رغبت نمی نمودہ اند میفرمودند کہ مراد اکرم آرزوی آن می بود کہ حضرت رشتہ
 را صلے اللہ علیہ وسلم بخواب منیم تا روزی بخانہ درآمد دیدم کہ والدہ با جمعی ضعیفا از اقربا شستہ اند و
 کتابی در پیش دارند و میخوانند من بکلاف مہمور در میان ایشان رفتم شنیدم والدہ ازان کتاب ما
 میخواند کہ ہر کہ آنرا شب جو چند بار بخواند البتہ حضرت پیغمبر را صلے اللہ علیہ وسلم در خواب بیند چون آن
 شنیدم و غذا آرزوی من زیادہ شد و انفا کا شب جمعہ بود با والدہ گفتم کہ امشب این دعا را
 میخوانم شاید مقصود حاصل شود ایشان فرمودند برو بخوان کہ ما نیز میخوانیم بعد ازانکہ بخوابت خانہ خود رفتم
 مشغول شدم و بان شرائط کہ نوشتہ بود قیام نمودم و نیز شنیدہ بودم کہ ہر کہ شب جمعہ ہزار بار
 بران حضرت صلوات فرستد آن حضرت ما در خواب بیند انم کردم ہمیشہ نزدیک شد بعد ازان خواب
 و خواب شدم دیدم کہ از در مری خود درآمد والدہ من بر کنار صفہ زمستانی ایستادہ مرا کہ دید
 میگوید اسی پس چرا او بر آمدی کہ من انتظار تو می برم اینک حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم بخانہ ما آمدہ
 بیات ترا پیش آنحضرت برم پس دست من گرفتہ بجانب صفہ تابستان روان شد من نگاہ کردم دیدم
 کہ آن حضرت بر کنار صفہ پشت بجانب قبلہ شستہ اند و پیرامن آنحضرت جمع کثیر نشستہ و جمع
 دیگر ایستادہ و علقہ بستہ و آن حضرت با طراف و جوانب عالم رسایل و مکاتیب میفرستند

کسی پیش آن حضرت نشسته مکاتباتی که آن حضرت الما میکنند وی مینویسد مرا چنان نمود که آن مولانا
 شرف الدین عثمان زیارتگاهی بود که از علماء ربانی و از اکمل متقیان زمان خود بود چون والده مرا پیش
 آوردن مقدار توقف کرد که آن حضرت از مهمات باز پر و از نزد پیش آمد و گفت یا رسول الله مرا
 وعده داده بودید بفرزندی صاحب دولت در از عمر این آن هست یانی آنحضرت بجانب من
 نگریستند و بسم کتان فرمودند که آری این آن فرزند است پس روی بمولانا شرف الدین عثمان
 کردند و فرمودند که برای وی مکتوبی نویس مولانا قلم و کاغذ برداشت و من در آن نظر میکردم سه سطر
 نوشت و در زیر آن سطور مثل آن گواهی مردم که بر قبایلهما باشند ما می لب یا جدا جدا نوشتند در هم
 پیچید و در دست من داد و من روان شدم در آن آشنا خود گفتم که مضمون این مکتوب برانداستی
 باز کرد و بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم نمای تا آن حضرت مضمون را تبو گویند باز گشتم و پیش آن
 حضرت صلی الله علیه و سلم آمدم و گفتم یا رسول الله ندانم که درین مکتوب چه نوشته شده
 آن حضرت از دست من فرا گرفتند و بخوانند و من بیک خواندن آنحضرت هر سه سطر را یاد گرفتم
 پس آن حضرت مکتوب را در هم پیچیدند و بدست من دادند و من میخواستم سخن دیگر بگویم که ناگاه آواز
 در بر آمد و والده من شمع بدست از در خانه در آمد من از خواب بپرستم فرمود که ای محمد هیچ
 خواب دیدی گفتم آری ایشان گفتند من دیدم و بیان کردند که خواب دیدم که بر کنار صفا زیستان
 پشت بر قبلا ایساده ام و حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم باین سلا آمدند و صفا زیستان
 پشت بر قبلا نشسته و من انتظار تو می بردم که ناگاه از در آمدی و من دست تو گرفته پیش آن
 حضرت بردم و از آن حضرت پرسیدم که یا رسول الله آن فرزند موعود بدست آن حضرت
 فرمودند که آری انیست و پیش ایشان کے نشسته بود و کتا بهامی کرد آن حضرت و برا فرمودند
 تا از براسے تو کاغذے نوشت و بدست تو داد و تو بدست آنحضرت دادی و آنحضرت مضمون را بر تو
 خوانند و باز بدست تو دادند و آن واقعه را که فقیر دیده بودم والده تمام باز گفتند بی تفاوتی و برد و
 خواب از اول تا آخر موافق و مطابق بود میفرمودند که در ابتدا بر جوانی که در قره روج بودم و مرا
 داعیه این طریق پیدا شد از بعض مردم استفسار کردم که در برایت هیچ نریگی ظاهر باشد که بخندست
 وی روم نام شیخ صدر الدین روداسی بردند و گفتند وی از خلفاء حضرت شیخ زین الدین خانی است

قدس سره که حالا بارشاد سالکان و تعلیم طالبان مشغول است فی الحال بجانب شهر متوجه شدم و
از راه بسره فرار حضرت شیخ رفتم شیخ صدر الدین در آن وقت آنجای بود اتفاقاً در آن محل با اصحاب
ذکر میگفتند بر کنار حلقه ذکر ایشان زمانی ایستادم و غوغای ایشان را مشاهده کردم مراد در نیتا و
از آنجا روی بشهر نهادم در راه حافظ اسمعیل مرا پیش آمد و روی غریزی بودم از روج که پیش از دست
مولانا محمد بلازمیت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره رسیده بوده اند مشرف قبول ایشان
در یافته و بعد از نقل ایشان در ملازمیت حضرت مخدوم مولانا نور الدین عبدالرحمن قدس سره
حج گذارده بود و ازین طریق بهره تمام داشت فرمودند که حافظ مرا گفت از کجایی آئی و چه
داعیه داری قصه باز گفتم گفت بدر مسجد جامع رو آنجا غریزیست که با جمعی از اصحاب گاهسی در طریقه
مسجد جامع صحبت میدارند ایشان نیز من غالب آنست که صحبت ایشان ترا در خواهد افتاد بر همان
قدم روی بدر مسجد نهادم اتفاقاً حضرت مولانا با جمعی از غریزان در دالان مسجد نشسته بودند سکوت
کرده من بیرون در ایستادم و کمی بر دیوار کرده در ایشان می نگرستم سکوت ایشان میدیدم
و از حلقه ذکر شیخ صدر الدین و غوغای اصحاب اومی اندیشیدم و با خود میگفتم که آن فریاد و اضطراب
چه بود و این سکوت و آرامشیت ناگاه حضرت مولانا سر بر آوردند و مرا گفتند و او را پیش آئی من
ببخود پیش رفتم را بپلوی خود نشانند و فرمودند اگر سنده یا نو کرمی پیش شاہرخ میرزا ایستاده باشد
و دائم در پیش وی بی بانگ بلند میگوید شاہرخ شاہرخ لبی سب ادبی در دلیت ادب است
که نو کرمی باد شاه و پند پیش خواجہ ساست و حاضر باشد و فریاد و غوغا کند پس این بیت خوانند که
بیت کار نادان کوتاه اندیش است + یاد کردن کسیکه در پیش است + بعد از آن در دست
من نگرستند و زبیک در دست و انگشت من دیدند فرمودند کسیکه دست حاجت پیش می آرد
اگر دست وی خالی بوده بهتر است من فی الحال زبیک از انگشت بیرون کردم و ایشان برخواستند
و مسجد درآمدند بعضی از حاضران مرا اشارت کردند که از پی ایشان در آئی من نیز از عقب ایشان رفتم
جائی نشستند و مرا پیش خود نشانند و طریقه بیان کردند و فرمودند که مسجد جامع خوش جایی
است هم اینجا اقامت کن و کلا را با من با اشارت ایشان مشغول شدم و والد من نیز
ازین معنی آگاهی یافت از روج بخدمت ایشان آمد و طریقه فرا گرفت بعد از چند گاه که بنید مسجد جامع

بجای

باز

که پنج وقت نماز گذاردند نتیجه گذارده بودم و مراقب نشسته ناگاه نوری ظاهر شد مثل چراغی که شمع
 گنبد را از شمع آن درست دیدم و آن نور هر زمان زیاد میشد تا برابر اناری بزرگ شده تمام گنبد
 ازان روشن گشت مثل روز و بدنی برداشت چون صبح شد مرا ازان صورت غوری و پنداری
 حاصل شده بود مجلس ایشان در آمدم نشستم و بجانب من از روی عقرب گریستند که ترا پرابادی منیم
 با نیت که که نور و خود خود بیند اینچنین مغرور شود من در آن فرصت که ملازمت مولانا نظام الدین
 خاموش علیه الرحمه میکردم شبهای که در کوچههای گشتم در دوازده مشغول نور از زمین و بسیار من می نیت
 و هر جا که میرفتم همراه من می بود و هرگز مرا آن التفات نشد و ازان حسابی نگرفتند بعد از این شد شدند
 و گفتند بر خیز و دیگر برین صفت پیش من مدارای و مرا از مجلس اندزد من از پیش ایشان شکست
 خاطر بیرون آمدم و گریبان شدم و ازان حالت استغفار کردم و بجهت کوشش نمودیم تا خاطر من ازان غور
 پاک شد و همین التفات ایشان آن پندار کفایت گشت و بر والد من نیز مثل آن نور ظاهر شده بود لیکن
 ازان نتوانست گذشت و وزیر از مشاخره آن نور خطی در روحی تمام بود و بدین آن انسی عظیم داشت
 میفرمودند که در همان ایام که این نور ظاهر شده بود شخصی من تواضع و فروتنی بسیار میکرد و تعلق و نیاز
 را از حد می برد و او را گفتم چه قصه داری و سبب این همه نیاز مندی چیست که پیش من آری گفت شبی
 تاریک در کنج سقایی مسجد جامع نشسته بودم ناگاه کسی از نور سقایی در آمد در آن دل شب تاریک
 و سقایی روشن شد چون منظر کردم تو بودی و با تو هیچ شمعی و چراغی نبود چون بیرون رفتم باز سقایی تاریک
 شد و اشم که راست میگویی میفرمودند که چون بملازمت حضرت مولانا پیوستم اضطرابی قوی پیدا شد و
 نسبت خواجگان قدس امداد و احقر در نمی افتاد و در مسجد جامع شبها سر بر زمین میزد و وزار را
 میگفتم و روزها بعبودیت بیرون میرفتم و فریاد و زاری و نعره میکردم و قریب هفت هشت ماه احوال
 بمن برین منوال گذشت روزی ایشان مرا گریبان و بریان دیدند فرمودند که دا و بسیار گریه
 و زاری کنی و خود را چنان سازیدی که محل رحم شویدی که این گریه و زاری اثرهای عظیم دارد و این در جو آن
 چنین گریه با اوستیم و در اثنای این سخن التفاتی فرمودند که فی الجمله اثری از نسبت این عزیزان ظاهر شد
 بعد ازان شبی در مسجد جامع در پس پیل پایه مراقب نشسته بودم نزدیک نیم شب شد و مرا خواب گرفت
 بر خاستم تا دفع خواب کنم ناگاه دیدم که ایشان در پس پشت من مراقب نشسته اند و من غافل بوده ام

و واقف نشده ام که کی تشریف آورده اند مفضل ششم و قصد کردم که در عقب ایشان ششم ایشان سر
 برآوردند و فرمودند که فلان چرا بر خاستی گفتیم مرا خواب گرفت خواستم که دفع آن کنم سخن گفتنش لطیف کردند که در اطراف
 عزیزان تمام در افتاد خدمت مولانا شهاب الدین پرچندی رحمہ اللہ میفرموده اند که روزی علی الصبح بملازمت
 حضرت مولانا سید الدین قدس سرہ رسیدم فرمودند که امشب ساربان سپری را فحشی دست داد و سستی در افتاد
 که ملاک هفت آسمان بران رشک بر ذمہ خدمت مولوی فرموده اند که چنین معلوم شد که سپر ساربان مولانا محمد
 بود چه والدی شتران خاصہ سید ششم خدمت مولانا محمد میفرمودند که حضرت مولانا را قوتی و قدرتی بود که
 ہر گاہ میخواستند نسبت خواجگان میپشانیدند و کیفیت غیبت و بیخودی میرسانیدند روزی در ملازمت
 ایشان بدرسدی رسیدیم بالنگ نماز شام دادند در آنیم و نماز گذاردیم اتفاقاً در آن بختی تمام می شد
 حافظان و خوانندگان آمدہ بودند ہر دو ہمارو شن کرده بودند و مردم بسیار جمع شدہ ایشان نیز توقف کردند و در گوشہ
 روی بقیہ نشستند و من از عقب ایشان دوز نشستم و متوجہ ایشان بودم ناگاہ سر برآوردند و باز نگریستند
 و مرا اشارت کردند کہ پہلوی من آئی از جا ہستم و پہلوی ایشان آدم کہ نشینم ہنوز میان قیام قیوم بودم
 اتفاقاً نمودند و مرا تمام از من رہودند چنانچہ نہ استم کہ بچہ کیفیت نشستم و آن نسبت بخود سے امتداد
 یافت وقتی حاضر شدم کہ سوزن بگیر نماز خفتن گفت و در آن فرصت اصلاً از تلاوت قرآن
 و خواندن اشعار و مشغلہ مردم خبر نہ شستم میفرمودند کہ در مبادی حال وقتی در ستایہ مسجد جامع بودم
 و کتاب ثنوی در دست داشتم ناگاہ حضرت مولانا بقایہ در آمدند و فرمودند کہ آن چہ کتاب است کہ
 در دست داری گفتیم ثنوی است فرمودند کہ از خواندن ثنوی کاری کیست ایمنی کنید کہ معانی آن از دل شما چو شد
 میفرمودند کہ وقتی ایشان بچہ من در آمدند و مصحفی بر کنار طاق دیدند فرمودند کہ آن چہ کتاب است
 گفتیم کہ مصحف است فرمودند کہ اینما علامت بیکار است یعنی بتدی باید کہ در بدایت سلوک بطریق لفظی و اثبات نور
 بود تلاوت قرآن کا تو سلطان ست و نماز گذاردن کار تمہیان اہل برایت را اہم مہمات لفظی و اثبات است
 میفرمودند کہ در اشارت ملازمت حضرت مولانا مستولہای قوی سید ششم و سعی بلیغ خود را نسبت عزیزان می گفتم
 شبہا کہ تا دم صبح می نشستم مجال آن نمی بود کہ ازین زانو بران زانو کردم و اگر مقدار جزوہ باوام سنگی چادر زیر
 زانو افتادہ بودے برگزیدہ اے آن نے کے کردم و فرصت آن نے بود کہ بعد از ازیم میفرمودند
 کہ در ایستہام مشغولے باروندے در محن مسجد جامع مریع نشسته بودم و مراقبہ داشتم

باز

ناگاه آوازی شنیدم که قایلی گفت ای بی ادب بندگان پیش پادشاهان پنجمین نشینند خود از جای درستم
 و بدوزان و چنان نشستم که بکم برخشت بخت خورد و بسیار در کرد و از آن وقت چهل سال است که دیگر نشستن
 بطریق مربع اتفاق نیفتاده است و اگر چه اکنون هر نوع که نشینم تفاوت نمیکند بر آن وجه خوبی شده است
 و بطریق مربع نشستن خوش نمی آید میفرمودند که حضرت مولانا را بدیدن شیخ بهار الدین عمر بکنار
 میرفتند بر درازگوشی سوار بودند و من در ملازمت ایشان پیاده میرفتم و مرکب میراندم و بگناه طعنه
 اتفاق افتاده بود و تشنگی غالب شده و مجال آب خوردن نمی شد آخر ایشان مرا گفتند که فلان تشنه
 هستی گفتم آری فرمودند که ما از شهر برآمده ایم من خود تشنگی باری بایم که نه از من است بر آب خور که
 تشنگی است که در من اثر کرده است رتم و آب خوردم بعد از آن بر شیخ در آمدم و من گفتش و عصای ایشان
 گرفتم و از دور نشستم و شیخ سخنان میگفتند و چون من دور تر بودم و نمی شنودم با خود گفتم که بیکار
 بنایدنست بیا این شیخ توجی کنیم پس بجا باطن خود را بر شیخ راست گرفتم و چون دل من در محاذی دل
 ایشان راست ایستاد معانی شیخ روی من کرده فریادی زدند که بی چه کار میکنی پس نسیمی نمودند حضرت
 مولانا نیز تیسر کردند و با وجود آنکه یک لحظه پیش آن توجه و دفع نشد اثری عظیم بر آن مرتب گشت و
 کیفیت قوی ظاهر شده و تا چار و پنج روز لحظه لحظه اثری قوی که موجب روح عظیم بود چون باران متواتر
 قافض می شد بعد از آن از حضرت مولانا پرسیدم که فقهی از روی اخلاص توجی میکند چرا بزرگان توجی
 نمی آرد فرمودند بنا بر آنکه ایشان را بجناب حق سبحانه اقبال تمام بر سبیل دوام حاصل است درین توجه
 که طالبان میکنند حالی میان ایشان و حق سبحانه پیدا میشود و بقدر آن حجاب دست می دهد
 فریاد ایشان از آنست میفرمودند که روزی هم در مبادی حال در محن مسجد جامع نزدیک صفا شرفی
 روی در قبله نشسته بودم و شغلی داشتم ناگاه دیدم که در پیش تخت مفران شخصی ظاهر شد بغایت
 سیاه و باریک و دراز بنیاب که سر او نزدیک بقیف مقصوره میرسد سری بغایت خرد و پشت مثل
 عوز بندی و دهنی کشاده و پیر دندان سفید گردنی و راز و تنی خرد و پاریای باریک دراز دیدم که از آنجا
 خندان خندان متوجه من شده است آهسته آهسته بجانب من آمدن گرفت و کمر راست می شد و حرکات
 میکرد من با خود گفتم دیوگی است میخواهد که ترا از لبت عزیزان باز دارد و مثل ترا بر هم زند من خود را
 بر طریق و ختم و بعد مشغول شدم بر چندوی حرکات کرد و کارها آورد که من از وقت خود بقیتم میرشد

وی هر چند پیشتر آمد من بیشتر مشغول خود میگردم تا بغایت نزدیک برسد و دید که من از کار خود میگردم
 خیز کرد و برگردن من سوار شد و پاهای چون دوالی بر کمر من پیچید و من همچنان بر کار خود متکلم بودم
 هیچ اضطراب و تهاک نمودم بعد از زمانی پاهای از کمر من جدا کرد و همچون دو دهبوا بالا رفت و ناپیدا شد
 و دیگر هرگز مثل آن صورتی مرا تشویش نداد میفرمودند که هم در سبادی حال شبی در مسجد جامع بر تخت
 مقربان تکیه داشتیم و در آسمان نظر میکردم ناگاه دیدم که پستاره که بر آسمان است متوجه زمین شد و همچون
 فرو آمدن گرفت و جمله روی بمن آوردند و چنان بمن نزدیک شدند که گمان بردم که اگر دست
 دراز کنم پستاره رسد از مشاهده این حال کیفیتی عظیم روی نمود و بخودی تمام دست داد تا قریب صبح آن
 کیفیت برداشت میفرمودند که هم در سبادی حال روزی پیش والده خود نشسته بودم دیدم که داروی
 بغایت قوی متوجه من شد و چشم که مرا بنزد خود ساخت بوالده گفتم که از حال من با خبر باشید و بشمار
 که از من چند نماز فوت میشود این گفتم در این کیفیت فرو گرفت و از حس غایب ساخت و من
 بخود افتادم چون چشم کشادم والده را بر سر بالین خود گریان دیدم گفتم چرا میگری گفتند چون نه گریه
 که شبانه روز است که تو چون مرده افتاده که هر چند شور باد آب در دهان تو میگردم بگلو می تو
 فرو نیرفت و من دل از هیات تو برکنده بودم حساب کردیم پانزده فریضه از من فوت شده بود برستم
 و قضا کردم میفرمودند که در سبادی حال روزی در مسجد جامع سنت پیشین گذارده بودم و مشغول
 داشتم ناگاه کیفیت بخودی مستولی شد و مدتی برداشت و در هر دو سه روز یکبار آن بخودی روی
 بینم و تا چنان شد که هر روز دست میداد و بان مرتبه رسید که هر روز دو سه بار پیدا میشد و زمان
 زمان روی در ترزاید داشت تا حدی که متواتر و متعاقب شد و چندگاه حال این بود که غیبت
 و بخودی بر شعور و آگاهی غلبه نمود و خوش خوش کم شدن گرفت از فتور آن رسیدیم و بحضرت مولانا
 عرض کردم که غیبت و بخودی روی بزوال آورده و من از آن بهر اسانم فرمودند که ترس که بسیار غیبت
 از ضعف باطن بود حالا اندک قوتی شده آن کیفیت محموده زائل نگشته و این زمان سور حکیم همان بی شکر
 دارد و آن حال بود این زمان مقام شکرانتهی کلامه قدس سره پوشیده نماند که حال اصطلاح صوفیه است
 الله ارواحهم عبارت از واردیست که نازل شود بر دل محض موهبت حق سبحانه که صاحب حال را در آن
 و رفتن آن اغتیاری نباشد مثل کزین و سرور قبض و بسط و از شرائط حال یکی آنست که البته

ذکر کردہ را در بعض ملک دار شدہ الاقرین قیاس نیست

زوال یا بدو از عقب آن مثل آن وارو کرد و چون حال سالکین ملک شد و ثابت گرد و آنرا مقام گویند
 و مقام باصطلاح این طائفه عبارتست از مرتبه از مراتب و منازل که در تحت قدم سالک در آید
 و محل اقامت و استقامت او گردد و زوال نیاید پس حال که تعلق بقون دارد در تحت تصرف
 سالک نیاید بلکه وجود سالک محل تصرف او باشد و مقام که نسبت تحت و از محل تصرف و ملک سالک
 بود و از نسبت است که صوفیہ قدس اللہ ارواحہم گویند احوال از قبیل مواہبت و مقامات از قبیل
 مکاسب میفرمودند کہ در مبادی حال با حضرت مولانا پوسندہ در مسجد جامع ہرات سے بودم مشغول
 تمام ہشتم شہاد و مسجد میگذشتم و از از امیر گریستم و سر خود بر پیل پایہ مسجد میزوم از فقدان این
 نسبت چنانچہ در روز بر پیشانیہ و سر من در ہما چون جزو بادام پیدا شدہ بود و از مسجد برگز
 بیرون نمیرفتم الا بفرورت و ضو و طہارت یکبار چہل روز در بندان شدہ بود و مردم در آن ایام
 بمسجد جامع بسیار می آمدند برگز از کسے پرسیدم کہ این کثرت مردم در غیر جمہور چیست تا بعد از آنکہ
 این بلدیہ گذشتہ بود شنیدم کہ کسے با کسے میگفت کہ وقت در بندان چنین چنین شد من پرسیدم کہ
 در بندان گفت کہ تو درین شہر نبودہ من سچ گفتم فرمودند در آن مبادی کہ مکتوت مسجد جامع
 بودم شش یا نہ روز بر من گذشت کہ بیح طعامی نہ رسیدی طاقت شدم بر خاستم کہ بطلب قوی برو
 ایم پای چپ از آستانہ مسجد پیش نهادم ہنوز پای راست بیدار شدہ بودم کہ الہامی بدلم رسید کہ بخت
 مارا بہ نانی فروختی پای پس کشیدم و طپانچہ چنان سخت بر روی خود زدم کہ اثر آن ضرب یک ہفتہ بر روی
 من ماندہ بود آنگاہ بہ پیشان مسجد رفتم و در گوشہ نشستم و پای در دامن پیچیدم و بانفس گفتم اگر میری
 بطلب قوت بیرون نزد مردم درین حال روی عظیم نسبتی قوی فرو گرفت بشاید کہ سیل طعام مانند ناگاہ
 مردی نزد من آمد کہ برگز او را ندیدہ بودم و یکپارہ قند سفید زیادہ برودہ سیر پیش من نهاد
 و سخن نا کردہ برگشت برفت و مرا قند آوردن او چنان خوش نیامد کہ برگشتن او در آنجا مشغول ناسخن
 میفرمودند کہ در آستانہ مشغول ہا و ملازمت حضرت مولانا را بچو نے صاحب جمال قطن خاطر
 افتاد و را ایطہ محبت قوی شد بر نہ کہ بگی دل را خیال او فرو گرفت و بغیر از سبب علاقت مانند تا کار
 بجائے رسید کہ شیخ ظاہر از نیر سیل و توجہ نہاد و بہان نفس حرق و محبت آرام بود و در آن ایام
 بکلی ترک ملازمت ایشان کردم کہ شرم میداشتم کہ برین وصلیوں ایشان نشینم و ہشت و ہشت

بجای رسید کہ سرگاہ ایشان را از دور رسیدیم میگویی بختم و در گوشه میخیزیم کہ بغایت نخل و شکر سا بودیم
 در عشق و محبت آن جوان بصیر و قرار اتفاقاً بعد از چند گاہ در گوشه میگذریم شتم ناگاہ ایشان را دیدیم کہ
 از مقابلہ پیدا شدند و بیچ مفری و گریز گاہے نبود در کمال انفعال باز ایستادم و سر خجالت پیش
 افکندم و عرق تشویر بر چین من نشست ایشان پیش آمدند و دست مبارک بر سینه من نهادند و
 این بیت را از قنوی خواندند کہ بیت ناگزیر تو منم اے حلقہ گیر یک نفس غافل مباش از ناگزیر
 و درین محل بحیب باطن التفاتی کردند کہ تمامی عشق و محبت آن جوان از لوح دلم شست شد و رابطہ
 محبت او منقطع گشت و علاقہ جی با ایشان انتقال یافت میفرمودند کہ جوانے تا شکنزی بود خورد
 و مراض و از ملازمان حضرت مولانای ما اورا نیز جوانی علاقہ محبتی شدہ بود و سیلے مفرطاً بر باطن او
 استیلا یافته بصد خواری و محنت چیزے زریا تحفہ دیگر پیدا ساختی و بر سر راه آن جوان اطلاع دتی و
 در کمین نشستی کہ دیگری بر نہ ارد تا وقتی کہ آن جوان بر سیدی و برداشتی و او خود را در آن محل اصلاً بچوان
 ننمودی و چنان نگردی کہ او بران صورت اطلاع یابد من ازان قصہ واقف شدمم اورا گفتم محبت
 بسیار چیزے پیدا میکنی و بر سر راهی انگنی بارے چنان میکن کہ او مرترا بر بیند تا رنج تو ضایع
 نشود چون من بگفتم آب در دیدہ بگردایند و آہی از دل بر کشید و گفت نمیخواهم کہ بارفتی از جانب
 من بردل نازک او نشیند خدمت مولوی میفرمودند کہ از معالہ آن یار تا شکنزی معلوم شد کہ محبت او
 محبت ذاتی بود میفرمودند کہ روزی حضرت مولانا را گفتند بیچ میدانی کہ فلانی چه حال دارد و اشارت
 بطالب علمی غریب کردند کہ از ولایت دور تحصیل علوم بہرات آمدہ بود و ملازم ایشان شدہ و ترک تحصیل
 نمودہ و در مدرسہ مولانا جلال الدین قاسمی علیہ الرحمہ حجرہ دہشت و در کمال ترک و تجرید بود و باصحاب
 ایشان کم اختلاط میکرد و اکثر اوقات ساکت و خزون بود با ایشان گفتم حال دے مرا معلوم نیست
 اینقدر میدانم کہ شغل دائمی دارد فرمودند کہ از وی تحقیق حال وی کن و از وی تا چیزے معلوم کنی ترک
 وی نہ گیری من بفرمودہ ایشان حجرہ وی رفتم و گفتم شاہچہ حال دارید کہ بیاران ایشان بیچ آریز
 نمیکند و دائم در گوشہ حجرہ تنہا نشسته آید و در خروج و دخول بر بیاران فرو بستہ آید گفت من
 مرد فقیر و غمخیزم و در خود اہلبیت اختلاط اصحاب نمی بینم لاجرم مزاحم وقت ایشان نمی شوم من ایرام
 کردم کہ البتہ شمارا عالی هست کہ آن مانع شہاست از محبت و بمن اظہار دے باید کرد وی گفت

این چه میالذ است که میکنید گفتم من باین امر ماسورم از نزد ایشان و تا حال خود گویم ترک این میالذ
 نخواهم کرد چون دانست که ابرام من از جای دیگر است آبی کشید و گفت ای فلان مرا حاجی عجیب
 واقع است و شمه از این نیست که چون نماز خفتن بجاعت میکنم از مردم و بجزه می آیم بخدمت مرقد نجف
 و بطریق مهوده خود مشغول میشوم ساعتی که میگذرد زوری بی نهایت بر من فایز میشود و جهات سر
 مافرو میگردد من در ظهور آن نور از خود غایب می شوم تا وقت صبح در آن غیبت بخودی می مانم
 در روز چهارم در خوشی در روح آنم نیست حال شبانه روزی من چون مرا طریق وی معلوم شد از غیرت
 و رشک می بسوزیم چنانچه بی اختیار آب از چشم روان شد و آن سخن عظیم در باطن من کار کرد و از
 پیش وی بیرون آمدم و دیگر حضرت مولانا از من پرسیدند که چه معلوم کردی بهمان قصد ایشان آن بود
 مرا معلوم شود که همچنین مردم در گرد ایشان می باشند و همچنین مشغول با میدانند خدمت خواجه کلام
 ولد بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین قدس سره فرمودند که با هر حضرت والد گاه گاه برای آن طالب علم
 خوردنی می بردم دومی در هر سه چادر روز یکبار اظهار میکرد وقتی که دست بطعام دراز کردی آن
 می دانست که مسئله است خواجه قطب الدین حصاری از متوان بود این طائفه اعتقاد تمام داشت از حال
 آن طالب علم واقف شد غلامی را تعیین کرد که هر روز از جوان خواجه یک کاسه طعام لندید و یک قرص
 نان سیده بلای وی ببرد سه بر روز اول که طعام برده غلام را پیش خود نشاند و آن طعام را تمام بخورد
 خورنده غلام کاسه عالی بماند آورده و خواجه را گفت که آن ملا آن طعام شمارا عجیب از روی رغبت بخورد
 و شمارا دعا خیر کرد خواجه خوش دل شده و غلام هر روز کاسه طعام می برده و لبر بوده آن طالب علم بخورد
 و اینم را اخفا میکرد تا مدت یک سال این قضیه ظاهر شد و خواجه غلام را الت کرد و دیگر طعام ببرد سه
 نفر ستاد خدمت مولانا محمد میفرمودند که روزی والد فقیر پیش حضرت مولانا نشسته بودند و من بخدمت
 ایستاده بودم ناگاه والد فرمودند که محمد فلان کارکن ایشان ویرا گفتند ای فلان این آن محمد نیست
 که تو دیده آنگاه فرمودند که والد حضرت خواجه بهار الدین قدس سره بیمار شده بوده است حضرت خدمت
 خواجه در دزدیش را بخدمت و تصدی مقرر کرده اند و والد حضرت خواجه بان در ایشان در شستی
 بدخونی میگردد حضرت خواجه از آن حال واقف شده بر فاسد اند و بیالین والد آمده اند و فرموده اند
 که ای پسر این درویشان که بصفت تامی بیند برای خدای آینه طالب خداست اند بر احرمت داری

و خدمتگاری ایشان واجب و لازم است بایشان چرا سخت روی و درشت خوئی میکنند الا ایشان
گفته که ای بهارالدین چرا پند میدی و حال آنکه من پدر تو ام حضرت خواجه فرموده اند که آری شاید
من اید بصورت و لکن من پدر شما بمعنی شما را بصورت تربیت کرده اید من شمارا بمعنی تربیت میکنم و والد
حضرت خواجه خاموش گشته و ترک آن درستی دید خوئی کرده چون حضرت مولانا این سخن فرموده اند و والد
فقیر قوی متاثر شدند و دیگر بزرگواران کاری نمیفرموده اند و همیشه تعظیم و تقدیم نمودند و هر چند من فردی
و نیاز مندی میکردم ایشان در رعایت حرمت و ادب می افزودند و کار تا بجای رسید که هیچ
را به قدم پیش من نمی نهادند و مرا در پیش می فرستادند و اگر با کسی کردم چندان مبالغه می نمودند
که عاجزی شدم و دیگر مجال مخالفت نمی ماند می فرمودند که روزی در مرض موت حضرت مولانا
شیخ مظفر کوکبی که بزرگی بود از سلسله خلویه بایک مرید بیجاوت ایشان آمد و بعد از لحظه گفت اگر
اجازت فرمائید بطریقه خود ذکر چند بگویم ایشان فرمودند میگو باشد پس آن شیخ با مرید خود چند
ذکر بطریق جهر گفتند و زمانه سکوت کردند و مراقب شدند بعد از آن شیخ سر بر آورد و از ایشان
پرسید که شما سید بوده اید ایشان فرمودند آری گفت چو نیست که درین مدت عمر سیادت خود را
ظاهر نکردید و حال آنکه افتخار این نسبت روانیست ایشان فرمودند که چون والد ما وفات یافت
از ایشان شجره و نسبت نامه بماند ما را شرم آمد که از آن دو کاسه بر سازیم و آنرا هر طرف بریم و بگردیم
نمایم رفیقیم و آنرا در شکاف دیواری نهادیم و شش گل بر آن زدیم و با خود قرار دادیم که هر که از ما
نسبت ما پرسد پوشیده نذاریم و چون درین مدت عمر بیکیس از ما پرسید هیچ گفته امروز که پرسیدیم
افتخار کردیم و آنچه واقع بود گفتیم پس از شیخ پرسیدند که سبب استفسار شما از سیادت ما
چه بود گفت درین مراقبه چنان مشاهده کردم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند
و فرمودند که فرزندان ما سعدالدین دوتن را از مردان خود بیمار رسانید و بجزیره ولایت واصل گردانید
ایشان تبسم شدند و فرمودند میباید که آنحضرت بیشتر گفته باشد مرید شیخ گفت گویند شیخ ما اندک
گرانی دار و آنحضرت سی و دوتن فرمودند و شیخ دوتن شنیدند ایشان آن مرید را گفت نسبت
انست که تو میگوئی و دریر اتحین کردند بران تیز گوش و تیز بوشی پس فرمودند که بنیایت حق سبحانه
سی و دوتن از اصحاب من بدرجه ولایت رسیدند اند خدمت مولانا آمدند گفتند درین محل که حضرت مولانا

Marfat.com

این سخن فرمودند بخاطر من گذشت که آیا من داخل آن سی و دو تن هستم یا فی ایشان بر خاطر من مشرف شده بجانب من نظر کرده تبسم نمودند اما بلا و نعم سبحان فرمودند

ذکر صحبت ایشان شیخ عبد الکریم بنی قدس سره و بعضی سخنان که از شیخ شنیده اند

وقتی که خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ در کربلا کردند و اللہ شرفاً و کرامتاً مجاور بوده اند حضرت شیخ را ملازمت بسیار کرده اند میفرمودند که شیخ بغایت عالی مشرب و بزرگوار بودند در زبان خود قبله مشایخ حرم از بسیار مردم ثقه در آن دیار استماع افتاد که چون ایشان از جانب مین بکله آمدند مدت یک سال متصل مسیح طعام و شراب نخوردند و نیا شامیدند از لطواف حرم نیار آمدند و در آن مدت یک سال از پایی نشسته بود در قعود تشهد میفرمودند چون بار اول بصحبت حضرت شیخ رسیدیم اکابر بسیار در آن مجلس حاضر بودند من در آستانه نشستم بعد از لحظه سه بر آوردند و بجانب من منظر کردند آنگاه پرسیدند که من به بعضی که مرا می شناسند گفتند که از سلسله نقشبندی است ایشان فرمودند طبع طبع هم المخلصون هم الصدیقون و شیخ در تعریف مردم بغایت نخیل بودند گاهی که از جنبه شبلی نقلی در افتادی که مناسب مشرب ایشان نبود می گفتند که فلان سرگفته است یا فلان بار و گفته می گفتند روزی حضرت شیخ فرمودند که مرا پدیری بود که بر روی آب میرفت و قدم بر هوای نهاد لیکن بوی از توحید نداشت روزی در مجلسی که بے از اکابر علماء و عرفا و فقرا حاضر بودند تقریبی فرمودند که حق سبحانه عالم آن نیست اکثر حاضران از آن سخن بر خود بلرزیدند و بعضی بخندیدند چه بحسب ظاهر خلاف نص می نمود حضرت شیخ در یافتند که آن سخن در حوصله دانش بعضی نمی گنجد از قصد خود تنزل نمودند و فرمودند آنجا که حق است همه شهادت ست و بروی پنج چیز پوشیده نیست غیبت تو آن گفت چون غیبت معصوم باشد علم معصوم نباشد پس عالم الغیب که در قرآن واقع است نسبت ببا باشد نسبت بحق سبحانه را هم این حرف روز دیگر در خلوتی از خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ پرسید که وی شام فرمودید که شیخ در آن سخن از قصد خود تنزل نمودند اگر تنزل نمودی آن سخن بر چه معنی محمول بودی فرمودند که در مرتبه ذات بحسب هویت صرف جمیع نسبت و اضافات ساقط است و چون در آن مرتبه اضافات نسبت علمیت نباشد پس آن مرتبه عالم الغیب نگویند فرمودند که حضرت شیخ حیوانی نمی خوردند و از خوردن گوشت پرهیز میکردند می گفتند مرا عجب می آید از مردم که چیزی را که در چشم دارد و در ایشان می نگرند کلاه بر روی می نهند

نیز
پای

و دیر میباشند گوشت دیر بر آتش میگردانند و میخورند ازین سخن حضرت شیخ که ایشان نقل کردند بوی آن می آید که شیخ در آن تحقیق بمقام ابدال بوده باشد چه این صفت مخصوص طبقه ابدال است که هیچ حیوانی را نمیشند و نیاز ازند و حیوانی نخورند بواسطه آنکه شهود سر بیان حیات حقیقی در اشیا بر ایشان در آن مقام غالب است میفرمودند که حضرت شیخ صائم الدیر بودند ایشان را خریطه بود که در آن مقداری سوین داشتند و کاسه چوبینی چون وقت افطار شدی آن کاسه چوبین را از آن خریطه بیرون می آوردند و در آن آب زمزم در آن میرنجیند و بسه انگشت از آن خریطه یکبار مقدار که سوین بیسردن سس آوردند و بان آب می آمیختند و می آشامیدند و تا شب دیگر غذا و شربت ایشان همین بود میفرمودند که چون از ملازمت حضرت شیخ بمهرآرم شنیدم که بعضی از کبار مشایخ مصر بخوابیده اند که یکی از اعظم اولیا نامینا میشود و بعد از آن قطب زمان و غوث روزگار میگردد و مدت دو سال در مرتبه غوثیت متمکن می باشد پس وفات می یابد در آن چند روز خبر آمد که بر دو چشم شیخ عبد الکبیر پوشیده شود بعد از آن دو سال دیگر در قید حیات بودند آنگاه در که مبارک نقل کردند و قبر مبارک ایشان بخا مشهور است یزار و میترک به

ازین

من قواعد الفاسد المسموعه و آن در ضمن یازده رشحه مذکور شده شود *

رشحه میفرمودند که از حافظ کاشغری رحمه الله تعالی که ملازمت مجلس حضرت خواجه محمد باقر سیه سره بسیار کرده بود شنیدم که گفت روزی در مبادی احوال پیش حضرت خواجه نشسته بودم ایشان سکوت کرده بودند و آن سکوت امتداد تمام یافت آخر گفتم ای خواجه سخن فرمایید که از آن فائده گیرم و بیره بر دم فرمودند که هر که از خاموشی مابره نمی یابد از سخن مابره بخوابد هفت رشحه هم از حافظ نقل کردند که گفت روزی حضرت خواجه این بیت خوانند بیت بهر صفت که سیر شود کین جسمی که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و لفظ کشی را بفتح کاف خوانند و باز مصرع دوم را تا کار فرمودند که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و این بار لفظ کشی را بضم کاف خوانند رشحه میفرمودند که روزی خواجه شمس الدین محمد کوسوی قدس سره میگفتند که باز صفتی باید بود یک پرواز کرد اگر صیدی بجایش افتاد خوش و الا قرار گرفت و ما میگوئیم بلکه های صفتی باید بود آن یک پرواز هم نکند و بفرسوده استخوانی قناعت نماید

خوانند

هم حافظ نقل کرده

رشحہ میفرمودند کہ مردم از غایت کسالت میگویند کہ فردا کاری کننیم نمی اندیشند کہ امروز فردا می روی روز
 درین روز چه کاری میازند کہ در دوا خواهند کرد و مضمون این سخن کہ فرمودند درین فطرتی نظم کرده شد قطعہ
 کن در کار باز نہار تقصیر کہ در تاخیر افتاست جانسوز + بفر دافکنی امروز کارت + ز کند با سے
 طبع جلیت آموز + قیاس امروز گیر از حال در دوا + کہ هست امروز تو فردا می روی روز

رشحہ میفرمودند کہ خدمت مولانای ما میگفتند کہ در سمرقند دلم گرفت بچار رفتم آنجا نیز طول شدم زیرا کہ
 دوران سفر نیت دینی از خود باز نیافتم روز در راه میفرتم شخصی مرا پیش آمد و این بیت بر من خواند کہ
 بیت با عاشقان نشین و همه عاشقی گزین + با هر که نیست عاشقی هرگز مشوق قرین + پس آن
 شخص گفت ای جوان این بیت از من یاد گیر و مضمون آن کار کن تا سفر تو مویوده نبوده باشد
 گفتم الحمد للہ کہ درین سفر غنیمتی کلی یافتیم این بیت یاد گیرم و برگشتم میفرمودند ہر کہ این بیت
 عامل بود سعادت رسد کہ ہرگز او را شقاوت در نیاید

رشحہ میفرمودند کہ روزی مولانا محی الدین واعظ در سن ۹۰ سالگی پیش حضرت مولانا آمدہ بود و بہ نیاہنگ
 بسیار میگفت ہمہتی دارم کہ حق تعالی مرا توجہی راست بجناب خود کرامت فرماید و در آن مجلس باطن برو
 اعتراض کردیم کہ ہری صوفی بعد از تود سال بزاری و نیاز توجہ بہت میطلبد اکنون کہ پیر شدہ ایم
 ما را معلوم میشود کہ حق بجانب آن پیر فقیر بودہ است زیرا کہ توجہ بہت راست است کہ قبایہ سالکات لحت
 باشد و از توجہ با سما و صفات خلاص باشد و این غایت غایت جمع دشوار است

ناعران

رشحہ در آخر عمر میفرمودند کہ سی سال باشد کہ قدرت بر غفلت نماندہ است اگر خواہم کہ زمانی خود را غافل
 گردانم بران قادریم بعد از ان این بیت از غزل خسرو خوانند کہ بیت بجان تو کہ فراموشی
 نفسی + اگر چہ می شدی اکنون نمی شوہ چکنم +

رشحہ روزی در معنی غلوت در انجمن و باطن با حق و بظاہر با خلق بودن سخنان فرمودند بعد از ان این بیت
 خوانند بیت نقاب وہ اگر چہ کہ مارا بکشت زار + ہم میجویم ہر درہ ہم بر قنارہ ایم +
 رشحہ میفرمودند کہ مثل من مثل مرغابی است کہ بر روی بحر است اگر میخواہد سر آب فرود آید اگر میخواہد
 بر روی بحر میرود درین سخن بیان تحقق بمقام جمع الطبع کردند کہ جمع کردن شہود حق و خلس است
 با یک دیگر +

رشحہ روزی میفرمودند کہ حضرت شیخ محی الدین بن العزلی قدس سرہ گفتند اندک بعضی اولیاء را بعد از ریاضت بسیار منظر عالم کشف می شود من دوش این معنی را از حضرت حق سبحانہ و فرماستم امرے ظاہر شد کہ قوت بشریت من طاقت احوال آن نہ داشت نزدیک بان رسید کہ جو دهنصری من از ہم فروریزد و متلاشی گردد در روح از بدن مفارقت کند باز مناجات و زاری کردم تا حق سبحانہ آن معنی را بشنود و ہنوز اثرے ازان باقی ست و این گفت و گوی امروز من کلمتہنی یا حمیراے من ست و بخلاف مہود آن روز بیشتر سخنے گفتند

رشحہ روزے میگفتند اگر مرا بگذارند بر کزلب نہ کشایم سخن گفتن من بجنب ضرورت است پس این دو بیت خوانند کہ بیت عاشقان را چه روی با تو جز آنکہ دل ببدوزند و در توے نگرند + ایرد تو مقیم ننوان بودہ طلقہ میزنند و سبکد رند +

من خوارق عاداتہ قدس سرہ بعضی مردم عزیز از قریہ روج کہ بخدمت مولانا سابقہ قدیم و اخلاص تمام داشتند حکایت کردند کہ والد ایشان را سار بانلی بود بجا بیت غلیظ الطبع کہ شتران ایشان را تہدی نمود و خدمت مولانا در آن وقت خورد سال بودند روزے بر شترے سوار شدہ بودہ اند و بہر طرف میرانند آمدن سار بان شعلی داشتہ است و حاضر نبودہ چون بر سر شتران آمدہ دیدہ است کہ ایشان بر یک شتر سوار اند و بہر جانب میرانند و نشاطے دارند آغاز خشونت و سفاہت کردہ است و شتر را بعضی خوابانیدہ و ایشان را از بالای رحل بر زمین انداختہ چنانچہ بعضی از اعضاے ایشان را کوفتہ ساختہ ایشان گریان بجانہ آمدہ اند والدہ ایشان کہ بران صورت اطلاع یافتہ اند سار بان را در شست گفتہ لامت کردہ اند چون شب شدہ است خدمت ایشان بران ملال و کلال خواب رفتہ اند و آن سار بان بطریق مہود و خود نزدیک شتران خواب کردہ چون پاسی از شب گذشتہ است بمان شتر کہ ایشان دیرا سواری کردہ بودہ اند از خواب گاہ خود برخاستہ است و بر سر سار بان آمدہ و دیرا در زیر سینہ خود گرفتہ آغازنا لیدن کردہ سار بان بیدار شدہ و نعرہ صعب زدہ است چنانچہ بر روی کہ در ان حوالی و نواحی بودہ اند بیدار گشتہ بر سر روی دویدہ اند چون بران سنوال دیدہ اند اضطراب کردہ با بر سر روی آن شتر شکستہ اند و ہر چند سعی کردہ اند اصلاً اورا نگذاشتہ است بچنان در زیر سینہ می مالیدہ تا بجا کہ برابر ساختہ و مشاہدہ این صورت موجب مزید عقیدہ و توجہ

والدین واقربا واجاب شدہ است نسبت بخدمت مولانا جو لالی بود دنیا کہ بسیار خوش طبع بود و اہلبیت
تمام داشت اما فیستہای غلیظہ و ادمان خمر متلا شدہ بود و در عمارت مدرسہ خانقاہ سلطان حسین
میرزا بامر بنامی قیام می نمودہ روزی بر پشت دروازہ کہ میان خانقاہ و مدرسہ است خوانہ بند بودہ
وومی بر بالای آن نشستہ و پایہا فرو آورد و بکار بنائی مشغول بود و مردمان پیادہ و سوارہ از زیر آن خوازہ
میکزشتند اتفاقاً آن روز خدمت مولانا از مزار خدمت مولانا سید الدین قدس سرہ سوار گشتہ بود
و گذر ایشان از زیر آن خوازہ بود چون نزدیک سیدند آن جوان بنا بر حسن نظنی کہ با ایشان داشت
رعایت ادب کردہ ہر دو پای خود را بر کشید بظہیم ایشان بر فاست و نیاز مندی بسیار نمود و ایشان
را در آن محل بن ادب از وی نیک پسند خاطر افتاد بچاہی تو جہی نمودند و امعان نظری فرمودند گوئی
آن نظری بود کہ ویرا صید نمود چون ایشان از زیر آن خوازہ گذشتند ویرا بر آن بالابی طاقی و
اضطرابی عظیم پیدا شد بمانہ کہ اختیار با دست و پای کچ و گل خود را از آن خوازہ بزیر انداختہ
در پی ایشان دو ان شد و عقب عقب تا در مسجد جامع بیام چون ایشان بمنزل خود درآمدند سے
بسقایہ در مسجد رفت و دست و پای پشت و غسلی بر آورد چون از سقایہ بیرون آمد ایشان نیز مقارن
این حال از منزل خود بدر آمدند و بوی التفات بسیار کردند و مسجد جامع تنہا و آرزوی از پی ایشان رفت
و بہمان زمان اورا طریقہ گفتند و بعضی واہبات مشغول ساختند و از جملہ مقبولان شد و بیکبار ترک
صحبت و اختلاط یاران قدیم خود کرد و صحبت را منحصر ساخت بر ملازمت و خدمت ایشان و اصحاب
ایشان و دوستان و یاران قدیم او در کار او متعجب و مستعجب بودند کہ آیا اورا چہ افتاد کہ بیکبار از چہان
پریشانی و ادمان خمری کہ داشت مجتنب و متنفر شد و ابواب معاشرت اجابہ و بکلے مسدود ساخت
و بعد از آن تا در قید حیات بود ہرگز کسی از وی ترک ادبی مشاہدہ نمود بعد از سہ سال از ابتداء
انابت و بازگشت وفات یافت کی از طلبہ علم کہ ترک تحصیل بجاصل کردہ بود و روی بملازمت ایشان
آورده حکایت کرد کہ روزی ایشان در مسجد جامع نشستہ بودند و جمعی اصحاب گرد ایشان حلقہ بستہ
ہر یک بکفایت امری کہ بان مامور بودند و من نیز بر سوافقت ایشان چشم پوشیدہ بودم و نفی خاطر
می نمودم ناگاہ درین اثنا بخاطرم گذشت کہ شنیدہ ام کہ خواجگان این سلسلہ قدس اللہ تعالی
ارواحہم ناگاہ ناگاہ خاطر بر کسی می گمازند و در باطن وی تصرف میکند و ہرگز مثل این امرے از ایشان

بیت

مشاهده نینقاد آن خود نیست که ایشان را قوت تصرف نباشد پس مقرر است که در استعداد
 و مقصوری و فتور نیست که قابلیت قبول تصرف ایشان نداریم چون این خاطر مکرر شد و از شغل بمانج
 باز داشت ناگاه دیدم که دل من بلزید و طبعیدین گرفت و تغییر عظیم در باطن من پیدا شد سر
 بر آوردم دیدم ایشان تیز تر در من می نگرند حال بر من گشت و قلع و اضطراب در باطن من پیدا
 شد سر بر آوردم دیدم ایشان نیز در من تیز تر می نگرند حال بر من گشت و قلع و اضطراب
 در باطن من زیاد شد از مشاهده صورت ایشان و آن نوع نگرستن که خلاف معمول بود کیفیت
 عجب در من حال شد که بی اختیار نغمه زدم و بخود افتادم و مدت در آن بخودی بماندم و چون بشور
 آوردم ایشان را با اصحاب مراقب دیدم و کیفیت قوی در باطن خود باز یافتیم که سرگزشتل آن نیافته بود
 و غریب ده روز اثر آنرا در خود مشاهده می کردم و لزان لذتی عظیم بمن میرسید در مبادی حال که
 راقم این حروف در مسجد جامع هرات هر روز بملازمت ایشان میرسید و زسه از عقب ایشان
 نماز میگذاردیم که ایشان در وقت قیام بر پای راست حمل کرده اند و پای چپ را آسانش
 میدهند در خاطر افتاد که یکی از آداب قیام در نماز آنست که بر دو پای قائم الیتندی آنکه میل بجانب
 یسار کنندگر آنکه نامی شرعی باشد از اوجاع و آلام که بر پرده و پا ایستادن معتبر بود و حال آنکه در پاس ایشان
 اثر عارضه ظاهریست ترک ادب این از ایشان چگونه است و این خاطر غلبه کرد چون از نماز فرائع شدم
 بصحبت نشستم و نخط سکوت کردند بعد از آن فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که روزی در ایام صوم
 پدر مرا بزیارت حضرت شیخ بهارالدین عمر قدس سره بردند و حضرت شیخ در آن اوقات ساکن
 زبازرنگاه بودند و اتفاقاً فصل زمستان بود و هوا در غایت سردی و آبله بخی بسته مرا بر مری
 نشانده بوده اند و پایهای مرا پوشیده چون از شهر بیرون آمدیم پای چپ من بترن
 شد و من از غایت حیا و رعایت ادب هیچ کفتم و دم نمی زدم و بخود قدرت آن نداشتم که پای
 خود را پیشم و باوی خاک می حسبت و پای من سرمای سخت میافت تا بزبازرنگاه رسیدیم چنان
 پای من از کار رفته بود که چون مرا از مریب فرو گرفتند بی فرصت گذشت تا آنکه حسی و حرکتی در
 پای من پیدا شد از آن روز باز نقصان بوی راه یافته است که در نماز بران پایی توانم ایستاد
 شے این فقیر بخواب چنان دیدم که در صحن مسجد جامع هرات ایستاده ام ناگاه خدمت مولانا پیدا شد

و فقیر با استقبال ایشان پیش رفتیم و دیدم که سر و چشم مبارک ایشان پوشیده است از شاهده این صیورت
 بناست متالم و مقومش شدم با براد که بلازمست ایشان رفتم متامل دستالم بودم که
 این خواب را عرض ایشان چگونه رسانم و آیا آنرا چه تعبیر باشد آخر خاطر بر آن قرار دادم که هیچ گویم و نظر
 نشینم تواند بود که ایشان سخنی گویند که این شکل حس شود زمانی نیک صحبت بسکوت گذشت و این
 و بعد غدا از خاطر مخومی گشت بعد از انتظار بسیار آغاز سخن کردند و روئے فقیر آورده فرمودند که انسان را
 دو چشم است یکی ناظر بعالم ملک دیگری ناظر بعالم ملکوت پس اگر کسی در واقع بیند که شخصی را چشم است
 نامیاست و چشم چپ روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملکوت پوشیده است و توجه او
 بعالم ملک است و این حال اهل حجاب و مرتبه عوام است اگر در واقع بیند که چشم چپ آن شخص نامیاست
 و چشم راست او روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملک پوشیده است و توجه او بعالم ملکوت
 است و این واقع حال اهل کشف و مرتبه خواص است و اگر بیند که سر و چشم شخصی این
 طائفه نامیاست تعبیرش آنست که نظر او از ملک ملکوت و عالم ناسوت بنام پوشیده است و
 ناظر بعالم جبروت و لاہوت است و این حال اخص خواص است انتمی کلام قدس سره پوشیده نماید
 که در اصطلاح صوفیہ قدس اللہ ارواحم عالم ملک که آنرا عالم خلق نیز گویند عبارت از مرتبه شہادت
 است یعنی عالم اجسام و جسمانیات آن از محذب دائرہ فلک الافلاک است تا مرکز کرہ خاک این عالمی
 است که وجودی موقوف بر مدت و ماد است و عالم ملکوت که آنرا عالم امر نیز گویند عبارت از عالم
 ارواح و روحانیات و ملائکہ است و آن عالمی است که وجودی موقوف نیست بر متی و مادتی بلکه
 امر حق سبحانی و اسطرلابی موجود شده است و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی در اصطلاحات
 خود آورده که این عالم را از ان جهت عالم امر گویند که بجز دامن موجود شده است و حضرت شیخ بزرگ
 شیخ محی الدین قدس سره فرموده اند که این عالم را عالم امر از ان جهت گویند که در وی همه اعضا
 است و هیچ تنہی نیست زیرا که استعداد اہل این عالم که ملائکہ اند بر وحی است کہ مسمی بمخالفت صادر است
 راہ نیست تا انہی را بر ان مرتب باید شد و عالم جبروت عبارت از عالم اسما و صفات الہی است و عالم لاہوت
 عبارت از مرتبه ذات ست بی اعتبار اسما و صفات و عالم ناسوت عبارت از عالم اجسام و حیاتیات
 است و این لفظ لاہوت و ناسوت کہ در مقابلہ یکدیگر است از جمله عبارات انصاری اصطلاحات انصاری

Marfat.com

و اصطلاحات ایشان است که گاهی صوفیه آنرا بر مرتبه غیب شهادت اطلاق میکنند و الله اعلم
 ذکر کیفیت انتقال و ارتحال ایشان از دار فانی به دار بقا و وفات ایشان

در وقت چاشت از روز شنبه شانزدهم ماه رمضان سنه اربع و تسعمایه واقع شد در اوایل شعبان این
 سال باعث شدند و سعی جمیل بتقدیم رسانیدند که راقم این حروف را نسبت مصابره بخدمت خواجہ کلان لہ
 بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین قدس سرہ دست داد و خود در مجلس عقد نیز با اتفاق خدمت مولانا استاد محی فی الدین
 عبد العفور علیہ الرحمۃ العفران حاضر شدند و در حضور ایشان عقد منعقد گشت و بعد ازین صورت قریب بمیل رود
 کما پیش میض شدند و ابتدا مرض ایشان روز شنبه نهم ماه رمضان بود و در آخر روز جمعه پانزدهم این ماه ایشان
 در آدم التفات بسیار نمودند و فرمودند که اکنون تو بسکات اولاد حضرت مولانا ای ماقدر سرہ در آید
 دیگر کسی را بر تو دست نیست بعد از ان تو در ظل حمایت و عنایت ایشان امیدوار باش و دل
 خوش دار که کار با برادرت ازین دست است و ازین دست است و درین اثناء بعضی اصحاب ایشان سید
 که خدام شما بعد از شما یکجا بازگشت کنند فرمودند مہر جا کہ عقیدہ بیشتر دارند گفتند اگر ہم برگرد شما
 کردند چگونه باشد فرمودند و در نسبت بعد ازین این عبارت گفتند آنکہ متعین از ایشان از
 حال بجالی و از صفتی بصفتی نقل میکنند فقیر را در ان مجلس از ان عبارت این معنی بخاطر افتاد کہ بعضی
 آنکہ متعین اند در مرتبه ولایت و ارشاد از دنیا کہ با خبرت میروند بحکم ان اولیاء اللہ لا یملون و کل
 یقلون من دار الی دار از حالی بجالی و از صفتی بصفتی نقل میکنند را این انتقال و ارتحال موجب
 انقطاع و انفصال افاضہ و افادہ ایشان نیست بلکہ تا بوجوب بشریت مقید اند میتوانند بود کہ در
 افاضہ ایشان بواسطہ عوارض بشری گاہ گاہ فتوری واقع شود و لیکن وقتی کہ از ان قید تجامی
 خلاص یابند و قدم در عالم نبرخ نهند ہر آنکہ افاضہ و افادہ ایشان اتم و کمل خواهد بود یعنی آنکہ سلطان
 ولد فرزند بزرگوار مولانا جلال الدین روی قدس سرہ ہا و رحیمین وفات مریدان را گفت اگر روح
 من از بدن من مفارقت میکند غم خوردید و نا امید مباشید کہ تا شمشیر از نیام بر نیاید هیچ کاری
 نتواند کرد بعد از انکہ خدمت مولانا کن سخن گفتند کہ از ایشان طریق مراقبہ را پرسید فرمودند
 طریقہ مراقبہ آنکہ می در زیم نادر است و نجابت ستمس للاحفظ آن دشوار است شمار بطریق نقلی
 اثبات مشغول بیاید بود تحقیق کہ اعتقاد کرده آید کہ حق است می باید پرستش و پیوستہ آن حقیقت

از خود طلبیدن پس فرمودند که اکنون باری در دل یا اللہ اللہ است فقیر این سخن ایشان را بدست
 مولانا عبد الغفور علیہ الرحمہ عرض کردم فرمودند کہ اگر پیش ازین این سخن می شنیدم پیش ازین ملازمت
 ایشان می نمودم و بر فوت صحبت ایشان تا سفت خوردند و چون صبح شنبه شانزدهم شد خاک پاک
 طلبیدند و تمیم کردند و با شارت نماز گزارند و وقت طلوع آفتاب بود کہ انفاس نفیسه ایشان متواتر
 و متعاقب شد و تا وقت چاشت برداشت و درین اثنا شعور تمام گشتند و چنان فهم می شد کہ خود را
 بجز تمام نسبت خواجگان قدس اللہ ارواحهم گماشته بودند و از انفاس شریفه ایشان کلمه مبارک اللہ
 می شد و درین اثنا یکی از صحابا و زباده که باین طریقہ مناسبی چندان نداشت نزدیک ایشان نشسته
 بلند گفت لا اله الا اللہ لا اله الا اللہ ایشان بدست مبارک اشارت بدان او کردند کہ لا اله الا اللہ
 گوئی خدمت مولانا عبد الغفور علیہ الرحمہ و الغفران حاضر بودند و بر گفتند کہ اللہ گوئی وی
 بلند گفت اللہ اللہ ایشان بابر و سہ مبارک خود اشارت کردند کہ ہمین کلمه گوئی بعضی
 این مقام نفی در اثبات است بلکه مقام اثبات صرف است همچنین اللہ گویان نفس مبارک
 ایشان منقطع شد و روز یکشنبه ہفتم ماہ نفس ایشان را بنجیابان بردند و خاص و عام شہر نسبت
 بہری در صحرای عید گاہ بر ایشان نماز گزارند و بر تخت مزار در عقب مدت منور حضرت
 مولانا سعد الدین قدس سرہ دفن کردند و بعد از چہار ماہ صورتی واقع شد کہ بعضی اصحاب
 ایشان ابرام کردند و ایشان را از انجا بولے مزار فائز الانوار حضرت شیخ الاسلام خواجہ
 عبد اللہ الانصاری قدس سرہ بکارز گاہ بردند و در خطیرہ کہ خدمت مولانا بر ایسے خود
 ساختہ بودند دفن کردند و بعضی اکابر در تاریخ وفات ایشان این قلمو فرمودند قطعہ
 شیخ روحی کہ بود استحقاق + زبدہ عارفان روی زمین + کرد پرواز از نشیمن خاک + روح پاک
 باوج علیین + مرشد عمر بود و ناخوش + زاتقافات دہر گشت ہمین + تمام گشت مقالہ کہ مشتمل
 بود بر ذکر طبقہ خواجگان سلسلہ شریفہ نقشبندیہ قدس اللہ ارواحہم العلیہ و بعد ازین در مقام
 ثلثہ و خاتمہ وعدہ کہ مشتمل است بر ذکر آباء و اجداد کرام و اولاد و اصحاب عظام حضرتان
 و احوال و اطوار و شمائل و فضائل و معارف و لطائف و کرامات و خوارق عادات و انتقال و ارتحال
 آن حضرت شروع می افتد و پوشیدہ نماید کہ از جملة حکایات و امثال و حقائق و دقایق کہ

از بکارز گاہ

در مقام

در ظل احوال از حضرت ایشان بے واسطه در مقصد دوم ایراد خواهد یافت اندک که از ان
 قبیل است که حضرت امیر عبد الاول و خدمت مولانا محمد قاسم رحمة الله تعالی در مسووعات
 زود آورده اند چون فقیر نیز از حضرت ایشان سخنان را بے واسطه شنیده بود روان داشت
 که آنرا فرد گذارد و درین مجموعه شریفه نیارد لاجرم آن چند نقل مسموع را هم بجا برتی که آن عزیزان
 آورده بوده اند ایراد نمود تا بگویم ان الله یامرکم ان تؤدوا الامانة الی بلهنا بے شکایه خیانت از عهد
 ادای امانت بیرون آمده باشد با الله التوفیق و بذر از منته التتحیق

مقصود اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان و تاریخ ولادت آنحضرت
 احوال ایام صبا و شمه از شمائل و اخلاق و اطوار حضرت ایشان و ابتداء سفر
 دیدن مشایخ زمان چو دریا و راه و انهر و چو در خراسان مشتمل بر سه فصل
 فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت
 حضرت ایشان و احوال ایام صبا و شمه از شمائل و اخلاق و اطوار آن حضرت فصل سوم
 در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشایخ زمان

فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان منتهی نماند که اکثر آبا و اجداد و اقربای
 ری و مادری حضرت ایشان ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان بوده اند و درین احوال
 بعضی احوال ایشان و اصحاب خلفاء ایشان بسبب اجمال مذکور میشود

در احوال

خواجہ محمد التامی رحمتہ اللہ

بر اعلیٰ پدیری حضرت ایشان بوده اند و در اصل از بچہ داد اند و گویند از خوارزم و از جمله اصحاب
 عالم عامل امام ربانی ابو بکر محمد بن اسماعیل قفال شاشی علیه الرحمہ بوده اند که از اعظم علماء
 افغانند در مقامات شیخ ابو بکر قفال مذکور است که ایشان سنین عمر خود را سه قسم ساخته بوده اند
 یک سال بغزای کفار میرفته اند بجانب روم و یک سال به حج اسلام توجیه میکرده اند و یک
 سال در ولایت خود می بوده اند و با فواید علوم شرعی و طریقت مشغولی می نموده در مسائلی که بزیارت
 بین شریفین زاد ہما اللہ تعالیٰ شرفا و کرامتہ رفعتہ بوده اند بعد از مراجعت چون بلخ را
 سیمہ اند خواجہ محمد تامی که از اعیان دنامبران بلخ او بوده اند بصحبت حضرت شیخ رفته اند

تشافیہ

و بقید ارادت ایشان در آمده اند و ترک وطن با لوف خود کرده اند باجمال اطفال و عیال و اطفال خود همراه شیخ بولایت شاش رفته اند و بقیة العمر آنجا اقامت نموده اند و تا آخر حیات در خدمت و ملازمت شیخ بوده اند حضرت ایشان در مبادی حال که در ولایت شاش می بوده اند بزیارت قبر شیخ مداومت می نموده اند و میفرموده اند که حضرت شیخ بحسب دعائیت بنایت محمد و معاون اند منقول است که روزی اسمعیل انا که ذکر می در سلسله خواجہ احمد سیوی قدس سره ایراد یافته از پیش قبر شیخ میگذشته است از بعض مردم آنجا پرسیده که از وفات شیخ چند سال گذشته گفته اند سی و هفت است و تاریخی یاد کرده اند اسمعیل انا گفته که گاه بوده بکاری نمی آید فی الحال مقارن این مقال از یوا برک کاہی فرود آمده و در چشم وی افتاده هر چند سعی کرده اند بیرون نیامده و در چشم و مقلیدہ تا کار بجای نرسیده که آن چشم ضائع شده است

شیخ عمر باغستانی رحمۃ اللہ

از وہ باغستان بوده اند که از کوه پایہای تاشکنڈ است و شیخ جدا غلامادری حضرت ایشان نسبت شیخ لبشانزادہ واسطہ بہ عبد اللہ بن عمر خطاب میر صدر رضی اللہ تعالیٰ عنہما و از کبار اصحاب قطب الاولیاء شیخ مجذوب محبوب شیخ حسن بلغاری بوده اند و شیخ حسن مرید شیخ شمس محمد رازی است و وی مرید شیخ حسین سقادی مرید شیخ ابوالنجیب سہروردی و مرید شیخ احمد غزالی و وی مرید شیخ ابوبکر نساج و وی مرید شیخ ابوالقاسم کرگانی قدس اللہ ارواحہ نسبت شیخ ابوالقاسم تا حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در اول این کتاب ایراد یافته شیخ حسن در اصل از نجوان بوده کہ قبیلہ ایست معروف در آذربایجان و پدر وی خواجہ عمر از اعیان تہار بودہ و شیخ حسن در سن بیست و سہ سالگی بدست کفار در دشت قباغان افتاد با سیری برده اند و ہفت سال در میان ایشان بودہ است و در سن سی سالگی بجزیرہ قوسی مشہور شدہ است و توبہ و انابت نمودہ و در اطراف و جوانب عالم سیر کردہ و بسی اولیا و مشائخ بزرگ دریافتہ است و مدت بیست سال در بلغار بودہ و سہ سال در بخارا و بیست و ہفت سال در کرمان سال در مراغہ بزرگ در سن شریف وی چنانچہ از کلمات قدسیہ وی معلوم میشود و نو ہشتاد و نہ سال بودہ است کہ فرمودہ است کہ من در سی سالگی بجزیرہ القی مشرف شدم و من قطبی ام کہ بر قلب حصہ

سوم
۳۰
۲۰
۱
۹۱

محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم واقع شده ام و در این بروج شکی نیست و همچنانکه سنین عمر آن حضرت شصت و سه سال بوده است سال عمر من نیز از ابتدا و جذبه تا آخر حیات شصت و سه تمام خواهد بود و وفات وی در شب دوشنبه بیست و دوم ماه ربیع الاول سن ثمان و ستائیم بوده است و قبر مبارک وی در سرفاب تبریز است دوران مدت سال که حضرت شیخ حسن در بخارا می بوده اند خدمت شیخ عمر باغستانی در صحبت و ملازمت ایشان بوده اند و کسب کمالات میفرموده اند حضرت ایشان میفرمودند که چون ملازمت مولانا یعقوب چرخ علی علیه السلام رسیدم احوال من پرسیدند و فرمودند که از کجائی گفتیم از ولایت شاش گفتند حضرت شیخ عمر باغستانی نسبتی داری مرا خوش نیامد که در اول امر قرابت خود شیخ اغمار کنم و خاکم و گفتم پدران من مرید و معتقدان فالزاده بوده اند خدمت مولانا فرمودند که حضرت خواججه بزرگ خواججه بهاء الدین قدس سره طریقه ایشان را معتقد بودند و می پسندیدند و میفرمودند که در طریق ایشان خدمت جمع است پس خدمت مولانا یعقوب گفتند که این نیک تعریفی است زیرا که بعد از ظهور جنبه و ان که عبارت از نسبت و وقیه است استقامت در شریعت دشوار است اکثر از ان قبیل است که اهل جذبه را استقامت نیباشند اما تو یا حج می توانی کرد پس حضرت خواججه شیخ عمر را کمال قوت تعریف کرده باشند و رشتی حضرت ایشان میفرمودند که شیخ عمر فرزند بزرگ و ار خود خاوند ظهور را میگفتند اندک ظهور را مشغول شو این مشو آن مشو مسلمان شو

رشتی میفرمودند که کسی از راه دور پیش حضرت شیخ عمر قدس سره آمده بود که طریقه گیر و فرموده اند که در ان موضع که تو بودی مسجد بود گفته که بود پرسیده اند که احکام مسلمانی میدانی گفت که میدانم گفتند پس آمدن اینجائی فائده بوده است احکام عبادت معلوم و جای عبادت معلوم باز که در مشغول باشی رشتی میفرمودند که شیخ عمر فرموده اند که دل مرید را از غیر خالی میکنم و ناظر بجناب احدیت میگردد اینم اینم میکنم امانه ما میکنیم

شیخ خاوند ظهور رحمة الله

ایشان فرزند بزرگوار حضرت شیخ عمر اند و عالم بوده اند بلوغ ظاهری و باطنی و در ظل تربیت و عنایت والد شریف خود بدرجات عالی منزلت رسیدند و با وجود آن از صحبت بعضی مشایخ ترک فواید کثیره کسب کرده اند حضرت ایشان از عم خود خواججه محمد علیه السلام نقل فرموده اند که ایشان گفتند

شیخ خاوند ظهور تبرکستان رفته اند و بانگوز شیخ که از کبار خاندان اتایسوی بوده صحبت داشته
 و از وی فوائد گرفته اند چون در منزل وی نزول کرده اند شیخ بخود مباحث طبع شده است و او را ضعیف
 بوده است مسلط خدمت‌های که تعلق بزبان می‌دارد از آتش بختن دندان ساختن او نمیکردند تنگوز
 شیخ بنفس خود در مقام آتش بختن شده هینرم تر بوده است و آتش روشن نمی‌شده شیخ سرخوردند
 آتش‌دان و خاکستر برده و اہتمام کرده که آتش افروخته شود ضعیف شیخ آمده و کندی بر سر شیخ زده
 بروچی که روی و حاسن وی بجاکستر آورده شده شیخ بر جفای آن ضعیف صبر کرده و هیچ نگفته بعد از
 طبع و فراغت از طعام خوردن جمیع واقعات و مشکلات شیخ خاوند ظهور را بخلوت بیان کرده و
 همه را حل فرموده و شیخ محمد غلوی نام شخص ملازم شیخ ظهور بوده که طریقه او پیش ایشان پسندیده بوده
 و بسیار در مقام دفع اومی بوده اند اما او ابرام میکرده و از صحبت ایشان نمیرفته است و در سفر
 ترکستان نیز همراه بوده است بعد از چند روز که شیخ خاوند ظهور بانگوز شیخ صحبتها داشته و ستفاده
 و استفانده کرده در او آخر کار تنگوز شیخ ایشان را گفته که این مرد غلوی مناسب صحبت شما نیست
 و گفته که من فردا در وقت وداع ادرا هدیه خواهم داد شما مرتبه او را از ان هدیه معلوم خواهید کرد و فرمود
 که شیخ خاوند ظهور در مقام رفتن شده اند تنگوز شیخ تبرکی یعنی ونی بزرگ بی زره شیخ محمد غلوی
 داده اند وی در قبول آن تردد میکرده شیخ خاوند ظهور فرموده که تبرکی شیخ تبرک است بی حکمت
 نخواهد بود قبول کنید بعد از امر ایشان قبول کرده شیخ خاوند ظهور بجانب بخارا متوجه شده اند
 بجائی رسیده اند که سرود راه بوده است بی بجانب خوارزم میرفته و بی بطن بخارا شیخ خاوند ظهور
 او را گفته ما را پیش ازین با شما صحبت نیست شما باید که بجانب خوارزم روید و در آن راه روان
 ساخته اند و خوب بجانب بخارا متوجه شده اند و او را گفته اند که هدیه تنگوز شیخ اشارت است بآنکه پیش تو
 اصحاب عقول ناقص جمع خواهد شد چنانکه با او از تبرک اطفال و کبیرگان دبی عقلا جمع میشوند
 و آنچنان بوده است که چنان وی بخوارزم رفته یعنی از جهال و عوام الناس بروی جمع آمده اند و در
 شاه از بعضی اعزّه این سلسله قدیر نشدند و اہم استماع افتاده که چون تنگوز شیخ در خلوت حل تلایع
 و رفع مشکلات شیخ خاوند ظهور کرده اند ایشان گفته اند این مشکل دیگر ما را نیز حل کنید که با وجود کمالات
 معنوی و علوم و تہبیه آن چه تحمل بود که بر جفای منگوم خود نمودید و او را بران بی ادبی روح زجر فرمودید

دو

دو

دو

شیخ گفته اند ما را ظهور این علوم و احوال بواسطه مبر و تحمل است بر جفای جهال
 رتبه حضرت ایشان میفرموده اند که شیخ فاوند ظهور را در طریق صوفیه مصنفات است در یکی از رساله های
 خود نوشته اند که توحید یگانه گردانیدن تن است از شهوات برای عبادت و یگانه گردانیدن دل از حظرات
 برای عبودیت و لاحق واحد است و توحید محال کما قیل بلیت با و قد آتوا حمد من واحد
 اول من وحده جاهد

رتبه هم شیخ فرموده اند که توحید در شریعت حق برای کی گفتن دینی دانستن است اما در طریقت خدا کردن
 دل است از غیر حق بیانه

رتبه هم شیخ فرموده اند که در دل از دشمن بر دار و دست را طلبیدن چه حاجت است و ایشان را
 اشعار معارف بسیار است و حضرت ایشان گاه گاه در اشعار ادبی معارف و لطائف چیزی
 از آن میخوانند و از آن جمله است این ایات ایات نگاهبان و چشم است چشم دلدار است
 نگاه دارد و نظر از رخ دگر یاری به هلا مباد که چشمش چشم تو نگردد درون چشم تو بنیاد خیال اغیار است
 کجاست دو همه عالم چنان سر اندازی به که عاشقی بنیادش او کند رازی به ای بخیران عشق موزید
 که غیب است به الاجالی که پس پرده غیب است به شیرزاد همیشه عشقم قوی در کار خود به گوهرین من
 بیات از در باز و بگرد

خواجہ داؤد رحمہ اللہ تعالیٰ

فرزند شیخ فاوند ظهور بوده است و والدہ حضرت ایشان صلیبہ خواجہ داؤد از جانب آبا و کرام خود
 سید بوده است و والد شیخ فاوند ظهور نیز از طبقه سادات بوده و خواجہ داؤد علیہ الرحمہ صاحب آیات
 و کرامات و خوارق عادات بوده است منقول است که در آن فرصت که حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سره
 از ولایت اندجان متوجه سمرقند بوده اند یکی از مخصوصان خود را از راه شاش پیش خواجہ داؤد ستاده
 بجهت استخاره سفر جاز در وقتی که آن قاصد بازمی گشته خواجہ داؤد ویرا پوستین رو باهی داده اند
 برای حضرت خواجہ محمد پارسا تبرقیشه فرستاده اتفاقاً در زمان هوا بغایت گرم بوده است بخاطر آن قاصد
 گذشته که این چه وقت انعام پوستین است باز بخاطر آورده که کارهای او بسیار شدیدی حکمتی نیست
 چون تبرقیشه را بنظر حضرت خواجہ آورده فرموده اند که این را نیک نگاه دارید که در ضمن این سری

خواهد بود گویند چون حضرت خواجہ را در مدینه حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم وفات رسیده آتے
 بجهت قبر کردن ایشان حاضر نموده بآن تیر تیشہ قبر مبارک ایشان کنده اند و بآن قاصد کہ پوستان
 داده بودہ اند اتفاق چنان افتاده بودہ کہ در راه سرمای عظیم شدہ کہ اگر آن پوستان نمی بودہ آن قاصد
 ہلاک می شدہ آن روز عکس پوستان دادن بروی ظاہر شدہ حضرت سید عبدالاول قدس سرہ
 در مسمومات خود نوشته اند کہ در عشر اخیر ذی القعدہ سستہ شانہ و ثمانین و ثمانیہ حضرت ایشان در تاشکند
 ہزار حضرت شیخ فاوند طور بودند برسیدہ شد کہ از نقل حضرت شیخ چند سال شدہ است فرمودند کہ در
 شصت و پنج سال است کہ خواجہ داد و نقل تر مودہ اند ایشان در نقل حضرت شیخ ہفت سالہ بودہ اند
 و ہفت عمر خواجہ داد و ہفتاد و پنج سال بودہ چنانچہ درین سال سستہ شانہ و ثمانین و ثمانیہ صد و بیست
 و ہفت سال بودہ باشد

باب اول در برہر رحمہ اللہ تعالیٰ

از کبار اصحاب حضرت شیخ عمر باغستانی است و صاحب جذبہ عظیم بودہ آزوی برسیدہ اند کہ ہمارا
 آبریز چہا میگویند فرمودہ است کہ چون حق سبحانہ روز اول گل آدم می سرشت من بران گل آب
 میریزیم از ان روز با زمر آبریز لقب کردند وی در سپادی جذبات و غلبات آن گاہی کہ بر سر راہی
 می نشستہ است همچون اطفال ازنی و بوریاد و خاشاک تیری و کمائی می ساختہ و تیری انان بطرف
 ہر کہ می انداختہ فی الحال می افتادہ است و جان می دادہ گویند ویرا گاہی بودہ است کہ گاہی
 چیزی بروی بار میکرده و بر رسم معاملہ پیش شیخ عمر باغستانی تنہا روان میکردہ و میان ایشان
 چند فرسنگ مسافت بودہ ہر کہ در آن راہ گردان گاہی بیگفتہ فی الحال بر او و شکم عظیم عارض می شدہ کہ را
 مجال تصرف نبودہ آن گاہ تنہا میرفتہ وی آمدہ بی آنکہ کسی ویرا برانند

شیخ برہان الدین آبریز رحمہ اللہ تعالیٰ

از اولاد و احفاد بابای آبریز بودہ است و وی نیز جذبہ قوی داشتہ است و مرید باب ماہین است
 کہ بزرگی بودہ است لہذا چہین کہ یولایت شاش آمدہ و در تاشکند ساکن شدہ حضرت ایشان فرمودہ اند
 کہ نوبت اول کہ حضرت سید قاسم تبریزی قدس سرہ بہ سمرقند آمدہ بودہ اند شیخ برہان الدین
 بدین ایشان رفتہ ہست اتفاقاً حضرت سید علی شہر بودہ اند و صاحب جمع بودہ اند شیخ برہان الدین

این نوع نشستن از ایشان خوش نیامده است گفته است که شاخخ اید وقتی که مربع نشنیدم دیدان شما
 خواهند خسید از شما این نوع نشستن مناسبت دوران باب مبالغه کرده اصحاب حضرت سید بوی در مقام خشونت
 شده اند وی مبالغه خود را گذاشته تا وقتی که حضرت سید را به دروازه آورد و بعد از ساعتی حضرت
 سید بطهارت خانه درآمده اند و از هر طرف اصحاب چون میسر مخدوم و حافظ سعادتیان و غیر ایشان
 شیخ بران آغاز تفرغ کرده اند و سخنان مشکل تو حید از وی پرسیده وی گفته من اینها نمیدانم
 این مقدار میدانم که باغبان حضرت سید سه روز دیگر می میرد و بعد از آن حضرت سید را امر من فرسج
 عارض میشود و از آن مجلس برخاسته میرون آمده و چون حضرت سید از طهارتخانه بیرون آمده اند
 و پرسیده اند که این عزیز کجا شد اصحاب قصه را با او گفته اند و حضرت سید ایشان را بران تفرغ ملامت
 کرده اند و چون سه روز ازین صحبت گذشته باغبان مرده و هوا در آن چند روز بغایت گرم بوده
 حضرت سید برای دفع گرما به بخدانی درآمده اند و خواب کرده بعد از آن که بیار شده اند فی القوم
 ایشان را فلج عارض شده با این سبب حضرت سید نسبت بشیخ برهان در مقام نیاز صبری و
 حسن عقیده شده اند در هر سه روز چند سیر نبات کرمانی و چند پیری مفید برای شیخ برهان بیفراشته اند
 حضرت ایشان میفرمودند که کت دوم که حضرت سید سیم قرن آمده بوده اند من شیخ برهان را پیش
 ایشان بروم اول نشانی که گفتم ایشان را ملاقات و ملازمت شامی بوده است از ساکنان محله و کفشی که
 و نام ایشان شیخ برهان الدین است حضرت سید نشانی که با او مصافحه کرده اند و اگر سید
 و بعد از آن فرمودند که من از قاضی زاده روم بسیار استفسار احوال شما میکردم و ایشان بر من جواب
 نمیشدند من از احوال شما هیچ خبر نیافته بودم الحمد لله که شما را در قید حیات یافتم حضرت ایشان
 میفرمودند که حضرت سید از شیخ برهان لقی خورده بوده اند و میفرمودند از شیخ برهان الدین شنیدم که
 میگفت و آداب طعام خوردن نوشته اند که زهار بر سر سفره گریج کوبی نکنی یعنی باید که استخوان مفرد را
 بعضی بر طبق و بر نان تزیینی.

تاریخ

شیخ ابوسعید ابریز رحمه الله تعالی

نیز از احقا و باباء ابریز است و شیخ برهان الدین جدا درسی وی بوده است و وی شیخ ابوسعید شیخان
 مشهور بوده و در محله کفشی می نشست بزرگ و مجتهد و مستقیم الاحوال بود و حضرت ایشان و پیر بسیار

معتقد بودند و روی بحضرت ایشان در کمال اخلاص و ارادات بود و ملازمت آنحضرت بسیار می نمود خدمت
 مولانا محمد قاضی که از جمله خلوصان و مقبولان حضرت ایشان اند و در مقصد سوم مذکور خواهند شد در کتاب
 سلسله العارفین که اکثر آن مشتمل است بر ذکر شمائل و مناقب آن حضرت چنین نوشته اند که یکبار در سفر قند
 و بامی عظیم شد و حضرت ایشان بکوی بدشت عباس رفتند و برب جوی عباس چند روز نشستند و
 در آن حوالی همه زراعت شیخ ابوسعید بود و نزدیک رسیدن شده بود و شیخ و اکمل بصحبت حضرت
 ایشان آمدند میگردید و هرگز نظر بجانب زراعت خود نمیداشت و از متعلقان خود هیچ کس را نگذاشت
 که بطرف زراعت رود و لفظ و جمع آن اهتمام نماید هر چند حضرت ایشان فرمودند که مشغول بام
 زراعت باشید و آمدن ما در مانع آن مشغول سازید بعینش و اصلا بزراعت ملتفت نگشت عاقبت
 جمعی از یاران بفرموده حضرت ایشان علمای شیخ را درویدند و گویند برای شیخ قرتا در نزد
 ایشان میفرمودند که شیخ ابوسعید منعمی و توانگری نیست که از قوت این حصول او را تفادی نکند
 اما از اینجا که کمال ادب و حرمت داشت و بود اینچنین کرده و مهم در آن کتاب نوشته اند که در وقت
 فوت شیخ ابوسعید حضرت ایشان فرمودند که در فوت خواجه علاء الدین محمد و ابی عبد الله رحمه الله
 قدس سره و عظم گفته اند و فرموده که خواجه علاء الدین در همسایگی ما بودند و ما در حمایت عنایت بودیم
 و همیت ایشان بودیم این زمان ایشان بجوار رحمت الهی رفتند اکنون محل ترس است شیخ ابوسعید
 نیز در همسایگی ما بودند و از جمله مستغفرین بودند و ما دام که در میان جمعی استغفار باشد بلا و فلاح
 است استغفار آن نیست که کسی بزبان استغفار گوید بلکه می باید که همه اعمال و اقوال وی هم
 استغفرت باشد و این عزیز که از میان ما رفت ازین قبیل بود جزاه الله عنا خیر اوقات
 ابوسعید شجاع در شهر سناریج و شعبین شام نامیده بود و قبر وی در محله کفشیه در محوطه حضرت ایشان

در کتاب

و عظم

شیخ بخشش حماد ثقفی

از درویشان و منتبان خانواده شیخ عمر باغستانی بوده است و صاحب جذبات و احوال
 حضرت ایشان میفرمودند که نوبت اول که از سفر قند غریمیت هرات کردم خدمت مولانا سعد
 کاشغری قدس الله تعالی ارواحهم سوئینخواستند که من از ایشان جدا شوم غریزی بود و در
 خانواده خواجه جگان قدس الله ارواحهم و صاحب شیخ بخشش علیا رحمه مودی آبادان دیلا این

در کتاب

Marfat.com

در افتاده بود که درین عالم چگونه می باید باشید و چه کاری باید کرد و خدمت مولانا سعدالدین دیر ایشاعت
 پیش من فرستادند و در بازار مرا پیش آمد و گفت زنهار بهری نزد یک خدمت مولانا سعدالدین
 از رفتن شما بنجایت ملول و منالم اند و در آن باب مبالغه بسیار نمودن در جواب گفتم که و غرض آن
 ولایت بسیار قوی است و غیرت مصمم شده و امکان پاشیدن نمانده گفت چون میروید یک وصیت
 من قبول کنید که ازان کشایشها یا بید بغزتی کلان میروید و مطلق قوی دارید بر شما با و که توجه بخالواده
 شیخ عمر باغستانی را لازم خود گیرید و ازان غافل نباشید که من شیخ بخشش را که از طبقه آن خالواده
 است دیده ام و نسبت از ایشان فرا گرفته ام ایشان با کمال جذبیه استقامت در شریعت داشتند
 و این مقامی بس عالی است و از جمله نوادر است و نمی باشد این مرتبه مگر اقویا را و بعد ازان این
 رباعی بر من خواندند و من یاد گرفتم رباعی عشق آمد شد چون خودم اندر رگ و پوست بد تا ساخت
 مراقی و پیر ساختند دست اجزاء وجودم همگی دوست گرفت بد نامی ست نرسن بر من باقی
 همه اوست

بسیار است

باشید

تا او را

نبردی

مولانا تاج الدین در غمی رحمه الله

از اجداد بزرگوار حضرت ایشان نمود والداده حضرت ایشان از نیرهای خدمت مولانا تاج الدین
 ایشان از اکابر زمان خود بوده اند و عالم بعلوم ظاهری و باطنی و کمال تقوی و در ع و فقه و احوال نجای
 و کرامات ظاهره معروف بوده اند

غائب

رشته حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره در تفسیر سوره یسین در اوائل آن در حاشیه نوشته اند که
 مولانا تاج الدین در غمی رحمه الله در باب تلاوت قرآن فرموده اند که حق تبارک و تعالی بجزو قلمی خندان
 است ما شیت و ایثار در او امر و انتها از منتهایی و اعتبار از قصص و امثال و سرور و فرح بوعده
 و حزن و بکا از و عید

مولانا محمد پشای غمی رحمه الله

از قریه پشای غر بوده اند که همی بزرگ است از ولایت سمرقند در میان شرق و شمال و از انجاناتا شه و واره
 فرنگ است خدمت مولانا از بزرگان وقت خود بوده اند و عالم بعلوم ظاهر و علوم این طائفه
 بکفایت ادبی بوده اند و بواسطه ورزش شریعت و متابعت سنت ابواب علوم باطنی

در
تاریخ

برایشان مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالیہ ارباب ولایت میسر گشته و ایشان از اقربای خدمت مولانا تاج الدین در غمی اند و حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ ایشان را دیده بودند حضرت ایشان میفرمودند کہ بخدمت مولانا محمد شاعر می را خویشی هست بواسطہ حضرت مولانا تاج الدین در غمی رحمہ اللہ

خواجہ ابراہیم شاشی رحمہ اللہ

در
تاریخ

حال حضرت ایشان بوده اند عالم و عارف و فاضل و کامل بوده اند و از اذواق و مواجید این طائفہ نصیب تمام داشتند و در مبادی حال بخدمت سید شریف جرجانی علیہ الرحمہ در سمرقند مصاحب می بوده اند در مدرسہ ابکی تیمور و از ایشان استفادہ علوم متداولہ میگردیدند و اتفاق ایشان ملازمت حضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ می نموده اند و در آن مجلس عالی استفادہ این نسبت شریفہ میفرمودند و حضرت ایشان می فرمودند کہ خالی من خواجہ ابراہیم علیہ الرحمہ بر سر تقسیم من این بیت نوشته بودہ اند کہ بیت پیداست حال مردم رند آ پخوان کہ هست بد خرم کس کہ فاش کند ہر نہان کہ هست بد میفرمودند کہ روزی خالی من کیفیتی داشت کہ در گورستان چاکر دیزہ میگذشت و بدرد دل این بیت میخواندمی گریست کہ بیت قرآن دوست اگر اندک ست اندک نیست بہ درون ریدہ اگر نیم دوست بسیار است میفرمودند کہ از قال خود یاد دارم این رباعی را کہ میخواندند رباعیہ تابندہ ز خود فانی مطلق نشود و توجید بنزد او محقق نشود و توجید طول نیست نابودن تست عارفی بگذاشت آدمی حق نشود

خواجہ عماد الملک رحمہ اللہ

خواجہ عماد الملک شغنی بوده اند فاضل و کامل و حاجی الحرمین و منبسط الحال کہ ہمیشہ حضرت ایشان در عقد ایشان بوده میفرمودند کہ خواجہ عماد الملک بدیدن پدر کلان من تباشکند آمدہ بودند و در ایجابی رباعیہ شریفہ از غایت گذشتہ بود و خدمتگاران ہمہ رفته بودند و سر خواب نمادہ من یک پسر پیش ایشان بانہ بودیم دمن بسیار خورد بودم از من متوقع نبود کہ این مقدار توانم نشد ایشان از نشستن من تعجب می نمودند و با ہم حکایت می گفتند و من اجتماع میکردم از انجمن خواجہ عماد الملک این سخن فرمودند کہ از مجموع احوال و مواجید استقامت بہتر و محبوب تر است چنان

گفته اند سبب یاریک ملک استقامت و ده بد کاستقامت ز صمد کرامت به بد مولانا مسافر عزیز می
بوده از سلسله مشایخ ترک حضرت ایشان در مبادی اسفار و احوال بادی مصاحبت داشته اند میفرمودند
که در اوایل مسافرت یک زیستان با مولانا مسافر در شاهر حینه آنجوره بودیم وقتی مولانا مسافر بولایت
شاهش آمده بود فرمود که در آن فرصت که در فرکت بودیم خواجہ عماد الملک نزد ما آمدند و التماس کردند
که ایشان را طریقہ گویشیم با گفتیم اذل شما وجود معنوی پیدا کنید بعد از آن ما طریقہ گویشیم و سه روز
شمارا مهلت دادیم خدمت خواجہ عماد الملک بعد از سه روز پنج گفتند ما نیز می گفتیم حضرت ایشان
فرمودند که من مولانا مسافر را گفتیم عجب بوده است که خدمت عماد الملک نگفته اند که ما را وجود معنوی
حاصل است مولانا مسافر گفتند وجود معنوی طبیعت من دانستم که وجود معنوی که مولانا مسافر میگوید
وجود معنوی مصطلاح نیست گفتیم وجود معنوی آنست که طالب وجود معنویت مولانا مسافر تعجب
کرد و گفت می بیند که بواسطه صحبت ما لطافت و تنبیه امثال این سخنان شمارا چگونه حاصل شده است
حضرت ایشان فرمودند مولانا مسافر تنبیه آنست که ما آنرا پیش از صحبت مصاحبت و ملاقات و
پیدا استم انتہی کلام قدس سره پوشیده نماید که وجود معنوی با مصطلاح صوفیہ قدس سره اللہ اعلم
عبارت از ولادت ثانیه است که بیرون آمدن سالک است از مشیمہ طبیعت احکام و می چنانچه
حضرت قاسمی علیه السلام فرمود که من بیج ملکوت السموات من لم یولد مرتین یعنی در نیاید بجاک آسمانها
کسی را متولد نشود و بار دیگر که بوجود معنوی باین معنی که مذکور شد مشرف شده باشد هر آینه ویرا حاجت
بآن نخواهد بود که از کسی طریقہ التماس کند پس وجود معنوی درین محل محمول بران باشد که طالب این
وجود ثانی است و آنکه وی طالب وجود شده بسبب آنست که از توان این وجود اثری برومی تافته پس
بجای میتوان گفت که ویرا این وجود معنوی حاصل است و اللہ اعلم پیری عزیز از نجی اعمام حضرت
ایشان در آن ایام از ما شنید آمده بودند پیش ایشان این حکایت گذشت فرمودند که آخر الامر
مولانا مسافر خواجہ عماد الملک را طریقہ گفته اند و خدمت خواجہ از مریدان مولانا بود ندانیم بعضی میگویند
این سلسله آقا که فرمودند در بنار پیری دیدم از خلفاء مولانا مسافر که میگفت خدمت مولانا
در تطبیق و تطهیر لباس و سایر آداب شریعت و طریقت احتیاط بلوغ و اهتمام تمام داشتند روزی
ایشان بنشینسته بودم که صباغی در دوا بفت از برای ایشان رنگ کرده آورد و ایشان بعد از لطمه

Marfat.com

او گفتند این آفت را باز بر آب نندازد بسیار مهال تا پاکتر شود که در خاطر من تردد می آید و بیایم گفت
 اسی مخدوم رنگ طراوت اینها ضایع میشود و رنج و محنت من باطل میگردد و ایشان مهالند که در آن مرد
 بیچاره شد بر خاست و آفت را بر برد و خدمت مولانا مراقب شدند در خاطر من احترامی افتاد که نتیجتاً
 یک دو هفته زحمت کشیدم آفتها را رنگ خوب کرده و خدمت آورده در پی نجاستی و ناپاکی ظاهر بی اینهمه
 مهالند چه بود که خدمت مولانا کردند آخر نفی آن خاطر کرده من نیز مراقب شدم و چشم پوشیدم
 در آن اثنا عینتی واقع شد دیدم که برای میروم و مولانا در پیش من میروند ناگاه که ای عظیم بغایت بلند پیش آمد
 در ای دارد بسیار بار یک و تار یک و ناهموار و خدمت مولانا را دیدم که بران راه باسانی بالا میروند و
 مرغ تیز پر پرواز کنان میگذرند و من بخت و شقت بسیار چون مور ضعیف باشکسته انسان و نیزان
 بالا میروم و در هر گامی که میروم و هم آنست که بیستم و پاره پاره شوم ناگاه حاضر شدم و مقارن این حال
 خدمت مولانا نیز از مراقبه سر بر آوردند و فرمودند ای قلان ما اگر در تحلیف و نظیر لباس و سائرا امور
 احتیاط بطبع نکنیم بر امثال آن کوه بلند در راه تنگ و تار همچنانکه دیدی آسان بالا نمیتوانیم رفتند

خواجہ شہاب الدین شاشی رحمہ اللہ

جد پدری حضرت ایشان اندر صاحب آیات و کرامات و احوال و مواجید بوده اند و با جانین نجارب
 صحبت بسیار میداشته اند و اکثر اوقات بر ذراعت و گامی به تجارت مشغول بوده اند و اغلب چنان بوده است
 که در سفرهای خود همراه مقید نمی شده اند و تنها سفر میکردند اگر گاهی قطع طریقین سر راه برایشان میگرفتند
 ایشان با و از بلند چید و بان را یک نام می برده اند و بعد میخوانده فی الحال آنجا محنت حاضر می شده اند و دفع
 و زوان میکردند اندر ایشان را سلامت میگذرانیدند و ایشان را دو پسر بوده است یکی خواجہ محمود و دیگری خواجہ
 که والد بزرگوار حضرت ایشانند منقول است که چون خواجہ شہاب الدین را وفات نزدیک سیدہ است بزرگوار
 خود خواجہ محمد گفته اند که فرزندان خود را بیا تا ایشان را وداع کنم و خواجہ محمود را مد پسر بوده است خواجہ اسحاق و
 خواجہ محمود هر دو آورده است خواجہ شہاب الدین ایشان را نواخته اند فرموده که محمد فرزندان تو سی پریشانی و سرگردانی
 نخواهند شایان مسود و سبب گردانی خواجہ اسحاق دی خواهد شد بعضی اوصاف رضی از ایشان گفته اند بعد از آن
 خواجہ محمود والد حضرت ایشان را که برادر خود خواجہ محمد آورده گفته اند تو نیز فرزند خود را بیا و حضرت ایشان کل
 بغایت خرد بوده از ایشان را در خرقة پیچیده آورده اند چون نظر خواجہ شہاب الدین بر ایشان

افتاده اضطراب کرده اند که مرا نیز ایند ایشان را نیز نیده اند ایشان حضرت را برکنار خود نموده اند
 در وی خود را بر تمام اعضای ایشان مالیده گریه بسیار کرده اند و فرموده اند آن فرزند می که من میطلبم
 نیست در این که در ایام طفولیت خود بود و تصرفات و برادر عالم نخواهم دید زود باشد که این پسر عالم گیر
 شود و شریعت را ترویج کند و طریقت را رونق دهد سلاطین این روزگار سر بر خط فرمان او نیستند
 و تن با مرد نمی آوردند و کارهایی که از وی در وجود آید پیش از وی از مشایخ کبار نیز نیامده باشد
 و هر چه از سببها تا منتهای حضرت ایشان گذشته است همه را یگان یگان بر سیل جمال ظاهر کرده اند و یکبار
 دیگر روی خود را بر همه اعضای ایشان مالیده اند پس بخواجهم محمود داده اند و ایشان را وصیت کرده اند
 که این فرزند مرا نیک نگاه واری و تربیت دی چنانچه باید و شاید بجای آری بعد از آن روی بخواجهم محمد
 کردند و فرموده که بخاطر نیاید که پدر فرزندان مرا چندان ننواخت و بفرزند محمود بسیار پرداخت
 چه توان کرد فرزندان ترا آن نوع ساخته اند و فرزند محمود را این نوع ذلک تقدیر العزیز الحکیم
 العلیم من چه گویم

خواجهم محمد شامی رحمه الله

برادر پدری خواجهم شهاب الدین بوده اند حضرت ایشان میفرمودند که خواجهم محمد برادر خواجهم شهاب الدین
 نیز از ذوق طور دلایت بهره تمام بوده است خواجهم شهاب الدین که میفرموده اند ماه ام برادرم خسر
 خدا داد حسنی را که از حکام آن دیار بوده قبول نکرده بودند میان ما و ایشان کسی واسطه نبود و مقاصد
 یکدیگر را بی نام و مقاصد معلوم میکردیم و چون خبری قبول کردند بومی اختلاط نمودند شومی آن اختلاط
 این معنی از ما فقیر و مشرب و بوسایط احتیاج افتاد و بکتابت مقاصد محتاج شدیم

خواجهم محمود شامی رحمه الله تعالی

ایشان فرزند عمود خواجهم شهاب الدین بوده اند و والد بزرگوار حضرت ایشانند و از مذاق این طایفه شرفی تمام
 و خطی و انفرادی اند و حضرت ایشان با استدعای خدمت و الدرسال بغایت نافع در طریقه خواجگان قلم
 آوردند تا لیف کرده اند چنانچه مشهور است و در اول آن فرموده اند که سبب تالیف این مختصر آن بوده
 که خدمت والدین فقیر زده اند و ای عمل بجا فیه بنا بر حسن ظنی که ایشان را این فقیر بودم فرمودند بانیکه
 باید که برای با چیزی نویسی از سخنان اهل الله که عمل بان سبب وصول به مقامات علییه و حصول علو و تحقیق

که خارج از طور نظر و استدلال است گرد و کما قال النبی صلی الله علیه وسلم من عمل بما علم ورثه الله علمه بالعلم
 و امتثال امر ایشان مرا این فقیر را واجب نمود چرا که ادب با حضرت ربوبیت مقتضی نیت زیرا که در اصول
 اثر ربوبیت حق سبحانه باین فقیر اولاد بواسطه ایشانست و قال بعضی من ثقیفہ از آداب حضرت
 ربوبیت آنست که مظاهری که قبول اثر ربوبیت کرده اند تعظیم ایشان از حیثیت منظریت بوجب آن
 زیرا که این تعظیم نیز بکلمه والیه ترجیح الامور عاید بان حضرت است آنجی منقول است که خدمت
 خواجہ محمود را علیه الرحمہ پیش از آنکه حضرت ایشان از صلب ایشان بر رحم والدہ نقل کنند
 جذبہ قوی واد شده بوده است که چند گاہ بجا هدایت و ریاضات شاق اشتغال داشته اند و
 بتقلیل طعام و سکوت بر دوام و ترک اختلاط خواص و عوام قیام نموده اند و آن جذبہ مدت
 چهار ماہ برداشته است درین اثنا حضرت ایشان از صلب خواجہ محمود بر رحم والدہ نقل کرده اند
 و بعد از آن جذبہ خواجہ تسکین یافته بود

فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت حضرت ایشان احوال ایام صبا و شمه از شمال

و اخلاق و اطوار آن حضرت پوشیده نماند که ولادت حضرت ایشان در ماہ رمضان
 سنہ ۱۰۸۰ و ثمان مائت بود بعضی غیر آن که حضرت ایشان قربت قریبه داشتند و از نبی اعمام آنحضرت
 بودند میفرمودند که بعد از ولایت حضرت ایشان تا والدہ ایشان از نفاس پاک نشدند و غسل
 نکرده اند آن حضرت پستان ایشان نگرفته اند و چهل روز شیر ایشان نمکیده حضرت ایشان
 میفرمودند که من یکساله بودم میخواستند که سرم را تراشند سوری ساخته بوده اند که ناگاه
 خبر فوت امیر تیمور در افتاده و مردم در هم زده شده اند چنانچه آنها که می بچند اند فرصت نشده است
 که آنرا بخورند و بگها خالی کرده اند و بکوه برآمده و در آن زمان آباء کرام حضرت ایشان در باستان
 می بوده اند حضرت ایشان را از زمان صبا و صغر سن باز آتار رشد و سیمای سعادت و انوار قبول
 و عنایت حق سبحانه در حسین حسین روشن و پیدا و ظاهر و هویدا بوده است تا غایتی که هرگز نظر
 بر جمال مبارک ایشان می افتاده بی اختیار ایشان را میگفتند و دعا میکردند بسمت ساره خط
 ترا خوانده و ثنا گفته و فرشته روی ترا دیده و دعا کرده بود حضرت ایشان با از سه چار سالگی با ز نسبت
 آگاهی بجناب حق سبحانه حاصل بوده است می فرمودند که در طفولیت بکتاب آمد شد میکردم و دل من

ولادت

همه وقت بخت سبحانه حاضر و آگاه می بود و در آن وقت مراقبه چنان بود که همه مردم عالم خرد و بزرگ
 برین وجه اندیکبار در آن اوقات نعل زستان بود و صحرانی پامی من به لائی فرود رفت و کفش از
 پامی من جدا شد و در گل بانند و هوا بغایت سرد بود و تا بر آوردن کفش از گل غفلت عارض شد و از
 نسبت آگاهی بازماندم فی الحال خود را ملامت کردم و نیک متاثر شدم چنانچه گریه بر من مستولی شد
 و آن نزدیکی غلام دهقانی گاو میراند یا خود گفتم که این غلام دهقان با وجود اشتغال گاو راندان زمین
 شگافتن از نسبت آگاهی جناب حق سبحانه غافل نسبت تو باین مقدار مشغولی غافل شدی و گمان
 من در آن سن آن بود که همه کس را در همه حال این نسبت حاصل است میفرمودند که تا من بعد بلوغ
 شرعی نرسیدم نمانستم که مردم را غفلت می باشد خدمت مولانا جعفر علیا رحمه که از کبار اصحاب
 حضرت ایشان بودند و ذکر ایشان در مقصد سوم خواهد آمد میگفتند که آن حضرت میفرمودند که من
 در از ده ساله بودم نمیدانستم که کسی از حق سبحانه غافل می باشد گمان می بردم که حق سبحانه همه خلق را
 برین وجه آفریده است که از وی غافل می باشد بعد از آن معلوم شد که آن عنایتی که بوده است از
 حق سبحانه مختص ببعضی و بر بابت و اجتهاد بسیار بعضی را این مرتبه میسر شده است و بعضی را نمی شده
 از خدمت خواجہ اسحاق که پسر عم حضرت ایشان بوده است منقول است که میفرموده که ما و سایر اطفال
 و صغیرین هر چند میخواستیم که حضرت ایشان را بعضی افعال و بعضا که مقتضی کودکی است مشغول سازیم
 هرگز میسر نشد در اول خود را چنان می نمودند که مگر مشغول خواهند شد چون وقت آن میسر میسر قرار
 می نمودند همیشه در ایشان معنی عصمتی مشاهده می افتاد حضرت ایشان میفرمودند که در صغیر سن هر
 مزار شیخ ابوبکر قفال شاشی حضرت عیسی علیه السلام را بخواب میدم که ایستاده اند من خود را در قدم مبارک
 ایشان انداختم ایشان سر مرا از خاک برداشتند و فرمودند غم مخور که ما ترا ترتیب خواهیم کرد و تعبیر این
 خواب نوعی بنماط من آمد این خواب را پیش بعضی از یاران خود گفتم ایشان تعبیر بطب کردند یعنی ترا
 از علم طب نصیبی خواهد شد و باین راضی نبودم در خواب ایشان گفتم که تعبیر شام منی من نیست من بوجوب
 دیگر تعبیر کرده ام و آن آنست که حضرت عیسی علیه السلام من را از او بیا هر که بصفت اجیا ظاهر
 می شود میگویند او درین زمان عیسی المسمد است و چون ایشان ترتیب این فقیر بر خود گرفتند
 درین فقیر صفت اجیا را قلوب بینه حاصل خواهد شد میفرمودند که بعد از آنکه مدتی بوجوب این تعبیر

عنی

تربیت

حق سبحانه بقوتی و حالتی مشرت گردانید که این معنی بظهور پیوست و بسی مردم از سنگی غفلت بردند
 حضور و شهود در رسیدند میفرمودند که در مبادی حال بخواب دیدم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
 با جمعی انبوه از اصحاب غیر هم در پای کوهی بغایت بلند ایستاده اند ناگاه بفقیر اشارت کردند که بیا بر دوازده
 باین کوه بالا برو من آن حضرت را بر گردن گرفته بالا بروم و بقل آن کوه رسانیدم آن حضرت صلی الله
 علیه و سلم استخوان فرمودند و گفتند من دانستم که ترا قوت این هست و این کار از تو می آید لیکن خواستم
 که دیگران نیز بدانند میفرمودند در مبادی حال حضرت خواجه بزرگ خواجه بهادر الدین راقی قدس سره
 شیی بخواب دیدم که آمدند و در باطن من تصرف کردند چنانچه پاهای من سست شد بعد از آن روان شدند
 و من بر وجهی که توانستم خود را بحضرت خواجه رسانیدم روی باز پس کردند و فرمودند که مبارک باد
 و میفرمودند که بعد ازین واقعه خدمت خواجه محمد پارسا راقی قدس سره بخواب دیدم و ایشان نیز خواستند
 که در من تصرف کنند اما نتوانستند میفرمودند که سیری بودی اول بر درگاه انج بیگ مرزا که مردم را گاه
 از براس سیاست می انداخت و چو بهامین روزی به تا شکنند پیغام فرستاد که شیخ زان مادر مرا جمع شوند که
 بدیدن ایشان می آیم همه جمع شدند هفده تن بودند و من از همه خرد تر بودم چون آن یسار دل بیامد با هم گفتم
 که مصافحه و معانقه کرد آن کس را کیفیتی شد که از پای در افتاد و بظلمت چون با من مصافحه کرد و مرا نیز
 کیفیتی شد اما سبکستی کردم و بروی چسپیدم و نظطیدم ویرا این جستی و چاکلی از من بغایت خوش آمد
 و متعجب شد و با آنکه من خردترین همه بودم و مرا همه تقدیم کردند در سخن روی من آورد و درین اثنا خاطر با
 بگذشت که با وجود تصرف و استیلا بر باطنها این چه کار است که ایشان اختیار کرده اند و در آن خاطر
 همسراتی شد فرمود که من مرید خواجه حسن عطار بودم و مدتی در ملازمت ایشان بسر بردم و بسین باطن مشغول
 داشتم و هیچ گونه فتنی نمی شد آخر در دل خود را بخواجه عرض کردم فرمودند که ترا بر درگاه سلاطین خدمت
 اختیار می باید کرد که مدد تو بر درگاه مظلومان تواند رسید پس مرا باین مشغول شارت فرمودند و بامیر سعید
 که از امرای میزرای انج بیگ بود سفارش نوشتند و مرا وصیت کردند که همیشه در کفایت کفایت سلیمان
 امداد فقره ساکین سعی بلیغ نمائی و اگر مسلمانی را همی پیش آید که از کفایت آن عاجز باشی باید که دغم
 آن شوی و خود را ملول داری و بر ملالت خواب کنی امید است که این معالجه منقضی بفتنی شود بعد از آن من
 بفرموده حضرت خواجه مشغول شدم در آن اثنا مرا فتنی دست داد و عقده با کفایت حضرت ایشان میفرمودند

که در آن او اهل حال چنان نیاز مندی بر باطن من مستولی بود که هر کس از آنجا دیده و سفید و سیاه
 و سفید و کبیر پیش آمدی سر بر پای او می نهادم و تبصرع و ابتهال تمام هست انفات خاطر از وی در میجو اتم
 میفرمودند که در او اهل پدر مزار را عت و در گشش بود یکبار غله بدست ترک صحرائی پیش من فرستاده بودند
 که آنرا در جای کتم من بنبط غله مشغول شدم و آن ترک جو الهامی خود را گرفت در رفت و قعی واقف
 شادم که رفته بود در باطن من اضطرابی عظیم پیدا شد که از وی همی در یوزه نمودی و نیازی پیش نیاورد
 اندوهی عجب ازین تقصیر در خود در یافتم غله را همچنان گذاشتم و در عقب وی بجهیل تمام رفتم و برادر نیمه راه
 شهر یافتیم به نیاز و تضرع تمام همراه بروی گرفتیم و از وی درخواستیم که گشته خاطر من را در نظر
 در کار من باشد که برکت تو حق سبحانه بر من رحم نماید و گره بسته من بکشاید آن ترک صحرائی متعجب و متعجب شد گفت
 غالباً تا بقول مشایخ ترک عمل می نمایند که گفته اند هر کیم کورسانک خضر بل هر تون کورسانک قدر بل و گرنه
 من ترکی ام صحرائی بغایت بی حاصل که روی خود را بضررت می شویم ازین معنی که شما طالب آیند هر چه
 خبر از کثرت نیاز من بدان ترک اثری و کیفیتی پیدا شد و دست بد عا برداشت و مراد عا و چند بگرد
 من بے کثرت با از دعای وی در باطن خود مشاهده کردم میفرمودند که در خوردی و آنچه من بسیار قوی بود
 تنها از خانه بیرون نمی توانستم آمدن امری عارض دل من شد و زرد آورد و قوت کرد کار بجای رسید که
 صبر و قرار مانند و اختیار از دست رفت بی اختیار و بی طاقت از خانه تنها بیرون آمدن آن شد که
 بنزار شیخ ابو بکر قفال شاشی روم بمزار در آمدم و ساعتی پیش قبر شیخ نشستم هیچ خوف نشد از آنجا و غده
 طواف مزار شیخ فادند ظهور شد آنجا نیز رفتم و هیچ نترسیدم و از آنجا بمزار خواجه ابراهیم کیمیاگر رفتم و از آنجا
 بمزار شیخ زین الدین دعار عارفان رفتم و هیچ خونی و ترسی در خود نیافتم دیگر بعد درو حانیت انزیران در آن
 خوردی در آنج مزار سی و موطنی هیچ نترسیدم میفرمودند که در مبادی حال که محل غلبات احوال بود تنها
 گرد مزارات تا شکنند می گشتم و آن مزارات بسی از یکدیگر دور است گاه بودی که در یک شب همدا می گشتم
 و در آن زمان بسن بلوغ شرعی رسیده بودم متعلقان را توهم شده که مبادا بعمل نامرضی مشغول شوم
 شخصی را که باین فقیر مشیر بود و اخوت رمناعی در میان ما ثابت بود از عقب من فرستاده بودند
 تا احوال مرا تفحص و ببین نماید شبی در مزار شیخ فادند ظهور در مقابل قبر ایشان نشسته بودم این شخص آمد
 پیش من رسید دست در من زد میل زدیم گفتیم ترا چه می شود گفت چیزهای عجب در نظرمی آید نزدیک است

ویزای

که هلاک شوم اورا بخانه رسانیدم پیش مردم بارفته و گفته از وی اندیشه کنید و دل جمع فارید که دیگر کار دیگر
پیش آمده است و چنین شب تار که ده مرد مردان زبان مزار نتواند در آمدن وی تنها رفته است و در مقابل
قبر شیخ خاوند طور نشسته بعد از آن مردم ما دانستند که ما را ابتدائی واقع است میفرمودند که در بدایت حال
سحری در مزار شیخ ابو بکر قفال شامی که جای بغایت مهیب و هولناک است چنانچه در روز کسی آنجا تنها
می ترسید نشسته بودم و در تا شکنندگی جبرستی بود که با مادر مقام عناد و انکار تمام بود و دائم فرستی می بست
و متر صد بود که با ما آزاری و ایذائی رساند وی درین سحر و کیمین ما بوده است چون ما آنجا شستیم و در
در پیش افکنده زمانی با شیدم ناگاه از کیمین گاه دوان دوان و نعره زنان و عر به کمان براس
ترسانیدن و هلس دادن ما بر سر ما دوید ما را خود مجال آن نبود که از نعره و صدای وی ترسیم یا هوای سستی از آن
حرکات بدل مارا یا بد همچنان سر در پیش افکنده برقرار در حال خود بودیم و قطعاً پر دایمی وی نلردیم و
چون آن حال مشاهده نمود بغایت انفعال زده شده و از افعال خود غفل گشته پیش ما گریبان گریبان
بر وی در افتاد و زمین بوسیدن گرفت و یکی از یاران و مجانب شد و میفرمودند که شبی دیگر در مزار شیخ
زین الدین کوی عارفان نشسته بودم و آن مزار است که از شهر بر یک کنار است در آن حوالی دنیوای
مردم کمتر می باشند و در تا شکنندگی دیوانه بوی بلند بالا و قوی بیکل که روز روشن در میان بازار مردم
از وی می هر اسیدند و در آن ایام کسی را کشته بودند ناگاه درین شب درین گورستان پیدا شد
و حشر بر سر من آورد و غوغا برداشت که از اینجا بر خیزد بیرون روشن اصلاً بومی انتفات نکردم و از
نسبت خود گشتم و از توجهی که داشتم باز نیادم و وی همچنان ابرام و مبالغه می نمود ناگاه دوید و شاخا
درختان که در مزار بود شکستن گرفت دوستانه بزرگ بر هم بسته آورد و سر مزار در آمد و آنجا چراغی
می سوخت بیرون آورد و غرضش آنکه آتش در آن چو بهانند و بر سر من افکند درین کار بود که بادی
بوزید و آن چراغ برود آتش غضب می برافروخت و غوغا و آشوب در گرفت و جنون وی طیان کرد
چون رعد می غریب و گرد من می دوید و با خود چیزها میگفت من مطلقاً بومی انتفات نمیکردم و هیچ
تردد و ترزیزل بخاطر خود راه نمی دادم تا روز معامله وی با من این بود چون صبح شد به بازاران شکنند
در آمد و بانه شخصی را بگشت مردم هجوم کردند و در اقبال رسانیدند میفرمودند آنکه میر و هم میگویند که
در مزارات ما را چیزها پیش می آید هرگز نسبت من واقع نشد غیر آنکه شبی پیش ایوان مزار حضرت

Marfat.com

شیخ تاوند ظهور نشسته بودم ناگهان از بالای ایوان چیزی سیاه بر زمین افتاد می غلطید اندک تشویش
 در خاطر من پیدا شد بر خاستم و رفتم یکبار دیگر بشی نشسته بودم از تاک سروهای که در پیش ایوانست
 آواز مرفه آمد بر خاستم و پیش نشستم دیگر چیزی واقع نشد این همه که برگردم از آن می گفتم میفرمودند
 که منتبان خواججه عبد الخالق روح البدر و صمد که در بازار با میر و من همه آواز با گوش ایشان ذکر می آید
 غیر ذکر هیچ نمی شنوند در مبادی حال ذکر چنان قلب شده بود که از باد و هر آواز که گوش می آمد
 ذکر شنوده می شد یکی از مردم تا شنید که او را محمد جهانگیر می گفتند دل و جای داشت سوری ساخته بود
 در فرستاده و از سر قند خواننده و سازنده و عودی و چنگی بآن ولایت آورده در شبی غوغا عظیم
 داشت بجزورت موافقت کسی نزدیک آن منزل رفته بودم همه آوازه های مردم و نغمه های عود و
 چنگ ایشان مرا آواز ذکر نمود و غیر فکر هیچ نمی شنودم و در آن وقت در سن هجده سالگی بودم +
 ذکر فقر و سحر و حضرت ایشان در مبادی حال میفرمودند که در زمان میرزا شاه رخ
 در هری بودم و مرا بر نفس قدرت نبود و ستاری داشتم که با چها از وی آویخته بود هر بار که یک طبع
 را بند میکردم یکدیگر فرود می آویخت روزی در بازار ملک می گذشتم گدایی از من سوال کرد من هیچ
 نداشتم که بوسی دهم دستار از سر خود برگرفتم و پیش آتش زخمی انداختم و گفتم این دستار پاک است
 بعد از دو یک شستن میتوان در و یک مالیدن آنرا نگه دار و این که اگر از چیزی که ده آتش پزگداری
 خشود ساخت و دستار مرا با دست تمام پیش آوردم قبول نکردم و گفتم میفرمودند که بسیار مردم را
 خدمت های کردیم ما را نه اسی بود و نه مزبوی در یک سال قبانی می پوشیدیم که پنجهای وی سیرون کی آمد
 و در مدت سه سال یک پوستین می پوشیدیم و در هر سه سال یک موزه تابستان میفرمودند که در
 اوائل مسافرت یک زمستان با مولانا مسافر در شاه خیزه بودیم خانه داشتیم که در آن بر کوه بود زمین
 خانه از کوه بسیار است بود و در وقت باران آب ولای در می آمد سحر با مسجد میرفتیم و آنجا نماز می کردیم
 در آن زمستان جاهای من بسیار تنگ بود نصف اسفل بدن من هیچ گرم نمی شد میفرمودند که بسیار
 جمعیت را همیا کرده ایم کسی می باید که کار کند اگر اسباب جمعیت را بجنب تفرقه و بطالت سازد
 پس عظیم خواهد بود هرگز ما را در غریبتها که بطلب این کار رفته بودیم و ابرین آب گرم برای طهارت
 بی تشویش بدست نیاید از صحبت شیخ بهاء الدین عمر کجیت و من و طهارت ساختن کاری بهتر میفرم

و در سن هجده سالگی بودم

بخاطر میگذشت که چه شدی اگر شیخ آن مقدار کردند سی که آب گرمی درختیند با برای طهارت تو را بین جا
 میسر شد و میسر نبود ما خود حجه و شمع و آب طهارت جای طهارت و حمام و ما یحتاج خوردن و پوشیدن
 همه برای اصحاب آنها کرده ایم پیش از هجوم مشاغل فرصت بغایت غنیمت است میفرمودند که پنج سال
 در بهری بودیم گاه بود که هر هفته دو بار رسته بار بخانه شیخ بهاولدین عمر میر فتم درین مابیت آنجا دو بار چرخ
 خورده ایم و سبب آن بود که برادر میر فیروز شاه میر محمود شاه بخانه شیخ آمده بود ظاهر اگر سفندی آتش
 ساخته بودند ما و مولانا سعدالدین در بگردن نشسته بودیم پیش با طعام آوردند و یکبار دیگر خدمت
 شیخ بسبب افطار کردن و دندانهای ایشان سالم بود سبب بسیار تناول فرمودند در آن ایام
 دندان های من در و میگرداند که سبب برسم موافقت خوردم میفرمودند که ما و مولانا سعدالدین
 روزی خدمت شیخ رفته بودیم در آن روز هوا بغایت صاف بود خدمت شیخ میخواستند که بسط
 کنند ما را گفتند که پیش مولانا جلال الدین روید که برای شما طعامی سازد و این مولانا جلال الدین
 برادر طریقت ایشان بود و شیخ دستوالی مزار خواجده مرده بود و حال آنکه من هیچ وقت طعام مستولی
 نخورده ام بنا بر فرموده شیخ رفتم مولانا جلال الدین در آن جوی بزرگ که در پیش مزار واقع است
 ماهی گرفته بود بیت مشقال بوده باشد آنرا کباب ساخت و پیش ما آورد و بعد از آن مدتی مدید
 بهراقبه مشغول شد به مولانا سعدالدین اشارت کردم که بیرون آئیم بر خاستیم و بیرون آمدیم میفرمودند
 که استاد فرج تبریزی مروی بود که در زمان میرزا شایخ صاحب عیار و مترصرافان و زرگران بود
 و بنا نوده خواجگان قدس الله ارواحهم ارادت بسیار داشت و از حضرت خواجده پارسا قدس سره
 به تعلیمی و التفاتی خاص مشرف شده بود من در بهری طعام کسی نمیخورم و می این معنی را دانسته بود
 در غره ماه رمضان سوگندی خورده بود و حلیه ساخته که اگر شبی در فاته وی افطار نمیگردم زن
 بروی طلاق می شد بحسب ضرورت شهرهای رمضان آنجای بایست رسید از وی بسی خدمتها و
 شفقتها دیدیم و ما را از آن زمان استعدا دانکه و بر اینجندی مکافات کنیم نمود بعد از آن که مکفاتی شد
 وی وفات یافته بود و انا پس و بر مقدار دو هزار دینار کپلی رعایت کردم و غیر از آن خدایات دیگر
 بجائی نیز آوردم حضرت ایشان از ابتداء عمر تا انتها هرگز هدیه و تحفه کسی قبول نکردند مولانا احمد
 کاریزی علیه الرحمه مروی عزیز بود و از حضرت مولانا سعدالدین قدس سره به تعلیمی مشرف شده بود

مشاغل

شیخ

مارا در آن

و مشغولی تمام داشت بعد از وفات حضرت مولانا سعد الدین قدس سره برای حضرت ایشان از پیشم بزه سفید بدست خود جامه دار بار یک رشته بود و چکه ساخته و در همه کار آن فایده احتیاط مرعی داشته بود و از کار بزرگم تحفه بسمت فرستاده و التماس کرده که حضرت ایشان آنرا بپوشند چون بنظر مبارک ایشان رسانیدند فرمودند که این جامه را میتوان پوشید و ازان بوسی صدق می آید لیکن ماهمه عمر خود چیزی از آن بچس قبول نکرده ام خدمت مولوی از ما عذر خواهی کنید پس آن مکن را با چند بند کافذ برسم هدیه برای مولانا احمد بکار نیز باز فرستادند روزی حضرت ایشان در صحرائی که چند فرسنگ از شهر دور بود میگذشتند و جمعی کثیر از اصحاب و خدام سواره و پیاده در پای محفه ایشان میمنت نمودند و هوا بغایت گرم بود ناگاه از دور سیاه خانه چند نمود و از آنجا سه تن متوجه این جانب شدند و بایشان چیزی بود و به تعجیل بسر راه حضرت ایشان می آمدند تا در جاده سر راه گرفتند مهر آن سیاه خانه بود یک بزغاله فریب بر گردن کس نهاده و یک کاسه چوبین بغایت بزرگ پر جغرات بدست دیگری داده در میان راه پیش محفه ایشان زانو بر زمین نهاد و خادمان اسب و محفه را نگاه داشتند پس می از روی نیاز مندی گفت خودم این بزغاله است حلال که نذر ملازمان شما کرده ام و این کاسه جغرات پاک است که آورده ام تا فادمان شما خورند حضرت ایشان فرمودند که من نذر و هدیه کسی نمیگیرم بزغاله خود را بر تنه خود بر آتا جغرات تو میگیرم و به امید هم گفت جغرات را درین صحرا بهمانی باشد و قدری ندارد فرمودند که من چیزی کسی مفت نمیگیرم پس خادمی را گفتند تا یک شاهرخمی بوسی داد آنگاه جغرات را پیش طلبیدند و چشیدند پس همه یاران و پیاده و سواره ازان خوردند و دران شدند.

دخوردن یا خوردن

ذکر غنا و متول حضرت ایشان در نهایت کمال حضرت ایشان میفرمودند که در مبادی حال

که در هری بودم بملازمت حضرت شیخ قاسم تبریزی قدس سره بسیار رسیدم و ایشان کاسه آش نیم خورد خود میدادند و میفرمودند نامی شیخ را در ترکستان همچنان که این ناخوشان قبابا شده اند زود باشد که دنیا تو تباب تو شود و در آن وقت که حضرت شیخ این سخن میفرمودند در مبادی دنیا نبود و در کمال کرم و تجرید بودم حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی بوده اند که خالی ایشان را خواجه ابراهیم علیه الرحمه ایشان را از ترافش کرد که درین الوقت ایشانست به نیت تحصیل علم به سفر کردند

آوردند و ایشان را غلبه شغل باطنی از تحصیل علوم ظاهری مانع شده بنابراین میل محبت و ملاقات غریبان
 این سلسله مشرفه قدس اشرف تعالی اردو اجماع کرده اند و روی بطلب این کار آورده چنانچه در فصل سوم ازین
 مقصد ایراد خواهد یافت و مدت دو سال در مادرا و النهر پیرامین اکابر این خانواده می گشته اند و در
 و چهار سالگی متوجه شهر هرات شده اند و پنج سال در هرات بامشایخ وقت صحبت داشته اند و در بیست
 و نه سالگی بوطن مالوف بازگشته اند و آنجا بنیاد زراعت کرده و با کسی شریک شده اند و با اتفاق وی
 یک زوج از عوامل روان کرده و بعد از آن حضرت حق سبحانه و تعالی ایشان بרכת بسیار ظاهر گردانید
 پوشیده نماند که مال و منافع ضیاع و عقار و گله در موه و مواشی و اسباب و املاک حضرت ایشان از حدود
 اندازه افزون بود و از حیث حساب و دائره شمار بیرون در کرت دوم که راقم این وقت بشرف آنان بود
 حضرت ایشان شرف شد از بعضی سرکار داران ایشان می شنید که مرز عماسی آن حضرت از هزار و سیصد
 در گذشته است و در آن اوقات مشاهده افتاد که چندین مزرعه دیگر خریده شد و حضرت مخدومی مولانا
 نور الدین عبدالرحمن البجای قدس اشرف مره اسامی در کتاب یوسف و زینب با این معنی در شانها منقبت
 حضرت ایشان اشارت کرده اند آنجا که فرموده اند بیت هزارش مزرعه در زیر کشت است که زاد
 رفتن راه بهشت است و در آن فرصت که راقم این حروف متوجه آنان بودی بود تقریبی سیدوشی
 در منزل یکی از سرکار داران حضرت ایشان بود وی میگفت که من صاحب بنی جویبار تقریبی ام که مزرعه است
 از جمله هزار و سیصد مزرعه حضرت ایشان فقیر پرسید که برین جویبار چند زمین از عوامل زراعت می شود
 گفت هر سال بخت جوی پر دختن بعد هر زوجه یک مرد بیرون می رود سه هزار مرد جمع میشود روزی
 حضرت ایشان بتقریب فرمودند که من هر سال از مزرعه های خاصه سمرقند هشتاد هزار هزار من غله بنگ سمرقند
 عشر محصول خود بدیوان سلطان احمد میرزا جواب میگویم و فرمودند که حق تعالی در اموال من مکتبی نهاد
 که هر خرمی را که خزازان صاحب قوت هزار من غله خرید میکنند در وقت کشتن هزار و چهار صد و هزار دینار نقد
 من می آید یکی از ملازمان که بعضی ابار غلات حضرت ایشان تعلق بوی میداشت میفرمود که خرج غله گاهی از دخل زیاد می شد
 و در آخر سال می نگریتم هنوز در انبار خانه قلبیا باقی می بود و مشاهده این حال سبب مزید یقین میگشت بحضرت
 ایشان یکبار این معنی را از حضرت ایشان استفسار کردم فرمودند که مال برای فقرای است بخین مال را همیشه است
 رشی روزی حضرت ایشان در معنی آیت کریمه انا اعطیناکم لکونتم فرمودند که محققان در تفسیر این آیه

در

بیت

بیت

بیت

چنین گفته اند که دادیم ترا کوثر یعنی شهود احدیت در کثرت پس کسیکه این مشهد مقام اوست هر آنکه
 هر ذره از ذرات کائنات او را آئینه است که در آن جمال وجه بانی مشاهده میکند اینچنین کسی را که مسی
 با سومی سبب مزید شهود و کجلی وجود باشد اسباب بنوی چگونه حجاب جمال مقصود گردد و محبوبی او را
 چگونه صورت بندد و حضرت مخدومی قدس سره در کتاب تحفه الاحرار در نسبت حضرت ایشان اشارت
 باین معنی کرده اند آنجا که فرموده اند نسبت نزد جهان نوبت شاهنشاهی که کوه فقر عبید اللہی است آنکه حریت
 فقر آگه است و خواجہ احرار عبید اللہ است و روی زمین کش نه سر دهن است و در نظرش چون
 روی یک ناخن است و یک روی ناخن چو بدست آیدش کی بره فقر شکست آیدش و آنچه بجز احدی
 دلش و صورت کثرت صدف ساحلش است در آن لجه ناقرباب و قبه نه توی فلک یک حباب

ذکر خدمت و شفقت حضرت ایشان نسبت بکافه انام از خواص و عوام

حضرت ایشان از ابتدا احوال تا انتهای مراتب کمال بر خدمت و شفقت آشنا و بیگانه و اعانت
 و رعایت دوست و دشمن جریح و مولع بوده اند و در مجالس و محافل بر همه کس در خدمت سبقت مینمودند
 و فرمودند و قتیکه در سمرقند در بطور سه مولانا قطب الدین صدر می بودم و دو تنه بیمار را که مرض قضیه داشتند
 همد و بیمار داری میکردم بسبب شدت مرض بی شعور بودند جامه و بستر ایشان شستن می شد من آنها را
 شستم و دفع و رفع اذی از ایشان میکردم و این واقعه زود روی شد و مرا بواسطه بیمار داری تمام
 آن قضیه شد در شبی که تب محرق داشتم سه چار سلوی آب آوردم و جامها و بسترهای بیمارانشستم
 بفرمودند که دستهای داری بودم سحر با بجام پیر پیری میرفتم و مردم را خادمی میکردم گاه بودی که بازده
 شانزده کس را خدمت کردم و درین خدمت امتیاز نمیکردم میان نیک و بد و سفید و سیاه و آزاد
 بنده گاه چنان بود که در گرم خانه حمام پنج شش کس را خادمی میکردم و بعد از خدمت هر دو میگریختم
 کس را و فدای اجرت نشود و اگر شود مرا نیا بد و آخر حیات میفرمودند از بس که در حمام اینچنین خدمتها
 میکردم از حرارت حمام کوفتی بطبیعت رسیده است ازین جهت حالا بجام رغبت نمی شود و بجام کتلت
 مایرود و این جهت میقتن میفرمودند که در طریقہ خواجگان قدس اللہ تعالیٰ ارواحهم صحت و خاطر
 سرون آن می باشد که مقتضای وقت چیست ذکر و مراقبه وقتی است که در آن وقت قدرتی باشد که
 ن راحتی بمسلمانی رسد خدمتیکه سبب قبول ولی است بذكر و مراقبه مقدم است بعضی گمان درده اند که شتغال

بیمار داری

بنوافل عبادت از خدمت اولی است ثمرة خدمت و محنت و تکلیف در دلهاست جلست القلوب بحسب
 من حسن البها مبین انیت هرگز ثمرات نوافل با شرف و ثمرة نتیجه که محبت مومنین است برابر نخواهد بود
 میفرمودند آنکه حضرت خواجه بهاء الدین و متابعان ایشان قدس اللہ تعالیٰ ارواحهم باسانی خدمت
 کسی قبول نمیکنند از جهت آنست که خدمت و تواضع از جمله احسان است و حسب محسن ضروری و بجز
 محبت علاقه واقع چون ایشان بتامی همت مشغول اند فی خلق و نمی خواهند که ایشان را هیچگونه
 علاقه باشد بضرورت سعی و اهتمام دارند که تا توانند خدمت کنند نه قبول خدمت و از کسی خدمت قبول
 میکنند که در وی استعداد آن می یابند که روز بروز از طریق و فور ایشان بهره مند شود و صدقه وی از اول
 بسبب قبول و التفات خاطر ایشان کمتر گردد و عالمی از جمعیت باطن او معمور و منور شود میفرمودند
 که من این طریقه را از کتب صوفیه نگرفته ام بلکه از خدمت مردم گرفته ام نه آنکه مرا آموخته باشند
 خدمت را خاصیت انیت میفرمودند هر کسی را از وی در آورده اند هر از در خدمت در آورده اند
 از بهجت است که خدمت مرضی و مختار و محبوب من است هر که امید واری دارم و پیرانیت می
 و این بیت خوانند که بیت همت ترا بکنگره کبریا کشد آن سقکاه را به ازین مردمان نخواهد پس
 فرمودند من هم چنین میخواهم که خدمت ترا بکنگره کبریا کشد

بها مبین

بها مبین آنکه
ملاذ در خدمت
در آورده اند

عینی بقام
ولایت خاصه
از خدمت
سایه اند

ذکر مراعات ادب و خدمت حضرت ایشان نسبت بعامه خلق حضرت

ایشان همیشه در خلا و ملا کمال ادب ظاهر و باطن متصف بودند در صحبت و خلوت آداب ظاهر
 و باطنی را رعایت می نمودند راقم این حردت در آن اوقات میمنت سات که ملازم آستانه و لای
 ایشان بود و شب در روز ملازمت و خدمت مداومت می نمود مدت چهار ماه در کربت اولی و مدتی
 هشت ماه در کربت ثانیه هرگز ندیدم که حضرت ایشان خمیازه کشیده باشند و یا بسرفه و غیر آن بلغمی
 از دهان مبارک بیرون آورده باشند و یا بینی افشاندند و هرگز ندیدم که در ملا و خلا دقتی از اوقات
 شب و روز سر بچ نشسته باشند خدمت مولانا ابوسعید اوبی علیه الرحمه که از جمله ملازمان آن آستانه
 و مدت سی و پنج سال بر همان آستانه بود چنین میفرمود که در آن مدت که ملازمت و خدمت
 ایشان قیلم می نمودم در هیچ صحبتی و خلوتی هرگز ندیدم که ایشان پوست و دانه انگور و پوست
 دامرود و آبی و امثال آن از دهان مبارک بیرون آورده باشند و هرگز ندیدم که بینی افشاندند

دیباغی از زبان بیرون افکنده بآنکه گاهی زکام و نزله پیدا میشوند و هرگز چیزی که موجب کمیت نفرت
 طباع باشد از آن حضرت مشاهده نیفتاد و از هیچ عضو ایشان حرکتی نامقبول صادر نشد همیشه در خلا و طایفه
 کمال ادب و سن معامله متحقق و متخلک بودند جناب نقابت آب سید عید القادر رشتندی مدظله العالی
 در زمان سلطان ابوسعید میرزا بمر قنبر فرستاده اند صحبت حضرت ایشان رسیده میفرمودند که
 شبی میرزا پیر عثمان در محله کفشیر بلازمت ایشان آمده و اعیه کرده که آن شب در صحبت ایشان اجیا کند
 و فقیر در آن مجلس حاضر بود چون نماز خفتن گذاردند ایشان فرمودند که میرزا پیر بهمان ماست و میخواهد که
 ما با وی اشب اجیا کنیم و مراعات جانب بهمان لازمست ما با بعضی یاران خواهیم نشست شما جوایبند
 روید و خواب کنید و اگر خاطر شما کشد سحر آید من گفتم اگر اجازت فرمائید فقیر نیز با شما فرمودند اگر در خود
 قوت نشستنی می یابید مانعی نیست فقیر با کس دیگر از اصحاب ایشان در آن مجلس نشستیم و من
 از اول شب تا دم صبح مترقب حوال ایشان بودم بهمان وضع دوزانو که در اول شب نشستند اصلاً
 و قطعاً ازین زانو بران زانو نگشتند مطلقاً از هیچ عضو ایشان حرکتی صادر نشد تا وقتیکه نماز تنجید
 برخاستند و چون از نماز فارغ شدند باز بهمان نوع نشستند بر یک قرار از روی تکلیف و قار تا وقت
 طلوع بخوابی آنکه اثر نفاس و نسکی از ایشان ظاهر شود و فقیر با وجود قوت جوانی در هر یک دو ساعت
 ازین با بهان یاتی نشستیم و ازین زانو بران زانومی نشتم و تکلیف خواب را از خود دور میکردم و میرزا
 نیز برکت اتفاقات ایشان کمتر حرکت میکرد و با وجود آنکه مردم طوبی بود مقدمات خواب نیز از وی
 ظاهر نمی شد ایشان همچنین مراقب می بودند تا صبح و مید بعد از آن بسنت نماز با نما و برخاستند و نماز
 صبح را بوضو نماز خفتن گذاردند و مشاهده این حالت موجب تعجب و تعجب فقیر شد و سبب فریب حسن اعتقاد
 و اخلاص فقیر نسبت بحضرت ایشان بود

ذکر ایثار و شفقت حضرت حضرت ایشان نسبت با اصحاب سائر در ایشان

کرم و لطف حضرت ایشان را عدد و نهایت نبود همیشه محنت و شفقت خود اختیار میکردند و فراغت
 و راحت خدام و اصحاب را بر نفس خود ایشا می نمودند خدمت میرزا عبدالاول علییه الرحمه در سموات
 خود نوشته اند که گری در اوایل بهار مجسمی از ملازمان و خادمان در ملازمت حضرت ایشان بولایت کش
 میر قنبر روز پگاه شد و شب بضرورت در میان کوه توقف نمودند خدام خیمه نصب کردند و پدیدار

نماز شام باران گرفت حضرت ایشان فرمودند که مراد در طهارت این خیمه تردد است من اینجا نمی باشم اصحاب آنجا باشند درین باب لطافت نموده مبالغه فرمودند و همان یک خیمه پیش همراه نمود بموجب امر ایشان فقرا و اصحاب در آن خیمه باشند و آن شب تا روز باران میرنجیت و سیلها روان شد چون صبح شد و نماز با مدگزاروند به بعضی عنایت کرده چنین فرمودند که ما شرم داشتیم که در خیمه باشیم و اصحاب در باران باشند و آنچه در باب خیمه فرمودند ستری بوده است تا باران بی تردد باشد بعضی از اصحاب نقل کردند که کرفی و فصل تابستان که هوا بغایت گرم بود حضرت ایشان بجا بفرموده که جز آورد گویند توجه فرمودند و جمعی از فقرا و اصحاب در ملازمت بودند مزارعان آن موضع یک لاجوق داشتند آنرا برای حضرت ایشان یکجا برپای کردند اصحاب را حجاب می شد که با ایشان یکجا نشینند و غیر از آن سایه نبود چون هوا آواز گرم شدن میکرد حضرت ایشان اسپ می طلبیدند و می فرمودند میخواهم بعضی اشکارها را ببینم و سوار می شدند و بصر میرفتند و در آفتاب می گشتند چون هوا بغایت گرم می شد در سایه جوی آب که تمام بدن ایشان را سایه نبود همین سر مبارک ایشان در سایه می بود استراحت می نمودند تا هوا با اعتدال می آمد بعد از آن بالا می آمدند چندی در آنجا بودند معامله این بود که بالآخره اصحاب معلوم کردند که حضرت ایشان از جهت فراغت و راحت و اصحاب آن سواری در آفتاب گشتن را اختیار کرده اند

تلا لاجون
نمود
در میان

فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و بدین مشایخ زمان میفرمودند

که خال من خواجه ابراهیم علیه الرحمه بسیار خاطر مشغول داشتند که من تحصیل کنم مراد از آنست که این مصلحت بسم قدر آورده و اهتمام بسیار کردند لیکن هر بار که برای خواندن روز آورده و منعی عارض شد که مانع تحصیل گشت آخر الامر حصبه توی شد بحال خود گفتم که مرا حالتی است که تحصیل نمیتوانم کرد و بنگذارید که زیاده مبالغه نماید و هم است بعد ازین هلاک شوم خال من ازین سخن بغایت متاثر شدند و فرمودند که من حال ترا بغایت نمیدانم بعد ازین ترا گذاشتم بهر طریق که خاطرت مسخوار مشغول باشی و بقی دیگر قدر تحصیل کرده بودم در چشم عارض شد و چهل و پنج روز برداشتم ترک نمودم میفرمودند که مجموع تحصیل ما از صبح تا یک دو درق پیش نیست قدمت خواست فصل اول ابوالمطلبی که از اکابر علماء و سمرقند بوده اند میفرموده اند که اکمال باطن حضرت ایشان را نمیدانیم

در پرای خواندن روی آورد و تمام تمام نمود

میدانیم که ایشان کسب ظواهر از علوم رسوم چیزی بغایت که خوانده اند و کم روزی باشد که در تفسیر ماضی شبهه
 پیش ما نیازند که همه از آن عاجز میانییم خدمت مولانا علی طوسی که مولانا علی عمران مشهورند و از عظام و علمای زمان
 بودند حضرت ایشان عقیده بسیار داشته اند مجلس آن حضرت بسیار می آمده اند اما بغایت کم سخن میگفته اند
 روزی حضرت ایشان فرموده اند که پیش شما سخن گفتن ما بغایت بی ثمری است باید که شما گویند و ما شنویم
 خدمت مولانا فرموده اند جانی که از مبداء فیاض سخن بی واسطه رسد سخن گفتن ما اینجا بی ثمری است حضرت
 ایشان میفرمودند که من از برای خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیهم السلام بجز قند آمده بودم پدر من
 کسی پیش ایشان فرستاده بود که من دختر برادر خود را برای وی نگاه داشته ام اگر حال نامی آید در این نسبت
 قبول نمیکند برادر از من میرنجد و در این باب علاج بسیار کرده بودند خدمت مولانا نظام الدین نصیحت
 بسیار کردند و در آخر فرمودند ما نمیدانیم اگر در ما مدگی و اضطراب بمنزله باشد که نتواند هیچ جا خود را قرار دادن
 و هیچ کار و هیچ چیز آرام نداشته باشد آن زمان مفرد در است بتقریب ترک تحصیل مولانا این حکایت را
 بکرات میفرمودند حضرت ایشان در مبادی حال که از تا شکنند سفر کرده اند در سمرقند و بخارا و غیر آن بسیاری
 از کبار اصحاب حضرت خواجگه هارالدین و اصحاب ایشان و کثیری را از اجله طبقه خواجگان قدس اشراف
 ارداهم دیده بوده اند و صحبتها داشته چنانچه پیش ازین تفاریق در ذکر سلسله خواجگان قدس آمده
 ارداهم ایراد یافته است دهم در سمرقند پیش از آنکه بخراسان آیند بصحبت و ملازمت حضرت شیخ قاسم تبریزی
 قدس سره مشرف شده و چون بخراسان تشریف آورده اند با سید دیگر بخدمت سید قدس سره و به بعضی
 دیگر از کبار مشایخ هرات ملاقات میفرموده اند و بصحبت ایشان ملازمت می نموده اند چنانچه بعد ازین مذکور
 خواهد شد حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی تقریباً از تا شکنند بمرقند آمده بوده اند و چندگاه آنجا اقامت
 نموده دوران اوقات باتفاق حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره ملازمت مولانا نظام الدین
 علیه الرحمه میگرفته اند و بصحبت ایشان بسیار میرسیده عزیز می از کبار اصحاب حضرت ایشان میفرموده اند
 که از بزرگی شنیدم که گفت روزی در سمرقند بصحبت مولانا نظام الدین رسیدم و پیش ایشان
 ششم ما گاه دیدم که جوانی در آمد بغایت نوزانی و با هیبت و دماغ عظیم و زمانه نشست بعد از آن
 که بیرون آمد از خدمت مولانا پرسیدم که این جوان چه کس بود فرمودند و کسی خواجبه
 عیال است زود باشد که سنا هین عالم بتلاسی وی شوند و مولانا در پیش محمد رسولی از خدمت مولانا عبیدالدین

سرپلی که از جمله قدیامی اصحاب حضرت ایشان است و در سرپلی ساکن می بوده که موقع مشهور است
 در عمر کنند چنین نقل کرده که وی فرمود که من خرد سال بودم و پدرم از مخلصان و معتقدان خدمت مولانا
 نظام الدین بود و اکثر اوقات خدمت مولانا در منزل مای بودند و پدرم بلازمت و خدمت ایشان
 قیام می نمود و اغلب احوال ایشان مراتب بودند اتفاقاً روزی مراتب بوده اند و سرور پیش انگنده
 و پدرم نزدیک ایشان بکاری و خدمتی مشغول بوده ناگاه مولانا سر بر آورده اند و فریادی بلند کرده و
 پدرم دست از آن کار باز داشته سبب آن فریاد از ایشان بر سیده فرموده اند که از جانب شرقی
 شخصی پیداشد خواهه عبید الله نام و تمام روی زمین را گرفت عجب شیخ بزرگی و امانام حضرت ایشان را
 از خدمت مولانا نظام الدین شنیدیم و یاد گرفتیم و منتظر مقدم شریف ایشان می بودیم و با ساسا
 ایشان عشق بازی های میکردیم تا زمان دولت سلطان ابوسعید میرزا شد و حضرت ایشان را از تاشکند
 کوچانیده بسم قند آورد و اول کسی که بشارت صحبت و ملازمت ایشان شنافت از سر قند ما بودیم و
 بعد از خدمت مستعد گشتیم حضرت ایشان در مبادی حال بعد از چند گاه که در سر قند بوده اند از آنجا
 میل بخارا فرموده اند و در راه بده شیخ سراج الدین برسی رسیده اند و یک هفته آنجا بشیخ صحبت داشته اند
 و از آنجا به بخارا رفته اند و مولانا حسام الدین بن مولانا حمید الدین شاشی را دیده اند و آنجا به علاء الدین
 غجدوانی صحبتها داشته اند چنانچه در مقاله کتاب در ذکر خواجگان قدس الله ارواحهم مذکور شده
 بعد از آن غریمت خراسان کرده اند و از راه مرو بهرات آمده مدت چهار سال پیوسته آنجا بوده اند
 و در آن مدت به صحبت سید قاسم تبریزی و شیخ بهاء الدین عمر قدس سرها بسیار میرفته اند و صحبت حضرت مولانا
 شیخ زین الدین خوانی قدس سره اجابا میرسیده اند و بعد از چهار سال از بهرات بنیت صحبت حضرت مولانا
 یعقوب بحرخی قدس سره از راه بلخ و شیرخان متوجه ولایت حصار شده اند و در بلخ به صحبت مولانا حسام الدین
 رسیده اند چنانچه در ذکر مولانا گفته شده و از آنجا بچابان رفته اند به نیت زیارت قبر حضرت خواجہ علاء الدین خطار قدس سره
 سره بعد از آن به بلخ خوانده اند و خدمت مولانا یعقوب را آنجا دریافته اند دست به نیت بدیشان داده از ایشان
 طریقه گرفته چنانچه بعد از آن مذکور خواهد شد و در آن سفر مدت سه ماه مانده بوده اند و باز بهرات مراجعت کرده
 یک سال دیگر کمایش آنجا بوده اند و به صحبت اکابر وقت مدامت فرموده و بعد از آنکه پنج سال در بهرات
 اقامت گشته اند غریمت مراجعت بوطن مالون کرده اند و در تاشکند مقیم شده با امر زراعت قیام نموده

و شغل و مقنت اقدام فرموده میفرمودند که تا سن بیست و نه سالگی در شهر ای مردم بودیم بمرت
 پنج سال پیش از دو با از بر می بنا شکند آمدیم در آن وقت با در شو سینه اربین و شمانایه بوده است و بعد از آنکه
 بنا شکند رفته اند خدمت مولانا نظام الدین رحمه الله آنجا بوده اند باز ایشان صحبتها داشته اند
 و میان ایشان سورجیبه واقع شده چنانچه شمه ازان در ذکر مولانا نظام الدین گذشته است +
 ذکر صحبت حضرت ایشان در عمر قند و خراسان بحضرت سید قاسم تبریزی
 قدس الله تعالی سره میفرمودند که من بهمه عمر خود کسی کلمان تر از حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره
 ندیدم بصحبت هر کس از مشایخ زمان که در آدم نسبتی ظاهر میگشت و کیفیتی حاصل میشد که آخر
 گذاشتنی بود اما در صحبت سید قاسم نسبتی ظاهر می شد که آخر الامر آنرا می بالست گرفت میفرمودند
 هر گاه پیش سید قاسم در می آمدم چنان مشاهده میشد که جمله کائنات برگرد ایشان میگردد و در ایشان
 فرو میرود و کم میشود میفرمودند که سید قاسم در مبادی حال در حوالی باورد با حضرت خواجه بزرگ
 خواجه هاء الدین قدس سره ملاقات کرده بوده اند و صحبت داشته و بعد از آن خود را بر طریقه
 و نسبت ایشان میداراشته اند بعضی اوقات در مجالس صحبت چنان معلوم می شد که حضرت سید قاسم
 خود را بر طریق خواجگان قدس سره ارواحم میدارند میفرمودند که سید را در بانی بود که کسی را
 بی اجازت در خدمت پیش حضرت سید نمیکذاشت که در آید خدمت سید بان در بان گفته بودند
 که هر گاه این جوان ترکستانی آید ملغ وی لشوی تا بیاید و گفت که من هر روز بدر خانه سید میرسیم
 لیکن با وجود دستوری هر روز در هر سه روز یکبار پیش ایشان در می آمدم کسان ایشان تعجب میکردند
 که شما دستوری یافته اید چرا هر روز در نمی آید دیگران را خود اجازت نیست والا هرگز پیش ایشان
 در نمی خاستند کسی را خوش نمی آمد که از پیش ایشان برخیزد و لیکن ایشان مردم را زود
 اجازت میدادند اما هرگز مرانه نمیفرمودند میفرمودند که یکبار در مبادی ملازمت از من پرسیدند که
 با بوجه نام داری و عادت ایشان آن بود که مردم را با بوی میگفتند لفظ عبید الله فرمودند که باید که تحقیق
 اسم خود کنی اسمی کلام قدس سره خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمه در شرح این سخن چنین نوشته اند
 که باید که تحقیق اسم خود کنی یعنی گمان من بجای آری که بندگی حق سبحانه بر وجه اکل کتی و آنچه را قلم این حروف را
 در معنی این سخن بخاطر میرسد است که تحقیق اسم خود کنی یعنی آن اسمی که در بی تست در سید او فیض تو دوست

و بحقیقت حقیقت تو منظر آن اسم است در رب تو که الاخر الامر بازگشت و جمع تو با از خواهد بود است
و متحقق شدن بآن اسم آنست که حقیقت سالک آئینه شود که آن اسم در وی با اولدزم خود تمام تجلی کند
و از منظر وی بوجه کمال ظاهر گردد و وی در ظهور آثار و احکام آن تجلی مستغرق و مستهلک شود و حضرت
ایشان میفرمودند که همیشه نظر سید قاسم قدس سره بر عاقبت امور می بود و شیخ بهاء الدین عمر این نظر
نداشتند یکبار پیش حضرت شیخ در آمدم اتفاقاً جمعی فقیران از ظلمه و درخواهی میگردیدند و پیش ایشان گفت
و شنود بسیار بود شیخ بجانب من نظر کردند و فرمودند که شب کجا بوده ای من مقصود ایشان فهم کردم
یعنی مناسبی کسب کرده ای که در چنین محل آمدی حضرت ایشان میفرمودند که اگر شیخ نظر بر عاقبت و استعدا
می داشتند چنین نمی گفتند از مولانا فتح الله تبریزی علیه الرحمه الله منقولست که گفته من در ملازمت
حضرت سید قاسم قدس سره بسیار می بودم و بمسائل تصوف و شغف تمام داشتم تا غایتی که بسیار شها
در تعقل یک مسئله از دقائق این طائفه برد می آوردم که خواب منی آمد یکبار در صحبت حضرت سید قاسم
نشسته بودم که حضرت ایشان در آمدند سید قاسم تلقی کردند و اقبال تمام نمودند معارف غریبه و دقائق
عجیب فرمودند و هر بار که حضرت ایشان پیش حضرت سیدی آمدند سیدی اختیاری آفاذ حکایات و اسرار
غامضه میگردیدند و حقائق عجیبه و لطائف غریبه از ایشان سر بر می زد که در اوقات دیگر مثل آن اتفاق نمی افتاد
روزی بعد از آن که حضرت ایشان از مجلس ریفاستند حضرت شید متوجه فقیر شده فرمودند که مولانا فتح الله
سخنان این طائفه علیه اگر چه بغایت خوش است اما بجزر و گفت و شنید کاری کفایت نمی شود اگر میخواهی
که بساوی رسی که حمایت متمنای ارباب همت است دست در آیین این جوان ترکستانی زن که همچو
زمان است از وی بسی کار در حساب است زود نباشد که جهان بنور ولایت او روشن شود و دلهای مرد
بهوای نفس افسرده از برکت صحبت شریفش زنده گردد و ما بموجب اشارت حضرت سید قاسم همیشه از وی
ملازمت حضرت ایشان می بود تا زمان سلطان ابوسعید میزرا که حضرت ایشان از ما شکند بسم قدر آمدند
من اکثر اوقات در خدمت و ملازمت حضرت ایشان می بودم و آنچه حضرت شید اشارت کرده بود
زیاده از آن مشاهده می نمودم ازین محقق شد که نظر حضرت سید بر عاقبت امور و استعدا
مردم بود و موید این معنی است آن سخن که پیش ازین در ذکر غنا و تقول حضرت ایشان گذشت که حضرت
شید فرمودند که همچنان که این ناخوشان با قباب شده اند زود باشد که دنیای تو قباب تو شود حضرت

ایشان میفرمودند که در صحبت حضرت شیقا هیچ ناخوشی نبود جز مریدی چند و آنچه مردم نسبت ایشان
میگفتند یکی از دو چیز بود یا آنکه مطلع شده بودند بر قضا و قدر و آنست که ایشان برین وجه اند
که چنین ناخوشان گرد ایشان خواهند بود چاره نبود از نگاهداشت آن مردم یا آنکه همچنانکه بر سر دیوار
بلغ میوه دار فارسی بیندند تا مانع باشد از در آمدن دزدان و جانوران ایشان نیز پیرا من خود
اینچنین مردم را راه داده بودند از جهت سترمال و صیانت حقیقت خود از نظر اغیار میفرمودند که پیش
حضرت سید نشسته بودم که پیر کیل نام شخصی بود از مردمان ایشان که معارف و حقائق بلند این مردم را
بی تماشای بر علائمه دلیر میگفت دوران مبالغ بود از در و در آمد و چون چشمش بر حضرت سید افتاد درنگش
متغیر شد و هر لحظه بلونی میگفت از بسکه تعظیم و توقیر سید در باطن او قوی بود در هر قدم که بنیغمی آمد
کیبار سر خود بر زمین می نهاد و حضرت سید هر بار میفرمودند هله در و ایشان هله در ایشان جان طریق که شغول این
مردان با مشید و جهد کنید تا در اوساط نمایند پیر کیل باز بهمان طریق که پیش آورده بود عقب عقب در میرفت
تا بیرون آمد بعد از بر آمدن او حضرت سید فرمودند که هم در استعدا و وی غیر ازین طور چیزی دیگر گنجایش
ندارد و کمال همان چیز فرمودم زیرا که کمال هر چیز بهتر از نقصان اوست میفرمودند که حضرت شیقا قسم فرمودند
با یو هیچ میدانی که درین زمان چرا حقائق و معارف که ظاهر می شود بواسطه آنکه بنای کار بر تصفیه
باطن است و بنای تصفیه بر لقمه حلال چون درین زمان لقمه حلال کم است لاجرم باطن صاف
نمانده که اسرار و معارف الهی از وی ظاهر شود و باین تقریب فرمودند تا زمانی که دست من بکار میرفت
طاقیه هزار نخیه میدو ختم و قوت خود را از ان می ساختم و چون بواسطه فلج دست من بکار نشد کتابخانه
از آبا و اجداد من میراث مانده بود آنرا فرو ختم ایه تجاری ساختم داین زمان قوت من از انست
از ان میخورم احتیاط حضرت سید در خوردنی چنین بود اما مردم نوع دیگر عقیده کرده بودند و غیر واقع بود
مردم از ان مریدان که برگرد ایشان می گشتند استعمال کرده بودند و ان خود قبا بایشان بود میفرمودند
که حضرت سید بسیار عالی همت بودند ملازمان و کسان ایشان بطریق کسب مشغول بودند تا آنچه پیدا
می ساختند بموجب کرم و مروت مصروف می شد شفقت و ترحم ایشان بسیار بود اگر شنیدند کسی
که جانی طالب علی کسی بیار است بسیار تامل می شدند ملازمان بعبادت او می فرستادند و بمقدار
تخریبی تعهد و تقدی نمودند حضرت ایشان میفرمودند که هر ادر سحر قند حصبه شده بود اندکی بهتر

شده بودم و ایام نقابست بود و در مدرسه مولانا قطب الدین حیدرمی بودم ناگاه خدمت مولانا
 سعد الدین کاشغری آمدند و گفت بشارت شمار که حضرت سید قاسم تشریف آوردند و مرا آنقدر قوت
 نبود که فی الحال بجلازمت ایشان تو اتم رفت گفتم شمار و دید که حال امر اتمت آن نیست که بخدوت ایشان
 تو اتم رسید بعد از چند روز فی الجمله در خود توفی یافتیم گفتم که حضرت سید بجام در خانقاه شیخ ابواللیث
 آمده اند آنجا رفتم بعد از ساعتی حضرت سید از حمام برآمدند و بخت روان نشستند و آن تخت را چسار کس
 برمی داشتند اتفاقاً یک کس غائب بود یک پایه را من گرفتم باز عظیم بر من افتاد چنانچه قسم شد
 نزدیک بود که بینی من بر زمین رسد و تخت روان از دست من بیفتد اندیشه خوبی را در خود جای دادم
 آن اندیشه مورث جمعیت و حضور تمام شد و قوت عظیم در خود باقی افتاد که تا در مدرسه امیر شاه ملک تخت روان
 بروم بعد از آن مریدان حضرت سید مرا گفتند این زمان در سلک آدمیان در آمدی که حامل بار امانت
 شدی اتنی کلامه قدس سره این سخن را تقریب آن فرمودند که میگفتند خود را با اندیشه های خوب مسرور
 می باید گردانید چنین بخاطر میرسد که خود را با اندیشه های خوب مسرور گردانیدن آن باشد که داند که او
 در نفس الامر حسی است مستوا که منظر اسما و صفات و معصدا و افعال حق تعالی شده است در صفت نقل که
 از وظاهر است بحقیقت از جای دیگر است پس باید که همیشه بنده خود را با این اندیشه مسرور در او پست
 شادی جاوید کن از دست تو بهمانه کنی همچو گل در پوست تو میفرمودند که خدمت سید قاسم گفتند
 که از جنس موالی دو کس دیدم که ایشان را بدان صوفیه بود یکی مولانا جانی رومی دیگر مولانا ناصر بخاری
 حضرت سید قاسم قدس سره در مبادی حال مگر در مجازیب مجاین بسیار می گشته اند فرمودند که در روم بودم
 از مردم حال مجذوبان می پرسیدم گفتند در فلان موضع مجذوبی قوی حال است آنجا رفتم و دیدم
 بشناختم مولانا جانی بود که در تبریز با هم تحصیل میکردیم ترکی بادی گفتم که مولانا جانی بینی و این سرسین
 گفت و این روم مولانا سید حسن گفتم ترا چه حال افتاد گفت من نیز مثل تو سرگشته بودم همیشه هر چه مرا
 به طرف می کشید ناگاه چیزی نبود و مرا از همه دور بود پس بزبان ترکی رومی گفت و نیکنانند و مدد نیکنانم
 بیایینی بیای سووم یا سووم حضرت ایشان میفرمودند که هر بار که حضرت سید این حکایت میگفتند آب ز چشم
 ایشان فرو میریخت معلوم می شد که سخن مجذوب در باطن ایشان تاثیر عظیم کرده بوده است
 میفرمودند که حضرت سید فرمودند که در شهر سنزوار مجذوبی بود بدیدن دی رفتم در خاطر گذشت که آیا

بابا محمود طوسی بهتر باشد یا این مجذوب فی الحال توجه من شد و گفت چندان میزنم و چندان میزنم
 که بابا محمود را آب برود و آذر اتم این حدود علیه الرحمه چنین میگفتند که از بعضی اغزه شنیده ام
 که چون حضرت سید قاسم قاسم مره باین مجذوب سز واری که بمیه دیوانه مشهور است و قبر وی در آن
 دیار معدوم است ملاقات کرده اند و در آن خاطر گزرا نیده که ای اوی بهتر باشد یا بابا محمود وی آن
 سخن که از حضرت ایشان نقل کرده شد بر زبان رانده بعد از آن گفته که بابا محمود از ترکش من یک تیر است
 حضرت سید از سب در پیش بابا محمود و بطوس رفته اند و سخن میبرد دیوانه را بخاطر آورده که گفت بابا محمود از
 ترکش من یک تیر است بابا محمود سر از آستین بکشد بیرون کرده و گفته بی برو بی پیکان حضرت ایشان
 میفرمودند که شب در خواب دیدم که در میان شاهراهی بزرگ ایستاده ام و ازین شاهراه راه
 با یک به طرف رفته است ناگاه دیدم که خدمت شیخ زین الدین خوانی علیه الرحمه بر سر یک راه ایستاده اند
 مرا گرفتند و گفتند قال ابی السلام علیه السلام اهل لاهل انت پس اشارت کردند که بیات ازین راه ترا بده
 خود بر ممر خاطر نمی کشید که از آن شاهراه براه دیگر روم ناگاه دیدم که حضرت سید قاسم قدس سره
 ایسی سفید سوار از آن شاهراه بر آمدند و گفتند این شاهراه بشهر می کشد بیات ترا بشهر بر م بعد از آن
 سرادیت خود ساختند و آن شاهراه در آمدند بعضی محارم میگفتند که اشارت باین معنی است آنچه حضرت
 سید در بعضی اشعار معارف شعار خود فرموده اند بیت من از آن شهر کلام نه از آن ده که توئی به
 با همه خلق جهان دار و مدار می دارم

ذکر صحبت حضرت ایشان بخدمت شیخ بهاء الدین عمر قدس الله سره

حضرت ایشان میفرمودند که مرا از مثل نخ خراسان اطوار شیخ بهاء الدین عمر قدس سره بسیار خوش آمده بود
 اکثر اوقات نشسته بودند هر که بدیدن ایشان می آمد مناسب خاطر و طبع او زندگانی میکردند و
 خود را هیچ نوعی ممتاز نمیکردانیدند این مقدار بود که احیاناً جلا اختیار میکردند بنا بر آنکه طریق مشایخ ایشان
 بوده میفرمودند که در مدت پنج سال که در بهری بودم گاه بود که در هفته دو سه نوبت بصحبت شیخ میرسد مرا از
 صحبت شیخ زیاده فائده نبود این مقدار که نسبت خود را بصحبت شیخ روشن ترمی یا نعم حضرت میر عبدل اول
 علیه الرحمه در موعات خود نوشته اند که حضرت ایشان فرمودند وقتی که در بهری بودم در واقع دیدم که
 از منزلی میگذرم که تعلق بخدمت شیخ زین الدین خوانی دار و در میدان اصحاب ایشان مراد لالت

میکنند که اینجا باشد آنجا خاطر من نکشید تا شدم از آنجا گذشتم بجایم رسیدم که بسیار زنت من خوبی داشت
 چنین معلوم شد که منزل شیخ بهاء الدین عمر است و دیدم که حوضی بر آب است در نهایت صفا و میدانی
 بسیار وسیع و حضرت شیخ بر کنار حوض نشسته اند بنحو آنکه نماز جمعه گذارند آنجا هزار بسیار خویج و چون
 حاضر شدم میل ملاقات شیخ بهاء الدین عمر بیشتر شد و پیش ایشان بسیار میرفتم و فرمودند که بسیار زی از
 کلامان اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین را قدس سره و دیده بودم طریقه شیخ زین الدین
 پیش من چنان نمود و طریقه شیخ بهاء الدین عمر بسیار خوب می نمود و همه روز نشسته بودند هر کس که می آمد بنابر
 حکایتی میگفتند اچنانا چله می نشستند انتی کلام قدس سره میفرمودند وقتی که بمنزل شیخ بهاء الدین عمر
 میرفتم اول بسر راه منزل شیخ زین الدین میرسیدم خود را از همه نستهاتمی می ساختم و عنان خود را
 میگذاشتم میل رفتن بنجانه شیخ زین الدین نمی شد کشتش خاطر بنجانه شیخ بهاء الدین عمر می شد میفرمودند
 که روزی بنجانه شیخ زین الدین رفته بودم ایشان را استغرافی بود مولانا محمود و معاری که خود را از خلفاء
 شیخ میداشت با جمعی از اصحاب حاضر شدند و چنان معلوم شد که کتابی که تصنیف کرده شیخ است بنجانه
 که پیش شیخ بنخوانند برای بر زمین میزدند می سر قیدند حرکات ناخوش میکردند که باشد که شیخ از مراقبه
 باز آیند که وقت سبق میگذاشت و شیخ حاضر نمی شدند آخر گفتند باینهانی شود اولی آنست که باطن شیخ
 مشغول شویم تا بحال خود آیند پس نشستند و خاطر با شیخ گماشتند شیخ حاضر شدند و فرمودند برای
 سبق خواندن آمده اید میانید پس شیخ و اصحاب نشستند و با فاده و استفاده مشغول شدند حضرت ایشان
 میفرمودند که هر این بی اوی از مولانا محمود و سایر اصحاب شیخ بنایت ناخوش آمد که عزیز را از چنان حال کجیت
 سبق خواندن باز باید آوردن و فرمودند که میان خاطر بر کسی گماشتن و دیرالت کردن و گردنی زدن
 هیچ فرقی نیست ازین جهت بنجانه شیخ زین الدین که میرفتم میفرمودند که روزی که خدمت شیخ زین الدین
 مولانا محمود و معاری و درویش عبدالرحیم رومی را اجازت ارشاد میکردند و بولایت خودشان میفرستادند
 من در آن مجلس حاضر بودم بعضی محادیم از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند روزی پیش شیخ بهاء الدین
 عمر و آدم چند پنجه عاریت ایشان بود پرسیدند که در شهر چه خبر است گفتم دو خبر فرمودند که نام است
 گفتم شیخ زین الدین اصحاب ایشان میگویند همه از دست و شید قاسم و ابلح ایشان میگویند که همه دست
 شما چه میگویند شیخ فرمودند که شیخ زین الدین را است میگویند در ایستادند بدلیل گفتن تقویت قول شیخ زین الدین

و اسمی بل ایشان چون گوش فرود آسم همه دلائل ایشان مقوی سخن سید قاسم و اتباع ایشان بود و گفته این دلیل
باری تقویت قول سید قاسمیان میکند شیخ با زید لائل قوی تر زبان بکشد و ندانم در تقویت قول سید قاسم
و اتباع ایشان درین وقت بخاطر من افتاد که بحسب باطن معتقد قول سید قاسمیان می باید بود اما بحسب
ظاهر خود را بر اعتقاد شیخ زین الدینان فرامی باید نمود و حضرت ایشان میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین
عمر بسیار می مالیدم ایشان بس نمیگفتند و من ترک نمیکردم ایشان را استغزاتی بود مثل آنکه کسی
خواب رود و پیشک زندگانه گاه گاه حاضری شدند و میگفتند مگر رسم ولایت شما نیست من میگفتم آری شیخ
میگفتند چه خوش باشی آنجا رود کسی میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میفرمدم مرا می گفتند بسیار
شیخ زاده کتف مرا بمال من کتف مبارک ایشان بسیار می مالیدم و گاهی موزه از پای ایشان میکشیدم
هرگز هیچ بوی مرا خوشتر از بوی پائینا به ایشان نیاید

بنا
بوده

ذکر ملاقات حضرت ایشان بخدمت مولانا یعقوب چرخي قدس سره

حضرت ایشان میفرمودند که اول بار که به هری میرفتیم چهل خزان رسیدم بازار گانی بیابان جمال بر در باط
نشسته بود چنین فهم کردم که بطریق خواجگان قدس سره الله اراد احم مشغول است پرسیدم که این طریقه از کدام
عزیز بشمار رسیده است چنانچه طریقه مردم بازار و تجاری باشند فی الحال ظاهر کرد و گفت عزیز است در طفق
از خلفا حضرت خواج بهاء الدین نقشبند قدس سره که ایشان را مولانا یعقوب چرخي میگویند این نسبت
از ایشان بمن رسیده است و بیان فضائل و شایسته ایشان کرد و در آن بسی مبالغه نمود و خواستم که از همان جا
مراجعت کنم بعد از آن ملازمت مولانا یعقوب چرخي هری رفتم و آنجا مدت چهار سال مکث افتاد و خدمت
شیخ بهاء الدین عمر درنگا داشت اتهام داشتند بعد از چهار سال بجانب بلخ روان شدم چون بولایت
چغانیان رسیده شد بحسب ضعف و بیماری که عارض شده بود مدت بیست روز تپ سر ما کشیده بودم
نخواستیم که زود از آنجا بیرون آییم و بعضی مردم در نواحی چغانیان غیبت خدمت مولانا یعقوب بسیار گویند
و درین مدت بیماری بسبب شنیدن سخنان پرنشان فتوری عظیم در داعیه ملاقات با ایشان واقع شد
آخر الامر با خود گفتم این مقدار مسافت بعیده قطع کرده نیک نباشد که با ایشان ملاقات نکنی چون رفتم
حالی ایشان را دیدم بیار التفات نمودند و از هر باب سخنان فرمودند و چون روز دیگر بملازمت ایشان
رسیدم بسیار غصیب کردند و بخشونت و درشتی پیش آمدند بخاطر آنکه غضب ایشان بسبب

بنا
بوده

استماع آن غیبت بود و فتوری که بسبب آن شده بود اگر چه تصریح نکردند لیکن سهل باشد که کسی مدنی را
پیش از دو ماه نبیند حضرت ایشان فرمودند که مرا یقین پیوست که سبب غضب ایشان استماع
غیبت و آن فتور بود در ملازمت بعد از آن ساعتی با بطریق لطف پیش آمدند و التفات و عنایت بسیار
نمودند و کیفیت ملاقات خود را بحضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بیان فرمودند و بعد از بیان کیفیت
ملاقات بحضرت خواجه دست دراز کردند که بیابیت کن طبیعت من بر گرفتار دست ایشان اقبال
نکرد و از آن جهت که بر پیشانی مبارک ایشان بیاضی بود مشابیه مرضی که موجب تفرست طبیعت می شود
ایشان کراهت طبیعت مراد ریافتند و دست خود را به تحصیل کشیدند و بطریق قلع و لیس بتدیل صورت خود
نموده بصورتی ظاهر شدند که اختیار از دست رفت نزدیک شد که بیخودانه بخدست مولانا چشم ایشان
باز دست خود را دراز کردند و فرمودند که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره دست من گرفته بودند فرمودند
که دست تو دست ماست هر که دست تو گرفت دست ما گرفت دست خواجه بهاء الدین میگردد بی توقف
دست مولانا یعقوب را گرفتیم بعد از تعلیم طریقه خواجگان قدس اشراق و احم بر وجه نفی داشتات که آنرا وقت
عددی گویند خدمت مولانا یعقوب فرمودند که آنچه از حضرت خواجه بزرگ قدس سره ما رسیده است
انست اگر شما بطریق جذب طالبان را تربیت کنید اختیار شمار است گویند که بعضی اصحاب از خدمت
مولانا یعقوب پرسیدند که طالبی را که این زمان طریقه گفتند چگونه بود که فرمودید که اختیار شمار است
اگر بچند به تربیت کنید خدمت مولانا فرمودند که طالب اینچنین می باید که پیش مرشد آید مجموع امور
همینا کرده بود همین موقوف اجازت بود ادا وقت هر چه گویند است حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن
قدس سره در نفحات الانس نوشته اند که چنین استماع افتاده است که خدمت مولانا یعقوب میفرموده اند
که طالبی که بصحبت غریزی می آید چون خواجه جمید الشری می باید آید چراغ همیا ساخته بود و در غنی فتیله
آماده کرده همین گوگردی بادی بایست داشت حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب
علیه الرحمه انصاف میدادند میفرمودند که چون از خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمه اجازت خواستم
طریقهای خواجگان را قدس اشراق و احم تمام بیان کردند چون بطریق رابط رسیده فرمودند گرفتار
این طریقه داشت مکنی و بستند بر سانی

مقصود دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و دقائق و لطائف و حکایات

و امثال که در خیال احوال از حضرت ایشان بی واسطه استماع افتاده مشتمل بر سه فصل

فصل اول در ذکر معارف و لطائف و معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرمودند فصل دوم در ذکر حقائق و دقائق و حکایاتی که از مشایخ متقدمین و متأخرین قدس الشهداء و اجسم نقل میگردد فصل سوم در سخنان خاصه که از هر باب بر زبان مبارک حضرت ایشان میگذشت مخاطبانی که از آن حضرت با اهل بدایت نهایت در صحبت صادرمی گشت

فصل اول در ذکر معارف و لطائفی که در معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرمودند اما آنچه در معنی بعضی آیات میفرمودند در ضمن شانزده رشمه ایراد می یابد

رشمه در آیت الحمد لله رب العالمین میفرمودند که حمد را بدایتی است و نهایتی بدایت آنست که در مقابله نعمتی که به بنده داده اند حمد میگوید از برای آنکه میدانند که حمد نعمت را زیاده میگرداند نهایت حمد آنست که حق سبحانه و تعالی را قوی داده که بآن قوت قیام بحق عبودیت می نماید از نماز و روزه و حج و زکوة و امثال آن در مقابله این چنین نعمتی که سبب قرب در منای حق سبحانه گشته است حمد میگوید بلکه نهایت حمد آن است که بنده داند که حامد از منظر او غیر حق سبحانه نبوده است کمال بنده جز در آن نیست که بداند که او معدومی است که او را نه ذات است و نه صفت و نه فعل باین اندیشه خود را مسرور گرداند که او را منظر صفات خود گردانیده اند

رشمه در آیه وقلیل من عبادی الشکور میفرمودند که شکور بحقیقت آنست که در نعمت مشاهده منعم کنند و فرمودند که امام عزالی قدس سره فرموده است که اگر از نعمت متلذذ شود منافی شکر نیست اگر تلذذ ازین جهت باشد که سبب وصول می شود

رشمه در معنی آیت فاعرض عن من تولى عن ذکر نامی فرمودند که این آیت متداول دو معنی است یکی آنکه از ظاهر آیت مفهوم میشود که اعراض کن از طائفه که از ذکر ما اعراض کرده اند که اهل جود و غفلت اند و دیگری آنکه طائفه هستند که از کمال استغراق و استهلاک در شهودند که در وصفیت ذکر ایشان مرتفع شده است اگر فرضاً ایشان را بذكر تکلیف گفتند ذکر ایشان را مانع از شهود مذکور مستغرق شده بآن معنی که ایشان را بذكر گفتن تکلیف نفرمایند

رشمه در معنی آیت وكونوا مع الصادقين میفرمودند که کینونیت مع الصادقین را دو معنی است

کینونی بحسب صورت است و آن آنست که مجالست و مصاحبت را باطن صدق لازم وقت خود
 گیرد تا بسبب دوام صحبت ایشان باطن وی از انوار صفات و اخلاق ایشان مستور شود و کینونت
 بحسب معنی آنست که از رگدز باطن طریق رابط در زد نسبت بطائفه که استقامت واسطه داشته باشند
 و صحبت را حاضر نکنند آنکه همیشه بچشم ناظر باشد بلکه چنان سازد که صحبت و ایکی شود از صورت بمعنی عبور کند
 همیشه واسطه در نظر باشد چون این معنی را بر سبیل دوام رعایت کند مردی را با آن ایشان مناسبتی و
 تجارب حاصل شود بدین واسطه آنچه مقصود اصلی است حاصل حقیقت وی شود

رشمه در معنی همین آیت میفرمودند که آنچه ازین امر واجب لا تمثال مفهوم می شود آنست که می باید که
 دل مرتبط یکی از صادقان باشد و تان آن طائفه اند که هر چه سعی یا بفرست از پیش بصیرت ایشان
 بر خاسته است روح صدوق آن نیزه را گویند که آنچه نیزه را با پادار راستی دهند داشته باشد آنچه حقیقت
 انسانی را باید که آن متجلی باشد تا بدرجه کمال خود رسیده باشد غیر توجه راست بجناب حق سبحانه و تعالی
 دوام هیچ نیست

رشمه در معنی همین آیت میفرمودند که بسیت با عاشقان نشین و همه عاشقی گزین بود با هر که نیست
 عاشق با او مشوقترین به پیش استاد وی که او بخوی بود جان شاکر دوش از و بخوی شود و به باز استاد
 که او بخوی بود جان شاکر دوش از و بخوی شود آدمی را از ان جهت که استعداد تا تمام هم نشینان
 حاصل است نامور باین امر شده است کدام عمل با کشتی که از حق سبحانه ببرکت صحبت این طائفه
 واقع شود مقاومت تواند کرد و جذبه من جذبات الحق تو از می عمل ثقلین مویدا نیست

رشمه در کلمه لا اله الا الله میفرمودند که بعضی کابر ذکر لا اله الا الله را ذکر عام گفته اند و ذکر الله را ذکر
 خاص و ذکر هور را ذکر خاص الخاص حالانکه ذکر لا اله الا الله ذکر خاص الخاص می تواند زیرا که تجلیات
 حق را سبحانه نهایت نیست و در ان صورت هرگز تکرار متصور نی پس در هر آنی نفع
 معنی میکند و اثبات صفتی پس ابدال بعین از لفظی و اثبات خلاص نباشد

رشمه میفرمودند که معنی الله الا الله پیش بعضی که الله اسم ذات است من حیث هی آن تواند بود که
 لا اله نیست الله که عبارت از مرتبه الوهیت است یعنی ذات مع الصفات الا الله مگر ذات بحت
 معر عن الكل ای معنی را پراز خود دور نمی باید داشت زیرا که در زمان خلود ان از غیاب مشهور و مبرج ذات

Marfat.com

قدس هیچ نیست و این به نسبت مبتدیان خواهد بود الخالق قدس سره میسر است فهم من فهم
 مصرع تا یک دو کردم اگر در ده کس است و در همین معنی میفرمودند که مبتدیان طریق خواهد به والدین را
 قدس سره در اول قدم چاشنی از غیبت هویت حاصل است

رشته در معنی کریمه قل ان الله ثم در هم میفرمودند که مراد آنست که به نفس ذات متوجه باش نه بصفاست
 رشته در معنی آیت یا ایها الذین آمنوا آمنوا میفرمودند که اشارت است بکفر عقود یعنی ایمان که پیش ازین
 طائفه عبارتت از عقد قلب بحق سبحانه حق سبحانه امر کرده است که مگر از این عقد کنید یعنی سعی نمایند که بدانند
 که این وصف از آن شما نیست

رشته در معنی آیت کریمه فمن ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق بالخيرات میفرمودند که می شاید فهمیم ظالم
 لنفسه اشارت باشد بطائفه که بر نفس خود ظلم کرده اند بان معنی که از هر چه مراد است از لذات و غنوات
 و بر او هم گردانیده اند و در جمیع احوال مخالفت و بر لازم داشته اند تا مستعد قبول موهبت گردد
 نظیرین تحقیق این کرده از مقتصدان و پیش باشند و مقتصدان از سابقان بخیرات

رشته در معنی آیت سوا علیهم انذرهم امم لم تنذرهم لا یؤمنون میفرمود که شاید اشارت بطائفه باشد
 از نبی آدم که بر قلب همین واقع شده اند که طائفه اند از ملائکه که ایشان را از قایت استغراق
 در شهود ذاتی هیچ آگاهی نیست بآنکه غیر ذات حق سبحانه موجودی هست و چون آن طائفه از هیچ
 چیز آگاهی نداشتند ضرورتاً هیچ چیز ایمان نداشته باشد لاجرم لا یؤمنون وصف آن بزرگواران آمده

رشته در معنی آیت لمن الملك الیوم الله الواعد القهار میفرمودند شاید از ملک دل سالک خواهند
 یعنی چون حق سبحانه بر دلی بقدر احدیت تجلی کند و در آن دل از غیر خود نشان نگذار و پس در آن دل
 صدای لمن الملك الیوم در اندازد و چون در آن مملکت غیر خود نه بینیم خود جواب دهد که الله الواعد
 القهار صدای سبحانی ما اعظم شانی و انما الحق دهل فی الدین غیری و امثال آن ازین مقام است

رشته در معنی آیت یا ایها الناس اقموا الصلوة و اطعموا الفقراء الی الله میفرمودند که آدمیان محتاج حق اند سبحانه چون
 حق تعالی بعلم قدیم خود میداندست که آدمی بحسب تقصنای بشریت بنان و آب و اباب و نفوس
 محتاج خود بود لاجرم بحال قیومیت را از مظاهر اشیا ظاهر گردانید تا آدمی بوجه محتاج شودنی بحقیقت
 محتاج بحق باشد سبحانه از وجه قیومیت و س تعالی مشانه

موهبت

تعالی

رشمات روزی بعضی از حاضران مجلس ریاست و ملامت میکردند و سخنان میفرمودند و در آن اثنا فرمودند
 بر در کوشا مگر دید کاری کنید که کسی از شما نفع گیرد و بعد از آنکه گفتند که شما میگویید که شهود احدیت
 در کثرت حاصل شود یعنی انا اعطیناک الکوثر را چنین تفسیر کرده اند که دادیم ترا کوثر یعنی شهود
 احدیت در کثرت *

باید

رشمات در آیت کل یوم هونی شان سخنان میفرمودند و در آن اثنا بتقریب گفتند و فرمودند که
 بقا بعد انما لود یعنی است یکی آنکه بعد از آن که ساکت متحقق شد بشود ذات دوران رسوخ تمام
 یافت و از استغراق و غیبت بشعور و حضور بازگشت منظر تجلیات آسمان فعلی میشود و آثار آسمان کونی را
 در خود باز می یابد و میان هر یک از آن اسما امتیاز میکنند و از هر اسمی خطی خاص فرا میگیرند و
 معنی دیگر آنکه در هر آنی و جزوی لای تجزیه از اجزای زبان در خود اثری از آثار آسمان فایده که آنرا
 در خارج منظر هر منی باشد بازمی یابد و آنرا فانا این آثار متنوعه متلود را در باطن خود در می یابد
 و بافتار اختلاف آثار امتیاز میکنند میان هر یک از آن زمانه و این بغایت نادر و عالی
 است و اکمل افراد انانیه را از آزار باب ولایت خاصه انیمینی بر سبیل ندرت حاصل می شود و آیت

باید

کل یوم هونی شان همین انیمینی است هر دم ازین باغ بری میرسد و تازه تر از تازه
 تر می رسد اما آنچه در معانی بعضی احادیث میگفتند در ضمن هشت رشمه ایراد می یابد
 رشمه در معنی حدیث القناعت کنز الایضی میفرمودند که قناعت نزد آنست که چون کسی نان جو
 ما بخنجه یا بد آرزوی نان جو بخنجه نکند آنرا نیز آنقدر خورد که دست و پایی خنجد از بر آنگاه گزاردن
 و میفرمودند بروحی می یابد بود که همیشه میسر شود در خوردن و پوشیدن قناعت باید کرد و بجزیی که
 ازان پایه تر نباشد پس دست مبارک خود را کشا دهند و فرمودند هر گاه کسی گرسنه شود یک روی
 دست آرنج یا آرد و بر کفایت است هر که همین کرد و میفرمودند اگر کسی در بیابان فتنه مثلاً
 که در آن نه آب بود نه آبارانی و از هیچ ممر امید طعام نباشد و بر برای طعام هیچ و خنده نشود و
 در باطن نه چیزی هیچ آفرین نبود می توان گفت که این مورد قناعت بحقیقت حاصل شده است
 رشمه در خبر التکبر مع التکبر صدقه میفرمودند که تکبر دو نوع است مذموم و محمود و تکبر مذموم تنظیم است
 بر خلق خدا می و چشم حقارت در ایشان نگریستن و خود را از ایشان زیاده دیدن و تکبر محمود

باید

صحیح

عدم التقات است بما دون حق سبحانه و تعظیم بر غیر حق سبحانه آن معنی که هر چه غیر حق است سبحانه
 در نظری حقیر و بی مقدار شود و ملاقه التقات وی ازان منقطع گردد این تکبر اصل است و رسول بر توبه
 رشت میفرمودند که در حدیث دارد شده که ششینی سوره هو و تبار آنت که در سوره هو و امر باستقامت
 واضح است که اقال سبحانه فاستقم كما امرت و استقامت امریت بقایت صعب زیرا که استقامت
 استقرار است در حد وسط در مجموع افعال و اقوال و اخلاق و احوال بر وجهی که تجاوز از آنچه ضرورت است
 در مجموع افعال صادر نشود و از طریقین افراط و تفریط مصون و محفوظ ظاهر باشد از نیجات که گفته اند
 که کار استقامت دارد و ظهور کرامات و خوارق عادات را اعتباری نیست

رشته در معنی حدیث ایوم شد کل فرجه الحدیث میفرمودند مسجدی که حضرت رسول صلی الله علیه و سلم
 در آن نماز می گذاردند چندین در داشت آنحضرت صلی الله علیه و سلم در مرض اخیر فرمودند که آن
 فرجه را بستند و آن در که بخانه صدیق اکبر بود رضی الله عنه باز گذاشتند پس فرمودند ایوم شد
 کل فرجه الا فرجه ابی بکر امروز بسته شد همه شکافها مگر شکاف ابی بکر از باب تحقیق درین باب سخن
 دارند و آن آنت که حضرت صدیق را رضی الله عنه کمال نسبت جی بحضرت رسول صلی الله علیه و سلم
 ثابت بود آن حضرت صلی الله علیه و سلم درین حدیث اشارت بآن کردند که همه نسبتها و طریقها در
 جنب نسبت جی مسدود است و آنچه موصل بمقصود است جز این نسبت جی نیست در ایطه عبارت
 ازین نسبت جی است بصاحب دولتی که اعتقاد و اسلگه رالائق باشد و طریقه خواجگان قدس الله
 ارحمهم که بحضرت صدیق اکبر منسوب است از حیثیت این نسبت جی است و طریقه این عزیزان بحقیقت
 نگاهداشت این نسبت جی است وقتی دیگر در بیان تحصیل این نسبت جی این ابیات خوانند که
 شنوی بین در یک سو یوسف باز کن + و ز شکافش فرجه آفاز کن + عشق بازی آن در یک کرون است
 کز جمال دوست دیده روشن است +

رابطه

نمای

رشته میفرمودند که بعضی از کبر اطر لیت خواجگان قدس الله ارحمهم در معنی حدیث لی مع الله وقت
 گفته اند ای وقت ستر شامل بجمع ادعای یعنی سر حضرت نبی صلی الله علیه و سلم بجمع سبحانه القاصی
 و ارتباطی حاصل بود بر سبیل دوام که در آن هیچ چیز گنجائی نداشت اما در قوت بدر که که سهمی با قلب است
 همه چیز را گنجائی بود از مصالح دنیا و محاربه اعداء و معاشرت از دارج طاهرات و غیر آن و بعضی

گفته اندلی مع اللہ وقت امی وقت عزیزنا در میفرمودند که خدمت خواجہ علاء الدین محمد والی علیہ الرحمہ
میل بقول ثانی میگردند و میگفتند که کمالان را بر سبیل ندرت این حال واقع می شود +
رشحہ میفرمودند که در حدیث شب مہراج واقع است کہ چون جبرئیل از ہمراہی حضرت علی اللہ
علیہ وسلم بازماند فرمود کہ بود نوت انملہ لا حترقت اہل تحقیق در معنی آن گفته اند اگر نزدیک دم
بقدر سزاگشی از مقام خود کہ شہود ذات مع الصفات است ہر آئینہ کہ پیسوزم یعنی من ہنسا تم
چیز دیگر بشوم یعنی صفت می سوزد ذات می ماند +

رشحہ در حدیث ادنی ربی قاسم تا وی فرمودند ای بان اعطانی البختۃ الجامعة بحجج خصائص
النعوت المرضیہ والخصائل الحمیدۃ الی یقفنہ لا یلاکم حضرتہ المحبوبہ در سطوت سلطنت محبت کہ
قطب دائرہ توحید است چہ چیز باشد از آنچه ملائم و مرضی حضرت محبوب نیست کہ مقہور و مرآتق
نگردد و چہ چیز ماند از خصائل حمیدہ و اخلاق مرضیہ کہ حاصل نشود بعد از حصول محبت محبت با بر حجج
و قایق مرادات حضرت محبوب مطلع شدہ خود را جز در مرضی و ملایقات حضرت محبوب صرف نمیکنند
بیت اُستاد تو عشق است چو آنجا برسی + او خود بزبان حال گوید کہ چہ کن + + +

رشحہ میفرمودند کہ حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ فرمودند کہ لو کشف الغطاء لما اندوت یقینا
معنی کہ ملائم استعمال حرف لو است آن کلمہ است کہ معنی وی اذنیع ثابت از برای تنہا اول
ہر کس را بنظر نیامدہ و آن آتست کہ یقین ہمیشہ در تنزاید است زیرا کہ کشف غطا ہرگز ممکن نیست
و این پیش از باب تحقیق مقرر شدہ است کہ ذات من چیست ہی ہرگز ظاہر نمی شود مگر از پردہ صفات
چون این تحقیق ہمیشہ در حجاب کمون و استتار باشد کشف غطا ہرگز ممکن نباشد پس یقین
لا ینال در تنزاید باشد اما آنچه در معانی بعضی از کلمات اولیا میگفتند ہم در ضمن ہشت ریحہ
ایراد سے یا بد +

رشحہ در معنی این سخن کہ محبوب مع اللہ فان لم تطبقوا فانما صجوا مع من یحب مع اللہ میفرمودند
کہ مراد بصحبت اینجا حضور و آگاہی است کہ لازم صحبت است زیرا کہ مصاحبین بالذم است کہ بیکدیگر
حاضر و آگاہ باشند چنین وارد شدہ است در توجہ ایجاد بی نسبت انسان کہ خلقتہ بیدی اسے
بالا و صاف المتقابل یعنی از جمیع اوصاف در وی چیزی ہست و از جملہ اوصاف است حضور ذاتی

چه حق سبحانه از آوا و ابدان ذات خود حاضر است پس آنچه ظاهر است از حضور انگارهی در افراد انسانیه
 از ایشان نیست بلکه بر تویست از آفتاب حضور ذاتی که بر دیوار منظر تافت و آنرا منور گردانیده که
 آل آدمی خرد در آن نیست که تحقیق حال خود کرده دانند که آنچه او را حاصل است از حضور و غیره از آن
 او نیست بلکه از آن حق است سبحانه و دیر در آن هیچ صحتی نیست آنچه پیر سری قدس سره فرموده است
 که تحقیق تلخیص معجز یک اشارت باین معنی است:

در شرح معنی این سخن که بعضی محققان فرموده اند که لو اقبل صدیق الی اللہ الف الف سنة ثم اعرض
 عنه لحظة ما فات منه اکثر مما ناله میفرمودند که تحقیق این سخن آنست که این طائفه بزرگوار بمقامی میرسند که
 در هر یک نفس کسب کمالات با قدم می کنند و حکایت مشهور که بعضی ازین طائفه را مذکور است
 که ایشان را پیش خلیفه غمازی کردند و گفتند که ایشان زندقه اند و خلق را اضلال می کنند اگر آن شود
 که ایشان را بقتل رسانیده آن مذلت مثلثی شود و اجر عظیم بران مترتب خواهد شد و چون ایشان را
 بهار اختلاف حاضر گردانیدند خلیفه بقتل ایشان فرمان داد و سیات خواست که یکی از ایشان را
 بکشد و بگردد پیش آمد و در خواست کرد که اول مرا بکش سیات تصدیق می کرد آن دیگرے
 پیش آمد و همین در خواست کرد سیات تخر فرمود و ماند و گفت شما عجب گمانید که بقتل خود چنین مشاقد
 بر یکدیگر مبادرت و مسابقت می نمایند گفتند ما اهل ایثاریم و بمقامی رسیدیم ایچ که در هر نفسی کسب کمالات
 سابقه می کنیم پس هر یک حیات خود را ایثار آن دیگرے می نمایم تا بدین مقدار فرصت یاران دیگر
 نفی چند بر آرد و کسب کمالات کنند این سخن تعلیف رسید منسب شد و تحقیق حال ایشان فرمود و
 بعد از اطلاق بر کمالات ایشان گفت اگر این طائفه زندیق اند پس در عالم صدیق نیست آنگاه
 ایشان را عذر خواهی کرده با عزاز تمام باز گردانید حضرت ایشان میفرمودند که این را تمثیلی است
 و آن آنست که شخصی صد دینار سرمایه دارد و بان تجارت میکند مدتی سعی کرد تا هزار دینار شد
 درین زمان آنچه حاصل اوست ازین مایه صد هزار دینار و رسد تجارت هر آئینه بیشتر است
 از آنچه حاصل او بود و در زمان پیشتر از صد دینار پس اگر در سه درین زمان از کسب تجارت باز
 رفته مافات او زیاده خواهد بود از مال مایه

این ابواب حسن نوری
 است و باید بود و با خبر
 شدن العجب بزرگوار است
 ۱۱ مندرج

در شرح معنی این سخن که بعضی محققان فرموده اند که لو اقبل صدیق الی اللہ الف الف سنة ثم اعرض
 عنه لحظة ما فات منه اکثر مما ناله میفرمودند که تحقیق این سخن آنست که این طائفه بزرگوار بمقامی میرسند که
 در هر یک نفس کسب کمالات با قدم می کنند و حکایت مشهور که بعضی ازین طائفه را مذکور است
 که ایشان را پیش خلیفه غمازی کردند و گفتند که ایشان زندقه اند و خلق را اضلال می کنند اگر آن شود
 که ایشان را بقتل رسانیده آن مذلت مثلثی شود و اجر عظیم بران مترتب خواهد شد و چون ایشان را
 بهار اختلاف حاضر گردانیدند خلیفه بقتل ایشان فرمان داد و سیات خواست که یکی از ایشان را
 بکشد و بگردد پیش آمد و در خواست کرد که اول مرا بکش سیات تصدیق می کرد آن دیگرے
 پیش آمد و همین در خواست کرد سیات تخر فرمود و ماند و گفت شما عجب گمانید که بقتل خود چنین مشاقد
 بر یکدیگر مبادرت و مسابقت می نمایند گفتند ما اهل ایثاریم و بمقامی رسیدیم ایچ که در هر نفسی کسب کمالات
 سابقه می کنیم پس هر یک حیات خود را ایثار آن دیگرے می نمایم تا بدین مقدار فرصت یاران دیگر
 نفی چند بر آرد و کسب کمالات کنند این سخن تعلیف رسید منسب شد و تحقیق حال ایشان فرمود و
 بعد از اطلاق بر کمالات ایشان گفت اگر این طائفه زندیق اند پس در عالم صدیق نیست آنگاه
 ایشان را عذر خواهی کرده با عزاز تمام باز گردانید حضرت ایشان میفرمودند که این را تمثیلی است
 و آن آنست که شخصی صد دینار سرمایه دارد و بان تجارت میکند مدتی سعی کرد تا هزار دینار شد
 درین زمان آنچه حاصل اوست ازین مایه صد هزار دینار و رسد تجارت هر آئینه بیشتر است
 از آنچه حاصل او بود و در زمان پیشتر از صد دینار پس اگر در سه درین زمان از کسب تجارت باز
 رفته مافات او زیاده خواهد بود از مال مایه

که دیگر بتدارک زمان فوت شده دست نیستد و اند شد.

رشته در معنی آن سخن که بعضی عرفا گفته اند که ارباب بحال میگردن عن الاحوال میفرمودند که استغراق و استهلاك نیز موجب ترقی نیست زیرا که تحقیق پیوسته است و معلوم شده که ترقی با نسبت به دوام عمل است و زمان استغراق و استهلاك بحقیقت زمان با زماندن از عمل است بلکه استغراق و استهلاك از حکام آن موطن است که بطریق استعمال درین موطن ظاهر شده است اگر در موطن دنیا ظاهر شد در موطن عقیقی بطریق اکل ظاهری شد پس بنا برین تحقیق است که ارباب حوال تمبرا کرده اند از احوال رشته میفرمودند که حضرت خواجہ محمد یار ساقدس سر نوشته اند که حقیقتہ الذکر عبارة عن تجلیه سبحانه

لذاتہ بذاتہ فی عین العبد من حیث اسم المتکلم و فرمودند این مقام بی آنکه مدتها طالب ذکر گوید حاصل اوراد دوام آگاهی حاصل شود میسر نیست بعد از آن اگر جمله دیگر بیاورد این نسبت را از خود سلب کند عنایتی است از حق سبحانه پس این بیت خوانند بیت یک جمله استاده مروان بگویدیم از علم گذشتیم و بمعلوم رسیدیم

رشته در معنی این سخن که بعضی اکابر گفته اند سبحانه من لم یجمل للمخلوق سبیلا الا بالعجز عن معرفتہ میفرمودند که عجز از معرفت آنست که معلوم گردد که لا یعرف الله الا الله یعنی معرفت مقتضای ترکیب انسانی نیست آنچه در ترکیب انسان ظاهر است از معرفت ازان انسان نیست بلکه انسان آید شده است که در وی صورت معرفت حق سبحانه عکس انداخته است اینچنین عجزی متافی معرفت انسان نیست چنانچه بعضی گمان برده اند که عجز از معرفت جمل است و این باطل است

رشته میفرمودند که شیخ ابوبکر واسطی قدس سره گفته است ان کنت قایما بفرک فانت فان بلا جمع ولا تفرقة جمع اینجا کنایت است از دید توفیق در عمل و تفرقة عبارت از اداسی و فالت عبودیت خود میفرمودند هر که مضمون این سخن را دریافت و ذوقا مدرک او شد خلاص یافت و از تفرقة آید

بازرست

رشته میفرمودند که اکابر در معنی جمع و جمع الجمع چنین گفته اند اجمع مال علیہ و مالک علیک جمع الجمع اجمع مال و مالک علیہ و فرمودند بین مرتب جمع الجمع است این بیت که حضرت مولوی قدس سره در تفسیر فرموده اند بیت ما کیم اندر جهان بی جمع چون الفت او خود ندارد در جمع

فصل دوم در ذکر حائق و وقائق و حکایاتی که از مشایخ متقدمین و متاخرین قدس شریف و احقر
نقل میگردد آن در ضمن پنجاه و دو رشمه ایرادی یا بدیه
رشمه میفرمودند که اهل ارادت بنایت کم اند باین تقریب گفتند که شخصی پیش یکی اکابر فرستاد که اگر
مردی مدارق نشان دازند برای ما فرستند آن بزرگ در جواب فرستاد که اینجا مرد بکتر است اما
هر چند شیخ میخواهید برای شما بفرستیم *

رشمه میفرمودند که مولانا رکن الدین خوانی علیه الرحمه سی فضائل و کمالات داشت و از دانشمندان
تبحر بود و باین طائفه ارادت صادق داشت وی میگفت که من از هیچ کار خود امیدوار نیستم الا اینکه
کاری که بنایت امیدوارم و آن آنست که روزی در صحرائی نمودم شیخ زین الدین علی کلال که از
مشایخ بزرگ شیراز بود بطهارت مشغول بود و من کلنج استنجا را ایشان را بر رخسارهای خود بودم
تا بدان استنجا کردند *

رشمه هم از وی نقل کردند که میگفت اگر صورت درویشی برابر دیوار نقش کند از پای آن دیوار بآب
می باید گذشت *

رشمه میفرمودند که چون شبلی را ارادت این طریق پیدا شد و پدر وی در آن فرصت حاکم واسط بود
بر دست محمد خیر که از مشایخ وقت بود انا بت آورد و تو به کرد محمد خیر ویرایش جنید فرستاد صاحب
کشف المحجود گفته است که این فرستادن نه از آن جهت بود که دست از تربیت شبلی عاجز بود لیکن
آب جنین نگا داشت و شبلی نیز از خویشان جنید بود جنید هفت سال ویراکت فرموده و گفت که آنرا
بزرگ مظالم که در ایام حکومت از تو صادر شده است باز میره بعد از آن هفت سال دیگر ویراکت فلان
طهارت خانه باز داشت تا کلنج استنجا و آب طهارت اصحاب میامی ساخت بعد از چهارده سال
در اطرقت گفت و بر ریاضت امر فرمود *

رشمه میفرمودند که سهل بن عبد الله قسری قدس سره مدت مدید ریاضات شاقه کشید و بدو ام
ذکر اشتغال نمود و بمرتب که روزی خون از دماغ وی روان شد هر قطره که بر زمین میفتاد نقش آینه بر آمد
بعد از آن که این چنین مشغولها کرده بود بروی برآید داشت فرمود *

رشمه دو کت از حضرت ایشان استماع افتاده که میفرمودند سخن خواجه عبد الخالق است قدس سره

کشف المحجود

در آن وقت آموزش

که در شیخی بند و بیاری را کفای در خلوت را بند و در صحبت را کفای و در کثرت مردم این آیات از شنوی خوانند بگو که آیات حروفه آموزی طریقتش فعلی است به علم آموزی طریقتش قوی است به فقر خواهی آن بصحبت قائم است به فی زبانت کار نمی آید نه دست به

که گفته میفرمودند که بعضی اکابر دین رضوان الله علیهم اجمعین گفته اند بعد از نماز و دیگر ساعتی است که باید که در آن ساعت بهترین اعمال مشغول باشند بعضی گفته اند بهترین اعمال در آن ساعت نماز است که اوقات ساعات شب و روز را حساب کنند که چند ازان بطاعت صرف شده و چند بصحبت آنچه بطاعت صرف شده است بر آن فکر گویند و آنچه بصحبت گذشته ازان استغفار کنند بعضی دیگر گفته اند بهترین اعمال آنست که خود را بصحبت کسی رسانند که در صحبت وی از هر چه غیر حق است سعاد ملول شوند و بجناب حق سجانه مائل و منجذب آمل تحقیق گفته اند بهترین اعمال آنست که بواسطه شتغال آن از غیر حق سجانه طول شوند بجناب مائل به

و شیخ درین بابی که صحبت از نبی موجب فتور نسبت می شود میفرمودند که روزی فتوری بوقت شیخ ابو زید قدس سره راه یافت فرمود بگویند که در مجلس با بیگانه پیدا شده است که این فتور بسبب دست بعد از دست و جوی بیخ گفتند بیگانه نیست فرمودند که در عصا خانه طلبید طلبیدند عصای بیگانه یافتند و در آنرا گفتند فی الحال داخل وقت خود شدند و آن تفرقه بصحبت مبدل گشت و فرمودند که خواجه احمد لیسوی را نیز قدس سره روزی در نسبت فتوری شده است فرمودند که بیگانه درین صحبت است که بواسطه وی سر رشته نسبت کم شده است بعد از آنکه بسیار در وقت نزال کفش بیگانه یافتند بیرون افکندند فی الحال جمعیت و صفائی وقت روی نمود و آن تفرقه دگر در وقت تفرقه شد یعنی نماز فرمودند که یکی از اصحاب جامه بیگانه پوشیده بود و در آن وقت اتفاقا صحبت بود مجلس حضرت ایشان در آمده بود بعد از آنکه آن حضرت فرمودند که درین مجلس بوی بیگانه می آید بگویم پس آن عزیز را گفتند این بوی از تو می آید بگویم بیگانه پوشیده آن عزیز بر شاست و از مجلس بیرون آمد و آن جامه را از بر کشید و در همانداخت و باز آمد به

و گفته میفرمودند که تاثر جاوات است در اعمال و اخلاق مردم پیش از باب تحقیق امری مقرر است و حضرت شیخ محی الدین بن عربی قدس سره درین باب تحقیقات بسیار کرده اند و این تاثر جاوات

در آن وقت

Marfat.com

تا غایتی است که اگر شخصی فضل عبادات را که نماز است در موصی ادا کند که آن موصی از اعمال و اخلاق ناپسندیده جماعتی متاثر شده باشد با و جمال این عمل برابر آن عمل فرودی نیست که در موصی ادا کند که مثلاً از جمعیت ارباب جمعیت شده باشد ازینجا است که دو رکعت نماز و در حرم مکه برابر است با هفتاد رکعت در غیر آن
 رشحه میفرمودند که طالب این نسبت را عمل کردن باین رباعی که بحضرت عزیزان فسوت است از لوازم است که رباعی با هر کشتی و نشد جمع دلت به دلت و ز تو ز میبد ز جنت آب و گلست به از صحبت دی اگر بر کنی + هرگز نکند روح عزیزان بگلت +

رشحه میفرمودند که شیخ ابو طالب مکی قدس سره فرموده اند که جهنم کن که قرابیح باستی غیر حق سبحانه نماید چون چنین شدی کار تو تمام شد دیگر اگر قرابیح ظاهر نشود از احوال و مواجید و کرامات غایت
 رشحه میفرمودند که توحید دیدن روزگار آن شده است که مردم بی بازارها میروند در بیان سلسله می نگرند که مشاهد حسن و جمال حق سبحانه می کنیم نفوذ باشد ازین مشاهد پس فرمودند که حضرت سید قائم تبریزی قدس سره بدین ولایت آمده بودند جمعی از مریدان ایشان در بازارها می گشتند و پسران امر و پیدامیکردند و با ایشان تعلق می ورزیدند و می گفتند ما در صور جمیله مشاهده جمال حق سبحانه می کنیم گاهی حضرت سید میفرمودند این خوکان با کجا رفته اند ازین سخن چنان معلوم شد که آن طائفه در نظر بصیرت حضرت سید بصورت خوک می نمودند

رشحه میفرمودند که مشایخ طریقت قدس الله تعالی ارواحهم در اصطلاحات خود لفظ شاهد و مفتون یا شاهد آمده اند بعضی آنرا معنی ظاهر لوح گفته اند که مراد از شاهد شاهد صورت است و از مفتون یا شاهد آن طائفه را که رابطه عشق و محبت و نسبت بنظایر جمیله نگاه میدارند لیس فرمودند این نسبتی است بنیات مذموم و خبیث و نفس را در آن مدخل است یکی از اکابر فرموده است که فتنه که نفس را در مشاهده صوری ریح و طعی خطی نماید آنرا حظ روحانی خود باقی است و آنرا انکار نمی توان کرد و همچنان که مالک از لایق فتناتی که حجب ظلمانی است گذشتن واجب است از حظ روحانی که حجب نورانی است هم گذشتن لازم است +

رشحه میفرمودند که اکابر طریقت قدس الله تعالی ارواحهم گفته اند هرگز دست و دوش نام که از کسی نسبت به تو واقع شود باید که بحقیقت دانی که توانی و اگر ترا خوک و گاو و میشال آن گویند یقین کنی که در توازان صفات

تخصیص است چرا که آدمی نسخ جامه است و همچنانکه صفات ملکی دارد از صفات سببی و بهی نیز خالی نیست
 یکی از اکابر پیش سید الطایفه جنید قدس سره نشسته بود شبی در آن بزرگ دریا پیش جنید بسیار
 شتابش کرد بعد از آنکه سخن وی تمام شد جنید فرمود که این همه تقریبات این خاک را کردی آن بزرگ بقایب
 منتقل شده بود که بواسطه تقریبات وی شیخ مشلی را خاک خواند اما در باطن و ظاهر شبلی از آن سخن هیچگونه
 اثری است پیدا نشد و هیچ تخفیری بوسی راه نیافتند

در شب میفرمودند در وی آنت که پیر هری قدس سره فرموده است که خاکی بجایه و آبی بران ریخته
 به پشت پای را از آن گردوی و خاک پای را در وی و خلاصه در وی آنت است که از همه کس با کشته
 بر هیچ کس باز نهد نه بحسب صورت و نه بکسب

در شب میفرمودند که بر بلاهای حق سبحانه و جابر بلکه شاکرمی باید بود زیرا که حق سبحانه را بلاهای معصوب تراز
 یکدیگر بسیار است فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که دو برادر تو مان بودند
 که بیک خنک آمده بودند و پشت ایشان بر یکدیگر سپیده بود چون بزرگ شدند و اکرم زبان بشکر الهی
 جاری داشتند کسی از ایشان پرسید که با وجود چنین بلاهای که شمارا واقع است چه جای شکر گذار است
 ایشان گفتند ما میدانیم که حق سبحانه را بلاهای ازین صعب تر بسیار است برین بلا شکر میگوئیم مبادا که
 بلاهای ازین عظیم تر بتلاش تویم ناگاه یکی از ایشان ببرد آن دیگری گفت ای تک بلاهای معصوب تر پیدا شد
 اکنون اگر این فرود را از من قطع میکنند من نیز می میرم و اگر قطع نمی کنند مرا مرده کشتی باید کرد تا وقتیکه
 بدن وی خسره شود و بریزد

در شب میفرمودند که شیخ ابویزید قدس سره گفته است که سی سال با حق سبحانه سخن گفتم و از حق سبحانی
 شنیدیم و خلوص پیدا شدیم که با ایشان میگوئیم و از ایشان می شنوم معنی این سخن آنست که آنچه از منظر
 ظاهر است نه از منظر است

در شب میفرمودند که حضرت خواجه بابا الدین قدس سره میفرموده اند من دو کس دیدم در یک عمارت
 تاد با الله تعالی شرفا و کرامتی بقایب بلند است و دیگری بقایب است بهت آن بود که در طواف
 دیدم شخصی را که دست در علقه در خانه زده بود و در چنان جای شریف و چنان دست عزی
 از حق سبحانی بیخبر است سبحانی چه میخواست و بلند است آنکه در بازار منی جوانی دیدم که نماز را در

کما بیش سودا خرید و فروخت کرد که در آن فرصت یک لحظه داشت از حق بهمانه ناقل نشد از غیرت آن
چون خون از درون من بر آمد

رشته میفرمودند که شیخ ابویزید قدس سره در ای میرفت سگ تر شده پیش وی باز آمد وی در آن
در چید سگ بزبان فصیح با وی سخن آمد و گفت اگر دامن تو بر من خوروی با بنی پاک می شاد اما این سخن
که از من در چیدی و خود را پاک ترا زین دیدی بکدام آب شستخواهد شست

رشته شخصی در مجلس حضرت ایشان بدون اهل مراقبه گردن کج کرده بود و خود را مراقب و مشغول قرار نموده
ایشان با وی تمذیه فرمود کسی در صحبت مولانا نظام الدین علیه الرحمه سر پیش انداخته بود و
فرمودند سر بالا کن می بینم که از تو دور میخیزد از مراقبه به نسبت است سالها ترا گلچ استیجا میامی باید است
و نجاست از مبرزها دور باید انداخت تا شبسته آن شوی که ازین طریق با تو سخن توان گفت مراقبه خود
بهنوز کجاست

رشته وقتی که حضرت ایشان فقیر بر آواز جانت مراجعت بخراسان میدادند فرمودند که چون من از
خدمت خواججه علامه الدین محمد دانی علیه الرحمه جدا می شدم گفتند با خود قرار ده که تا فلان موقع از نسبت
خود ناقل نشوم و چون آنجاری باز موقع دیگر را نشان کن و تا آنجا خود را بر نسبت ریاست گیر همچنین
موقع به موقع و منزل به منزل در زش این نسبت میکن تا وقتیکه ملکه حاصل شود

رشته میفرمودند که از سید الطائفه بینید قدس سره منقول است که فرمودند مرید صادق آنست که
دقی قریب است سال کاتب شمال خبر نیاید که نویسد معنی این سخن آنست که مرید معصومی بود که درین
مدت بچگونه جریمه از وی صادر نشود بلکه این بان معنی است که پیش از آنکه کاتب شمال چیزی نویسد
بتدارک آن مشغول شود و آنرا از خود دفع کند بوجهی از وجوه

رشته میفرمودند که حضرت خواججه عبدالخالق بغدادی قدس سره فرموده اند که گرامی از خلق بر می باید داشت
و آن نمی شود الا به کسب حلال دست بکار دل بیاد در طریق خواجگان قدس الله و اجماعی مقرر است
رشته میفرمودند که خوب محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که زندگی دل را در جات است زندگی
دل حاصل نمی شود جز با تقصا و واقصا و دام ذکر است در ذم و یقظ ذکر و در ذم است که در خواب
که ذکر میگوید این ذکر را که در خواب گوید حضرت شیخ محی الدین بن العزلی و بعضی دیگر از مشایخ طریقات

قدس انشاد و احکم موجب ترقی نمی گویند زیرا که ترقی منوط بعملی است که ناشی از علم باشد آنچه در خواب بیفتد
که بزرگ شرف است ازین قلیل است

۲۵ ششم میفرمودند که حضرت خواجہ محمد باقر ساقدس سرور فرموده اند که مدامت بر ذکر بجائی میرسد که حقیقت
ذکر با جوهر دل یکی میشود معنی این سخن تو اند بود که آن با خدا که چون حقیقت ذکر امر است منزه از حرف
و صوت و جوهر دل که عبارت است از لطیفه مدبر که وی نیز منزه است از شایبه کم و کیف پس بواسطه
کمال عقل این لطیفه بآن امر منزه از حرف و صوت میان ایشان اتحادی شود و وصف یکی در جگانه
روی نماید و در آن حال ذکر بواسطه استیلا کند کور هیچ تفرقه و تمیز نتواند کرد و میان دل و حقیقت ذکر
چه دل ادراک کند کور ارتباط بر وجهی شده که غیر مذکور در اندیشه او گنجائش ندارد

تصویر
تبرین و جی شد

۲۶ ششم میفرمودند که روزی خدمت مولانا نظام الدین علیہ الرحمہ رفتم و ایشان با جمعی از مواسلے
مباحثه علمی در میان داشتند و من خاموش بودم تا فارغ شدند مولانا روی بفقیر کرده فرمودند سکوت
و آرامش یا حدیث و کلام و باز فرمودند بیتم اگر این مرد از قید هستی خود باز رسته است هر چند باغ نیست
و اگر بخود گرفتار است هر چه کند بروی تا دانست حضرت ایشان فرمودند که ما از خدمت مولانا نظام الدین

سخنی بهتر ازین نشنیده ایم

۲۷ ششم میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیہ الرحمہ میگفتند که شریعت و طریقت و حقیقت را
در همه غیر بیان می توان کرد و مثلاً دروغ گفتن که نهی نیست آن واقع است اگر کسی آنرا سعی و مجاهده
که بطریق استقامت باشد از زبان دور گرداند که با اختیار از زبان صادر نشود این شریعت است
لیکن با وجود این تواند بود که در باطن داعیه دروغ گفتن باقی باقی باقی و مجاهده و آنکه از باطن
داعیه دروغ گفتن دور شود این طریق است و چنان شدن که با اختیار و بی اختیار از دروغ گفتن
نیایدند از دل و نه از زبان این حقیقت است حضرت ایشان این حقیقت را از خدمت مولانا بسیار
نقل میکردند و استخوان میفرمودند

۶
۲۷

۲۸ ششم میفرمودند حضرت خواجہ بہاء الدین قدس سرور فرموده اند که در بدایت جذبہم گفتند درین راه
چون میدر آنی گفتیم بدین شرط که هر چه من گویم و خواهم آن شود خطاب رسیده که هر چه گویم و خواهم
آن میشود گفتیم من طاقت این ندارم مدت پانزده شبان روز ملزمین باز گذاشتند احوال من

خراب شد و تمام خشک شد چون بسر حدنا امید می کشید خطاب رسید که لها هر چه تو میخواهی همچنان باش
گو حضرت ایشان فرمودند که در مقامات حضرت خواجگان قدر نوشته اند اما خدمت دولانا یعقوب چرخ
علیه الرحمه از حضرت خواجگه نقل کردند که چون خطاب رسید که لها هر چه تو میخواهی همچنان باش گو من اختیار
طریق کردم که البته موصل باشد.

رشته روزی حضرت ایشان با جمعی از اصحاب تمند شده فرمودند که شما بار این طریق نمیتوانید کشید
این طریق بغایت دقیق است از مراد خود گذشتن و بر مراد دیگری ایستادن کاری بس بزرگ است
از شما این کاری آید اگر من گویم که حال روید و خوب باقی کنید و بت پرستی فی الحال رجم کفر بر من کشید
این کار نه کار شاست شما کجا و این طریق کجا پس فرمودند که در همان خانه حضرت خواجگه بهار الدین
قدس سره دو کس از موالی که در خدمت ایشان می بودند بخت ایمان میکردند و قایل ایشان
دور دور از کشید حضرت خواجگه آن گفت و گوی را می شنیدند آخر پیش آن دو عزیز آمدند و فرمودند
که اگر صحبت ما را میخواهید شما را از ایمان می باید گدست ایشان بغایت مضطرب گشتند و مدتی در آن
اضطراب میبودند تا آخر معنی آن سخن بر ایشان ظاهر شد.

رشته روزی حضرت ایشان یکی را مخاطب ساخته فرمودند که اگر در صحبت خواجگه بهار الدین قدس سره
ترانسته حاصل شده باشد بعد از آن بصحبت بزرگ و بگرافتی و از وی نیز همان نسبت را باز یاب
پس یعنی خواجگه بهار الدین را گذاری یا پس فرمودند که از هر جایی دیگر که آن نسبت را باز یابی باید که
آنرا هم از حضرت خواجگه بهار الدین رانی و فرمودند که یکی از مریدان قطب الدین حمید رجانقاه شیخ
شهاب الدین سهروردی قدس سره اتفاقا بغایت گرسنه بود و روزی بجانب ده پیر خود کرد و گفت
شیخ قطب الدین حمید رجانقاه شیخ شهاب الدین از حال وی آگاه شدند خادم را فرمودند تا طعامی پیش
بروند چون در پیشی از طعام فارغ شد باز روی بجانب ده پیر خود کرد و گفت شیخ قطب الدین حمید
که ما را هیچ جافرونگداشتی چون خادم نزد شیخ رفت از وی پرسیدند که چون یافتی آن در پیش
را گفت سهل کسی است طعام شما میخورد و شکر قطب الدین حمید میگوید شیخ فرمودند که مرید
از وی می باید آموخت که هر جا فائده یابد از برکت شیخ خود میداند چه بظاهری و چه باطنی
رشته باین تقریب که میفرمودند چون مرید صادق شیخی اکمل از شیخ خود بیاید و را با آنراست که

دانی
دور

Marfat.com

تاریخ مختصر

تاریخ مختصر

از کمال بر او با کمال پیوند و فرمودند شیخ که ابو عثمان میری قدس سره گفته است که مرا از بادی طل
 در خاطر می بود که از مواجید و اذواق این طائفه بهره مند شویم اتفاقاً مجلس و خط شیخ نجفی ابن معاذ
 را می رسیدم ول من آنجا آرمیدم ملازم وی شدم بعد از آن بصلحت شاه شجاع کرمانی اقدام نمودم چون
 پیش وی در آمدم مرا از مجلس خود بیرون کرد و فرمود که وی رجا پر دزد دست از وی کاری نمی آید
 با خود گفتم سر من است و این آستانه بعد از مدتی مراد صحبت خود جا داد و چند گاه در ملازمت وی
 بودم درین اثنا ویرا عزیمت زیارت شیخ ابو حفص حداد قدس سره شدن نیز در ملازمت وی فتم چون
 بصحبت شیخ ابو حفص افتادم مرا تمام از من بزدند اما شاه شجاع نمی توانست گفت که اینجای من باشم چون
 وقت رفتن شد شیخ ابو حفص شاه را گفتند ما را با این جوان میری خوش است ویرا اینجا گذار مرا گذار
 رفت و کار من در صحبت و خدمت شیخ ابو حفص تمام شده
 شیخ تمییز نمودند که یکی از اکا بر دین بدید مسجد شیطان را دید که سر اسیمه از آن مسجد بیرون می آمدند
 بزرگ نظر کرد مردی دید که در مسجد نماز میگذارد و مرد دیگر نزد یک وی تکبیر کرده در خواب است و دیدم
 که اسی ملعون درین مسجد کج کار آمده بودی گفت بیخواستم که بوسه ستان را برین محله فاسد گردانم
 بیست و هجابت آن خفته مرا گذارشت اندی تریدم و بیرون دیدم
 شیخ تمییز نمودند که سید قاسم قدس سره گفتند که روزی در مجلس مولانا زین الدین ابو کیر تا میاوسه
 نشسته بودم در وی که مرید یکی از شیخ وقت بود در آن مجلس حاضر بود خدمت مولانا از وی پرسیدند
 که شیخ خود را بیشتر دوست میداری یا امام اعظم ابو حنیفه را آن مرد گفت که شیخ خود را خدمت مولانا
 از آن سخن بسیار در غضب شد ندیده چه که آن مرد را سنگ خواندند و برخاستند و خانه در آمدند چون
 بهما نجان نشسته بودم بعد از لحظه خدمت مولانا بیرون آمدند و مرا گفتند آن مرد غضب کردیم و در آن
 وی درشت گفتم بیاتار و یکم و عذر خواهی وی کنیم چه راهی خدمت مولانا روان شدم آن مرد در راه
 پیش آمد و گفت من به قدر خواهی می آمدم و سبوح استم که بخدمت شاعر من کنم که چندین سال است
 که بر من سب امام اعظم بودم هیچ یک از صفات ناخوش من کم نشد و چند روز که در ملازمت مولانا
 این عزیز بودم از همه ناخوشیها بر گوشه شده ام اگر این چنین کسی را از امام اعظم دوست نورد
 چنان هست اگر در کتاب نوشته اند که این دوستی نزد مولانا است و نمی کرده اند از آن به آرزو

خدمت مولانا اور انقدر خواہی بسیار کردند و استحقاق فرمودند

رسخه میفرمودند که بہمراہی خدمت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سرہ بلازمیت شیخ بہاء الدین عمر میرفتیم در اثناء راہ خدمت مولانا سعد الدین میگفتند قطبی میخواستیم کہ در باطن ما تصرفی کند و ما را فاضل گرداند امثال این سخنان میگذاشت چون بلازمیت شیخ رسیدیم و نشستیم شیخ بہاء الدین گفتند کہ تصرف قطب چہی کنند تصرف این طائفہ پیش ازان نیست کہ بعضی حجب و موانع کہ عارض آنستند کسی شدہ است بواسطہ تاثیر صحبت ایشان مرتفع میشود و آن استعداد از رفیع موانع قبول مہبتی می کند و سائلک از استعداد خود امری کہ مقصود است بازمی یابد حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت شیخ بہاء الدین عمر مراد خدمت مولانا سعد الدین را نیاقتند مقصود ایشان چیز دیگر بود و در طریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم تشریف می باشد برین وجہ کہ بدل متوجہ باطن طالبی میشوند و از نگذردن آن توجہ باطن فرا بدل ایشان ارتباطی و الفصائی حاصل میشود و بواسطہ آن ارتباط و اتصال اتحادی میان ایشان و باطن آن غالب واقع میشود کہ بطریق انعکاس از دل ایشان بر تومی بر باطن وی می تابد و این صفت است کہ نامہی از استعداد ایشان است کہ بطریق انعکاس در آئینہ استعداد آن طالب ظاہر شدہ است

آنچنین امری را از استعداد خود نمی باید طلبید لیکن اگر این ارتباط متصل شود آنچه بطریق انعکاس حاصل شد بود صفت دوام پذیر و خدمت مولانا سعد الدین آنچنین امری می طلبیدند کہ از قریب استعداد خود حاصل کنند نہ آنکہ آنچه در استعداد ایشانست ظاہر شود

الاصح

رسخه راقم این حروف گوید یعنی از محققان چنین گفته اند کہ ہر یک از اعیان ثانیه کہ موجود خارجی گشتند نظیر اسمی خاص شدند بتخصیص بلائکہ کہ مرجع ایشان ہمان اسم بود کہ مظهر آن شدند و مقصور و لذت ایشان ازان اسم بود و ہرگز ازان اسم تجاوز نکردند با اسم دیگر و آیتہ کریمہ و ما مثلا الالہ مقام معلوم منہی ازین معنی است بخلاف انسان کہ چون او تیرگی ظلمی و وجودی داشت از خصوصیت و شخصیت و یقین انسانیت خود گریزان شد و توجہ تمام بچیزی در اسمی خصوصیت و یقین خود کرد و ازان جهت حامل با حقیقت آمد و دریا بندہ امری غایت شد خارج از دائرہ استعداد بشری و یقین انسانی

رسخہ میفرمودند کہ صاحب بحر الحقائق شیخ نجم الدین دایہ علیہ الرحمہ فرمودہ است در بیان چہ کس قدر صحبت اولیایانست و نخواہد داشت

۱۲۳۳
 رشحات میفرمودند که شیخ ابو القاسم گرگانی قدس سره گفته اند با کسی نشین که مکی تو او شود یا مکی او تو شوی
 یا هر دو در حق سجانه گم شوند و در توانی و نه او.

۱۲۳۴
 رشحات کے راد مجلس حضرت ایشان بجا طر گزشتہ است کہ چہ باشد کہ آن حضرت در باطن من تصرفی
 کنند حضرت ایشان بر باطن او مشرف شدہ فرمودہ اند کہ کمال تصرف وقتی واقع خواہد شد کہ من تو
 شویم یا تو من شوی پس آن سخن پیرہری راقی سرہ بزبان مبارک راندند کہ عبد اللہ مردے بود
 بیابانے رفت بطلب آب زندگانی ناگاہ فرارسید بخرقانی آنجا یافت چشمہ آب زندگانی چندان خورد
 کہ نہ دوسے ماند و نہ خرقانے بہ.

۱۲۳۵
 رشحات میفرمودند کہ از شیخ ابو سعید بن ابی انجر قدس سره منقول است کہ فرمودہ اند مقصد من اینست
 طریقت قدس شاد را و احم در ماییت تصوف سخن گفته اند تا متہین و بہترین ہمہ اقوال است
 کہ تصوف صرف الوقت بہا ہوا اولے بہ.

۱۲۳۶
 رشحات میفرمودند کہ شیخ ابو السعود رحمہ اللہ علیہ اصحاب خود را میگفتہ است کہ پیش من با گوشت قدید
 میآیند با گوشت جدید آئید حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره فرمود کہ مقصود شیخ ابو السعود
 ازین سخن ہمت آموختن بود مرا اصحاب خود را یعنی با اسرار و حقائق مردم پیش من میآیند بلکہ بخیری
 آئید کہ آن خاصہ شما باشد و از پیگاہ دل شمار زودہ باشد بہ.

۱۲۳۷
 رشحات میفرمودند کہ سید الطائفہ جنید قدس سره سخن بسفر می گفتہ اند روزی معارف ایشان بی اختیار
 بلند شد و دیدند کہ اہل مجلس را استعداد و ادراک آن غایت فرمودند کہ تخصص کنید شاید کسی درین نزدیکی
 باشد کہ استعداد و قابلیت او جاذب این حقایق کردہ است بعد آنخص بلخ حسین بن منصور حلاج را
 یافتند کہ در گوشہ نشین بود و ستر بچیب فرو برودہ شیخ ہرگز پیش وی سخنان بلند نمی گفتند چہ برایشان
 ظاہر شدہ بود کہ وی روزے افشای این سرخا ہد کرد شیخ فرمودند کہ تا اورا از ان مجلس اخراج کردند
 رشحات میفرمودند کہ خدمت مولانا نظام الدین علیہ الرحمہ میگفتند یعنی آنست کہ کسی خود را در نظر
 مریدان تجمل کمال تواند گردانید زیرا کہ با جمال نباشد را بطریق ابرار و صفت محبت کہ موجب جذب و
 تصرف ہماست محکم نمی شود و این را با ابتدا بہ عقل می دانستیم لکن ما را فرصت آن نیست کہ ہمیشہ کلمن
 کنیم و خود را کمال نہائیم تا سبب فتور عقائد مردمان نشود ازینجا است کہ سنت شادہ کردن محاسن و

نیکو بستن دستار و غیر آن از چیزهای که تعلق به زمینیت ظاهر و دارد +

۲۳ رساله میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب چرخ علیہ الرحمہ فرمودند که در تشریح صحبت شیخی رسیدم که مبالغه
عظیم داشت در آنکه کار مردی شیخ از پیش نمیرود با وی گفتیم از مضمون آیت کریمه الیوم اکملت لکم دینکم و
انتم اهلکم نعمتی چنان معلوم می شود که در عمل بموجب کتاب و سنت کار کفایت است و لازم نیست که
کس را بحسب ظاهر پیری و مقتدای باشد آن شیخ حضرت ابن سخن را بحضرت خواجہ بزرگ خانجہ بہار الدین

خواجہ بہار الدین نقشبندی

قدس سرہ عرض کردم حضرت خواجہ استخوان فرمودند و تعلق بقبول نمودند

۲۴ رساله روزی بتقریب توقیر و تقسیم سادات میفرمودند که در ویاری که سادات می باشند من میخواهم که در آن
ویار باشم زیرا که بزرگی و شرف ایشان بسیار است و من بچشم تعظیم ایشان قیام نمی توانم نموده پس فرمودند
که امام اعظم رضی اللہ عنہ روزی در مجلس درس چند بار بر پاشی خواستند کسی موجب آن ندانست آخری
از تلامذہ امام سبب آن پرسید فرمود که طفلی از سادات علوی در میان این اطفال است که در محفل مدرسه
بازی میکند هر بار که بگوزدہ این درس میرسد و نظر من بر وی می افتد تعظیم وی منجز نم +

۲۵ رساله میفرمودند که با یکی از اکابر سمرقند گفتیم که اگر کسی در خواب ببیند که حق سبحانه و تعالی مرده است تعبیرش چیست
دی گفت که اکابر گفته اند اگر کسی در خواب ببیند پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم مرده است تعبیرش آنست که
در شریعت این صاحب واقعہ قصوری فتوری شده است و آن مردن صورت شریعت است این نیز

مثل آن درنگی وارد و حضرت ایشان فرمودند می تواند بود که کسی را حضور مع اللہ بوده باشد ناگاہ آن
حضور نماند تعبیر آن مردن این باشد یعنی نسبت حضور و نبود او نابود شد راقم این حرف گوید که حضرت مولانا

۲۶ رساله میفرمودند که کشف قبور آنست که روح صاحب قبر تمثل می شود بصورتی متناسب از صور مثالی
صاحب کشف دیر او در آن صورت پدید بصیرت شاهده می کند اما چون شیاطین را قوت تمثل و شکل
صورت و اشکال مختلفه می باشد از آن جهت خواجگان ما قدس الشارح و اہم ازین کشف اعتبار می نگرفند اند
دلیل باشد بر آنکه حضور را فزایده شود +

خواجہ بہار الدین نقشبندی

و طریقه ایشان در زیارت اصحاب قبور آنست که چون بسر قبر عزیز رسد خود را از همه نسبتها و کیفیتهای
سازند و منتظر نشینند تا چه نسبت ظاهر میشود از آن نسبت حال صاحب قبر معلوم کنند و طریق ایشان
در صحبت مردم بیگانه هم برین وجه است که هر که پیش ایشان نشیند بیاطمین خود نظر کنند هر چه بعد از
آمدن آنکس ظاهر شود و آنست که آن نسبت از دست و ایشان را در آن دغلی نیست بحسب آن نسبت
بوسی زنده گانی کنند از لطف و مهر و مودت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره این را تجلی مقابله گفته اند
و ظهور این معنی بواسطه کمال جلا و صفاست که باطن منور ایشان را حاصل است و آئینه حقیقت ایشان
از نقوش کونی پاک و صفائی شده و بسبب کمال مجازات که بآن ذات بی کم و کفایت دارد جز تجلی ذاتی
هر چه در آن آئینه پیدا خواهد شد از آن او نخواهد بود بلکه بواسطه تقابل شخصی خواهد بود که دردی منعکس
و مودت این قول فرمودند که روزی خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه بقبر گفتند که امر در بلقان مراد است
و لایت شاش تمیر و یکم در ملازمت ایشان رفتم خدمت مولانا بر سر قبری بسیار نشستند بعد از آن کیفیت
تمام برخاستند و فرمودند بر صاحب این قبر نسبت جذبه غالب بوده است و آن قبر خواججه ابراهیم
کیمیاگر بود که از مجددان زمان خود بوده است بعد از آن بسر قبر دیگری رفتند و لحظه توقف کرد
بعد از آن بیرون آمدند و فرمودند نسبت علیه بر صاحب این قبر غالب بوده است و آن قبر شیخ
کوی عارفان بود که از علمای ربانی بوده است

در عین حال میفرمودند که نزد ارباب تحقیق مقرر شده است که ترقی بعد الموت واقع است سخن حضرت شیخ محی الدین
العربی قدس سره ناظرین است ایشان فرموده اند که در تجلیات با ابوالحسن نوری جمع شده
در تقبیل کرد و از من سیراب شد گفتم که نه تو گفته تشنه تو چید از غیر سیراب نشود و خجل شد گفتم چون
از عالی فراگیر و از غیر فراگیر گرفته است و غیر ازین سخنان ارباب تحقیق بسیار است که دلالت میکند
بعد الموت را هم این حدیث گوید که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در بعضی از مواضع فتوحات فرمود
که از آن مردم که نفی ترقی بعد الموت کرده اند یکی شیخ ابوالحسن نوریست پس حال او بعد از موت از مودت
نیت یا بعلم الیقین دانسته که ترقی بعد الموت واقع است یا دانسته که واقع نیست اگر دانسته
است المدعی و اگر دانسته که واقع نیست این علم و گراست که بعد از موت او را حاصل شده پس بر صاحب

تجلیات

میرودیم

دعای از زمان خود

بعد الموت واقع است

رشته روزی در صفت فقیری فرمودند که حق سبحانہ بنوٹ اعظم این خطاب کرده است کہ یا غوث الاعظم

قل لا صباک باختیار الفقیرم بالفقر عن الفقر فاذا تم فقرهم فلا ہم الا اتاہم

رشته میفرمودند کہ بعضی اکابر طریقت قدس اشعار و احصم گفته اند کہ جہد کن تا عمل خود بکوری نبری معنی این

سخن گو یا آنست کہ باید کہ بدانی هیچ عمل بنو ستند نیست قائم بتوفیق حق سبحانہ است

رشته میفرمودند کہ سخن بعضی اکابر است کہ حق سبحانہ در مرتبہ احدیت اگر خواهد خود را می شناسد

معنی این سخن آنست کہ در مرتبہ حقایق مجردہ انسانیہ کہ با مصطلح بعضی مرتبہ واحدیت عبارت از آنست

اگر خواهد علمی و استعدادی خاص از نزد خود کرامت فرماید کہ آن علم و استعداد خواص ایشان بر ایشانند

و چون جز علم دی ویرا نتوان شناخت پس شناسای رب غیر وے نباشد

رشته میفرمودند کہ شب خوابه باقی الی داشت خواب نرفت من نیز از الم وی خواب نرفتم پس فرمودند

کلیف کسی می باید کہ ویرا یکی علاقه باشد و از الم وی متاثر شده بلکہ باید کہ چنان شود کہ هر چیز اگر الم

رسد از ان متاثر شود و یکبار مری را چوب زرد چنانچه خون از پلوی او چکید از پلوی مبارک ابو یزید

بطامی نیز خون می چکید درین سخن کہ حضرت ایشان فرمودند اشارت است بتحقق بمقام جمع و بیان

این مقام در ذکر حضرت حائق پناہی مولانا نور الدین عبدالرحمن السجاسی قدس سرہ السامی آنجا کہ

ملاقات ایشان با مولانا شمس الدین محمد مذکور شده و ضمن رشته ایراد یافته

رشته میفرمودند کہ در مجلس شیخ بہار الدین عمر قدس سرہ بودیم کہ کسی از ایشان پرسید کہ بعضی محققان

در اہل حال گفته اند کہ ممکن بین واجب است و در آخر از ان سخن برگشته گفته اند بلکہ واجب علین

ممكن بہت این چیت حضرت شیخ در جواب آنکس فرمودند کہ آن سخن اول را در حال عدم استقامت

گفته اند و این سخن ثانی را در حال استقامت حضرت ایشان بجناب مجلس خطاب کردند کہ فرق میان

این دو سخن چیت هیچ کس گستاخی نکرد و چیزی نگفت و حضرت ایشان نیز بواسطہ آنکہ جمعی از امراء

تر قانی در آمدند هیچ نفرمودند

فصل سوم در سخنان خاصہ کہ از ہر بابی بر زبان مبارک حضرت ایشان میگذشت و مخاطبانی

کہ از ان حضرت نسبت باہل بدایت و نہایت و صحبت صادقہ می گشت و آن در ضمن صد و بیت رشته

تا اگر بر طریقت

تا

تا

ایراد سے یا بہ

رشحه میفرمودند کہ حضرت شیخ بہاوالدین عمر قدس سرہ از سن پچسپدہ تک بہندی را سفر بہ اقامت
 من خود را از جواب عاجز فرامووم بنا بر یہ اعانت او با ایشان مبالغہ کردند کہ بگوئی گفتہ در سیرتہ ہی
 خبر پیشانی ول ہیج حاصل نیست پس حضرت ایشان فرمودند کہ سقر و تہی مبارک است کہ گفتہ کن
 حاصل شدہ باشد بافتقا و ما بتدی را سفر مناسب نیست ویرا در گوشہ می باید نشست و صفت
 تکمیل حاصل کرد کسی را کہ بدین طریق مشغول است ہم در شہر و ولایت خود بودن اولی است زیرا کہ
 تشنخ و سلامت خویشان و آفتابان و ناموس از مردمان ویرا منع می آید از آنکہ بخلات شریعت
 کاری کند و مرتکب فعلی نامرضی شود و بعضی از مشائخ بر بخلات این رفتہ اند و گفتہ کہ بتدی را
 می باید کرد تا بسبب ہاجرت او طمان و مفارقت اخوان از عادات رسمی و مالومات علمی خلاص شود
 و بواسطہ ریاضات و مجاہدات کہ از لوازم سفر است ویرا فی الجملہ تصفیہ ترکیب حاصل گردد و اما آنچه
 مقصد خانوادہ خواجگان است قدس سرہ از اہم در باب سفر و اقامت آنست کہ بتدی
 چندان سفری باید کرد کہ خود را بصحبت غریبی ازین طائفہ رساند بعد از آن باید کہ ترک سفر کرد
 خدمت و ملازمت ویرا لازم گیرد و بر کار جید تا وقتیکہ ملکہ نسبت این غریبان حاصل کند و این نسبت
 ملک دسے شود و اگر در شہر خود اخیسین کے یا بدالبتہ از صحبت و خدمت وی ہیج طرف
 زود و غیر این ہرچہ کند موجب تفسیح اوقات است و فرمودند کہ شیخ ابو یزید قدس سرہ در بدایہ
 حال از بطام سفر کرد و بصحبت یکی از مشائخ رفت آن بزرگ فرمود باز کرد کہ از آنجا کہ قدم برداشتہ
 و مقصود را گذاشتہ بازگشت و پیراوری داشت بخدمت و طلب شناسی وی قیام نمود و مقصد
 دی حاصل شد حضرت شیخ محی الدین العوی قدس سرہ این سخن را چنین تاویل کردہ اند کہ اشارت
 آن بزرگ بدان بودہ است کہ آنچه مقصود حقیقی است بجمع از سہہ دالکہ محیط است و ہیج جا از احاطہ
 وی فالی نیست پس بایزید را بران ستر آگاہ ساخت کہ در طلب وی حاجت بقطع مسافت نیست
 رشحه میفرمودند کہ سالک باید کہ راہ مذلت و خواری سپرد برای حصول نیستی تا جمال شایع لا ہونی
 در آئینہ نیستی بہ بیند

تمام
 نمی آید کرد
 نہ بعضی عادات

خواهد رسید زیرا که نزد اهل تحقیق لا فاضل فی الوجود الا الله امری منقر است پس هر چه از محبوب رسیده
از دشام و خواری محب به نیاز انا به سرور بموجب جهور خواهد بود

رسخه میفرمودند که هر که به نسبت کسی چیزی گوید که ازان نقصان لازم آید البته آنکس را ناخوش
خواهد آمد و آدمی محبوب است بآنکه از نسبت نقصان بوی متاثر شود و ناخوش گردد کار آنست که
این ناخوشی را از خود دور کنند و این معنی جز به رجوع بجناب حق سبحانه و تعالی نیست بذكر و مراقبه نمیشود
سلوک نزد ارباب طریقت مقربانست

و تحقیق است

رسخه میفرمودند که یاران ما همیشه سبوح قدوس می گویند اگر ناگاه کسی ایشان را چیزی که بلا کرم شیخ
ایشان نباشد گوید متاثر و منفیر شوند اگر سبوح قدوس گویند این تاثیر و تغییر را از خود دور میگردانند
که بهر چیزی متاثر و منفیر نشوند ایشان را بهتر میبود

رسخه میفرمودند که هیچ چیز حقیقت انسانی را چنان پاک و صاف نمایی سازد که بلا و محنت با آن خاصیت
اینها مانع حجاب غلیظ اند معنویان حدیث ان الله ابدا علی الاینها ثم علی الادیان ثم الامثل فالامثل
ناظرین باین معنی است و ما معتقدیم این طریقه ایم و تحکیم زیاران باین عقیده نیستند

رسخه میفرمودند که صاحب وجود و حال در راهی میرود در میان آن راه سگی خفته باشد و سگ آن
سگ را نیز از ناخود آسانی تواند گذشت چون بگذرد و در خود مگرد و آن وجود و حال را باقی باید بماند
که دانند که آن مکر است از مکرهای الهی نسبت بوی که با وجود آن فعل و جادو حال را بوی باز گذاشته اند
رسخه میفرمودند مکر الهی و دواست بلی نسبت عوام و دیگری به نسبت خواص مکر می که نسبت عوام است
ادان نعمت است با وجود تقصیر در خدمت و مکر است که به نسبت خواص ابقا حال است با وجود مکر ادب

رسخه میفرمودند که دوا مشغل طائفه که نسبت خواجگان قدس است و احم می و زند بر وجهی باید که اگر کسی
از ایشان را مثلا بجهت آب دادن غله بشرک جنگ و نزاع نبوی واقع شود که مروی بشکند و خون
بروی وی فرودد و بسبب ظاهر جنگ و نزاع از وی نمایان بود اما بجهت باطن هیچ که در حق ذکر است
حدول وی نباشد بلکه از ایراد جفای ایشان خوش وقت بود و ایشان را مقدر و وارود را بچ میکنند
و از نسبت خود زائل نشود و دل از حق بجای منقطع نگرداند

رسخه میفرمودند که حق سبحانه و تعالی را بجا می ستودیم و جوامع موجودات است پس کسانی که بافتنار خود

گواهی میگیرند و آنرا خلوت و عزلت می نامند چه غدر دارند اگر اینها بنی نخلی غلیم ایشان را باطل می شمارند
 بنایت جاہل اند و اگر آنرا حق میدانند چرا بحق آن قیام نمی نمایند و گویند کاری بر خود نمیگیرند طاعت که
 بشرق استغراق در آنچه جمع مشرف چنان شده اند که بشواغل که نیه نمی توانند پرداخت آن دیگر است
 رشحه میفرمودند سر آنکه نسبت خواجگان قدس الشار و احمد در بلاد صورت تفرقه بیشتر ظاهر میشود
 آنست که این نسبت محبوب است هر گاه محبوب را بخلوت خوانی در حجاب شود

بجوب

رشحه میفرمودند لطافت این نسبت بروحی است که نفس توجیه بوی ملک ظهور طیبیت چنانچه در مطا
 جمیل این معنی ظاهر است که چون با ایشان نیک متوجه شوند محبوب گردند و هم حضرت ایشان فرمودند که
 لطافت این نسبت بروحی است که اگر کسی را بی حجت کلی می زنی این نسبت غائب شود

تالی

رشحه میفرمودند که الاشیا تمیزین با مندا و ما شغل مخلوق ضد شغل است بحق سبحانه و چون ضد از ضد
 کراهت میشود و منجذب میشود از مکره و محبوب از نعمت است که اهل این سلسله در بازارها و مواضع
 از دام خلق میروند و می شنید تا بواسطه ضدیت خلق و کراهت از شغل ایشان دل منجذب شود
 بحق سبحانه

رشحه میفرمودند که اهل این نسبت را صحبت در بدایت بغیر طاعت که این نسبت بر ایشان غالب است
 سبب فتور عظیم درین نسبت میشود و اگر چه آن صحبت اهل زهد و تقوی باشد و این نه انکار زهد و تقوی
 است که آن در قایت صفا و نورانیت است لکن چون بران طاعت زهد و تقوی غالب است اهل این
 نسبت را در صحبت ایشان همان نسبت حاصل میشود و از نسبت شریفه خود که فوق همه نسبتهاست
 بازمی مانند چه حکم غالب راست بنیند که صحبت بدان و بیگانگان را چه تاثیر باشد و از ایشان چه
 نسبتهای تیره حاصل شود

رشحه میفرمودند که با جمعی نشینید که بر شما غالب نباشد تا شمار آنخوردند و غالب نباشد یعنی بحسب نفس
 و هوای قوی نباشد و شمار آنخورد یعنی وقت شمارا ضایع و نابود نکنند

رشحه میفرمودند که کسی را که داعیه این طریق باشد و دران اثنا خاطر لایل و پیرانش و پدید باید که
 استغفار بسیار کند اگر بان دفع نشود حاجی رود که از زمان دور تر بود اگر آن دفع نشود مدتی برصوم
 و تقلیل طعام مداومت نماید و معالجه کند که قوت شهوی را تسکین حاصل شود اگر بان نیز دفع نشود

گردگورستانها گردد و از مردگان عبرت گیرد و از ارواح بزرگان استمداد هست کند اگر بآن نیز موقوف نشود
 گردندگان گردد و از بواطن ارباب قلوب در پیوزه نماید شاید که بار آن خاطر از وی بر دارند و اولاد زیر آن
 بار ضایع نگذارند.

رسیده میفرمودند که خدای انبیا و اولیا را مناسب است که با وجود آن از حق سبحانه و تعالی محبوب نبی شوند
 و عوام الناس را نیز لایق است که بآن تکمیل مرتبه حیوانیت می کنند اما طائفه که درین میان اند و از روی
 طریقه دارند ایشان را بغایت نامناسب است یک نفس که با حق سبحانه از درون بر آید بهتر از هزار
 فرزند است زیرا که در آن هزار فائده و نفع است درین هزار فتنه و ضرر.

رسیده میفرمودند که اگر بالفرض مرا پانصد سال عمر باشد و همه را صرف استغفار کنم هنوز تداک آن گناهی
 که از من صادر شده نتوانم کرد و آن گناه که خدای است.

رسیده اگر درین سخنان که از حضرت ایشان نقل افتاد کسی دفعه شود که که خدای ستمی است پس بدید و
 صفت آن آیات قرآنی ظاهر است و احادیث صحیحها بت پس نفی کردن آن روانه بود جواب ازین
 غرض آنست که نفی اینجا به سبیل اطلاق است بلکه نسبت بعضی اشخاص است که لائق بحال ایشان تجرید
 ظاهر و باطن است و مخفی نماند که در هر زمانی بحسب حکمت الهی آنچه مناسب حال طالبان و مصلحت کار
 ریمان است بر زبان اولیا و اهل ارشاد که دارندان علوم خاصه محمدیه اندیشی مصلحتها و اعمال و السلام
 جاری بشود پس چون درین زمان مناسب حال بتدبیران طریقت شیوه تجرید و فراغت بود لازم حضرت
 ایشان حکیم الهی بودند جامع حکم نامتناهی تجرید ایمان نمودند و از تامل سخنان فرمودند.

در اینجا

رسیده حضرت ایشان روزی یکی از حضار مجلس را مخاطب ساخته از تعلق و عشق بتظاهر جمیل منع میکردند
 میفرمودند که من این نسبت را از قاری مشاهده کرده ام که در برابر صاحب جمال تعلق شده بود هر حال
 بی معرفت آن قاری نیز در بی معرفت شنیده ام که شیری در این حالت بوده است پس در امر غیر ضروری
 حیوانات شریک باشد آن گرفتار بودن و عمر شریف صرف آن کردن منتهی است بهر نیست لیکن
 استعداد کسی بروجهی افتاده باشد که بی اختیار گرفتار نسبت جمعی می باشد آن دیگر است بعد از این
 عبارت فرمودند که نصیحت نامحان را در کارخانه گرفتار آن راه نیست.

رسیده میفرمودند که چون در صحبت با جمعی نشسته شود و دل سخن سخا جمع گردد و آرام گیرد و آنجا احتیاج

بذکر گفتن نیست زیرا که غرض از ذکر حصول این نسبت است ذکر از برای آنست که محبتی که در اول محبت
ظاهر گردد

۲۲ شیخ روزی حضرت ایشان این ابیات خوانند بیت تا بها و هوا شارت می کنی یا بجزت با عبارت
می کنی یا بنده حریفی نیاید از تو کارها جهاد کن تا از دست خیزد و خبار به با مغلین و او را آزاد کن یا بنده شو
لی با و او دش یار کن به بعد از آن فرمودند که این ابیات اشارت است بان نسبتی که در صحبت حاصل شود
انچه نتیجه محبت است نه توسط با و هداست به

۲۳ شیخ میفرمودند که چون از صحبت کسی نسبتی فراگیر بد طریق نگاه داشت او بانست که وجهی سازید که شما
از آن کس کراهتی نشود از نیجاست که گفته اند شیخ باید خود را در نظر مردم محبوب بنهواند ساخت زیرا که فتنی
آن محبت که سبب ظهور این نسبت شده می بود پس هر گاه که از وی کراهت شود که مندر محبت است
زائل شود و چون محبت زائل شود نسبت نماند

۲۴ شیخ میفرمودند کسی که بغیبت این طائفه می آید باید که خود را بغایت مفلس نماید ایشان را بر روی تعام
میفرمودند حاصل طریق خواجگان قدس اشرا و واحم دوام اقبال است بچنان سجانه بر میس
دران اقبال سچ کلفت نباشد

۲۵ شیخ میفرمودند که مقصود کلی آنست که لطیفه بدر که را بر سبیل دوام اقبالی بحق سجانه در حق باشد
باید که این اقبال واقع باشد تا مقبله باشی

۲۶ شیخ میفرمودند که خواجگان این سلسله قدس اشرا و واحم هر زمانه در قاصی نسبت ندارند کار
ایشان بلند است خواجه اولیا گلخان علیه الرحمه که از کبار اصحاب حضرت خواجه عبدالخالق اند
در مسجد مراقان در بخارا جمله خواطر بر آورده اند این کاره باندازه عقل و ادراک است این معنی
ادراک بیرون است از ایشان پرسیده اند که خلوت در انجمن کدام است فرموده اند خلوت
آنست که بیازند آئی و آواز بازار میان بگوش تو نرسد این عزیزان همچنین مشغولها داشته
طریق را آسان بنا بدشمر

۲۷ شیخ میفرمودند که طریق خواجگان راقدس اشرا و واحم آسان نماند حضرت خواجه محمد باقر
سرو باین همه کمالات صوری و معنوی و اکرم از رساله های خواجگان قدس اشرا و واحم همراه میداد

ازان که قدسیه را و اکم مطاوع کنند و همراه دارند ناگزیر است
 رشحه میفرمودند که معرفت خواطر بر وجه کمال منحصر در طریقه خواجہ عبدالخالقین است قدس سرہ و اہم
 بنا بر کمال احتیاط ایشان در پاس انفاس
 رشحه میفرمودند کہ انچه معتقد است این طریقه آنست کہ دائم دل بر پیدل ذوق و لذت آگاہ بچون سبحانہ
 باشد و اہم معنی را با اعمال مناسب کس میکنند بداتیش نیست و نہاتیش آنکہ کتب را هیچ مدخلی نماند و اہم معنی
 ملک نفس گردد و ملک شود
 رشحه میفرمودند نقیضی حاصل می باید کرد کہ هیچ آبی آنرا نبرد و هیچ آتشی آنرا نسوزد مثلاً کسی را یقینی حاصل
 شدہ است بوجہ گندم بیج چیز این یقین را زائل نمی تواند کرد و انید بخلاف آنکس کہ گندم را بکھفت در دهن
 خودی گرداند بآلہ بسبب اشغال گوناگون از روستا دہوسے شود
 رشحه میفرمودند کہ این بیت مرا خوش آمدہ است بیت بر آتان ارادت کہ سر نہاد شبی کہ نطف
 دوست بر دیش و یکچہ انکشود بعد از ان فرمودند در باطن ہر کہ نسبت ارادت غموری کرد باید کہ آنرا
 از حق سبحانہ نقیضی عظیم دانستہ بچون آن قیام نماید قیام نمودن بچون آن جز این نیست کہ ہمگی خود بجناب
 حق سبحانہ متوجہ شود ہستی خود را صرف آن جناب کند پیش متحققین ثابت شدہ است کہ وجدان بر طلب مقدم
 است و آن حدیث را کہ حضرت نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ است من طلب شیاً وجدہا و جہنم افسیر کردہ اند
 کہ من وجد شیاً طلب زیرا کہ تاحق سبحانہ بر دلی بوصف ارادت تجلی نکند آن دل را استعداد ارادت و
 طلب حق سبحانہ حاصل نمیشود و نتیجہ آن تجلی میل و انجذاب است بجناب حق سبحانہ پس اول بندہ
 واجب تجلی ارادی حق سبحانہ شدہ باشد بعد از ان طالب مریدوسی گشتہ و این را متحقق است کہ آن آنست
 کہ شخص در پاس منظر میرد و ناگاہ صاحب جمالی از بالائی منظر بر وی جلوه کرد و دل دیر بر بود و
 در باطن وی میل و انجذاب بان صاحب جمالی پیدا شد پس درین صورت وجدان بر طلب ارادت
 مقدم است بقیسے سوال کردہ اند کہ چون وجدان مقدم است طلب را چہ فائدہ است جواب گفتہ اند کہ طلب
 از برای استیفا سی حظ است و دیگر آنکہ وجدانی کہ بر طلب مقدم است بروجہ اجمال است فائدہ و طلب آنکہ
 آن اجمال تفصیل یابد
 رشحه میفرمودند کہ قیمت مرد بقدر حرکت مدد کہ او دست بخت انوار این طائفہ قدس سرہ ارادہ اہم

۲۴
رشته میفرمودند که کار نه آنست که توجه و مراقبه کنند بلکه کار آنست که همه کارها را طبع یک مقصود سازند
ادراکی خاص در مجموع اشیا پیدا کنند.

۲۵
میفرمودند که عمل را محبوب می باید گرفت نه حضور و جمعیت را زیرا که حضور و جمعیت از مواهب است
و غیر الوجود است و در تحت اختیار نیست و فقدان موجب کسل و فتور است بخلاف عمل که از مکاسب است
در تحت اختیار و مواظبت بر آن موجب جمعیت حضور است با تخاصیه چنین واقع است که حضور و جمعیت
فتور راه می یا پس این دو بیت خوانند برای بیات تا قافا این حکم در باطن است به راه جامع شود
توانا این است به یا حکم شرع در کارش فگن به یا بکله در کنارشش فگن به.

۲۶
در ذکر نسبت به بعضی حاضران از روی سیاست میفرمودند که هرگاه شما در صحبت با بنیستی حال
شد بازمی آید و اگر گفتی رسید میرود و این سهل می باشد کسی که پیش فقیر خاص از برای ذوق و حال
می آید آن محبتی است عارضی نه ذاتی پس این بیت خوانند که بیت در دل چو شراب شوق ما میریزی
باید چو خمار گیرد تگر بری.

۲۷
رشته روزی حضرت ایشان معارف دل آویز و لطیف شوق انگیزی گفتند یکی از حاضران خود تمام بان سخنان
در داده بود و بیخفت هر چه تمام تر گوش و هوش برایش آن حضرت ایشان فرمودند که شما نیز مثل سخن شنیدن دارید
خود را بمضمون آنچه می شنوید درستی باید داد سخن یکی است از گفت و شنید کاره که کثا بدید
رشته میفرمودند که کلام را جمالی است بر آنکس که حق سبحانه عنایت کرد ظاهر گردانید از بیجا است که حق سبحانه
انبیاء را علیهم الصلوات و السلام بکلام فرستاد نه بحدب و تعرف.

۲۸
رشته میفرمودند زبان مرآت دل است و دل مرآت روح و روح مرآت حقیقت انسانی و حقیقت انسانی
مرآت حق سبحانه حقان غیبیه از غیب ذات قطع این همه مسافات بعیده کرده برهان می آید و از اینجا
صورت لفظی پذیرفته بمسامع حقائق مستعدان میرسد.

۲۹
رشته میفرمودند که جمال سخن است که مستمع را از مستمع بازمی شانند و جمال بنید بد سخن را اگر تکلم و لیس
پس این ابیات خوانند ابیات سه نشان بود ولی باز تحت آن بمنی به که چو روی و بینی دل تو باد گردند
دوم آنکه در مجالس جو سخن کند معنی به همه را از هستی خود بدیت می باید سوم آن بود معنی ولی خصل عالم
که هیچ عضو او را حرکات بد نیاید.

رشته میفرمودند که بعضی اکابر را که ملازمت کردم دو چیز مرا اگر امت کردند یکی آنکه هر چه نویسم جدید بود
 نه قدیم دوم آنکه هر چه گویم مقبول بود نه مردود

رشته در کت ثمانیه که راقم این حروف بکثرت آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد قصیده شتبله
 سنائب آن حضرت نظم کرده معنی بطنی از معارف صوفیه قدس ایشان را و احتم ساخته بود که بعضی
 از آن نیست ابیات یا برداشت پرده از رخسار این تمشول یا اولی الا بصار به لعه آفتاب
 طلعت اده طاعت من مشارق انهار به همه اشیا پاک این اشراق به همه ذرات محو این انوار به همه
 صاف ساخت است این نور به همه پاک سوخت است این ناره لعه او است ملکین و مکان چه جلوه اوست
 بپسین و بیا نیست تکرار و زنجی او به گر چه باشد برون ز حد شمار به لیکن آن از تقدیر اشیا
 می نماید بصورت تکرار به جمله ذرات کون اینها است که در آن جلوه میکنند رخ باره در هر آینه یا مینه
 می نماید به اشتقان دیدار به گاه مستور در پس پرده گاه مشهور بر سر بازار به گاه در پرده می نواز ساز
 گاه بی پرده می درازد تا به پردگی اوست با همه پرده پرده سازد دست با همه اوتار تا شود
 نقش پرده شان عامل به از تماشای نور آن رخسار به می زیند از غیر در پرده به غیر و بر در پرده
 پندار به گرد درین پرده باز میجوای به روی دل سوی نقشبندان آرند آن مقیمان با گاه آنت به
 و آن ندیمان صدر منقذ به همه در بزم شوق شاه نشان به همه در زرم عشق شاه سوار به
 همه عالی و ژان میان اعلی شاه ابرار خواه حواری و برادر طریقت مولانا موسی که از خاص خادمان
 آن آشاء و محرمان آن دولتخانه بود این قصیده را در غلوتی منظر مبارک حضرت ایشان رسانید
 روز دیگر حضرت ایشان در صحبت فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که در زبان میرزا شاهرخ که در هرات
 بودیم و اشعار حضرت سید قاسم قدس سره شهرت یافته بود بعضی جوانان نور سیده امثال آن شمار
 توجید امیر میگفتند ظاهر آن بود که حقائق در معارف باطنی حضرت سید بود که منتشر شده از بواطن آن جوانان
 بی اختیار ایشان سر نیزه اگر چه آن سخنان حسب الحال ایشان نبود لیکن چون استعداد ایشان قبیل
 نظریات آن حقائق و معارف گزیده بود باین سبب ایشان از سایر اجناس جنس امتیاز تمام داشتند
 رشته میفرمودند از پیری که در سزمی بیرون دروازه ملک کله پوشش میدوخت یک دو سخن آتش شنیدم که
 از آن بوی تداق این طالع منی آمد و دیگر نسبت بوسی رعایت ادب چنان کردم که در هیچ راهی و بازار

تا از میان

قدم من از قدم روی پیش زلفت بجهت عزت آن در سخن

رشحہ میفرمودند اگر شومم و دانم که در خطای کافر سخن این طایفه را بنجا میگویند میرودم و ملازمت میکنم و منت میدارم

رشحہ

رشحہ اول سخن که در کرت اولی از حضرت ایشان در قرشی استماع آنجا و این بود که فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که یکی از اکابر گفته است سخن علمی است که اصول آنرا یک هفته ضبط میتوان کرد اما از روی برویم که چه بودی که در ویشی نیز در کتابی نوشته بودی که یک هفته توانستی آموخت و آنچه مقصود است به دست حاصل شدی اما یکی از درویشان گفته است که در ویشی آسان کار است این است که در ملک در ویشی همین که روی آینه را اگر داند

رشحہ در خلوتی خاص بفقیری میگفتند که خلاصه علوم متداوله تفسیر و حدیث و فقه است خلاصه آنها علم تقوی و موضوع این علم بحث وجود است که میگویند که در جمیع مراتب الهی و کونی نیست لایک وجود ظاهر بصورت علمیه خود این بحث بنهایت مشکل و دقیق است تعقل و تخیل در آن خوش کردن موجب هدایت و زندگی است چه درین عالم سنگ خوک و امثال آن از حیوانات حیثه و انواع نجاسات قاذورات بسیار است اطلاق وجود بر آنها کردن در غایت قباحت و شامت است و مستثنی سخن آنها موجب حرم قاعده و خلاف اصطلاح این طایفه پس واجب بر آنکه تصفیه مراتب حقیقت خود از نقوش کونی مشغول شود و از آن مشغول بامر دیگر نپردازد تا وقتی که بواسطه تزکیه و تصفیه محل پر نور وجود بر بیفتد تا بدو این معنی چنانچه هست روی نماید

رشحہ

رشحہ در کرت ثانی در قریه کا شان که وهی است از ولایت قرشی بر جانب بخارا در صحبت خاص فقیر را مخاطب ساخته این ابیات خواندند که سمیت تو بهاش اصلا کمال انیت و بس زود و کم شود وصال انیت و بس اسی کمان و تیرا بر ساخته بهیچ نزدیک و تو دور انداخته سخن اترب گفت من جبل الوردی تو فکرت نیز فکرت را بیاید بعد از آن التفات کرده سخنان بسیار فرمودند که بعضی از آن انیت که تا تو آمده بحال تو نپرداخته ایم اما باید که این را دانی که بسیار چیزها که نمی باید از تو رفته است و بسیار چیزها که می باید بجای آن تشریح است لیکن تو از آن خیر نداری و بر سبیل تشیل فرمودند که خرنه چون زنگ برین آمد و تصدیق بچنگی کرد و هر آنی یک خامی از روی میرود و چنگی بجای آن می آید روی از آن خبر ندارد و آنچه

حسی اوراک این معنی نمی تواند کرد و اگر در حقان اورا گوید که بسی خامی از نورفته است و بسی پختگی بجای
 آن نشسته وی باور نخواهد کرد لیکن چون بمرتب پختگی رسد و در خود نظر کند خود را از سر تا پای پخته بیند و اند
 که در حقان است میگفته است و در اثنای این سخنان بر حضرت ایشان گریه عظیم غالب شد و او از چشمها
 مبارک ایشان دانه اشک میسخت غالباً نسبت گریه و وقت آن مخاطب بود که بطریق انعکاس از
 حضرت ایشان ظاهر شده بود و الله اعلم به.

ناجی

در حرکت اولی که بشرف ملازمت آنحضرت رسیده شد رسیدند که از کجالی گفتم مولد سبزوار است
 اما در هری نشود تمایز یافته ام تبسم کردند و بر سبیل انبساط فرمودند که مستی به سبزوار افتاد و در سایه دیوار
 نشست بعد از لحظه سر بالا کرد و رانفتی را دید که بر سر دیوار نشسته است و پایهای فرود آویخته و نام حضرت
 ابوبکر و حضرت عمر رضی الله عنهما را برای امانت ایشان بر کف پای خود نوشته مستی را غیرت و بین
 و حرکت آمد کاروی بکشد و چنان بر کف پای وی زد که از پشت پاشی وی سر بر کرد و رانفتی فریاد
 بر آورد که یاران دریا بید که خارجی مرا کار و زور و انقض از اطراف و جوانب هجوم کرده سنی را در میان
 گرفتند که چرا پارمارا کار و زوی دید که دران اثر و حام و غوغا تلف میشود و جیلا نگیخت و گفت مرا گنارید
 که حال خود بگویم من یکی ام از جنس شاخه استم که درین سایه دیوار زمانی استراحت نمایم و از کوفت آه
 بر آسایم چون نشستم و بالا نگاه کردم دیدم که این شخص نامهای را که من هرگز نمی توانم دیده آورده
 و بالا سر من بداشت مرا نهایت ناخوش آمد آن بود که کار و زوم تا آن ناچار از بالای سر من دور کنند
 روانقض که از وی آن سخن شنیدند دست و سب بوسیدند و بروی آفرین کردند و وی ازین پیل از ایشان
 خلاص یافته آنگاه حضرت ایشان تبسم کنان فرمودند که شما از چنین شهری بوده اید بعد از آن فرمودند
 که یکی از مشایخ وقت بارض رخصه رسید جمعی از غلات و گنهای ایشان برکناره قافله شیخ آمده زبان بسبب
 حضرت ابی بکر رضی الله عنه بکشادند و نامشرا گفتند اصحاب شیخ دران مقام شدند که ایشان را زجر و مش
 کنند شیخ فرمودند که ایشان را مرغانید ایشان نه ابوبکر ما را و شما مییدهند ابوبکر ما دیگرست ابوبکر ایشان
 دیگر ایشان ابوبکر موهوم خود را و شما مییدهد که خلافت بی استحقاق گرفت و با حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 و با اهل بیت ارضی الله عنهم نفاق داشت و شما مییدهند و نامشرا میگویند و انقض که آن سخن از
 شیخ شنیدند بنه و متاثر گشته از طریق باطل خود گشتند و بر دست شیخ توبه کردند بعد از آن بر رسیدند که پدرو

ساز پخت او بر آه

ناجی

چکاره است و چه نام دارد گفتم واعظ است و مولانا حسین نام دارد فرمودند که من صحبت نمی شنیده ام
 میگویند که بسی فضائل و کمالات دارد و مواعظ وی مقبول خواص و عوام است پس فرمودند که مولانا شهاب الدین
 سیرامی علیه الرحمه که استاد شیخ زین الدین خواتی و مولانا یعقوب چرخنی قدس سرها بوده اند بسمت آمده اند
 و خواسته اند که در مسجد جامع و عطا گویند خدمت مولانا محمد عطار سمرقندی که از کبار طبقه خواجگان اند
 و کمال علم و تقوی و زهد و درع آراسته بوده اند و نسبت قوسی و لطافت تمام داشته اند در آن مجلس حاضر
 بوده اند خدمت مولانا شهاب الدین در وقت برآمدن بمنبر پایه را بوسه داده اند و بمنبر بالا رفته
 خدمت مولانا محمد چون آن صورت مشاهده کرده اند بی الحال از مجلس برخاسته اند و بیرون آمده
 مولانا شهاب الدین سخن نالغله از بمنبر فرود آمده اند در عقب ایشان رفته و استفسار نموده که از من
 چه بی اربنی بوجد آمده که شما بیرون آمدید و در مجلس نشستید ایشان فرموده اند که ما علی الدوام
 خاطر مشغول میدایم و سعی و اهتمام می نمایم که هیچ بدعتی در میان مردم نماند شما این بدعت را از کجا
 آورده اید که درین برآمدن بمنبر پایه بمنبر بوسه کنید این در کدام کتاب و سنت است و کدام از ائمه
 سلف این کرده اند از امثال شما مردم دانشمند که این امر واقع شود بودن ما در آن مجلس مصلحت نیست
 حضرت ایشان فرمودند که مولانا محمد عطار همه وقت در اتباع سخن و دفع بدعت بحد کمال مشغول بودند
 و فرزند ایشان مولانا حسن را ملاحظه های خوب در دین و ملت مثل والد شریف خود بسیار بوده است
 چون راقم این جملات از ملازمت حضرت ایشان بجزاسان آمد و مجلس و عطا خدمت والد علیه الرحمه
 رسید دید که در وقت برآمدن بمنبر پایه بمنبر بوسه میداد چون بمانه آمدن این حکایت مولانا شهاب الدین
 و مولانا محمد عطار سمرقندی را که اذان حضرت شنیده بودم بوالد عرض کردم گریستند و گفتند این نصیحتی است
 که حضرت ایشان بزبان تو برای من فرستاده اند و دیگر در امثال این امور ملاحظه و احتیاط بطریق لازم
 گرفتند و از حرکات طفولی بر سر منبر و دست و پای زدن پا ز ایستادن حضرت ایشان گاه گاه
 بتقریب و عطا و اعطی والد علیه الرحمه و مراعات حسن التفات باین فقیر از اکابر و اعظمان
 که دیده بودم نقلهای فرمودند یعنی اذان در ذکر در ویش محمد سمرقندی ایراد یافته و بعضی
 انبست که مذکور می شود

و ای

نسخ

آمدند

شحات

ریشه میفرمودند که عطا و کسب و سمرقند مرا بسیار خوش آمد یکی ده خدمت به ایشان دو برگ عطا ابوسید

Marfat.com

و بوی داد شیخ ابو حفص بانگ بر شیخ ابو عثمان زدند که از آنجا که کذاب شیخ ابو عثمان سخن تمام نکرده از نبر
 فرود آمد و نزد شیخ رفت و گفت از من چه کذب صادر شد شیخ فرمودند گفته بودی که باعث بر نصیحت
 و مدح و ثنات شفق بر خلق است اگر ترا بر برادران مومن شفقت بودی تو وقت کردی تا نصیحت حسان
 و ثواب آن یکی از ایشان را می بودی طریق آن بود که صبر کنی اگر کردی احسان در وجود نیامی آن سائل
 محروم بماندی بعد از آن تو بران خیر اقدام نمودی +

نصیحت کردی اگر احسان از کسی در وجود نیامدی

۲۷۶
 شیخ روزی فقیر که راقم این حروف ام بخاطر گفتم که اگر وقتی از اوقات و غلط خواهیم گفت بر زبان
 مبارک حضرت ایشان از آن باب سخن گذرد و باین نیت مجلس آن حضرت در آمدم بعد از آنکه فرمودند
 که شخصی پیش یکی ایا بر دین رفت و گفت میخواهم که و غلط گویم آن بزرگ در آنجا جوابی گفته است فرمود
 که نیت در معصیت نفع نیست این جواب صحیح است زیرا که پیش از وقت سخن گفتن و نصیحت کردن معصیت
 است پس فرمودند که ازین معلوم میشود که درجه سخن بسیار عالی است بعد از این سخن فرمودند که اکنون
 نقل کلام کنیم بآن که وقت سخن گفتن کی است و اکابر طریقت را قدس الشرا و اهل در باب وقت و غلط
 و تذکیر سخن بسیار است بعضی فرموده اند که وقتی سخن گفتن رواست که تکلم بآن درجه رسیده باشد که
 زبان او نایب دل گشته باشد دل و نایب حقیقت +

تجاری

۲۷۷
 شیخ میفرمودند که چون زنگ نقوش کونیه از آئینه قوت بدر که زردده شود محاذی و جزوات هیچ نیست
 شیخ میفرمودند هر که عملی از کامل کمال فرا گیرد مواظبت و مداومت بر آن سبب حصول بقایات عالی است
 شیخ میفرمودند که بدفع اخلاق رذیله مشغول شدن مشکل است یا چیزی از اعمال باطنی بر خود می باید
 یا منتظر بود که یکبار امری ظاهر شود و مرور از همه خلاص کنند +

۲۷۸
 شیخ میفرمودند که یاران ما باید که یکی از دو امر اختیار کنند یا آنکه چیزی از وجه حلال قبول نمایند بنی
 مشغول شوند و در مجموع مشغولینا خود را نگاهدارند چنانچه طریق فقره خانواده خواجهگان است قدس است
 ارواحم یا خود را در افکنند و از شدن ناشدن اندیشه نکنند سعی کنیم نمایند که بایست خود را در بایست
 دیگری کم کنند تا بعبادت عظیم که فناء فی الله است مشرت شوند پس این بیت خوانند که میست
 نو در افکن خویش قسم تو زود دست + خواه ما تم باش و خواهی سوز باش +
 شیخ میفرمودند که رجال غیبت در هر زمانی ملائمت صحبت کسی می کنند از سحاک که عمل بفریبت میکنند

و از خصت اجتناب می نماید این طائفه از ارباب خصت میزند بر خصت عمل کردن کار ضعیف است طریقه
خواجگان قدس اشعار و احکم غزیت است.

رشک و تنبک بطریق غزیت و احتیاط امری کردند فرمودند که در لقمه و طعام احتیاط کردن از لوازم است
بزنده طعام باید که بر طهارت کامل باشد و از روی شعور و آگاهی میزند در دیگران نمود و آتش آفریند
در هر طبعی که بر سر آن غضبی رفته بودی یا سخنان پریشان گذاشته بودی حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ
از آن طعام نمیخوردہ اند می گفتمہ اند کہ این طعام را طلعت است کہ ما را خوردن آن روا نیست حضرت
ایشان در زستان بغایت سرد کہ برین عظیم افتادہ بود در درہ مثل کلاغان کہ بر دو فرشتگی سمرقند است
سحر طهارت ساختن بیرون آمدند از درین مطبخ میگذشتند در آن محل دو غلام طبایخ و گہامی بزرگ
بر آب کردہ آتش افزودند و آب گرم میکردند از برای طهارت ساختن اصحاب و در اثنای آن
خدمت با یکدیگر سخنان و زمرہ می گفتند حضرت ایشان ایستادند و غلامان را پیش طلبیدہ تہر کردند و چوب
طلبیدند کہ لت کنند و در آن مقام خطاب فرمودند ازین قدر زنی نسبت باید کہ در وقت آب گرم کردن
و طعام پختن بدن حاضر باید بود و زبان از ملامت یعنی نگاہ می باید داشت تا بان آب عنوساختن از آن
طعام خوردن نور حضور و آگاهی در دل پیدا شود و آب کہ بغفلت گرم کنند و طعامی بغفلت پزند از آن
آب عنوساختن در آن طعام خوردن غفلت در باطن پیدا شود خدمت مولانا لطف اللہ کہ از
مقربان اصحاب و از مقبولان بودند گناہ آن غلامان را درخواست کردند حضرت ایشان عفو کرده
بطهارت خانہ رفتند.

در این خصوص
تاریخ

رشک میفرمودند کہ ترا اختیار بعضی از صوفیہ قدس اشعار و احکم آوازی را آنست کہ آن بزرگواران
نظر بر اصل مقصود داشته اند و بعضای فطرت دریافته اند کہ مقصود اصلی آنست کہ حقیقت انسانی را از قیود
بشریت ربانی حاصل شود و در استماع آوازی ایشان را این معنی حاصل می شده است بنا بر این اختیار
کرده اند و علت در آنکہ بعضی از ائیمہ جائزند داشته اند آن تو آمد بود کہ چون فی را ارباب هوا و بدعت
اخذ کرده اند و شنیدن آنرا و شمار و شعار خود ساخته اند ازین بزرگواران از تلک مفارکت ایشان
ترک شنیدن آن کرده اند و از مقصود خود در گذشتہ تمک و تحصیل نہت جمعیت با سباب دیگر کرده اند
و رشک رفتی در مجلس شریف حضرت ایشان شخصے خود را بکلفت و تحمل بر نسبت بخود می و کیفیت اشتراق

میداشت حضرت ایشان بنوعی شده این بیت خوانند که همیشه کثر حج بیاهمیت مستی که در طریق
باز ایشانهاست از ان شاه بی نشان

رشمه میفرمودند تا آن زمان که نسبت مرید قوت نگرفته است در آن ممکن نشده با وی مدارا میسازند
و بجانب او میروند و مواظبتی نمایند آنچه از وی میرسد از افعال و اخلاق ناملاکم تحمل می کنند و چون
نسبت وی قوت گرفت و او را یقین باین طریق حاصل شد کار با او افتاد باید که در هر نفس با بیان
احوال خود بود تا چیزی از وی صادر نشود که سبب گرائی ذکر است خاطر می گردد و اگر از وی امری
در وجود آید مواظب می کنند و سیاست ینما بندند

در جانب میروند
و با...

رشمه میفرمودند که بعضی گفته اند شیخ باید که مریدان را بتواند خورد شیخی که چنین نبود و یا شیخی نزد مرید
خوردن را معنی آنست که شیخ باید که چنان باشد که در باطن مرید تصرف تواند کرد و اخلاق و مبدء را بتواند
خورد یعنی نابود تواند کرد و انبند اخلاق حمیه بجای آن تواند اثبات کرد و او را بیدر حضور آگاه می اندرسانند
رشمه روزی حضرت ایشان اصحاب را میگفتند که نام اینها از شما که به نسبت بشان نیست بار و زیاده تصرف
واقع نشده است هر بار بیرون رفتید و ضلع کردید کسی را که دانگی نور از پیشگاه کرامت کردند باید که بآن
نور مصلح خود سازد و بآن نور ظلمت خود را بیند و خود را از میان بردارد

رشمه میفرمودند چند روزی که من در جیاهم سعی نمیکند و فدای من نمی شود کی خواهید شد این فحمت
غنیمت شمارید که پشیمان خواهید شد و پشیمانی سود نخواهد داشت

رشمه وقتی که حضرت ایشان فقیری را بطریق رابطه اشارت فرمودند این بیت خوانند که بیت
جای کن در اندرونها خویش را به دور کن ادراک غیر اندیش را به پس فرمودند یعنی دور کن ادراک
این غیر اندیش را که در دل مردم جا کنی یعنی همگی خود متوجه آن باش که خود را در دل مردم که عبارت از
مشایخ طریقت است جای سازی چنانچه طریق خواجگان است قدس شاد و احکم که در نفس باستانی
باید کرد تا چیزی واقع نشود که سبب کرامت خاطر میر گردد تا بجائے رسد که همه مراد او مراد پیر شود و مراد
پیر مراد او بسبب این باستانی بسادگی مشرف شود که فوق آن مقدر نیست آن قدرانی است
رشمه فقیر در مجالس محبت بسیار در ردی مبارک حضرت ایشان می گریست روزی ویرا مخاطب
ساخته فرمودند که شخصی در چهره مبارک حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بسیار می گریست است

ان

حضرت خواجہ فرموده اند کہ بسیار در روی ما نظر کن تا دل بیاوندی پس حضرت ایشان مصرع خواندند
 کہ مصرع دیوانہ شود ہر کہ ببیند رخ ما بہ بعد ازان فرمودند کہ توجہ مرید باید کہ در میان دو ابرویں
 پیر باشد و پیر اور مجموع اوقات و احوال مطلع و حاضر خود و اندتا بہت و عظمت پیر در وقت کردہ ہر
 ملائم حضور وی نیست از باطن مرید رخت بند و از قایت این معنی بجائی رسد کہ حجاب زمین برود و
 مرتفع شود و مجموع مرادات و مقاصد پیر بلکہ احوال و مواجید وی معاین و مشاہد مرید کرد و مصرع این کار
 دولت است اکنون تا کرار رسد

۶۷
 رشک میفرمودند کہ طریق خلاصی از گرفتاری بخواب رویہ و مقتضیات طبیعیہ یکی از سہ چیز تواند بود اول
 آنکہ عملی از اعمال خیر بر خود گیرد از آنچه این طائفہ مقرر کردہ اند و طریق ریاضتی اختیار کند و دوم آنکہ حول
 و قوت خود را از میان بردارد و بداند کہ او از انجلی نیست کہ خود را بخود ازین بلیہ خلاص تواند کرد و سبیل
 نیاز و اقتدار باز و اتمام تضرع و انکسار بجناب حق سبحانہ راجع نماید باید کہ حق سبحانہ اورا خلاصی ازین بلیہ
 کرامت فرماید سوم آنکہ مستمرا از باطن و ہمت پرورد و در اقبلہ توجہ خود سازد بعد ازین تقریر از حاضران
 پرسیدند کہ ازین سہ طریق کدام بہتر است ہم خود فرمودند کہ استمداد از ہمت پیر و توجہ بوی بہتر است
 زیرا کہ طالب خود را از توجہ بجناب سبحانہ عاجز دانستہ پیر را وسیلہ این توجہ و وصول بجناب حق سبحانہ گردانیدہ
 است این معنی بوصول نتیجہ قرب است آنچه مقصود طالب است برین زود تر متفرع شود کہ ہمیشہ
 مستمرا از ہمت پیر باشد

۶۸
 رشک میفرمودند ہر کہ با یکی ازین طائفہ نشنید باید کہ ہمدی کہ تا از حقیقت وی خبر دار شود بعد ازان
 این سہ بیت از شنوی خوانند کہ ابیات من بہر جہتستی تا لان شد مہم جنت بد فالان و خوش حالان
 شد مہم ہر کسی از ظن خود شد یا من بہ در درون من بخت اسرار من بہ سر من از نالہ من دور نیست
 لیک چشم و گوش را این نور نیست

۶۹
 رشک روزی در تعلیم اہل صحبت می فرمودند کہ گر سنگی بر روی بیداری بردارم رخ را منحرف و ضائع میگردانند و از
 ادراک خالق و دقائق بازمی وارد و ازین جہت است کہ در کشف بعضی اناہل ریاضت غلطہ واقع
 شدہ است کسی را بیداری بسیار ضرر نمیکند کہ در ان بیداری سروری و فرجی وارد آن سرور و فرج کار
 خواب میکنند و دلخ را از پوست نگاہ میدارند پس فرمودند کہ خواجہ علاء الدین عجب دانی علیہ الرحمہ میگفتند

که روزی حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره بطولیس آمدند با جمعی از اصحاب در بغداد
بودیم ما را طلبیدند آمدیم چون شب نزدیک رسید شیخ محمد روزی طولیسی را که از جمله مخلصان و خدام ایشان
بود بجا اندند و گفتند یاران را برید و خدمت کنید ما بمنزل شیخ محمد رفتیم بعد از نماز شام حضرت خواب کردند
و بر کنار صند نشستند و پای مبارک فرو آوردند و شیخ محمد را طلبیدند و پرسیدند که برای یاران چه خوب است
شیخ محمد گفت مرغی و کربنجی در خاطر دارم فرمودند که مرغ را آرید تا بنسیم که فریاد است یا لاغری شیخ محمد غمناک آورد
و حضرت خواجه یک زاهدت مبارک خود گرفتند و ملاحظه کردند فرمودند که نیک است بعد از آن اصحاب را
گفتند که طعام خورید و شب خواب کنید و چون صبح شود پیش ما آئید پس برخاستند و گفتند ما شب
آنجا باشیم و طعام خوریم و خواب کردیم و صبح اتفاق یاران بجا است ایشان رفتیم
رشدات میفرمودند که ذکر بختا بختیسه است که بان خاطر را از راه دل میزند
رشدات میفرمودند که کار آنست که استغراق در ذکر شود بر وجهی که او را نه ذوق بهشت ماند و نه خون و نه
خواب و بیداری و یرایگان شود شیطان را خود چه زهره که گرد این بزرگوار گردد
رشدات میفرمودند که اگر سکوت در صحبت برای حفظ آگاهی بحق سبحانه باشد ملاحظه آنکه لغوی گفته شود آن
صفت بهشت است در کربکه لا یسمعون فیها لغوا الشاری بچنین صفت واقع است کسانی را که دل گرفتار
محبوب حقیقی شده است و در همه حال دل ایشان بان حضرت در مقام ملاحظه مناجات است
رشدات میفرمودند که نزد محققان آنست که حق سبحانه بیچ وجه درک و مفهوم نشود و طریق ادراک می
سد و باشد عقل کامل آنکه بیچ وجه از طلب ادراک وی نیار آید پس برین تقدیر سکون و آرام
از مقتضای عقل نباشد بیست دوست دارد و است این آشفگی به کوشش بیوده به از خفگی
رشدات میفرمودند که ارواح انانی در جوار قدس همیشه در مشا هده بودند چون باین عالم شان آورد
و مجوس نفس ناسوتی گروانیدند بواسطه تعلق با بدن مشغول محتاج الیه ابدان شدند از مسکن
و لباس و مطعم و غیر آن و بعضی را با وجود این شغل اضطراب میل رسیدن بمقر اصلی خود غالب آید
و تمتعات بهیمی و مستلذات طبیعی مانع توجه ایشان بمقر اصلی نشد از کجا معلوم که مقصود از وجودنا
حصول این اضطراب نیست اگر چه مقصود را مردم نوع دیگر بیان کرده اند
رشدات میفرمودند عبارت از آنست که او امر عمل نمایند و از لغوی اجتناب کنند و عبادت

عبارت از دوام توجه و اقبال است بجناب حق سبحانه و فرمودند که در بعضی کلماتها فرق میان عبادت و
بودیت کرده اند که عبادت ادای وظایف بندگی است بموجب شریعت و بودیت حضور و آگاهی دل
بر لغت تقطیم

بجانب آوردن

شک میفرمودند که مقصود از حلقه انسانیت تعبد است و خلاصه در بداهه تعبد آگاهی است بجناب
حق سبحانه در همه احوال بر لغت تفرع و خضوع

احوال

شک میفرمودند که شریعت است و طریقت و حقیقت شریعت اجزای احکام است بر ظاهر و طریقت
تعل و تکلف است در جمیع باطن و حقیقت رسوخ است درین جمعیت

شک میفرمودند که معراج دو نوع است معراج صوری و معراج معنوی و معراج معنوی نیز دو نوع است
اول انتقال کردن از صفات و مسمیه بصفتان حمیده دوم انتقال کردن از ما سوا بحق سبحانه
شک میفرمودند که سیر دو نوع است سیر مستطیل و سیر مستدیر سیر مستطیل بعد در بعد است و سیر مستدیر
قرب در قرب سیر مستطیل مقصود را از خارج دایره خود طلبیدن است و سیر مستدیر گردول خود گشتن
و مقصود را از خود بستن

شک میفرمودند که علم و است علم وراثت و علم که حق علم وراثت است که مسبوق بعلمی باشد چنانچه
حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است من عمل بما علم و ربه الله علم ما لم یعلم و علم لدنی آنست
که مسبوق بعلمی نباشد بلکه بی سابقه عملی حق سبحانه بعضی حقایق بی علت بعلمی حاصل از نزد خود و بنده را
مشرف گردانند کمال سبحانه و علما من لدنا علما و فرمودند اجیر منون و اجیر غیر ممنون
اجیر منون آنست که در مقابل بی عملی نباشد بلکه محض مومنت بود اجیر غیر ممنون آنکه در مقابل عملی باشد
شک میفرمودند فرق است میان عالم و عارف مثلاً کسی علم با کل نخوی دارد که عبارت از قواعد
کلیه است که فاعل مرفوعست و مفعول منصوب و بر عالم بعلم خود گویند عارف عالم بخوان زبان
گویند که هر یکی از ان مسائل را بی شائبه تکلف و توقف در محل خود اعمال کند همچنین عالم بعلم توحید
گویند کسی را که توحید وی بسبب علم است یعنی اعتقاد کرده است و حدت افعال و صفات ذات در
دل خود قرار داده که لا فاعل فی الوجود الا الله همچنین کس را عالم بعلم توحید گویند اگر چه در این مورد
از افعال و اوصاف و مظهر خود و غیر خود بی تعل و تکلف و توقف میدانند که فاعل حق است سبحانه در

عارف گویند و اگر این معنی را تسلیم می‌دانند یعنی بقوت ایمان و بر امتحان گویند.

رشته ^{۸۱} روزی بر سبیل تمثیل میفرمودند که مرغان اجتماعی کردند تا خود را بسیمرخ رسانند هر یکی در میان راه بگذری باز ماندند اما هر کدام را که از سیمرخ خبری بود بسیمرخ رسیده.

رشته ^{۸۲} میفرمودند که مردم تصور کرده اند که مگر کمال در انا الحق گفتن است کمال در انست که انا را از پیش بردارند و هرگز یادوی نکنند.

رشته ^{۸۳} میفرمودند که اصل کار بی پیوندیست پس فرمودند که پیش من هیچ شعری بهتر ازین رباعی نیست که پهلوان محمود پوریا علیه الرحمه گفته است که رباعی جان بقمار نه زندی چندند با مردم هم عیار کم پیوندند زندی چندند کس نداند چند اند بر نسیه و نقد هر دو عالم خندند بعد از ان فرمودند اگر کسی حقیقت معنی لا اله الا الله را داند ازین سخن داند که حقیقت پهلوان محمود گرفتار هیچ قیاسی نبوده و تجلی ذاتی مشرف بوده.

رشته ^{۸۴} روزی بعضی از خدام و اصحاب را مخاطب ساخته سخنان میفرمودند در ان اثنا گفتند حاصل آنکه سعی باید کرد تا دل را توجه دائمی بحق سبحانه حاصل شود بعد از ان تو داند بود که دیر آگاه سازند این معنی که توجه از دست بذات او و آن متوجه را در میان هیچ مدخلی نبوده است.

رشته ^{۸۵} میفرمودند که فنامی مطلق را معنی نه آنست که صاحب فاعل با اوصاف و افعال خود شعور نباشد بلکه معنی وی آنست که نفی اسناد او صاف و افعال کند از خود بطریق ذوق و اثبات کند بر فاعل حقیقی جل ذکره آنکه صوفیه قدس الله ارواحهم گفته اند نفی با اثبات جنگ ندارد باین معنی است و فرمودند مثلاً این جامه که من پوشیده ام عاریت است و مرا علم نیست بآنکه این عاریت است ازین سبب که من آنرا ملک خود میپارم بآن تعلق دارم ناگاه مرا علم شد بآنکه جامه عاریت است فی الحال تعلق من ازین منقطع شد و حال آنکه تلبس من بآن جامه بالفعل واقع است جمله صفات را برین قیاس باید کرد که همه عاریت اند تا دل از مآد دن حق سبحانه منقطع شود و پاک و منظر گردد.

رشته ^{۸۶} میفرمودند و صل پیش ما آنست که دل را بجناب حق سبحانه نسبت آگاهی حاصل شود بر سبیل ذوق و غیر از وی فیهولی دست دهد و چون ازین نسبت متصل گردد بدوام وصل مشرف گشته است آنچه از خوردی باز معتقد است این است.

رشمه میفرمودند که وصل بقیقت آنست که دل بجز سجانه جمع شود بر سیل ذوق چون این معنی در آنم
 شود آزاد و وصل گویند نهایت آنست و آنکه حضرت خواجہ بہاء الدین قدس اللہ تعالیٰ سرفرمودہ اند
 کہ ما نهایت را در بہایت درج میکنم مراد همین است و آنکہ فرمودہ اند ما واسطہ وصول پیش یستم زمان منتقل
 می باید شد و بقصود پیوستہ این وصل است و فرمودہ اند اگر این نسبت را پیش شما قاری بوحی
 بایستہ کہ نگاہ بہ سر خود برداشتی و فرمودند ہر گاہ شما در صحبت من وصل شدید مرا ازان چہ و حق سجانه را
 ازان چہ و فرمودند کہ بسیار است کہ ما در عم خلقیم و خلق بواسطہ ما در شادی اگر چہ این شرک است کہ کسی خود را
 چنین کلان سازد کہ اگر وی خراب شود عالم خراب شود لیکن ما چہ کنیم کل یوم ہونی شان ہارابی ما چنین
 کلام ساختہ اند:

رشمه میفرمودند کہ اگر ذکر بروحی ملکہ شود کہ دل ہمیشہ حاضر بود و ذاکر درین حضور متلذذ باشد از ابرار
 است و در حاضر مع اللہ میتوان گفت اما وصل مع اللہ نمیتوان گفت و اصل آنست کہ ہتنام
 حضور از وی منتفی شود و حاضر حق را سجانه دانند بذات خود.

رشمه میفرمودند نہایتی کہ او لیا بان میرسد آنست کہ مشاہدہ از ایشان غائب نشود یا آنکہ
 مشاہدہ از ایشان فایب شود از غایت استغراق در شاہد حقیقی.

رشمه میفرمودند کہ تجلی کشف است و ظهور این معنی بر دوگونہ تواند بود یکی کشف عیانی و آن مشاہدہ
 جمال مقصود است بچشم سراز دار الجزاء دوم آنکہ بتوسط کثرت احضار با غلبہ محبت آنچه غایت است کالمحسوس شود بزرگ
 از خواص محبت است کہ غایت را کالمحسوس گردانند آنست نہایت اقدام از باب کمال در دنیا بد
 رشمه میفرمودند کہ آیا نہایت این کار حضور و مشاہدہ است یا قناعتی است آنچه ہمیشہ میشود از کلام بعضی
 اکابر آنست کہ نہایت حضور و مشاہدہ باشد لیکن در واقع نہایت فنا نیستی مینماید زیرا کہ گرفتار حضور
 و مشاہدہ نیز گرفتار غیر است.

رشمه میفرمودند کہ شہود را دو معنی است یکی شہود ذات مقدس مترا از ظہور در لباس منظر شہود
 دیگر آنست کہ آن ذات مقدس را از پردہ منظر مشاہدہ کنی و صفی بگی بلکہ بہت یکی دیگر آنست کہ
 این شہود را صوفیہ قدس اللہ تعالیٰ و احکم شہود احدیت در کثرت می نامند و حضرت رسول صلی اللہ
 علیہ وسلم بعد از بعثت درین شہود بودند.

۹۴ رشحات میفرمودند عجب دارم از کسیکه گفته است منکر که میگوید بنکر که چه میگوید یا بستی چنین گفتی که منکر که چه میگوید بنکر که میگوید یعنی قابل و منکم از پرده منظر حق سبحانه است.

۹۵ رشحات میفرمودند که حق سبحانه عنایت فرموده پتیزی جدا از صفات به بنده نسبت کرده و او را بان منسوب گردانیده و وعده و وعیب را بران متفرع گردانیده و کمال بنده جز در ان نیست که غایت سعی بجای آورده همگی و تمامی خود را در سلوک طریق استقامت صرف کرده خود را بجای رساند که مانند آنی او را حق سبحانه بان منسوب ساخته ازان او نیست در ویشته همین است لکن مردم آنرا دور و دورا گردانیده اند

۹۶ رشحات روزی یکی از اعزّه در مجلس از حضرت ایشان پرسید که اکابر صوفیه قدس الشرائع و احکم گفته اند که وجودی غیر وجود حق تعالی مطلق موجود نیست و ظاهراً از پرده منظر حق تعالی است بنا بر تحقیق مخالفت و منازعت اهل اسلام و اهل کفر از برای چه است حضرت ایشان باین رد بیت شنی جواب آن عزیز گفتند که ابیات چونکه سیر رنگ شد با موسی با موسی در جنگ شد چون به سیرنگی رسد کان داشتی موسی و فرعون دارند آشتی.

۹۷ رشحات میفرمودند که واقفان میر قدر مسترین یعنی بعد از علم باین معنی که مجموع معدوم اند و ظاهر بصورت مجموع است یا سودند همچون آبی که در انبار و در اول است دل است بعد ازان که دانست که از این طایفه بحر محیط است او را لذتی و ذوقی برسدن باصل خود که محیط است حاصل شد و در رحمت افتاد است چون بدانستی که نطق کیتی به فارسی گو مردی و گزشتی با پوشیده مانند غیر ازین کلمات قدسیه و انقاس نسیسه که مذکور شد بسی خالق و معارف بلند و قائل و لطائف ارجمند از حضرت ایشان در خلال احوال اشباع افتاد و بواسطه تصور قوت حافظه و ظهور امور بالغه ضبط عبارت و استعارات آن حضرت دست نداد و اما بعضی ابیات و اشعار که در آثار معارف لطائف شعار بر زبان مبارک ایشان می گزشت بر لوح صغیر رسم در آئینه خاطر نقش میگشت و آن ایست.

۹۸ رشحات وقتی که حضرت خواجه محمد یحیی را علیه الرحمه اجازت امر میفرمودند این مصرع را قوی با صیبت خواندند که مصرع چون پلنگان سوی بالا خیز کن.

۹۹ رشحات وقتی که تبرک هستی و خود برستی میفرمودند خواندند که مصرع یک قدم بر فرق خود نه وان کردی دست رشحات وقتی که بان صریح میگردد و از ذکر جبر منع میفرمودند خواندند مصرع لغزه کمتر زن که نزدیک است یا از

تأملات در مقابل

Marfat.com

هنگامی که از زمینش تعلق

سبز ترمی شد آن دخت از نار به شہوت و حرص مرد صاحب دل و انجمن دان و انجمن انکار
رسخه در بیان شکایت از قید بشریت میفرمودند که بر در مزار شیخ ابو بکر تعالی شاشی علیہ الرحمہ
نوشتہ دیدم قطعہ دانی چه حکمت است کہ فرزند از پدر منت ندارد و چه و پدر روز و شب عطا
یعنی درین جهان کہ محل حوادث است و در محنت و جود تو آورده خرا

رسخه وقتی کہ بیان طریقہ رابطہ میکردند این ابیات از شنوی خوانند ابیات آن سیکے را
روی او شد سوی دوست و آن بی را روی او خود روی دوست و روی هر یک می نگر میدار باس
بوکہ کردی تو ز خدمت روشناس و در میان جان ایشان خانہ گیر و در فلک خانہ کند بر منیر
رسخه در بیان این معنی کہ حکم غالب دارد میخوانند شنوی ای برادر تو ہمین اندیشہ است ما سبے تو
استخوان دریشہ اگر گشت اندیشہ تو گلشن و در بود خاری تو سہیم گلشنی

رسخه در تمثیل بر صحت نظر و نکته فرست میخوانند بیت آدمی دیدست و باقی پوست است
دیدہ آن باشد کہ دید دوست است

رسخه وقتی کہ بیان ترمصیت میکردند میخوانند ابیات سچو نا بینا مبر سر سوی دوست
با تو در زیر کلیم است آنچه هست و یار تو خربین است و کیسات و در تو را پنی مجوز و یسه است
ویسہ و را مین تو ہم ذات است و دین بر و نیہا همه آفات است

رسخه ہم در بیان ترمصیت و منع ذکر جہر میخوانند بیت کار ناوان کوتہ اندیش است یا در کردن
کے کہ در پیش است

رسخه در بیان کسب ولولہ و شوق و اضطراب میخوانند بیت آب کم چ تشنگے آ در دیدست
تا بچو شد آبت از بالا و پست ہم درین معنی میخوانند کہ بیت تشنہ خفتید مگر اندکے تشنہ
کجا خواب گران از کجا چونکہ بخت بد بخواب آب دید و یالب جویا کہ سبویا سقا

رسخه در بیان غلبات شوق و محبت این طائفہ میخوانند بیت از عطش گر ورقح آبے
خورندہ در درون آب حق را ناظرند

رسخه بعد از بیان انہم معنی کہ یک حقیقت است ظاہر و در لباس مظاہر این ابیات از شنوی خوانند
ابیات گشتیم بحث این را من بازہ تا سوال و تا جواب آید درازہ ذوق نکته عشق از من

درین بود پنهان همه آفات است

میرود و نقش خدمت نقش دیگر میشود و بس کتم خود زیر کان را این بس است و بانگ و و کرم
اگر درده کس است و

مقصد سوم در ذکر بعضی از تصرفات و امور غریبه که بطریق خرق عادات از حضرت ایشان ظاهر
شده است و نقل ثقات و عدول در آن بصحت پیوسته مشتمل بر سه فصل اول در ذکر
تصرفاتی که حضرت ایشان بتسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام و غیر ایشان از اهل زمان
میش برده اند فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی عزیزان و اهلالی زمان غیر اولاد و کامل
اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند فصل سوم در ذکر کرامات و مقامات که اولاد و مل اصحاب بدان
حضرت مشاهده نموده اند و نقل فرموده و در ایراد هر نقلی شمه از احوال ناقل بر سبیل اجمال
مذکور خواهد شد و

فصل اول در ذکر تصرفاتی که حضرت ایشان بتسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام و غیر
ایشان از اهل زمان پیش برده اند و

در شرح حضرت ایشان میفرمودند که همت عبارت از جمع خاطر است بر امر واحد بر وجهی که خلاف آن
بر خاطر نگذرد از چنین همت او متخلف نیست اصحاب تجرید باید که گاه گاه امتحان همت کنند و
و معلوم فرمایند که ایشان را مناسبت بجزات آسمانی چه مرتبه رسیده است و همت ایشان را
چگونه تاثیر است میفرمودند که در ادل جوانی که با خدمت مولانا سعدالدین کاشغری در هر ی بودیم
و با یکدیگر میگردیم گاهی بکنار معرکه کشتی گیران میرسیدیم قوت و توجهات خود را امتحان میکردیم
و همت بر یکی از آن دو کس می گماشتیم تا غالب می شد باز خاطر بر آن دیگری گماشته می شد
آن دیگری غالب میگشت همچنین چند بار اتفاق می افتاد و مقصود آن بود که معلوم شود که تاثیر
همت بچه مرتبه رسیده است و بران صفت اعتماد شود خدمت خواجگان و دل حضرت
مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند با خدمت
والدش مولانا سعدالدین بسیار میگردیم و گرد معرکه می گشتیم وقتی که در بازار ملک مواضع کثرت و
از دحام خلق میرفتیم بطریق تشبیه دست یکدیگر گرفته میرفتیم بنیگذاشتیم که کسی از میان ما گذرد
و دست معرکه کشتی گیران رسیدیم دو تن کشتی میگردقتند یکی بنایت جسیم و عظیم هیکل و دیگری نحیف

در مختصات و گزار

تو والد بزرگوار

و ضعیف حبه و آن جسم بران نجیب حیف میگرد و ما را بروی رحم آمد بخد مت مولانا سعدالدین گفتیم
 همه تنه دارید و خاطری آرید که این ضعیف بران قوی غالب آید گفتند شما مشغول شوید یا نیز مددگار
 باشیم خاطر بحال آن ضعیف مشغول شد بعد از لحظه کفایت عظیم دران ضعیف حال شد
 دست دراز گرد و آن مرد عظیم بکل را از روی زمین بسبک دستی در ربو و بر زیر سر بر آورد
 بر خاک میدان انداخت و غریوار خلق بر خاست و مردم از ان صورت متعجب و متعجب شدند و
 هیچ کس بران سر اطلع نیافت درین وقت مولانا سعدالدین چشم پوشیده بودند من آستین
 ایشان را کشیدم و گفتم خاطر باز گیرید که کار کفایت شد پس روان شدم
 رشتحه حضرت ایشان میفرمودند که اکابر گرفته اند همچنانکه معارضه با قران ممکن نیست معارضه با همت
 نیز ممکن نیست همت عارف خلاق است مراد ات از وی متخلف نیست هر که با چنین همتی
 معارضه کند البته مغلوب شود تا که گفته اگر کافری همیشه خاطر خود را بر امری دارد همت بر چیزی
 گذارد البته میسر گردد و ایمان و عمل صالح دران شرط نیست همچنانکه قلوب صافی را تاثیر است
 نفوس شریره را نیز تاثیر است مولانا ناصرالدین اتراری که برادر مولانا زاده اتراری است
 و کردی در فصل سوم ازین مقصد خواهد آمد نقل کرده است که حضرت ایشان در واقعه دیده بودند
 که شریعت همه و ایشان قوت خواهد گرفت بخاطر مبارک ایشان آمده که این معنی بی اعانت
 سلاطین میسر نخواهد شد بنا برین امر بطرف سمرقند آمدند تا بسطان وقت ملاقات کنند
 و دران وقت میرزا عبدالشیرین میرزا ابراهیم ابن میرزا شاهرخ والی ولایت سمرقند بود و
 من دران سفر در ملازمت حضرت ایشان بودم بعد از وصول بسمرقند یکی از امرای میرزا عبدالشیر
 بجلازمت حضرت ایشان آمد و میفرمودند غرض ما از آمدن بدین ولایت ملاقات میرزا شاهرخ است
 اگر شما باعث این معنی شوید متضمن خیر کثیر است آن میرزای او بانه گفت که میرزا را ما جوان
 بی پرواست و ملاقات وی تعذری دارد و در ایشان را خود با مثال این دو اعی جکار است
 حضرت ایشان تندی شده فرمودند که ما را با خطا سلاطین امر کرده اند با خود نیامدیم اگر میرزا را
 شاهرخ را نکند دیگری آرند که پروا کند چون آن میرز بیرون رفت حضرت ایشان نام وی بیای
 برد یوار آن منزل نوشتند و باب دهن مبارک محو کردند فرمودند که هم ما ازین بادشاه و امرای و

کفایت نیشود و همان روز متوجه تاشکند شدند و بعد از یک هفته آن میر میرد بعد از یکماه سلطان
ابوسعید میرزا از اقصای ترکستان ظهور کرد و بر سر میرزا عبدالشکر آمد و او را بقبول رسانید

قصه غالب شدن میرزا سلطان ابوسعید بر میرزا عبدالشکر با التفات حضرت ایشان

بعضی از اجل اصحاب نقل کردند که مادر مبادوی عال در ملازمت حضرت ایشان در فرکت بود یکم روزی
دوات و قلم طلبیدند و ناگه ای مردم بر کاغذی نوشتند و درین اثنا نوشتند که سلطان ابوسعید و آن
نام را در سردستار مبارک نهادند و در آن زمان هنوز نام و نشان سلطان ابوسعید میرزا هیچ جا نبود
بعضی از محرابان گستاخی کرده پرسیدند که چند نام نوشته شده این نام را تعلیم فرمودید و در سردستار
مبارک نهادید این نام چیست فرمودند که نام کسی که ما دشمن او اهل تاشکند و سمرقند و خراسان همه رعیت
وسی خواسیم بود بعد از چند روز آواز سلطان ابوسعید میرزا از جانب ترکستان برآمد و وی خوابی
دیده بوده است که حضرت ایشان با شارت خواجه احمد سیوسی قدس سره از برای وی فاتحه خوانده اند
روسی در خواب از خواجه احمد نام حضرت پرسیده و یاد گرفته و صورت ایشان را در خاطر نگاشته چون
بیدار شد از مردم خود پرسیده که هیچ عزیز می باین نام و نشان درین لایت می یابید و می شناسید
بعضی که بقدر می شناخته اند گفته اند آری این چنین عزیز می که میفرمایند و در لایت تاشکندی باشند برینانی الحال سوا
شده در وی تباشکند آورده چون حضرت شنیدند که وی می آید جانب فرکت رفته اند وی که تباشکند
آمده حضرت ایشان را یافته بعد از تفحص گفته اند که ایشان بفرکت رفته اند از آنجا غریبت فرکت کرده است
چون نزدیک رسیده حضرت ایشان استقبال وی کرده اند نظر وی که بر حضرت ایشان افتاده مضرب
شده گفته و التذکیر ایشانند آن عزیز که من در واقعه دیده ام پس در دست و پای ایشان افتاده
و نیازمندی بسیار کرده و حضرت ایشان بادی محبت گرم داشته اند و خاطر او را بخود و بخدمت گردانیده
و میرزا در آخر آن محبت از حضرت ایشان فاتحه التماس کرده فرموده اند فاتحه کی می باشد بعد از آن لشکر
بسیار پیرامن اوج آمده اند و براد اعید گرفتن سمرقند شده پیش حضرت ایشان آمده گفته میخواستیم
بسمرقند روم و با التفات خاطر ملازمان امیدوارم حضرت ایشان فرموده اند که بجهت میر و پادشاهان
تکلیف شرعیست و شفقت رعیت دارید رفتن مبارک است و فتح در جانب شماست فی قبول کرده که
در تقویت رعیت بجان کوشش نمایم در شفقت رعیت می طلوع فرمایم حضرت ایشان فرموده اند که اکنون

و

بنا

بنا

شخصیت روید که مراد حاصل است بعضی از اصحاب نقل کرده اند حضرت ایشان سلطان ابو سعید میرزا را
گفتند که چون با دشمن مقابل شوید تا از عقب شما جوق زراغان نیایند شما بردشمن حمله کنید چون لشکر
ایشان و برابر لشکر میرزا عبداللہ استاده لشکر میرزا عبداللہ اسب انداخته اند و حمله آورده و میت
لشکر میرزا سلطان ابو سعید را برداشته اند میخواسته اند که بر عیسه حمله آرند که ناگاه جوقی زراغان از عقب
لشکر میرزا سلطان ابو سعید پیدا شده اند ایشانکه آن نشانی را دیده اند دل ایشان قوت گرفته بلیا
بر لشکر میرزا عبداللہ حمله آورده اند و در حمله اول لشکر میرزا عبداللہ مغلوب شده و اسب میرزا عبداللہ
در گل فرورفته فی الحال دیرا گرفته اند و سر از تن برداشته حسن بهادر که از اعیان اهل محسن بوده است
که قبیل بزرگ است در ترکستان نقل کرده که چون لشکر را میرزا سلطان ابو سعید از تاشکند بجانب
سمر قند بر دامن همراه بودم و در لب آب بودم و لشکر میرزا عبداللہ مقابل شدند و صف کشیدند من یک
سلطان ابو سعید بودم و مجموع لشکر با تقریباً هفت هزار بوده باشد و میرزا عبداللہ شکر بقایت مسلح
و کامل داشت درین اثنا از لشکر ما نیز مقداری بمیرزا عبداللہ در آمدند میرزا سلطان ابو سعید بقایت
مضطرب شد و خون بروی غائب گشت درین محل میرزا بر سیل تعجب گفت ای حسن چه می بینی گفتم
سلطانم حضرت خواجہ را بنیمیم که در پیش ما میردند میرزا گفت و الله که من نیز شیخ ایشان را می بینم من گفتم
میرزا اکنون دل قوی دارد چه کردی بر دشمن ظفر باقیمه درین اثنا بر زبان من گذشت که باغی ناجی یعنی
دشمن گرفتند و همه لشکر با یکجا چنین عبارت گفتند و حمله کردیم و در نیم ساعت لشکر میرزا عبداللہ شکست
دودی بدست افتاد و کشته شد و همان روز فتح سمقند میر گشت حضرت ایشان فرمودند که در آن زمان که
میرزا عبداللہ گرفتار شد من در تاشکند متوجه بودم دیدم که قومی سفید پوش از جو هوای بر زمین افتاد
و دریا گرفتند و کشتند و انستم که آن میرزا عبداللہ است که در همان محله کارش کفایت کرده اند بعد از آن
میرزا سلطان ابو سعید التماس کرده حضرت ایشان را از تاشکند کویا بنده بسمقند آوردند + + +
قصه آمدن میرزا بابا بر محاصره سمقند و ایوس بر شستن میرزا بابا برین میرزا
بابا میسفر من میرزا شاه رخ با صد هزار مرد و کاری کارزاری از خراسان متوجه سمقند بوده است میرزا
سلطان ابو سعید پیش حضرت ایشان آمده و گفت که ما رطاعت مقاومت ادنیست چه تمهید کنیم
حضرت ایشان دیر التکلیف داده اند چون میرزا بابا بر آسب مویه گذشته جمعی از امراء میرزا سلطان

تبعی

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

Marfat.com

ابوسعید اتفاق نموده و پیرغ کرده که میرزا را تبرکستان برزند و آنجا متخصن شوند شترها را بار کرده بوده اند که حضرت ایشان واقف شده اند و آمده اند و شتر بانان را قهر کرده اند و فرموده اند تا بارها را فرود آورده اند پیش میرزا در آمده اند و فرموده اند کجا میرودید رفتن این مسیح حاجت نیست کار این جا کفایت میشود من هم شمارا بر خود گرفته ام اندیشه نکنید و خاطر جمع دارید که شکستن با بر بر من است و مرا اضطراب کرده اند تا قیامتی که بعضی از ایشان دستها بر زمین زده گفته اند که حضرت خواجها همه را بکشتن یادند چون میرزا را اعتقاد صادق بود سخن هیچکس را گوش نکرد و توقف نمود امر را با بری را سخن اینکه میرزا سلطان ابوسعید را طاقت مقاومت مانیت البته ولایت را خواهد گذاشت و بیرون رفت میرزا سلطان ابوسعید آقا قلعه داری دیر است آن کرده است چون میرزا با برگرد حصار هم قدم رسیده مقدمه لشکری غلیل هندو که بوده بر روی میدگاه هم قدم نشاده از شهرانک مروی بیرون آمده جنگ آورده اند غلیل گرفتار شده از و پیرایع تر در میان مردم لشکر میرزا با بر کم کس بوده میرزا با بر در حصار قدیم هم قدم فرود آمده مردم وی بهر طرف که جهت معاش میرفته اند اهل هم قدم ایشان را سب کرده اند و گوش و بینی می بریده بیارے از لشکری میرزا با بر گوش و بینی بیاورده اند لشکر میرزا با بر بغایت تنگ آمده اند بعد از چند روز بجای عظیم در میان ایشان اتفاق بسیار ضلع شده است چنانچه از بومی بد مردارها لشکرهای دی بجان آمده اند خالامیر میرزا با بر مولانا محمد عثمانی را پیش حضرت ایشان فرستاده صلح طلبیده است و در آشتی نموده مولانا محمد بکازست حضرت ایشان آمده اند از هر جا سخن میگفته است در آن اثنا گفته که میرزای ما بغایت بادشاه غیور است و عالی همت است بهر جا که متوجه میشود ناگفته بر نمیگردد حضرت ایشان در جواب وی فرموده اند که اگر حقوق پدر کلان وی میرزا شاه رخ بودی که در زمان وی تقیر در هرات بودم و برکت زمان وی فراغت و جمعیتها یافته ام معلوم می شد که کار میرزا با بر یکی خواهد رسید عاقبت بمقام صلح در آمده اند میرزا با بر استند عا کرده که حضرت ایشان بیرون آیند و ما را صلح دهند چون میرزا سلطان ابوسعید گفته اند تن بان ورنه داده و استبعا کرده خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند بکمت مصالحه بیرون آورده اند حضرت ایشان میفرمودند که بعد از آن اند میرزا سلطان ابوسعید استفسار کرده شد که بخت چه مارا اجازت دادید که برای صلح میرزا با بر از شهر برآیم و نزد وی رویم میرزا فرمود که با بر جوانی بغایت گزین و چالوس در بایند است ترسیدم که ملازمان در اناگاه بوی

دو خطی بنویسند

مستجاب

باید

میرزا با بر از مدتها پیش در شهرها کما فی حدیثی غالی خواستند چون این

میل نشود که کار تمام ضائع می شود و مجموع امور دنیوی و اخروی موقوف بعنایت التفات ملازمان شاست حضرت ایشان میفرمودند که چنین استماع افتاد که چون میرزا با بر با جمعی از ملاطه مثل شیخ زاده پیر قیام و غیر وی بدر شهر سمرقند آمده بود اندر بعضی مردم سمرقند گفته بود اند که ما برای پسران و دختران شما آمده ایم بنا برین سخن ما را بر ساکنان سمرقند رحم آمده در میان ایشان مردم عزیز و صالح بسیار بودند ازین جهت دو سه روزی خاطر بدفع آن طائفه مشغول بایست گردانید می فرمودند که من خاطر در دفع موانع و دفع اعدای دین عیب نمی باشد همه انبیا علیهم الصلوٰۃ و السلام با وجود استغراق در بجزو حیدر است مصروف آن معنی داشته اند میفرمودند که میرزا با بر دعوی تصوف دانی می کرده و از مقدمات تصوف در مجلس و سخن میگذشته شیخ زاده پیر قیام که تصوف بوده در ملازمت میرزای بوده و میرزا با بر باین طائفه علیهم الصلوٰۃ و السلام است بر پشت عصا ز قدیم سمرقند بر پهلو افتاده با از بلند مکر می گفته که عارف را هست نیست عارف را هست نیست اگر چه ما سمرقند را نگر نتم اما اینقدر معلوم شد که حضرت خواجہ عارف نبوده اند که ما را بهمت خراب ساختند

مصدق است

رسالت حضرت ایشان میفرمودند که میرزا با بر معنی این سخن ندانسته بوده است زیرا که عارف بعنایتی مشرف شده است که وی و جمله اصناف وی بعد از آبادی رفته است که از و نه نام مانده است نه نشان هر چه از وی صادر میشود بوی مسوب نیست آیت کریمه و ما ریت اذ ریت و لکن الشرمی و لکریمه ذما لکن هم و کن الله قلام منبجی ازین معنی است و اگر چنین بودی نسبت بانبیا شکل می شد که عالمی را بتسلط قوت ظاهر برهم زدند مثل نوح و هود علیهما السلام که قوم خود را با آب و باد هلاک ساختند

رسالت میفرمودند که آنچه حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره در فتوحات فرموده اند که عارف را هست نیست معنی وی اینست که ممکن نظر حقیقت ذات خود هیچ ندارد و آنچه از او صاف کمال او را حاصل است مثل علم و قدرت و قوت و ارادات همه عاریت است و حق واجب سبحانه پس عارف حد خود ندانسته و در مقام فقر حقیقی که نیستی محض است می باشد چنانچه مقتضای ذات اوست و با و صان عاریتی ظاهر عنی شود لیکن جمعی که از هوا پس و دساوس نفسانی و شیطانی سبب کمال عنایت و محض موهبت الهی را باورسته اند باینکه باطن خود را تابع ارادت و مشیت حق سبحانه گردانید یعنی در سوری که این طائفه ملهم شوند

بر دفع دروغ انداگاری

قصه آمدن میرزا سلطان محمود و محاصره سمرقند و مغلوب و مقهور بر گشتن چون خبر تو به
میرزا سلطان محمود و چهار بیه برادرش و سلطان احمد میرزا و فقه محاصره سمرقند بحضرت ایشان رسیده
این رتبه را به میرزا سلطان محمود نوشته اند که رتبه

رتبه بعد از دفع نیاز و ضد داشت این فقیر بکلی از زمان حضرت محاروم زاده خود آنکه سمرقند را بلده محفوظ
اگر گفته اند نوشته قصه سمرقند از خدمت شما مناسب نمی نماید حق سبحانه باین نفرموده است مشربیت
محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم همچنین واقع نیست تیغ بر روی برادرش خود کشیدن چه مناسب طنانان
حضرت شکات این فقیر قایم است هواخواهی به نسبت بخدمت شما وظیفه خدمتگاری پیش برده بسیار
درخواست کردم در حد فقیر قبول نیفاد سخن مردم فقدا این ولایت کردن خدمت این فقیر را قبول
نه کردن عجب ینما بد حال آنکه من خدمت شما می کنم و مردم هوای خود پیش می برند و سمرقند مردم عزیز
بسیار اند صلحا بسیار اند فقرا و مساکین بسیار اند ایشان را پیش ازین تنگ آوردن مناسب
نیست مبادا که ولی در دکن تاول در دمنده چه کند صلحا و مومنان که تنگ دل شوند بیاید رسید
این فقیر که خدمت بی عرض است خاک لاله چه سبحانه قبول کنید بخدمت بگیران کنید که حق سبحانه بآن
راضی باشد یکدل و کجبت شده کارها که در مقام نقص است انما هم کرده اند حق سبحانه را بندگان هستند
که حق سبحانه از کمال عنایت که با ایشان دارد قصد و محاربه با ایشان قصد و محاربه و جفا با خود گفته است
در صلاح احادیث این معنی مقرر شده است بیست پیش چشم چو خاک ستم میا گستاخ که هست
و رنگ او آتش و دریایی حضرت ایشان میفرمودند که میر فریدار خون که عظم امرا و سلطان ابوسعید بود
و بعد از شکست لشکر و اوق پیش میرزا سلطان محمود آمده بود پیغام فرستادم که از طریق سینره و مخالفت
رجوع کنند تا قایت برانسته آید که صد هزار کس با یک با فتنه خواجه عبد الخالق تواند معارضه کرد و غلبه
شود خانواده خواجهگان ماتمفرق اند هر چه خاطر شریف ایشان میخواهد آن میشود ایشان تملع کسی نمیشود
میرزا سلطان محمود و اسرار و با وجود آن رتبه و پیغام متقا عدنا غده متوجه محاصره سمرقند گشته اند و
از خادمان آسان حضرت ایشان که پیشتر سپاهگیری میکرد و در آن محاصره و محاربه حاضر بود و همچنین
نقل کرد که چون میرزا سلطان محمود از ولایت حصار بجز میرزا سلطان احمد متوجه سمرقند شد

شکات

شکات

با بیرون بسیار و لشکر بسیار آمد و غیر از لشکر چغتای چهار هزار ترکمان همراه داشت میرزا سلطان احمد را طاقت
 مقاومت وی نبود خواست که قرار نماید پیش حضرت ایشان با منظر اب تمام آمد که اجازت خواهد آن حضرت
 شهر بودند فرمودند اگر شما میگردید به اهل سمرقند با سیری می افتند باشد و دل توی دارد که من متضمن
 امر شمایم اگر دشمن مغلوب نشود شما مرا مواظده نماید پس میرزا سلطان احمد را یکی از حیره با مدرسه که یک
 داشت و آوردند و خود در آستانه آن حیره نشستن فرمودند تا یک جازه تیز روی چهار بسته و را و چهار دونه
 بروی نهاده آوردند و در پیش آن حیره روی میرزا سلطان احمد را با نیدند و فرمودند که اگر میرزا
 سلطان محمود سمرقند را بگیرد و از آن دروازه که جنگ می کند در آید شما برین جازه نشسته با مخصوصان
 خود از دروازه دیگر بر آید و فرار نماید بر این تدبیر میرزا را تشکیب دادند خدمت مولانا سید حسین و
 مولانا قاسم و میر عبدالادل و مولانا جعفر را که از اعانتی اصحاب حضرت ایشان بوده اند و ذکر ایشان
 در فصل سوم خواهد آمد طلبیدند و فرمودند که زور و دید و پیام آن دروازه که میرزا سلطان محمود آنجاست
 بر آید و با لشکر وی نصیحت نشود و فرار نکند شما نزد من نیامید اگر فرضاً آن لشکر شکست شود هرگز دیگر
 شما نزد من راه ندارد آن چهار غریز با مر حضرت ایشان متوجه شده بهانای بام آن بر آمدند و نشسته
 و مراقبه مشغول شدند خدمت مولانا قاسم فرموده اند همین که ما بر بالای آن برج نشستیم دیگر خود را
 ندیدیم دیدیم که ما نیستیم هر حضرت ایشانند و در آن مشهد حسین مشاهده افتاد که همه عالم از وجود مبارک
 حضرت ایشان پرست آن عزیز که ناقل این حکایت بود میبذت که ما جمعی سپاهیان بروی بلبل
 با لشکر سلطان محمود میرزا بخار به و مقاتله مشغول بودیم و غلبه در جانب ایشان بود و من همان زمان
 از آن عزیزان که بر بالای بام دروازه مراقبه کرده بودند خبری نیسز نتم همیدیدیم که سرهای پیشان فکندانه
 و منتظر نشسته این محاربه تا جاشت بلند بروا شت و نزدیک بود که مخالفان غالب شوند
 و مردم شهر و شت و پاگم کرده بودند که ناگاه بیکبار از جانب و شت قبیاق بادی عاصف عیف
 برخاست و در لشکر و لشکر گاه میرزا سلطان محمود پیچید و در فبار بشنا به بر انگیست که بچکس را مجال
 چشم کشادن نماند و مرکب رامی انداخت و پیاده و سواره در زمین می کشید و خیمه و سراپه برده
 و خرگاه و شامیان را از چایسکند و هوا بالای برد و بر زمین می انگند طوفانی عظیم برخاست و قیامت
 شدیه قائم شده و درین حال سلطان محمود میرزا با جمعی کثیر از امرای ترک که در زمین شگافت از کنار

آن جری وسیع و آبکنندگی بزرگ سواره ایستاده که ناگاه قطعه عظیم زمین شکافته از کنار آن خورشک
 و صدای عجیب کرد بغایت هولناک و قریب چهارصد مرد و مرکب را که در آن سایه و یو الوایتاده بود
 فرو گرفت و هلاک ساخت و از صعوبت آن صد اسپان ترا که بر میداد و سرور کشیدند
 هر چند سواران قوی بازدهی زیر دست خواستند که عنان اسپان را باز کشند دست نداد آن
 لشکر آراسته در راه افتادند و جوق جوق روی عزیمت نهادند و خوف در عجب تمام و زول
 سلطان محمود میرزا و لشکریان افتاده با سائر امرای خود خایب و فاسد مرکبان برانگیختند و از شهر
 بسرت هر چه تمامتر بگریختند و لشکریان سلطان احمد را با پیام و او باش و عوام شهر در پی
 ایشان می رفتند و مرد و مرکب بگریختند و می بستند قریب پنج فرسنگ شرعی مردم از عقب رفتند
 و یراع و جهاد بجد گرفتند تا قتل گوید بعد از آن ویدم که آن عزیزان از بالای برج دروازه برآمدند
 و بلازمت حضرت ایشان رفتند و آن حضرت میرزا سلطان احمد را از حجره مدرسه بیرون آورده
 بسرت تخت سلطنت فرستادند و خود بجله خواجگفشیه تشریف بردند.

قصه صلح و دادن حضرت ایشان سه با و شاه مخالفت را در یک معرکه آثار تیغ
 نفوس سلاطین از حضرت ایشان بغایت ظاهر بود و قتی که از تصرفات خود حکایت میکردند میفرمودند
 که اگر ما شیخی میکردیم درین روزگار هیچ شیخی مرید نمی یافت لیکن ما را کار دیگر فرموده اند که مسلمانان را
 از شر ظلمه نگاهداریم بواسطه این با و شاهان بایست اختلاط کردن و نفوس ایشان را مسخر گردانیدن
 و بتوسط این عمل مقصود مسلمین را بر آوردن میفرمودند که حق سبحانه و تعالی قوتی کرامت کرده است
 که اگر خواهیم یک رقعه با و شاه خطای را که دعوی الوهیت میکند چنان سازم که ترک سلطنت کرده
 پای برهنه از خطای در خار و غاشاک دویده خود را بان آستان من رساند اما با نیمه قوت منتظر
 فرمان خدا و تدبیر هر وقت که خواهد و فرمان آنی در رسد بوجود خواهد آمد این مقام را ادب
 لازم است و ادب آنست که خود را تابع ارادت حق سبحانه سازد نه حق را تابع ارادت خود درستی
 در قریه محله ماثرید مشاهده افتاد که میرزا سلطان احمد بلازمت حضرت ایشان آمده بود و پیش
 ایشان از دور بدو زانوسی ادب نشست آن حضرت یک زانوسی مبارک بر آورده بودند و سخنان
 میفرمودند بوسی التفات نمی نمودند از الوهیت و در هشت مجلس حضرت ایشان گوشت شانه و دست

Marfat.com

می نوزید و قطرات عرق از حسین دی می چکید و آب تسخیر از آن تا اثر و تاثیر بغایت واضح دلالت بود
 در مصداق این مقال و مصدق این قیل و قال قصه آشتی دادن حضرت ایشان است میرزا سلطان
 و میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان را که بخانیک معروف بود با یکدیگر و یک معرکه و صورت این واقعه
 بر سبیل اجمال آنست که خدمت مولانا محمد قاضی که ذکر ایشان در فصل سوم خواهد آمد در رساله
 سلسله العارفین نوشته اند که خبر سپهر قند آمد که میرزا عمر شیخ سلطان محمود خان را که غائب بود از خانان
 دشت برای جنگ برادر خود پیدا آورده است و در شاهر خیه با یکدیگر جمع شده اند میرزا سلطان احمد
 نیز تهبیاری اسباب محاربه کرده بالشکری عظیم متوجه جانب شاهر خیه شد و حضرت ایشان را استدعا کرده
 با خود همراه بروی مردم آن بود که میرزا حضرت ایشان را التماس کرده بجهت صلح میبردند و
 و حضرت ایشان مدت چهل روز در لشکر سلطان احمد میرزا بودند و در آق توره خان که از مضامین
 شاهر خیه است لشکر سلطان احمد میرزا فرود آمدند و در اب میرزا آن می بود که حضرت ایشان را
 در لشکرگاه نزدیک خود فرود می آورد که جمعی بغایت بزرگ است ناگهان بی ادبی نسبت بخادمان
 و ملازمان آن حضرت بی ادبی نکند حضرت ایشان یک روز تند شدند و میرزا سلطان احمد گفتند
 مراجع آوردید من خود مرد جنگ نیم اگر جنگ میگردیدم چرا آوردید و اگر صلح میکنید سبب تاخیر چیست
 مراد میرزا آن نموده است که میان لشکرهای شما با ششم میرزا سلطان احمد فرموده ما را چه اختیار
 است مجموع امور و نمون برای ملازمان شماست هر چه موافق دید ملازمان است ما را ملاقات
 آن چاره نیست حضرت ایشان سوار شدند جمعی بموجب اشارت همراه رفتند و فقیر نیز در ملاقات بودم
 دیگر موالی در آرومانند و آن حضرت متوجه میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان شدند
 آنها نیز خبر یافتند که حضرت ایشان متوجه اند تا بمرآه با استقبال آمده پس بهم محقق شده به شاهر خیه
 رفتند در آن ملاقات حضرت ایشان التفات از حد تجاوز سلطان محمود خان کردند و در اکثر اوقات
 در مخاطبات متوجه آن بودند پس در صلح را مقرر فرمودند کیفیت آنرا برین وجه قرار دادند
 که هر دو لشکر در مقابل یکدیگر صف کشیده ایستند و شامیان در میان دو صف نشینند و آن حضرت
 و از دو طرف مردم شمرده برابر بیایند و سلاطین در سایه شامیان نشینند و آن حضرت
 ایشان را بهم صلح دهند و عهد و شرط کنند آخر روز حضرت ایشان مراجعت نمودند و آثار تصرف

۷۰
 ۷۱

۷۲

ایشان در سلطان محمود خان مشاهده کرده می شد علی الصباح لشکر سلطان احمد میرزا بتمام شوار شدند
مقرر آنکه چلته پنوشند دیگر مجموع سلاحها برداشتن و در موضع تل قند یا لمار است کردند حضرت
ایشان باز شاه خویه آمدند تا سلطان محمود خان و عمر شیخ میرزا بهر اسی خود بیارند سلطان محمود خان
زود بر آمد و لیکن میرزا عمر شیخ بسیار تباری می بر آمد حضرت ایشان فقیر را برای میرزا سلطان احمد
فرستادند که عرض کن که میرزا عمر شیخ بتانی می بر آید شما نیز مستعد باشید بما اعتماد کرده چنان بنشیند
که احتیاط نکرده باشید که حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند عقل توکل مصرع با توکل زانو
اشتر به بند و فقیر پیش میرزا رفتیم و عرض کردم ایشان نیز بضبط لشکر خود پروا نداشتند متوجه حضرت
ایشان بودند بعد از زمانی که دید لشکر ایتمای در مقابله یکدیگر صفها کشیدند غیر جمعی دیگر مجموع سلاحها
بر خود راست کرده بودند حضرت ایشان با اصحاب دموالی خود در میان آن دو لشکر بودند و در نصب
کردن شامیان گفت دشمن بسیار واقع می شد هر فرقی می گفتند بآن طرف نزدیک است این نزار
تطویل انجام میدتا که حضرت ایشان و هنوز نماز پیشین در میان آن دو لشکر ساختند بعد از آن بفقیر
گفتند پیش سلطان احمد میرزا رفته بگویی که من یک کسم و صنعت پیری نیز دریافته است این مجموع
آلات حرب شمارا بر پشت خود برداشته ام که شما بیان دورم نمی افتید نهایت قوت همین باشد و بر طاقت
نماند اگر بما اعتقاد می دارید گذارید که تا شامیان راهر جا که خواهند بزنند چون پیغام حضرت ایشان را
رسانیدم میرزا سلطان احمد فرمود که گذارید تا هر جا که آن مردم خواهند شامیان بزنند که مرا اعتماد جز
بحضرت ایشان نیست شامیان را در جایی زمین زدند میرزا سلطان احمد با جمعی از خواص خود مقداری
معین آمدند و در تنگ شامیان نشستند بعد از آن حضرت ایشان رفتند و سلطان محمود خان میرزا
عمر شیخ را آوردند ایشان نیز با جمعی معین همان مقدار مردم میرزا سلطان احمد آمدند چون نزدیک
شامیان رسیدند فرود آمدند میرزا سلطان احمد از تنگ شامیان با خواص خود باستقبال پیشتر آمدند
حضرت ایشان اول سلطان محمود خان را پیش آوردند و به میرزا سلطان احمد معانقه فرمودند و
ایشان یکدیگر را کنار گرفتند بعد از آن میرزا عمر شیخ را پیش آوردند میرزا عمر شیخ دست برادر را گرفته
در روی می بالید و میگفت و میرزا سلطان احمد که برادر کلان بود گردن ویرامی بوسید و هر دو دیگر گشتند
و از مشاهده این حال گریه بر همه مستولی شده بود در میان آن مجمع شور و شغب عجب برخاست بعد از آن

ایشان در سلطان احمد
بنام شد

Marfat.com

در تنگ شامیان نشستند و چنان مجلس با هیبت بود که فقیر از غایت همت دستار خون را بازگوشه انداختم
و آن دو لشکر سواره بر بالاسه این منظر ایستاده بودند که اگر صورتی واقع شود بر هم ریزند و در هم آویزند
ما حضرا در دیم چون از طعام خوردن فارغ شدند عهد کردند و صلح در میان واقع شد حضرت ایشان
تا شکنند را از میرزا سلطان احمد جت خان ستانیدند و عهد نامه را فقیر نوشتم فاتحه خواندند
و برخاستند راقم این حردن از بعضی محاوریم شنیده که در آن زمان که حضرت ایشان آن سه باو شاه را
در تنگ یک شامیان با هم نشانند یکی از اصحاب آن حضرت در آن موکه لحظه از خود فائب گشته در آن
غیبت بروی چنان منگفت شده که میدانی است وسیع در میان آن میدان سه اشتری بختی مست
اند که همین باز کرده قصد یکدیگر دارند و میخواهند که بزخم دندان یکدیگر را از هم کینند و حضرت ایشان
در آن میدان ایستاده اند و مهار آن سه شتر مست را محکم بر دست پیچیده اند و نمیکند از آنکه با یکدیگر
بر آویزند و خدمت مولانا نوشته اند که در آن روز همه خلق عالم خاص و عام از تصرف حضرت ایشان
تجربه و بهوش بودند و یک دل و یک زبان بوده میگفتند کمال تصرف و قوت ولایت همین باشد که
از آن حضرت بنظر آمد که صاحب هزار مرد جنگی بر آن وجه بودند که اگر هر یک بدست دیگری می افتادند ملاک
میکردند همین قدم شریف و نفس مبارک ایشان و یک ساعت آن همه نزاع و خصومت و کدورت
تجاری از دلها بیرون رفته بروحی شده که در هیچ دل اثری از آن صفت نماند شاهده این امر عظیم
سبب یقین همه شد نسبت بحضرت ایشان بعد از آن که این مناصحه واقع شد حضرت ایشان
به سلطان محمود خان مقرر کردند که بتاشکنند روید که ما نیز از راه دیگر خواهیم آمد و از میان آن سه لشکر
با اصحاب و خدام بیرون رفته متوجه موکلت شدند در اشنای راه ناگاه روی بفقیر کردند و فرمودند
این کارهای ما را چه میگوئی این واقعه را خود میتوان نوشت خدمت مولانا نجم الدین علیه الرحمه که غریبی بود
از خادمان و کارگران حضرت ایشان و اکثر اوقات با امر تجارت قیام نمیداد و ما به بسیار کار میفرمود
و می حکایت کرد که یکبار با جمع کثیر متوجه دیار طرفان بودیم که شربت که بر سر خطای گذرما بر طالع
تلمان بود ناگاه گروهی سواران از دلاوران ایشان قریب صد مرد بر آرمه چله پوش و مسلح بیست
سراوه بر ما گرفتند مردم کاروان که آن گروه انبوه دیدند دست و پاگم کرده تن بر زبونی دادند و
بدان گشتن و اسیر گشتن نهادند و درین محل بجا طر من افتاد که دست از مهار بازداشتن و ما به حضرت ایشان را

خدمت مولانا محمود خان

از آن

Marfat.com

بقطع الطریق گذاشتن از شیوه اخلاص و ارادت و طریقت مردانگی و قوت بغایت دور است هیچ
 به ازان دست که بر سر مال آن حضرت گشته شوم که آن موجب صبح رونی دنیا و آخرت است بعد ازین
 اندیشه توجه نام بحضرت ایشان کردم و تیغ از نیام بر آوردم دیگر خود را ندیدم و دیدم که همه حضرت ایشانند
 اینقدر میدانم که در من و اسپ من کفیتی غریب و قوتی عظیم حاصل شد بخود بران طائفه تا ختم تیغ میریزم
 و سر و دست می انداختم کاری بجای رسید که آن گروه ترک این کاروان دادند و تماشای رومی
 بگرز نهادند مردم کاروان از جرات و شجاعت من متحیر و تعجب شدند و تحیر و تعجب من از ایشان زیاد بود
 چه هرگز مثل این صورتی دست نداده بود و هیچ بار عربی نکرده بودم و معرکه ندیدم و یقین نداشتم که آن قوت
 حضرت ایشان بود که بی حول و قوت من از من ظاهر شد چون ازان سفر مراجعت کردم بلازمت حضرت
 ایشان رسیدم اول سخنی که فرمودند این بود که هر منصفی را که با دشمن قوی کار افتد چون بصدق یقین
 تام از حول و قوت خود بیرون آید هر آنکه بکول و قوتی از پیشگاه مؤید شود که بآن حول و قوت برسد
 دین و ملت غلبه تواند کرد و خواجه مصطفای رومی تاجری بود از کارگران حضرت ایشان روزی از آنجا
 بسم قند متوجه شده بود و از راه شهر سبز رفته آنجا بمیرک حسن که دیوان میرزا سلطان احمد بود ملاقات
 کرده است میرک حسن گفته خواجه مصطفی تو مرد ساده لوح و بی تکلفی سخنی دارم توانی که بمن حضرت خواجه
 رسائی وی گفته بلی توانم یکی از اعزّه اصحاب نقل کرد که من در مجلس حضرت ایشان حاضر بودم که خواجه مصطفی
 رومی از جانب شهر سبز آمده بحضرت ایشان عرض کرد که میرک حسن دیوان سخنی گفت و مبالغه کرد که این
 سخن را بحضرت خواجه رسائی حضرت ایشان فرمودند بگویی گفت میرک حسن میگوید که میرزا سلطان احمد
 اندک جا مانده است حضرت خواجه عنایت فرمایند و آزانیز بگریزند و مایان را خلاص گردانید
 بجز شنیدن این سخن در حضرت ایشان تغییر عظیم میداشت و غضب مستولی گشت چنانچه مویهای میس شریف
 حضرت ایشان راست ایستاد دست مبارک بردست کشیدند و فرمودند که آن سگ مرا سلاخی میفرماید
 و از قایت تغییر و غضب منی الحال بر فاستند و بجرم در آمدند و متحادی می که حاضر بودند خواجه مصطفی را
 به آوردن این پیغام ملامت کردند بعد از چارده روز میرک حسن را واقع روی نمود که میرزا سلطان احمد
 بر دست غضب کرد و بفرمود تا دیر ازنده پوست کنند یکبار حضرت ایشان بقرشی میفرستد عربی تو احمد نام که
 شتران حضرت ایشان پیش می می بود در راه رسید و ظلم بسیار نمود و گریه کرد که سید احمد سارده که دار و غده غریب بود

حضرت ابدا از رحمت سلطان

از خدمت بدار

ایضا از رحمت بسیار رساید حضرت ایشان از درد دل او متناثر و متغیر شدند اما هیچ نفر مودت نمود چون بجانب
 سمرقند برگشتند در کوچه ملک سید احمد سارو با جمعی دیگر از امرای استقبال حضرت ایشان آمدند بعد از ملاقات
 بحکایت مشغول شدند گویان گویان تند شدند و متوجه سید احمد گشته فرمودند تو کس مرالت کرده ای
 میرسانی باری یقین دان که من نیز طریقت کس کردن را بسیار خوب میدانم از آن روز تیرس که این نسبت
 تو باین طریق پیش آنیم و به تندی ایشان را اجازت دادند وقت نماز دیگر شده بود نماز گذارند تا نگاه
 پام بچکس سخن گفتند و چکس را مجال آن نبود که با ایشان سخن گوید در همان هفته سید احمد سارو بیمار شد
 و مرض وی اشتداد یافت کسی پیش میرزا سلطان احمد فرستاد که مرض من از حضرت ایشان است
 ایشان مرا غضب کرده اند بواسطه بی ادبی که از من نسبت به بعضی خادمان ایشان صادر شده میرزا
 کرم نمایند و مرا از حضرت ایشان درخواست فرمایند چند نوبت میرد رویش امین که از مقربان میرزا
 و از مخلصان حضرت ایشان بود از پیش میرزا پیغام رسانید و استماعا لالتفات بنسبت سید احمد کرد
 و از قبل وی استغفار کرد و حضرت ایشان تقاضا نمودند و اصلا التفات نفرمودند میرزا اصلاح و بار
 از حد گذارنیده فرمود که سید احمد کس کار آمدنی نیست البته عنایت فرموده اند جز میردی دور گذارند و غم
 نمایند چون مبالغه از حد گذشت حضرت ایشان فرمودند عجب کاریست که میرزا سید احمد مرده را از من
 درخواست میکنند من عیسی مجرب نیستم که مرده را زنده تواند کرد بعد از آن فرمودند که چون خاطر میرزا این
 خواهد ما او را عیادت کنیم و سوار شدند چون بدرارک رسیدند تا بوقت سید احمد پیش آمان زمان جا بختند
 نقل کردند که میرزا سلطان احمد با التماس حضرت ایشان تمنا فرمودند را بخشیده بود بعد از مدتی باز جمعی
 تمنا چیان که در ایام سابق از آن هم فواید گرفته بودند اتفاق کرده در مقام وضع شده اند و ایشان
 دوازده تن بوده اند که بچیلها و مکرما میرزا بازی داده اند و امر او را شوقها و عده کرده بر آن درودند که
 تجدید آن بدعت کنند این خبر بحضرت ایشان رسیده تمند شده فرموده اند که حضرت خواهد به والدین
 قدس سره مدتی جلاوی میکرده اند اینها از شاگردان ایشان بنیم تا که امر فرموده خواهد کرد بعضی محران آن
 زمان از مجلس حضرت ایشان آن سخن را بسمع میرزا سلطان احمد رسانیده اند ترسیده است و آن
 داعیه را از خاطر دور کرده و در همان روز این خبر یکی از آن دوازده تمناچی رسیده مردی زبک بوده است
 فی الحال از آن نیت برگشته و از آن عمل توبه کرده و سخن بجانده جمع نموده و در آن شب یازده تن دیگر

مردود اند و صباح یازده تا بوقت از متغای چیان را از شهر بیرون برده اند شیخ ابوسعید ابریز که ذکر و سستی
 در فصل اول از مقصد اول گذشت نقل فرموده است که یکبار حضرت ایشان در مبادی احوال و عنفوان
 شباب نزد ما آمده بودند و ما با همه فرزندان و متعلقان بخدمت حضرت ایشان مشغول بودیم و از حضرت
 ایشان آثار جذبات و احوال شگرت مشاهده می نمودیم و ملاحظه آن احوال و آثار موجب اتدای عقیده
 ما می شد اتفاقاً روزی برادر کلان من گریان گریان از در آمد که پسر اسدجوی بان مرا ایضا بسیار کرد
 و زجر از حد گذرانید درین اثنا والدۀ ما با اضطراب تمام و قصرع و اقبال بجد از حضرت ایشان در خوابت
 کرد که بجهت فرزندم خاطر مشغول گردانید که این شخص مردی بغایت فاسق و ظالم و بسی فقیران از روی
 متضرر اند چنان معلوم شد که حضرت ایشان از اضطراب و اضطراب والدۀ او متاثر شد و وقت
 نماز دیگر بود فی الحال بنماز برخاستند و چون نماز او را کردند فرمودند که این سنگ بنماز مادر آمد کار او کفایت
 کردیم بعد از آنکه فرصتی آن شخص با کس نزاع کرده بود ادب بلیغ کردندش چون ما فقیران ابا عن
 جد از مردان و مخلصان حضرت ایشان و آباء کرام آنحضرت بودیم بمنزل ماسه آمدند بار دیگر که تشریف
 آوردند والدۀ من بعرض ایشان رسانید که بمن همت عالی شما دشمن ما ادب بلیغ یافت حضرت
 ایشان فرمودند آنچه ما گفتیم که کار او کفایت کردیم نه نیست آن هنوز در پیش است بعد از چند روز حکم پادشاه
 وقت او را بدردم اسپ بسته هلاک ساختند بعد از آن جسد پاره پاره او را جمع کرده سوختند عزیز
 از جسد مخلصان حضرت ایشان نقل کرده که روزی یکی از ارباب ثروت که میان ما و او سابقه
 بود مرا بخانه برد در راه بغیبت حضرت ایشان مشغول شد و در آن مبالغه نمود و من بغایت متاثر و
 متالم شدم و مجال برگشتن نبود که مرا با برام تمام کشیده می برد و چون در منزل وی نشستم و طعام آورد
 و بکراهیت دستی دراز کردم و وی طعام نتوانست خورد که همان زمان در گلوئی وی ورمی عارض شده بود
 و هر لحظه می مالید تا کار بجائی رسید که مطلقاً چیزی بگلوئی وی نرسد و بر همان مرض بعد بجهت هلاک شد
 شیخ زاده الیاس عشقی در ابتدا ظهور حضرت ایشان در ولایت سمرقند شیخ و مقتدا و جمعی برده است
 و در کودکی در نوای سمرقند است لنگری داشته و ذکر جبر میگفته وی بیره شیخ خدای قلی است و وی
 شیخ ابوالحسن عشقی که در زمان حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره شیخ و سر حلقه سلسله عشقیه بوده
 روزی حضرت ایشان در صحرای سبک نشسته اند که جمعی مزارعائیان خرمی را یک میزنند و گاه از دانه

ایمان

بسیار که من و او را از او سبط

از گفت

از با کس

چند روز

بسیار که من و او را از او سبط

جدا می کنند پرسیده اند که این خرمن کیست گفته اند از آن شیخ زاده ابیاس حضرت ایشان از اسپ
 فرود آمده اند و چک را گرفته و قدری کاه از دانه جدا کرده اند بعد از آن سوار شده رفتند این خبر
 بشیخ زاده رسیده بغایت متاثر و متغیر شده گفته است که خواهر خرمن ما را بباد دادند و در آن ایشا
 از وی بی ادبی صادر شده و سلسله وی در هم شکسته خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمه نوشته اند که
 مولانا شیخ محمد کشی شیخ زاده ابیاس متعرض بوده بجهت آنکه شیخ زاده ذکر بهر میگفته و میان ایشان
 سخن دور و دراز شده جمعی از ترکان ولایت کش که مرید شیخ زاده بوده اند بمولانا شیخ محمد در مقام
 خدمت شده اند و هم آن بوده که مولانا شیخ محمد اصناف سازند حضرت ایشان بجهت آنکه ناگاه
 ضروری از آن ترکان بمولانا شیخ محمد نرسدنی بجله بجانب مولانا شیخ محمد اظهار سبلی فرموده اند عرض
 چنانچه این نبوده که ضرر ایشان بمولانا شیخ محمد نرسد جمعی انمعنی را بشیخ زاده فرموده اند و چنان فهم کرده
 بوده اند که حضرت ایشان را بشیخ زاده نقاد خاطر است شیخ زاده بی تامل برای امیر درویش محمد ترخان
 کتابتی نوشته و تعرضات بجهت ایشان کرده و گفته که دین و ملت را چه سستی اند که شیخ که بیع و شریعی
 و دیهانی و زراعت وی نه بقانون شریعت راست است در باطن شمایان^۲ او را اینهمه واقع باشد
 و سخن او را در شمایان اینهمه نفاذ بود از اینجا که عقیده امیر درویش محمد ترخان ببلانان حضرت ایشان
 بوده نتوانسته که آن کتاب را پنهان کند پیش حضرت ایشان آورده است روزی این فقیر در ملازمت
 آن حضرت بودم فرمودند کتاب شیخ زاده ابیاس را ویدی که چه نوشته است به نسبت ما و آنچه
 نوشته بود گفتند در اثنای گفتن تند شدند و فرمودند ای شیخ زاده فقیران روزی که من ظاهر شده ام
 چندان شیخ و مولانا در زیر پای من چون مورچه سپرده شده اند که حساب آنرا خدا بے دانند این
 شیخ زاده فقیر میگوید وی شریعت می دانست و ما دانسته ایم باندک فرصتی در لنگر شیخ و بانها و
 و بعضی فرزندان و کسان و بے دریش وی بودند و از عجب همه شیخ زاده وفات یافت از قاضی
 ابو منصور تا شکندی منقول است که گفت در مسامی ظهور حضرت ایشان در تاشکند مشایخ
 بسیار بودند که خلق را ارشاد می نمودند و بتدریج بهم پیوست و نابود شدند بواسطه حسد و عنادی
 که نسبت بجهت ایشان می ورزیدند و قتی که حضرت ایشان از باغستان به نیت اقامت بتاشکند
 آمدند آنرا تصرف کردند و تاشکندی شیخ بود که مقتدا می آن دیار بود و عالم بود بعلوم ظاهر و بے

زین

در کتابت این کتاب
 و تاشکندی بنام او را از نسخه و باقی باشد

و علوم صوفیه و مرید بسیار داشت چنانچه پنجاه تن را از اصحاب خود اجازت ارشاد داده بود و چون
دید که حضرت ایشان بجزب مستعدان مشغول شدند عبرت کرده روزی مجلس حضرت ایشان در آمد
بقصد آنکه تعرضی و تصرفی کند و دست بردی نماید چون نشست متوجه حضرت ایشان بشد و چشمها
در آن حضرت دوخت و بهنگی همت در آن مقام شد که باری بحضرت ایشان حواله کند و آن حضرت نیز
بدفع توجه وی مشغول شدند و بعد از ساعتی سربارک بر آوردند و دست راست از آستین بیرون
کردند و مشتقد پیش ایشان نهاده بود برداشتند و بر روی وی زدند و گفتند چه صحبت داریم با دیوانه
مسلوب العقل که او را هیچ معلوم در خاطر نمی ماند پس برخاستند و روان شدند چون حضرت ایشان
آن عمل کردند و آن سخن گفتند و بر خاستند شیخ زائده نعره زد و هیوش بغلطید بعد از زمانی با خود آمد
و بسرعت برخاست و از منزل ایشان بیرون رفت و در دماغ وی تشویشی سودائی پیدا شد و
روز دیگر معلومات وی تمام بروی فراموش گشت و چنان ضائع و ابتر شد که عریان در بازارها
میگشت و بتدبیر و خط بدن خود مهند نبود گاهی که در راهی حضرت ایشان را دیدی چند کوبه در عقب
دویدی و هرگز با تنفاتی قایض نگشته خواجہ مولانا و خواجہ عصام الدین که شیخ الاسلام سمرقند بود
پیوسته فحیت حضرت ایشان میکرد و همیشه در مقام تهمت و اہانت آن حضرت می بود روزی
در خلوتی بنحواص خود سخنان پریشان میگفتہ یکی از ایشان گفته اگر خواجہ ولی نیستند اما صاحب دولتی
خود هستند اینہم مبالغہ چہ میکنند خواجہ مولانا گفته راست میگوئی من نیز میدانم اما چہ کنم کہ نفس
منی گذراد و بمقتضای طلب جاہ و ریاست درین امر بے اختیارم خدمت مولانا محمد قاضی نوشته اند
کہ حضرت ایشان میفرمودند کہ بعد از آنکہ خبر فوت میرزا سلطان ابو سعید رسید در راهی خواجہ مولانا پیش
آمد و روئے بطرف ما تا کرده گفت خواجہ سلام علیکم و مطلقاً توقف نکرد و اسب خود را نیز
راند و حال آنکہ روز پیش این خبر در راهی پیش آمده بود و مقدار نیم شرعی ہمراہ ما برگشت تبشوش
او را برگردانیدیم امروز معلوم شد کہ در فکر کاریست بعد از چند روز ظاهر شد کہ خواجہ مولانا
با امر اتفاتی کرده اند کہ دیگر نجاته مانیابند و سخن مانشنوند لہذا اعتبار سے نگیرند و منبر مودہ کہ
من فتوی میدهم کہ ہما سوال خواجہ را میتوانید گرفت و درین اتفاتی میرعبہ الفلی تریخان حاضر
نبودہ در آخر مجلس رسیدہ امیر و ولش محمد تریخان گفتہ کہ ما اتفاتی کردیم شما حاضر نبودید و بیاید کہ

از جوان حضرت
از شیخ نمود
از شیخ نمود

در سر خطی شما بر اینید من بدایم

شما نیز متفق باشید امیر عبد العلی گفته در مجموع امور من تابع شما می شمایم شما بر او کلا شنید من نیز بر اینم بعد از آن
 پرسیده که شما در چه امر اتفاق کرده اید امیر در ویش محمد قصه تدبیر خواجہ مولانا را و اتفاق امر ابو سے
 شرح کرده است امیر عبد العلی سر در پیش انداخته و تامل کرده بعد از زمانی سر بر آورده و گفته که شما
 درین امر غلط کرده اید زیرا که این عزیز با اعتبار ما و شما معتبر نشده است بلکه باعتبار معتبر حقیقی که حق سبحان است
 معتبر گشته فردا بضرر سیلی او همه پست خواهیم شد و غیر شرمندگی و خجالت چیزی نخواهد ماند دانسته باشید
 که من باری درین امر با شما متفق نیستم و ازین مخالفت هرگز روی که من رسد قبول دارم خدمت مولانا
 علی عزان میگفتند که بعد از اتفاق خواجہ مولانا با امر ابیدین وی رفتم گفت نیک آمدید که بدیدین آن شیخ
 روستائی میرویم بیند که من امروز با وی چها خواهیم کرد مولانا علی فرمودند که مر آن حضرت ایشان
 عقیده عظیم بود ازین سخن وی قوی شالم شدم هر چند سعی کردم که مرا اجازت دهنداد و گفت در حضور شما
 آنچه کردنی است خواهیم کرد از ملاحظه این معنی نزدیک بود که از خود بروم اما از همراهی چاره نبود در آن
 روز حضرت خواجہ در مائزید بودند متوجه مائزید شدند و من بضرورت همراه شدم و از حق سبحانہ بضرع و
 اقبال تمام در میخواستیم که آن بی ادبیم را که نسبت بحضرت ایشان در خاطر دارد نه بیم و نشوم چون
 به مائزید رسیدیم حضرت خواجہ در گنبد میانشسته بودند استقبال کردند چون نشستیم حضرت خواجہ خود بجهت
 مانجانہ رفتند و ما حاضر بیرون آورده بدست مبارک خود پیش مولانا نهادند چون بطعام مشغول شد
 و میخواست که چیزی نسبت حضرت ایشان بگوید لب و زبان راست کرده بود که ناگاه کسی تعبیل آمد که میرزا
 و امرای آیند حال آنکه خود بان مردم عمد کرده بود و قرار داده که دیگر بخاد حضرت خواجہ نروغ ایشان چه دانند
 که او بجهت چه کار پیش آن حضرت آمده ازین صورت بغایت شوش گشت چون حضرت ایشان
 باستقبال میرزا و امرای بیرون آمدند خواجہ مولانا و این فقیر از دیواری چار دانی خود را بحد جمعی بان
 روی دیوار انداختیم تا امر او میرزا ما را زینید و من درین حالت خدای سبحانہ را شکر می گفتیم که باری گزافا
 دیرانشنودم در پیرجاها و محاسن خاک آورده در تنگ دیوار نشستیم تا اسپان ما را از آن طرف آوردند
 خائب و خاسر سوار شد و من نیز فرار شدم و هر یک بجای بی رفتیم بعد از آن میرزا و امرایه دستور سابق بلکه بیشتر
 بیشتر بلا زمت حضرت ایشان آمدن گرفتند و رای صاحب میر عبد العلی ترخان راجع شد و روزی
 و مجلس خواجہ مولانا ذکر حضرت ایشان می گذشت خواجہ مولانا بی ادبی کرده گفته باشند که این حصل را

امیر عبد العلی (و امرایه)

که یکی همت او معروف نیست که دنیا جمع کند آن سخن را بعرض حضرت ایشان رسانیده اند آن حضرت فرموده اند که بزرگ جُعلُ میراد مولانا معروف پسر خواهر محمد جراح گفت من در هرات بودم که خواهر مولانا بهرات آمد زیرا که در سمرقند متولد است با شنیدن اکابر هرات یکدیگر و بار بیدین وی آمدند دیدند که بغایت پریشان و سوزیه میگوید دیگر کسی برای وی کم آمد آخر در مدرسه امیر خضاق ساکن شد هر که پیش وی آمد میگفت این سرگشتگی مرا پیش آمده بر کرامات آن شیخ محل کنید روزی کسی ویرا گفته است ای خواهر شما شیخ الاسلام حاکم و صاحب اختیار خط سمرقند بودید و ابابن جدمرجع و مقتدا ای خلق و عزیز و مکرم بودید و خاص و عام ولایت ما در راه انهر سیمه تابع و خادم شما بودند بی موجبی در آخر عمر علامان و علاخان گرو شهرها بیگانه بخواری و مذلت تمام برمی آیند و هیچ خاطری را بشما اقبال نمانده است این غیر کرامات آن بزرگوار چه تواند بود بالآخره او را مرضی عارض شد و در آن مرض بنحود اختیار مسهل کرد من گاهی در آن مرض پیش وی میرفتم روزی بروی در آمدم دیدم که در میان نجاست نشسته است و دست در نجاست میکنند و برین سیدار دوازدهوی آن خوش برمی آید و میگوید ای مولانا معروف مسهل چه چیز خوب بوده است و گاه از نجاست غلیظه خود بنده تمامی ساخت و بان بازی میکرد و در آن مرض از رواج طیبه و عطرها بغایت محرز و متمفرم بود درین اثنا آن سخن حضرت ایشان یاد آمد که فرموده بودند که بزرگ جُعلُ میراد و اخی همچنان شد آخر آن اسهال بسج انجامید و امعا و احشای وی قطعه قطعه فرود آمده در میان نجاست بر روی خدمت مولانا محمد نوشته اند که در آن روز خواهر مولانا در فحاشات می یافت مولانا معنائی بیدین وی آمده بوده است چشم کشاده و گفته که خدمت مولانا محمد از شما التماس دارم که اگر روزی بلا زمت حضرت خواهر برسید هذ تقصیرات ما بخوابید که هر چه بگویم بقتضای نفس و هوا کردیم و اکنون از همه گشتیم از ما محبت عنایت و کرم عضو نمایند و معذور دارند و بر همین نفس مقبول شد تقصیر این سخن را در محل نیک بحضرت ایشان رسانیدم بغایت متاثر شدند و چنان معلوم شد که از جریمه وی تمام گذشتند و عفو کردند

فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی از عزیزان و ابایی زمان غیر اولاد و کسل اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند از بعضی مخادیم چنین اشعار افتاد که روزی حضرت مولانا سعید الدین کاشغری قدس سره در سیاهوی احوال که بحضرت ایشان مصاحبت شبانه روزی میدرشته اند پیش حضرت ایشان اظهار تحسیر و تاسف میکردند که در بیخ ازین عمر بی حاصل که دور از محبت قطب زمان

انصاف از مولانا

انصاف از مولانا

Marfat.com

و کبار اولیاء این امت میگذرد سعی می باید نمود و خود را بصحبت این طائفه می باید رسانید باشد که به بین
 صحبت و برکات ملازمت ایشان حضور ولی و جمعیت باطنی پیدا شود و از شر اعدا درونی نفسی توان
 آسود سخن را درین آرزو و طلب این طائفه دور و دراز کرده اند و مبالغه بسیار فرموده و حضرت ایشان را
 بنور فرست آئی معلوم شده بوده که حضرت مولانا سعدالدین در شب گذشته با خودی اندیشیده اند که
 چرا هیچ کس احتیاج نیست و طریق روشن است کار می باید کرد و خود را تشویش نمی باید داد و بکار
 مردم نمی باید رفت دیگر نه و حاجت نیست بحضرت مولانا سعدالدین گفته اند که شما شب نمی گفتید که
 دیگر مرا هیچ کس احتیاج نیست خود را تشویش نمی باید داد این سخن که حالا میفرمایید باره قیض
 آن اندیشه است که شب می فرمودید حضرت مولانا سعدالدین را از اشراق حضرت ایشان
 حال دیگر شده است و تحقیق دانسته اند که حضرت ایشان را اطلاع و اشراق تمام است دیگر اکثر اوقات بحضرت
 ایشان می گفته اند شما قیوم اند که با چنان صحبت دارید و التفات کنید که در مجلس شما خاطر خود را جمع یا جمع پر آید و
 توقف می نمانید حضرت ایشان میفرمودند که من بخدمت مولانا سعدالدین چنان افتلاما میگردم که اکثر
 مردم را مظنه آن بود که من مرید ایشانم لیکن بحسب باطن همیشه ایشان از من مستر بودند و همان سخن
 میفرمودند قاضی اندجان برگرد حضرت ایشان بے می گشته است و داعیه آن داشته که در
 سرفراز کرده طریقه گویند و حضرت ایشان مطلقاً التفات نمیکرده اند و خود را باین معنی نمی آورده اند و نمی
 ازین جهت بغایت متاثر می و متالم بوده روزی بعضی مخلصان در صحبت خاص پیش حضرت ایشان
 بوده اند و آن حضرت لهبط تمام داشته اند گفته اند که قاضی اندجان بسی وقت است که چشم آن دارد
 که ملازمان بوی نظر عنایتی اندازند و تعلیم طریقه مشورت سازند حضرت ایشان فرموده اند که در
 باطن هر که طلب ریاستی و جاهی تفرس میکنم و اگر همه آن بود که بعد از ده سال دیگر اثر آن ظاهر خواهد
 خوش نمی آید که با وی از طریق خواجگان قدس امده ارواحم سخن گویم بعضی اصحاب میفرمودند نارنج سخن
 حضرت ایشان را نگاه داشتیم بعد از آنکه مدت ده سال ازین تاریخ گذشته بود و حضرت ایشان از
 دنیا رحلت کرده بودند آن قاضی در ولایت اندجان مستر و رئیس قوم شد و مدار علیه و مرجع الیه اهل آن
 دیار گشت لیکن از طریق خواجگان قدس امده ارواحم بهره نداشت طالب علمی سمرقندی که خود را از طبقه
 ساکنان میداشت بسی وقت پیرامن حضرت ایشان گشته بود و بالتفات خاص آن حضرت ظاهر

از حضرت خود را که در کتابهای

شرف نشده چنانچه شما باین فقیر میگفت که مدت بیست و هشت سال است که برگرد حضرت ایشان
میگردم و دو سائل می انگیزم که باشد عنایتی کنند و طریقہ گویند و حضرت ایشان درین صفت بیچ رحم نکرده اند
و این معنی میسر نشده است گاه گاه بران میثوم که کار دمی بر حضرت ایشان زخم یا خود را بکشم که دیگر طاقت
من طاق شده است و بیچ اثر محنت از حضرت ایشان ظاہر نمی شود و بعد از ان تاریخ که بفقیر این سخن
گفت تا آخر حیات حضرت ایشان ہم باین امید گردان حضرت گشته بود و بیچ کار کشود و ہمہ اصحاب ازین معنی
تعجب و تعجب بودند تا وقتیکہ حضرت ایشان از دنیا رحلت فرمودند و بعد از وفات آن حضرت بچندین
سال خان اوزبک بر سر تمند مستولی گشت و آن طالب علم را در ان زمان جایی پیدا شد و از بعضی
مردم استماع افتاد که وی در قبل حضرت خواجہ محمد یحیی و اولاد بزرگوار ایشان سعی بلیغ نمود و بعد از وقوع
ان حادثہ عظمی اصحاب را معلوم شد که موجب بی التفاتی حضرت ایشان انحراف باطن وی بوده است
که پیش از ان بچهل سال بر حضرت ایشان ظاہر شده است یکی از مخلصان نقل کرده است که از من سہوہ
واقع شد و در پس پرده نجالت ماندم و چندین روز نتوانستم بلا زمت حضرت ایشان رسید چون این معنی
دور و داز کشید با خود گفتم بجر اثم با آمدن و محبوب شدن و ترک صحبت اولیا کردن فایت خسراست و زیان
هر چه شود می باید رفت چون متوجہ شدم بعد نجالت و انفعال از برای ترویج روح شریف حضرت خواجہ
بہا اللہ دین نقشند قدس سرہ فاتحہ و خلاص خواندم و ایشان را بشفا عمت آوردم کہ از من تجب و ز نمایند
و عفو فرمایند چون بلا زمت حضرت ایشان رسیدم در من نظر کردند و فرمودند کہ اگر دائم فاتحہ و اخلاص
خواندن و روح خواجہ را شفیع ساختن میسر شود بسیار خوب است اما در واقع پائینہا نشود می باید کہ
کسے قدیم الاوقات مراقب احوال خود باشد تا امر نامرضی از وی در وجود نیاید از کمال اشراق حضرت ایشان
حال من گشت و بواسطہ التفات آن حضرت دیگر بمثال آن مہموات بتلا نشدم در زمان میرزا شاہرخ
کہ حضرت ایشان در سیرات بوده اند مولانا شیخ ابوسعید مجلہ کہ پیر عزیزی بود وی در ان وقت جوان بغایت
صاحب جمال و پاکیزہ معاش بوده است و حضرت ایشان بوسے التفاتی و گوشہ خاطرے میداشتند
وی حکایت میکرده است کہ در ایام جوانی و آوان التفات حضرت ایشان چنانچہ مقتضای
سن شباب است مرا یکبار بزمی جمیل اتفاق ملاقات افتاد و وی بمنزل من آمدہ خواستم کہ در خلوت با وی
صحبت دارم ناگاہ درین اثنا آواز حضرت ایشان را شنیدم کہ فرمودند کہ ہی ابوسعید چه کار سے کنی

حال بر من گبشت و سبب عظیم و خونی و رعمی قوی در دل من غالب شده چنانچه رعمش بر اعضای من
 افتاد از جای جستم و فی الحال آن زن را از منزل بیرون کردم بعد از زمانی حضرت ایشان رسیدند
 چون نظر آن حضرت بر من افتاد فرمودند اگر نه توفیق حق سبحانه ترا یاری میکرد و شیطان دود از نهاد تو بر می آورد
 هم و می حکایت کرده است که یکبار مرا بهوس شراب در افتاد بجز می گفتم که چون پاسی از شب بگذرد کوزه
 شراب از برای من بیاوردی در آن دل شب کوزه پر شراب آوردن ابالای آن فوطه فرو گذاشتم تا آن
 کوزه را بر سر آن فوطه گره زد و من بالای کشیدم و کوزه بر دیوار میخورد چون نزدیک بمر بام رسید گره کشاد
 شد و کوزه بیفتاد و شکست و من اذان صورت ملول گشتم و خواب کردم و پگاه برخاستم و سفالهای شکسته را
 از پای آن دیوار دور انداختم و آب آوردم و زمین را پاک ساختم تا بوی شراب زایل شد چون صبح شد
 و حضرت ایشان التفات کرده آمدند اول سخن که فرمودند این بود که آواز کوزه بالا میکشیدی در دل شب
 بگوش ما رسید اگر آن کوزه شکسته دل ما می شکست و ملاقات ما با تو دیگر صورت نمی لبست من بغایت
 حجل و مشغل شدم و بدل باز گشت کردم و روی دل تمام در حضرت ایشان آوردم عزیز می از مخلصان
 نقل کرد که چون حضرت ایشان از سفر حصار و ملازمت مولانا یعقوب چرخ قیاس سره برگشته بار دوم
 بهرات آمده اند از گرده راه بمنزل یکی از مخلصان که بیرون دروازه ملک می بوده و کسب حلال مشغل می نموده
 و بنحاندان خواجگان خصوصاً حضرت ایشان اخلاص عظیم داشته در آمده اند و اتفاقاً در آن روز جمعی
 از دوستان مهمان او بوده اند و پایشان جوانی بغایت صاحب جمال باید خود حاضر بوده که کسب و
 خوبی در شهر مشهور و برالسنه مذکور بوده و طعام خورده بوده اند و سفره برگرفته و در عقیبه سیر خیابان
 داشته این چون آن مخلص حضرت ایشان را دیده در دست و پای آن حضرت غلطیده و بنیاز سندی عظیم
 ظاهر کرده و تواضع فوق الحد پیش برده چنانچه مهمانان تبحر و متعجب شده اند چه حضرت ایشان را نمی شناخته
 و بموافقت آن مخلص ایشان نیز بقدر توجه کرده اند اما آن جوان مفرد کسب اصلاً از جا نخواست و بحضرت
 ایشان هیچ التفات نکرده آن مخلص حکایت کرده که چون حضرت ایشان نشستند من پیش رفتم
 و در آن بر زمین نهادم و گفتم یا ران حالی طعام خورده اند و دیدگان گرم است هر طعام که مرغوب است
 ببلغ آن قیام نایم پیش اندا که حضرت ایشان بلا و لعن جواب گویند آن جوان که هوای گشت و نه شاد گشت
 او میخواست که مرا نیز با خود براه بردی ادبانه گفت حاضری برای این مرد غریب آرید حالاً طعام از هم گذشته کسی

مجال حیرت بخش نیست حضرت ایشان که نخست آن تکبر از رویند و بعد از آن این سخن از شنیدند آهسته
 گفتند چنانچه من شنیدیم کما ای جوان خوب روی که بسے بحسن خود مغروری اگر روی ترا هم درین صحبت سیاه
 مگر و اتم گناه من باشد پس بلند گفتم که از راه دور میرسیم و گرسنه ایم و بشور بای گرم رغبت است من
 فی الحال بر جسم و قدر گوشت و برنج و نخود باقی مصالح و حوائج حاضر کردم و در آن اثنا حضرت
 ایشان لحظه سکوت کردند و دل آن جوان را بجانب خود منحذب گردانیدند ناگاه دیدیم که آن جوان از روی
 اضطرابی و بی طاقی تمام بر جست و پیش حضرت ایشان آمد و گفت اگر رخصت فرمایند من این خدمت
 بجا آورم فرمودند چه مانع است دیدم که پیش دیگران آمد و آستین برمالید و دامن بر زد و مرا از پیش
 دیگران هذر خواست و خود نشست و با آتش کردن مشغول شد و از حرارت آتش روی او افزون
 بود و عرق کرده و دستهای او از بهیرم نیم سوخته سیاه شده بود و چند بار بدست سیاه عرق از روی چوبین
 دور کرده بود و در خساره و پیشانی وی سیاه شده پد رویار آن او را بان حاضر ساختند و گفتند روی
 خود را از سیاهی بشوی او بسبیل ظرافت گفت النور فی السواد و سوگند یاد کرد که این سیاهی دور نکنم الا بعد
 آنکه طعام پیش حضرت ایشان نهم چون طعام پیش حضرت ایشان نهاد در رفت و دست و رو نشست
 و بعد از وضوی کامل آمد و با دست تمام پیش ایشان نشست در طعام خوردن اتفاق کرد و او را بحضرت
 ایشان علاقه حید عظیم پیدا شد و تا حضرت ایشان در بهرات بودند پیوسته ملازمت می نمود و حضرت
 ایشان نیز بوی نظر عنایت میفرمودند عزیز از مخلصان حضرت ایشان نقل کرده است که سبب
 دوستگی من بان حضرت آن بود که بر دختری عاشق بودم و میل بغایت رسید بقرار شدم و آن دختر را بمن
 تمیادند چون از حصول مراد عاجز شدم بخود شکری کردم و حیلہ ایگنتم و گواہان بدروغ بزکاج راست کردم
 و مشو به فرکت شدم که بقاضی روم و دعوی کنم و گواہان خود را بکنز انعم اتفاق آن قاضی بلازمت حضرت ایشان
 رفته بود من نیز بلازمت آن حضرت رفتم و قاضی در آن محل پیش حضرت ایشان بود و قصه خود را بعرض
 حضرت رسانیدم فرمودند ما در خواست میکنیم که از سر این قصه بگذری که از نفس تو بوی صدق نمی آید
 از سخن آنحضرت چیزی بدل من درآمد و مرا متغیر گردانید فی الحال از سر آن مهم در گذشتم و قطع خصومت
 آنجماعت کردم حضرت ایشان بضریمت تا شکست سوار شدند و در وقت سوار می نظری بجانب من کردند
 آتش در نهادن اقادیر چند خواستم که توقف کنم نتوانستم بی اختیار فریاد باز من بر می آمد قصه بقرین ششم را فرمودم

کردیم و تعلق جنانسوز اینجا واقع شد برقی غیظم افتاده بود از غایت حرارت محبت موزهای خود را کشیدم تا برهنه
 در آن برف از عقب حضرت ایشان دو ان شدم تا بتاشکنند رسیده شد حضرت ایشان در حجره خود
 نشسته بودند من رسیدم آتش کرده بودند اشارت فرمودند که گرم شو خود بیرون رفتند بعد از آن
 تاریخ در ملازمت حضرت ایشان آرام گرفتم و هرگز و غده تعلق دیگر در خاطر نگذشت و بالکل خلاص
 شدم عزیز می از محبان نقل کرده است که پیش از آنکه بشرف ملازمت واردات حضرت ایشان مشرف
 شوم دل گرفتار حسن صورتی بود و بچوانی صاحب جمال تعلق محبت موکد بود چون بصحبت حضرت ایشان
 رسیدم بسبب تاثر آن صحبت تعلق خاطر تمام از ساحت سینۀ محو گشت و بجای آن دل گرفتار حضرت
 ایشان شد یکبار در تاشکنند پیش حضرت ایشان نشسته بودم در صورت آن جوان را در خاطر گذرانیدم
 بیک ناگاه متوجه من شده نام آن جوان را گفتند و فرمودند سر و کار و پیرایه هم زده ایم و علاقه او قطع کرده
 او را چه میکنی و حال آنکه برین صورت هیچ آفریده اطلاع نداشت مشایخه انیمعنی سبب مزید یقین من شد
 بحضرت ایشان عزیز می از محبان حکایت کرده است که روز جمعه مسجد جامع رفته بودم و در وقت
 بیرون آمدن جمعی از خدام حضرت ایشان ملحق شدم یکی از ایشان یاران را بطعام باز آراستد عاگردیه مکان
 آتش پزی و سادیم اتفاقاً از جبهه بادشاه جمعی در دکان بودند و بغایت صاحب جمال بودند و شامل عجیب
 غریب داشتند من بیاراک غنم که بجانب این چون نمی نگرید یاران گفتند این امری نامشروع است ما را
 بان چه دلالت میکنی من گفتم اگر نظر بشهوت بود نامشروع است اما اگر از شهوت پاک بود چه باک است
 و نظر بادا توج شد چون مجلس شریف حضرت ایشان رسیدیم فرمودند از کجای آید گفتم از مسجد جامع فرمودند
 بی معنی مگوئید عادت باعث رفتن مسجد جامع است و اثر تنزی از حضرت ایشان ظاهر شد و فرمودند بدکان
 آتش پزی در می آید و بچوانان صاحب جمال نظری کنید بعضی از شما نامشروع است میگوئید و بعضی تاویل
 میکنند که اگر نظر از شهوت پاک بود باکی نیست درین اثنا متوجه من شدند و فرمودند که من نظری شهوت
 نمیتوانم کرد تو از کجا پیدا شدی که نظری شهوت کنی از بعضی میادیم استماع افتاده که حضرت ایشان میفرمودند
 صد بار جگر من خون میشود تا بسلامت از صاحب جمال بر میگذرم بعضی از اعزاه اصحاب نقل کردند که روز
 حضرت ایشان در تاشکنند مراقب نشسته بودند و جمعی از فلفصان و مخصوصان در آن مجلس مراقبه داشتند
 ناگاه حضرت ایشان سر بر آوردند و آثار تنفرو توحش از بشیره مبارک آن حضرت ظاهر بود و فرمودند هالی

از جبهه بادشاهی

چنان ظاهر شد که ماده سگ بزرگ با پستانهای پر شیر پیدایش بلو سگ بچه همراه وی مجلس من درآمدند حضرت
ایشان درین سخن بودند که از درده کس پیدا شدند و آن مولانا علی خوشی بود بانه شاگردی که بریدن حضرت ایشان
می آمد چون صحبت نشستند حضرت بهانه طعام آوردند و در برخواستند و بجرم در وقت رفتند و برای ایشان طعام
بیرون فرستادند چون آن جماعت رفتند حضرت ایشان بیرون آمدند و زنی شخصی از نزد اسنان که و سے را
قطب سوادخان میگفتند مجلس شریف حضرت ایشان درآمد است و و سے فاسق بوده است معطن و بر شرب خمیر
مدمن که عقائد فاسده داشته است و هرگز بنظر حضرت ایشان نرسیده بود چون نشسته است آنحضرت ویرا
بزرگ بسیار از مجلس رانده اند خدمت میر عبدالاول در آن مجلس حاضر بوده اند بخاطر آورده اند که مردی
غریب از روی اخلاص و نیاز مندی بکلامت آمده اگر ویرایا این خشونت نذر اندر نشود حضرت ایشان را
بر خاطر میرا شراقی شده متوجه ایشان گشته اند و فرموده که راندن این شخص بنا بر آن بود که وی در نظر من بصورت
سگ بچه نمود با سگ بچه به ازین معاطه نمی توانم کرد میر عبدالاول بعد از آن حقیقت حال و سے معلوم کرده
اند و بر فسق و فجور و اذمان شرب و اباحت و قباحات عقائد وی مطلع شده دانسته اند بسبب راندن
آنحضرت مر او را آن بوده است که اورا بصورت علفت او دیده بوده اند

رشحی حضرت ایشان میفرموده اند که ازین امت مسخ صورت مرتفع است لیکن مسخ باطن واقع است
و علامت مسخ باطن آنست که صاحب کبیره را از ارتکاب کبایر باطن متالم و متاثر نشود و از غایت اصرار
بر فسوق و معاصی بمرتب رسیده باشد که چون کبیره از وی صادر شود بر عقب آن در باطن و سے ندانسته
و طالع پیدا واقع نشود اگر ویرا تنبیه نمایند مساوت قلب بشاید بود که متنبه و متاثر نگردد و خدمت میر
عبدالباسط ولد بزرگوار حضرت نقابت منقبت سید تقی الدین محمد کرمانی علیه الرحمته نقل کردند
که در آن فرصت که حضرت ایشان التفات فرموده خواستند صیب محذره خود را بجباله عقد بردارند
میر عبداللہ در آوردند و والد سید عبداللہ در آن وصلت مضائقه گونه داشته اند حضرت سید
فرموده محل مضائقه نیست این سعادت را غنیمت دانید و والد خواسته اند که از برای اطمینان دل
خود حضرت ایشان را امتحانی کنند و خوان پرمان میدۀ شیرمال روغنی باده قوتی بزرگ پر از حلوا
ترنجبین در میان ده و هشتاد خوان مصری همه بیک رنگ و یک نقش چیده پیش حضرت ایشان
فرستاده اند و از آن خوانها یکی را و از آن تو میاد گیری را پنهان از خادمان ایشان کرده اند و در خاطر گرفته که

حضرت ایشان باید که این خوان را پیش خود خواهند و ازان یک نان را بشکنند و قدری تناول کنند و فلان قوتی طلبند و قدری از حلوائی می میل فرمایند پس آن خوان نان و آن قوتی حلوائی علیحدگی برای ما فرستند و باقی نان و حلوائی را بر حاضران قسمت نمایند چون خادمان خوانها را در مجلس حضرت ایشان نموده اند اتفاقاً حضرت ایشان آن روز بر سر عمارتی بوده اند و مردم بسیار بجا رکل اشتغال داشته اند چون نظر مبارک آن حضرت بر آن خوانها افتاده دو خوان را ازان میان پیش خود خوانده اند و هر دو را کشاده اند و ازان خوان نشان کرده یک ته نان شکسته اند و دوسه لقمه خورده و ازان خوان دیگر آن قوتی نشان کرده اند برداشته اند و سر کشاده و قدری حلوائی تناول کرده بالای آن خوان خاصه نموده اند و اشارت فرموده اند تا هر دو را در دستار خوان پیچیده اند و بدست خادمی که محرم آن حرم بوده برای والده میر عبد اللہ فرستاده اند و باقی نانها و حلوائیها را در حضور خادمان ایشان بر حاضران قسمت فرموده اند چون والده میر عبد اللہ این کرامت مشاهده کرده با اضطراب تمام در وقوع آن نسبت اهتمام نموده و در آن روز آن صورت را امام فرموده محضی نماید که امیر نظام الدین عبد صلیبیه حضرت ایشان پنج پسر و صد صبیبه بود پسران اول خواجه عبد السمیع که بمیرزا خاوند مشهور بودند و در زمان سلطان حسین میرزا انارانشه پسر بانه در هرات شهید شدند و بر تخت میرزا حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره مدفونند دوم خواجه عبد اللہ حر که بدوست خاوند معروف بودند سوم عبد الوالی که بخواجه شاه مشهور بودند چهارم امیر ظہیر الدین محمد پنجم امیر ظہیر الدین محمد مولانا برهان الدین محمد ولد مولانا گلخان زیارت گاہی علیہ الرحمۃ نقل کرده که حضرت ایشان بدین شیخ شاه بر زیارت گاہ آمدند و چون از خانہ شیخ بدر آمدند مولانا عبد الرحمن و مولانا ابوالمکارم برادران بزرگتر حسین پیش آمدند هر یک از حضرت ایشان التماس کردند که آن حضرت بمنزل ایشان روند حضرت ایشان مرا گفتند تو چرا اینچنینی و ما را مردمی خانہ برون نمیکنی گفتم این آرزو و دل من بغایت قویست لیکن پیش برادران بزرگتر گستاخی نمیکم فرمودند ما بخانہ تو می آییم چون تشریف آوردند فرمودند که دو من آرد را تمام پزید و زیادہ ازان نکنید بنا بر اتثال فرمان همچنان کریم علماء و علمای و فقرا و دہ چون دانستند که حضرت ایشان بمنزل فقیر تشریف آوردند یکبار آمدن گرفتند و دو صف بزرگ از عزیزان پر شد فرشتاد در میان سرای انداختند تا مردم نشستند و آنچه در سراسر نگنجیدند بر دکانچہای دالان و بیرون سراسر جا گرفتند درین محل بخاطر گذشت که این همه مردم عزیز حاضر اند و حضرت ایشان دو من آرد را طعام فرمودند و تاکید نمودند که زیادہ نکنی اکنون

چه چاره کنم خلاق امر آن حضرت غی تو انم کرده و جرات ندارم که اظهار این معنی کنم و رخصت جویم که دیگر آن خمیر
 کنم و طعام بسیار سازم که کثرت عظیم شده است و انفعال تام من راه می یابد درین اندوه و تردد خاطر بودم که
 حضرت ایشان سر مبارک بر آورند و فرمودند که سخن بهانست آنچه گفته ایم همان سازید و اندیشه زیاد نکند
 من رفتم و آنچه بختم در تغاری بزرگ ریختم و کاسه کاسه و طبق طبق ازان طعام پرسم کرده و بیرون
 میفرستادم تا تمام هر دو صنفه و سخن سرپر کارها و طبقاتی تملج شد و از خانهای همسایگان و سرایهای اهل
 محله کاسها و طبقهای خالی بعاریت آوردند و جمع حاضران در درون و بیرون سیر طعام خوردند و بخانههای
 صاحبان کاسها و طبقها نیز طعام رفت و این کرامتی بود ظاهر که اکثر مردم حاضر بران مطلع شدند و همه رحمت
 عقیده ایشان بان حضرت زیاده شد و قتی حضرت ایشان متوجه تا شکند بوده اند و اول فصل بهار بوده است
 یگانه روز بلب آب پرک رسیده اند و شب هنگام در منزل مخلصه که نزدیک بلب آب بوده نزول نموده اند
 آن مخلص حکایت کرده است که چون شب یگانه شد و وقت خواب رسید حضرت ایشان مرا گفتند تو با ما درین
 خانه خواب کن و من در آن خانه دورترین جانی از حضرت ایشان اختیار کردم و حضرت ایشان بخواب
 رفتند غیم بشی بود که گفته فلانی در خوابی یا بیدار گفتم بیدار فرمودند زود باش و هر متاعی که درین خانه است
 بیرون آر و خوب جمع بیرون رفتند و هر که در آن حوالی و نواحی خفته بود او را بیدار کرده بمبالغه تمام گفتند که زود
 رخت و مرا کب خود را از عقب من بیارید و خود قریب تیر پرتابی ازان منزل دور شدند و بر بلند می قرار
 گرفتند و فقیر با سایر اصحاب و خدام بنا بر حسن ظنی که بحضرت ایشان داشتیم خود را بتعمیل هر چه تا متر یا مرکب
 و آنچه بحضرت ایشان رسانیدیم و بعضی مردم که تردد خاطر می داشتند متحیر و متعجب بودند که چه قصه است که حضرت
 ایشان درین دل شب خواب اصحاب را بر هم زدند و جمعی در خاستن اهلانی و کسالتی ورزیدند بیکبار دیدند
 که سیله عظیم در رسید که در آن مدت کسی از اهل آن دیار بان عظمت سیله ندیده بود و شنیده و آن خانه
 که حضرت ایشان در آنجا خواب کرده بودند غرق آب شد و هر کس که متاعی که بسبب اهل کسالت
 مردم مانده بود مجموع آنها آب برد و بے مردم را آب در بود و بخت بسیار از غرق شدن و مردن حذر
 یافتند و در آن سرزمین نسیل ویرانی عظیم کرد و مشاهده این صورت موجب یقین حاضران شد و بحضرت
 ایشان شیخ عیان ولد شیخ بیان که از طبقه خطیبای گزرون بود و طالب علم متقی از عسراق
 خراسان آمده بود و چند گاه در بهرات اقامت نمود بعد ازان بسمرقند آمد و مدت یکسال و چند ماه

از آن شب یگانه

از آن روز

بشرف آستان بوسی حضرت ایشان مشرف بود وی میگفت که در ایام بهار حضرت ایشان میل تا شکنند فرمودند
 و مرا نیز رخصت دادند که در ملازمت رستم چون بکنار آب پرک رسیدند غسل طغیان آب بود اصحاب
 سلا از فی بستند و بران نشستند و یک از آب می گذشتند حضرت ایشان نیز یک سل اختیار کردند
 و بران سوار شدند و مرا نیز با خود را بران سل نشانند و روان شدند چون بمیان رود
 و تنهای آب رسیدیم ناگاه بندهای سل سست شده از یکدیگر گسخت و دیدیم که بندها را آب برزد و آن
 پنهای برهم بسته از هم باز شدن گرفت و هم عظیم از هم غرق شدن بر من مستولی شد و مضطرب
 گشتم چه شناوری نمیدانستم و آب عظیم تند میرفت و تا کنار آب یک تیر پرتاب راه بود و حضرت ایشان
 فارغ البالی بودند و هیچ تردیدی نمودند چون اضطراب مراد دیدند یکبار کلمه مبارک **اللهم انزل**
 بر زبان مبارک را نازل چنانچه من بر خود بلرزیدم بعد از این حال دیدیم که آن نیما تمام فراموشی آمدن گرفت و دست
 و محکم شد بهتر از آن که در اول بود تا وقتیکه کنار آب رسیدیم حضرت ایشان مرا گفتند خیز و برآئی من هستی
 کردم و خود را بر کنار آب گرفتم و نظاره میکردم که حضرت ایشان تکبیر تمام بر بالای آن سل راست ایستادند
 پس قدم بر کنار آب نهادند پای برداشتن آن حضرت از سل همان بود و جدا شدن نیما از یکدیگر همان
 عزیزت از علمای متقی مولانا محمد بن مولانا سیف الدین تام که نسبت قرابت بمولانا نظام الدین شیب
 داشتند و راقم این حروف در مبرات همسایه ایشان بود و گاه گاه از ایشان استفادہ علوم می نمود
 یکبار در ماه رمضان بیمار شده بود و ضعف عظیم یافته بشنا که ایشان را ازین پهلو بران پهلو گشتن بی
 مددگار میسر نمی شد و اولاد و اصحاب و تلامذہ از حیات ایشان قطع طمع کرده بودند و مقام تریب
 کفن و تابوت شده تا روزی که ضعف ایشان بغایت رسیده بوده است و صعوبت مرض ایشان بنهایت
 آنجا رسیده و اتفاقاً آن روز جمعه بوده است و بعض اولاد مسجد جامع رفته بوده اند و بعضی با سبابه تمیز و کفین
 قیام نموده و کس از متعلقان در پی شغلی بوده تا وقت استراحت شده ناگاه درین محل کسی در سراب کوفته چون
 مردی حاضر نبوده کنیز کے از خادمان به پس در آمده و جوانی دیده سُرخ روی و سُرخ موی بلند بالا به صورت
 سپاهیان که از اسپ فرود آمده بوده است با سر روی گرد آلود گفته است که از راه دور و دراز بیایدت
 خدمت مولانا آمده ام کنیزک ویرا در آورده است و پیش اسپ وی رفته مولانا چشم باز کرده اند و جوانی
 دیده اند که آثار غم از بشیره وی ظاهر بوده است با شارت پر سیده اند که چه کسی و از کجا میری وی گفته است من از بلا زمان

بیشتر

حضرت خواجہ عبید اللہ شام و حضرت ایشان مرا بیادت شما فرستاده اند و بشارت صحت داده و من کا زیادہ اور
در سمرقند با حضرت ایشان گفتم لادہ ام و مقرر چنانست کہ نماز شام ہم آنجا گزارم و در ملازمت حضرت ایشان
افطار کنم خدمت مولوی کہ از وی آن سخن شنیدہ انفی کمال در خود قوی و کیفیتی احساس کرده اند بی سرو کار
بر فرانش خود باز نشسته اند و آن جوان دست فراز کرده و مقداری شربت بر لب طاق بودہ فرود آورده
و یک پیالہ شربت ساخته و بخورد ایشان دادہ بعد از ان وداع کردہ بیرون رفتہ است و اسپ خود سوار
شدہ تندراندہ است و غائب گشتہ دور وقت ملاقات و مقالات آن جوان سپاہی بخدمت مولوی والدہ
فرزند ان در خانہ کہ متصل باین خانہ بودہ است آن گفت و گوی را می شنودہ چون آن جوان رفتہ است
و بی پیش ایشان در آمدہ ایشان را بصحت و قوت تمام بر فرانش نشسته یافتہ و ظرف شربت پیش ایشان
بر زمین دیدہ و توجہ گشتہ و صورت حال پرسیدہ ایشان قصہ را باز گفتہ اند و نماز دیگر آن روز را بر پا
گذراوند و بعد از دو روز بصحت کامل برخاستند و بسردس و افتادہ رفتند نزد نیزی از اصحاب حضرت ایشان
کہ در ہرات می بود این قصہ را از فقیر شنودہ فرمود و شخصے باین نشانی کہ خدمت مولوی میگویند در میان ہر کار
داران حضرت ایشان دیدہ ام لیکن وی ہمیشہ بکفایت مہمات دنیوی آن حضرت مشغول می باشد و سچکس
بوی گمان مثل این حالتی ندارد در کرت اولی کہ این فقیر بفرانقت خواجہ کلان ولد ہر گوار حضرت مولانا
سعد الدین قدس سرہ در ولایت قرشی شرف آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد و چند گاہ بسعاد
خدمت و ملازمت خدام آن حضرت مستعد بود ا حیاناً در خلال مجالس بفقیر خطاب میکرد کہ
چرا بخراسان نمیروی رو کہ مادر و پدر تو مرا تشویش میدہند و من ازین خطاب در خجالت و انعزال
می بودم تا وقتیکہ خدمت خواجہ کلان را اجازت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز بمراجعت و
ملازمت والدین امر کردند و فرمودند کہ نزد بخراسان رو کہ مادر و پدر تو را بسیار تشویش میدہند و این
سخن را مکرر فرمودند بنا بر امر آن حضرت بموافقت خواجہ از سمرقند متوجہ بخاراشدم و ایشان روزی چند
آنجا مکث فرمودند و فقیر بجهت اتمثال فرہان زود متوجہ بخراسان گشتم و چون بخدمت والدین رسیدم
سخن آنحضرت کہ بکرات و مرات فرمودہ بودند کہ فلان بخراسان رو کہ مادر و پدر تو مرا تشویش میدہند
عرض کردم در سچم نگرہیستند و بسیار گریستند و گفتند شانی راست است زیرا کہ ما بعد از ہر نماز فرزند بخضرت
ایشان متوجہ می شدیم و بگریہ و زاری ترا از ان حضرت می طلبیدیم و می گفتیم یا حضرت خواجہ فرزند ما را بما

۱۰۰

باز فرست و در کثرت ثانیه که احرام آن حریم اکرام بسته شد بگریه و زاری از والدین التماس کردم که دیگر مرا
 از حضرت ایشان طلبید و بان حضرت باز گذارید چون بشرف آستان بوسی فائز شدم در آن مدت ملازمت سرگز
 دیگر آن عبارت بر زبان مبارک نیاوردند و بر فتن خراسان اشارت نکردند عزیزین از مخلصان و محبان
 حضرت ایشان نقلی کرده است که چهار ماه در سمرقند غلامی از من غائب شده بود و از نیای بهان یک غلام
 داشتم در حوالی و نواحی سمرقند جانی نماند که به کرات و مرآت آنجا رفتم و جست و جوی نکردم هر چند سعی می نمودم و
 کوه و صحرا می پیوادم از وی هیچ اثر و خبر نمی یافتم بغایت متحیر و بیچاره شدم که دست و پای من آن غلام بود و بوسه
 احتیاج تمام داشتم بسراسیمه داری گشتم ناگاه در صحرائی حضرت ایشان سواره پیش آمدند و مجھے از اصحاب و
 موالی در ملازمت حضرت ایشان بودند من از غایت اضطراب و اضطراب پیش رفتم و عنان اسب آن حضرت
 گرفته به نیاز مندی هر چه تمامتر واقع سرور کم خود را عرض کردم و گفتم گره بسته مرا حضرت شما خواهید کشود فرمودند
 ما مرم و به قانیم ما اینهارا چه میدانیم می باید طلبیدن تا یافته شود من همچنان ابرام و اکلح میگردم و تضرع و زاری
 می نمودم و از غایت بی طاقتی غلام خود را از حضرت ایشان می طلبیدم بواسطه آنکه شنیده بودم که اولیا و اولاد
 مثل این تصرفات می باشد که از غایب خبر میدهند بلکه احضار غایب میکنند هر چند حضرت ایشان این معنی را
 از خود و روداشتم من عنان اسب حضرت ایشان را نگذاشتم چون آن حضرت را بجد لجا و ساخته بودم چاره
 ندیدند بکف سکوت کردند پس فرمودند درین دهه که می نماید هیچ طلبیده گفتم بار بار رفته ام و طلب کرده ام و محروم
 برگشته فرمودند باز طلب که خواهی یافت و اسب خود را تندر اندازند و من روی بان ده نهادم چون بکناره ده
 رسیدم غلام را دیدم که سبوی پر آب کرده پیش خود نهاده است و متحیر و متفکر بر جان خشک ایستاده چون چشم من
 بروی افتاد بی اختیار فریاد کردم و گفتم های غلام درین مدت کجا بودی گفت من که از خانه شما بیرون آمدم شخصی مرا
 بدر اهی داد و بخوارزم برد و کسے فروخت و من در خدمت دی می بودم تا امروز آنکس را همانی رسیده بود
 مرا گفت سبوی پر آب کن که طعای سازیم من سبوی برداشته بلب آرتم و پر آب کردم چون از آب بر آوردم خود را
 اینجا حاضر دیدم و از غایت حیرت و دهشت بر جای خشک فرو مانده ام نمیدانم که این صورت به بیداری می بینم
 یا بخواب من داشتم که این تصرفی است که از حضرت ایشان بظهور آمده است از مشاهده این حال وقت من گشت
 غلام را فی الفور آزاد کردم روی بحضرت ایشان آوردم و این صورت باعث پیوستگی من شد بحضرت ایشان اگر چه حضرت
 ایشان بنا بر نفع شدن سلاطین و فتوی دادن ایام دین از فتن سفر حج را ممنوع بودند و بحسب ظاهر حکمین شریفین از راه
 قاف

و کرامت نرسیده بودند لیکن خدمت میر عبدالوهاب شیخ الاسلام عراق بکرات و مرآت نقل میکردند که در یک ملازمت
 حضرت شیخ عبدالمعطی که بعد حضرت قطب العارفین شیخ عبدالکبیر بمحیی قدس سره که مقتدای اهل حرم بودند و
 مرجع طالبان علم شریعت و طریقت میرسیدم روزی بتقریبی از مناقب و شمائل حضرت ایشان شمه به شیخ
 عبدالمعطی در میان آوردم فرمودند حاجت بتعریف و توصیف نیست من اینجا با حضرت ایشان صحبت بسیار
 داشته‌ام و ملازمت نیز کرده‌ام و ایستادند و چندان از شمائل و خصائص حضرت ایشان بیان کردند که بآن
 می‌بایست که سالها بآن حضرت مصاحبت کرده اند و بعضی عدول ثقات از حضرت مولانا زاده فرماتی که مرید
 خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه بوده و بعد از وفات خدمت مولانا ملازمت حضرت ایشان بسیار میکرد
 نقل کردند که وی فرموده است که روزی در ملازمت حضرت ایشان از دیه‌بندی سیر فتم و اتفاقاً فصل زمستان
 بود و فایت کوتاهی روز در راه ناز عصر گذاریم و روز بغایت بیگانه شده بود و آفتاب روی بزرگی آورده
 و تا منزل که هنوز دو شرعی راه مانده بود و در آن صبح نپایی و آرامگاهی نبود بخاطر گذرانیدم که روز بغایت
 بیگانه است و راه مخوف و هواسرد و مسافت بسیار در پیش حالی چون خواب بود حضرت ایشان تذمیر اند چون
 این خاطر تکرار یافت و غلبه کرد روی باز پس کرده فرمودند مترسید و تردد بخاطر راه مدید و زود برانید می‌تواند بود که هنوز
 آفتاب تمام غروب نکرده باشد که بقصد رسم این فرمودند و تا زیانه بر اسپ زدند و تندتر راندن گرفتند و مانیر و عقب
 حضرت ایشان تذمیر اندیم و هر زمان در جرم خورشید می‌نگریستم میدیدم که همچنان برکنار افق ایستاده است
 و ایچگونه غروب و افول ندارد بآن می‌مانست که مگر ویرا بر افق میخ دوز کرده اند تا وقتیکه بدیوار پاره‌های
 آن ده رسیدیم درین وقت بیکبار آفتاب چنان غائب شد که هیچ اثری از حرمت و بیاض شفق که بعد از غروب
 می‌باشد باقی نماند و عالم بیکبار تاریک شد بمشابه که رویت الوان و اشکال مکن نبود حیرت و هیبت بر من غالب
 شد و یقین دانستم که آن تصرفی بود که حضرت ایشان نمودند آخر بی طاقت شدم اسپ بر اینچشم و نزدیک
 حضرت ایشان راندم و گفتم خواجه حسته سد بفرمائید که این چه سر بود که مشاهده نمودیم فرمودند که این یکی از شعبه‌های طریقت است
 فصل سوم در ذکر کرامات و مقامات که اولاد و کسل اصحاب ائمه حضرت مشاهده نمود
 و نقل فرموده و در ایراد هر نقلی شمه از احوال ناقل بسبیل اجمال مذکور خواهد شد

حضرت خواجه کلان خواجه رحمه الله تعالی فرزند نخستین حضرت ایشان بودند و آراسته بانوارح و اصناف علوم
 ظاهری و باطنی و دانشمند و مجرب بودند در علوم نقلی و عقلی در بجا کمال داشتند و در حقائق علوم کتاب و سنت بروحی

در کمال از بخارا کمان خواند رفته است و ششمار دارند

دقیق النظر و مدید البصر بودند که هیچ دقیقه از نظر حقیقت من ایشان پوشیده نمی گشت و با وجود تحریر علوم ظاهری از نسبت باطنی حضرت ایشان بغایت بهره مند بودند و بعضی میگویند که بر ملازمت حضرت ایشان ملازمت کرده بودند از تصرفات و خوارق عادات ایشان حکایت میفرمودند حضرت ایشان خدمت خواجگان را تعظیم و توقیر بسیار میکردند زیاده از آنکه پدران نسبت بفرزندان بجا آرند روزی در محله خواجگشیرستان افتاد که حضرت ایشان در محوطه ملایان در حجره بودند فوطه شیر و شکر بسته و بی تکلف تر نشسته و بعضی از خواص اصحاب و خدام در ملازمت بودند ناگاه کسی خبر آورد که خدمت خواجگان می آیند ایشان در آن اوقات در ورکین می بودند که ده خاصه ایشان بود و از شهر تا آنجا دو شرمی راه بود و در هر دو سه ماه یکبار ملازمت حضرت ایشان می آمدند بنا بر تقاری که میان ایشان و خدمت خواجگ محلی آباد خرد و تر واقع بود چون حضرت ایشان شنیدند که خواجگان می آیند فرمودند که دستار و فرجی و موزه مرا بسیار بید پس فوطه را از سر مبارک برداشتم و دستار بستند و موزه پوشیدند و فرجی در بر کردند و برخاستند و چند قدم با استقبال خواجگان پیش رفتند پس خواجگ را بچه در آورده نزدیک بخود بر همه اصحاب مقدم نشانند و جمعی از علما و موالی سمرقند نیز همراه خواجگ آمدند بعد از آنکه زمانی که سکوت کردند حضرت ایشان خواجگان را گفتند سخن گوئید و فائده فرمائید خواجگان خواهی که شرح کردند حضرت ایشان تفسیر قاضی را بر داشتند و بکشانند و در آیتی آغاز گفتگوی کردند و خواجگان در آن آیت بسی اقوال علماء ظاهر و حقائق اهل باطن گفتند چنانچه همه دانشمندان حاضر از استحضار و تبحر ایشان متحیر شدند بعد از آن خوانندگی آنان آوردند و چون فارغ شدن بعد از آنکه خواجگان برخاستند و حضرت ایشان چند گام بمشایخ پیش نهادند بعد از آن نشستند و موزه کردند و فوطه بستر روزی حضرت ایشان از محله خواجگ کفشیر عزیمت پرستش خواجگان فرموده متوجه جانب ورکین شدند و فقیر زیاده و تنها از عقب روان شد و راه گم کرده سرگردانها کشید و آن شب در راه با نذر روز دیگر بوزمین رسید حضرت ایشان به دبی دیگر تشریف برده بودند لیکن آنجا بشرف ملازمت خواجگان رسیدند و ایشان پیش از آن نام فقیر را شنیده بودند و بعضی مصنفات والد را علیه الرحمه دیده چون فقیر را شناختند التفات بسیار کرده از احوال والد چیزی پرسیدند و فرمودند که شنیده ام که نفس او را تاثیر تمام است در نفوس خواص و عوام و در دقائق تفسیر و حقائق تاویل بنظیر و بی عدیل است بعد از آن سخنان در میان آمد تقریبی در آیت یا نار کونی بزرگ و سلیمان علی الهامیم شروع کردند و اقوال علماء ظاهر و باطن بسیار گفتند و تاویل حکما را که میگویند مراد از

پدران

شجاعت

تفاهات

التفاهات

نار آتش غضب فرو بود و برد آن اظهار نامه غضب آورد کرد و هم بمقدمات معقوله ایشان ایشان کردند
 که آن نار غضبی بود که برودت عارض ماهیت آن شد و در اثنای این معنی چندان سخنان و قنوق و اقوال
 اهل تحقیق بیان کردند که اگر کسی آنرا قید کردی در آن باب رساله تو انستی تو شستن بعد از آن فقیر را شسته باند
 نگاه داشتند و جز بوقت خواب تنها نگذاشتند و در آن ایام و لیالی بحسب ظاهر و باطن التفات می نمودند
 و عنایات می فرمودند و در خلوات بشر الطلازمت و آداب صحبت محضت ایشان اشارت می کردند
 و از ذائق طریقه این طائفه علیهم نکات بر زبان می آوردند بعد از سه روز فقیر را رخصت دادند و سواره بکل
 خوابه کفشیر یا ز فرستادند و ایشان در ظهور شاه شجرت خان استیلائی از یک بسم قند بجانب اندر جان فرار نمودند
 و آنجا رحلت بدرالقرار فرمودند پس از آن ایشان را از جانب تاشکند آوردند در هزاره انوار حضرت
 شیخ ابوبکر تفال شاشی قدس سره نزدیک مرقد حضرت مولانا نظام الدین خاموش دفن کردند خدمت خواججه
 کلان می فرمودند که در مبادی حال که حضرت ایشان در تاشکند می بوده اند وقتی آنرا اوقات علمه فقیر خواسته اند که
 ضعیفه را که انافر که در همسایگی ایشان بیمار بوده عیادت کنند حضرت ایشان فرمودند که عیادت حاجت نیست
 و مانع شده اند بعد از آن بجانب فرکت رفته اند که فقیر بعد از رفتن حضرت ایشان بدو سه روز قصد عیادت
 آن مریضه کرده اند و با خود گفته که حضرت ایشان بفرکت رفته اند بخطر روم و بیمار پرستشی کنم و صلوات رحم
 بجای آرم چون قدم از خانه بیرون نهاده اند حضرت ایشان را دیده اند که سوار پیدا شده اند و فرموده اند که عیادت
 می رود بر گردیدنی ترسید که شما نیز بیمار شوید و شمارا عیادت باید کرد ایشان برگشته اند و چون پای در خانه
 نهاده اند بیمار شده اند و بهتپ محرق بر بستر افتاده بعد از چند روز که حضرت ایشان از فرکت مراجعت
 کرده اند بعیادت علمه فقیر آمده اند و فرمودند که چرا با دید بیمار پرسیدن و بیمار شدن هم خدمت خواججه کلان
 فرمودند که من از نساء عارفان بودم و بواسطه التفات حضرت ایشان بدرجات عالیات رسیده
 بودم گاه گاه از حضرت ایشان نقلها می کردند میگفتند که حضرت ایشان در جوانیها در تاشکند بودند هر گاه که
 حضرت ایشان را قبضه عارض شدی مگر از خانه بیرون می آمدند و باز درون می رفتند و هر بار که خانه
 در می آمد بطریق خلج و لبس در صورتی دیگر ظاهر می شدند اگر فرساده بار در آمدندی هر بار بصورت دیگر می آمدند
 چنانچه فضایی در حرم بودند از شکل بیگانه بعلاط افتاده فریاد میکردند حضرت ایشان خلج آن صورت
 کرده تبسم می نمودند و آن قبض مرتفع می شد و این صفت خلج و لبس از حضرت ایشان اکثر در حالت قبض

جایگاه

مکتب

بعد از فوت حضرت خواججه کلان را باقی شکند آوردند و در چهار خانه انوار شیخ ابوبکر تفال شاشی را در میان و باقی نمودند

✓

✓

مشاهده می افتاد و از جمله خلع و لبس آنحضرت است آنچه حضرت محمد و می مولانا ابوالدین عبدالرحمن اجماعی
 قدس الله سره السامی در نفحات الانس نوشته اند که جناب ارشاد بآبی خواجہ ناصر الدین خواجہ عبید اللہ
 اوامر اللہ تعالیٰ ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین فرمودند که چون صحبت حضرت مولانا یعقوب چرخ
 علیه الرحمة رسیدم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی بود و مشابہ آنچه موجب نفرت طبیعت می باشد
 و با من در لباس سیاست و درشت گوئی ظاهر شدند و چندان سیاست نمودند و درشت گفتند که نزدیک
 بود که باطن من از ایشان منقطع شود و مرا لباس تمام حاصل گرد و بسیار محزون و مغموم شدم بار دیگر
 که بمجلس شریف ایشان رسیدم بر من بصورت محبوبی ظاهر شدند که هرگز هیچ کس را چنان محبوب
 ندیده بودم و با من لطف بسیار نمودند و درین وقت که حضرت خواجہ این سخن میفرمودند در نظر این فقیر
 بصورت عزیز می برآمدند که مراراً بطه ارادت و محبت تمام نسبت وی و چند گاه بود که از دنیا رفته بود
 و فی الحال خلع آن صورت کردیم و تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد
 بعد از آن از بعضی همراهان شنیدیم که وی همان مشابہ کرده بود و عقیده این فقیر آنست که آن خلع و لبس
 بشعور و اختیار ایشان بود اثبات آن معنی یا که از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند راقم این آخرون خدمت
 مولانا حاجی مزارعی و حافظ اسمعیل روحی که هر دو از اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند شنید
 که گفتند ما آن روز همراه حضرت مولانا نوار الدین عبدالرحمن بودیم آن خلع و لبس را از حضرت ایشان
 مشاهده نمودیم که بصورت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بر می آمدند و این صورت در هرات واقع شده
 بوده است از لب جوی انجیل در منزل سید قناد در زمان سلطان ابوسعید میرزا خدمت خواجہ
 کلان علیه الرحمة میفرمودند که در آن تاریخ که حضرت ایشان هنوز بالتماس میرزا سلطان ابوسعید
 از تاشکند بکویچ سمرقند نیامده بودند یکی از خدام حضرت ایشان بسم قند میرفته ویرا گفته اند از آنجا
 بجهت ما چند قوتی غسل مصفا بیاوردی در سمرقند قوتی تاشکند آشفیده به غسل کرده است و سرای
 آنرا سختیان گرفته مهر کرده برداشته روان شده اتفاقاً در بازار سمرقند بهی یک زمان بر در دکان
 بزاری نشسته است و قوتی تاشکند خود نهاده ناگاه زن جمیله است آشنای آن بزاز بوده آنجا پیدا شد
 در کنار آن دکان نشسته و آن بزاز گفتگوی کرده و آن خادم دوسه نظر حرام ناشایست بجانب وی انداخت
 بعد از آن صرف نظر کرده و قوتی تاشکند از پیش او برداشته و تاشکند آورده چون بمنازل حضرت

از طایفه مزارعی زجاجی

ایشان رسیده آن حضرت بصحرارفته بوده اند آن قوتیهارا محفوظ کرده و خواسته که از عقب رود ناگاه آنحضرت رسیده اند وی آن قوتیهارا پیش آورده چون نظر مبارک حضرت ایشان بروی افتاده در غضب شده اند و فرموده که ازین قوتیها بوی شراب می آید نسبت بوی تند شده فرموده اند که ای بی سعادت من از تو غسل طلبیدم تو از برای من شراب می آری وی گفته که من غسل آورده ام سر بر قوتی را کشاده اند پر شراب بوده است پوشیده نماند که حضرت خواجہ کلان داماد حضرت سید تقی الدین محمد کرمانی بوده اند و ایشان بر از صلابت حضرت سید سرپسرو و صلبیه بوده خواجہ نظام الدین عبدالهادی و خواجہ خاوند محمود و خواجہ عبدالحق نظام الله ظلال افضل و حضرت خواجہ کلان بعد از وفات صلبیه حضرت سید نسبت دیگر خواجہ محمد نظام که از اولاد صاحب پدایه بودند واقع شده بود و از صلبیه وی سرپسرو و صلبیه داشتند پس از آن خواجہ عبدالعلیم و خواجہ عبدالشہید و خواجہ ابو الفیض و نیز حضرت خواجہ رابک پس دیگر بود و خواجہ محمد نظام

از ترکیه فاضل از خواجہ نظام الدین که مبارک خرد خواجہ نظام الدین

حضرت خواجہ محمد کبیری رحیم الله

فرزند دوم حضرت ایشان بودند و بغایت محبوب و مقبول آن حضرت چنانچه در آخر حیات حضرت ایشان خواجہ را قائم مقام خود ساختند و تولیت مزار فاکن الاوار خود را بایشان تفویض فرمودند بر گاه که خدمت خواجہ مجلس حضرت ایشان حاضر شدند ای آنحضرت معارف و حقائق بسیار گفتندی و در آن سخنان مخاطب خدمت خواجہ بودند بآنکه اصحاب کبار ایشان از علما و عرفا حاضر می بودند حضرت محدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره السامی خدمت خواجہ محمد کبیری را بغایت معتقد بودند و تعریف می فرمودند روزی میگفتند که خدمت خواجہ محمد کبیری بطریق خواجگان قدس الله ارواحهم مناسبت تمام دارد نسبت به خدمت خواجہ کلان خواجہ غالب است و نسبت جذب بر خواجہ محمد کبیری در آن ایام که خواجہ محمد کبیری به بهرات شریف آورده بودند روزی فرمودند که بیدین مولانا محمود جی می رویم تو نیز همراه باش در ملازمت ایشان رفیق و خدمت مولانا بآداب و تعظیم هر چه تمام تر از منزلی که متصل مسجد جامع داشتند بیرون آمدند و خدمت خواجہ را در یافتند و بمنزل در آوردند و صحبت گرم داشتند و از اول تا آخر آن مجلس بسکوت گذشت روز دیگر خدمت مولانا رفیق فرمودند فلان این چه لطافت و حسن استعداد است که خدمت خواجہ دارند و بیرون که صحبت داشتند چنان شیفته لطف نسبت ایشان بشدم که نزدیک بود که فریاد از نهاد من بر آید این سخن را از ایشان بخد خواجہ عرض کردم خوشدل شدند و فرمودند که من وی در صحبت مولانا تقی خود و اثبات ایشان کردم هر چه

Marfat.com

از من دیده اند از خود دیده اند خدمت خواجہ بعد از وفات حضرت ایشان بر سر مزار فائز الانوار آنحضرت
 بطریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم مشغولی عظیم داشتند و خاطر شریف بر نسبت جمیعت این عزیزان
 می گماشتند و چند سال وظیفہ ایشان آن بود کہ چون نماز ختم بجاعت میلداروند فوط کم بایستی شش ندعی
 بر کمر محکم می پیچیدند و در مقابلہ قبر مبارک حضرت ایشان دوزانو براقیہ می نشستند بر وجهی کہ جوارح
 ایشان از حرکات فضولی محفوظ می بود و جز نماز تہجد بر نمی خاستہ لاجرم اصحاب از آثار نسبت ایشان
 در صحبت همان جمیعت حضرت ایشان بازمی یافتند و بغایت متاثر میشدند یکی از اہالی حرا سمان کہ بچواندن
 خواجگان قدس اللہ ارواحہم ارادت و اخلاص تمام داشت بعد از وفات حضرت ایشان بستر قدر رفتہ بود
 وی میفرمود در محله خواجہ کشتیر بر سر مزار حضرت ایشان بکازمت خواجہ محمد کچی بسیار میرسیدم و در صحبت ایشان
 حضور تمام می یافتم تا روزی بدرخانہ ایشان رفتم و ایشان در حرم بودند در آن بدکا پنجم ششم و غنظ
 ایشان می بودم درین اثنا کاظم افتاد کہ حضرت ایشان گاہ گاہ در باطن مستعدان تصرف میکردہ اند
 و ایشان را بعالم و بخودی و بی شعوری میرسانیدہ آیا خدمت خواجہ تصرف ندانند یا قابلی نیست کہ خاطر
 بر جمیعت وی گمازند درین اندیشہ افتادم و این خاطر بر من غلبہ کرد ناگاہ خواجہ بیرون آمدند و نزدیک
 من نشستند و زمانی سکوت کردند بعد از آن فرمودند کہ ارباب تصرف بر انواع اند بعضی مازون و
 مختار اند کہ باذن حق سبحانہ و با اختیار خود ہر گاہ خواهند در باطن ہر کہ خواهند تصرف کنند و او را بقام فنا
 و بخودی رسانند و بعضی دیگر از آن قبیل اند کہ با وجود نوت و خیر بام غیبی تصرف نکنند و تا از پیشگاہ مامور نشوند
 بکسی توجہ نکنند و بعضی دیگر آنچنان اند کہ گاہ گاہ صفتہ و حالت بر ایشان غالب شود کہ در غلبہ آن حال
 وقتی کہ مغلوب باشند در باطن مریدان تصرف کنند و از حال خود ایشان را متاثر سازند پس کسی کہ مختار
 بود و نہ مازون و نہ ماسور و نہ مغلوب از چشم تصرف نباید داشت و درین گفتن اتفاق کردند کہ مرا گفتے
 دست داد کہ بخود شدم و بی شعور افتادم و از خود و غیر خود و اہل شدم و این بخودی خیلے برداشت بعد
 از آنکہ بشعور آمدم و چشم کشادم دیدم کہ بران دکا پنج بربیک پہلو غلطیدم و خدمت خواجہ چشم پوشیدہ
 مراقب نشستہ اند فی الحال باز نشستم و مراقب حاصل شد با کہ خدمت خواجہ از ارباب تصرف بودہ اند
 خدمت خواجہ بغایت غیور و سنجوی بودند و از غایت محبت بر حضرت ایشان غیرت عظیم داشتند گاہی کہ
 مجلس آن حضرت در می آمدند اصحاب از ترس ایشان صحبت را بازمی گذاشتند زیرا کہ بعضی از خواجہ لہذا

خزروه بودند خواهی مسکرت از غیرت اصحاب ترک صحبت و ملازمت حضرت ایشان کرده و مجلس را باز گذاشته
 متوجه سفر حجاز شده اند در کثرت اولی تا بخارار رفته اند و کثرت ثانیه تا هرات و کثرت ثالثه تا یزد لیکن هر بار که خواهم
 سفر اختیار کرده اند حضرت ایشان بقوت جاوید و توجیه باطن خواهم را هم از راه بگردانیده اند روزی خواهم
 در قرشی بعد از نماز پیشین بحضرت ایشان خلوتی ساخته بوده اند و عرض احوال باطنی خود می نمودند
 و آنحضرت التفاتهای فرموده اند و صحبت بغایت گرم میگذاشته و اصحاب در بیرون بوده اند تا وقت عصر
 در آمده و موذن ازین خلوت و صحبت خبر ندانسته در اول وقت بانگ نماز داده و حضرت ایشان بطهارت
 برخاسته اند و بعضی سخنان با تمام نارسیده نیم کاره مانده است و خواهم گمان برده اند که مگر اصحاب غیرت
 کرده و رشک آورده موذن را عن قصد بران دانسته اند که زود تر بانگ نماز گوید و صحبت را بر هم زنند
 و غضب بر همه تمام بر بیرون آمده اند و اصحاب را گفته که اینک رفته و حضرت ایشان را بشما گذاشتم
 تا بی مزاحمت من بفرمانت صحبت دارید و همان مخطبی آنکه از حضرت ایشان رخصت سفر جویند
 سوار شده بر غزیمت سفر حجاز روی بخراسان نهاده اند چنانچه بعد از فرصتی خادمان و متعلقان ایشان
 واقف شده قطارهای شتر و اشتر و اسباب سفر ترتیب داده و تعبیل از عقب رفته اند و در لب آب امویه
 بخدایت خواهم طحی شده اند چون خواهم از قرشی دران یگانه روز روان شده اند در میان اصحاب
 شور و غوغا افتاده و آن قصه را بحضرت ایشان عرض کرده اند و آن حضرت از رفتن خواهم متاثر شده اند
 و قاصدی را بر سبیل تعبیل بخراسان فرستاده اند پیش حضرت مخدومی مولانا عبد الرحمن الجبامی قدس سره
 سره السامی که اگر توانند خواهم را برگردانند و چون خواهم بهرات آمدند بر سر مزار حضرت مولانا سعد الدین
 قدس سره در منزل خواهم ابو البرکة و نزول کردند و حضرت مخدومی مقدمات برگشتن بحسن عبارت و لطف
 ستعارت در میان آوردند و خواهم از روی ادب و تواضع گفتند که غزیمت این سفر چنان در خاطر
 همیم یافته که برون آن قادر نیستم و دیگر حضرت مخدومی هیچ نگفتند و قاصد حضرت ایشان مالوس برگشت
 خواهم بعد از هفت بجانب یزد متوجه شدند و چون بیزر رسیدند اند هر بار که از آنجا قصد رفتن میکردند
 نشان راتپ محرق میگرفتند و چون نسخ غزیمت میکردند اندق الفور تپ مفارقت میکردند و آخر دانسته اند که
 حضرت ایشان نمیکند از آنکه دران ایام که در یزد مانده بودند اند شب خوابی دیده اند چون بیدار شدند
 دران دل شب با اضطراب تمام بخود و از فرانش بر جسته اند و پای بکفش بر طویل رفته اند و سبب اضطراب را

از بیجا
 از مولانا عبد الرحمن الجبامی

همچنان برهنه سوار شده اند که مجال موزه پوشیدن واسپ زین کردن نداشته اند ملازمان خادمان
 بر جسته پیش رفته اند خواه فرموده اند که موزه واسپ زین کرده از عقب من آرید که حضرت ایشان
 مرا طلبیدند و مجال مکث نیست پس پاشنه بر اسپ برهنه زده اند و تعجیل هر چه تمامتر متوجه خراسان شدند
 و ملازمان و متعلقان بسرعت و استعجال احوال و احوال را در منزل دیگر بخواجه رسانیده اند چون بهرات
 رسیدند مجال توقف نداشتند را قم این حروف نیز در ملازمت و مرافقت ایشان متوجه سمرقند شد
 و آن سفر در اوائل ماه ربیع الآخر سنه ثلاث و تسعین و ثمانمائه بود و بانگه این فقیر اسپ و اشتر را سوار
 پر زور داشت تا چهل و ختران پیش همراهی نتوانست کرد و از جهت آنکه خواجه بغایت بسرعت میرانند
 و اسپ بسیار از ایشان در راه می ماند بارها بخاطر می گذشت که بخی مت خواجه عرض کنم که آن عزیمت
 مصمم حجاز چه بود و این مراجعت بسرعت چیست باز ادب نگاه میداشتم تا خود اظهار کنند چون بکمال ختران
 رسیده شد فرمودند که فلان من بغایت تند میروم و تو از همراهی من تبه شویش می افتی باید که با متعلقان
 من که شتر دارانند بغراغت آئی تا در سمرقند باری و شاید بخاطرت گذرد که آن عزیمت مصمم حجاز چه بود و این
 مراجعت بسرعت چیست حال آنست که شبی در یزد عزم سفر حجاز جزم کردم بخواب دیدم که حضرت ایشان
 آمدند و کفش مرا بجانب سمرقند گردانیدند چون بیدار شدم قلقی و اضطرابی و شوقی و انجذابی بجانب حضرت
 ایشان از باطن خود باز یافتیم که مرانی طاقتی و بی آرام ساخت و مجال مکث و توقف نماندم در آن دل شسته
 از جای جستم و پای بکفش بر سر طویله رفتم و اسپ برهنه سوار شدم و تازان تازان همچنان که مشاوه میکنی روان
 شده ام و التفات حضرت ایشان کند جذبی در کردن جان من افکنده کشان کشان بجانب خود میدوید
 و یقین میدادم که تا بملازمت حضرت ایشان نرسم این قلق و اضطراب تسکین نخواهد یافت این گفته
 تا دریانه بر اسپ زفند و تسدر همان شدند و فقیر همراه جمعی از ملازمان و شتر داران ایشان بعد از سی روز
 در سمرقند بملازمت و اصل شدند خدمت خواجه میفرمودند که بعد از مراجعت از یزد بچند گاه باز مراد اعظمی
 در خاطر افتاد و قوت گرفت بخدمت مولانا سید حسن توسل جستم که برای من رخصت حاصل کرد
 خدمت مولانا بوقت فرصت عرض حال کردند حضرت ایشان پرسیدند که عرض می ازین سفر چیست مولانا
 پرسیدند که این حدیث مرا باعث میشود که حضرت نبی صلی الله علیه و سلم فرموده اند که من زاری
 نکا نماز رنی چیا حضرت ایشان فرمودند که ما را در جواب دادن سه روز مهلت دهید تا بنیم که مصلحت

در شب سوم بخواب دیدم که حضرت بنی صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند من سرور قدم آنحضرت مانند فرمودند
والله خود را طلب تا صحبت داریم من دیدم و حضرت ایشان را تنبیه کردم تا جلیل آمدند و حضرت بنی صلی الله
علیه و سلم ایشان را بر دست راست خود نشانند و من پیش روی ایشان نشستم و سر پیش افکندم
و چشم پوشیدم بعد از خطه سر بر آوردم و نظر کردم حضرت بنی صلی الله علیه و سلم دو تن دیدم و حضرت ایشان
پیدا نبودند هر چند امان نظر کردم میان آن حضرت و ایشان هیچ وجه اقیانوس نشد معلوم نگشتم
که آن حضرت کدام اند و ایشان کدام درین حیرت و در هشتت بیدار شدم و وقت سحر بودنی الحال طهارت
ساختم و بلازمت حضرت ایشان آمدم دیدم که گانه تهجد گذارده اند و مراقب نشسته اند و چشم و چشم
سربارک بر آورده اند و فرمودند که خواهد عرض شما حاصل شد و مراد خود یافتید دیگر را تشویش مدهید پوشیده ام
و دیدار غنیمت است من سر بر قدم مبارک ایشان نهادم و دیگر اشغال آن دواعی را در باطن راه
ندادم هم خواب میفرمودند که حضرت ایشان در طریق رابطه اشارت کرده بودند و وقت در مباهله
آن شغل پیش حضرت ایشان نشسته بودم و جمعی از اصحاب حاضر بودند در خاطر من افتاد که آیا لایحه
بروس مبارک حضرت ایشان باید کرد یا چشم آن حضرت چون بجانب آنحضرت نظر کردم انگشت
شعادت بر میان دو ابروی مبارک خود نهادند معلوم شد که نظر در میان دو ابروی ایشان می باید کرد
بعد از آنکه اصحاب رفتند و خلوت شد بهمان وجه تصریح کردند هم خواب میفرمودند که یک نوبت مراد باطن
تشویشی بود بخاطری بغایت پریشان پیش حضرت ایشان در آمدم و جمعی سر کار دران حساب
میگذازند و گفتگوی ایشان دور دراز گشت و من بغایت ملول و تنگ دل شدم ناگاه چنانچه در نته
بر کنج شک باشد و کس سنگ بران درخت اندازد و همه کنجشکان بیکبار بر پرند و بگریزند مرا کیفی تشد
که باطن من تمام از هجوم خاطر از ان پریشانی که داشتم خلاص و اطمینان حاصل ولی گشت درین حال بجانب
حضرت ایشان نظر کردم دیدم که چشم مبارک آنحضرت بر من است و تیز تیز در من می نگرند پس آهسته چنانکه
من شنیدم و پس فرمودند که این هست و این نیز هست بعد از ان سر کار دران را گفتند نیز دید که بومی کار دارم
چون مردم وقت حضرت ایشان بن تیز شدند و فرمودند باین که کسی را در باطن تشویش باشد برای خاطر وی
کار و بار خود را نتوان گذاشت این نوع چیزها بخاطری باید آورد مبادا محلی افتد که آنجا پدیری و سپری نگیند
سعی دران باید کرد که کسی از دیدن این چیزها سنگدل نشود و در تشویش نیفتد حضرت ایشان در خلوت بخد مت

از کتب

Marfat.com

از شاه بنده

خواجہ محمد یحییٰ علیہ الرحمۃ ذکر حضرت امام ہمام سعید شہید ابی عبد اللہ محمد بن یحییٰ رضی اللہ عنہ بسیار میکرده اند و
از ان حضرت حکایات و اقوال می آورده و میفرموده اند کہ استعداد ترا بر و عاقبت حضرت امام
مناسبه و ملائمتی تمام است و از شرب آن حضرت بخلے و افروختگی خواہی شد بعد از وفات حضرت
ایشان چون شاه بخت خان بر ولایت سمرقند استیلا یافت در او ایل ماه محرم سنہ ۸۰۰ سنہ ۸۰۰ سنہ خدمت
خواجہ را مواخذہ نمودند و مطالبہ کردند و جمیع جہات و اموال و اسباب و املاک ایشان را تصرف نمودند
خدمت خواجہ در ان اوقات میفرموده اند امید میدارم کہ درین ایام عاشورا اثر ان مناسبت کہ حضرت
ایشان بار ہا مرابان بشارت میدادند ظاہر شود در ان ایام خان ایشان را اجازت سفر خراسان داده است
ایشان با اولاد و ازواج و سایر متعلقان و ملازمان متوجہ خراسان شدہ اند در ان وقت جمعی بزرگ
از امراد آفر بک برای تدبیر ناقص خود گذشتن خواجہ و اولاد ایشان را بخراسان صورت ندیدہ اند
بخان عرض کردہ اند کہ روان کریں خواجہ و اولاد او بخراسان مناسب نیست مباد آنجا احوال
فقہ کنند صلاح ملک در ان نمیدانیم ہم اینجا ایشان را بقتل رسانیم خان تجویز این معنی نگردہ و خود را
بآن سخن نیاوردہ و ایشان مبالغہ از حد گذرانیدہ اند و ابرام را بنہایت رسانیدہ چنانکہ خان بیچارہ
و فرمودہ ہر کہ صلاح ملک و دین در انست چنان کہید و در خفیہ اسپے را جواری پر زور از اسبان غلام
خود بخرمی دادہ و وی را نزد خواجہ تعجیل ہرچہ تمام فرستادہ کہ جمعی از امر اقصا شادانند و منع ما ممنوع
نمی شوند اسپے را جواری بقوت فرستادہ ایم کہ ما را بر ان اعتماد تمام است و در ہر شہی اسپے فرسنگ میرود
و ماندگی ندارد باید کہ فی الحال از میان مردم خود بیرون آئید و تنہا سوار شدہ متوجہ خراسان شوید
و خاطر از جانب اولاد و ازواج و متعلقان جمع دارید کہ ما اینجا حامی و راعی ایشانیم و نہ خواہم گذشت
کہ ضرری و اہلنے تا ایشان رسد چون محرم خان اسپے را بخدمت خواجہ رسانیدہ ادا بخار غیرت
و جیتی ایشان می بود تنہا گذشتن اولاد و ازواج و متعلقان را جائز ندانستہ اند بان محرم خان گفتہ اند کہ حضرت
ایشان مراد خلوت ہمیشہ بشارتی میدادہ اند و بشارتی میگردند و من انتظار می برم و امید میدارم کہ انچہ
خیر من است پیش من آید خانرا گوئید کہ شما گرم و احسان نمودید جزا کم است غنا خیر او اسپے خان را با
فرستادہ اند و از براہ کرینہ متوجہ خراسان شدہ تا بقصبہ تاشکند رسیدہ اند کہ نہ فرسنگ از سمرقند دور است
و انشا و براہ کبیریل تعجیل و توجہ میدہدہ اند کہ میرا حیرتی است یقین میدنم کہ اشارت و بشارت حضرت ایشانرا

بود و اثری از آن بطور نیامد یا در ضمن این چه حکمت است تا آنکه بقریه کبریا که از مقامات
 ناشکند است رسیده اند و آن روز پازدیم محرم بوده است ارسال مذکور ناگاه جمع کثیر از قوم اوزبک
 قریب شصت سوار از عقب خواجہ در آن صبح رسیده اند و خواجہ را با دو فرزند بزرگوار ایشان خواجہ محمد ذکریا و خواجہ
 عبدالباقی را بدو شہادت رسانیده اند و سائر اولاد و متعلقان را باز بسم قند گردانیده و جمعی از محسبان
 و مخلصان نعش خواجہ و اولاد ایشان را بجمہ خواجہ کفشی آورده اند و در آن روز در سمرقند از کثرت و اثر دعای
 خواص و عام بخت نماز جنازہ خواجہ و اولاد ایشان قیامتی قائم شدہ بودہ است و بعد از نماز جنازہ جسد
 مبارک خواجہ و اولاد ایشان را در محسوطہ طریان نزد یک بقبر مبارک حضرت ایشان دفن کردہ اند
 رحمہ اللہ رحمۃً واسعۃً نخی مانند کہ حضرت ایشان بعد از وفات والدہ حضرت خواجہ کلان مخدرہ را از اقربا و
 خود بجا لارہ و لاج دس آورده بودہ اند و خدمت خواجہ محمد کچی از وی در وجود آمدہ و خدمت خواجہ را بعد از تایل
 حق تعالی سہ پسر سعادت اثر و وصیہ کرامت فرمودہ بود پسران خواجہ محمد ذکریا خواجہ عبدالباقی و خواجہ
 محمد امین روح اللہ را در اہم سولانا سید حسن رحمہ اللہ تعالیٰ از اعظم اصحاب حضرت ایشان بود و در آن
 سابقان و ملازمان قدیم بعضی خدیویم چنین گفتند کہ در مباومی حال کہ خدمت مولانا خردسال بودہ اند
 و الہ ایشان را در تاشکند مجلس آورده اتفاقاً پیش حضرت ایشان ظرفی غسل حاضر بودہ خدمت
 مولانا متوجہ آن غسل شدہ اند و مشغوف انگشتہ درین اثنا حضرت ایشان از مولانا پرسیدہ اند کہ ای کوہ
 چہ نام داری مولانا گفتہ اند غسل حضرت ایشان مسم کردہ فرمودہ اند کہ این کوہ را قابلیت
 تمام است باین مقدار کہ کام او از غسل شیرین شدہ این مشغوف انیسست کہ نام خود را در یاد غسل
 کم کردہ جز نام غسل بزرگان نمی آید و اگر کام جان او را بچیزی شیرین تر از غسل چاشنی مذکور دانستند
 بر آندہ توجہ و شغف او بآن بغایت قوی خواہد شد پس خدمت مولانا را از والد ایشان گرفتہ اند و بچہ
 ترتیب خود را آورده بکتاب فرستادہ اند تا قرآن و سواد او روان کردہ اند بعد از آن تحصیل علوم بامر
 حضرت ایشان مشغول شدہ اند تا دانشمند متبحر گشتہ و در آن اثنا تصرفات باطنی حضرت ایشان ترتیباً
 یافتہ اند تا بمرتبہ کمال بلکہ بمرتبہ تکمیل و کمال رسیدہ اند از بعضی کاہلہ استماع اقتادہ کہ خدمت مولانا
 سید حسن قوت تمام دارند و تصرف باطن مستعدان لیکن بنا بر مراعات ادب نسبت بحضرت ایشان
 در باطن کسی تصرف نمیکند و خود را در آن مقام نمیدانند بعضی اغزہ نقل کردند کہ چند روزی خدمت مولانا سید

در محوطه ملایان بیمار شده بوده اند حضرت ایشان در آن اثنا از خدمت مولانا قاسم پرسیده اند که
مولانا سید حسن را عیادت کرده اید فرموده اند که فی حضرت ایشان تمذ شده گفته اند شما بروی پرگمان
برده اید آنچه شما گمان برده اید وی ازان برتر است ترا که مولانا قاسمی هنوز پنجاه سال ملازمت وی
می باید کرد از بعضی عزیزان استماع افتاده که روزی حضرت ایشان در حق مولانا سید حسن این عبارت
فرموده اند که مولانا سید حسن در کمالات مضموی از شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره هیچ کم نبود
میان ایشان اینقدر بود که شیخ رکن الدین علاء الدوله شیخ نشدند یعنی بر مسند شیخ نخست و ارشاد
نشستند و مولانا سید حسن شیخ نشدند حضرت ایشان میفرمودند که مولانا رکن الدین خوانی علیه الرحمه
میگفتند که پدایت شیخ بهار الدین عمر و نهایت شیخ رکن الدین علاء الدوله من این سخن را پیش خواهد
فضل العریض ابو الیثی نقل کردم بسیار در قهر شدند و استعجاب کردند لکن هیچ دلیل بر استیفاء این نداشتند
بلکه حدیث مثل امتی المطر الحدیث دلیل جواز است و از حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین
قدس سره نیز منقول است که فرموده اند پدایت بهار الدین نهایت ابو یزید بسطامی این سخن خود
نیز بکجهت خواهد بود لکن حسن عقیده بسلف بعضی را باعث شده که این معنی را دور میدانند اما بنا بر
حدیث مذکور و وقوع کمالات اکابر متاخرین مستبعد نیست همه بسلف و متقدمین بر همه خلف و متاخرین مفصل
نبوده اند و اتم این حروف وقتی که حضرت ایشان در محله خواجه کفشیری بوده اند احیانا بلازمت خدمت مولانا
سید حسن علیه الرحمه میرسید و از ایشان التفاتها میدید روزی حضرت ایشان از سفری مراجعت کرده
در محله خواجه کفشیری زول فرمودند و بادشاه و امرا و اعیان سمرقند بلازمت آن حضرت آمدن گفتند و در سه
روز فقیران از صحبتای خاص حضرت ایشان محروم بودند در آن ایام بسیار این معنی در خاطر میگشت
و این تمنای بدول میگذاشت که کاشکه حضرت ایشان محروم بودند و حکام اختلاط و آمیزش نبود وی
و در زاویه وطن ساخنندی تا به ازین بحال طالبان پرداختند و این خیال آن طلال بلازمت
خدمت مولانا رتم دیدم که ایشان با سه چهار پیر عزیز از موالی داهالی سمرقند نشسته اند و کتاب احیاء العلوم
چند اند پیش نماده اند مقابله و صحیح میکنند چون مرادیدند ترک مقابله کرده زمانی سکوت آورده
بعد از آن متوجه فقیر شده فرمودند که دانشمندی نقل کرد که یکبار بلازمت حضرت ایشان میرتم
بخطام افتاد که حضرت ایشان چرا در کج گوی نشینند که در میان مردم این همه تفرقه میکشند و باید شد

شده ندرت

سلاطین و حکام و ظلمه گرفتار شده اند و مجال آن ندارند که روی مجمع طالبان آرند و خاطر مبارک جمعیت
 باطن ایشان گمازند این خاطر مگر برآمد و محکم شد چون پیش حضرت ایشان رفتم من شستم فی الحال متوجه
 من شده فرمودند که ما را مسئله مشکل شده است از شما چه قسم شخصی است سلاطین و حکام و ظلمه سخن او
 می شنوند و بدخواه است او مسلمانان از ظلم ظالمان و ستمگاران نجات می یابند و بسبب او رسوم و عادات
 بسیار آن بر طرف میشود آیا او را راه است که مظلومان را در دست ظالمان گذارد و در کنج کوی رز و
 و عبادت و تربیت اهل ارادت مشغول شود ابرام و اولی ازین دو کار نسبت باین شخص کدام است
 و بکدام امر ازین دو مشغول شود که بهتر بود من گفتم که ترک عزلت و اختلاط ظلمه برین تقدیر فرض است
 نزدیک است که درین وقت اختیار عزلت و عبادت و گذاشتن مسلمانان بظالمان موجب ضرر و وبال
 باشد حضرت ایشان بعد ازین سخن تبسم کنان فرمودند که چون خود فتوی میدهید پس اعتراض چرا میکنید
 خدمت مولانا سید حسن پاشا نقل رفیع الم این فقیر کردند

از کار

مولانا قاسم رحمه الله تعالی

از اجله اصحاب و سابقان و خادمان قدیم و از جمله مقبولان و محبوبان حضرت ایشان بودند عزیزان آن
 دیار ایشان را سایه حضرت خواجہ در متابعت و پیروی حضرت ایشان چون سایه از خود فانی بودند
 و بان حضرت باقی در مبادی احوال حضرت ایشان خدمت مولانا را ابداً دارے فرموده
 بوده اند ایشان بر صبح پیش برگردن نهاده متوجه باغ می شده اند و صاحب ایشان یک دو
 قرص نان در جیب ایشان می نهاده و ایشان میرفته اند چون بخانه می آمده اند شب که میان میکشاده
 قرصها از جیب ایشان می افتاده از فایت مشغول بطریق خواجگان و غلبه نسبت و کیفیت این عزیزان
 قدس اللہ ارواحهم و روح اشباحهم فراموش می کرده اند که نانی در جیب دارند باطعامی می باید خورد و ایشان
 این حکایات از فراموش کاری ایشان بواسطه استیلائی نسبت این بزرگواران بسیار منقول است
 که تفصیل آن موجب تطویل است نسبت غیبت و کیفیت استغراق و بخود می بر ایشان غالب بود
 روزی حضرت ایشان دردی بودند و در خمر گاهی نشسته و جمعی از اجله اصحاب و اعرام خدام پیران آن
 حضرت حلقه بسته و وقت حضرت ایشان عظیم خوش بود و رنگ رخساره مبارک حضرت ایشان بغایت افروخته
 بود و معارف بلند و حقائق ابعث میفرمودند و خدمت مولانا قاسم درین مجلس شریف هر زمان از خود فانی

از ایشان
از ایشان
از ایشان

Marfat.com

می شدند و آنحضرت ایشان را حاضر می ساختند و این حالت مکرر واقع شد آنحضرت ایشان تن شدند و فرمودند
 مولانا قاسم مگر ندانسته که هر که در دائره نشست کرد دائره می باید گشت قدم از دائره بیرون نماند
 طریق ادب نیست حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن الجامی قدس الله سره السامی از می
 حضرت ایشان بیچ کدام را برابر مولانا قاسم اعتقاد داشتند و متعایش ایشان بسیار می کردند بسیار
 می فرمودند که مولانا قاسم درین نسبت همچونان اشکنه کرده است در روغن یعنی حقه همه مسامات او
 ازین نسبت محال است راقم این حروف در کت اولی که عزیمت ملازمت و آستان بوسی حضرت ایشان
 کرده بود از حضرت مخدومی اجازت خواست فرمودند که تو خرد سالی و حضرت خواهد بغایت کلامت و فقیر
 در آن وقت بیست و دو سال بود فرمودند که حضرت خواهد حالا ابطال بان کمتر می پرد از نسیب ادا آنجا روی
 و زود ماحول شوی و اگر البته میروی باید که بخدمت مولانا قاسم بسیار برسی و ملازمت ایشان بیشتر که
 گفتم اگر عنایت نموده باشان دوسه کلمه سپارش نویسد باعث التفات ایشان خواهد بود حضرت مخدومی
 بخدمت مولانا قاسم این رقعہ نوشتند که بعد از عرض نیاز مندی و شکستگی معروض آنکه خدمت مولانا
 مولانا فخرالدین علی که نسبت بفقیران التفات خاطر بسیار دارد با زوی زمین بوسی ملازمت آستان
 ولایت آشیانه توجه نموده است شک نیست که بعین عنایت ملحوظ و بادراک این ایست محظوظ خواهد
 والسلام والا کرام الفقیر عبدالرحمن الجامی چون در مرافقت و ملازمت خواهد کلان ولد حضرت مولانا
 سعدالدین کاشغری قدس سره در قرش باستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد آن رقعہ را بخدمت
 مولانا داد بود رسیدند و برپای خواستن و بستر نهادند و تا فقیر آنجا بود بحسب ظاهر و باطن التفات بسیار
 می نمودند و الطاف می فرمودند و در کت ثانیه که باز بسعادت ملازمت مستعد گشت التفات بسیار
 کردند و سخنان در میان آوردند و از سبادی احوال خود حکایت میگفتند روزی فرمودند که در پاریس
 محبت حضرت ایشان چنان گرم بودم که در زمستان سرد که از ولایت فرکت بکلامت آن حضرت
 می آمدم از آب برگ میگذشتم سبکها برپای من میخ می بست و مرا از آن بیخ خبر نبود روزی در خدمت
 مولانا در خلوتی فقیر را بخدمت از دقایق آداب و شرائط صحبت حضرت ایشان تنبیه میکردند فرمودند که هرگاه
 و هنری نیست که تمام مسئله و چیزی آموزم لیکن سپارش حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن آورده
 و جوانی نیاز مندی ترا چیزی و هم چیزی گویم از حضرت ایشان که دیگری را از گفته ام باید که این را ادا

برایت

برایت

برایت

Marfat.com

که حضرت ایشان مشرف اند بر جمیع احوال خلاق و مطلع اند بر ضامرو و حقائق آنچه در مدت شصت سال برین گذشته است از افعال و احوال ظاهری و باطنی بر همه حاضر و آگاه بودند و پیش از وقوع آن مرابان تنبیه میفرموده اند و باین معنی مژگین و آنس حاصل شده است چون دانستی که حال برین منوال است پس باید که همیشه در وقت حضور بجزرت ایشان حاضر باشی و در حال غیبت بدل بجزرت ایشان تا نظر که درین اوقات که حضرت ایشان را بسلاطین و در کام اختلاط است و مشاغل ظاهری ایشان بسیار شده است ایشان را مجال آنکه طالبان ربی و اثبات و توجهات و مراقبات فرمایند نمانده است حالا از نسبت حضرت ایشان کسی بهره می یابد که بآن حضرت ملقب را بطه و رزق بسیار طالبان و مستفدان از اقصای عالم آمدند و چون این سر رشته باز نیافتند محروم گشته روی بر تافتند خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمه در مسووعات خود نوشته اند که در مرض اول حضرت ایشان که فقیر را به هرات بطلب طبیب فرستادند خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه در زمان صحت بودند این کمینه را مبالغه نمودند که زود تر طبیبی بیاری که ما را دیگر طاقت دیدن مرض حضرت ایشان نیست و بسی راه بشایسته این فقیر آمدند چون طبیب آوردم خدمت مولانا اوقات یافته بودند مجموع زمان مفارقت سی و پنج روز بود از حضرت ایشان کیفیت فوت مولانا پرسیده شد فرمودند که روزی مولانا قاسم پیش ما آمد و گفت من خود اندای شما میکنم من گفتم قاسم تو مرد فقیر و متعلقان بسیا دادی چنین کن گفت من بشما درین امر مشورت کردن نیامده ام این کار کرده ام و حق سبحان قبول فرموده است هر چند مبالغه کرده شد او در مقابله جز این سخن گفت برین برفت آن بوده است که روز دیگر مرض حضرت ایشان بخدمت مولانا متصل شده است و از عالم رفته اند و حضرت ایشان چنان صحیح شده بودند که طبیب حاجت بیضاد بعضی بخادیم که در حین فوت خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه حاضر بوده اند میفرمودند که چون مولانا محضر شد حضرت ایشان بسر بالین و می آمدند و وی در حالت نزع بود بجزرت ایشان حاضر شد بعد از آن در تپه چشمهای مبارک خود را در گوشه خانه دوخته بود و تیز تیزی نگر نیست ناگاه از گوشه خانه صرف نظر کرد متوجه حضرت ایشان شد و در روی مبارک آنحضرت متصل سے نگر نیست تا وقتیکه نفس وی منقطع شد در آن محل حضرت ایشان فرمودند که بهشت را با پر چه در دست از حور و قصور بنظر مولانا قاسم در آوردند و بروی عرض کرد در روی از چه روی بر تافت و با متوجه شد در روی در ما جان تسلیم کرد بعضی بخادیم فرمودند که چون مولانا قاسم علیه الرحمه نقل کردند حضرت ایشان فرمودند که در محو ملک طایان پیش رو

از بهر آفتاب

از مرض فوت

از مرض فوت

ذوق

مولانا علی عمران مقرر فرمودند و در آن آشنا گفتند شاید که بعضی اعتراض کنند که وی عاقلی را پیش روی
 دانشمندی دفن میکنند و حال آنکه گذشتگیهای مولانا قاسم چهل مولانا علی میجویم بار بود بعد از آن گریبان
 شدند و فرمودند که مولانا قاسم را درین عالم کسی نشناخت قدر و کمال روی در آن عالم ظاهر خواهد شد حضرت
 میر عبد الاول علیه الرحمه در مسموعات خود نوشته اند که روز سه شنبه ششم ذی الحجه سنه احدى و تسعين و ثمانمائه
 در آخر وقت نماز دیگر خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه فوت شدند بعد از نماز شام بشرف طراست رسیدیم
 حضرت ایشان رقت کردند و اعمال پسندیده و اخلاق حمیده ایشان گفتند و فرمودند بفنا و تجرید باطن مثل
 نداشتت ما را حالا که ماند و حفظ سکوت کردند و فرمودند اشتغال بذكر از توبه اولی می نماید امام غزالی رحمه الله تعالی
 فرموده اند سلوک یعنی سیرانی التذنی و اقبالی میسر نیست کلمه لا اله الا الله ترجمه نیست خدمت
 میر برهانشیه این سخن نوشته اند که یعنی از برای تحصیل فنا و تجرید باطن که مولانا قاسم بآن متصف بودند اشتغال
 بذكر از توبه اولی است بعضی اهالی در تاریخ وفات خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه گفته اند این ربیبی را که با
 شیخ فقیر قاسم انوار وجوده مستملک بخر جمع و دریای شهود و زمان رو که مرسته بود و فیصل وجوده
 تاریخ وفات او فیاض کشود

ذکر امیر عبد الاول رحمه الله تعالی

ذوق

امیر

ذوق

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و بشرف صهریت و دامادی آن حضرت مشرف گشته بودند و بسیاری
 حال از ایشان پویر بکلازم حضرت ایشان ببا و او انهر آمده اند و طریق را بطه اختیار کرده اند و در وقت
 سال متقبل بوزرش آن نسبت شریفه قیام می نموده اند بشرط آن اقدام فرموده اند و اکثر اوقات
 از آن قبیل بوده است که چون چشم مبارک حضرت ایشان بر خدمت میر می افتاده ایشان در آن مجلس میرانده اند
 و سخنان درشت می فرموده بعد از بیعت سال ایشان را بفرزندی قبول کرده اند و صبیبه کس شریفه
 خود را بجای عقد ایشان در آورده و آن شریفه را از خدمت میر سه پسر دو و صبیبه بود و پسران
 میر کلان و میان و امیر خرد معروف و مشهور بودند خدمت میر میفرمودند که در آن مبادی گاسب که
 حضرت ایشان بر زعم او قریب می رفتند نیز پیاده از عقب میر فرستم چنان میشد که شب در میان بان
 میر رسیدیم چون چشم مبارک حضرت ایشان بر من می افتاد میفرمودند که عجب سید ناده دون بخت و بی حمتی
 که برای طعام خوردن پیش من می آئی و با فعل سواری شدند و بجای دیگر میفرستد گریبان گریبان از رویه

روان می شدم این معنی تا بهفت سال کشیدگاری بمقتضای بشریت ضعف و فتور واقع میشد باز بنوعی زندگانی
 میکردند که درین طور گرم تری شدم میفرمودند که یکبار در حجره خود پا دراز کشیدم و فوظه بر روی خود نوشیدم
 با خود گفتم ای عبدالاول بسیار کسانند که از دولت و ولایت محروم اند تو نیز از ان جمله باش حدیثت
 همین باشد که کشیدی دیگر میسری شود بخطر گذشت اشرفی در حجره خود حساس کردم با وجود آن ملتفت
 نشدم و همچنان خسپیده بودم ناگاه شنیدم که حضرت ایشان میفرمایند که میر عبدالاول بفرغت می خسب
 که همه کار بایت تمام کفایت شده است باضطراب تمام از جای برخیزم و حضرت ایشان را دیدم که از حجره من
 بیرون رفتند و من بدستور سابق همچنان در سوز گداز و قلق و اضطراب افتادم میفرمودند که روزی حضرت ایشان
 در اثنا و عتابهای این بیت خواندند که بیت صحرا فرخست ای کسرتو گوشه ما گوشه همچون کعبه است
 گشت شد ما گوشه تو گوشه بودیم از ایشان استماع افتاده در مسموعات خود نیز نوشته اند که فقیری بطریق رابط
 مشغول بود و بسبب دوام اشتغال بسیار متاثر و از لوازم آن طریق بسیار مشوش و متامل بشرف
 استان نظر و خطاب مشرف گردانیده فرمودند بپیت چون من خراب و مسته در خانه خود ره می آم
 خود می ندانی این قدر این لشکرم آن لشکرم روزی خدمت میر فرزند که از برکت التفات حضرت ایشان
 این فقیر را نسبتی بی واسطه قول و زبان حاصل شده بود و همیشه از راه باطن ازان حضرت تقویت
 و تائید بی واسطه قول و زبان می یافتم سینه را ازان نسبت انشراخی و دل را الیهانی حاصل بود و
 یوما فیوما در تزیایدی بود تا مدت بران گذشت ناگاه بے بسی ظاهر ترک آن تائید و تقویت گردید و در
 مقام خطاب و عتاب شدند و غم و غضب ایشان از حد متجاوز گشت بشایه که نزدیک آن رسید که
 نفس من از رتبه انقیاد بیرون آید در خاطر گدشت که یقین میدانم که آنچه از مجلس شریف حضرت
 ایشان حاصل می بود آن حضرت بران مطلع بودند و تقویت و تائید آن مدتی سعی می نمودند و التفات
 و عنایت میفرمودند اگر آن بایستی بود چگونه است که حالا بروی آن نمیروند و اگر چنانچه درین طریق
 خاص که طریقی رابط است دخلی نداشت چرا منع و زجر نفرمودند و تقویت و تائید نمودند چون این معنی
 بکرات و مرات در خاطر آمد و زجر و جفای آن حضرت بسیار شد با خود گفتم که روز قیامت در شرا که در جمیع
 انبیا و رسل و خواص او لیا خواهم پرسید که این کمینت تفویض امور و اختیار خود بشما کرده بود مدتی نیز التفات
 و عنایت میداشتید اگر چنانچه آن مهم بود بر موجب آن چرا زجر ندادید و اگر چنانچه مهم نبود چرا منع و زجر نفرمودید

انجمن

بلکہ تقویت و تائید کر دینا چون این خاطر فقیر را مضطر گردانید خود را بجز آن حضرت ایشان رسانیدم و از بی طاقتی
خواستم که آنچه در دل متکلم شده بود بفرعوض رسانم اتفاقاً در ملازمت حضرت ایشان شمس بود
اورا بجهت مہمی بیرون فرستادند متوجہ من شدہ فرمودند کہ در جمع انبیا و رسل خواص اولیا چہا با من
مخاصمہ میکنی سنت دار کہ آنجا من مخاصمہ نکند بعدہ فرمودند کہ عملی کہ سبب الحکم و تشویش تو شدہ است
من ترا کی فرمودم تو اختیار کردی پس آنرا ہم تو خود میدانی بعد از ان از تنہا فرود آمدند و از روی
عنایت و التفات فرمودند کہ در امور صبری کردی و اعتقاد مرید نسبت بہ پیران باید باشد کہ دانند کہ ہمہ احوال
او پیش پیر ظاہر است و بعضی را مصلحت نیست کہ انہما را کندی واسطہ قول و زبان باید کہ جواب یا بدو
فرمودند کہ چہ شیخ باشد کہ در مشرق باشد و مرید او در مغرب و از مجموع احوال مرید با خبر نباشند والد را ہم
این حروف علیہ الرحمہ با خدمت میر عبد الاول رحمہ اللہ تعالیٰ در مباحثی در حال نیشاپور چند سال ہم حجرہ
در ہم سبق بودہ اند و والد از سبزواری خاص برای تحصیل علوم بہ نیشاپور آمدہ بودہ اند و پیش حضرت
میر اعرابین طاہر نیشاپوری قدس سرہ کہ جد بنہ گوار خدمت میر بودہ اند و کمال زہد و تقوی و علوم ظاہر
و باطنی آراستہ بودہ اند ہمذیکردہ اند و کتب شد اول و تفاسیر و احادیث میگذرانیدہ چون این فقیر در
سمرقند بشرف آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد خدمت میر عبد الاول بنا بر سابقہ قدیمی کہ بوالد
فقیر داشتند ملاحظہ رعایت حقوق کہ در میانہ واقع بود بحال این فقیر بسیار میپرداختند و انواع الطاف
می نواختند و بروفاق ملازمت و آداب صحبت حضرت ایشان آگاہی ساختند و گاہ گاہ از مبادی
حال خود کلمات میگفتند میفرمودند کہ چون بسمرقند آمدم قصد ملازمت حضرت ایشان کردم و چون آنحضرت
را دیدم بہمان یک دیدن گرفتار حضرت ایشان شدم و بوزنش طریق رابطہ مشغول گشتم بہضت سال
متصل حضرت ایشان با من در مقام جبر و عتاب و سیاست بودند و اکثر اوقات با تار قہر ظاہر میشدند و در شبہا
میخوردند و مرا چند ان سوختند و گداختند کہ با خاک راہ برابر ساختند اکنون در خود می نگرم خود را دندان کرم زودہ
می بینم کہ بیچ کار نیاید و بیچ چیز را شاید بر تو با ذکر انا التفات و عنایت حضرت ایشان ترسان باشی کہ در
زیر آن تری و گیری پوشیدہ است و بہر جہرہ سیاست حضرت ایشان امیدوار باشی کہ در ضمن او
و عنایتی پنهان است

در شبہ این سخن خدمت میر عبد الاول علیہ الرحمہ رنگ بہان سخن داشت کہ روزی حضرت ایشان فرمودند

نظا است

که حق سبحانہ را نسبت بہ اولیای خود قہری ظاہر است و لطفہ در ان مخفی لطف مخفی آنست کہ میخواہد کہ بان
 قہر ظاہر حقیقت ایشان را از قیود و لوازم بشری پاک و مظهر گرداند و باز حق سبحانہ را نسبت باعدا خود
 لطف ظاہر است و قہری در ان مخفی قہر مخفی آنست کہ میخواہد کہ بان لطف ظاہر علاقہ باطن ایشان را با عالم
 اجسام استحکام دہد تا بواسطہ گرفتاری بقیود این عالم از شہود آن عالم اطلاق و لذات روحانی
 و معنوی محروم بمانند وفات حضرت امیر عبدالاول علیہ الرحمہ در اوائل ماہ مبارک ذی الحجہ سنہ خمس و تسعمایہ بود
 پچہل روز کما بیش پیش از شہادت خواجہ محمد یحیی و اولاد بزرگ و در ایشان رحمہ اللہ تعالیٰ

مولانا جعفر رحمہ اللہ تعالیٰ

از خاص اصحاب حضرت ایشان بودند عالم و عال و عارف و کامل و کیفیت بخود می و استغراق برایشان
 غالب بود چون نماز قیام می نمودند قرات دور دور از میکردند و در رکوع و سجود کثرت بسیار سے فرمودند
 و سر از سجده بشواری بر می آوردند و از چشمان مبارک ایشان آثار غلیات و جذبات بغایت ظاہر بود
 و ہر چند حضرت ایشان خواستند کہ خدمت مولانا جعفر نسبت باطنی خود را بشغلی از اشغال ظاہری مثل زراعت
 یا تجارت جمع سازند بواسطہ غلبہ و اشتیاق نسبت استغراق و کیفیت بخود می برگزیدند و نشد وقتی کہ این فقیر
 بجاہ خواجہ کفشیہ ملازمت حضرت ایشان سے آمد احوال او در محوطہ ملایان بخد مت مولانا میر رسید نسبت
 سکوت و رفتگی برایشان غالب بود و بغایت کم سخن سے گفتند روزی فرمودند کہ در سہاہی حال از
 تحصیل علوم رسمی دلم و گرم بگرفت و بمنجذب شد بطریق اولیای شب در خواب دیدم کہ بلازمت حضرت
 ایشان رسیدم و پرسیدم کہ بندہ کی بخدا رسد فرمودند وقتی کہ از خود فانی شود چون بیدار شدم
 ازین خواب عظیم متاثر شدم و علی الصبح از حجرہ مدرسہ بر آمدم و قصد ملازمت حضرت ایشان کردم
 و پیش از ان حضرت ایشان را از دور دیدہ بودم اما بسعادت صحبت نرسیدہ چون بلازمت آنحضرت
 مشرف شدم فرمودند مولانا جعفر بیچ میدانم کہ بندہ کی بخدا میرسد و فلیکے در بندگی او از خود فانی گردید
 بعد از ان این بیت مولانا جلال الدین رومی را قدس اللہ سرہ خواندند کہ بیت چون تو نبود می کہ بود
 جملہ خدا بود و بس ہم چون تو نماندی کہ ماند جملہ خدا می گدایم در زمان مرض موت مولانا جعفر حضرت ایشان
 در محاکمہ خواجہ کفشیہ نبودند و بعضی از مرز عہد رفتہ بودند چون خبر شدت مرض مولانا جعفر حضرت ایشان رسید
 بتعمیل تمام روان شدند تا رسیدن آن حضرت خدمت مولانا نقل کردہ بودند بعد از ان سخن از ایشان

آن حضرت با سایر اصحاب و موالی و ابایی و خواص و عوام شهر جم در محوطه ملایان به ایشان نماز گذارند و در آن روز سهواً بغایت گرم بود حضرت ایشان همراه جنازه بکناره قبر آمدند و خمار بنور فارغ نشده بودند و ساعته بر کناره قبر نشسته بودند و این فقیر فرجی خود را بکشاد و با اتفاق خادمی دیگر بالای سر مبارک حضرت ایشان سایه بان ساخته و در سایه بودند تا وقتیکه از دفن مولانا فارغ شدند چون چهارم از قبر برآمد حضرت ایشان بدست مبارک خود بند کفن مولانا را از طرف بالا گرفتند و بعد اصحاب که در قبر ایستاده بودند از تابوت برآمدند بقبر فرود آوردند بعضی اصحاب ایشان را در کعبه نهادند و حضرت ایشان از کنار قبر برخاستند و حافظان قرآن خواندند و این واقعه در شهر سنه ثلاثه و تسعین و ثمانتیه واقع شد هشت روز بعد از وفات خدمت مولانا برهان الدین خلانے حضرت ایشان در آن تفریح بعد از سه روز شنبه بزرگ داد و پنجاه هشتاد گوسفند بخت بریان تنها کشته بودند

اصولانا برهان الدین خلانی رحمه الله تعالی

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و نشمنده و تبحر در صغیر سن تحصیل متداوله کرده بودند ابایی سمرقند و کابل و انشمنده و در زاده میگفتند که مولانا زاده مولانا عثمان را و دیگرے مولانا برهان الدین خلانی را و خدمت مولانا قریب چهل سال دولت ملازمت و صحبت حضرت ایشان را دریافته بودند و در سفر و حضر بخدمت قیام نمودند میفرمودند که یکبار سلطان احمد میرزا در فصل تیر ماه که هوا خشک شده بود و غریبت سفر ترکستان فرموده و از حضرت ایشان مرافقت و موافقت التماس نمود و آن حضرت بے توقف اقبال کرده همراه رفتند و جمعی موالی را با خود بردند و من کی از ایشان بودم و در آن سفر محنت بسیار بجزیره ایشان و سایر ملایان میر رسید که هوا بغایت خشک بود و مرا چند بار در خاطر افتاد که اگر حضرت ایشان اختیار این سفر نمیکردند میرزا را بحال مبالغه نبود اکنون این همه تشویش بنفس نفس ایشان میرسد و فادان و ملازمان نیز محنت و مشقت افتادند و درین سفر حضرت ایشان را فائده و منفعتی ظاهر نیست بر خدی نفع این خاطر میگردد منفی شد و بیاطن با میرزا در جنگ بودم که حضرت ایشان را بے فائده و بی بختی در محنت انداخته و جمع کثیر را ازین جهت مشوش ساخته بعد از نزول بشا هر خیه به دو سه روز ناگاه خود را در شهر افتاد که چهار هزار مغول و هزار اوزبک مجموع کافر و بت پرست قصد شاهر خیه کرده اند و تا بان لواحق تاخت آورده و چندین قصه را تاخته اند و هر روز بر ساخته و خواص و عوام آن ولایت یکبار رو بجزیره ایشان

Marfat.com

آوردند و آغاز تضرع و زاری کردند و گفتند که میرزا سلطان احمد لشکری مستعد همراه نیاورده اند که باین
 کافران مقاومت توانند کرد و دفع این بلا جز بالتفات حضرت شما ممکن نیست و میرزا سلطان احمد
 نیز با اضطراب و انتظار تمام نزد حضرت ایشان آمد و بذیل عنایت و حمایت ایشان مستبث شد و حضرت
 ایشان با چندی از موالی بیرون آمدند و بمیان ایشان رفتند و با خان و اعیان آن لشکر صحبت گرم داشتند
 و همه را تسخیر کرده قوی متاثر گردانیدند بشابه که اهل آن مجلس تمام بهما از گردن بیرون کردند بصحرا
 افکندند و بردست حضرت ایشان ایمان آوردند و همه مردم خود را باسلام و دلالت کردند و مجموع
 آن لشکر از خرد و بزرگ و زن و مرد بشرف اسلام مشرف شدند و قریب دو هزار دختر و پسر و زن
 و مرد و بنده و آزاد و هزار شتر و اسب و گاو و دراز گوش و گوسفند که در آن حوالی و نواحی غارت کرده بودند
 همه را بحضرت ایشان بخشیدند و آن حضرت اسیران را با جهاد و با و طمان ایشان فرستادند و دوس
 از خدام خود همراه آن لشکر کردند یکی حافظ که ایشان را کلام اللہ آموزش داد و یکی فقیه که ایشان را علم دین
 تعلیم کند بعد از آن حضرت ایشان بشاه خیمه مراجعت کردند و از میرزا اجازت خواسته متوجه سمرقند شدند
 خدمت مولانا نایب خان الدین میگفتند که چون حضرت ایشان یک منزل از شاه خیمه برآمدند در راه فقیر
 خطاب کرده فرمودند مولانا نایب خان الدین ما محنت سفر از برای امثال این صورت که مشاهده کردید
 قبول کرده ایم و مرض موت مولانا نایب خان الدین روزی حضرت ایشان در محله خوابه کفشی در محوطه ملایان
 بعیادت ایشان آمدند و در اتم این حروف باد و خادم دیگر که حضرت ایشان را برداشته بودند در ملازمت بود
 چون آن حضرت بر سر بالین مولانا نشستند فرمودند که پیلو آن محمود پور یا گفته است که **سبیت**
 جدائی مبادا بر ما از خدا هم و گریه هر چه پیش آیدم شایدم هم بعد از آن فرمودند که **جدو دایا کلم بقول**
لا اله الا الله واقع است تجدید ایمان هر روزی که این کلمه را گویند آن تواند بود که سستی نماندند که هر بار که این کلمه
 تکرار یابد تجدید میله و انجذابی و محبتی بجناب حق سبحانه حاصل شود چون در تکرار این کلمه رعایت این معنی
 کنند بمضمون امر جد و اعمل کرده باشند و فرمودند که خوابه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که از فمونا
 جدو دایا کلم چنان مضموم میشود که گمراگان گمنام میگردد فرموده اند که گمنام ایمان آنست که کسی را بومن بنحو
 انجذاب و شوق و دلگذاختن نماید که طالب صادق در همه احوال تکرار این کلمه که مورش و شوق
 انجذاب است کسب دل و شوق و انجذاب کند خدمت مولانا نایب خان الدین صحبت به سبب

از ده هزار

از سوات

در احوال انجذاب

وفات یافتند و آن حضرت با سایر اصحاب و اعیان و خواص و عوام سحر قند بر ایشان نماز کردند و در محوطه
 ایشان دفن کردند و بعد از ایشان بهشت روز خدمت مولانا جعفر نقل کردند چنانچه گذشت طبیعتی خراسانی
 که در معالجه مولانا برهان الدین و مولانا جعفر خطاها کرده بود و خطبها زده در آن ایام که تفریه مولانا جعفر
 علیه الرحمه در میان بود و روزی مجلس حضرت ایشان در آمد و بر غضب کردند و تنه شدند و سخنان درشت
 گفتند و فرمودند تو دو کس مرا کشته که در همه روی زمین بسم خود زداشتند اگر بر سر صفت طبقه آسمان زمین
 ز بر رخ برین میهن تو قیمت ایشان از آن زیاد است تو همچنین دو کس مرا کشته

مولانا لطف اللہ ختلی رحمہ اللہ

ایشان خواهرزاده خدمت مولانا برهان الدین بودند و از کبار اصحاب و مقبولان حضرت ایشان و
 عالم بعلوم شریعت و طریقت و همیشه صفت بسط بر ایشان غالب بود و اکثر اوقات تبسم و خندان بودند
 و دائم حضرت ایشان را بسنخنان شیرین به تبسم می آوردند و آن حضرت نیز با خدمت مولانا احیاءاً
 طبیعت و مزاج میگردند و روزی از خدمت مولانا بر سیل طبیعت پرسیدند که تقبیکه که خدا شو به چگونه
 زنی خوابی خواست گفت سبز شیرینی حضرت ایشان فرموده اند که غلط کرده نمانسته بعد از چند گاه
 شیرینی می رود و سبزی میماند و بعد ازین سخن فرمودند که طالبان طریق را بدبایسته است که خدائی بعد از
 این بیت خوانند که **بیت** که خدائیت مایه هوس است مگر در آن تر خدائی بس است اهل خدمت
 مولانا لطف اللہ چنان فرمودند که من در ایام صغر سن که در ولایت خود بودم شبی حضرت رسالت را
 صلی اللہ علیہ وسلم به صورتی در غایت حسن و جمال بنجاب دیدم و آنصورت همیشه حاضر دل من بود چون
 بلازمیت حضرت ایشان مشرف شدم روزی در اثناء سخن بتقریب فرمودند که مردم گاهی حضرت رسالت
 صلی اللہ علیہ وسلم بصورتها می بینند و ناگاه درین محل بسوی من نگرستند و بهمان صورت زیبا که من
 در آن فرصت حضرت رسالت را صلی اللہ علیہ وسلم دیده بودم ظاهر شدند و الحق مشایده این صورت موجب
 گرفتاری من شد بحضرت ایشان و بهم خدمت مولانا فرمودند که یکبار در دارج که دهی است در سعد سمرقند
 بر چهار فرسنگی شکر در لازمیت حضرت ایشان بودم و جمعی از موالی همراه بود شرح منازل شیخ کمال
 عبدالرزاق کاشی علیه الرحمه در مجلس حاضر بود حضرت ایشان از آنجا سخن در میان انداخته بودند و
 موالی استفساری می نمودند چنانچه داب حضرت ایشان میبویان فقیر را چیزی بخاطر رسید عرض کردم فرمودند که

و

سخنان این طائفه طور دیگر است تا ولایت ملایانه را گذر آید من خاموش گشتم و بخود اندیشیدم که آنچه
 بخاطر رسیده نیک بیناید حضرت ایشان چگونه است که قبول نمی فرمایند درین اثنا صورت غضب از حضرت
 ایشان ظاهر شد و سخن در آمدند گویان گویان گرم شدند من در خود تکی و باری عظیم احساس کردم و گمان
 کردم که صد من بار بر من حمل کردند و از غایت ثقل و بی طاقتی من شدم و قوت حرکت از من ازل
 شد درین محل چشم من بر روی مبارک حضرت ایشان افتاد دیدم که روی نورانی حضرت ایشان
 بزرگ شدن گرفت و لب مبارک حضرت ایشان می جنبید و هیچ چیز را مسوس و مفهوم نمی شد و چنان بزرگ
 که تمام خانه را فرود گرفت و جانی فانی نماند و من چنان تنگ شدم که نزدیک بود که نفسم بگیرد و این حالت
 مدت بود داشت تا دیدم که اندک اندک روی مبارک حضرت ایشان بحال خود می آمد و من سبک می شدم
 تا مجال اصلی باز آمد و من از آن ثقل تمام خلاص شدم و ازل مجلس ازین احوال هیچ خبر نداشتمند و هم
 خدمت مولانا فرمودند که در محله خواب کفشیر در ملازمت حضرت ایشان بودم گرم گاه روزی بود که تبه پرا
 از حرم بطرف حجره بیرون آمدند و در حجره نشستند چنانکه مبارک حضرت ایشان در نظر من بسیار حقیر نمود
 بخاطر گذشت که اینهمه آثار تصرف در ممالک از حضرت ایشان ظاهر است یا این جهت محض عنایت و
 قدرت حق است سبحانه بجز و خطور این خاطر ناگاه نسبت این فقیر در مقام عنایت و التفات شد
 و سخن در آمدند و باز همچنان روی مبارک حضرت ایشان بزرگ شد تا بجای رسید که همه حجره از روی مبارک
 حضرت ایشان پر شد و من خود را در گوشه گفتم و تنگ شدم و بدستور سابق حس و حرکت از من ساقط
 شد آرزوی می شنیدم لیکن فهم سخن نمی کردم و این حال به تطویل انجامید و من بخود شده بودم چون بخود
 باز آمدم دیدم که روی مبارک حضرت ایشان بحال اصلی باز آمده است و بهم خدمت مولانا فرمودند
 که در مبادی احوال یکبار در ملازمت حضرت ایشان بجانب ده گمان نگران میرفتیم و اسپ من بغایت
 کابل و بد راه بود ازین جهت پیشش پیش حضرت ایشان به تشویش و محنت بسیار میراندم که مباد از بحر ای
 آنحضرت باز ما نماند ناگاه حضرت ایشان از عقب من در آمدند و تا زیانه بر اسپ من زدند و فرمودند اسپ
 شماره و از نبوده است فی الحال اسپ من برومی راه و ارشد هر چند که حضرت ایشان تند را میزدند
 اسپ من بر راه واری همراه اسپ ایشان رفت و یک گام باز نماند و من بر پشت دی آسوده شدم
 و اصحاب که همراه بودند و بر حقیقت حال اطلاق داشتند و تحیر و تعجب مانده بودند بعد از آن تا آن اسپ نماند بود

ببین طریق راه دار بود هرگز از دکاپلی ظاهر نشد و مشایخه این احوال سبب مزید یقین من شد بحضرت ایشان
 مولانا شیخ اوام اللہ خلال افاضه از کبار اصحاب حضرت ایشان اندو سالها محل و عقد امور و نیویس
 آنحضرت مفوض بایشان بود از بعضی عزمه استماع افتاد که چون شب خدمت مولانا بمنزل خود میرود زبانی
 با ملهیت خود می نشیند و طعامی تناول میکنند و چون مردم ایشان سر بر بالین می نهند خدمت مولانا بخصیص
 بسته تا دم صبح ره می نشیند و با تمام تمام نسبتی را که از حضرت ایشان فرا گرفته اند می ورزند از سخنان
 خدمت مولانا شیخ مدظلہ چنان معلوم می شد که جنس نفس و نفی اثبات نامور بودند و موید این معنی است
 آنکه روزی در خلوتی بتقریب فرمودند که در یک نفس پنجاه و یک نوبت ذکر گفته میشود با ملاحظه نفس
 غیر و اثبات مقصود و رعایت بازگشت و وقوف قلبی و وقوف عددی بی آنکه نفس کوتاهی کند یا دل
 بخفتان آید یا اثری بر لبشیره ظاهر شود روزی در محله خواجگانشیر در محوطه علیان در حجره یکے از طلبہ بانجھے
 از خلص اصحاب نشستہ بودند سخن از تصرفات عجیبہ و کرامات غریبہ حضرت ایشان میگذاشت و هر کسے
 نقلی میکرد و خدمت مولانا خاموش بودند بخاطر افتاد که چه باشد که ایشان نیز درین باب سخنی گویند
 بعد از نطق فرمودند که شما همه از تصرفات آفاتے حضرت ایشان گفتید و بیخ از تصرفات انصی ایشان
 ذکر نکردید اصحاب گفتند شما کرم کنید و از ان باب حکایت گوئید فرمودند که در مبادی حال که بکلاز
 حضرت ایشان رسیدیم و بتعلیمی فائز گشتم جان بسیار می کندم و ریاضت عظیم میکشیدم تا اندک
 اندک آثار و نتایج مشغولی ظاهر شدن گرفت و بالتفات حضرت ایشان روز بروز قوت می یافت
 تا بعد از چند گاه بقدر جمعیت خاطر می دست داد و فی الجمله نسبت آگاهی حاصل شد ناگاه حضرت
 ایشان مرا بکفایت بعضی مهمات زراعت و غیر آن امر فرمودند و بسبب شغل با امور دنیا فتور در عمل باطن
 آن نسبت اندک اندک ضعیف شدن گرفت و مرا ازین جهت الم عظیم روی نمود و حزن تمام دریافت
 گفتم روم و در دول خود بعرض حضرت ایشان رسانم فرصت نگاه داشتیم و در خلوتی خود را بچہ حضرت
 ایشان رسانیدم و خواستم که شمه از پریشانی حال خود عرضہ داشت گفتم فرمودند که مولانا شیخ در طریق
 خواجگان قداس اللہ ارواحم خلوت در انجمن اصل کلی است و بنا کار و بار ایشان برین است
 و این اصل ما خود است از آیت کریمہ رجال لا یلیهم تجارة و لا بیع عن ذکر اللہ نسبت شریف
 این بزرگواران محبوب است عزیزت محبت مقتضی آنست که محبوب مستور باشد

بجایز تمام ایشان
 چند گاه خدمت
 مولانا شیخ در محله
 در اواخر سلطنت قاجار
 از یک وفات یافتند
 و بسیار از ایشان
 در محله خواجگانشیر
 به مولانا علیان است

محب غیور کی روادارد که محبوب بے پردہ باشند این نسبت را بے پردہ ورزیدن داب این طائفه
 نبی باشند از آن چاره نیست که این نسبت را با شغل از اشتغال ظاهری جمع کنند من بیاطن تضرع کردم که
 از جمع بین الامرین عاجزم درین محل فرمودند که ہمتی دارد و عمل آرید باشند کہ حق سبحانہ قوسے کرامت فرمایند
 و کار با بر آید مقارن این حال لتفاتی کردند کہ آنچه بقیه تکلف گاہ گاہ میسر میشود بظن سقیلا آورید و ثابت نمکن شد و در
 بیان مطمئن گشت خاطر از تردد و خلاص یافت دیگر در ہمت اشتغال احوال و نوم و لقیہ نصب العین شد و بحمد اللہ علیٰ ہذا

مولانا سلطان رحمہ اللہ

از اجلا اصحاب حضرت ایشان بودند و از دانشمندان متجرب و عالم بعلوم ظاہری و علوم این طائفہ و
 با جازت حضرت ایشان بسفر مبارک حجاز کریم بودند و بزیرت حرمین شریفین زاد ہما اللہ شرفا و کرامت
 فائز گشتہ و باز بلا زست آمدہ میگفتند کہ در مبادی حال روزی بقبرہ مادر پیر فتم کلا زست حضرت
 ایشان ہر چند در راہ جمد کردم کہ خود را بطریق توجہ با مراقبہ تو انم جمع ساخت تا با جمعیت خاطر منظر
 حضرت ایشان در آیم این معنی دست نداد آخر بطریق نفی و اثبات مشغول شدم و ذکر چند شہرا این
 گفتم تا اندک نسبت حضوری حاصل شد حفظ آن نسبت کردہ مجلس حضرت ایشان در آمد چون ششستہ
 بعد از خطہ فرمودند گاہی بطریق نفی و اثبات مشغولی میکنی گفتم ایمان فرمودند چون ششستہ نسبتی ظاہر
 کہ نتیجہ مشغل و نفی و اثبات می باشند از سخن حضرت ایشان مر معلوم شد کہ اگر چه حضور مع اللہ کی است
 اما نسبت حضوری کہ بند کردہ مرتب می شود رنگی خاص دارد و نسبتی کہ بر توجہ یا مراقبہ یا را بطہ مرتب شود
 بر یکے علاءہ رنگی دارد و فرق کردن میان آن رنگہای گوناگون موقوف است بر فراستے خاص کہ انحص
 خواص را از اولیا بر اہل اختصاص کہ موید بعلم لدنی اند می باشند و اللہ اعلم

مولانا ابو سعید اویسی ادمیت فوائد

از جلا اصحاب و مقبولان حضرت ایشانند و سی و پنج سال باستانہ آنحضرت باز گشت و آمد و شد کردہ اند
 میگفتند کہ سبب وصول و پیوستگی من بسخت ایشان آن بود کہ در مبادی حال کہ بہم قنڈر فتم در مدرسہ
 میرزا نع بیگ یکچندے تحصیل علوم اشتغال داشتم و خاطر خود را بتمام بر مطالعہ سے گماشتم تا گاہ بے ہمتے
 مرا از مطالعہ و تحصیل کلال و ملالی دست را و وداعیہ درویشے بہ صحبت و خدمت درویشان در خواہد افتاد
 از تجربہ مدرسہ بیرون آمدم طالب علمی آشنا پیش آمد گفتم کجا بودی وہی حال را سے گفت

بجز از انما شوق
 و خج مال غنہ
 مولانا ابو سعید
 زکات یافتہ شوق
 سہ ہفت ہفتہ
 در جامعہ بیرون
 سالہ فوائد
 در شریف حضرت
 مولانا سعد الدین
 کا شوقی در س
 زکات یافتہ

در کوه نور پیش شیخ الیاس عسقی بودم و حالاً از ملازمت ایشان می آیم و چندان تعریف وی کرده ام بصحبت
 وی میل عظیم شد بمرتبه که حجره باز نگشتم و بر همان قدم روی بکوه نور که لنگه وی آنجا بود آوردم اتفاقاً که
 من بر در مدرسه حضرت ایشان افتاد دیدم که آن حضرت نیز از راه رسیدند و بر در مدرسه فرود آمدند من
 با خود گفتم که هرگز ملازمت حضرت ایشان نکرده ام اول با حضرت ایشان صحبتی دارم بعد از آن متوجه
 کوه نور شوم پس از عقب حضرت ایشان بدرسمه در آمدیم که با جمعی از اصحاب در صحنه مدرسه نشستند
 من نیز آمدم و روی بروی حضرت ایشان در صحنه یاران نشستیم نخط سکوت کردند بعد از آن سر مبارک
 بر آوردند و مرا مخاطب ساخته این بیت خواندند که سپیت در کوه چو میروی بمن باش هم امروز معاذ
 در جبل نیست هم از استماع این بیت حال بر من بگشت با خود گفتم اگر حضرت ایشان این بیت را برای
 من خواندند بار دیگر هم بخوانند باز حضرت ایشان روی بمن کرده مولانا ابوسعید این بیت از اشعار
 شیخ کمال خجندی است سپیت در کوه چو میروی بمن باش هم امروز معاذ و جبل نیست هم این گفتند
 و برخاستند و از مدرسه بیرون آمده سوار شدند و رفتند و باطن مرا بخود مجذب گردانیدند و من خیران
 مضطرب ماندم با خود اندک بشیدم که حضرت ایشان هرگز نام من نشنیده چه دانستند و این چه بیت بود
 که بر من خواندند مهنوش دار از مدرسه بیرون آمدم و بطلبه مدرسه میرزا آقایی بیگ پیغام فرستادم که
 هر چه در حجره من است از کتب و اجزا و غیره با حق طلبه است در آن تصرف کنند بعد از آن رفتم و ملازمت
 آستانه آنحضرت را لازم گرفتم تا مدت یکسال گذشت و درین مدت مطلقاً آن حضرت بحسب ظاهر
 هیچگونه التفاتی نکردند و از اجذاب و ابتلاء من بحسب باطن روز بروز حضرت ایشان در تراکم بود و دوران
 مدت تبریک قبایم آژده که من میگذازیدم که در زیر آن نه پیراهن بود نه آزار تا بعد از یک سال اندک
 اندک التفات بحسب ظاهراً ایشان پیدا شدن گرفت هم خدمت مولوی میگفتند که روزی از
 حضرت ایشان باری عظیم بر من افتاد و آن موهبتی که زمان زمان بحسب باطن از حضرت ایشان بمن رسید
 منقطع شد و بمرتبه صفت قبض مستولی گشت که بیم پلاک بود آن بار و قبض تا مدت بیست شبانه روز برداشت
 آخر نا طاقت شدم از بعضی بزرگان شنیده بودم که چون در نماز تجمدین بخوانند بعد از آن هر دعا که کند
 مستجاب شود شبی در آن بے طاقتی بعد از نماز تجمد دعا کردم که خدایا اگر در نهاد من چیر بایست که مگر و
 حضرت ایشان است ترا از من بیرون بردا اگر استعدا و من و جوی است که سبب کدورت حضرت ایشان

می شوم مرا از میان بردار یا ازین آستان دور افکن امثال این سخنان در مناجات خود گفتم و
 گریه بسیار کردم چون صبح بکلازمت حضرت ایشان آدم اول سخن که فرمودند این بود که ما پنداشتیم
 که کاری میانیم اکنون که شمارا ناخوش می آید و مرگ و دوری خود میجوئید بر طرف باش کوازین سخن حضرت
 ایشان معلوم شد که آن بار و قبض که بقیه حواله کرده بوده اند ترتیبی بوده است بعد از آن بهم در مجلس
 انبساط دانشراچی تمام در دل پیدا شد و از فوائد الفاس خدمت مولوی است این سه رشح که ایراد می افتد
 رشح میگویند که حاصل این کار و بار فوق یافت الم نایاب است باید که طالبان آنچه یا بتدواریات
 و مواجید ذوقین شوند و با تازان ذوقی تمی گشته برای آنچه نیافته اند و باقی مانده است متالم شوند
 مقصود بی نهایت است آنچه از وی دریابند نسبت با آنچه در نیافته اند حکیم خیم قهره دارد نسبت بدریا
 محیط پس اگر با آنچه دریابند سر فرود آرند و بان آرام گیرند و در ذوق آن بمانند و بان ذوق از عالم بیرون
 روند ابد الابدین در آن محبوس باشند و از ذواق و مواجید بی نهایت محروم و اگر بجز ابدی درین یافت و
 نایافت سیر کنند هنوز هیچ نگرده باشند و هیچ راه نرفته

در رشح

رشح روزی در معنی آیات سورة الاخلاص میگویند اول موجودی که با کجاد حق سبحانه بی واسطه شئی
 دیگر موجود آمد صادر اول بود چون از مبدأ فیاض اظهار صادر اول مشابه بود بترادن لاجرم حق سبحانه درین
 سورة آیه کریمه لم یلد نفی آن مشابهت نمود و چون حق سبحانه بعد از ایجاد موجودات و اظهار تعنیات در
 مظاہر الهی و کونی بحسب ذات و صفات و اسما و افعال ظهور فرمود آنچه ظهوری از مظاہر مشابه بود بتراده
 شد لاجرم حق سبحانه درین ره بآیت کریمه ولم یولد نفی آن مشابهت فرمود و چون بعد از ایجاد موجودات نوع انسان را بحکم
 خلق الله آدم علی صورت الرحمن نسوزد و مظهر جمیع اسمانی گردانید و پیرا انیته ذات صفات و افعال بی نهایت خود
 از حیثیت جامعیت برایشا بهتی و مماثلتی بان ذات یگانه مقدس که آیت قل هو الله احد الله الصمد صفت او
 پیدا شد که در آن و هم تصور کفو بود لاجرم حق سبحانه بآیت کریمه ولم یکن که کفو احد نفی آن مشابهت مافرو
 رشح میگویند که روزی همراه پدر خود مجلس و عظم خواهر شمس الدین محمد کوسوئی رفته بودم و در آن مجلس
 از خواجہ خرق عادت دیدم و تفسیر آیت شنیدم که هر دو عجیب و غریب بود خرق عادت آن بود که خواجہ
 در مطارن آبی و لطائف نامنهای سخنی غامض و نکته باریک میفرمودند که بعضی از اهل مجلس بواسطه
 غموض آن سخن و عدم دریافت آن لغاسی عارض شده بود و پینکی میزدند خواجہ را خیر مست

فرمودند شما پیشک میزید و حال آنکه من اگر این سخن را بسقف این مسجد گویم متاثر شود و از جا در آید چون خواج
 اشارت است بسقف مسجد کردند زلزله در سقف افتاد و آن سقف چوب پوش بود طراقات از چوبها
 بر آمدن گرفت چنانچه اهل مسجد بر هم ریختند بعضی که نزدیک در بود بیرون گریختند و بعضی که نزدیک
 منبر بودند و دیدند در پایهای منبر آویختند چون خرد سال تر بودم از حاضران زودتر دیدم و بر پایه منبر
 چسبیدم و خواج مدتی مدتی بر لای منبر سکوت کردند بعد از آن بالسخن درآمدند مردم نیک حاضر و متوجه
 شدند و تفسیر آیت آن بود که فرمودند حق سبحانه و تعالی میفرماید احسن کما حسن الله الیک نگوئی کن همچنانکه گوی
 کرده است خدایتعالی بتو نگوئی خدا بنده آن بود که در ازل انزال خدایتعالی ظاهر بود و بنده پنهان
 پس نسبت به بنده این نگوئی کرد که بنده را ظاهر گردانید و خود پنهان شد پس تعلیم میدهد بنده را و امر میکند
 که نگوئی کن همچنان که خدایتعالی نسبت بتو نگوئی کرده است یعنی تو نیز خود را بنده و خود پنهان کن
 تا خدای تعالی ظاهر گردد

لا این آیه بود

مولانا محمد قاضی ادا ام السدبرکات فاده

از جمله اصحاب و مقبولان حضرت ایشانند و در مناقب و شمائل و فضائل آنحضرت کتابی
 تالیف کرده اند مسیله سلسله العارفین در تذکرة الصالحین در آنجا آورده اند که در تاریخ سنه خمس و ثمانین
 و ثمانیة بود که بلازمت حضرت ایشان رسیده شد و مدتی قریب به دو انزده سال در ملازمت آنحضرت
 بود و آنحضرت علی ذلک چون خدمت مولانا در ادراک لطائف و معارف صوفیه قدس الشار و اعم طبعی
 بلند و فحی ارجمند داشتند لاجرم حضرت ایشان در وقت ادای حقائق و دقائق این طائف خدمت مولوی
 بسیار معنی طلب می ساختند میگفتند که روزی حضرت ایشان از من پرسیدند که باین سخنان دقیق که از ما
 می شنوی پس چه نقصان در آن حقانند که از پدر و مادر و استاد خرد سالی فرا گرفته بازمی یابی گفتیم
 فرمودند که پس با تو ازین رنگ سخن میتوان گفت آنخدمت مولانا استماع افتاده و در سلسله العارفین
 نیز نوشته اند که ابتدای ملازمت من حضرت ایشان را آن بود که با طالب علمی کرمانی مولانا نعمت الله
 نام از سمرقند بعزمیت بهرات بیرون آمده بودیم چون به ده شادمان رسیدیم و بواسطه گرمی و هوا آتوق
 کردیم نماز دیگر بود که حضرت ایشان رسیدند بلازمت رفتیم پرسیدند از کجایی گفتیم از سمرقند بعد از آن بجای
 مشغول شدند و آنچه در خاطر بود همه را اظهار فرمودند از آن جمله سخن بود که فقیر اسرگشته ساخته ازین وقت

از جمله

از عوالم

Marfat.com

می برد آبرو و حی اظهار کردند که خاطر فخر به آن بیچاره میماند و در اثنا سخن فرمودند
 که در حصول علوم باشد اینچنین میسر است و در آن وقت محقق شد که از مخفیات این فقیر هیچ چیز
 الا که آن حضرت بر مجموع آن مطلع اند و یقین گشت که حضرت ایشان را بر بواطن خلق اشراق عظیم
 است با وجود علم با اینکه میل سفر کم نشد که قوی بسیر سیرات مائل بودم قصد قرشی کردم منع فرمودند
 و گفتند بجانب بخارا غیبت کن و صباح آمدم تا اجازت خواهم کسی گفت به کتابت مشغول اند تو قف کردی
 بخدمت گذشت دیدم که حضرت ایشان از آن موضع که نشسته بودند برخاستند و متوجه این جانب شدند
 و فرمودند که راست گویی برای درویشی بهرات میروی یا برای تحصیل علم فقیر از غایت در مشیت موافق
 بودم مولا نعمت الله گفت درویشی غالب است تحصیل را در پوش ساخته است تبسم کرده فرمودند
 اگر چنین باشد نیک است و دوست فقیر گرفته متوجه پایان باغ شدند و آنقدر رفتند که از مردم
 دور تر شدند ایستادند بجز و آنکه دست مبارک حضرت ایشان بدست فقیر رسید از خود غائب شدم
 و زمانی برین غیبت گذشت چون حاضر شدم بسج مشغول شد و فرمودند که شاید که خطا ما را متوانی خواند
 و از جیب مبارک خطی بیرون آورده خواندند و در هم چیدند و بفقیر دادند و فرمودند که کتابت ما را نیک
 نگاه داری و آن کتابت نیست حقیقت عبادت خضوع و خشوع و شکستگی و نیاز است که از شهود
 و عظمت حق سبحانه بردی ظاهر شود و همچنین سعادت موقوف بر محبت است و ظهور محبت موقوف
 بر متابعت سید اولین و آخرین علیه من الصلوة اتمها و من التحیات ایمانها و متابعت موقوف
 بر دانستن طریق متابعت پس بضرورت تلازم است علما که وارثان علوم دینی اند برای این عرض می باید کرد
 و از ملازمت علما که علم را وسیله نفاش دنیوی و سبب حصول جاه گردانیده اند و در باید بود و از صحبت
 درویشان که رقص و سماع کنند و هر چه باشد بے تماشای گیرند و خوردن پیر پیزی باید کرد و از شنیدن توجیه معانی
 که سبب نقصان عقیده در مذہب اهل سنت و جماعت شود و در باید بود تحصیل از برای ظهور معارف
 حقیقت که با وابسته متابعت محمد رسول الله است صلی الله علیه و سلم باید کرد و اسلام بعد از آن باز
 پیش مردم آمدند و فقیر را اجازت سفر سیرات کردند و فاتحه خواندند سوار شدند ما بموجب اشارت
 حضرت ایشان متوجه بخارا شدیم مقدار سی راه رفته بودیم که از معقب ما پیاده دویده آمد و کتابتی دیگر آورد
 که برای خدمت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین الکاشغری قدس سره نوشته اند که

این فقیر وقتی که حضرت ایشان در رباط خواجہ می بودند بخاطر آمد که بطون مزار خواجہ ذکر یاد و در وقت صبح
 روم چون بدر گنبد مزار آمد پیش از آنکه قدم در گنبد نهادم کیفیت غریب واقع شد که بیفتادم و در روی عظیم
 در روی خود احساس کردم که مرا حلقه ساخت نزدیک بآن رسید که روح از بدن من مفارقت
 کند و خاطر مافتا و که از صحبت حضرت ایشان آمدی و بی اجازت حضرت ایشان به زیارت مزار توجع
 شدی نیکو بود فی الحال استغفار کردم و قدم در گنبد نهادم برگشتم چون پیش حضرت ایشان شستم
 و نفس اول فرمودند شنیده که اکابر گفته اند گریه زنده به از شیر مرده مشایده این حال موجب زیادت
 یقین فقیر شد بحضرت ایشان بعضی از اعزہ اصحاب میفرمودند که حضرت ایشان وقتیکه محضر بودند و جمعی
 از اولاد و خداد و خواص اصحاب در ده کمانگران بر سر بالین حضرت ایشان حاضر بودند درین محفل
 فرمودند که هر کس از مردم چیزی اختیار کند از فقر و غنا و نعمت متوجه خدمت مولانا محمد شد که او
 تو اختیار کن خدمت مولانا گفتند من آن اختیار کردم که مختار حضرت شاست حضرت ایشان فرمودند
 که مختار ما فقر است بعد از آن یکی از بزرگواران اشارت کردند که چهار هزار شاہرخی بمولانا محمد بده
 که وی فقر اختیار کرد تا آنرا مایه سازد از برای فراغت فقر اگر در گروی خواهند بود و خدمت مولانا
 بنا بر امثال امر آن وجه را گرفتند و سرمایہ معیشت خود و اصحاب خود ساختند

از فی الفور زبیر و آن

مولانا خواجہ تاشکندی رحمہ اللہ تعالیٰ

از قدما اصحاب و از اجلہ و کلا حضرت ایشان بوده اند و در مبادی احوال در تاشکنند مشرف قبول
 مشرف شده اند بعضی عزیزان از خدمت مولانا نقل کردند که گفتند در مبادی اوقات که حضرت ایشان
 از خراسان بوطن اصلی مراجعت فرمودند و بامر زراعت مشغولی نمودند و من جوانی بودم در سن نسبت
 سالی ملازمت حضرت ایشان میکردم و آن حضرت بمن التفات تمام داشتند و در آن اثنا جمعی از
 مصاحبان که داعیہ تحصیل علوم داشتند و متوجه سمرقند بودند مرا و سوسہ بلخ کردند که در تاشکنند اوقات
 ضائع میکنی و عامی و نا سلامی یا بی چندان گفتند که طبع من نیز مائل رفتن شد با خود اندیشیدم که
 اگر از حضرت ایشان اجازت سفر طلبم غالب حال آنست که مانع میشوند هیچ به از آن نسبت که
 قصه ذوق تحصیل و رفتن سمرقند را بر رفته نویسم و وقتیکه حضرت ایشان غائب باشند در آن موضع
 که می نشینند بنعم زود متوجه بشوم چون بر مضمون رقعہ مطلع شوند و من حاضر باشم مانع نخواهند شد

و درین صورت اجازتی نیز حاصل کرده باشم پس آن رقعہ را نوشتیم و بجا نهادم و رفتم اتفاقاً آن روز
 حضرت ایشان بآن خانہ در نیامده اند نماز شام کہ رسیدہ اند آن رقعہ را دیده اند چون خوانده اند
 اذان صورت متغیر شدہ اند و فرمودہ اند کہ او بزبان قلم با ما سخن می کند و بحیلہ از ما اجازت میخواهد
 ببینیم کہ چون خواهد رفت و در همان ساعت حضرت ایشان متغیر شدہ اند و این عبارت فرمودہ
 من بیاران تا شکندی در منزل اول عزول کرده بودم میان شام و غنقن بود کہ صدای بغایت
 شدید و تپ عظیم محرق عارض شد بمتابہ کہ مرابی طاقت و بی آرام ساخت فریاد و ناله در گرفتیم تا وقت
 شبگیر شد و مردم بہار کردن مرکبان مشغول شدند یکے از یاران کہ باعث کلی بر سفر او بود زمین کردن
 مرکب من قیام نمود و خواست کہ خرچین بر افکند و مرا سوار کند در آن محل صداع و حرارت من
 مضاعف شد بمرتبه کہ پنداشتم سرم شکافند شد و میان آتش سوزان در آدمم و مشرف بر موت شدم
 فریاد کردم کہ ای یاران مرا گذارید و روید کہ امکان حرکت و سواری نماند ہر چند یاران مبالغہ فرین کردند
 باشارت منع کردم کہ یارای سخن کردن نداشتم چون یاران تا امید شدند و رفتند من با خود اندیشیدم
 کہ غالباً این عارضہ از مہر حضرت ایشان است کہ بر فتن من راضی نیند درین حالت نیت راجعت کردم
 فی الفور صداع و حرارت کم شدن گرفت بمرتبه کہ آن قوت حاصل شد کہ بر خاستم و خرچین بر مرکب
 افکندم و سوار شدم و روی براه تا شکند آوردم ہر گامی کہ مرکب می نهاد تخفیف در آن عارضہ
 دست میداد تا وقتیکہ بسواد تا شکند رسیدم اصلاً و قطعاً اذان صداع و حرارت اثری باقی نماندہ بود
 فی الحال بمنزل خود رفتم و مرکب خود را بستم و بلا زمت حضرت ایشان آدمم و سلام کردم جواب گفتند
 و تبسم کردہ فرمودند چرا بسم رفتی کہ یہ من مستولی شد زمین بوسیدم و اذان بی ادبی عضو طلبیدم
 عنایت کردہ فرمودند برو خدمت را باش کہ من بعد با تو کار ہا داریم و امور کلیہ در پیش است چون
 حضرت ایشان بالتماس میرزا سلطان ابو سعید از تا شکند کبوج بفرستند آمدند تمام مہمات دنیوی بریمہ
 اہتمام مولانا خواجہ علی نہادند و تمام امور یکف کفایت او دادند و تصرف مولانا در مہمات بمرتہ رسید
 کہ روزی بودی کہ از قبل حضرت ایشان بیست رقعہ بہ بادشاہ زمان و امرا و ارباب دیوان نوشتی
 و پیچ احمدی را یارای سے آن نبودے کہ از مضمون رقعہ مولانا تجاوز نمودی و در امر نکاسل

فرمودے

از دستمال

بسم

شیخ جلیب تجار تاشکندی رحمه الله تعالی

از جمله مقبولان

از جمله

از جمله مقبولان و مقبولان بوده است و حضرت ایشان ترتیب سفره اصحاب تاشکندی بوده است
 تفویض کرده بوده اند وی حکایت کرده است که یکبار حضرت ایشان در تاشکندی از بعضی یاران
 رنجیده بودند متوجه فرکت شدند یاران نیز از عقب حضرت ایشان به نیاز مندی و مسکنیت تمام
 جهت معذرت رفتند چون آنجا رسیدند معلوم کردند که حضرت ایشان در ده منار بر سر قبر مولانا
 سیف الدین مناری اند در حجره مولانا اسمعیل فرکتی که ولد عزیز مولانا سیف الدین بوده اند یاران متوجه
 منار و حجره مولانا اسمعیل شدند و در آن محل حضرت ایشان بصفت هدایت و جلال متصف بودند
 هر که از یاران قدم در آن حجره نهاد و چشمش بر حضرت ایشان افتاد بهوشش گردید و بسبب غلظت
 و نزدیک بآن رسید که اثر حیات از مجموع ایشان زایل گردد و آخر الامر مولانا اسمعیل با جمعی
 دیگر از مخلصان آن دیار برخاستند و سرها برهنه کرده درخواستند و حضرت ایشان بنا بر اتما س
 آن مخلصان گناه یاران را عفو کردند و آثار لطف و رحمت ظاهر شدند بعد از آن یکی از یاران
 می آمدند و بی حیاستند تا همه کمال صلی بار آمد

مولانا نور الدین تاشکندی

از جمله مقبولان و منظور آن بوده است روزی حضرت ایشان در محبت ذاتی سخن میگفتند فرمودند
 که باصطلاح صوفی قدس الله ارواحهم محبت ذاتیه عبارت از ارتباط و عشقه است بحضرت حق سبحانا
 بے آنکه آنرا سبب دانند یا موجه شناسند بلکه سبب و انجذاب است که بر دفع آن قدرت نباشد
 و فرمودند که از دو پسرک در نواحی تاشکندی این نسبت را یافتیم یکی دائم بگرد و حلقه با میکشست و از دو
 مشت و گردن کج میکرد یک و از بجهت طهارت بر خاستم بجانب ابرق طهارت مبادت
 نمود چون طهارت ساختم از وی پرسیدم که سبب آمدن تو اینجا چیست و چرا گرد این حلقه میگردی گفت
 من هم نمیدانم لیکن اینقدر میدانم که بر گاه انجامی ایم در باطن خود کشته میشی حضرت حق سبحانه باز میایم
 و خود را از همه بایستنا خالی می بینم و از آن لذت عظیم بدل من میرسد چون بیرون میروم از آن نسبت
 تنی میشوم و آن پسرک دیگر صورتی بغایت خوب داشت و با اصحاب ما مختلط بود و در آن نواحی مردم
 بسیار بوی تعلق خاطر داشتند و اصحاب ما نیز بان تم مطعون می ساختند تم گفتم که چرا غدا خواهد بود و چه خبر کرد

Marfat.com

در اندک سود نداشتند تا آخر در گریه شدند و اضطراب بسیار کرد و گفت شمار ازین چه فایده که من
 اینجانیایم و در بیرون مردم مرا تشویش دهند و ولم در کشاکش بایستها افتد ازین حضور و جمعیت باطنی
 که درین حلقه در خود می یابم دور افتم یا ران ویرا گذارند و معذور داشتند و کار او بجای رسید
 که مغلوب این نسبت شد بروجی که بار باره خانه خود گم میکرد و هرگاه که مرا بوی مهمی بود
 و چون خواستم که ویرا کاری فرمایم آن کار کرده بودی یا دران کار بودی و این پسرک صاحب جمال
 که حضرت ایشان ازو میگفتند مولانا نورالدین تاشکنندی بوده است از بعض اهل اصحاب چنین
 استماع افتاده که چون مولانا نورالدین در تاشکنند در میامی ظهور حضرت ایشان بشرف ملازمت رسید
 و سیر نیات کرمانی پیش حضرت ایشان آورده و داب آن حضرت نمی بود که چیزی ازکس قبول کنند آنرا ازو
 و قبول کرده اند و بر حاضران قسمت فرموده و دران اثنا ویرا گفته اند که فایده صحبت این ملاحظه
 که کسی را از گم شده وی یاد دهند مثلاً کسی گویهری قیمتی گم کرده است و خبردار و ناگاه بصحبت کسی افتاد
 که از گم کردن گویهر و از گم شده او خبردار فایده این صحبت آنکه او حاضر شود و گم کردن گویهر خود و از ان
 متاثر گردد و بعد از ان از گم شده خود خبر یابد این سخن در دس افر عظیم کرده است و ملازمت حضرت ایشان را
 لازم گرفته هر چند ویرا اجازت میداده اند و در میگردند اندنی رفته میگفته که مراد ازین حضرت هیچ
 نیست جز آنکه گذارند که گاه گاهی دیدار مبارک حضرت ایشان بنیم ویرا گذاشته اند و ویرا طریقه را
 افتاده است و بوزنش آن نسبت بحد مشغول گشته و در اندک فرصت مغلوب آن نسبت شده است
 روزی مولانا زاده فرکتی که در آخر فصل دوم ازین مقصد ذکر وی گذشته است بر طریق مشغولی
 باطنی مولانا نورالدین اطلاع یافته است با وی از روی خشونت گفته که اگر در وقت نماز بن این طریق
 مشغول باشی مودی بکفر میشود زینهار که در وقت نماز بن این طریق مشغولی کنی از تکبیر احرام تا صیغ
 بیرون آمدن از نماز بسلام خود را ازین نسبت باز آری و دل خود را نگاه داری و می در جواب
 مولانا زاده این بیت میر حسینی را رحمه الله خوانده که بیت زان روی که چشم تست احول با معبود
 تو پیر تست اول با خبر قرص مولانا زاده و جواب مولانا نورالدین را بعض حضرت ایشان شنیده
 حضرت ایشان بچو مولانا زاده گفته اند که شخصی را در نماز دل با لاک و اسباب و عبیدوزیل و مویشی
 و انبار و سایر اشیا و خسیه میرود کافر نیست اگر مومنی را دل بمومنی مرتبط باشد چه مودی بکفر نشود

از بعضی محارم چنین استماع افتاد که مولانا نورالدین آخر خود را فدای حضرت ایشان کرده است
 و آنچنان بوده است که حضرت ایشان را در وبای اول مرض طاعون پیدا شده است و دانه بزرگ
 که در تنک اسهال سوز پدید آمد و اشک و اصب است و خطر آن عظیم تر چه لقلب صنوبر است
 که معدن روح حیوانی و منبع حرارت عزیز است اقرب است بر امله درین بزمیت حضرت ایشان رفته
 و به نیازمندی تمام درخواست کرده و گفته که اجازت فرمائید تا این مرض را بر دارم زیرا که در دنیا هیچ امری
 بوجود من باز بسته نیست و در وجود مبارک حضرت شما صد هزار حکمت و مصلحت و حق سبحانه را با حضرت
 شما کارها و بازاریا است حضرت ایشان فرموده اند تو جوان نورسیده عالم ندیده و بنجود امیدها
 و در دل آرزو باداری وی گریبان شده است و گفته که مرا هیچ امیدی و الا زوی غیر ازین نیست که خود
 فدای این حضرت کنم حضرت ایشان و به اجازت داده اند وی مشغول شده و بزیر آن بار در آمده
 و مرض را جذب کرده و برداشته و آن دانه که بود از پهلوی چپ حضرت ایشان به پهلوی چپ وی
 منتقل شده است و حضرت ایشان بصحبت تمام از بستر مرض برخاسته اند و مولانا نورالدین سر برین
 بیماری نهاده و بعد از سه روز بجوار رحمت حق سبحانه پیوسته بعضی اصحاب که یکشف قبور و غیر آن
 از کشف و تحقیق بودند فرمودند که روزی در آن مبادی که مولانا نورالدین وفات یافته بود و بلازمت
 حضرت ایشان سواره از شرقی گورستان تاشکندی گذشتم دیدم که مولانا نورالدین را که در سحر بر گرد
 و روی بجانب حضرت ایشان آورد و آن حضرت فرمودند که ای مولانا نورالدین راست خست خست
 باز برگشت و روی بطرف قبله کرد وفات وی در شهر سنه اربعین و ثمانیا تیه بوده است که تلخیص

و باے اول است

مولانا زاده اتراری رحمه الله

از کبار اصحاب و اجلاء مقبولان حضرت ایشان بوده اند نام ایشان عبداللہ است و مولانا زاده
 اتراری شهرت یافته اند خدمت مولانا زاده گفته اند که چون بشرف قبول حضرت ایشان مشرف
 شدم روزی در مجلس شریف آن بخاطرم گذشت چون است حضرت ایشان مرا سبق ذکر تلقین
 فرمودند و باین خاطر علیه گردنا گاه متوجه من شدند و گفتند هر کار مناسب بهر کس نیست
 و اگر مردم دیگر را مناسب است است استعداد شما پر لطیف است شمارا احتیاج بآن نیست و هم خدمت

مولانا زاده فرموده اند که در مبادی حال که بلازمت حضرت ایشان پیوستم در خاطر من عجائی می بود
 که پیش از آن بصحبت طبقه عشقیان رسیده بودم و چند گاه ورزش طریق ایشان می نمودم مساوا که آن
 از رقبه ارادت بیرون آمده ام از ارواح ایشان که در صحبت سر ما در هر این دغدغه روز آورد
 و این وسوسه غلبه که چون صباح بلازمت حضرت ایشان آدم از من پرسیدند که بکدام طبقه از
 مشایخ اختلاط کرده اید گفتم پیش ازین بعشقیان رزادتی میباشتم و خاطر بوزرش طریق ایشان
 میگما شتم فرمودند که امشب چنان دیده شد که جمعی از مشایخ ترک با سلاحهای بزرگ برگرد محوطه
 و حویلی ما میگشتند و هیچ نوع قوت آن نداشتند که توانید برون محوطه در آمدن و تصرف نمودن غالب
 بجهت شما بوده باشد بعد از آن خاطر از دغدغه وسوسه تمام آرام یافت و یقین دانستم که در ظل حمایت
 و عنایت ایشان همیشه از آفات ظاهری و باطنی ایمن خواهیم بود و هم خدمت مولانا زاده فرموده اند
 که یکبار حضرت ایشان بجزه فقیر آمده طبعی فرمودند و گفتند اسباب طبع از مولانا خواجہ علی بگیرید در آن وقت
 کافی مهات و وکیل علی الاطلاق مولانا خواجہ علی بودند چون طعام حاضر شد حضرت ایشان میل نفرمودند
 ولیکن یاران تناول فرمودند بعد از خوردن طعام حضرت ایشان گفتند که درین طعام بی احتیاطی
 رفته است تحقیق کنید و در آن مبالغه کردند بعد از تحقیق بلیغ معلوم شد که در سیرم تصور می
 بوده است بغایت غضب کرده فرمودند بنا کار غذاست در آن امر احتیاط عظیم واجب است
 چه بریدن آنچه ظاهری شود اثر خود را در سالک ظاهر میگردد اند اینهمه بی ذوقها و پریشانیها
 که مشاهده میکنید اکثر از خوردن قههای پریشان است بعضی مخلومی نقل کردند که روزی حضرت
 ایشان با جمعی از درویشان در حجره خلصی از صاحب صحبت گرم داشتند و اثر تصرف حضرت ایشان
 در مجموع ظاهر بود تا غایتی که هر که بان مجلس در می آمد می نشست و بی کیفیتی در می یافت که
 نمیتوانست برخاست در آن میان طعام آوردند خدمت مولانا زاده را استغفرانی عظیم روی نموده
 و برومی از خود غائب شده بودند که هر چند ایشان را تحریک می نمودند حاضر نمی شدند ناگاه حضرت ایشان
 نظر بان جانب افتاد دیدند که کسی مولانا زاده را میخواهد که حاضر سازد بوی آند شده فرمودند چرا بی
 ادبی میکنی مگر ندانستی که هر کس از ما بحسب قابلیت و استعداد خود چیزی اخذ میکنند درین ساعت
 مولانا زاده از ما بجای مشرف است که خبر از کونین ندارد و اگر تو دانی که او چه حال دارد از رشک آن

امضا زاده

لزت طعام خوردن از تور و پس این بیت خوانند **س** این شیوه عشق هر چه را نبود **م** این واقع
 هر چه بود **س** را نبود **م** منکر چه شوی بحالت زنده دلان **م** نه هر چه ترا نیست کسی را نبود **م**
 خدمت مولانا زاده هم در حال حیات حضرت ایشان اجازت سفر حجاز دریافتند و بعد از زیارت
 حرمین شریفین زاد بوم الله شرفا و کرامت بولایت شام آمده از دمشق اقامت نموده اند و مدتی در آن
 بلاد مزاج طالبان بوده اند و از آنجا از نو بیارطت فرموده اند را تم این حروف بخط مبارک
 مولانا نورالدین عبدالرحمن الجامی قدس الله سره السامی دیده است که بر نظم کتابی نوشته بودند
 خدمت خواجہ عبد اللہ ادا م الشرفا و بعد از آن از راه اتراری و مولانا محمد عبداللہ شرفا شوق نوشته بودند
 که بعد از عرض نیاز مذی التماس آنکه بجهت بران دارند که در آخر میات از آلیشی که تعمیر ازان بالایش کرد
 موجب حیا باشد باید که نجاتی حاصل شود و السلام

ز این حکایات
 در حدیث

مولانا ناصر الدین اتراری رحمہ اللہ تعالیٰ

از جمله خادمان و مومنان حضرت ایشان بوده است و وی برادر خرد مولانا زاده اتراری است
 وی گفته است که در او اہل حال کہ ہنوز اہل سمرقند حضرت ایشان را شناخته بودند جمعے از طرف تاشکند
 آمدہ بودند و بعضی از شمائل و صفات و خوارق عادات حضرت ایشان نقل میکردند و امور عجیب
 غریبہ میگفتند از استماع آن حکایات کہ جز علامت ارباب ولایت نتواند بود خاطر مرا بجانب
 حضرت ایشان انجذابی واقع شد اما بواسطہ آنکہ دل سبکی از منظر ہر جمیل متعلق بود توقیر روی نمود
 و چون آن اخبار متواتر شد با وجود گرفتاری خاطر در توجہ بدان صوب جازم شدم و با جمعے از طالبان
 این طریق بتاشکند آمدم در آن محل حضرت ایشان در باغستان بودند کہ از کوه پایہا و تاشکند است
 چون بلا زمت رسیدہ شد آنچه می شنید زیادہ ازان برای العین دیدہ و بعد از چند روز کہ فصل بویع
 نزدیک بود خاطر مراجعت غالب گشت و خاطر خا عشق آن جوان دل را بی آرام ساخت و میخواست
 کہ در سیر و تاشانی پشت کو یک چنانچہ عادت اہل سمرقند است روز نوروز حاضر باشند و ملاقات
 آن جوان دست دید بجهت اجازت خواستن بلا زمت آمدم و رخصت مراجعت بستم اجازت
 عا ند و چون صبح نوروز شد یاد آن جوان و سیرت کو یک مرا ملول ساخت و حزن علیکم
 فر و گرفت و حضرت ایشان با جمعے از اصحاب سوار شدند و بدی متوجہ گشتند و مرا در رکاب چایون خوا

ز اولی

ہمراہ بردند و در آن سیر صحرا دل اصلاحی کشود کہ بجانب آن جوان و سیراب کو یک میل عظیم داشت
 و من ازین صورت بغایت خجل و نفل بودم ناگاہ در آن صحرا بلالہ زاری رسیدند و از پشت اسب
 دست مبارک فراز کردند و لالہ فرا گرفتند و بدست من دادند و فرمودند کہ مولانا ناصر الدین شرمندہ
 کہ چنین عجزت و صحرا و لالہ زاری و جوان و سیراب کو یک مسکنی چون حضرت ایشان انظار این معنی کرد
 من از فرقی تا قدم غرق انفعال و تشویر گشتم و عظیم خجل و شرمسار شدم حضرت ایشان چون
 آن حالت از من مشاہدہ کردند فی الفور التفاتی فرمودند کہ علاقه محبت آن جوان از دل من بکلی
 منقطع شد و بجای آن محبت حضرت ایشان ثابت گشت ہم وی گفتہ است کہ چون سلطان ابو سعید
 سمرقند را فتح کرد و حضرت ایشان با استدعای وی از ما شکند بسمرقند آمدند روزی بحبت اختیار
 منزل در محلات و باغات بیرون سمرقند سیر میکردند تا آنکہ بچلہ خواجہ کفشیر رسیدند و آن موضع را پسندیدند
 و من در آن سیر لازم بودم چون شب درآمد و حضرت ایشان با شراحت مشغول شدند مرا در خاطر
 افتاد کہ آن حضرت امروزہ تردد بسیار نمودند و میدانم کہ کوفتہ و ماندہ شدہ اند و من بخود آن حرمت
 و بے ادبی ندارم کہ بے امر حضرت ایشان پیش روم و خادمی کنم چہ باشد کہ از حضرت ایشان امر شود
 کہ بخدمت بعضی از خطورہ این معنی انتظار اشارتی می بردم ناگاہ فرمودند مولانا ناصر الدین تو نیز
 و ماندہ شدہ و اگر نہ خدمت در مجلس است چون این قدر اجازت یافتہ ہستم و بخدمت شتافتم و
 گفتہ است کہ در آن سیرادی کہ از سمرقند بکازمت حضرت ایشان بتاشکند رفتہ بودم آنجا شمندی
 در فن منطق منفرد و در سائر علوم ریاضی بشجر مولانا میر جمال نام کہ در کسوت قلندریہ می زیست
 و کپنگ می پوشید و نامش میگذازد و در از کتاب بحرات بغایت دلیر و بی حیا بود و منکر طریقہ مشائخ
 و طائفہ اولیا و دائم الاوقات غیبت و مدت حضرت ایشان میکرد و سخنان بے ادبانه ناشائستہ
 میگفت روزی در جمعی افتادم کہ وی آنجا بود و نسبت بحضرت ایشان سفاہت میکرد و خیانت
 می نمود چون مرادید و منبہ انست کہ از جملہ خادمان حضرت ایشانم آغاز تعریض کرد و گفت شما متفق
 کسی شدہ اید کہ نہ علم دار و نہ حال نہ ذکر نہ خلوت و من امروز مجلس اومی آیم و پنهان از و در آن نیک
 میخورم و بروی حکم میکنم کہ فلان طعام و علوا برای من ترتیب نماید تا شادانید کہ او را بیخ باطن
 و حالی نیست و کار او بیخ اصلی و مغزی ندارد و من از ہرزہ و ہزیان او عظیم بے وقت شدم

ندرت

لیکن در مقابل او غیر سکوت بصلحت ندیدم روانی برخاستم و از آن مجمع ملول بیرون آمدم و متوجه
 حضرت ایشان شدم و وی متعاقب من با سه طلب علم که ایشان نیز در مقام بزل و ظرافت و تعرض
 و سفاربت بودند در رسیدن با اتفاق مجلس حضرت ایشان در آمد کم و من بغایت در بار بودم که مبادا
 آن سفیه بی حیائی و بی ادبی کند چون نشست پیش از آنکه سخن آغاز کند مقداری بنگ از آستین
 کنیک پنهان از حضرت ایشان بیرون آورد و در دهان نهاد و خواست که فرود در گوی وی
 محکم شود و راه نفس بروی بسته گشت هر چند سعی کرد و جهد نمود که بگوسه وی فرود میسر نشد
 آخر حال بر برگشت حضرت ایشان فرمودند تا مشت محکم بر گوی وی زدند و آن بنگ از گوی وی
 در میان مجلس افتاد همه حاضران برو خندیدند و بشابه خجل و منفعل شد که صفت نتوان کرد و در آن
 خجالت و انفعال باشا گردان از مجلس حضرت ایشان بیرون آمد و این قصه در ولایت تاشکند شهر
 یافت و در آن دیار صحبت شد و دیگر آنجا نتوانست بوزان بیار فرمود و دیگر کسی از نشان داد

هند و خواجہ ترکستانی رحمہ اللہ

از اشتغال به امر

از جمله مقبولان و منظوران حضرت ایشان بوده و از جمله قدام سابقان اصحاب و وی جوانی بوده است
 سپاهی از شیخ زاده های ترکستان که حضرت ایشان بوی التفاتی نموده اند نسبت از اشتغال ام فرمودند
 و از وی احوال غریبه و آثار عجیبه ظاهری شده است تا آنکه روزی حضرت ایشان و برادر محرابی دیده اند
 که چون مرغان بلند پرواز در روی هوا طواف می کرده است حضرت ایشان را این طور از او
 پرسیده نیامده است در غضب شده اند و آن کیفیت را از وی سلب کرده اند و وی از هوا چنان
 بر زمین افتاده است و اعضای وی کوفته شده بغایت بی نسبت و اجنبی گشته است برخاست
 و در مقام معذرت و نیاز مندی شده و سر بر پای مبارک حضرت ایشان نهاده هر چند زاری
 تفرع نموده هیچ سود نداشته و قریب یکسال این بی التفاتی از حضرت ایشان نسبت بوی واقع بوده
 آخر الامر هند و خواجہ بی طاقت شده و آغاز خشونت و بی ادبی کرده و حضرت ایشان گفتند که نسبت
 و حالت مرا غارت و تاراج کرده اید اگر بمن باز میید بید فبها و الاحزرت شمارا می کشم و اگر حضرت شما
 دست نیابم خود را می کشم باین سخن بهم التفات نکرده اند و وی دائم در کین می بوده است اتفاقاً وقتی
 از اوقات آن حضرت را در کوچ باغی پیاده و تنها یافته است کار در حضرت ایشان کشیده و حمل آورده

در موضعی که مفری و بلجائی بنوده است حضرت ایشان بطریق خلج و لبس متشکل بصورت شبانی
 صحرائی شده اند که طاقیه بر سر می پوشیده و بر سر داشته و قبایحی سفید در بر و عصائی سطره شبانی
 در دست چون وی مردی آبی دیده دست و کار و نگار داشته متعجب گشته و بر جای خشک و آوار
 و حرکت دست و پائی وی به تمام رفته حضرت ایشان کار و از دست وی فرا گرفته اند و بصورت
 معاودت فرموده تبسم کرده گفته اند که اگر من نرا با این کار و کشم چه میگوئی وی پیش حضرت ایشان
 روی بر خاک مالیده و زار زار فریاد گرفته و بغایت بدر دل نالیده آخر حضرت ایشان بوی رحم کرده
 و باز او را بر سر کار آورده و وی بر دست مبارک حضرت ایشان عهد کرده که دیگر امثال آن حرکات
 و گرامات و خوارق عادات را پوشد و در انخای آن حسب التقدر بکوشد تا تم این حرور در عمر قند
 از پیر عزیزی باشکوه که از بنی امام حضرت ایشان بود این حکایت شنید و آن عزیز فرمود که من در
 هند و خواجهدار دیده بودم و با وی صحبت داشته جوانی وجیه با بدست بود و آثار جذبات الهی ظاهر و
 رباعی از وی یاد دارم که میخواند بر این معنی که در آینه آرزوی تو جهان و دست
 تو دیده نداری که تو بین او را و در فی زمرت تا قدرت است بین

مولانا امیل فرقی رحمه الله

از جمله سابقان اصحاب و مقبولان حضرت ایشان بوده است و وی فرزند خدمت مولانا سیف الدین
 است که از کبار اصحاب خواجهدار بزرگ قدس المشرفه بوده اند و ذکر ایشان در مقاله این رساله گذشته
 و خدمت مولانا سیف الدین را او و فرزند بوده است هر دو عالم و عامل و فاضل و کامل و منزه
 بزرگ ایشان مولانا سلیمان فرقی است که از تلامذہ حضرت خواجهدار محمد پارسا قدس سره بوده
 و اجازت که خواجهدار بر او و وی بجز و حدیث نوشته اند بنظر این ضعیف رسیده و آن اینست که از خط
 خواجهدار نقل افتاده تیمنا بالمدیحانه و تعالی صاحب بذالجز و صفوة الاقران مولانا سلیمان بن مولانا سیف
 زید توفیق و رحم الله و الله فی مجلس ممعوا علی بذالفقیه من الاحادیث النبویه و الموارث المصنوعه
 علی الله علیه وسلم و طلبوا الاجازت العامة فانشد بذالفقیه ایجابا المسلمون هذه الابیات الاربعة
 من کلام احد الکابر السلف رحمهم الله و رضی عنهم اجمعین ابیات اجلانی اجمرت لکم ساعی و ما صنف
 من کتب الحدیث و اجرت لکم کل ذی دین و کل + برید العلم بالطلب آسیت + علی شرط الاجازت فاحفظوا

تقی

اصول

من ایچیف و الخلط الخبیث ثم و اویکم بقوا اللذکیما ثم تناووا البر من رب مغیبت ثم کتب

العبد محمد بن محمد بن محمود الحافظی النجاری یوم السبت الثانی من ربیع الآخر سنة تسع عشر و ثمان مائة
حامد او مصلیا و مسلما اولاً و آخره او باطنا و ظاهراً و فرزند دوم مولانا سیف الدین مولانا اسمعیل است
که از قدماء اصحاب ایشان بوده است پوشیده نماند که چنانکه در میان اصحاب حضرت خواجہ بزرگ
قدس سره چهار مولانا سیف الدین بوده اند که اندکی از احوال ہر یک در ذکر مولانا سیف الدین
مناری ایراد یافته در سلک اصحاب حضرت ایشان نیز چار مولانا اسمعیل بودند و ششم از احوال ہر یک
در ذکر مولانا اسمعیل فرزند مولانا سیف الدین ایراد می یابند

اما اول مولانا اسمعیل فرقی است فرزند مولانا سیف الدین مناری و وی در مبادی
ظہور حضرت ایشان در تاشکند بشرف قبول نسبت مشرف گشته وی فرمودہ است کہ در مبادی
احوال بہ نیت ملازمت حضرت ایشان از فرکت تاشکند آدمم و حضرت ایشان بنا بر لفظ نسبت
ارادت پدرم ب حضرت خواجہ بزرگ قدس سره با غیر آن فاطر شریف بجانب این ضعیف مصروف داشتند
و در مقام تفقد و عنایت شدند و ہم در آن مجلس بمن التفات حضرت ایشان نسبتی بزرگ و جمیع
قوی حاصل شد و موجب سرور و انبساط باطن گشت چون شب خواب کردم در خواب چنان دیدم
کہ بازی سفید بردست داشتم و مرا بان بسیار میل و محبت بود ناگاہ از دست من پرید چون از خواب
بر آمدم قیاس و لال عظیم غالب شد و ازان نسبت و جمیع خاطر اثر می نماید در وقت سحر کہ محل لفظاً
مجلس بود بکلازمت حضرت ایشان آدمم و بغایت ملول و گلین بودم حضرت ایشان لال مراد یا
پرسیدند کہ سبب لال چیست من خواب خود را عرض کردم فرمودند تعبیر این خواب آنست شما را
در محبت نسبت خوب حاصل شده بوده است چون بخواب رفته اید آن نسبت آنکہ چیزی کہ باو
معارف و صید حقائق می توان کرد در صورت باز کہ از اسباب معیاد است دیده شده عملین بسیار
شاید کہ باز بدست آید و مقارن این سخن التفات فرمودند کہ ہم در مجلس جمیع نسبت خوبی ظاهر شد
و آن قیاس و لال با انبساط و انشراح باطن مبدل شد و سرور عظیم حاصل گشت بعد از ششادہ این
احوال دیگر از ملازمت حضرت ایشان ہرگز جدا نتوانستم شد و سبب وصول و پیوستگی من ب حضرت
ایشان این بود حضرت ایشان فرمودند کہ مولانا اسمعیل فرقی ازین جهت کہ پسر مولانا سیف الدین مناری بود

خاطر بایست مصروف داشت تا اورا نسبتی خوب و جمعیتی قوی حاصل شد بعد از ان اینجامی باشید و دیگر
 از اجاد نتوانست شد و جمعی دیگر نیز پیدا شدند و صحبت منعقد گشت بجهت کفایت ما بحتاج این جماعت
 بحسب ضرورت بامر زراعت و سرانجام آن می بایست کردن تا جمعی توانند که بفرغت مشغول باشند
 خاطر ایشان نسبت ما بحتاج ضروری متفرق نشود سبب اشتغال بدنی و تحصیل آن درین بود چون بقدر
 دنیا را تجویز کردیم بیکبار روی آورد تمام فرو گرفت و آخر الامرازمین مختصر خلایک بکارخانه اولاد راه یافت
 خدمت مولانا اسمعیل فرکتی فرموده است که روزی جمعی از اصحاب حضرت ایشان در فرکت بمنزل این
 فقیر بودند و صحبت بغایت خوش میگذاشتند درین محل در خاطر همه افتاد که چه سعادت است بودی اگر حضرت
 ایشان درین محل درین منزل تشریف داشتند می مقارن این حال حضرت ایشان از ما شکند و ارسیدند
 و باین مجلس در آمدند و آثار کیفیت عظیم از بشره مبارک حضرت ایشان ظاهر بود چون نظر حضرت ایشان
 بر یاران افتاد و همه را بر جمعیت خاطر دیدند این بیت خوانند **بیت** بر شکر غلطید اسی سود ایشان
 از برای کور کس صفر ایمن **م** حالتی قوی در باطن اصحاب ظاهر شد که همه یکبار غلطیدند و مدتی
 بیوش افتاده بودند بعد از ان یکیک بالفتات حضرت ایشان بشغور می آمدند تا همه برخواستند
 و هر یک را کیفیت عظیم دریافته بود و اثر آن در باطن بعضی تا سه روز باقی بود و در بعضی تا یک هفت
 و در بعضی تا ده روز زیاد بحسب تفاوت استعداد و قابلیت اما **دوم مولانا اسمعیل قمری**
اصول و وی دانشمندی متقی بود از ترا که تبریز که از بهرات سمرقند آمده بود و ملازمت حضرت ایشان
 اختیار کرده و اکثر اوقات بمراد حضرت ایشان سواره می گشت و حضرت ایشان در مجالس گاه گاه
 با وی مذاکره علمی میکردند بعضی از اصحاب چنین میگفتند چنان می نماید که نسبت علمیه بر مولانا غالب است
 و از نسبت باطنی این عزیزان تا اثری چند ان ندارد روزی حضرت ایشان در قریه شادمان در حجره
 نشسته بودند و مولانا اسمعیل قمری با جمعی از اصحاب و خدام حاضر بودند و حضرت ایشان شرح عربی
 شیخ سعید فرغانی که بر قصیده نامیه فارسیه نوشته است بخط مبارک حضرت خواجہ محمد پارسا قزوینی
 درست داشتند فرمودند که میخواهم که این کتاب را بخط نسخ نیکو نویسانم که در سفر بادام با من باشد هر که
 از اهل مجلس خط نیکو دارد چیزی نویسد که من بنیم خط هر که مرا خوش آید این کتاب از وی نویسانم پس
 تا کاغذ و دوات و قلم آوردند چون خط نسخ فقیر که رقم این حرفم بقدر صورتی داشت خواستم که یک

حسب حال خود نویسد باین بهانه در دل عرض کنم دست فزاز کردم که قلم و کاغذ بردارم مولانا اسمعیل
 قمری بآن که خط وی صورتی تراشت مبادرت نمود قلم و کاغذ را بجنف از فقیر در برد حضرت ایشان قصد
 فقیر و مبادرت و عنف مولانا را دیدند و وی بخط شکسته نامطبوع این حدیث موضوع را نوشت که از غیب
 نزود جاپس بر خاست و بدست مبارک حضرت ایشان داد چون حضرت ایشان آن خط را درست
 و آن حدیث غیر صحیح را دیدند یکبار تند شدند و فرمودند مولانا اسمعیل شما از صحبت هر روز ماه تشریف
 بوده اید که آرزوی غیبت کرده اید اکنون خیزید و در مدرسه شهر بتدریس نشینید تا از ملازمت هر روز
 خلاص باشید از همین مجلس مولانا اسمعیل را همراه مولانا لطف الله مولانا سلطان و جمیع از موالی
 بیشتر فرستادند تا ویرا در مدرسه که حضرت ایشان در شهر ساخته بودند اجلاس کردند و ویرا از
 دوام صحبت و ملازمت محروم شده اما سوم مولانا اسمعیل شمس بود و وی مولویت و طاعت
 تمام داشت و از حضرت ایشان به تعلیم مشرف شده بود و آثار ششوی باطن از و ظاهر می نمود
 و وی نیز از ترا که تبریز بود چون از خراسان همراه مولانا اسمعیل قمری رفته بود و میان ایشان اشتراک
 همی بود لهذا اصحاب ویرا در مقابل قمری شمس گفتند و بآن مشهور گشت و حضرت ایشان ویرا بعد از
 چند سال که در خدمت و ملازمت بود بتاشکند فرستادند تا در مدرسه کائنجا ساخته بودند بام تدریس
 قیام نمود و بقیة العمر آنجا اقامت فرمود اما چهارم مولانا اسمعیل ثالث بود و وی طالب علمی
 خوش طبع بود که کتب متداولات و رزیده بود و اکثر کتب مشهوره دیده از بهرات عمده بلازمت حضرت
 ایشان بسمرقند آمده چون در آن اوقات مولانا اسمعیل قمری و شمس هر دو در ملازمت بودند لهذا اصحاب
 سیمین را ثالث گفتند و باین لقب شهرت یافت بعضی اصحاب گفتند یکچند روز پیش آمدن وی بسمرقند و
 حضرت ایشان فرمودند که مردی قابل برای من می آید و در همان ایام مولانا اسمعیل ثالث اثر بهر است
 در رسید و حضرت ایشان بوسی التفات بسیار کردند و اتفاقاً در آن مجلس بارکش انگور حسینی پیش حضرت
 ایشان بود یک خوشه برداشتند و بدست وی دادند و مقارن آن حال در وی تصرف کردند که حال
 بروی گشت و چون بجای خود نشست کیفیت غیبت و بیخودی بمشابه روی غالب شد که خوشه
 انگور از دست وی در کنار او افتاد مدتی از غیبت و بیخودی داشت بعد از آنکه بشعور آمد که در
 بر بست و بخیط بفرغت نشست و وی مردی تناو و قوی بکلی بود در ملازمت حضرت ایشان خدایت مردان می نمود

و تا حضرت ایشان در قید حیات بودند در سفر و حضر حاضر بودند و بعد از حضرت ایشان بجانب حجاز
 عزیمت کرده چون در حرم مکه به نیت حجا و رت اقامت نمود و هم در آن ارض مقدسه از دنیا طاعت نمود
 خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال و ارتحال آنحضرت
 از واره دنیا به دار آخرت در کربت ثانیه که بر اقم این حروف بشرف آستان بوسی مشرف بود در روز دوشنبه
 بیست و چهارم ماه ربیع الآخر سنه ثلاثه و تسعین و ثمانمائه در سن شریف خود سخنان میفرمودند در آن
 اثنا گشتند سه سال و چهار ماه دیگر بود تمام می شود و ابتداء مرض حضرت ایشان غزه محرم الحرام سنه
 خمس و تسعین و ثمانمائه بود و انتقال به دار اقامت در شب شنبه بیست و نهم سلخ ربیع الاول این سال
 واقع شده که جمله ایام مرض حضرت ایشان بهشتاد و روز بوده باشد پیش از انتقال بدو از ده روز
 فرموده اند که اگر حیات باقی باشد پنج ماه دیگر بهشتاد و نه سال کامل میشود و سال عمر نبود در می آید
 بعضی عزیزان فرمودند که مدت مرض ایشان بهشتاد و نه روز بود و موافق سال عمر آن حضرت
 گویند آنست که تحقیق معنی آن حدیث که هر یوم که نهارت سنه کرده اند خدمت مولانا ابوسعید او
 که در مدت مرض و نقل حضرت ایشان شب روز حاضر بوده اند و بر خدمت و ملازمت مداومت
 می نمود چنین فرمودند که شب چهارشنبه بیستم ربیع الاول سنه خمس و تسعین و ثمانمائه تحویل حیات بود
 در روز چهارشنبه حضرت ایشان از محله خواجگه کشمیر بعزیمت ده کمانگران روان شدند و بسیار
 محله قوچیان نزول فرمودند شب شنبه آنجا بودند و صبح پنجشنبه خواستند که از راه مصر مستقیم
 کمانگران شوند بسبب شدت مرض و غلبه ضعف آن روز و آن شب در مصر ماندند و صبح جمعه
 کمانگران روان شدند و در راه زمان زمان توقف می نمودند و لحظ لحظ مکت میفرمودند نماز حضرت
 شب شنبه بود که یکجا کمان رسیدند و هفت روز تمام آنجا بودند و از صبح جمعه تا آخر روز سه
 ضعف آن حضرت زیاده می شد و در مدت آن سه ماه که مریمین بودند در حفظ اوقات صلوة مکتوب
 عظیم داشتند و همیشه اتمام تمام می نمودند که نماز در اول وقت گذارده شود خصوصاً در غلبه ایام
 داشتند او مرض و چون ضعف بغایت رسید و آن نماز شام شنبه سلخ ربیع الاول بود فرمودند
 نماز شام شده باشد بعضی رسانیدند که شده است نماز شام را با شارت گذارند و از وقت
 نفس اندکی گذشتند بود نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد و بجوار رحمت حق سبحان و تعالی

ذکر تاریخ

چون حضرت ایشان را تغییر شده است و آن وقت پیشین روز جمعه بوده است زمین لرزیده و در شهر
 سمرقند زلزله عظیم شد و غبار بر خاسته و در آن وقت مردم در مسجد جامع بوده اند و اکثر خلق از ضعف
 مرض آن حضرت خبر داشته اند چون آن علامت عظمی دیده اند جازم شده اند با آنکه حضرت ایشان را
 صورتی واقع شده است بعد از نماز جمعه مجموع خواص و عوام از شهر بیرون آمده اند سوچه کمانگران
 شده اند و وقت نماز هفتن در حین القطار نفس مبارک حضرت ایشان یکبار و دیگر زمین لرزیده است
 و زلزله شدید در شهر سمرقند واقع شده و میرزا سلطان احمد با همه ارکان دولت و اعیان
 مملکت وقت غروب از شهر به کمانگران رسیده اند و میرزا بعد از نماز شام حضرت ایشان را در یافته و پگاه
 روز شنبه میر درویش محمد ترخان قجیل تمام از پیش میرزا آمده و نعت مبارک حضرت ایشان را در محضر
 نهاده متوجه شهر شده اند و نماز پیشین را بجا خواجگه کفشیته آورده اند فی الحال بفصل تکفین مشغول گشته اند
 مجموع خواص و عوام شهر و ولایت در محوطه ملایان بر حضرت ایشان نماز گذارده اند و هم در آن محوطه
 وفق کرده اند و اولاد بزرگوار حضرت ایشان آنجا عمارت عالیه طرح نموده اند و قبر مبارک آنحضرت را
 در بهترین وضعی ساخته و پر داخته اند بعضی از اعزّه اصحاب که در حین ارتحال و انتقال حضرت ایشان
 حاضر بوده اند و بعضی دیگر که از حضرت خواجگه محمد یحیی رحمه الله تعالی شنیده بوده اند چنین نقل کرده اند که چون
 نفس مبارک آن حضرت نزدیک بالقطار رسید و آن میان شام و هفتن بود در آن خانه شمع
 بسیار افروخته بوده اند و خانه بغایت روشن بود درین حال ناگاه مشاهده نمودند که از میان دو آب
 مبارک حضرت ایشان نوری چون برق لامع بدرخشید چنانچه شعاع آن نور همه شمعه را که در آن خانه
 می سوخت مغلوب و مستور گردانید و هر که در آن خانه حاضر بود آن نور را مشاهده نمود و بعد از درخشیدن
 آن نور نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد اعلی الله تعالی در جبهه فی علیین من الذین اعلم علیهم
 من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین روح الله روح اسلافه و طول عمر اخلافه و
 حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن البجای قدس سره السامی از برای حضرت ایشان
 مرثیه فرموده اند و در تاریخ وفات آن حضرت غزلی و قطعه نظم کرده اند و مجموع آن در
 دیوان سوم مسطور است و آن غزل و قطعه اینست قطعه به بوستان ولایت کن درخت بلند
 که در برابر این قبر سایه بگندم چو شاخ سدره نه در سر بلندیش به تمام چو باغ روضه نه در پیشیش مانند

دفن

فروع آن بفیوض گرم گرمانمایه اصول آن بصفات قدم قوی بیوندند بسبب ذل میوه غذای
 هزار روزی خواه بسبب سنایه پناه هزارها چمنند مستوده خواجه عبیدالله آنکه در عمر
 جز از شهود حقیقت دلش نشد خرسند بهشت صد و نود و پنج صرصرا عیش و نگر در جم برای اهل
 زینج بکندم گذشت پاس شب آخرین از ماهی که شمع جمع رسل را در ور رسید گزند بنور فن
 او چو دیگران جامی زود هر جا داشته زامی و سپهر فتنه پسندم چو جذب معنی وحدت با عارف آوردی
 نه مکن است که ماند بقید صورت بندم قطعه تاریخ بهشت قصد و نود و پنج در شب شنبه که بود سلخ
 مه فوت محمد مرسل کشید خواجه دنیا و دین عبیدالله شراب صافی عیش ابد ز جام اهل قرارگاه
 دلش باد در مدارج قرب معارج درجات مشاید مکمل این قصیده ایست که در صفت خود نگا
 و منقبت حضرت ایشان اتفاق افتاد قدس الله ارواحهم قصیده نقشبندی عجب طائفه پرکار
 که چو پرکار درین دایره سیر پرکارند نقشبندی بنده به نقش نیندم هر دم از بوالعجب
 نقش و گرمی آرند هر زمان بوقلمون دار برنگ دگرند وین عجب ترک زرنگ و جهان
 بیزارند گرچه در ظاهر عام اند بیاطن خاص اند گرچه در صورت خصمند معنی یارند آب نیل
 و لے بر لبی قبضه خوشند روح سخن اند و لے بر خر عیسی بارند گرچه مرآت صیقل اندیش زرنگ اند
 گرچه گلزار خلیل ند حطب رنارند در قبا از روش اهل عبا یاد دهند نه چو ز راق و شان خرقه نازک
 شتر تبلیس بود شیوه آن عیاران بتلبس بصفات ملکی سیارند ستر این کثرت مو بهوم دران وقت
 صرف چشم دارند از ان بر سر استغفارند ننگد کثرت آثار در ایشان تاثیر و خویش را دو فتنه
 بر مبدار این آثارند پاس انفاس بود خصلت این شاه و شان پاسا اند و لے باد شد انیا اند
 دم نگه داشته چون نافه مشک اند دگر لب کشایند روان بر در صد عطار زنده خامشاستند
 ولی وقت سخن طوطی دار همه شیرین حرکات و شکرین گفتار اند بنجم آسا همه را خلوت دلخون
 شمع هرا بن و رونق هر بار از اند چون مهاله نشین شان سفر اندر وطن است و بتن
 استاده بدل در سفر و زقارند طال این گرم روان تحسبها حاده است لیکن افسرده لان
 چون خود شان بیدارند اهل دل قافل کعبه عشق اند ولی این جگر دار از ان قافل را سا اند
 در سیه فانه صحرا می فنا کرده نزول و نیمه بر تر زده زین زنتق زنگارند هر کی سدا مانند

ز همه گزیده بر مگر نیک دانه اند + همه واقف شده از گردش یک پر کارند + در بعضی نسخ این شعر نام یافته شد در بخا اعل کرد شد

میدان جهاد + کوپی از لومنه لاکم بچو سے نشمارند + ماہیانند که در بحر صفا راست روند + همچو در جنگ
لب جوی نہ کثر رفتارند + بر لب تشنه لبان روح فزایا تو تمند + در کف و سوسه کیشان زرمشت
فشارند + دیده پاکند بلی روشنی دیدہ پاک + سردین داری بل بر سردین دستارند + شاہ شاہ
وجودند درین دارولی + نہ چون تصور سر عریذہ جوئی دارند + میرسدشان رطب معرفت از نخل وجود +
باری از بخت خود این قوم چه برخوردارند + هفت بیت از غزل بی بدل عارف روم + کہ ہمہ
با نهران والہ آن گفتارند + میکنم تقیمن کاندہ صفت این ملک + آن گہرلم شرف از عقد شرہ یا
دارند + چون صدف گوش نہ و جای دہ اندر دل پاک + این غزل را کہ بجز عقد در شق نشمارند +
بل ہستند درین شہر دوسہ طرارند + کہ بتدبیر کلاہ از سرسہ بردارند + دوسہ رندانہ کہ ہر شیار
دل و ممتازند + نہ فلک را بیکے عریذہ در چرخ آزند + صورتی اندوے دشمن صورتہا اند + در ہما
ولی از دو جہان بیزارند + یا ر آن صورت غیب اند کہ جان طالب دوست + همچو چشم خوش
غیرہ کش و بیارند + سرد ہا ہستند کہ تا سر نہ ہی سر نہ ہند + ساقیانند کہ انگور بی افشارند +
کہ کف خاک بگیرند ز سرخ شود + روز گندم دزدند ارچہ شب جو کارند + ای صغی مردمی آمونہ
از ایشان کا ایشان + مردم دیدہ بینائی الوالابصارند + مردمی کن مرد از صحبت شان مردم شو +
نہ این مردم دیگر سہ مردم خوانند + نیر عالم تو حید کہ از کون و مکانش + ہمہ ذرات جہان
مقبس انوارند + خواجہ زمرہ احرار کہ شایان جہان + بردر شمت او بندہ و خدشکارند + دین نیام
توی آن قبلہ حاجات کہ خلق + بخود از ہر جہتی روی بتومی آزند + ہمہ با طوق و فاحلقہ بگوشتان تواند +
کہ عبیدند درین راہ دگر احرا لاند + جاہلانی کہ سراز ربقہ امرت پیچند + در چہرہ اکاہ علامت خربے
افشارند + گہ سرا سیمہ قتادہ بتہ بہ ضلال + گاہ حیرت زوہ در بادینہ ادبارند + ناکسانی کہ ز احسان
تو محروم زیند + بر لب بحر جگر تشنہ جو بوتیارند + آن دریغان کہ سے از ساغر عشقت نوشند +
گرچہ پس بخود مستند ولی ہشیازند + بخود ان را بجناب تو دمام کششی + میدلان در خم قلاب
تو ما ہی دارند + ما ہی بحر تو ام در صفت بخت پیر + چون صدفہا کہ لبالب ز در شہوارند +
ہر کہ شد غرقہ بحر تو فود آب رخس + اہل ساحل چو صدف ریزہ بمقدارند + جاودان غرق درین
بحر صفا باد صغی + ہر گز شیارب ازین بحر فرو نگذارند + رہا شی آن گرم روان کہ عالم ز غفلتشان

از ما ہی بحر تو ام در صفت بخت پیر +

پر بود سفر فتادارین مرحله شان + پیچاره صفی چون سیکل سوخته پای + افتان غیر از
 از عقب قافلہ شان + قطع عربیہ فی تاریخ اتماہا رشحات صین حیوتنا و صلوات
 الی روض المنی + فتبارک اللہ الذی اعطی الوراہہا کما رایت تامہا فرشتہ فی تاریخ
 ماکت عطشانا لہ قد فاض من رشحاتہا + قطع فارسیہ فی تاریخ اتماہا آمد رشحات باکثیر الہر کا
 چون آب نظر منہجر از عین حیات + یا بندہ محاسبان سنجیدہ صفات + تاریخ تامل ز حروف رشحات

خاتمة الطبع

الحمد لله والمنته که درین زمانہ فرخندہ فرجام کہ چشم بہا نیاں بدیدار حسن کلام ملفوظات
 و تذکرات اہل اللہ کہ خاصگان بارگاہ صمدیت و سلاطین ملک قدیم آخرت اند تذکرہ نفیس
 بے مثل کہ چشم جان مثلش ندیدہ و عرصہ دنیا بائندان مفتخر گردیدہ و راجس اوقات
 رجب المرجب ۱۳۲۳ ہجری مطابق ماہ ستمبر ۱۹۰۵ عیسوی تصبیح نسخ متعددہ و تصبیح
 ستودہ کہ در علم مقبول و منقول اعلام اند کجس سعی کار پردازان طبع و مطبع نامی گرامی
 پیشانی نول کشور معروف بطبع او و اخبار حلقہ الطباع در کتبشہ ادعالی بر شہاد

قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب
۱۴	بوستان مترجم - یعنی اردو نظم شعر بہ شعر از منشی گو بند پر شاہ و فضا۔	۱۳ روپے	بوستان - بنام خیابان از شیخ آرزو۔
۷ روپے	بہار بوستان - شرح بوستان از ملک چنہاڑ اخلاق جلالی - محشی نفیس و خوشنویز علامہ دوانی معروف سند اول - کاغذ سفید گندہ۔	۵ روپے	بوستان گلستان از موسوی الدین مصنف حیات اللغات - گلستان سعدی - از ہر گویاں آفتہ ان حکیم قآنی - بجا بنگستان
۷ روپے	اخلاق ناصری - از شیخ محقق طوسی کاغذ سفید گندہ۔	۱۳ روپے	بوستان جامی - بطرز گلستان
۷ روپے	اخلاق محسنی - بہ تشبیہ جدید و اذیع قلم مصنفہ ملاحسین و اعطاء لکاشفی۔	۷ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۲ روپے	مثنوی سلسبیل - بردش موغلین حکیمانہ	۸ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۱۶ روپے	از حکیم منور حسین امر و ہوی۔	۸ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۱۶ روپے	نکات احسانی - در تہذیب اخلاق	۷ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۲ روپے	مجموعہ صد پند سو و ست لہقان - مع سعادت نامیہ و رسالہ خواجہ عبید اللہ صاحب انصاری و تحفہ الملوک و منہاج العابدین۔	۱۰ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۱۶ روپے	سوہبت عظمیٰ - مصنفہ خان آرزو۔	۷ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
۱ روپے	عظیہ کبریٰ - مولفہ خان آرزو۔	۷ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
	کتب قصص نظم درسی و غیرہ		بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی
	مثنوی خسرو گل - سہمی بخسرو نامہ از شیخ	۲ روپے	بوستان - از ملا مجید الدین خوانی تہمتی

نام کتاب	قیمت	نام کتاب
مثنوی غنیمت - از ملا محمد اکرم طمانی	۴۰	فرید الدین عطار مطبوعه نثریند
شرح سکندرنامه بحروف بشیح کلوی	۶۶	مثنوی مخزن الاسرار - خواجہ نظامی
شرح پنجاب دو جلد مجموعہ تفصیل ذیل		ظہور الاسرار - شرح مخزن الاسرار
(جلد اول) کاغذ سفید و حنائی -	۹	ملاظہور احسن -
(جلد دوم) کاغذ حنائی -	۶۳	مثنوی لیلی مجنون - از خواجہ نظامی
شرح سکندرنامه بری - از مولوی	۶۵	مثنوی خسرو شیرین - از خواجہ نظامی
محمد نصیر الدین شاہ -	۷	مثنوی ہفت پیکر - از خواجہ نظامی
شرح سکندرنامه بری - از مولانا		سکندرنامه بری - محشی کلان جامی قلم
غیاث الدین -		مع فرہنگ از خواجہ نظامی - کاغذ سفید
سکندرنامه بحری - از خواجہ نظامی	۷۷	گندہ ولایتی -
مثنوی یوسف زلیخا - از ملا عبدالرحمن		ایضا - براتب بالابلہ فرہنگ کاغذ
جامی جامی قلم محشی مع فرہنگ -	۷۷	گندہ سفید و حنائی -
مثنوی یوسف زلیخا - محشی متوسط قلم		سکندرنامه بری - متوسط قلم محشی
براتب بالابلہ -		براتب بالابلہ و قسم کاغذ -
ایضا - حقی قلم براتب بالابلہ -	۷۷	(۱) کاغذ سفید گندہ -
شرح زلیخا جامی - از مولوی	۱۱	(۲) کاغذ سفید رسمی -
محمد شاہ -	۹	ایضا حقی قلم محشی کاغذ سفید حنائی
تحفۃ الاحرار جامی - محشی -		شرح سکندرنامه بری - از علماء
سبحۃ الاحرار جامی - محشی -		کاکتہ معروف بہ منتخب الشروح -
مثنوی نشتر عم - از ملا محمد مقیم		ظفر نامہ ملا با آلفی - خاندان تیموریہ
	۱۳	کے فتوحات -

بین کلماتی که در کتاب مذکور است

کتاب جامع سخنان حکمت و فتنه و موعظت مفید عالی ادانی مسما به

نتیجه طبع گهر بار عمده علمای ذی اہمیت بار ملا حسین واعظ طاب ثراہ

مطبع حوزہ عالیہ کربلا و تالیف و تصنیف حضرت مولانا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حضرت بادشاہ علی الاطلاق عزت کلمتہ و جلالت عظمتہ منشور دولت سلطان المرسلین تمم
 اخلاق لمحسنین محمد نبی الامی الامین را صلوات اللہ علیہ وآلہٖ اجمعین بظہرای عزت
 و اذک لعل الخلق عظیم موقع و مزمین گرد آیند زیرا کہ حسن نوریست از انوار حکمت الهی و ستر
 از اسرار عروت بادشاہی کہ بدان نور شریف چشم بصیرت سوز گرد و دوازان سیر عزیز معرفت
 حسن صفات میسر شود و از مضمون حدیث بزرگوار بعثت لا تمم مکارم الاخلاق
 مفهوم میشود کہ فائده بعثت سرور عالم صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم ستم کلام اخلاق و میل محاسن و صفات
 لا جرم زبان مجرب میان آنحضرت بکلمتہ مختلفوا باخلاق اللہ تالوق شدہ تا امت عالی نعمت
 دانند کہ تحقق برین تخلق امریست لازم و ارتقا بدین درجہ علیا فرضیست متختم اول چیزیکہ
 در میزان قیامت سنجیدہ شود اخلاق حسنہ باشد بعد از ان اعمال حسنہ و در حدیث آمدہ کہ بدو
 مؤمن بواسطہ خلق نیکو در عیادہ درجہ کسایہ را کہ قائم اللیل و صائم الیوم باشد و حکما گفتہ اند کہ
 تہذیب اخلاق را ہیست روشن کہ جز با نلاج آن نہاج بسز منزل شرف سروری توان رسید

کتاب قالہ
 کلام لنگا امینی
 ظلت اس کی
 در روز
 کلام جنت خدا
 در وقت احوال
 کلام التوحید
 کلام ہدایت
 بیجا کیا ہون
 میر کہ پوری
 بزور خوبیان
 اخلاق کی
 عادت
 کلام اخلاق خدا کی
 کلام
 جانتے والے
 رات جس کے
 کلام

و جو بلوک آن طریق زحمت از بادیه حیوانیت با آرا ملک انسانیت نتوان کشید متنبوی

ہر کہ در وسیرت نیکو بود	آومی از آدمیان او بود
نیکے مردم نہ نکور و نیست	خوے نکو ماید نیکو نیست

و اخلاق ستودہ و اوصاف پسندیدہ از ہمہ افراد آدمیان زیبا و تحسن می نماید خصوص از جماعتی کہ بحکم و ربکبت مخلوق مایشاء و مختار زمام اختیار بقبضہ اقتدار ایشان بزادہ و بفتح عیانت بیغایت توئی ملک من تشاء ابواب سلطنت بروی ایشان کشا وہ بیت

خوبی اخلاق کان دنیا و دین از یورست	با فقیری خوش بود با پادشاهی خوشترست
------------------------------------	-------------------------------------

و الحمد لله کہ حضرت پادشاه دین نیاہ نظر انوار السلطان و ظل سدورای جمشید فر فریدین خورشید صاحبقران اسکندر کان کو در بویہ امن امان ^{پادشاه سابع ہند ہے} ^{ظفر} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰}

یو الفارسی آن شاه صاحبقران	کہ دولت دوران بدش عنان
جہاندار جسم قدر گیتی پناہ	کہ خورشید ملک ست و ظل آرا
میرزا الورے مال	

شاه قوسی طالع فیروز جنگ	گلبن این روضہ فیروز رنگ
دوغ نہ ناصیہ سرکشان	تیغ زن تارک لشکرکشان
خدا صلی علیہ آغاظم السلامین زبده اکابر الملوک و الخواصین قطعه	
شاه ابوالحسن معین ملک ملت کاقاب	در مقام احترام از زمرہ خدام اوست
شمسوار عرصہ رفعت کہ میدان قدر	ایلیق ایام رام و رافضی حکام اوست
چون نشان دل بتوقیع انابت زورقم	لاجرم امروز منشور شرف بر نام اوست
خدا اللہ تعالیٰ ملکہ و اجزی فی بحار السلطنہ فکلمہ آوازہ توبہ و انابت النصار و عدالت اہل باع اقاصی و آذانی رسیدہ وصیت مکالم اخلاقی و اطراف آفاق شائع کثیر ع بہر طرف کنی گوشہ و گوشہ و از جملہ صورتی کہ موجب فراموشی نیت نامی بنیاد سبب انوار کرامت سعادت عقیقی تواند بود ہر طرف جانب حضرت سلطنت نیاسی است کہ بوقتیکہ موجبات حشت و سباب سبب دہشت بخت وقوع بعضی وقائع و حالات قائم بود و وصول و بکازمت بارگاہ عالم پناہ حضرت اعلیٰ را البتہ مستبعد مے نمود بجز و اشارتی کہ از حضرت جہا ہی ظل الہی شرف صدور یافت آنحضرت از دار الملک مردک ستقر عز و جلال بود و توجہ نموده باندکے از حواس و خدم بے دہشتے و حشمتے عازم پایہ سریر خلافت مصیر گشت و سخن جمعی کہ در صد و ابا و امتناع بودہ باشد بسمع قبول اصناف نامنومہ اطاعت الذہر گویا رفیع المقدار را کہ بحکم ان شکر لی و لوالدیک مقترن بفرمان بردارے حضرت باری است بر ہم اختیار فرمود و بعد از مدت تماوی مفارقت چون یدہ یعقوب کنعان کمال نبو جمال ان یوسف معرضت جلال روشن شد صدائے تهنیت ندای مبارکباد از سر گوشہ بگوش گردون سیدن گفت رباعی	
قیاض ازل ز فیض بے اندازہ	انداخت ز مقدس شہر آوازہ
شد بلیغ مراد انان بشارت خرم	شد گشت امید انان رسیدن تازہ

کتاب

ایک پادشاہین

کتاب

بیشتر کہے لکھ

تالی کلدن کا

از جہا ہی سلطنت

کہ در یادون میں

کشی جکی

بزرگان

موضوعات

موضوعات

موضوعات

موضوعات

موضوعات

کہ شکر کریا

امداد بچان

باب کا

موضوعات

موضوعات

موضوعات

موضوعات

۱۰
 وانیوری
 کوفی
 اور حکم مانو
 مغرب کا
 واکوں کے
 ترمین
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰

نزد خود شاہی و نمبر سے
 گفتہ آنهاست کہ آزاده اند

چون دو گینتند و یک انگشتری
 کاین دوزیک اصل نسبت ز او ہند

لہذا حق سبحانہ و تعالیٰ بعد از امر بطاعت خود و اطاعت پیغمبر خود بفرمانبرداری ملوک و
 سلاطین فرمود کہ **أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ أُولِي الْأَمْرِ** کہ سبب و شاہ باید کہ متخلق باجلاق و
 شریعت باشد تا حفظ حدود شریعت بشر الطمان تواند کرد و دیگر باید کہ تامل فرماید کہ چون حق تعالی
 در بارہ وے این چنین کلامتہ از انانی دہشتہ اور ابرطالفتہ از زندگان خود حاکم ساخته و رعایت
 عظمت اورا در ساحت تعزیمین تشاءیر افزائتہ و ارادت انبی افسر اختیار بفرق اقتدار و مناوہ و
 مشیت لم یزلی زمام امر و نبی جمعی از آفریدگان بقبضہ تصرف او باز و اوہ ہر آئینہ باید کہ ذات
 عالی خود را بصفات ستو وہ و سمات پسندیدہ موسوم و موصوف گردانند و پادشاہ را رعایت تہیل
 صفت لازمست کہ بعضی از ان میان وی و حق سبحانہ و تعالیٰ باشد و برخی میان وی
 و خلق و این تہیل صفت در چہل باب آورده شد بعبارت فارسی خالی از تکلیف
 منشیان و لصلف مترسلان و ہر باب از روایات و حکایات انچہ وقت اقتضا
 فرمودہ زبان بدان ساحت منودہ رقم ثبت یافت **وَمِنْ آيَاتِ الْاَعَاثِ وَالنَّوَاسِیْتِ**

باب اول - وعبادت	باب دوم - در اخلاص	باب سوم - در وعاد
باب چهارم - در شکر	باب پنجم - در صبر	باب ششم - در رضا
باب ہفتم - در توکل	باب ہشتم - در حیا	باب نهم - در عفت
باب دہم - در ادب	باب یازدہم - در علم و علومت	باب دوازدهم - در عزم
باب سیزدہم - در خجند	باب چہاردهم - در ثبات و استقامت	باب پانزدہم - در عدل
باب شانزدهم - در عفو	باب ہفدہم - در حلم	باب ہشودہم - در خلق و وفق ہند

باب نهم در شفقت و رحمت	باب بیستم در خیرات و برکت	باب بیست و یکم در سخاوت و سخاوت حسان
باب بیست و دوم در تقصیر و تقصیر	باب بیست و یکم در ایام و ایامات ^{نیکان}	باب بیست و چهارم در زنا و زنا
باب بیست و سوم در صدق	باب بیست و دوم در اخراج ما با	باب بیست و پنجم در تامل
باب بیست و چهارم در شادمانی و شادمانی	باب بیست و سوم در جمع و دور اند	باب سی و اولم در شجاعت
باب سی و یکم در غیرت	باب سی و دوم در ریاست	باب سی و سوم در تقیظ و غیرت ^{بیداری}
باب سی و چهارم در زراعت	باب سی و پنجم در کتمان اسرار	باب سی و ششم در ختام
فرصت طلب نیکامی	باب سی و هفتم در زرع جائق ^{چاق}	باب سی و هشتم در صحبت خیار ^{نیکان}
باب سی و نهم در دفع آزار ^{دفعه}	باب چهل و نهم در تربیت خدمت و خدمت و آداب ایشان	

باب اول در عبادت

و آن پیش حق سبحانه تعالی باشد با دای فرائض و واجبات و ترک قبا و محرمات و انقیاد او امر و نواهی و اتباع سنن حضرت رسالت پناهی و مقرر است که در عبادت تعجبانه و تعالی در دنیا واسطه سلامت است و در عقبه رالبطه نجات و کرامت بیست

سرمایه سعادت و نیا عبادت است	پیرایه کرامت عقبا عبادت است
------------------------------	-----------------------------

پس پادشاه باید که صفی اول خود را بر قم عبادت بسیار اید تا خداوند تعالی بدهد او آنچه در دنیا و آخرت شاید بکار آید و فرمانبرداری خدای بر حسب فرماندهی خود لازم باید شناخت و روزگار مردم و شها بکار خود باید پرداخت آورده اند که حضرت علی مرتضی رضی الله عنه در زمان خلافت روز با بساختن مهات خلایق مشغول بودی و شها عبادت و طاعت خلق اشتغال نمودی گفتند ای امیر چرا اینهمه رنج و محنت بر خود روا میداری نه بروز آسایشی در شب آرامشی فرمود که اگر در روز بیاسام رعیت ضل اعانند و اگر در شب بیارام فرود ای قیامت

من ضایع مانم پس روزم مردم سے سازم و شب بجا حق سے پردازم کیے از سلطان ہر ت
از شاہ سبحان قدس سرہ الناس نمود کہ مرا وصیتے کن شاہ گفت اگر نجات و درجات
آخرت میخواہی بشما بدرگاہ الہی دادگدائی میدہ و روزگار بارگاہ خود بدادگدایان میں قطع

چون بندگان حق ہم فرمان برآند	تو نیز بندگی کن و فرمان حق بر
بہر پادشہ کہ خدمت حق را کمر بست	بند خلق ہم ز پے خدمتش کمر

و چون خوی رعیت تابع خوے پادشاہ است کہ الناس علی دین مولوکم پس ہر گاہ پادشاہ سلطنت
و عبادت کند رعیت نیز بدان کار رغبت و مال شوند و برکات عبادت عیانیز بر در کار وصول رسول گدو

باب دوم در اخلاص

و آن پاک ساختن عمل است از ریا و غرض مسائر عمل است کہ در نیت با خدای عزوجل
ہر کہ با خلاص قدم میسزند

پس باید در ہر کاری کہ سازد نیت او طلب خوشنودی حق سبحانہ باشد نفس خود را در آن دخل
ندہ کہ غرضہای نفسانی علمہای حقانی را تباہ کند آوردہ اند کہ یکی از خلفای خراسان فرمودہ
تاجی ادبی را در موقت سیاست داشتہ تا زبانہ میز و ندان شخص در آنہای آجال بان قاضی کشاد
و خلیفہ را در شتام و او خلیفہ امر کرد تا دست از زبانہ بستند و او را آزاد کرد و یکی از خواص بارگاہ
خلافت پر سید و سگے محلے کہ تا ویب آن شونج چشم بے شرم زیادت بلیتے سبب بخشین
آزاد کردن چه بود خلیفہ گفت من ابرا برای خدا ادب می کردم چون مرا ناسرگفت نفس من
از ان متغیر و متاثر شد و در صدر مقام آمد نحو استم کہ در کار حق سبحانہ نفس اول و ہم کہ ہر
صوت از شیوہ اخلاص و درست و صاحب عمل فرض آئینہ از فضیلت شہ مجرم و مجور لفظی

از خلیقش من تیز شد	کار الہی غرض آئینہ شد
--------------------	-----------------------

پاک کیا
عبدناز
انکار
آوی پینہ
پادشاہ کی
راہ
ری
داس
دکھائیو
نہ
صحت
عبدناز

اقتاد جمعی از اهل تخمین میگفتند که از نظرات فکلی استدلال میتوان کرد که تمام این شهر بواسطه کثرت آب خراب خواهد شد مردم دل از خان مان برداشتند و جزع و فرح در خلایق افتاد چون کار از گذشت و طاقت طاق شد رجوع بسطان کردند و مرد و عاویل و پاکیزه سیرت بود اهل شهر تسلی داد و خود بخلوت درآمد و در آن روزی نیاز بر خاک نهاد و گفت با رخداد ایام خلیف بر خرابی این شهر اتفاق کرده اند تو قادری که تصور ایشان ابطال کنی و آثار قدرت خود بخلاف آنچه در خیالهای گریه و فغان گردانی فی الحال بران منقطع شد و آفتاب بر آمد و این دلیل و شمسیت که چون پادشاه پاک عقاب بود و دل و با رعیت ماست باشد هر دو عا که در باره خود و ایشان کند بشراف اجابت اقتران بسیار بقطر

پادشاه می که نهاد از ره لطف	بر سر ت افسر شاهنشاهی
هر چه می خواهی از خواه که او	دهد هر چه از او میخواهی

باب چهارم در شکر

و آن سپاس ستایش یا شکر منعم را با انعام او و چون نعمت سلطنت بزرگترین نعمت است پس سلطان باید که بشکر گذاری و سپاس داری این نعمت قیام نماید و شکر هم بدان باشد و هم زبان و با اعضا و جوارح اما شکر بدل آنست که منعم حقیقی را بشناسد و اندک نعمتی که بمرد سیرده اند فیض بی غایت و لطف بی نهایت اوست اما شکر بزبان آنست که پیوسته حق را یاد کنی و کلامی که بسیار گوید که گفتن این کلمه و قاست بشکر نعمت اما شکر بجوارح آنست که قوت آن نعمت را در طاعت منعم صرف کند و هر عضوی را از اعضا بطاعتی که بدان عضو مخصوص است مشغول گرداند مثلاً طاعت چشم آنست که نظر در مخلوقات بعزیزت کند و در علماء و صالحان بنظر عزت بنگرد و در ضعیفا و زیر دستان بشفقت نگاه کند و طاعت گوش استماع کلام الهی اخبار حضرت نبوی علیه الصلوة و السلام و قصص کابرین و پند و نصائح مشتمل بر اول لطفین است

بخت و بسیاری اقبال بر آفتاب و گمان خاک مذلت و ادبار رحم کردن و شکر معموری خسران
 صدقات و خیرات را رحمت اهل استحقاق مقرر داشتن و شکر قدرت و قوت بر عاجزان
 و ضعیفان بخشودن و شکر صحت بیماریان شکر رسیدن راه از قانون عدل شفا کلی از انانی فرمودن
 و شکر بسیاری لشکر و سپاه آسیب ایشان از مسلمانان در ساختن و شکر عمارت های عالی با عمارت
 بهشت آمین مسکن و منازل سعیت را از نزول خودم و چشم معاف داشتن و خلاصه شکر گزاری است
 که در حال چشم در رضا جانب حق فرونگزاری آسایش خلق را بر آسایش خودم و مقدم داری میت

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

روزنامه

نیاساید اندر دیار تو کس	چو آسایش خویش خواهی و بس
-------------------------	--------------------------

سلطان ذوق سخنان درویش دریافته خواست که از مرکب فرود آید و وای را زیارت
 کند چون در نگار نیست هیچ جا درویش را ندید کس از وی نشان نداد بفرمود تا این
 کلمات را آید ز نوشتند و دستور العمل روزگار خود ساخت

پند حکیم صیقل آئینه دل است	مقصود هر دو عالم از آن پند حاصل است
----------------------------	-------------------------------------

باب پنجم در صبر

و آن کیبائی باشد بر مکاره و ملتپائی که از حق تعالی به بنده میرسد و صبری بنیاید قبول و
 مرضی است و نقت صبر همین است که بضمون ان الله مع الصابین عون الی سؤلها با
 ایشان باشد و لفظی ای انما یوفی الصابرون اجرهم بغير حساب من و ایشان در عقبی بسیار بی باکی
 در اخبار آمده است که حق سبحانه و تعالی فرستاد بحضرت داود علی نبینا و علیه السلام که ای داود
 تکلف نهی تا اخلاق مرا پیرایه روزگار خود سازی و در جای صفات من کی آنست که صبر و صبر است

صبر بهتر در راه هر چه هست	تلاش با پیرا در خویش دست
---------------------------	--------------------------

هر که در تیر باران خواهد شپس صبر در سر کشد هر چه پیش از روز خردگت امیدش بهدوف

مراود برسد زیرا که صبر مفتاح فرج است و در خانه راحت جز بدین کلید نکشاید **قطعه**

کلید در گنج مقصود صبر است	در بسته آن کس که بکشو و صبر است
چه خائس که و چه دیبا بی گردون	لباسی که هرگز نفرسو و صبر است

در کلمات ملوک ترکستان آورده اند که افزایش امرای خود را گفت که بهیئت میل مردان و اوست شرکت ایشان نولیفه مشو و هانی که از نند و دعوی که کند مغرور گردید تا وقتیکه ایشان را بیارناید بصبر پایداری که اگر بر محک صبر تمام عیار از اند ایشان را بر دانی اعتبار کنید صبر است

نه بد عوس است قدر و قیمت مرد	قیمت مرد صبر و اند کرد
------------------------------	------------------------

آورده اند که روزی یکی از امرای پیش پادشاهی ایستاده بود و شاه با او در مہمی مشاورت میفرمود و قضا را که کرده در سپر امین وی اقرار بود و هر ساعت امیر امیر میزد و بنشین هر آلود خود ضرر میرسانید تا وقتیکه بنشین ای از کار بنیقاد و هر زهری که داشت بکار برد آن امیر مطلقاً در آن مشاورت قطع سخن نکرد و توغیری در وظایف نشد و سخن از قانون عقل و قاعده حکمت انحراف نیافت تا بخانه آمد و آن کزوم را از جامه بیرون کرد این خبر پادشاه رسید متعجب و متحیر گشت و زودیکه امیر بکلازمت سلطان آمد فرمود که دفع ضرر از نفس واجب است تو چرا در دنا از عقرب از خود منافع نساختی جواب او که من آن نیم که شرف مکالمه چون پادشاهی بسبب المذمذم هر کزوم قطع کنم و اگر امروز در مجلس بنم بنشین کزومی صبر نتوانم کرد فرود آمد سر که رزم بدین تیغ زهر آلوده دشمن چگونه صبر توانم کرد پادشاه را این سخن خوش آمد و مرتبه او را بابت گردانید در میان مقدمات صبر که کرد و بر او مقصود رسید **بیت**

و بدان

گشت چون نوح عینی صبر است در غم طوفان	بماند دو هزار ساله براید
--------------------------------------	--------------------------

۳۰ اخلاق محسنی

و آن خوشنودی باشد هر چه از قضای خداوند بماند به بنده رسد و بایست که تشریف از این سپهری

ویکے توکل برکرم کار ساز پادشاہ بناے کار خود برین پوچیز نہادو این دو خصلت راعادت کرد
 ناگاہ اور دشمنی پدید آمد و بالشکر گران روی بدر الملک وی آورد او نیز با سپاہی کہ دشت متوجہ خصم
 شد چون نزدیک یکدیگر رسیدند ہم بحر حرب قرار گرفت شبی کہ روز آن مصافق مقرر بود آن پادشاہ
 ہم شب نماز سے کردیکے ارکان دولت گفت این مان بیاسای کردار روز مصافقت گفت من
 کار خدا میکنم و فردا کار خداست ہرچہ خواہد کند مرا بان ہیج کاری نیست در ان چگونہ اختیار گفیت
 پس تیرہ سہا ب حرب کن ہو کہ قتال آما دہ باش گفت زہ توکل پوچیزم و کار خود بویکل لطف حق پوچیز شد

صف آرائی
 امداد تارا
 ہلشکر
 نکھتار
 حور
 شکر
 شوق
 دیان
 صف
 بیان

ما کار خویش را بخداوند کار ساز
 بگذاشتیم تا کرم او چھاکتد

علی الصباح کہ صف مصافقت کردند و ہر دو لشکر برابر یکدیگر صف بر کشیدند و الی عرضہ

و انزل جنودا لم تر و ہا در رسید ع
 لشکر تاید حق از ملک غیب آمد برون

فی الحال کہ چشم سپاہ خصم بر چہرہ و رایت پادشاہ با توکل افتاد و عنان اختیار از قبضہ اقتدار ایشان کن
 رفتہ ہرگزیت را غنیمت شمارند و بے آنکہ حربے واقع شود و کار زاری دست و ہر روی
 بگریزند و از شر دشمن کفایت شدیمت چون صبح طغر از مشرق امید آمد صحاب فضل را شب سودا بر آمد

باب ششم در حیا

و ان خصلتے شریفہ ہرے مقبول است و حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ السلام حیا شاخ
 از درخت ایمان گفتم کہ الحیا شجرہ بین الایمان و حیا از شر الطغیظ عالم است اگر صفت
 شرم از میان بر افتد و بیکی سال از میکی شرم نباشد سناظم جان خل پذیرد و مصباح خلائق
 از یکدیگر فروریزد اما صفت حیانی گذارو کہ ہر س ہرچہ خواہد بکنیمت

صف شکن قلب مناہی حیاست
 راہزن خیل ملاہی حیاست

پس معلوم شد کہ جامع عالم را از حیا فائدہ تمامست فی کتاب کتاب حیات اثرات اخلاق تار سیرہ خام شمر

گر حیا نبود و بر افتد نرم ^{صفت} از میان ^{صفت} در حجابی در میان است از تقاضای حیات

و یکی از اقسام حیا حیا حیانت است یعنی گنهگار از کردار خود شرم دارد چنانچه حضرت آدم صفتی
عالی نبیا و علیه السلام چون در بهشت گندم نادل نمود و لباسها که پوشیده بود از تن او فرو ریخت
او بچپ و راست میگریخت و در پس هر درخت پنهان می شد ^{صفت} خطاب سید که ای آدم از ما میگریزی
گفت نه خداوند از تو چگونه گریزم و کجا توان گریخت اما از خطای خود شرم میدارم ^{صفت} مصرع

که گر گناه نه بخشند شرمساری هست ^{صفت} قسمی دیگر حیا حیا کرم است که کرم شرم دارو که

خواهنده از درگاه او ^{صفت} بازرگرو در حدیث آمده که حضرت حق سبحانه و تعالی بصفه
حیات کرم موصوف است چون یکی از بندگان هر دو دست خود را در دعا بحضرت ادرغ کند
شرم دارو که دستهای او را از ^{صفت} رحمت خود تپ بازرگرو اند بلکہ تقدیر ابر کف از روی وی ایند ^{صفت} بیت

بحال است اگر سر برین در سینه ^{صفت} که باز آیدت دست حاجت تپ

و نهایت کرم آنست که سائل را از نزد خود شرمسار و ^{صفت} منفعلی بازگرو اند چنانچه در اخبار آمده که در عهد
مامون خلیفه اعرابی بود که در شوره لاری نشو و نمایافته و جز آب شور و تلخ ندیده و نخشیده ^{صفت} بیت

مرغی که خبر ندارد از آب زلال ^{صفت} منقار در آب شور دارد همه سال

وقتی در قبیله اعرابی قحط افتاد و بضرورت جهت تحصیل آتوشه از وطن ^{صفت} لوت و سکن محمود
بیرون آمده چون از شورستان در گذشت بر وضعی افتاد که خاک پاکش صالح ^{صفت} زرعیت بود و غدیری
دید مقدار سی آب باران در جمع شده و محبوب ^{صفت} یان خوش خاشاک زودور ساخته آبی در غایت

صفا و لطافت بنظر وی در آمد عرب بیخ بار آب بر روی زمین ندیده بود متعجب شده پیش آمد
وقدرے ^{صفت} انان آب بچشید و مذاقش سلس شیرین و خوشگوار نمود با خود گفت که من شنیده
که حق سبحان و تعالی در بهشت آب لے دارد شیرین که طعم آن هرگز ستیزگرو چنانچه در قرآن آمده

یہا انہار من ماء غیر اسن اگر غلطانہ کہم حق تعالیٰ ہر فقر و فاقہ من بخشو وہ ہمزو گرسنگی و بچار گے
 من این آب از بہشت بدنیات و ستاد حال اصحت و رانت کہ قدری زمین آب و شہ نز و خلیفہ
 روزگار بر م و او ہر مینہ در مقابلہ این خدمت و بارہ من حسانی فرماید من این بیت من برکت
 انعام خلیفہ از قسط باز ہم پس مشکے کہ ہمراہ داشت از ان آب پر سانخہ راہ بغداد پر سید و روی
 بدرا اختلاف مناد ہنوز میان اعرابی و بغداد مسافتی مانده بود کہ کو کبہ شہرت و بربہ عظمت یون
 رسید اعرابی معلوم کرد کہ این خلیفہ است و عزم شکار و اردو فی الحال بر سر راہ مدوز بان عاگونی
 و شاخوانی بکشا و مومن بدو متوجہ شدہ پر سید کہ اسی اعرابی از کجائی آئی گفت از فلان بابویر کہ
 اہل ان بعضہ قحط و بلای بغداد مانده اند گفت بکجا میروی گفت بدرگاہ تو آمدہ ام دوست
 نیستم بلکہ تحفہ دارم و ہدیہ آوردہ ام کہ دست آردو کے یکس بد اسن و صمال و ترسیہ و ویدہ
 تنای لہجہ مخلوقے جلوہ جمال او ندیدہ خلیفہ متعجب شد و گفت بہارتناچہ آوردی اعرابی
 شکہ پیش آورد و گفت ہا مارا ^{بہشت} خلیفہ این آب بہشت است کہ درین عالم کس نہ بدہ بخشیدہ طیب

آب گو شیرہ شاخ نبات	در مزہ ہمیشہ آب حیات
---------------------	----------------------

مومن رکابدار را فرمود تا قدمی از ان آب بزودی آورد آبی بدیز تغییر اللون و کریمتہ الراحہ و
 و بہت مشک اعرابی در وی اثر کردہ رنگ و بوی آن تغییری عجیب یافتہ خلیفہ قدری از ان بخشید
 بفرست در بابت کہ صورت واقعہ چیست شرم گرم خصت داد کہ پردہ از روی کارونی کرد
 گفت اسی اعرابی بہت گشتی این عجیب آبی لطیف و شہتی غریب است این ابہر کس نتوان داد
 بس رکابدار را فرمود تا قلعہ آب را در مظر کا خاصہ بہ نخت و مشک و زنا وینداشت و محافظت
 ان آب مبالغہ زیادہ از حد نمود پس وی با اعرابی لڑو کہ با وجہ العرب تحفہ زیبا و تبرکے پسندیدہ
 آورد کہ حاجت تو چیست و چہ مدعا داری گفت سببا خلیفہ مسلمین قوم من از فاقہ و بینوایی در زمین

تلفت اندامید فضل خدا دارم و بکرم تو خلیفه فرمود تا هزار دنیا حاضر کردند گفت ای اعرابی این را
 بگیر و از زمین جا بازگرد و روی بوطن خود و اعرابی زر گرفته فی الفور بازگشت کی از خواص رسید که
 حکمت درین چهر بود که ازین آب کسی انچه شاییدی اعرابی از زمین موضع بازگرد ایندی سون فرمود
 که آن آبی بود ناخوش مزه و بدبوی اما نسبت آبی که اعرابی بدان پرورش یافته بود و در آب شست
 می نمود شایستی که چون یکی از شام قدری از آن آب بخوردی و بس کار نارید اعرابی را بران کار
 ملامت کردی طوعه زوی و آن بجایه کس شری اگر در از زمین جا بازنگرد ایندی شاید
 پیشتر رفتی و آب در جمله را بیدیدی و از آن آب غلبه لطیف پخشیدی ز کرده و آورده خود بل
 گشتی شرم شتیم که یکی نزد ما آید بوسیله از کرم ما توقعی نماید و گردو خجالت بر صفحہ احوال او نشسته باز گردد

سخنی را شرم می آید که ساکن	بخل از درگه او باز گردد
----------------------------	-------------------------

ادبیت

تسمی دیگر جای ادب است یعنی با آنکه تلی باشد که بحسب ع عقل از کتاب ان ممنوع بود حیای ادب
 اورا از ان شتغال مانع شود چنانچه نوشیروان در خانه که گل زر گس لوی می بازماند و کنیز کان خود
 مباشرت نکردی گفتی که چشم زر گس بچشمهای نگرنده می ماند و بحقیقت این صورت که از نوشیروان
 واقع شده حیانیت زیرا که حیای آنست که ناشی از ایمان باشد و او او منش پرست بلوده بلکه انصورت
 ادبیت که رعایت می کرد چون ملوک اسلام مثل این صورتی مرعی از ندامت های ادب باشد نظم

دل که پراز وصف حیای شود	آینه نوز خدای می شود
دیده بے شرم پسندیده نیست	در نظر عقل خود آن دید و نیست

باب پنجم در عفت

و آن احترام باشد از ارتکاب محرمات خصوصاً از شهوت حرام این از جمله کارم خلاق است و بزرگان
 گفته اند آدمی نسبت به کسی با ملایمت که بدان نسبت مثل سبب علم و عمل دیگران با هم بیان مناجت حریص است

باکل شرب و قمار و شرط آلت است که تا می تواند نسبت ملکی اوقات در دو جانب سببی میل نماید سببیت

از لایک بهره داری و ز بهایم نیز هم | بگذر از خط بهایم که مطلقاً پاک بگذری

پس هرگاه حرص خوردن مستولی شود آدمی میان حلال و حرام فرق نکند همچنین بوقت غلبه

شهوت نیز میان نکل و سفاح امتیاز نماید پس عفت عبارت از آنست که بوقت آنکه شهوت غالب گردد عنان

نفس باز کشیده من همت را از لوث حرام پاک دارد و جز بوجه شرع برین صورت اقدام نفرماید و نظر از

علمهای شایسته فرزند و او را همای خیر و صلاح فیروزی فلاح جبروی کتاده گوید چون بادشاه بصفت

آراسته باشد هر آینه ظلمت فسق و فجور از عرصه مملکت و شود و غائله عار و بزدلی بزین فرزند مردم زین

عفت آنجا که رعایت افرازد

نفس از وینک خوار و زار شود

دل و دین را مت تمام بنوازد

روح معت ببول کردگار شود

اکم شد و المینه که این شاهزاده کارگار عالی مقدار که از نخت و دولت برخوردار با و فرو

روی خوبست و کمال همت و دهن پاک

لاجرم همت پاکان دو عالم با اوست

باب دهم در ادب

و آن صیانت نفس است از قول ناپسندیده و فعل ناسوده خوردن او مردم را در پای حرمت نگاه داشتن و آبروی

خود و دیگران را در نختن حقیقت ادب آنست که در جمیع احوال متابعت حضرت سالت بنیاه علیه صلوات

اللہ نماید که ادب کامل اوست چه در مکتب خانۀ ائوبی ربی فاحسن تا و بی کسی ننزد و در مکتب مہذب نشدہ نظم

ادب آموززان او ایب که او

کسی خوان سبق که در هر حال

ادب از حضرت خدا آموخت

سبق از لوح کبریا آموخت

و ادب از همس نیلومی نماید خصوصاً از طوک بجا نرارد و سلاطین بزرگوار چه هرگاه ایشان

بر جاوہ ادب استقامت و زیند مطازمان ایشان رعایت ادب لازم باشد و بدین

ع
ادب
علمای
بسیار
این
بسیار
علمای
بسیار

واسطه رعایا بهم توانند که از طریق ادب انحراف در زندگی امور مملکت منظم گردد و مصراع
اول عالم بر وفق حکمت مهیا شود و فی المنوی المعنوی نظم

از خدا خواهم تو رفیق ادب	بی ادب محروم گشت از فضل رب
از ادب پر نور گشت ست این فلک	وز ادب محضوم و پاک آمد ملک

و اکابر گفته اند بهترین سرمایه و خوشترین پیرایه مراد از آدم را شخصین پادشاهان عالم را ادب است
در اختیار آمده که سلطان مصر با پادشاه روم طرح مصلحت انداخته و خرد او را از بهر سپهر و خطبه
کرد و هم در خمر خود را در عقد لیسری در آورد سبب این صفت کل در سائل از زبان متصل گشت
با اتفاق این دو صاحب دولت هر دو مملکت با یکدیگر آراستگی پذیرفت در امر کلی جزئی مرحمت برآ
یکدیگر نمودی بی مشورت تبریر هم در هیچ مهم شروع نفرمودی روزی ملک مصر تقصیر روم پیغام فرستاد
که پس از بره حیات و عمده زندگی اندو نام با بعد از وفات حیات ایشان باقی نمی ماند

زنده هست کسی که در دیارش	ماند حلقه سیاه گارش
--------------------------	---------------------

بسی همت بر انتظام حال و فراغ بال ایشان مصروف باید داشت عنایت بصورت جمعیت
و جهت سعادت ایشان معطوف باید ساخت و کن بجهت سپهر خود چندین ذخایر و نفایس برده و
و صتیاح و عقار مهیا کرده ام از آن طرف ای جهان آرای آنحضرت در حسن اهتمام کمال سپهر خود
چه نقصان نموده است چون این پیغام بسع قیصر رسید می فرمود و گفت مال یا یوسف او محبوب ناپاید است
از مسابنی نباید گرفت و بر تلع فانی و نیای و فی فریفته نباید شد من سپهر خود را بجلیه ادب بیار
ام و غز اینهای مکارم اخلاق برای او ذخیره شماره ام مال و در معرض فنا و زوال است و
ادب امین از خیر و تقال چون این خبر ملک رسید گفت است میگویند اولاد خیرین از تریب

ادب بهتر از گنج قارون بود	فزون تر از ملک فریدون بود
---------------------------	---------------------------

بزرگان نکرند پروای مال عنان سوی علم و ادب تافتند	که اموال آهست رود زوال که نامم نکو از ادب یافتند
باب یازدهم در علو همت	
در خبر آمده است که آن ^{مغز خادمت شهنشاه} اندک ^{بندیان} معالی ^{کامون کی} الامور حق سبحانه و تعالی مرم بلند همت بود که در ^{نظر} اعمال بزرگان نظر قبول شرف میسازد و رفعت بر بلند همت پیوندمی آورد که جدائی ایشان از یکدیگر محال است	
مرغ همت چو بال کبک شاید پیش چو گان همت عالی	غرفه اقبالس اشکیان باشد کسزین گوی آسمان باشد
سلاطین را همت عالی پیشکار است کافی و در و کار است وافی هرگز از ایشان همت بیشتر است بقدم شوکت ^{دخاوند} اوردیگران بیشتر است ^{بیت}	
همت بلند ار که نزد خدا و خلق	باشد بقدر همت تو اعتبار تو
یعقوب لیث را در سبب جوانی یکی از پیران قبیله گفت که خاطر من کمال تو انگران است چه درین سن که تو هستی هنگام استیلا سی شهنشاهت و غلبه نه همت دست پیان نه است کن تا از برای تو که میه از خانوادۀ بزرگ بخوایم گفت عروسی که من خوش کرده ام دست پیان او آماهست پیر گفت آن را بمن عرض کن تا ببینیم که چیست از عروس نشان ده تا بدانم که کیست یعقوب بخانه در آمد شمشیری بیرون آورد و گفت من عروس مالک شرق غربا خطبه خواهم کرده دست پیان من این تیغ جوهر دار و این شمشیر جوشن گذار است ^{بیت}	
دینی بخت نیک بکسی با ستیز نیست	بهر عروس ملک به از تیغ تیز نیست
و هجم درین معنی گفته اند فرو	
عروس ملک آن مرد و کار رفت	که اول از گهر تیغ داد کاشش

Marfat.com

و در همین معنی این بیت مشهور است فرد

عروس ملک کسی در کنار گیر و چست که بوسه بر لب شمشیر آید از زعد

آورده اند که در آن ایام که اسکندر منجوست که زیت جهانگیری از سر حد روم بر عزیمت
ضبط مالک عرب عجم برافرازد و در کاب هایون بخت تنبیر بر وجه عالم حرکت بد لغایت اندیشه ناک و
مول بود ارسطاطالیس حکیم که وزیر آنحضرت بود چون علامت فکرت و نشان جبروت بر جنبه حال و
ناصیه احوال او ظاهر دید گفت ای شاه جهان ابا ب دولت هیواد آماده و خدم و خشم در موقوف
بندگی و فرمانبرداری استاده خزانة محمود و مملکت موفور نخت بصفت استقامت آراسته
و نهال دولت بشرف استقامت پیراسته و اقبال کم سو اوقت بسته و جاه طالع استایه عالی
بخدمتگاری نشسته توزع ضمیر انور و تفرق خاطر از هر سبب حلیت اسکندر جواب داد که
تا مل مسکنیم که عرصه جهان لغایت فخرت و ساحت مالک هفت قلم بسیار مختصر شرم
سیدارم از برای این مقدار ملک سوار شدن تو چه تصرف و تسخیر آن نمودن ^{میدان} قطع

گر ای آن نکنند طول و عرض هفت قلم که من بنیت تسخیر آن سوار شوم
هزار عالم ازین گرد بود کم است هنوز که من بفرغ تصرف بدان دیار شوم

ارسطو فرمود که شک نیست که ابالت و حکومت این مایه جهان نه لائق همت بلند و در خور همت
ارجمندست عرصه مملکت ابدی را با آن ضم کن تا همچنان چه بضررت تیغ جهان سوزناحت سراسر ^{میدان}
فانی را در قید ضبط می آری برکت عدل عالم از در ملک سعادت باقی هم در قبضه استحقاق
آید تا این نقصان برکت آن کمال تلافی پذیرد و این اندک بزیبان بسیار رونق گیرد نظم

ملک عجبی خواه کان حسرم بود ذره آن ملک صد عالم بود
جهن کن تا در میان این نشست عرصه آن عالمت آید بدست

Marfat.com

اسکندر بن سخن تسلی یافته حکیم آفرین فراوان کرد و امر و زشاہباز عقل ہر کالی و دیوہی شنای
اسکندر جہت آن پروانے کند کہ ہمای ممتش با سخوان ریزہ دنیا سر فرو نیاوردہ بیت

تو باز ساعد شاہی با سخوان منگر | ہمای ہمت خود را بلند و پرواز

باب دوازدهم عزم

و آن پیشتر و قوافل مرادات و کفایت کنندہ امور و مہات است بحکیم پس از سلاطین بی مدد عزم
درست نام تسخیر ممالک بقبضہ اقتدار در نیامدہ و بی تکابوی سعی بلوغ بپوششہ یار و سزندی سیدہ

بے عزم درست و سعی کامل | کس را نشود مراجع صل

و عزیمت درست آنست کہ چون بقصد کاری بگردی و بسا بختن ہمہ شتغال نماید منوع هیچ
مانعی ممتنع نگردد و تصور و فتور بعزم خود را نہ ہداز حکیم پرسیدند کہ عزم ملوکن رجحان نیکو نماید و در چہ
وقت بکاری آید فرمود کہ در وقت اعادہی مملکت بغایت پسندید است چہ ہر گاہ کہ بادشاہ از رو
توکل فاذا عزمیت فتوکل علی اللہ پای عزیمت در رکاب توکل رو ہر آئینہ اشکر فتح و ظفر
چہرب قصد کیا تزلزل بھو ما خزدا کا

دوا سپہ با استقبال او متوجہ می شوند زیرا کہ عزم درست نشانہ علیہ و نصرت بیت
جلد ہی کا کتاب ہے

شبہ چو بعزم درست پای کند در رکاب | دل شکند خصم را و ز کفش افتد عنان

آوردہ اند کہ یکی از ملوک بخوردن گل عادت کردہ چنانکہ حکما و اطباء منع میکردند و حضرت
آنرا بازمی نمودند از ان کار باز نہ می آمد روزی یکی از اہل اللہ بدین ہی آہ اور بغایت از نوا
یافت رخسارہ از خوانی اور از عفرانی و بیرون با تاب و توان و را در زمینہ اتوانی گرفتار یافت

صورت حال استفسار نمود سلطان حقیقت واقعہ باز گفت کہ مرا از جہت خوردن گل ہی حیرت دل
ست و دست حضرت بر دل درویش فرمود کہ چون میدانی کہ ازین مرض بر تو میرسد تبارک نمی کنی
گفت چندانکہ جہلمی نامہ یا خود پس نمی آید و پیش گفت این عزمیہ بمن عزتات الملک
کتاب الہی

کجاست آن عزم که با دشمنان را میباید که هیچ نوع ایشان از ان باز نماند و دست سلطان ازین سخن متاثر شد و عزم کرد بر آن که در یک گل نخورد و سیرکت عزیمت از ان مهملک خلاص یافت ^{قطعه}

عنان عزم بهر جانبی که برتابی	اکن بدست ترو و عنان خود دست
که کس بنزل مقصود ره نمی یابد	گر بسی تمام و در اگر بعزم دست
هر آنکه پایی طلب در طریق عزم نهاد	بخت گاه بزرگی رسد کام نخست

باب سیزدهم در علو جهد

جدی کردن است در تحصیل مطالب و جهدیج بدون است در انساب مقاصد و آرزو ^{حاجات} جدا از اخلاق ملوک جهانگیر و سلطانین کشورتالنت و این صفت تابع همت می باشد هر چند همت عالی تر بود و جهد و در طلب مقصود بیشتر واقع میشود و باید که مرد بلند همت از تحمل مشقت شرمسرد چه حال از دو سیزدن نیست اگر چه درین مقصود سبب است آید فهو المراد و اگر در حجاب توفیق فهد عذر او ترو و عقلا و واضح است و علو همت با و در طلب مفاخر و آثار بر همه ضامن بود و لاج ^{بیت} بیست

و در طلب میگوئیم از یکم زهی بخت بلند در آرزو نیام عذر من افتد بزرگان رپسند

در امثال حکمای هند مذکور است که موری که جهد بر بسته بود و از توده خالی که نقل کن سپریان را به کلفت میسر شدی ذره ذره می برد و بطرف دیگر میر بخت مرغی بود گذر کرد شخصی و ضعیف و نحیف ^{یعنی بی حاکم} که نبشاط تمام دست و پایی میر و نقل کردن آن خاک جدی تمام و جهدی ^{یعنی بی حاکم} اما کلام بجای می آورد گفت ای ضعیف بنیه و نحیف پیکر آنچه کار است که پیش گرفته و این چه مهم است که در ان عوض کرده مور گفت مرا با یکی از قوم خود نظر است چون طلبصال او کردم که این شرط پیش آورد که اگر رسول ما واری قدم نوردند و این توده خاک را ازین ره گذر بر دار حال مستعد آن کار شده ام و میخواهم که همان شرط است تمام نموده از عهدۀ عهد سپردن آیم ^{خیال}

مرغ گفت این گمان کمی بری بقدر آرزوی تو نیست این گمان که ستمگشی بقوت زوی توئی گفت
من عزم این کار کرده ام و قدم جدو جمد پیش نهاده اگر پیش برم فوالمراد الا معذورم خواهد داشت نظر

سعیین بسانان کیلی	لیس للانسان الا ما سئى وز غم اندوه مانم بد طرف من دران معذور باشم والسلام	نا از کسین برودان	من طریق سعی سنے آرم بجای و امن مقصوداگر آرم بکف در شد از جهد من کار سے بکام	کر چه کس کی با بیک
-------------------	---	-------------------	---	--------------------

فریدون را اور سہادی ایام سلطنت کہ ریاست دولت در ریاض سعادت و مسپین داشت
در یاج شاو دمانی از سب کمانی وزیدن اندیشہ تیسیر معنی از ممالک کہ در انصاری از غلبان بود پدید فرود

جهان به تیغ گرفتن زہمت عالی	کفایت نفس اگر پسند اندک است ویلے
-----------------------------	----------------------------------

این معنی را بار کان دولت مشاورت کرو جمع لغت اسی ملک ملی داری آراستہ
و سب کمانی بکل و خواستہ بی ضرورت غبار افتہ انگینق و اش تشویر بر افروختن صواب
نے نماید از آنچه هست متمنی برودار و کتاب بخاطر فرو گذار فرود

اور فراغت گوش و در لذت کہ نیست	آرزو را کسیچ پایا نے پدید
--------------------------------	---------------------------

اقریبون گفت تمناعت طلبان تبع بہانہ ہر افکندہ است و نشستن در کبھی از اقصا و ناستہمت عجاہر انکار و اندر فر
وقت سا کہ چون خیال کتاب گذرندہ است غنیمت با چشم درود و حصول الال انر کو بوال انر تیسیر نماید

ہر کہ از غیبت تن آسانی است	ہر کہ اہمت جہان نہانی است
----------------------------	---------------------------

آوردہ اند کہ بلکہ پسر خود را بکرب شخصی فرستادہ بود خیر آوردند کہ ملکہ از وہ گاہ گاہی بر راہ زرہ
از خود بیرون میکنند و در شب در یک منزل خیمہ اقامت نیز پدید برود نوشتہ ای پسر حق تعالی
کہ عزت را آفرید کفایت و شقت را بان قرین ساخت و عدلت را کہ خلق کو آرام و رحمت را

باور فوق گردانیدانگہ عزت را بملوک ا دونزلت را بر عیایا خط بادشاہ عز ملکست و قسم رعیت
امن و آمان و استراحت و این سرود بخش کیجا جمع نشود لاجرم بادشاہ باید کہ آسایش اوداع
کند و راحت عدا با رعیت گذارد و اگر چنین نمیکند با استراحت می یابد ساخت از فرماک اعراض می نمود و

لذت شاهی و این است بگرجوی با وجودت سلطنت سرمایہ دیگر خواه

یعقوب لیث و بر بدایت حال خود را در ممالک افگندی خطراتی کلی را از کتاب کوی
از آسایش نفس بر طرف بودی و از کشیدن شتقما یک نفس نیاسودی اورا گفتند تو مردی گری ترا با
بر این ہم جفا کشیدن و خود را در غرقاب ہلاک افگندن چیست گفت مرا و سر بلخ سے آید کہ
عمر عزیز خود را اورا اصلاح روئین دمس صرف کردن در دوسے توجہ پیشہ کہ دوران شریک
بسیار باشد آوردن جدم در آنست و جدم برائی آنکہ خود را بمرطوب رسانم کہ کسی از اینلئے
جنس من با من شریک نباشد گفتند این مہی بنایت صعب و کاری بسیار مشکل است گفت
من دانستہ ام کہ شربت مرگ چشیدنست و بار قنات و قنات کشیدن آنگہ در کاری بابت تلف شرم
کہ در کادے لبت بلیرم لاجرم بدین جد و جہد رسید بدان منصب کہ رسید عشوی

بے باش بجد و جہد در کار و آمان طلب ز دوست گزند
ہر چیز کہ دل بران گزاید گری بھد کنی بدستت آید

و چنانچہ بجد و جہد بنائے بزرگی تمہیدی باید بضد این صفت کہ بطالت و کسالت است
ہناس شوکت دولت و ہم می شکندی سا ازال ظاہر سوال کردند کہ سبب ال ایالت یہ مقال دولت
شما چه بود و جواب داد کہ شراب و خواب با مدد یعنی از کار ملی بکار ملک سپردیم و از کسالت رسم
علاقت پرانداختیم لاجرم سفینہ اختیار ما و گردانے وال غرہ گشت و کشتی پر ایال ہل رسید
بنائے دولت خویش کسے خواب کند کہ شام می خورد و صبحی گاہ خواب کند

باب چهاردهم در ثبات و استقامت

و آن پایداری باشد در کفایت بهات و مداومت بر دفع مکاره و بلیات و فی الحقیقه ثبات
شمر نیامد دیگر کانت منتج فواید فلاح و نجات و بیخ زمره را از طواف خلق بصفت ثبات آن
و استگنی نیست که ملوک را چه تا ثبات با دوشاه بر رعایت فرمان برادران و دفع و قمع ستمگران و
بد کرداران نزدیک خاص و عام روشن نگردد و چشم و خیم سر بر خط اطاعت ننهد ابل لغی و زود از زود
عصبیان عناق از نمایند پس ملک ایه ثبات استظهار است و ملوک از او استمداد و استیانت

یعنی ثبات
تاریک
تصفیای
پایین
دیکر
در استقامت
پیش
گردد
علیه

هر سر که یافت افسری از گوهر ثبات در اقتدار بگذرد از چرخ ثبات

حکیمی گفته است هر که خواهد که اساس سلطنت او را نهد این باشد باید که بنای خود بر ثبات و قنوت خود

بنای کار بنه بر ثبات این باش که هر بنا که بر اصل است پائدار بود

مرد ثابت قدم است که از راه دروش خود بد غم هیچ دوستی روی برنگرداند و از رسم و طریق خود
بگردد هیچ بهوس الخراف نوزد که بد فریق نجات جز بطریق ثبات روی نمی نماید چنانکه حکیم الهی میفرماید نظم

فرست و دوره نجات مدان
میل دایره بر رفعت درجات
و هیچ خصمت به از ثبات مدان
در سعالی ثبات در ز ثبات

و نشاند ثبات دو چیز است یکی آنکه در هر کاری که شروع مینماید تا تمام آن برود که مهتام لازم دانند
آوردند آنکه قیصر روم از نوشیردان پرسید که بقای با دوشاهی در چیست گفت من هرگز کار
په پیوده نفرایم و هر سهی که بهمان امر کنم با تمام رسانم قیصر فرمود که همه حکمای یونان همین گفته اند نظم

هر طرح که انگه چو مروان
یعنی سعلی که بر فراس
جهد سے کین و تمام گردان
باید که دیگرگون سازی

و علامت دوم آنست که سخنی که بزبان او جاری شود به نقیض آن تا ممکن باشد نظم نکند چنانچه

در تاریخ مذکورست که سلطان رضی روزی در میدان غزنی میگذاشت جمالی و یدنگی گران بهوش
 نهاده و بجهت عمارت اوی برود و برودن آن سنگ بیخ میکشد سلطان چون مشتاق شاه
 کرد از روی رافت حبلی و عاطفت فطری که داشت فرمود که ای جمال این سنگ از به جمال آن سنگ
 در میان میدان بنیادخت مدتی آن سنگ ران میدان بود و اسپان چون آنجامی رسیدند
 میگردند و می بینند جمعی از خواص بوقت فرصت آن حال بعرض سلطان سائیدند که فلان روز
 جمال بنابر امر عالی و خیرمان هالیون سنگی که بر پشت داشت در میان میدان بنیادخت و
 اسپان از آن اه بگفت میگردند کسی غیر آن جمال آن سنگ بر نمیدانند گرفت اگر فرمائید تا از آنجا
 بردار و در راه عالی ساز و مناسب می نماید سلطنت فرمود که بزبان انگلیسی است که نه اگر گویم برودم
 آنرا بر سه شباتی حامل کنند گو آن سنگ به آنجا باشد نقل است که آن سنگ تا آنکه سلطان در آن
 میدان اقتاده بود بعد از وفات او نیز جهت مراعات سخن او محکس از اولاد او برنده شد قطعه

سخن شاه شاه هر سخن است	بهمه حال پاس باید داشت
تا نگردد و لغت آن ظاهر	باید آن را بلوح دل بگاشت

باب پانزدهم در عدالت

عدل سخنه الیت ملک آرای و الملو الیت نور آرای و ظلمت داعی حقیقتیانه و تعالی نهد گنا
 بدین صفت بیفرماید ان الله یامر بالعدل و الاحسان عدل آنست که داد منظران و نهد جهان
 آنکه مرهم احمی بر جرح است مجروحان نهند و در خبر آمده که یک ساعت عدل و شاه در پله میران طا
 راج ترست از عبادت شصت ساله زیرا که نیت بر عبادت خیر اعمال برسد فائده عدل خاص
 و عام و خرد و بزرگ و صل گردد و دنیا و آخرت و این دولت و صلح اصحاب ملک طلت برکت
 آن قائم و منتظم شود و ثواب عدل از حد حساب افزونست و از خیر قیاس بیرون آوردند

راج

کری از سلاطین را فاعلیه آن شد که حج خانه خدا بگذار و بقدیم حرمت طواف حریم عزت بجای
آرد و بزی صفا و اجابت دعا از شاه و اکفائت از دوسر ^{منبع} از گرد و پست

است طواف حرم کردگار در دو جهان واسطه اقتدار

اشرف مملکت و ارکان دولت بموقف عرض و سائیدند که ای ملک شرط ادای حج نیست
طریق است و سلاطین با دشمن بسیار باشد اگر با میل و حشم عزیمت نمائی نتیجه ایشان ^{تلاوت} این راه دور و دراز و عذر
تمام دارد و اگر باندک ملازمی توجه فرمائی خطرات کلی متصور است و دیگر سلطان در بلاد حکم جان ارد
در جسد و قتی که سایه دولت آن حضرت از مفارق رعایا دور شود هر چه و کج پدید آید و
تمام نهام خواص عوام از سلک انتظام بیرون رود و سلطان فرمود که چون این سفر میسر نشود چون
گفتم که ثواب حج در ایام از مینت این طاعت بهره مند گردم گفتند درین ولایت دریشی است که در تمام اجابت
حریم کرده و شخصیت حج باشرائط آن بجائی آورده حال او گوشه غرات نشسته است در آمد و شد خلایق بهر بیت

اشته ز غوغای خلایق ستوه پائے کشیدت بدانان کوه

شاید که ثواب حجی توان خرید و از مشورت آن ^{کلی} کامل توان رسید با و شاه از صدق عقیدتی که
بال الله داشت بخدمت درویش رفت و در آن نامی سخن فرمود که مرا آرزوی حج از خیمه سر برده است
و ارکان دولت صلاح در توقف می بینند و شتاع افتاد که ترا حج بسیار است چه شود که ثواب یک
حج بمن فروشی تا تو ثوابی رسی و من ثوابی درویش گفتم من ثواب همه چهار را بفرستم و شتم با د شاه
پرسید که هر حج بچند میفروشی گفت هر گامیک برداشتی ام و بر حجی تمام دنیا و هر چه در دنیا است
سلطان گفت از دنیا بمتاع دنیا مقدار اندکی بیش در تصرف من نیست این بهائی یکا قدم نشاید
بس حجی چگونه توانم خرید و برین تقدیر بهای همه چهار در خیال چون تو ان گذر این درویش گفت
شایا دشمن همه چه است من پیش تو آسانست شاه گفت چگونه گفت چون در قضیه منطلومی

لا
از توان
ت بیستی
گزیب
تایه افق
بجای اتفاق
بخان
کمال
برکات
مشایخ

عدلی کنی و یک ساعت ہم دادخواہی پر از می ثواب آن بمن بخش تا من فی شبست حج بتو بخشم
 و ہنوز صرفہ برودہ باشم و درین سودا سودی بسیار کردہ پس معلوم شد کہ سلطان ابجد از اقامت
 قرانقض و کسین بیچ طاعت واجب ترا از اشتغال بمصالح بندگان خدا نیست و بصفت نصفست
 زستین و بنظر عدالت و حمایت رعایا نگریستن چه اگر حمایت عدالت نباشد ارباب توت و
 شوکت و بار از ضعفہائے خلق برآند و چون ضعیف حالان ہلاک شوند اقویا تیر بر جائے
 نمایند چہ معیشت خلایق یکدیگر باز بستہ است و انتظام احوال مردم جز بعدل ممکن نیست قطعہ

عدلی اوریت کرو ملک منور گردد	وزد سیمیش ہمہ آفاق معطر گردد
عدلی پیش آرو مراد دل در روشن آرد	تا ترا ہر چہ مرادست میسر گردد
<p>و از فضیلت عدالت ہمین نکتہ بس کہ عادل محبوب ہمہ مردمانست اگر چہ از عدل او فائدہ بدیشان نرسیدہ باشد و ظالم مبنفوس جمع جہانیا نیست اگر چہ از ظلم او ضرری بدیشان لاحق نشود باشد و مصداق اینحال مقیاس این مقال قصہ نوشیروان عادل و حجاج ظالم است بآنکہ نوشیروان کافر ہی بود و آتش پرست و حجاج بر قریش اسلام را وصی و تابعین او دید ہر گاہ کہ نوشیروان را یاد کنند و آفرین گویند بسبب عدل از دو چون ذکر حجاج گذرد و نفرین فرستند بظلم او و منوی</p>	
داو گری شہ طہ ہندار است	دولت باقی ز کم آزار می ست
ملکت از عدل شود پائیدار	کار تو از عدل تو گیر و قرار
ہر کہ درین خانہ شبے داد کرد	خانہ فردا سے خود آباد کرد
<p>عبداللہ طاہر روزے پسر خود را گفت کہ آیا دولت در خانہ ان مائے کیے ہائے پسر جواب داد کہ مادام کہ بساط عدل و فراش انصاف درین ایوان گسترہ باشد قطعہ</p>	
تا پائے پادشاہ بود بساط عدل	بر فرق او نہا وہ بود تاج سری

چون دست ز آئین قلب برون کند	باشد نصیب گردن او طوق مری
<p>در اخبار او دست که پادشاه عادل سایه لطف خداست در زمین که پناه می گیرد بوی هر مظلومی و مقرر است که هر که از تاب آفتاب رنجی رسد بهجت استراحت پناه بسایه می برد تا رنج او راحت مبدل گردد و همچنین مظلوم نیز که از تاب آفتاب کسبم و حرارت شرارت ظلم به تنگ آید پناه سایه الله که عبارت از پادشاه است التجا نماید تا از کلفت پیدا و ظالمان ببرکت آن ظل ظلیل امن و امان آسایشی و آرامشی یابد و فی المشوئی المعنوی منظم</p>	
شاه عادل سایه لطف حق است	هر که در او عدل لطف مطلق است
خلق را در سایه خود جایزه	و ز شرف بر فرق گردن باری نه
<p>حکما گفته اند عدل ادریت نگا بر آئین است میان خلق یعنی گروهی برابر گروهی مسلط نسا زد و هر طائفه را در پای او نگهدارند و در تمام سلاطین در اصل چهار گروه اند اول اهل شمشیر چون امرای و میشایان آتش دوم اهل قلم چون وزیران و کتاب این گروه بشایان و اندو سوم اهل معامله چون بازرگان و مکرقات و ایشان نیز از آب اند چهارم اهل زراعت و ایشان بشایان خاک اند پس همچنانکه از غلبه یکی از ارکان چهارگانه بر دیگری مزاج خلق تباه شود و غلبه یکی گروهی از اصناف چهارگانه مزاج ملک هم روی بنیای آرد و صلاح عالم و نظام اموری آدم منقطع و نامنتظم شد</p>	
هر یک را از خلق مرتبه ایست	پیش ازین دور یا فترت تعیین
گر کسی از حد خویش ورگذرد	فستنها نیز و از دنیا تعیین
هر کس را بجایه او نشان	پس بدولت بجایه خود نشین
<p>در یکی از فضیلت عدل آنست که خاک در اجزای سلطان عادل تصرف نمیکند و او در بند که بی از غلظت و مجلس چون حدیثی روایت کرد که شخصی از پادشاهان عادل سؤالی نمود که چه چیز است که بی از غلظت و مجلس چون حدیثی روایت کرد که شخصی از پادشاهان عادل سؤالی نمود که چه چیز است</p>	

باد

از این اصناف نامنتظم شد

ایشان از یکدیگر نمی ریزد و مامون فرمود که هر اور صدق حدیث نبوی شایسته بی نیست ما اولی درم
 که نوشیروان را به بیستم که فی الواقع منظر عدل بوده و بر زبان مجر نشان حضرت رسالت صلی الله
 علیه و آله وسلم گفته که من مقول شده در زمان ملک عادل پس حکمت در این که چون بد آنجا رسید
 فرمود تا نخسته نوشیروان بکشایند و بد آنجا در آمد دید تازه در خاک خفته چنانچه شخصی در خواب
 باشد و سه انگشتری در دست داشت بر زمین میزدند پس یکی بند سوار شده اول آنکه با دست روشن در آن
 خورم و کارهایی مشورت خود مندان شروع منهای سوم رعیت رعیت فرود گذار و در دایمی دیگر آمده
 که لوجی از بلای سبوی آونجیته بود و در آن لوح نوشته که هر که خواهد که خدای ملک او را بزرگوار
 گرداند گو علمای زمان خود را بزرگ گردان و هر که خواهد که ملک او بسیار شود گو صفت عدل خورم
 بسیار مامون بغر مومنان پندار را نوشتند و آن خاک را بقطر آلوده بر سرش پوشیدند و منقول است
 که در آن و خمره کی از ندای مامون اجازت سخن طلبید و بعد از آن حضرت فرمود که عدل آن خاصیتی است
 که بعد از وفات ضرر خاک از کافر عادل باز سیدار و اگر عادل بسعادت اسلام مقصود باشد چه عیب که
 در عقوبت ضرر آتش نیز از او باز دارند مامون این سخن را پس دید فرمود و در ذیل آن صیانت کرد و مملکت

عدل در دنیا نگو نامت کنند	در قیامت خوب فرجامت کند
اندین عالم معظّم سازوت	چون بیدان عالم رسی بتواند دست

و از جمله ارکان عدل در صفای کلام داد خواه است یعنی گوش بر سخن منظر لومان کردن
 در روی عاقلیت بسیار سخن مهم ایشان آوردن و از آن که بسیار گویند طول بناید شود به
 تنگ بناید آمد زیرا که پادشاه حکم طبیب دارد و نظایر ایشان بسیار است در بعضی منجا بد که تمام
 احوال خود را پیش طبیب باز گوید پس اگر طبیب تمام سخن بیمار گوش کند بر حقیقت سخن
 و سے مطلع نشود و سبب اطلاع مرض و عین آن علاج چگونه توان کرد و بیست

توبیخ و منت بیمارم	حال دل از تو چہ بہمان دارم
آوردہ اند کہ روزے یکے بازرگے حال خود باز گفت التفات فرمود و گریہ گفت گوش نکرد	سوم بار عرض کرد گفت چند روز سر سید ہی گفت سر توئی اور و کجا برم آن عزیز را خوش آمد و جانتی و اگر
فرود سوز آوردی بدلت پایم روی کن بلطف	دسترس و ادب خدا افتادگان اوستگیر
یکی از سلاطین بزرگے را پرسید کہ میگویند ہر چیز سے راز کو تبت نہ کوۃ سلطنت چیست جواب	داد کہ زکوۃ بادشاہی و جہان داری آنت کہ اگر مظلومی دادخواہی نماید و ^{متظلم} حاجت خود را عرض کند
سخن اورا اصفا فرمایند و با او بمدار او مواسا سخن کنند و جواب درشت باز نہ ہند و از سخن گفتن	با ضغفا و فقر اعار نہ دارند کہ مکالمہ با خود ان از خصال بزرگان است چہ سلیمان علی نبیا و
علیہ السلام در موکب سلطنت با شرف بنوت سخن موصیفات استماع ^{تغوی} مشعر	نظر کردن بد و پشان بزرگی را بیفزاید
آوردہ اند کہ بادشاہی بود در دار الملک چین بزبور عدل آراستہ و نہال حالتش بصفت نصفت ہر استہ	بیت تم از میان عدل اسودازو
ناگاہ آننی بحس ساسہ اورا ہ یافت و گرائی در گوش او پدید آمد ارکان دولت اجمع کرد و چنان زار	خدا راضی و خلق خوشنود از تو
گریست کہ جملہ حاضران بر حال وی بگریہ آمدند و از برای تسلیہ او تدبیر با اینچند ملک فرمود کہ شما	گمان می برید کہ من بنوت حس سمع میگیریم چہ مبدانم کہ عاقبت کا رفتور و قصور بقوی و حواس
را خواہد یافت پس بر بطلان چیز سے از ان مرد خرد مند چگونہ اندر ہمین شود و گریہ من برای آنت	کہ ناگاہ مظلومی دادخواہ بر در بار گاہ فرستاد کند و صدای استغاثہ او گوش من نرسد و او محروم باز
گروون عند آنتہ مو اخذ باشم اما درین باب فکری کردہ ام بقر مایند تا درین دیار نہ آنت کہ کسی غیر	دادخواہ جائتہ سرخ بنوشد تا بد ان علامت بر حال مظلومان اطلاع یابم و بناہ ایشان برسم

بیت داد مظلومان بیده مقصود محرمان بر آرد	دین و دنیا را بدین داد و در پیش مملو دار
--	--

و بسیار بوده که بیک داد کرده اند و بفریاد مظلومی که رسیده اند از عقوبت عقیبی برات نجات یافته اند
 چنانچه در اخبار آمده که سلطان ملک شاه سلجوقی روزی بر کناره زنده ریو شکاری کرد و زمانه
 جهت استراحت در مرغزاری فرود آمد از ملازمان سلطان ملک شاه غلامیکه حاجب خاص بود و بدی
 در آمد گاوسه دید که بر کناره بوی میخ بر بفرمود تا آن گاؤ را گرفته بچشند و قدری گوشت از آن
 کباب کردند آن گاؤ از آن عجزه بود که معیشت او با چهار یتیم که داشت از شیر او حاصل میشد
 چون از آن واقعه خبر و ارشاد از خود بنیگشت بیامرد بر سر زنی که گذر سلطان بران بود منتظر بنیشت
 تا گاه که دولت ملک شاهی بر سید رحمت و عنان مرکب سلطان بگرفت همان غلام حاجب
 تازیانه بر آورد خواست که بران عجزه ببرد و منع کند سلطان گفت بگذار که مظلوم بجا به میناید تا
 بنگرم که نظلم او چیست و داد او از دست کسیت پس روی بر پیران آورد که سخن گوئی پیرزن حکم آنکه گفته اند

مصراع مظلوم دلیر باشد و چیره زبان	زبان کبشاد کای پسر پاپ ارسلان به اگر داد من
-----------------------------------	---

بر رسول زنده بود ندی بعزت و جلال احدیت که بر سوزل صراط تا انصاف خود از تو نتانم
 دست محاسمت از دامن تو کو تا نه کنم نیک اندیشه کن که ازین دو سوزل کدام خلیار میکنی فرد

انصاف خود داد من امر در بده است	بدهی به ازان بود که بتانندت
---------------------------------	-----------------------------

سلطان از مهابت این سخن پیاده شد و گفت ز نهاری ما دین طاقت جواب کن سوزل غلام
 بگویی تا بر تو که ستم کرده است تا داد از تو بتانم پیرزن گفت اے ملک همین غلام که بحضور
 تو تازیانه عقوبت بر سر من کشید چشمه عیش مرا بگرد ساخته است و گاوسه که معیشت
 من و یتیمان من از شیرش میا بودی بچشت و کباب کرد ملک شاه بفرمود تا غلام را سیاست
 کردند عوض یک ماده گاؤ هفتاد گاؤ از حلال تو جیبی و دادند و بعد از چند گاه که سلطان وفات یافت

حکمی که صاوت است دیوان لم یزل	خود ز بهر مخالفت آن کرالود
-------------------------------	----------------------------

آوردہ اند کہ عمر ولایت کی را بہ سخن صاحب غرضی مجوس سخت ماورائے آئین عرضہ ہستی نوشتہ بر سر راہ عمر و بایتا چون عمر پر سید پیرزن یہ تعجب کا خذ بازی کر کے بہت عمر و پید ہر کتب عمر و تند بود در رسید عمر و متغیر شد و بفرمود تا آن ضعیفہ را دور کر و در از انجا در گذشت باز مجوزہ بر سر راہ آمد بایتا عمر و باز گشت و گریبار پیش آمد و نظلم نمود عمر و پر سید کہ اینچہ کہ سن است گفتند ماورائے فلان مجوس است عمر و از متغیر بود روی بگردانید و بوطقت نشد پیر ز گفت ای ملک حکم تو در بارہ پسر بگناہ من چیست گفت آنکہ اورا صد چوب بزندان ویش سیاہ کند و گرد شہر بگرداند و نہ کند کہ ہر کہ در حضرت سلطان مامی شود سزای وی نیست پیرزن گفت این حکم تو میکنی گفت آری من این حکم میکنم گفت پس حکم خدا کجاست کہ ہر حکم کہ تو خواہی کنی از ہدیت این سخن لرزید و عمر و افتاد و بیوش شد و چون با خود آمد بفرمود تا مجوس از زندان بیرون آوردند و خلعت خاص بدو پوشانیدہ بر مرکب خاصہ سوار کردند و گفت اورا در شہر و بازار بگردانید و منادی کہند کہ ہر حکم کہ خدا کند عمر و ولایت کہ باشد خلاف آن در خاطر گذرانند فرود

او حکم است و ماہمہ محکوم حکم او	ما را چہ اعتبار بود حکم حکم او است
---------------------------------	------------------------------------

رکنی دیگر خلوص نیت است و ربانیت و بہ نیک خواہی ایشان مال دن چہ نیت با و شاہد درین باب اثری تمام است اگر نیت عدل کند برکت و جمعیت نتیجہ دہو اگر لغو و با اذیہ خلاف این باشد برکت از محصل برود و عقیدت جمعیت است گسختہ گردون شیخ مسلم الدین سعدی شرح اللہ روضہ المعنی اور سلک نظم کتب متنوی

در ان گوش تا ہر چہ نیت کنی	نظر در صلاح رعیت کنی
کہ سلطان اگر نیت بدکنند	مے جہانی ہم برزند

آوردہ اند کہ بادشاہ قباد روزی در شکار از لشکر جدا افتاد و ہوا گرم شد و از تشنگی بیافت گشتہ ہر طرف می نگریست و سایہ و سر چہمی می طلبید از دور سایہی نظرش در آمد و کب بد نظرش

را انداخته کشته دید و میان بادیه زده و پیرزنی با دختر خود در سایه آن نشسته چون قباو برسد آزن
 از خیمه بیرون دوید و عنانش گرفته فرود آورد و ما حضری که داشت حاضر کرد قباو طعنا می خورد
 و آب بیاشامید خواب بر او غلبه کرد و محظه بیار امید چون از خواب آید ریگه شده بود شب هماغات
 نمود بعد نماز شام گاوی از صحرایا بدو دخترک آن زال آن گاؤ را بدو شید شیر بسیار حاصل شد
 چنانچه قباو را عجب آمد و با خود گفت این جماعت بجهت آن در صحرایا نشسته اند کنی سر ایشان
 اطلاع نیابد هر روز چندین شیر از گاوی بگیرند اگر در هفته یک روز سلطان بنال ایشان را خلی میبرد
 و خزان را توقیری میشود نیت کرد که چون بدار الملک برسد آن موضع را بر رعیت نهد چون صبح
 شد دخترک گاؤ را گرفت و بدو شید اندکی شیر فرود آمد فریاد بر آورد پیش مادر دوید که ای مادر روی
 بدعا آرد که پادشاه مانیت ظلم کرده است قباو تعجب نمود و گفت از چه دانستی گفت هر بامداد
 گاؤ ما بسیار شیر دادی امروز اندک هر گاه که پادشاه نیت بد کند حق سبحانه برکت بر دارد قباو گفت
 راست گفتی و آن نیت از دل بیرون کرد و گفت اکنون برو بر سر کار شو پس دختر برخاست و دیگر
 بار گاؤ را بدو شید شیر بسیار حاصل شد بار دیگر پیش مادر دوید و مشرود نیکو نیتی پادشاه بوس
 رسانید و از نیجا گفته اند که ملک عادل بهتر است از ابر بارنده و آفتاب بنده حکیم فرود می فرماید نظم

هر آن نم گز ابر بسیاران بود	در اندیشه ششیر یاران بود
چو بد گردد اندیشه پادشا	نیاید زمین نم بوقت از هوا
چو عادل بودش ز سخنی منال	که عدش بهت از فراخی سال

و در همین معنی نقل کرده اند از بهرام گور که وقتی در هوای گرم بدر باغی رسید پیر که باغبانی
 کردی آنجا حاضر بود گفت ای پیر درین باغ انار هست گفت آری بهرام فرمود که قدری آب
 انار بسیار پیور رفت و فی الحال قدحی بد آب انار کرده بیرون آورد و بدست بهرام داد بیاشامید

قدح

وگفت ای پسرالی ازین بلخ چند حال میکنی گفت سه صد دنیا گرفت بدیوان خراج چه میدی
گفت پادشاه ما از درخت چیز نمیکیرد و از درخت عشر میگردد بهرام بان خود اندیشه کرد که در ملک
من بلخ بسیارست و در هر باغی درخت بیشمار اگر از حال بلخ نیز عشر بدیوان بدهد مبلغی حاصل
میشود و رعیت را چندان زبانی نمیرسد بعد ازین بفرماتم تا خراج از محصول باغات نیز بگیرد پس باغبانان
گفت قدح دیگر آب انار بسیار باغبان برفت و پس از مدتی قدحی آب آورد بهرام گفت ای پسر
نوبت اول رفتی و زود آمدی و این نوبت انتظار بسیار دادی برابر آن آب نیاوردی پس نزد است که
آن جوان بهرام است گفت ای جوان گناه از من نبود از پادشاه بود که در نیوقت نیت خود را تغیر
داده و اندک ظلم فرموده لاجرم برکت از میوه بیرون رفت من نوبت اول از یک انار آن همه
آب گرفتم و درین کربت از ده انار برابر آن حال نشد بهرام ازین سخن متاثر گشت و آن اندیشه را از دل
بیرون کرد و گفت ای پسر یکبار دیگر مقداری آب انار بسیار پسر بلخ رفت و بزودی بیرون آمد
خندان و قدحی مالامال از آب انار آورده بدست بهرام داد و گفت ای سوار عجب حالت که پادشاه
ما آن نیت ظلم را تغیر داد و فی الحال اثر برکت ظاهر شد از یک انار این قدح بر آب شد بهرام صورت
حالی پسر در میان نهاد و قصه نیت خود و تغیر آن باز گفت و این سخن از آن ملک دو متمدن بر صغیر
روزگار یا دیگر ماند تا سلاطین ازین سخن پند پذیر شوند و نیت در صلاح حال رعیت مقصود دارند

هر شاه که او نیت خود درست کند	یا بد ز خدا س آنچه در خواست کند
-------------------------------	---------------------------------

حکما فرموده اند که عدل خوبترین فضیلتست و ظلم زشتترین مذمیت و نتیجه عدل بقا است و ظلم
و وسعت ملک است و معموری خزان آبادانی قری او در آن و ثمره ظلم زوال ملک است خرابی
مالک در وصایای هر جنگی است که پسر خود را فرمودند که درست که ای پسر بد که است ظلم را مضمون رعیت
چو را سنگسار اری و از ناوک آه مظلومان تم رسیده دنا را از مردمان محنت کشید به پسر پری که گفته اند

Marfat.com

انجپریک پیرزن کند پسر	لکھت صد سزار تیر و تیر
<p>و از سواد و خاست و ذخاست ظلم و ستم اندیشہ کن کہ جو سبب تغیر دولت و تبدیل نعمت و طلب مال کہ با کمال بر کس دست فرسودہ تر است با رعیت مناقشہ منمای کہ بے شائبہ شک و فائدہ مثبت است</p>	
از رعیت شہے کہ مایہ رپو و	بن دیوار کتد و با مہر اندو و
<p>از باب حکمت در نیاب مثلی پمداختہ اندواہل ظاہر آن را حکایتی ساخته کہ سلطان محمود بزرگان دولت خود گفت کہ ابلہ ترین مردمان پیدا کنند بزرگان در گاہ حکما و ندما و وزیرگان و خوش طبعان را با طراف و الکناات مملکت فرستادند و ایشان متوجہ شدہ و باستغلام اینچنین کسی مشغول بودند و در استکشاف احوال جہان احمقان مبالغہ می نمودند با خر شخصی را دیدند کہ بر شاخ درختی برآمد و تیر برین آتشاں خمیزند تا گسیختہ گردد و معلوم بود کہ اگر آتشاں بگسلد ہر آئینہ کس از سر شاخ بلند ہر زمین افتد و اگر فرضا ہزار جان داشتہ باشد یکی را بسلاست نہر و ہمہ اتفاق کردند کہ این کس ابلہ ترین عالم است و او را اگر فتنہ نزد سلطان بروند و صورت حال بموقف عرض رسانند سلطان فرمود کہ از و ابلہ تری ہست گفتند حضرت سلطان بیان فرمایفت حاکم ظالم کہ بجز و تعدی رعیت خود را بر اندازد و خود را بدین واسطہ منکوب پریشان حال سازد</p>	
<p>رعیت جو بخند و سلطان درخت تیر برین آن درختے تیزن کہ چون سست گردید ز بیخ درخت کے کو جفا و ستمے کند</p>	<p>درخت ای سپر باشد از بیخ سخت کہ بالائے شاخش گرفتے وطن ز پاسے اندر آید بیک با و سخت یقین است کو بیخ خود می کند</p>
<p>در امامی خواجہ امام کہ خطیب مدنی گفتندی مذکور است کہ در تقدیر قند ظالمی بود خلائق از جفای او در عذاب از تعدی بی نہایتش در شکنجہ عقاب بودند چون شکایت ظلم و عدوان او در گاہ آفریدگار</p>	

عزاسمہ بسیار شد شبے در غرفہ خویش بر تخت خفته بود تیری از ہوا فرود آمد و بر سینہ وی خورد چنانچہ
غالب ہی نام اشکا ۱۲
 از پیش گذشت و فی الحال ہلاک شد صبح آن تیر از سینہ وی بیرون کشیدند بران نوشتہ بود کہ شعر

سے تنغے و للہبغے بہام منتظر
 انفذرنی الاضلاع من وخر الابر

یعنی ستم میکنی و برای ستمگران تیر با مقررست کہ در اعضا رو و ترا سوزن فرود میرد و بزرگی انمضغہ ابرین ق نظم

قطعہ ان ای نادہ تیر جفا بر کمان ظلم
 گر تیر تو ز جوشن فولاد بگذرد
 اندیشہ کن ز ناوک ولدوز در کمین
 پیکان آہ بگذرد از کوه آہنمین

و حکیم خاقانی چہ گفتہ است نظم

بترس از تیر باران ضعیفان در کمین شب
 بترس از آہ منطلومی کہ بیدارست خون بارو
 کہ ہرگز ضعف نالان ترقوی تر زخم پیکان
 تو خوش خفته ببالین تو آید سیل بارش

احمدت کہ بدولت شاہزادہ کامگار برداشتہ حضرت پروردگار جایی کن دارد کہ بہانیاں بنازند
 وساکنان بیار و بلکہ تمامی اہالی خراسان از کمال شادمانی سرفرازند کہ آثار عدل و انوار فضلش یا
 قطار جہان رسیدہ و فراش قبالش بساط شفقت و شادروان عاطفت در سبط گیتی باز
پینہ اطراف ۱۲

کشیدہ افغانی مملکت پانڈاراوسے نازند و اعدای از تمیبت تیغ آبدارش می گرد ازند قطعہ

سعین دولت دولت ابو الحسن شہنشاہی
 زمین از عدل او تازہ زمان از فیض او خرم
 زہی و از اسے دین پرورد کہ بر منشور اقبالش
 ہمیشہ تابو و دوران ہمیشہ تابو و گردون
 کہ باشد رأیت قدرش فراز قبہ خضرت
 رعیت شاد ملک آہا و خلق آسودہ از عوغا
 کشیدہ کاتب حکم ازل طفسری استعلا
 بوو گردون ترا تابع بود دوران تہامول

باب شانزدہم در عقو

و آن ترک عقوبت گنگارست در حال قدرت بر دو این خصلت در قبلیت بر جملہ خصال

کلیت اسی ترا زوشند
 ایکہ نام بدرفت ۱۲
 ظلم ترکہ از مظلوموں کے
 پاس بترین جن کا انتظار
 ہونا جو بہت سامنے والے
 بین اعصابین سوئین کے
 سامنے سے راوی ترون سے
 سامنے سے
 جہیز آہ بین مصنف نے
 منجی لصبیۃ فاعل پڑھا کہ
 شکار سے لے آکر دایت
 پوچھا پو تو کام نہیں در بیبی
 مظلوم سے یعنی میں چچا
 مظلوم کا علم اور بہت
 معلوم ہوتا ہے اور علم اور بہت
 بجز وہ مظلومی سے ہے
 ستم ظلم ستم ظلم
 ستم ظلم ستم ظلم
 سے وقت پیشندہ
 سے کشادگی ۱۲

فائق است و حق سبحانہ پیغامبر خود را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بدین صفت امر کرد کہ خدایا عفو فرما اگر سیرت
 عفو را و تجاوز از گناہی کہ نسبت تو کرده باشند عادت کن و ازین بود کہ حضرت رسالت مآب
 صلوات اللہ علیہ وسلم در روز فتح مکہ ہمہ صنادید و قریش اکہ انواع ایند او آزار بدور ساینده
 بودند آزاد کرد کہ انتم مطلقاً و دلهای ایشان را بترتوبہ عفو شاد گردانید کہ لا تشریب علیکم زبانی

لا
 حد وضاحت
 کس چون
 انچه از بیست و یکم
 اسکا ۱۲ صلا
 تمام خوبست
 ہونست ۱۳
 صلا نسیب
 سزائی نتر
 بیاد
 چنانچہ
 ۱۴
 سزا ۱۵
 چنانچہ

<p>اعادت خود بہمانہ جوئی نہ کنسیم و انہا کہ بجایے ما بدیہا کروند</p>	<p>جز نیکی خلق و نیک خوئی نہ کنسیم ما با ایشان بجز نیکی نہ کنسیم</p>
<p>حکما گفته اند ہر چند گناہ بزرگتر است فضیلت عفو کنندہ زیادہ تر است آوردہ اند کہ کسی از گنہگاران نزدیک ملکی از ملوک عرب آمد و حالاً آنکہ چند کس را از اقربای ملک کشتہ بود ملک گفت بسی جرات است کہ با وجود گناہان بزرگ کہ از تو بہ نسبت من و خویشان من صادر شدہ از عفو بہت من نرسیدی و نزدیک من آمدی جواب داد کہ جرات من در آمدن بحضرت تو نہا تر سیدن از عفو بہت تو بہت آنست کہ میدانم ہر چند گناہ من بزرگتر است عفو تو از ان بزرگتر خواہد بود ملک سخن اورا پسندید و گناہان اورا عفو فرمودہ بمواہب عنایتش مستظہر گردانید یکے از محرمان ملک سوال کرد کہ چنین خصمی قادر شدی و از و انتقام نکشیدی و سخن او فریقتہ گشتی گفت نہ چنین است با خود تامل کروم کہ اگر از و انتقام کنم نفس من شاد شود و تشفی یابد و اگر عفو کنم دل او شاد گردد و در اینک نامی دنیا و ثواب عقبی حاصل آید انستم کہ مصرع</p>	
<p>در عفو لذتیت کہ در انتقام نیست</p>	<p>از ما موخلفہ منقول است کہ اگر مردمان بداند</p>
<p>کہ اگر اچہ لذتیت در عفو کردن و چہ حقیقی از گناہ کسی در گذشتن ہر آئینہ تحفہ در گاہ ماہ بجز گناہ من نیارند</p>	
<p>قطعہ عجم گراہین و قیقہ بلاند کہ و ہمدم ہوارہ ارتکاب جرایم کنند</p>	<p>ما را اچہ لذتیت در عفو گنہگار پیوستہ نزد ما گنہ آرد با عفو تار</p>

اسکندر انکار سطور پر سید کہ در باب فلان گنہگار چہ میگوید گفت ای ملک اگر گناہ نبودی صفت عفو کہ بہترین فضیلتی
ست از کسی ظاہر نشدی پس شاہ آئینہ عفو است و گنہگار سب ظہور آن صفت شدہ و بار بار او باید کہ بمعنی لظہور سید

شہر گناہ آئینہ عفو و رحمت است ای شیخ | بسین کبشتم حقارت گناہگار ان را

اسکندر گفت عفو در چہ وقت نیلوست گفت در وقت قدرت و ظفر بر خصم تا بد العفو شکر گذاری
ظفر کردہ باشد و در حکایات آمدہ کہ پادشاہی بر دشمن خود ظفر یافت و اورا اسیر کردہ و عرض عطا
باز داشت پادشاہ از او پرسید کہ خود را چون می بینی جواب داد کہ خدای چیزی دوست میدارد
کہ آن عفو است و تو چیزی دوست میداشتی کہ آن ظفر است چون حضرت عزت ظفر
کہ تو دوست میداشتی بتواندانی فرمودہ عفوئی کہ او دوست می دارد تو نیز بجای آری پادشاہ
این سخن را پسندید و اورا آزاد کرد پس ملوک چنانندارند کہ ترک مجازات ہدی بہ نسبت مجرم
برون سخیل آسان سازند و شکر از قدرت بر انتقام گناہگار بخلت زدہ را بہ تبارت عفو نبوی از ند کہ
عادت سلاطین کشور کشائے وطبرقیہ ملوک عالم آراے چنین بود ^{بکینیہ} ^{۱۲}

از ابتداے دور عالم تا بعد پادشاہ | از بزرگان عفو بودست از فرودستان گناہ ^{۱۲}

آوردہ اند کہ یکی از مقربان جہمی کردہ بود در معرض تادیب تندی قیام روزی آن پادشاہ
پایکی از خواص دربانہ آن مجرم مشاورت میکرد و آن شخص گفت اگر بندہ بجای پادشاہ بودی
حکم سیاست کردے شاہ فرمود اکنون تو بجای من ہستی کرو از من باید کہ بخلات کردار تو
باشد من اورا عفو کردم چہ اگر گناہ از او بد نمود عفو از من نیک مے نماید ^{۱۲}

اگر عظیمست از فرودستان گناہ | عفو کردن از بزرگان عظیمست

و ہر گاہ کسی در گناہی کہ از وصا در شد تا مل کند و داند کہ عفو خداے محتاج است باید کہ عفو
خود را از گناہگار در بیع ندارد تا خداے نیز عفو خود بوسے اللہانی فرماید ^{۱۲}

وان برم از دست من برندان افتاد و چهار پاره شد ما مون تقسم کرد و گفت برو و این چهار انگشتری
ساز و ترا درین پنج گناهی نیست و این صورت که از ما مون صادر شده غایت حلم و بردباریت علم

حلم سرمایه کمال بود	مسبب عزت و جلال بود
حلم شادی فرازی هر نخل است	مومیائی هر شکسته دل است

نوشیروان از ابو زر چهار پرسید که حلم چیست گفت نمک خوان اخلاق است چه حرف از این چون
برگردد افسوس می شود و چنانچه طعام بی مزه ندهد هیچ خلقی بی حلم جمال ننماید نوشیروان گفت علامت
حلم کد ام است گفت عظیم است نشانه است یکم آنکه اگر ترش روی و سخت گوی با او سخن تلخ
در میان آوردد برابر آن جواب شیرین بربان رساند و اگر بفعل نیز او را بر بخاند باز ای آن با احسان نماید

علامت
دولت
دولت
دولت
دولت

قطعه با تو گویم که چیست غایت حلم	هر که ز بهرت دهد شکر بخشش
هر که بخسرا شدت جگر بجفا	همچو کان کریم ز بخشش
کم میباش از درخت سایه فگن	هر که سنگت زد تو بخشش

علامت دوم آنست که درین آنکه آتش خشم زبانه گیرد و وصولت غضب و سطوت آن بتاریت
رسد خاموش گردد و این دلیل اطمینان دل و تسکین روح است درویشانی لک علاج غضب
ببین نوع کرده اند نشانه سوم فرو خوردن خشم است اگر کسی فی الواقع مستحق عقوبت بود
آورده اند که روزی آن نوباره بوستان ولایت با کوره باغستان هایت سلطنتی بول فی امین
بن علی رضی الله عنهما بای جمع مهمانان از اشرف عرب بر سر خوانی نشسته بودند تا روشن کاسه
آتش گرم در آمد از غایت و بهشت پالیش بجاشیه بساط در آمد کاسه از دستش بر سر تراوده
افتاد و آتشها بر خساره مبارکش فرو ریخت امام حسین از روی دین از راه تغذیب و ولایت
بر زبان خادم جاری شد و آن کار ظمین القیظ حسین گفت خشم فرو خورم تا دم گفتم

علامت
دولت
دولت
دولت
دولت

ویکی کار سازی بدار او ملکت اما خلق نیکو ترین یعنی وزیر با ترین مصلحتی است و چون جنتی
 ایاز اسیا فریدمان گفت آئی مراقوی گردان حضرت حق جلّت و عظمتیہ اور ابے تیک خوبی و
 سخاوت قوی ساخت و چون کفر اسیا فرید گفت خدا یا مرا قوت ده حق سبحانہ اور ایتند خو
 و نجل قوت داد و در حدیث وارد است کہ بہ پشت در نیاید تحمل و بد خوبی نیست

عزت اور بزرگی
 عزت اور بزرگی

من ندیدم در جهان حسبو	بجمع اہلیت بہ از خلق شو
-----------------------	-------------------------

کردی حضرت روح اللہ علی نبیا و علیہ السلام می گذشت الہی یاوی و چار شد و از حضرت
 علیؑ یعنی پر سید بزیل تعلق و خلق جو ایش باز داد آن شخص مسلم نہاشت بہ آغاز غریبہ بہ سعادت
 کرد چند پنج او نفرین می کرد علیؑ تحسین می فرمود ہر چند درے الامجاد در می آید علیؑ طریق
 ملاطفت رعایت می نمود عزیزی بد اچار سید گفت ای روح اللہ چرا چون این کہ شد ہر چند
 او قہری کند کہ لطف می نہائی و با آنکہ جو رو جفا پیش میبرد تو ہر دو فنا پیش میفرمانی علیؑ گفت

بیک خلق

اے رفیق موافق گل انا و تیر شمع با فیر
 مصرعہ از کوزہ ایمان برون آید کہ در است

عزیز بر تن بستند
 جو کجہ اسیر ہو

ازو آن صفت نیز آید و از من این صورت می آید من از وی در غضب نمی شوم و او از
 من صاحب دہب میشود من از سخن او جاہل نمی گردم و او از خلق و خوبی من عاقل میگردد و منظم

چون نشوم من زوے از و ختہ غضب من کہ زوم مایہ وہ جان شدم خلق نکو وصف سییابود	او شود از من ادب آموخت این صفتم داد خدا از ان بشدم خصالت ہر مرگ مفا جا بود
---	--

حکما گفته اند نشان خوشخوی وہ چیز است اول با مردمان در کار نیکو مخالفت ناکردن دوم از نفس خود
 انصاف دادن سوم عیب کسان جستن چهارم چون از کسی ذلتی در وجود آید از او اول نیکو کردن بجز
 چون کند کار عذرخواہان را در پذیرفتن ششم حاجت محتاجان آوردن ہفتم بیخ مردمان کشیدن

توان ساخت کاری نبرمی چنان که نتوان به تیغ دستان ساختن

خمشید از وزیر خود سوال فرمود که سلاطین را انصاف بکدام صفت از جمله ضروریات است گفت که بر وفق و نرم خوئی و ملامت زیرا که رعیت بدین صفات دعای پادشاه گویند و لشکریان بدین صفت رضای پادشاه جویند و سلطنت بدعا گوئی رعیت رضا جوئی سپاه انتظام می یابد و دیگر بر وفق گوشمال مجرم بروهی میتوان داد که لعنت مثل آن میسر نشود چنانچه آورده اند که یکی از ملوک که به سمت رفق و تملط ^{مطمن} موسوم بود ^{مطمن} خود را گفت که از برای وی فلان نوع از طعام نبرد دوران تکلف بسیار بجای می آورد ^{مطمن} آن طعام ترتیب داده بانواع دیگر از اطعمه نظر آورد سلطان بران که خود فرموده بود نظر انداخت کسی دید روی بروشت پیچید انگه لقمه برگرفت کسی دیگر دروس بود و در لقمه دیگر هم کسی دید دست از آن طعام باز کشید و از طعام دیگر تناول کرد چون خوان برداشتند مطمن را طلبید و گفت این خوردنی که ساخته بودی بغایت لذیذ بود فردا هم ازین بساز اما بشرطی که گس روی بسپا نباشد حاضران ازین معنی تعجب نمودند که ^{مطمن} را شرمساری داد و تعذیبی بآن نبود بدین

چو در مقابل جرم لطف بنیدس ^{چو} شود خجل زده داین خجالت اورا بس

باب نوزدهم در شفقت و رحمت

شفقت بر عامه رعایا و رحمت در رفیق بر کافیه بر ایابر ملوک عظیم الشان سلاطین نفع امکان لازم است چه زیروستان ^{دائیم} حضرت آفریدگار ندک با اهل اختیار و اقتدار سپرده با رعایت ایشان حال عجزه دور ایشان بفرامت در فاهیت مقترن بود و ولهای شکسته با اهتمام رعیت پرورس و رحمت گسری از انجوم بلاای جباران و متمکاران فارس و مطمن گرد و پش شاه باید که با رحمت آبی که از رحم ^{سپه} بر جان نماند و خساره سلطنت ابدال زیبای الشفقه علی خلق شد بسیار بدست

عبدان
زبردستان
بسیار است
بخلق خدا

در شفقت هر که علم بر فراخت	کار خود و جمله خلائق بساخت
از شفقت هر که سزاوار شد	دیدة دولت بر رخس باز شد

سعادت آخرت و سلامت دنیا بر هم و اتفاق باز بسته است آورده اند که بکتگین پسر سلطان محمود در اول حال که ملازم مجبور بود یک سر اسپش بر پشت اوقات و بغایت بعسرت می گذشت هر روز بعزم شکار بصحرای رفتی اگر صیدی برست آمدی آن گزرایندی ذری موی دید که بچه خود در صحرای چمرین است بکتگین است بکتگین است چون بچه او خورد با او رفتی بکتگین او گرفت دوست پایش بر پشت در پیش زمین نهاد و شکر گرفت آهوک بچه خود را گرفتار دید باز گشت و در پی می دید و فریاد می کرد می نالید بکتگین بر روی رحم آمد دست پایی او بچه را بکشاد و سر او را داد و او را بچه برادر پیش گرفت و روی آسمان کرده بزبان بیربانی مناجاتی کرد معترض آنی که زبان بیربان دانی بکتگین دست تکی شهر بان آمد شبانه حضرت رسالت صلی الله علیه و آله در خواب دید که میرا بکتگین بوسه سلطان شفقت و رحمت که از تو در وجود آمد و بخت آن کرم و مهربانی که در حق آن بچا و در زبان بسته کردی بخت حق تقرب تمام یافتی و ما از تو خوشنود شدیم و حق سبحانه ترا شرف پادشاهی کرامت کرد باید که بر بندگان خدا همین نوع شفقت بجا آوری و در باره رحمت خود حق رحمت فرود گذاری بزرگی فرموده که چون بواسطه شفقت بر حیوانی پادشاهی انجمن فانی میاید اگر بخت رحمت بر انسانی سلطنت ملک باقی یا بند هیچ عجیب و غریب نباشد شرط

دست رعایت ز رعیت مدار	کار رعیت بر رعایت سپار
مرحمت کن که جگر خسته اند	در کرم و لطف تو دل بسته اند

حکما گفته اند که یکی از آثار شفقت سلطان است که چنان رعیت او دست ارد که پدر فرزند را و هر چه بر خود نپسند و بر ایشان نپسند و تا ایشان نیز مال و جان خود را از دوی دریغ ندارند

و هر چه دارند فدای دے کنند و همه همت خود را بر روزی عمر و زیادتى دولت او نگارند
و چندانچه او را رحم و شفقت بر خلق بیشتر باشد حق سبحانه را نظر رحمت بر او بیشتر بود و متنوی

بختشائے بختشایند بر تو	در دے از غیب بکشایند بر تو
اگر رحمت ز حق دایه تمنا	تو هم برو دیگران دے رحمت بفرما

آر و شیر بابک پسر خود را وصیت کرد که ای فرزندم هر کس تا بشفقت عام و رحمت
مالا کلام رعیت را از مرتبه بر عتی بدرجه دوستی رسانی تا اولها از آن تو شود که چیزهای دیگر تابع
دل است حکمی را بر سیدند که بهترین شکاری مرید شاهان اگدامست فرمود که صید و کما رعیت کون
خوبترین شکار رعیت زیرا که چو دلهای ایشان را بخود راه دهد و بگیر همه چیز در پے دل میرود
و چون دوستی پادشاه در دل رعیت جای گرفت و ملتی چیز با وی مضالقه نمی کنند رعیت

ملک محنی طلبی پیروی و لما کن	شکرت گر نبود ملک مسلم نبود
------------------------------	----------------------------

و یکی از شفقت با آلت که چندانچه تواند مردمان را بر زحمت و عمارت تحریص کند و در اجرای
کارین با واحداث جوئبار با ایشان راه دگاری نماید آوروه اند که نوشیران ^{حرس دلا} بعال خود نشان
نوشت که اگر در ولایت تو یک قطعه زمین نامزوع مانده فرمایم تا ترا برودار کنند و حکمت درین
آنست که فائده پادشاه از خراج وقتی بسیار شود که مملکت آبادان بود و آبادانی نبود الا بر زحمت
و تابا رعیت مساحت ^{مساحت} میکنند آثار شفقت در حق ایشان بطور زسانند زراعت بیشتر و رعیت

مملکت معمور خواری خلق را معمور دار	وزیر ایشان بلانی ظالمان دور دار
------------------------------------	---------------------------------

در زمان سلطان ابو سعید خدا بنده امرای او بارها یا زیادتی میکردند و بمصاویه از آن پیشانی
میکرفتند روزی بامر گفت که من تا امروز جانب رعیت میکردم بعد الیوم این عایت را بر طرفی ^{تاران} میکنم
اگر مصلحت است بیاید تا همه اغارت کنیم و هیچ چیز را از من نماند و غیر آن بدیشان نگذاریم اما بشرط آنکه

دیگر ازین علوفه و مرسوم نه طلبید اگر بعد ازین یکی از شما این نوع التماس از من کند اورا بیایست
 رسانم امر اگنفتند یا می علوفه و مرسوم چگونه تو آیم بود و وظیفه خدمت بچه نوع بجای تو آیم اورا گفت
 ترتیب مجموع مصالح ما و شما از سعی رعایا باشد در عمارت و زرعیت و خرد و تجارت چون ایشانرا
 غارت کنیم آن زمان چنین توقعات از که توان کرد شما اندیشه کنید که اگر گادو تخم از رعایا بستانید
 و غلات ایشان بخورید ایشانرا بضرورت ترک زراعت بایند کرد و بعد از ان که زراعت نکنند محصول
 نباشد شما چه خواهی خورد و ایران چون این سخنان استماع نمودند روی بوزارش رعایت عیت در روز مسو

ط - وظیفه اخلاصت ۱۲

که سلطان را رعیت بهتر از گنج	شنیدم از بزرگان سخن سنج
وزان هر لحظه و خلع نو در آید	کزین خرج ارشود آخر سراید

۴

باید در این

ذوق خلافت ندارم

و از جاه شفقتهای آنت که هر روز باید که بار عام دهد و بخوبی تفحص نماید تا هر سخن خود باوی
 گوید و او پس خود بر کماهی حوال منطوم و قوت یا بد حجاب ابواب تو آید ^{حال برسی} طمع کبری حکم کردن
 آورده اند که اکابر حرمین بنا صر خلیفه نوشتند که خلاف ترانزیرید و سلطنت ترانشاید که نمایان
 متعلقان تو بر مردم ظلمی کنند و انواع جور و ستم از ایشان صادر میشود و در جواب نوشت که
 من از نیکه شما میگویم خبر نداوم ایشان بگیر باره سپیام فرستادند که عذر تو از گناه بدترست بزرگان
 گفته اند آنچه ترا جواب باید گفت بد بگیری حواله کن مهات رعایا بر زمین خود گرفته ترا وقت سوال از
 عمده جواب بیرون بایند آمدنی خبری و غفلت در میان چه کار دارد و این عذر از تو که خواهد
 شنید و کی قبول خواهند کرد فاروق اعظم رضی الله فرمود که در ولایتی که تعلق بمن دارد اگر
 پلے ویران شود و مردم گو سفندی بران گذرد و پای گو سفندی بسوراخی فرورد و المی
 بوی رسد و دای قیامت از من خواهند پرسید از عمده آن بیرون می بایند آمد هر که
 منصب سلطنت قبول کند و پای مکن بر سر حکومت نهاده ای حقوق این امر قیام بایند کرد

مردم در بیان

و حفظہ حد و رسوم آن از روی شفقت و رحمت و نیکوخواہی رعیت بجای باید آورد و قطعہ	
فراز تخت حکومت نشستن آسان نیست	در ان مقام بے احتیاط باید کرد
مرا و عاجز محنت رسیده باید داد	نعم فقیر مشقت کشیده باید خورد
باب بستم و خیرات و مہربانات	
تہدید تو اعدا خیرات و تاسیس مہربانات بر ذمہ است ہر صاحب دولتی و چہ نسبت چہ کی از ان اعمال کہ بعد شاہجہات آثار فیض و برکت او بروج عالم سد صدقہ جاریت چون جد معاہدہ مدارس و خواتم و طلبہا و حوضہا و چہرہ امثال آن از اولاب البرکہ مادام کہ اثر آن باقی باشد بدیہ تہذیب و اصلاح جانی آن اصل است بیت	
ہر کہ خیری کرد چون محل بدن عالم کشید	روح او را ہر زبان فیض و گر خواہد رسید
و ہر عاقل موثری کہ بصیقل نایب زنگ غفلت از آئینہ خاطر بزاید و بداند کہ جاہ دنیا و مال و متاع آن بر صد روز و مال انتقال است ہر آئینہ این معنی را در خواہد یافت کہ حاصل از آئینگان در روزگان	
این سرای فانی جز بسا و گاری باقی نخواہد ماند و ہر عمارت عالی و مہر صنع شریف کہ از طبقات ملوک و امار و ارکان دولت و توانگران ہر ملک و اقصیہ اثر آن بر جہ اندر روزگار و صفحات و بویں و نہار مثبت و سطور است نام ایشان نزد ہر باب عقل و نقل بلکہ پیش اکثر اصناف و اکابر عالم معروف و مشہور است	
چون نمے ماند جہت آن بمقرار	نام سبک کو یہ کہ ماند یا و گار
خصوصاً رقم منافی خیر بہ هیچ نوع از الواح ایام محو نمی شود و حدیث بقاع خیر کہ از مستقرمان واقع شدہ بسلسل و عنعنہ و بسیمع متاخران میسر شد ان آثار نا تدرل علینا	
کسری نماید قصہ ایوان او بماند	نعمان برفت و ذکر خورنق ہنوز است
بزرگان گفتہ اند کہ چون ہامی توفیق و تاسید از ایشان و کردنیامز بدسایہ دولت برفق کامگاری فکند و ہاز بلند پرواز ہوا است ربانی از فصاحت فیض جا و دانی جلوہ مساحت	

۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

فرموده برسا عدسا و متدی آرام گیر و لائق حال آنست که صحائف احوال خود را بار تمام
 ان حسنتم احسنتم لا نفسکم بیا رید و زاد سفر آخرت را از تقدیم خیرات و تبریکات
 صالحات که عبارت از خیر عام و صدقه جاریه است مهیا کنند تا ذکر نعم و شکر کرم او با طراف
 و اکناف عالم رسیده در هر زمانے بر هر زبانے شنا و آفرین او جاری باشد ^{۱۲} ^{۱۳}

برین رواق زبردنو شسته اند زیرا ^{۱۴} که جز نگوئی اهل کرم نحو اهدماند

و در حدیث آمده که چون آدمی بمنزل آخرت رود همه علمها از او منقطع گردد و الا سه چیز یکی صدقه
 جاریه دوم علمی که بدان نفع گیرند سوم فرزند صالح که او را دعای خیر کند و صدقه جاریه عبارت از
 بقعه خیر باشد که مردم بدان منتفع شوند چون مسجد و مدرسه خانقاه و پل در باط و حوض و مانند
 آن پس از و الیمان خطه سلطنت و تحت نشینان بارگاہ خلافت چنان زبید که مہمار ہمت
 ایشان اولاد تعمیر ساجد و تاسیس معابد که اشارت انما لیسر ساجد امشدس ^{۱۵} ان باشد و شان آن
 واقعه سعی نمایند چه در حدیث آمده کہ ہر کہ برای خدا مسجدی بنا کند حق سبحانہ برای او خانہ
 در شبست بنا کند و ساجد کہ نہ نیز تجدید کردن ہمین حکم دارد و بعد از عمارت مسجد یا موقوفین
 باید فرمود و سبب معیشت ایشان مهیا باید ساخت تا از روی فراغت ہم خود قیام توہد نمود
 و محبت طلب قوت از اقامت این امر باز نماند و دیگر مدارس مر تفع بنا باید کرد و مدرسان
 افاضت نصاب و علما و فضلاء فاضلت انتساب معین باید ساخت تا نشر علوم شرعیہ
 نمایند و برکات ثواب آن بزرگوار دولت ایشان رسد و دیگر خواتم پاکیزہ و صفا حیت صفائی
 دلاں و لاسیت پناہ و صوفیان صفت صفت انتہای الا این اولیا را شد ترتیب
 باید و او تا طالبان حقائق و صاوقان دقالت بماسن انفاش شریفہ ایشان بمقاصد و
 مطالب برسند و آثار انوار اوقات و احوال ایشان ضمیمہ سعادت صورتے ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸}

سجده اولی
 کہ در توجہی کرد
 اینچنین بنام
 سبحانہ
 کے لئے
 ایان لایا خواہ
 از نو بنا کردن
 ایچین فائدہ
 ایچینے بین پوری
 بان البتہ
 منقوش ہے
 ایچیز اور وہ
 ایچین ہوتے ہیں
 ایچین
 ایچین بنام ہے
 ایچیز ہے

و معومی گردد و ظالمت و ادارات ارباب مدرس و خالقان نیز معین بیدار و تاملیه از مطالبه معلوم
 و در ایشان از اذکار و اوراد خود باز نمانند و دیگر احادیث را بویه اگر در آن برای فقیران محتاجان
 راتبه چاشت و شام از خزان و نان مرتب و مهیا باشد موجب جمعیت خاطر و صفای باطن می شود
 و دیگر ابداع دار الشفا و تبیین طلبیب حاذق مشفق و ترتیب ادویه اشربت و خندیر و آنچه ضروری
 باشد وسیله صحت و سلامت و رباطه عافیت و کرامت می گردد و دیگر ساختن رباطهای مرتبه
 با استحکام تمام که لمجای مسافران ستم رسیده و پناه غریبان محنت کشیده باشد شکر بسیار و نتیجه بسیار
 دارد و دیگر بستن قنطره بر آبهای تند و بسیار که مسافران را مر و بران سهل آسان باشد لغایت
 پسندیده است چه در اخبار آمده که هر که پلی بنا کند برای تامل مسلمانان بر آن بگذرند خدا
 عزوجل گذشتن را طاب بر وی آسان گرداند و دیگر عمارت حوضهای بزرگ حفر چاهها و راهها و محلهها
 که آب کمی می کند سبب اینی باشد از تشنگی قیامت و منقول است که یکی از صحابه
 بحضرت رسالت پناه صلوات الله علیه و آله عرض کرد که میخواهم که از برای روح مادر خود خیری کنم
 و صدقه بدیم مراد آنچه می فرمایند حضرت فرمود که بهترین تصدقی است آن صحابی چاهی بخرید
 مسلمانان وقف کرد و ثواب آن بر روح مادر خود بخشید و دیگر تعمیر مشاهد مبارک و تزویج مزارات مشرک
 سبب آن می شود که ارواح مقدره سودگان آن مزارات مملو روزگار سعادت آثار عام و روح گویند
 و از جمله خیرات کلیه آئینت که موقوفات بقیع خیر و ابواب البر که از دست متساکنه و غلبان استماع
 نموده بگردم این و متدین سپارند و محصول آن را به ارباب و ظالمت اصحاب مستحق چنانچه شرط
 واقف باشد برسانند و اعمال وقف عمال پاکیزه و باو یانست و نیکو معاش تعیین نمایند و بر آن نیز
 اعتماد و نظر نموده بهر چند وقت بقیع امور مباشرت مهمات آن اوقات مشغولی کنند و در مهم وقف
 اصلا و قطعاً مسأله و مسأله روایت چه تشبیه معنی تقویت شریعت است و هر که هم وقف را

در وقت نماز
 ندی از طعام
 را فر
 خانه
 ۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰

بدستور شرع فیصل و حکم الدال علی الخیر کفای علیہ و اجر و ثواب باو واقف شریک باشد فرو

خیر کن یا دلیل خیر باش تا ترا ہم در ان ثواب دهند

و آنکه در باب خیر اطمینانی رفت نظر بر انست که مشوبات صدقات جاریه به پایانت آورده اند
که یکی از بزرگان را که ودیعت حیات بمول اجل سپرده بود و درخت ازین مرحله فانی بسر اے
جاودانی برده در خواب بیند و از حالتی که بعد از وفات وی را وقت شد بود پسیند فرمود که در آنجا
عذاب گرفتار بودم و در حال عقاب عقوبت می فرسوم ناگاه پروانه نجات از دیوان کرم الهی رسید
و حق سبحانه گناہان مرا بیا مرزید مسائل از وی استفسار نمود که هیچ دانستی که سبب آمرزش چه بود
بچه دیلت صورت خلاصی روی نمود جواب داد که آری در بیابانی رباطی ساختم بودم
مگر درویشی در گرگامه روز بسایه آن رباط پناه آوردم و زمانی استراحت کرده چون شقت او حیرت
مبطل گشته بود از روی نیاز زبان بدو عاکشاده برین وجه گفته که خدا بیابانی این موضع را بسیار
فی الحال تیر دعای او به نشانه اجابت رسیده مرا بیلرزید و از حفر و حجیم بروضه نعیم رسانید فرود

دالت کرند و الا
نیک کام پر
کلی کرند و الا
که مانند
طیغ
پهلو است
گنبد است

هر چند بروی کار در می نگرم نیکیت کنیت و گرا همه ما هیچ

باب بیست و یکم در سخاوت و احسان

سخاوت سبب نیکنامی و احسان موجب دستگامی و خجسته فرجامی است و هیچ
صفت آدمیان را و خصوصاً اشرف و امجاد ایشان را به از وجود سخاوت نیست

شرف مرد وجود است و کرامت بسجود هر که این هر دو ندارد و عیش از وجود

در خبر آمده که سخا و خجیت در بهشت و حقیقت نهالیت بر کنار جوهار خوشنودی حق سبحان تعالی است
و شاخ او در سر افزای با علی علیین پیوسته شگوفه او نیکنامی دنیا است میوه او کرامت و فضیلت عقی بیت

این سخا حقیقت در بارع بهشت و ای اولین شاخ را از کعبه بهشت

علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد	در بیخ سود ندارد چو رفت کار از دست
<p>خسرو وزیر خیر اندیش منبذ شد و گفت اگر او عثمان عزیمت از سوی مخالفت بطرفی از اطراف مملکت بگرداند بسیاری از اعیان لشکر و سران سپاه با او راه موافقت پیش گیرند و مکن که از آوازه باغی شدن او قصوی در ارکان ملک پیدا گیرند و بدین طاعتی گشتن او فتوری ^{گشتن} بقوه سلطنت و ایستادگی</p>	
مباد و ایر آرد به بیداد	که در ملک پیدا شود شور و شر
<p>پس با خواص و ملت و مشیران مملکت درین باب مشاورت فرمود و رای همگنان بر آن تفریق شد که ایها بنده باید که در خسرو حسن تدبیر ایشان آفرین کرد و روز سه و چهار آن امیر مطلق کرده بودی بالاتر از مهور او بنشان و ذکر مجاهد و مفاخر و سیرت های ستوده و جملت های پسندیده او پر زبان راند و از لغات و خزائن و تقو و وفاتش خویش زیاده از استحقاق وی عطا فرمود مشیران نیکو رای که صلاح و صواب در بند کردن او دیده بودند و محل فرصت عرضه داشتند که سبب تخلف از مقرر عزیمت هایون چه بود شاه تبسم فرموده گفت من رای شما اختلاف نه کردم و از عزم خود انحراف نه در ندیدم شما چه گفته بودید که او را بند باید کرد من نخواستم که او را بچگونگی ترین بندی مقید سازم هیچ قیدی قوی تر از بند احسان ندیدم و دیگر تامل کردم که محل هر قیدی عضوی معین است و بندی که بر یک عضو افتد پیدا که چهره بندی باشد خواستم که بند بر دلش ننهد که دل سلطان است و اعضا و جوارح خدمت و چشم او بند و چون اصل بقیدی مقید گردد هر آینه تمام اعضا و جوارح که تنگ او بند بسته گردند و دیگر بند آه همین بر هر عضو که نهند بسویان سوده گردد و بند کرم و احسان که هر دل نهند هیچ چیز فرسوده نگردد و در امثال آمده که مرغ وحشی را بدام مقیدان کرد و آدمی را با احسان العام مقید</p>	
کرم پیشین کن کاومی زاده صید عدور با لطافت گون به بند	با احسان توان کرد وحشی بقید که نتوان بریدن به تیغ آن کند

سبع

چو دشمن کرم بیند و لطف وجود	نیاید و گر خبث زود در وجود
<p>و هم چنانچه بخاطر خسر رسیده بود آتش مخالفتش بآبی که از سپهر شمیمه احسان پادشاهی مترشح شد نشست پنج نعل کینه از زمین سینه او بقوت سپهر خجسته کرم سلطانی منقطع گشت بعد از آن چون بندگانی زین بخلوس طاعت گران پاری میان خدمتگاری بسته بقیام عمر ازین فرمانبرداری و بی تفاوتیست</p>	

و بیخ

زان نوازش گری که یافت از او

بعد از آن روی بر نتافت از او

درین باب این رباعی بسیار خوب فتاوه رباعی

با هر که کرم کنی از آن تو شود

اندر همه وقت مدح خوان تو شود

با دشمن خویش اگر سخاوت ورزی

شک نیست که یار مهربان تو شود

و از فضیلت جو دینی آنست که دلمای خلائق جو انمردان را دوست دارد هر چند که از احسان بهره بدیشان نرسیده باشد مثلاً اگر مردم خراسان بشنوند که در عراق مردی کریم و جوهر دوست همه او را دوست خواهند داشت و بر او آفرین خواهند گفت بلکه اگر کسی را که در قید حیات نباشد یاد کند هر کس شناسد او گویند چنانچه حاتم طائی را که در تاریخ تالیف این رساله که نصد و هفت سال است از وفات او قریب نصد و چهل و پنج سال گذشته هنوز به یادگشت میاید حسین آفرین آراسته است و چمن نیکنامیش به پیرایه شاد تخسین پیر آراسته فرو

نماند حاتم طائی و لیک سما به ابد

بماند نام بلندش به نیکوئی مشهور

آورده اند که چون آوازه جو انمردی حاتم جزیره عرب اتا دار الملک مین فرد گرفت وصیت سخاوت او بولایت شام و مملکت روم رسید و الی شام و حاکم مین پادشاه روم بعد اوت او مدخواستند چه هر یک از ایشان دعوی سخاوت کردند و لاف جو انمردی زدند و ذکر حاتم بر زبان اهل زبان بیشتر جاری بود و وطنه کرم وجودی در هر اطراف سار و ساری شعر

بود و ریاضت دست جو او در الفعال مال عالم زیر پائے مہمت او پائمال

پس ہر یک ان ایشان با اول بطریقہ سلوک گردید و گاوالی شام خواست کہ اور ایسا زماید کس فرستاد
و ازو سے صد شتر سرخ موی سیاہ چشم بلند گوہان طلبید و مثل آن شتر و واوی عرب را بشد
اگر یافتہ شود بسیار گران بہا بود و فی الواقع در ان وقت این نوع شتر در حاکم نبود چون کہ پادشاہ
شام بجائے رسید پیغام والی اگدر انید حاکم دست قبول بر سینہ نهاد و در جواب ان سعاد طالعہ بزبان ہند فرود

۴

۵

۶

۷

۸

۹

۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۰

آن ہمان

بہر چہ امر شود چاکریم و دولت خواہ

بہر چہ حکم رو د بندہ ایم و خدا متنگار

پس ایچی را بمنزل نیکو فرود آورد و وہاں ب ضیافت چنانچہ فرخوار احوال و بود ہما گردید و بفرمود
تا در قبائل عرب منادی کردند کہ ہر کہ مثل این شتری بیارو وہ بہای تمام ازو بخرم و بیجا دو ہوا بہا
بدور سانم حاصل کلام بدین طریق صد شتر قرض کردہ بسلسطان شام فرستاد چون
ملک شام برین حال اطلاع یافت انگشت تعجب بندان تخیر گرفتہ فرمود کہ من این عربی را
مے آزمودیم و او خورد ابوا سبطہ ما و قرض اندخت پس اسمان شتران را از متاع مصر و شام
بار کردہ بدست ہمان ایچی باز گردانید و چون شتران را نزد حاکم آوردند باز بفرمود تا منادی
کردند کہ ہر کہ شتری بہن دادہ بیاید وہاں شتر خود با انچہ کہ بار دارد بگیرد و بپوش آن
صد شتر را با بار بخداوند آن داد و بیچ چیز برائے خود باز نگرفت خبر بسلسطان شام
رسید گفت این ہمہ مروت نہ خدا آدمی نہ اوست و سخاوت حاکم را کم است نہ

آوازہ سخاوت و احسان جہتمی

آخروین جہان لعبت بر نیاید است

و یکے عظیم الروم کہ اورا ہر قل گفتندی چون دید بہر خود حاکم شنید شخص اخبار و متعجب اس احوالی گشت
بسمع وی رسانیدند کہ حاکم مر کبی دارد با دپای دہارگی جہان پهای چون تیر خدنگ زود و چون
عمر گرامی زود و اسی کہ بگرم روی باتش دم مشابہت زده و از تیز گامے ہا با و طریق ہر ای ہر ہر نظم

جهان پیا تراز شب بد یز خسرو بگاہ پویہ چون صرصر و نندہ	چو اشک عاشقان گلگون و خوش سرو بوقت حملہ برق آسا جہنم دہ
قیصر دزیر خود را گفت کہ خبر سخاوت حاتم در عرب و عجم فاش شدہ وصیت جو انزدی و مرویش از قاف تا قاف فرود گرفتہ من شنو وہ ام کہ بدین صفت اپنی دارومی خواہم کہ نقدا اورا بر محاکم اعتبار بیازمایم و صورت دعوی در اور محکمہ معنی امتحان نمایم و کس از بی آن مرکب بقبیلہ طلی فرستم متنوی	
نخواہم گراو مکرست کرد و او دگر رو کند بانگ طبل ہتی ست	من از حاتم آن اسپ تازی نزاو بدانم کہ در دست شکوہ منی ست
پس ایچی بگفت آن مرکب با تحف و ہدایا کہ لائق حاتم بود فرستاد و اندک زمانی رسول ملک نام بقبیلہ طلی رسیدہ در حوالی و منازل حاتم نزول نمود و قصار ابقارن رسیدن ایچی ابری پدید آمد و باران و برف ہاریدن گرفت حاتم مہمان را دلداری نمودہ بمنزل شایستہ فرود آورد و فی الحال بفرمود تا آن اسپ را بکشند و طعامی مہیا کردہ نزد مہمان آوردند و بعد از فرغت طعام اسباب استراحت مہیا ساختہ حاتم از خمیر بیرون رفت و آن شب با ز سپنج نوع سختی نگذشت علی الصباح کہ حاتم بعد از خواہی آید ایچی بشور قیصر با ہدایا کہ فرستادہ بود بجا تم نمود چون حاتم بر مضمون آن اطلاع یافت بغایت اندیشہ مند گشت ایچی بفرست اقرطالتہ حسین حاتم مشاہرہ فرمودہ گفت ای جو انزد اگر در داون اسپ مضائقہ داری از جانب ما نیز چندان مبالغہ نسبت حاتم جواب داد کہ مرا ازین جنس اسپ اگر ہزار باشد و کمتر کہے از اہل روزگار از من طلبد ہیچ وجہ مضائقہ در حیر تصور من نیاید خصوصاً سلطان عظیم الشان را بطلب یک اسپ معزز ساختہ بگفت این جزوے خدمت رسول بزرگی ارسال نمودہ اندیشہ من از تحیرت و تفکر من از غایت تحسر کہ چارہ و ترتیب نیافتہم تا آن اسپ را تلف نہ کردہ متنوی	

سخن

من آن باورفتار و دل شتاب کہ بدظلمت ابراز پیش و پس بنوعی دیگر و سے در اہم نبود مروت ندیدم در آئین خویش مرانام باید در اقلیم فاش	ز بہر شہاد و شش کروم کباب بسوئے رہم رہی یافت کس جز آن بر دربار گاہم نبود کہ همان نجس دل از فاقہ ریش و گر مرکب نامور گو باش
--	--

پس سپان تازی و تبرکات تجازی بہت سلطان روم فرستاد و رسول را نیز از تحفہاے
آن دیار بہرہ مند ساختہ بخو تیر و جہی روانہ کرد چون ^{المحیی} ام قیصر از فوجی حال خبر یافت صفت
النصاف پیش آوردہ گفت کہ آئین مروت و قاعدہ فتوت حاکم را حکم است قطعہ

توان گفت کہ مروت نبود بعالم زر وی جو انمردی و مہر بلنے	جز او شہر یار و دیار مروت بر و ختم شد کار و بار فتوت
---	---

و گیر حاکم مین پاوشاہی بود صفت کرم و سخاوت برو غالب و خصلت احسان مروت بر دستوں
ہموارہ مو اندر انعام او بر اخی خاص عام نہادہ و فوائد کراش حکمت محاجان در زندگان آمادہ ^{غالب} بیعت

چو دست بود و شش بر کشاوی	ز عالم رسم خواہش بر قنادی
--------------------------	---------------------------

میخواست کہ جز نام کرم او بزد با نہا ندکور نشود و غیر از صفت جو دو سخای او در اطرن عالم مشہور
نگرود و بدین سبب ہر کہ در پیش او صفت حاکم کردی آتش غضبش شتعال نمودہ باید اسی سے
مشغول گشتے و گفتے حاکم صحرا شین ست و از جملہ رعیت ولایت مین اورا رتبہ ملک طری
و نہ منصب فرمان روائی نہ قوت جہانگیر سے و نہ بازو سے کشور کشانی

نہ اورا خزانہ ست و نی تخت و تاج	نہ با جس کے مید ہنی خراج
---------------------------------	--------------------------

پیدا ست کہ از دست او چہ کرم و با سپ و شہر و گو سفندی چند کہ وارد چہ مقدار کرم نماید من آنچه

در سالی حال حاتم باشد روزی بسال میبیم و صند بر خوان او در یک پشت پیش پانجم صرع

بین تفاوت ره از کجاست تا کجا | القصه ملکسین روزی حسنی عظیم ساخته بود و

طرح دعوتی پادشاهانه انداخته تمام روز چون آفتاب بزرگش مشغول بود و مانند بر بگوهر فشانی
استقلال می نمود ناگاه در آتنائے این حال بیت

در ذکر حاتم کسے باز کرد | و در کس ثنا گفتن آغاز کرد

ملک آذران برنجید و عرق حسدش در حرکت آمده با خود اندیشیه کرد که هیچ گونه زبان اهل زبان از ذکر
حاتم خاموش نیست و صنعت نکوکاری و هماننداری او بدل کوهان فراموش نی پس همان تیر که بدستیا سی
طرح فکر گشتی عمر او را در غرقاب فنا انگیز و بدو گاری استاد اندیشیه رقم نام او را از لوح زندگانی محو کنم بیت

که تا هست حاتم در ایام من | به نیکی نخواهد شدن نام من

در پائے تخت او عیار پیشه بود که براسے یک دم صد خون را میان بر بستے
و با سید اندک فائده شیشه دل بسیار کسان را بسنگ جفا شکسته بیت

چو چشم ناز نینان بود خوریز | چو زلف خور برویان فتنه انگیز

القصه شاهین او را طلبید بمو عید خسرو انه مستظرف ساخته بران آورد که خود را بقبیلہ بنی طی ساند
و بهر حیلہ که داند و بهر شعبده که تواند حاتم را نیت و تلبوت کرد اند عیار بتعمیر قتل حاتم شده متوجه

قبیلہ طے گشت و بعد از بسته بدان سر منزل سید با جوانی خوش خوی نیکو روی که سپاسی
بزرگی از جبهه او تابان و ز فرزندگی در ناصیه او در خشان بود ملاقات کرد و جوان از روی مهرانی
شیرین زبانی او را پرسش کرد نموده پرسید که از کجای آئی و کجای روی عیار پیشه جواب داد

که از بین می آیم و غریمت شام دارم جوان التماس نمود یک مشب بقدم گرم و شاق مرا شن ساز
تا محضری که باشد بنظر شریف رسانم و بدین ملاحظت که کلیمه را بنور حضور خود بیارای منت در شوم

زور در آسے و شبستان نامنور کن	آن عیار بخوش خوبی و دلجوئی بستہ آن
جوان شدہ روی بمنزل وی نہاد و ازان جوان رسم ضیافت و شرطہا نذاری بروئی	تقدیم افتاد کہ ہرگز آن عیار اور خاطر ^{سکتا} خطور نگردہ بود و در ضمیر او نگذشتہ ^{میزبان} کھنڈہ کھنڈہ
کلفے دیگرے نمود و مطعومات گوناگون و مشروبات رنگارنگ ترتیب می فرمود بیست	ہر نفسے بر سر خورشنگر
خور و نے خوتبر از یک دگر	در همان ساعت بساعت بدل آن جوان را ^{نخستین} میگرد و زبان شناد آفرین او میگفت بیست
بتبارک اللہ ازین مردی و خوشحوتے	گذشتہ ^{تہ} زہمہ نیکوان پرنیکوئے
برین منوال شب تیرہ پایان سید و صبح روشن روی از افق مشرق آغاز طلوع کرد همان بادید	گریبان جماع میزبان اسپان در بست و زبان نیاز مضمون این بیت جگر سودل گدازاد میگرد و بیست
دل منے سوز و از داغ جدائی	چہ بودی گرنہ بودی آشنائی
جوان بیالغہ بسپا و خواست میگرد کہ دوسرہ روزی اینجا امت نائی مرد عیال بالواح عذر ہا تمسک نہ میگفت	انیا رم شد البتہ اینجا مقیم
جوان گفت مر التشریف ^{بزرگی و عظمت} حریمیت آرزائی دار و دہمی کہ ہست با من زمین آ کر کہ شاید کہ بدوی	تو اتم کرد و ہمراہی بجای تو اتم آورد ہمان چون ملنوازی و جوانمردی زوی مشاہدہ کردہ بود و با خود
تامل نمود کہ این ہم کلی کہ مراد پیش ست بنی امراد چنپن یاری دبیدستیاری ازین گونہ مددگاری	سر انجام نخواہد یافت کہ مردی با مروت و کار سازد و دلجوئی و غریب نوازست ہیچ بہ ازین
نیت کہ پر وہ از روی کار بردارم و اور ایار و محرم خود ساختہ روی بساختن آن ہم آرم نظم	چیدہ نہ شد بے مدد و دوستان
ایک گل مقصود و درین بوستان	و این بیماری گرفت افتد بیست
فارغ و آزاد توانی نشست	

کار تو از یار مکمل شود	مشکلت از ہم نفسان حل شود
پس اول جوان را بجهت اخفای آن مهم سوگند داد و بعد از مبالغه بسیار و تا کبید بستی با سر خود را با او در میان نهاد و گفت شنووه ^{چھانا} ام کہ درین نواجی حاتم نام کسی است کہ لاف جو از روی مزیند و دعوی احسان مردم نوازی میکند شاہ مین را ظاہر اتو و غدر غہ و رد دل خدشتہ و خاطر پدید آمدہ و سن مروی پریشان روزگارم و معاش من از دزدی عیاری میکند و در نیوا سلطان ولایت مین مرا طلبید و وعدہ مال متاع فراوان فرمودہ بشرط آنکہ حاتم را پیدا کنم و قتل آرم و سلاور را بچھہ پیش ملک بم من بضرورت و بجهت این صورت را قبول کردہ بدین قبیلہ آمدہ ام نہ حاتم را می شناسم و نہ راہ بمنزل اومی برم از درویش پروری و غریب نوازی تو عجیب و غریب نباشد کہ حاتم را مین نامی و در قتل او شرط مدوکاری بجاری نامن از عهدہ عہدی کہ کردہ ام بیرون آمدہ باشم و بدولت تو از موعدہ شاہ مین برہ مندگرم جوان این سخنانرا استماع نمود و بیت	
بخندید و گفت کہ حاتم منم	سرانیک جدا کن بہ تیغ از تنم
اے نہان بر خیز و پیش از آنکہ متعلقان من خسرہ دار گردند سر من بر دار و سر خود گیر تا مقصود شاہ مین حاصل تو مراد تو تیر میسر گردد و بیت	
چو حاتم باز او کے سر نہاد	جوان سا بر آمد خروش از نہاد
عیاری الحال پیش حاتم بر زمین افتاد و پوسہ بردست و پائی ہی بداد و میگفت لظہ	
اگر من گلے بہ وجودت زخم	نہ مردم کہ در کیش مردان زخم
دو چشمش بوسید و در بر گرفت	وزا بخاطر این مین بر گرفت
حاتم اسباب راہ ادا از ترادہ را حلقہ تہیہ نمودہ اورا سیل کرد و عیاری پیشہ بعد از قطع راہ چون پیش پاوشاہ آمد صورت حال عرض سائید ملک مین از روی م طبعی منصف شد از راہ از اولی جوان مروی	

مستغرق گشت که گرمی زمین مرتباً محکم پس از عالمیان نیست سخاوت بدین پیشا بقدر سبک آرد میان نه

هست جو انمزد درم صد هزار کار تو ای جان فقدا نجاست کار

در کتاب جواهر الاماره آورده که چون خاتم وفات کرد او را دفن کردند قضا را
 قبر او در محلی افتد که مرمی بود و قتی از اوقات بدرانی عظیم بارید و سیل با این سبب نزدیک بود که
 قبر خاتم ویران گردد و پسرش خواست که قالب او را بر وضعی دیگر که ازین آفت امن باشد نقل کند چون سر
 تربت باز کردند همه اعضای و اجزای او از هم ریخته بود الا دست است او که با هیچ نوع تغییری
 نداشت مردم از آن حال متعجب شدند و از چنان صورتی سنگفت مانند پیری صاحب دل میان
 تو ارگیان بود گفت ای مردمان ازین معنی متعجب نشوید و از سلامتی دست خاتم عجب
 مدارید که او که بدین دست عطای بسیار با آنان اده بود لاجرم در حایت خیر و کرم بسیار است
 مانده است هر گاه دست کا زبیت پرست بواسطه عطا از آن نخلین سالم میماند عجب که تن مومن
 خدای پرست بوسیله سخا و احسان با خلق خدای از آفت سوختن آتش و زخم زمین گردد چه حصول

دولت جادوان تمهید قواعد خیر و احسان باز بسته است بیت

دولتیان رخ ز جهان تا فتند دولت باقی ز کرم یافتند

دارا از حکیم پرسید که پیرایه سلطنت چیست گفت رعیت زبیتن گفت عزت
 را چگونه نگاه توان داشت گفت بخوار داشتن زر هر که زر و نظر او خواست همکس او را
 عزیز و مکرم دارند و هر که زر را عزیز و مکرم دارد و همگنان او را خوار و بمقدار شمارند قطعه

مال از بهر آن بکار آید تا که بهر تنبت سپر گردد

هر که تن را فدا می کند مال و تن عرصه خطر گردد

هر که می که خوار دارد و زر هر زمانه عزیز تر گردد

واکرم صدقہ امین سخاوت مروت قوانین احسان فتوت حضرت شاہنژادہ عالم منظر انوار لطف و کرم ہر
پہر سلطنت جہان بانی شاہ بارگاہ نبوت دگیتی ستانی و ارای تہمان ارای صدر جند کشور کشائے قطعہ
جو از روی

معین الملک الدولہ ابو الحسن کہ جو او
چو ابرو بہاری عالی ماتازہ میسازد
ز انعام و عطا و رحمت نہو یک آن آمد
کہ رسم حقیق از عرصہ عالم باز آزد

نامہ جو حاتم طے کردہ و دفتر سخاوت معن بن زائیدہ را رقم محو بر کشیدہ قطعہ

کیخسرو زمان فریدون روزگار
ہم شہر یار عدل و ہم پادشاہ جو
عدلت نظام عالم حکمت توأم ملک
جو دست پناہ سال دست پناہ جو

حق سبحانہ تعالیٰ منشور احسان شامل اورا بتوقع و ہو محسن فلک اجزہ عند ربہ سبح و اورد
و نشان انعام کاملش بہ طغرائے و گدالک بجزئی اعمین سوز و مزین گرداناو
نشان گنایا

باب بیست و دوم در تواضع و احترام

تواضع سبب رفعت است چه در حدیث آمده است کہ من تواضع لله رفعة الله تعالی یعنی
ہر کہ فروتنی نماید برای خداے خدای او را بر و در سجہ اورا بلند گرداند بیست
قدرد

تواضع ترا اوجھت دی و ہر
نرمے شرف سربندی و ہر

مفسیر بن احمد از ملوک سامانیہ پسر خود را وصیت کرد کہ ای فرزند بلند اگر میخواہی کہ مملکتی
کہ ما بشقت بسیار بدست آورده ایم و سلطنتی کہ عمر عزیز در تہید تو اعدا کنصرف کرده لہا
بر تو مانند بر خیزد عتقاد کن کہ مال و معرض زوال است و بر لشکر دل منہ کہ مرو سپاہی متقلب لاجول
ست تکیہ و دوم ملک قیام حکم بر کرم نہای در تواضع افزای کہ تواضع و کرم دوم اند و ولہائی
رومان را و ہر کہ صید ازین دو دم شد ہرگز روی رہائی ندارد و گویا اشارت سید عالم صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم درین عبارت کہ سید القوم خاد و محترم بدین معنی است کہ ہر گاہ کسی اجزیت تواضع نمودی

علا بدو گار
کلمہ دولت
علا بدو گار
قیام دوم
در خالیکہ و حسن
چو پس او سکیہ
اجوہن کا ہے
سب کے پاس
ای طرح ہوا
رہنہ بن ہم احسان
کنے در لون کو
علا بدو گار
کے اندک
دست در تہ او سکا
بہ خاتمہ کا خدا
سہ و در قوم
کا خادم اول کا
بہ اسطہ
پہر نے و والا

دل و صید گشت در دم محبت تو مقید شد پس او محکوم تو و تو مخدوم او باشی او صید تو و تو صید او شوی ^{مستطاب} مستطاب

تواضع میدهد از در و شنائی	بسی بیگانگان را آشنائی
تواضع هر که دارد سر فراز است	بروسے او در اقبال زیست

تواضع آست که کسی مقدار خود را از مقدار دیگری کمتر بنماید پس عزت و حرمت خود بطریق نهد و گیرانرا عزیز و محترم سازد و ازین معنی کسی اجتناب نماید که شرف ذات و معلقه قدر او در معرض شتابانده باشد فاما آنکه فی نفس الامر بزرگ قدر و عالی مرتبه است و از تواضع مترسد بیا که تواضع از بزرگی و جلالت او هیچ کم نکند بلکه بنا بهت و شوکت او نزدیکی خلق و مخلصان می افزاید پس

تواضع ز گردن فرازان نکوست	گداگر تواضع کند خوی اوست
---------------------------	--------------------------

و از اینجا معلوم می شود که کبر از خصائص ناقصان و ساقطان است و غرض ایشان پوشیدن نقصان خویش اما بحقیقت قبح خود را ظاهری گرداند چه کبر آدمی احوار و بمقدار سازد

تا توانی بگرد کبر مگرد	مشکبر بر کبر خور
گر تو بے کبر و بیرا باشی	خاص در گاه کبر یا باشی

و تواضع از همه کس زیبا بنماید و از اهل دولت بسیار تر زیبا که سیرای بزرگی تواضع است آو که این سماک مجلس ملوک شیدا آمد خلیفه از برای او برخاست و تعظیم کرد ابن سماک گفت خلیفه تواضع تو در پاوشاهی بزرگتر است از پاوشاهی تو خلیفه گفت سخن نیکو گویی زیادت کرد هر که حق تعالی او را مال جمال بخرد و در او در مال با بندگان خود او اساد حسان کند و جمال

پارسائی در زود و بزرگی تواضع نماید حق تعالی او را از نقصان خود گرداند و در این بر شید و قلم طلبید و بدست خود این سخنان را بنویشت این نوشتن نیز علامت تواضع خلیفه بود

زیرگان آزموده اند بے	بر روی تواضع زیان نه کردی
----------------------	---------------------------

۴
تواضع
نکوست
اوست
توانی
گرد
کبر
مگرد
گرتو
بے
کبر
و
بیرا
باشی
خاص
در
گاه
کبر
یا
باشی

از تو وضع بلند گرد و نام	وز تو وضع رسیده اند بکام
متواضع بزرگوار بود	مظهر لطف کردگار بود

و تو وضع و احترام در باره اشراف نام چون ذات عظام و علمای اعلام و مشایخ کرام عتباری تمام دارد و موجب تفریح لوای دولت متواضع باشد امام محمد حسن شیبانی نزدیک رشید آمد رشید اورا تعظیم بسیار کرد چنانچه بر پای خواست و اورا بجای خود بنشانند چون برخواست چند قدم برسم شایسته و با پی برفت کی از جمله خواص و گفت که چنین تو وضعی که خلیفہ نمود و ما بت خلافت نیماند رشید جواب داد

رکن استی که تو وضع ال شود چون آن اولی تو قدر که با احترام بزرگان بکار کشد و محوشده بهتر سببت

باز

قدری که بتعظیم کسان کاسته گردو	مردی بچنان قدری که آراسته گردو
--------------------------------	--------------------------------

آورد ۱۵ اندک اسمعیل سانی پادشاه خراسان سلطانی بن سمان بود وزی عالمی بهی نزدیک آمد اورا تعظیم بسیار نمود و چون میرفت هفت گام از عقب و بیفت شبانه حضرت سالت پناه علی الله علیه السلام در قوه دید که با اومی گوید که ای اسمعیل کی از علمای امت مرا عزیز دشتی من از حضرت حق بجانم در خواستم تا ترا در هر دو جهان عزیز دارم و تو هفت قدم در عقب وی رفتی و دعا کردم تا هفت تن از نسل تو پادشاهی کنند و هر دو دعا در باره تو مستجاب شد و کی از علامات تواضع میل کردنت بصحبت صلحا و علمای بن درویشان صاحب یقین جماعتی که خود ابصورت علمای ربانی و مشایخ حقانی بخلق نمایند بطمع حطام فانی سخنان حق را بزیونوشا بسیار آید بلکه صحبت کسی بایر وقت که کاره صحبت مردم باشد کسی عقدا و باید که نخواهد کسی و را اعتقاد کنند روایت کر است مر ۱۹۱۲

اوروه اندک چون عبدالمطلب حکومت خراسان کرده و غشیا پوزول فرمود عیان اشراف بسلام می آمدند بعد از یک هفته بر سید که بچکس مانده است رین شهر که بسلام نیامده باشد مارا بر سید گفتند هر که رین شرامی در شمی داشته شمارا بر سیده و مجلس ششمار سیده الاد و در پیش که هر یک از ایشان

در گوشه نشسته اند و دیده از شاہد از شاہد این آن بستہ از غوغای خلق بر شدند بزرگواران پرستہ طعن

معتقدان کرم کبریا
اعتقاد کنواں ۱۱
دیده ز کون و مکان در نظر
ملک ز نوبت شاہی زوہ

شستہ ز دل صورت کبریا
بال نہ و ہر دو جسم ان نیر
تخت ز ایوان آگے زوہ

عبداللہ رسید کہ این دو تن گیانند گفت احمد حرب و محمد اسلم طوسی کہ علمای ربانی اند و بدرگاہ
سلطین و اہل اثر و توانا نیند گفت اگر ایشان بسلام مانیا مند با بسلام ایشان دیم پس اسد ز نزدیک
احمد حرب رفت یکی دویدہ رسید گفت کہ عبداللہ طاہرے آید احمد را مجال قرار شد و عبداللہ بخانہ
وی ورون رفت احمد بر پای خاست و مدتی سر و پیش انگندہ با ایستاد و عبداللہ شیر بر پای
ایستادہ بود احمد سر برد آورد و گفت ای پسر طاہر شنیدہ بودم کہ مرو نکو روی و خوش نظری
و حالی کہ من نگرم زمان جو تیری کہ میگفتند اکنون این روی نیکو را بنا فرمائی خدا زشت گردان
و چنین رخسارہ ما ہمیر آتش و فلخ مساز این بگفت در روی بہ قبلہ آورد و نماز و پرست عبد اللہ
گردان گردان از خانہ وی بیرون آمد و نزدیک محمد اسلم رفت محمد او را بارند او ہر چند کہ جہد کرد
نداشت گفتند صبر باید کرد تا روز آدینہ کہ وی از خانہ بیرون می آید و نمازی رود شاید کہ ملاقات
واقع شود و عبداللہ روز آدینہ بیامد و سر کو چہ وی با ایستاد شیخ نماز بیرون آمد چون بد کہ سواران
ایستادہ اند ہا ہا بخا توقف نمود عبداللہ از مرکب فرود آمد پیش محمد اسلم آمدہ سلام کرد و پرسید کہ
کسی وجہ کار داری گفت عبداللہ طاہر م و بزاییت تو آمدہ ام شیخ گفت عا شاترا با من چہ
بومر ابا تو چہ گفتا پس روی بدیوار آورد و در نگاه نکرد و عبداللہ پیش آمد و روی بہ خاک قد
اونہاد و مناجات کرد کہ آئی این مرو برای رضای تو مرا کہ بندہ بدم دشمن از دامن برضای
اورا کہ بندہ نیک دوست میدارم بجزمت آن دشمنی داین دوستی کہ برای تست این بد

Marfat.com

در کار آن نیک کن با تنفی آواز داد که سهر وار که گناه ترا در کار طاعت او کردم **نظم**

اگر چه با بدان روزگاریم	ولیکن نیکوان را دوست داریم
چه باشد گردان را در قیامت	به نیکان بخشد از راه کرامت

لا تشکون علی
نیکو
ایمان
میان
لانت
نیکو
نیکو

آورده اند که یکی از ملوک بیدین دروشی رفت آن دروشی فی الحال سجده بجای آورد
وزیر شاه پرسید که اینچه سجده بود گفت سجده شکر دیگر باره پرسید که برای چه شکر کردی گفت
خدای را سپاس کردم برای آنکه سلطان را نزد من آورد و مرا پیش سلطان نزد که آمدن شاهان
نزد دروشان عبادت رفتن دروشان بدرگاه شاهان معصیت پس چون سلطان اطاعتی
حاصل شد معصیت از من صادر نگشت محل شکرگزاری و سپاسداری باشد **مثنوی**

اگر دم ز دروشی پرسی نشن	ز رفعت قدم فوق کسی نشن
کسی کا ستعانت بدروشی بزو	اگر بر فریادون زوازش بزو

باب بیعت و سوم در امانت و دیانت

علمای دین و عرفای صاحب لقیین چنین گفته اند که امانت رکنی عظیم است از خصال حمیده
و دیانت اصلی محکم از اخلاق پسندیده بنیاد ایمان با امانت تمام گردد چنانکه فرموده اند
لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَانَ اَمَانَةً که در قاعده شرح بحفظ قواعد امانت نظام پذیر و مثنوی

شرع که بنیاد صیانت نهاد	قاعده دین بدیانت نهاد
در دولت اریل دیانت بود	از شر روزخ امانت بود

هر کرداری و گفتاری که دران نگری و در سر دیدنی و شنیدنی که اطراف آن اتامل کنی حری
با امانت وار و وحشی بخیانست چون کسی دران امانت نگاه ندارد و خیانت کرده باشد و هر چه خدای
بر بنده داده است که دران خیانت زو نیست مثلاً او پیمانته است که ببلای آثار قدرت
پناه نگیرد

نگرند و گوش امانتی که بدان سخن حق استماع کنند و زبان امانتی که بدان ذکر خدا گویند و دست امانتی که بدان نفع خلق خدا رسانند و علی بن ابی طالب کسی بیده به نظر حرام بکشاید گوشن استماع اقوال شایسته نند و زبان بهتان دروغ گوید و دست باز از مسلمانان بکشاید هر آینه در امانت آبی خیانت کرده باشد و نبی ربانی که فرمود یا ایها الذین آمنوا لا تخونوا اللہی فتنووه باشد متشوسے

ای شده ز ایمان و امانت بری	دین تو فاسخ ز ویانت گری
ترس نداری که فزایت هست	شرم نداری که خدایت هست

و سلاطین را بعد از محافظت این امانت حفظ امانت دیگر لازم است یعنی ملاحظه حال عایا که در واقع حضرت خالق البرایا اگر در محافظت ایشان تقصیری رود بارکان امانت او یا چنگا گفتم اند اگر پادشاهی عالمی ظالم را چل فرستد و مهم رعیت بجاری و شتمگاری حواله کند علامت خیانت است و در حق رعیت چه شتمگاره را برضفا و عجز مستولی ساختن خیانت باشد که شایسته گویند بک آن نظر

شتمگاره گر گیت با دار و گیر	رعیت همه گو سپندی حقیر
چو بسپردی این گو سپندان بگرگ	قتا و ندر اندر بلائے بزرگ

و دیگر ملاحظه ویانت لازم است و ویانت محافظت امانت است که میان نبی و خدا باشد کسی اطلاع نیابد مگر بعد از اظہار آن صیانت قانون یانت جب عبادت بر دوسری بلکه سبب است

در ویانت گوش تا و نیا و دین گیر و فروغ	بے ویانت رانه و نیا بر اوست و نه دین
--	--------------------------------------

و همیشه مردم مقدرین بکرم باشند و زوجه کس عزیز و محترم آورده اند که در اول مان مشیران که هنوز است عدالت نیز فراتر بود و اشتغال بعیش و عشرت بجای رعیت نپرداخته و همسایگی او مروی بود بکرم مشهور و بر رعایت همانان و مراعات ایشان بوصوف و مذکور است

باحسان فقیران فتا و گشته	ز بنده احتیاج آزاد گشته
--------------------------	-------------------------

۴
۶
۱۰
۱۲
۱۴
۱۶
۱۸
۲۰
۲۲
۲۴
۲۶
۲۸
۳۰
۳۲
۳۴
۳۶
۳۸
۴۰
۴۲
۴۴
۴۶
۴۸
۵۰
۵۲
۵۴
۵۶
۵۸
۶۰
۶۲
۶۴
۶۶
۶۸
۷۰
۷۲
۷۴
۷۶
۷۸
۸۰
۸۲
۸۴
۸۶
۸۸
۹۰
۹۲
۹۴
۹۶
۹۸
۱۰۰

مشدین

پویسته خوان انعام بگسترده و خاص و عام را بهمانی آوردی چون آوازه او بر روی برآمد و صحبت
 جو امردی او در افواه و ^{زبانها} سینه افتاد و نوشیروان بکثرت امتحان لباس زرگانان پوشیده بخانه او رفت و نیز
 او را شناخته چنانچه عادت او بود طریق تکلف نگاه داشته و از وقایع مروت و لوازم ضیافت هیچ
 نکته فرونگذاشت و او را در صنف آورد که بنجره آن در باغ انگور بود و انگورهای لطیف سیده بر تاکها
 مینمود و آنجا صحبت داشتند و نیز بان چندان تکلف کرده نوشیروان متعجب شد و در آخر مجلس گفت ای
 سواجه من مروی بازار گانم و با آوازه فتوت و جو امردی تو ترا تصدیق دادم آنچه درباره تو از کرم

فان آن صفت را بگو و در باغ انگوری بود

و احسان شنیده بودم مصرع چون بدیدم هزار چندان آن

الکون میروم برین حکمی فرمای که برای تو چه تحفه فرستم و چه هدیه ترتیب تا یم نیز بان گفت ای نجوای
 بدولت تو همه اسباب مهیاست چون پرده عیثمت از میان برخاست کورتم تکلف بر طرف
 شد مرا لگ انگور تازه است اگر شمارا با باغی بر ندی برای شتابم تبرک یارند قدری ای من بفرستند
 نوشیروان گفت در باغ تو انگور بسیار دیدم چه از آن نخوردی گفت ای نجوای پادشاه امردی ظالم
 غافل است پروای رعیت ندارد و انگورهای مردم رسیده کسی تعیین نمیکند که هرگز گیرم مردم بی
 ملاحظه هر زرا انگور نخوردند من محروم هستم آنکه حق او درین باغ است هنوز زنگر و نه اگر انگور
 بخورم خیانت کرده باشم و در مذہب من خیانت و بی دیناستی حرام است چون غور پذیرد آید در باغ بنده
 و مرا کرم و نگذارم که هیچ آفریده در اینجا رود تا وقتیکه پادشاه خوش خود بگیرد و گنج من است با تو کرم
 نوشیروان که این حکایت شنید بگریست و گفت که آن پادشاه ظالم و غافل منم و سبب دینت
 تو از خواب غفلت بیدار شدم پس طریق عدل پیش گرفت و آن مفراموز و عظم ساخت قطعه

دینا وحشت

ح
 حوز
 بقیع
 زای
 مچنگ
 سکه
 زنده
 سوزان

از دیانت کاری یا بد نظام	وزا مانست مرو کامل می شود
بے تکلف از تدبیر خلق را	دولت دارین حاصل می شود

در اخبار آمده که پسر امیر بلخ روزی بتماشای بیرون آمد بود گذشتن دیوار پستی افتاد نگاه کرد و
 پیری دیدناری بر میان بسته پستی آمد دست گرفته درخت می نشاند امیر زاده گفت ای پسر درخت
 که از میوه آن نخواهی خورد چرا می نشانی پیر گفت یکران کاشتمند ما محمدیم ما نیز می کاریم تا دیگران
 بخورند و شاید که ما نیز نخوریم امیر زاده جوانی نورسیده و مغرور بود بطلاق سوگند خورد که لغز میوای
 باغ نخواهی خورد این گفت و بگذشت پسر رسید که آنچه پس بود گفتند پسر بلخ بعد از مدت میوه
 بتماشای سوار شده با کوبه خود میراند باغی رسید بغایت دلگشا و روضه دید خوش هوا

درختانش همه بالا کشیده	برایشان میوه های خوش رسیده
ز بالای درختان سرفراز	نواخوان شکر مرغان خوش آواز

امیر زاده ما آن باغ بسیار خوش آمد همان باز کشید و از مرکب پیاده شد و در باغ در آمد پیری دید
 ز نار بند که در آن باغ می گشت چون امیر زاده را دید شناخت امیر زاده نیز او را شناخت پیر طبعی از
 میوه های چیده و لطیف پیش آورد امیر زاده آغاز خوردن کرد در شنای میوه خوردن قدری بدست
 پیرو او که تو هم بخور و با ما اتفاق نمای پیر آن میو را به یکی از بلایان او که ایستاده بودند او گفت
 مرا از این میوه نشاید خوردن امیر زاده پرسید که چرا گفت بخت آنکه بختی من این درختان را می شناسم
 پسر امیر بلخ بدینجا رسید و مراد نشان دادن درخت سر زش کرد که عمری گذرانیده و بلب گور رسیده
 چو امی دور و دراز داری که درین من درخت می کاری که بعد از چند سال بگذرد میوه آن خواهد شد
 من سخن او را جواب گفتم و او بطلاق سوگند خورد که تو از میوه این باغ نخوری من از درخت آنکه
 نشاید زنده و که خدا باشد میوه این باغ نخورم تا طلاق واقع نشود من نمود و بمانت بیرون
 آمده باشم جوان گفت ای سر آن سوگند من خورده بودم از بهر این دیانت که در زیدی وزارت
 خود را بتو تفویض کردم و در هیچ مهمی مشاورت تو شروع نخواهم نمود پس پیرانی سرور پیش انگنده

دیگر انرا

Marfat.com

تا ملی کرد پس ازان مسوور آورد و گفت قبول کردم اما پادشاه مسلمان و وزیر گبر و انباشند
پس زنار برید و کلمه شهادت بر زبان راند و بیکت و بیانت بدولت اسلام رسیدت

اگر علو قدر خواهی از دیانت شرح کتاب ۱۰۱ | با تو کفتم گفته و اعدا علم بالصواب

باب بیست چهارم در وفا بعهد

وفا کار جو انمزدان صاحب کمال است و حسن عهد انحصال بزرگان تنووه بحال خساره
هر عهدی که آرائش از حال منقیا بدی غول محکس گردن از رشتن شوم محبت او بر تمام حق سبحانه
فرمود که یا ایها الذین امنوا اوفوا بالعقود یعنی ای مومنان وفا کنید بعهده ها که با یکدیگر می بندید
و جایی دیگر می گوید قوله تعالی و اوفوا بالعقود یعنی اوفوا بعهده های خود و وفا کنید بعهده ها
که با من بندید تا وفا کنم بعهده شما یعنی جزای خیر در عوض آن بشناید هم و در حدیث آمده
که لا وین لمن لا عهد له کمال وین داری نیست کسی را که رعایت عهد نکند بیست

بیست بر مردم صاحب نظر | خدایت از عهد پسندیده تر

روزی حضرت اسماعیل علی بنبیا و علیه السلام با دوستی همراه افتاد آن دوست بدو خود
رسید اسماعیل را گفت من همراهی ترا دوست میدارم و عهد کن من در نیویسج نشستی تا من
بنحانه درون روم و بهی ارم بسازم و فی الحال بیرون آیم اسماعیل وعده کرد و آنجا نشست
آنرو که بنحانه بر آمد او را همی کلی افتاد و از وعده خود و اسماعیل فراموش کرده به چاره کار
خود مشغول شد و خانه او را بهی و بگرداشت از آنجا بیرون رفت بعد از سه روز بهان موضع رسید
اسماعیل او را دید و در خانه نشسته گفت ای مرغ شجره خلعت وای پسر بد پرلت اینجا نشسته گفت
از ان وقت که مرا بوعده اینجا نشاندن نشسته ام و دیده انتظار بر راه سعادت تو شاهده گفت
چون من پیامم تو چرا از منی گفت وعده کرده بودم روانه شدم که خلاف کنم و اگر در تمام تو نمی

حله
ایم سنون
پیدا کردنش
مستقیم
کوشش
از پور سلوا
سیرت
پورک سزنگ
من تمامت
عهد
نشین
دین
تو بی

اینجا چه

آمدی من اینجای ششم و از سر کوی نیر فتم لاجرم حق سبحانه در کلام خود او را بدین نوع صفت کرده اند که کان صدوق الوعد یعنی پندار نیام بر است عده و دست عهد بود بیت

از عهده عهد اگر برون آید مرد | از هر چه گمان بری افزون آید مرد

بعد از آنکه وفا بعد خلق پسندیده است هر آینه بعد خدا پسندیده تر باشد و حکایات اصحابین

آمده که خواجه غلامی است پارسا و خدا ترین ناگاه این خواجه بپایند عهد کرد و با خدای که اگر ازین بیماری خلاص شود این غلام را آزاد کند حق سبحانه او را شفا داد و خواجه دل در غلام بسته بود و او را آزاد کرد و دیگر

بانه بیمار شد غلام را گفت برو طبیب ایستاد تا مرا اعلان کند غلام بیرون رفت و در آمد خواجه گفت

طبیب کی غلام گفت طبیب گوید که او مخالفت من میکند و بد آنچه میگوید وفا نمی کند من او را علاج نمیکنم خواجه

متنبه شد و گفت ای غلام طبیب ساگوئی که از مخالفت باز گشتم و از نقض عهد تو به کردم و بعد ازین

مصرع گشت بود از سر پیمان زوم | غلام گفت ای خواجه طبیب میگوید اگر تو

صفت و فایز آری نیز شربت شفا از زانی داریم خواجه غلام را آزاد کرد و در حال شفا یافت بیت

اگر بعد محبت وفا کنی با حق | ز روی لطف و کرمت وفا کنی با تو

آورده اند که پادشاهی راهمی صعب پیش آمدند کرد که اگر خدا مهم را بد نخواهد من بسازم هر

نقدیکه در خزانه دارم بر فقرا و مساکین قسمت نمایم حق سبحانه مهم او بزودی خوبی کفایت کرد پادشاه

خواست که بعد خود وفا کند خازن را طلبید فرموده تا نقود خزانه احساب کند بعد از حساب

بمبلغ کلی بر آمد او ارکان دولت گفتند ای ملک این مقدار مال رویشان نشاید داد که لشکری برگ

ونوا مانند پادشاه گفت که من عهد کرده ام که انیمه باهل استحقاق رسانم ارکان دولت گفتند که علما

نیز بر نیتند که ملازمان ملوک حکم و العالین علیها از جمله اهل استحقاق اند ملک درین قضیه مستحکم

شده بر غرض شسته بود که ناگاه دیوانه در گذر آمد فرمود که آن دیوانه را طلبید درین باب

و عهد و وفا

Marfat.com

با او مشاورت کنیم دیوانه را آواز و او بزرگ گفت ای دیوانه من عهدی شرطی با تبه بستم بوم
 که چون بهم رسا زوهر نقدی که دارم در راه او تصدق کنم این مان هم کفایت شد مال نقد بسیار
 است امرا با اتفاق آن ^{بیت} اعیان نمی شوهر و علما سپاهیان را استحقاق ثابت میکنند توجیه میگوئی دیوانه گفت
 ای ملک در آن وقت که این عهد کردی که مال بدو نشان دهم سپاهیان او در خاطر گذرانند
 گفت نه همین گذرایان و محتاجان را گذرانند بوم گفت پس بدین ماده که در خاطر گذرانیده یکی از امرا
 گفت ای دیوانه مال بیست و سپاهی بی برگ و نو او دیوانه روی ازان کسی تافگ گفت
 ملک دیگر آن کس نذر عهد یا او کرده کاروری یانی اگر دیگر یار او کار خواهد بود عهد خود فاین اگر با او کار
 تباری محتاج او نخواهی شد هر چه خواهی کن پادشاه بگریست و فرمود که همه اموال بر فقرو مساکین تقسیم کردیم

<p>چو محتاج خواهی شد حشر بیدو کسانے که فرمان روا گشته اند وفاداری آئین شاهنشاهیست</p>	<p>ستاب از وفاداری خویش رو مکرم ز حسن و وفا گشته اند غم عهد خوردن ز کار آگهیست</p>
<p>و حسن عهد از سچاپس چنان خوب نمی نماید که از سلاطین نیرا که سخن ایشان مسامع همس میرسد احوال ایشان در همه مجامع گفته می شود و مجموع خلق بر عهد پیمان ایشان اطلاع می یابند و چون عهد خود را بپایان رسانند دوست دشمن برابر ایشان تمام دماند و در وصایای هوشنگ مذکور است که ای فرزند از نقض عهد و خلاف وعده اجتناب کن که شامت آن در میرسد بیت</p>	
<p>دست وفادار مکر عهد کن</p>	<p>تا نشوی عهد شکن جبرم کن</p>
<p>و ملوک خود از عهد سلطنت بیرون آمدن از جمله لوازم است آورده اند که از اسباب رفعت احوال ظاهر و محض حالات نظام مبالغه بسیاری کرده و بی سیدی کشید روزی جمعی از بزرگان گفتند که در پیر باب مبالغه بسیار بینگانی و از ترس و تا شاه باز می آئی گفت وعده خود را خلاف</p>	

نیتوانم کہ روگفتند از تو هیچ وعده نشنودیم گفت پادشاهی در حد ذات خود وعده ایست و نه پادشاه لازمست که بدین عده وفا کند و وفا آنست که داد مظلوم از ظالمستاند و هر که بی طریقه

نزد و خلاف وعده کرده باشد مصرع	خلاف وعده نیاید ز اهل زمین دیانت
--------------------------------	----------------------------------

پادشاهی از حکیم پرسید که مردی که ام صفت عزیز می گرداند گفت بوعده وفا کردن یکی از فضائل حسن عهد آنست که بقای جهان بدان باز بست است زیرا که مدار عالم بر سلطنت است و مدار سلطنت بر لشکر و ملوک علم خزان خود را بر چشم و لشکر بدان امید صفت میکنند که بنگام خروج دشمن وفات نمایند اگر رسم وفا بر اقتدای پیش از سپاهیان اعتماد نماند و ارکان ملک خلیل بند شود و دیگر در سواد او معالده و زراعت و تجارت بسی عقود و عمو واقعست که اگر بوفاز رسیدن نظام جهان محو و نابود گردد پس از طریق وفاروی نباید یافت بصحبت فاداران باید شرافت عنوی

میل کسی کن که وفایت کند	جان بدین تیر بلایت کند
بهر چنین دوست که جانے بود	دوستی جان ز گرانے بود
جان که از و به جهان یاز نیست	پیش نیز ز وجود فادار نیست
یار تو ان یافت گیتی بے	لیک وفادار نیابے کے
صحبت آن کن که بصدق و صفات	دامن او گیر گز اہل وفاست

در تاریخ ولایت خراسان مذکورست کہ در ان وقت یعقوب لیث بنیاشاپور سید محمد طاہر حاکم پیشاپور بود باو داعی شد و او شهر را محاصره کرد و ارکان دولت محمد طاہر ہمہ بہ نہانی کتابتا یعقوب بنیاشاپور را اظہار خلوص ہو و اواری میانغما نمودند مگر ابراهیم حاجب او پیش کتابتی نکرد کسی نفرستاد و چون یعقوب بنیاشاپور را گرفت و رعایا و حشم را در ضبط ایالت خود را آورد ابراهیم حاجب اطلبید و گفت چگونه بود کہ ہمہ یاران تو کتابتا فرستادند و تو بالیشان موافق نکردی ابراهیم گفت اسے

من نه آنم که سر از خط وفا بردارم	گرچه سازند جدا چون تسلیم بند ز بند
----------------------------------	------------------------------------

یعقوب گفت تو لائق آنی که ترا تربیت کند و مستحق آنکه مهم ترا تربیت دهند مگر نعم

آنست که با وفا داران

پس ازان جمله آن مردم به قبول و اقبال اختصاص داد و آنها را که نفاق جانب ولی نعمت خود را فرو گذاشته بودند با انواع عقوبات و تعزیمات عرضه تلف کرد و تربیت

کسی که حق نه شناسد از او امید بسیار	کسی که نیست وفا پیش بدو کن پیوند
ز حسن عهد و عاقل اگر علم گوی	لوائی رفت تو بگذر روز چرخ بلند

باب تربیت خیم و صدق

راستی در سنگاری سلبیستی در سنگاریت قطع

راستان رسته امروز شمار	همه کن تا ازان کشته ما شوی
اندرین رسته در سنگاری کن	تا در آن کشته در سنگار شوی

بزرگان گفته اند عرضه سخن ازان فراخ ترست که گوینده را پای بیان سنگ خلات آید تا گل صدق چمن سخن بوی مرغور داری میبهد نفس تا طقه راوسته خار دروغ برین نشاید قطع

زبان پاک را حیثیت بسیار	که از لوث دروغ آلوده سازی
اگر پا بر نزاری از رو صدق	سرا ز گردون گردان بر فرازی

یکی از بزرگان دین فرموده که بر تقدیری که دروغ گفتن خون عقاب بر روی میزند خرابی وی باستی که حال نادر دروغ استرا از نمودی بجانب استی سلی کردی زانکه دروغ نذر را خواهد بقتل کرد و از تربیت

از بے گناہی بگریز
از همه غم گریز اگر است

آوردہ ہر کہ مستر خلیفہ مرد صیبت نامہ پسر خود نوشتہ بود کہ اگر خدای کہ مردم از تو ترسند دروغ مگوی کہ مردم دروغ گوی بی مہابت بگفتہ اگر چه ہر آتش بر برای محافظت او در گرداوب باشد یعنی اگر ہزار تیغ بر ہنہ در گردن دولت کسی بے بر نہوشیر زبانش جوہر صدق ندارد و در نظر مردم بیچ شگونہ نیار و متنوسے

تو در کار خود راستے بر بکار
کہ ہم راستے گردی دہم رنگار
بود گر چه مردم بے کج خرام
بآخر شود و گستان را غلام
اگر چند باشت در کمان سخت گیر
بآخر تو واضح کندیش تیر

آوردہ اند کہ حجاج ظالم جمعی اسیاست میکرد چون نوبت بہ کی از ایشان رسید گفت ای امیر المکشن بر تو حقی ثابت کردہ ام گفت ترا برین چه حق است گفت فلان دشمن تو ترا و قسبت می کرد و بہ نسبت تو سخنان فحش میگفت من اورا منع کردم و از دشنام تو باز دوا شتم حجاج گفت برین معنی گواہی داری گفت وارم و با سیری دیگری اشارت کرد کہ او در آن مجمع بود نکس گفت آری بہت میگویی و من شنودم کہ او آن کس از آسیب غلبت تو منع می کرد حجاج گفت تو چرا با او مشارکت نکردی و موافقت نمودی در منع دشمن گفت من ترکان میدادم بزمن لازم نبود کہ طرف تو رعایت کردم حجاج فرمود تا ہر دورا آزاد کردندی کہ سبب حق وی و کی را بہت صدق وی و نمثل در میان مردم پیدا شد کہ ان کان الکذب یعنی کجی فالتصدق لکے اگر دروغ کہے رامی رہاندر بہت رہاندرہ ترست

راستے آنجا کہ علم برزند
راستے خویش نہان کس نکرد
بایست حق دست بسم برزند
بر سخن راست زبان کس نکرد

راستی اور کہ شوے رستگار	راستی از تو تطفہ از کردگار
چون سخن راستی آری بجایے	ناصر گفتار تو باشد خدای
<p>و چنانچه کذب آبرو را می برد مزاج و بهزل و طبیعت و لهو و لعبت نیز مستطاع عرض است خصوصاً از ارباب اختیار که مزاج کردن ملازمان ایشان لیرمی شوند و او را وقتی در دل ایشان نمی ماند و مکن که چون با کسی که مزاج کنند کینه در دل گیرد و بر در زمان در رسید و انتقام آید از آن صورت فتنه زانند و در روشنائی نامه مذکور است ^{در پی ۱۲} نظم</p>	
مکن فحش و دروغ و بهزل پیشه	مزن بر پاسب خود ز نهار تیشه
که گرشاهی بردهنل آبرویت	و گرامهی کند چون خاک کویت
<p>دیگر غیبت کردن از ذومی الا قدر مناسب نماید چه ایشان را قدرت است که بلو جهه هر خواهند با هر که خواهند گویند پس خود را در حساب اهل غیبت نباید داشت ملازمان را هم از غیبت دیگران منع باید کردن که شامت غیبت بسیار و مضرت آن دنیا و آخرت است ^{نظم}</p>	
غیبت کس تا بتوانی مگوی	ز آنکه ز غیبت برود آبروی
اگوش منہ برب غیبت گمان	تا تو بسم انباز نباشی دران ^{شرب}
باب بیست و ششم در اینج حاجات	
<p>بهر که خواهد که حاجت های او نزد خدای تعالی روا شود باید که بد اینچه تواند حاجات خلوق بر آرد و در حدیث آمده حق سبحانہ تعالی یاری میدهد بنده خود را آدم که یاری میدهد بندگان در ابیت</p>	
اگر توقع بخشایش خدا داری	ز روی لطف و کرم بر شکستگان ^{بخش}
<p>در اخبار وارد است که هر که انعام ربانی روی می آورد و فضائل سبحانی در حق او بسیار شود کثرت احتمال مسونات محتاجان و امی حقوق فرودماندگار و لازم بود زیرا که وجوب سبب قاتا</p>	

اہل احتیاج بر قدر نعمت ست ہر چند نعمت اہل اختیار و قدارت بیشتر باشد انجام مرادات
 فقر اور واکردن حاجات ضعیفان بیشتر باید پس صاحب سلوگہ دولت سلطنت بد و از زانی
 دستہ باشد و اعظمت اوراد و عرصہ جہان داری و کامکاری برافراشته باید کہ مہونت خلق را تحمل نماید
 و در حالت قدرت قضای حاجت محتاجان را عنایت نمود و مشورہ مطلوب پہلو مقصود بیچ مستحق را
 در نقاب تعویق و حجاب توقف رواند و چون گل قہال بل غ دولت شکستہ می یابد و
 شکوہ مراد چمن مملکت بر شاخسار اہبت جلوه گرمی بیند بر آوردن مرادات ماندگانرا عنایت
 بزرگ نمود و واکردن حاجات مہرومان و بیچارگان دست آور و مشکوف شناسہ قطع

امید خلق رواکن بکرمت کہ تو نمیز	مقررست کہ بان خود امید ہاداری
بدہ مراد فقیران بلطف تا پدید	مراد ہا کہ تو با حضرت خدا داری

و در حدیث آمدہ کہ شاد می بادل مومنان سانیدن برابر عمل آدمیان پر بیان ست
 پس شرط سلطنت آن باشد کہ پیوستہ منتظر حاجات محتاجان دو دل ایشان بود واکردن
 حاجات شاد سازد تا توانی بدین عظمت از وی فوت نشود سکندر روز و القمرین بڑی
 تا شب مجلس حکومت نشسته بود و بیچ کس بدور فرج حاجتی نکرد چون وقت برخاستن شدند
 خود را گفت کہ من امروز از حساب عمر شمارم کی از بندگفت روزی کہ در صحت و فرغت گذرد و در
 سلامت و کرمت شب سد مور برنج مرام و بہام براد و کام فرغت خاطر میر و محصل باشد و خزانہ
 معمور و سپاہ کامل اگر ملک امروز از عمر حساب نکنند پس کہ ام روز را و شمار عمر توان آورد گفت
 روزی کہ از پادشاہ رحمتی مبطاومی شد حاجت محرومی نگردد چگونه از عمر توان شمرد قطع

زہر آن قدر بیش ناید بکار	کہ در نفع خلق خدا بگذرد
وزان زندگانی چه حاصل بود	کہ در کار نفس و ہوا بگذرد

Marfat.com

بے تامل مباش در همه حال هر که دارد تامل اندر کار	بگذر از طریق استعجال بر مرادات دل رسد ناچار
<p>در وصایای هوشنگ مذکورست که در تشبیه امور سیاستی مقتضای لیس العبدل سرعه شباب زدگی نباید نمود و هنگام سورت خشم و حدت غضب زمام اختیار بدست نفس نباید داد و از سر فکر نظر بر بیان کار باید اندخت مبادا که بجز وقوع غم شیبانی رودی و در آن حال از خدمت هیچ فائده حاصل نیاید</p>	
لکن در امور سیاستی شباب که صد خون بیکدم توان رختین	ز راه تامل عنان بر متاب ولی کشته نتوان بر این گنجین
<p>سبکساری همچو تیر سیرت که چون از کمان رفت باز نتوان آورد و آنگه چون شمشیر سیرت در دست اگر خواهد کار فرماید و گرنه هیچ ضرر نکند و در هیچ وقتی سخت بر مزاج مل حکومت غلبه نکند چنانچه در وقت غضب پس لازم بود آن زمان عنان حکم باز کشیدن و عاقبت آن هم را در آئینه فکرت دیدن آورده اند که آرد شیر پاک که از سلاطین روزگار و پادشاهان بکار بود بفرمود تا بر سه رقعہ سه خط نوشتند و بر یکی از خلایمان خالصه خود سپرد و گفت که چون در مجلس حکم نشانه تغییر مزاج بر نا صیه من ظاهر گردد و او را خشم و غضب چشم و رو من پدید آید پیش از آنکه حکم کنم یک رقعہ بر من عرضه کن و اگر بگویی که آتش خشم فرو نشست معاقب آن رقعہ دوم را بد و فرست و اگر احتیاج افتد رقعہ سوم را بنظر من در امضمون رقعہ اول این بود که تامل کن و عنان رادت در قبضه نفس اماره مننه که تو مخلوقی و عاجزی و خالق قوی هست که ترا هست کرده و خواهی رقعہ دوم اینکه تاملی پیش آرد بر زیر دستان که ودیعت حضرت پروردگارند شباب کاری معامله کن و بر ایشان که مغلوب تو اند رحم کن تا آنکه بر تو غالب است مکافات آن تو رحمت کند و بر رقعہ سوم نوشته بود که درین حکم که خواهی کرد از شرح تجاوز کن از انسان در گذر شنوی</p>	

کس نتوان باز کشیدن عنان	توسن خود تن مساز آن چنان
براست بود حکم تو با حکم حق	حکم چنان کن که ز روی شوق

و در تواریخ مختصر مسطور است که چون احمد سامانی وفات یافت پسر او نصر شش ساله بوارگان
 دولت سامانیه او را بر تخت نشاندند و خود از روی عدالت حکم میسرند تا آن پسر بزرگتر رسید
 آغاز فرمانداری کرد و مملکت پدر را در حیرت آورد و انواع فضائل و صفات مناقب او حاصل
 بود اما از روی حدیث سن و عدم تجربه و غرور سلطنت نمود در چشم شدی بی تامل حکم کردی
 و بگناه اندک عقوبت بسیار مقرر ساختی روزی زیر خود را گفت ظاهر من هیچ عیب منی
 تا بتدارک آن مشغول شوم وزیر گفت بجز الله که ذات عالی آراسته است با نوع معالی ای شاه پسر
 مانده هر فائده برای خاص و عام نهاده و سلامی کرم و مروت در داده و محبتها لطیف باها
 ظریف مپاشده اما مسلمین خوان نمک کمتر است و بی نمک هیچ طعامی مزه ندارد و نصیر رسید
 که نمک این خوان چه تواند بود وزیر گفت نمک خوان حکومت تانی و بر دبار است آنچه این
 خوان را بغارت دیشتم و بسکساری امیر نصر گفت دیشتم و مرا هم معلوم بود که این عیب را مچون
 عادت شده و طبیعت برین خومی گرفته چه تدبیر توان کرد وزیر فرمود که در نفس خود باید که بوقت
 حکم شامل باشی و حساب کاری ننمایی و در خدمت تو بزرگان پاکیزه اخلاق باشند که در وقت
 استیلا می غضب بر تو شفاعت تو نهند که تا این کار بقرار باز آید امیر بزرگانی را که به لیت منادت
 و شستن طلبیده و بشرت تقرب مغرر ساخت و فرمود که هر کس را من سیاست ما ایم آن حکم را سه
 روز در توقف داری و سه بار من عرضه کنی و هر که بقوت حکم کنم از صد چوب کمتر بزنی و در گفت
 شما گناه کارانی که مستحق عقوبت باشد بوجه حسن شفاعت کنید چون امور حکومت برین جمله تمیز
 پذیرفت بانگ زمانی و بد به عدالت و مطنطنه ایالت در اطراف جهان منتشر گشت منوی

مقال

Marfat.com

صائب است و تیغ تدبیر صائب کردن و جب بهرام گو سپهر خود را وصیت کرد که در امور ملک
 مشاورت کن با خردمندان که تدبیر با صواب چون صید است بدست یک کس نیاید و اگر
 جمعی باشند از دست ایشان بیرون رود هر حادثه ^{صعب} که پیش آید تا بدبیر پیش تو آن
 برود و چیزی دیگر میل کن که آنچه به تدبیر پیشتر شود ^{آسانی} شیر شیر نیز پذیر نباشد و

کارها است کند عقل کامل سخن | که نصب لشکر جز از مسیر نه شود

آورده اند که سلطان روم را با عزیز مصر مخالفت افتاد و لشکر کشید و قصد یکدیگر کردند
 و در لشکر و میان کسی بود که هر صورت که حادث شد می عزیز مصر از آن گاه کرد می و چون
 اخبار آن همه دست بود عزیز بود و اعتماد کرد این سخن را به قصیر رسانیدند مطلقاً بدان اوقات نگرند
 بروی آغوش نیاورد تا مضائق نزدیک رسید قصیر او را بخواند و می در پیش خود مشغول ساخت
 و در آن حال آن سران لشکر و امرای سپاه خود را طلبید و گفت امری عزیز و خوبان بر گاه
 اولین نوشته اند و سوگند خورده که چون صفت مصاف است شود عزیز از دست کردن بسته
 پیش من آرند شما دل فارغ دارید بقوت تمام روی بکار آید آن مرد چون سخن بشنید متحیر شد و
 چون از مجلس بیرون آمد در حال این معنی را نوشته پیش عزیز فرستاد عزیز چون این حال معلوم
 کرد تبرید و توقف کردن مصلحت ندید و مصاف نا کرده روی بگریز نهاد و قصیر در عقب او
 لشکر فرستاد و نهب و اموال ایشان بدست آورد و بدین یک تدبیر سپاهی را از همه ساخت نظر

در بیان این دو مقام شرح

تدبیر است

هر که زنی تدبیر کاری کند آنکست دست داد	ملک میخواهی بنامی کار بر تدبیرت
بهر تسخیر مالک لشکر و جنل و چشم	جمله در کارند لیکن تین همه تدبیرت

یکی از ملوک حکیمی را پرسید که تدبیر بهتر است یا شجاعت حکیم جواب داد که شجاعت مشابه تیغ است
 و امی مشابه دست قوی که آن را کار فرمایند هر که اوست می تیغ باشد کاری تلان کرد و تیغ ترا

اگر دست نباشد ضایع ماند و بزرگان این باب گفته اند الرامی قبل شجاعه لشکران نیری را
 پرسیدند که بهترین رایها و صائب تدبیرها کدام است گفت آنکه فتنه را فرو نشاند و بر ملوک
 لازم است که حسب المقدور در تسکین فتنه کوشش نمایند چنانچه ملک هیاطله را واقع شد
 و صورت حال برین منوال بود که دشمن عظیم از خراسان ^{فصل} با و شاه هیاطله کرد او نیز لشکر عظیم
 ترتیب داده روی بدفع او آورد و ارکان دولت ملک ملاحظه عاقبت خود کرده طریق
 پیش بینی پیش گرفته تا مهاجم دشمن ملک نوشتند و خلاص و خصاص نطا هر کردند و
 دشمن ملک را خوش آمد و همه مکاتیب ایشان در خریطه کرده و مهربان نهاده در خزان
 سپرد و قضا را وقت مصاف ملک هیاطله غالب آمد و دشمن روی به پیمت نهاد و خزان
 و اراق او بدست ملک افتاد و آن خریطه مکاتیب که ارکان دولت وی بدشمن نوشته
 بودند در ^{نسخه} بنجا بدست آمد ملک چون معلوم کرد که در آن خریطه چیست سر باز نکرد و همچنان
 مهر کرده بگذشت و با خود گفت اگر این مکاتیب بخوانم بضرورت ارکان دولت خود بدشمن
 و ایشان که این حال معلوم کنند از من بهراسان گردند و برای رفع ضرر خود قصد من کنند ^{بیت}
 بالا گیرد و تسکین آن بغایت مشکل بود در حال خوب درگاه و مقربان خود را بخواند و آن خریطه
 را بدیشان نمود و گفت این نامه است که بزرگان لشکر ما از روی عاقبت اندیشی ^{بیت} بخصم
 مانوشته اند و او همه را در خریطه جمع کرده و مهربان نهاده و حالا هم بهمان مهربانست و خدا را
 حج پیاده در گردن من که اگر سر کشاده باشم و خوانده و دانسته که درین نامه چیست
 و نویسنده ^{بیت} پیوسته بفرمود تا آتش برافروختند و آن مکاتیب را بسوختند چون ارکان
 دولت آن لطف و مکرمت دیدند همه بقرآر خود باز آوردند و در متابعت او یکدل
 شدند و بدین راه ستوده جمله را مطیع فرمان و درین منت خود ساخت شهنوی

۴۴
 راه پیش
 از دلاوری
 دلاوری است

۴۵
 بیاطله کرده از
 مردم ترک
 خلع دامن
 طغیان

۴۶
 بند شود

بفرار

Marfat.com

برائی لشکر می را بشکنی پشت
منشور مغرور عقل و دانش خویش
بد و خواه از خرد مندان آگاه

بشمیر از یکی تا صد توان کشت
بپز آینه تیر سید در پیش
که تا یابی سو مقصود خود راه

و هم درین باب گفته اند قطعه

کارهای مشاوت نمکنی
هر چه آن بی مشاوت سازی

تا در آن سود بگیران بینی
خردی میدان کز آن بیان بینی

باب بیست و نهم در خرم و دوامدنی

خرم اندیشه کردن است و در عاقبت امری موهوم و میل مستخزل خست از نمودن بقدر مکان ظل
و لکن خصلت از باب حکم و فرمان را نحو ترین خصلت است از کلمات فریب است که هر که
زده خرم در پوشد از تیر کید دشمن این باشد و خرم حقیقت و در بندیش پیش ستم بود عاقل چون
علامت و فساد توهم کند فی الحال بتدارک آن مشغول گردد و جاهل تا در ورطه بلا نیفتد متنبه
نگردد و مثلاً چون خردمند بیند که کسی سنگ آهن هم نمیزند تصور کند که آتشی ظاهر خواهد شد
در اندیشه تدارک آن افتد و نادان تا در میان آتش نیاید از آموزش آن خبر نیاید مصرع
پیش از وقوع واقع در فکر خویش باش - بزرگی را پرسیدند که خرم چیست فرمود صل
خرم بدگمانی است چنانچه در حدیث آمده است خرم سواد الطین حکیمی فرمود بیست

بد نفس مباش و بدگمان باش

وز قننه و مکر در امان باش

و در ظنومی معنوی مذکور است شعر

خرم آن باشد که ظن بدبری

تا گریزی و شوی از بدبری

و کسی که بر این صفت غالب شد هر آینه برای وقوع حوادث پیش از هجوم نوب از فکر صاحب
سخنان

استیلا بدگمانی است

نه در میان آتش با نواز سوزش آن خرم با بود

سدی محکم کند و راه آفات رقیب از ظهور و قایل برای روشن در بند و بصادقیت انبیا
روزگار اعتماد نکند و مرافقت و موافقت اخوان ^{بمان} زیاده و قعی نهد و برمانی ^{ضمیمه} کسی را
بجال اطلاع ندهد تا از شرارت مفسدان و موقعیت حاسدان ^{بمان} سلامت برپایی

هر کس که امان دین دنیا طلبید	بنی بدرقه خرم بنجرل نرسید
آینه فکر را بزین صفتیل حزم	تاروی مراد اندران بتوان دید

و ابراهیم امام کرت اول که صاحب ^{له} عوایه ابو مسلم را بجز اسان میفرستاد و صیت آخرش
بن بود که اگر میخواهی که کلاه دعوت ^{تمشی} شوی شود و مهم تو بچوب ^{نخواه} پیش رود هر که ترا شکلی و
قول ^{سداک} و سی ^{سی} که یکی ز خرم سلاطین ^{نست} که هر ^{بگمان} ندان از پیش ^{بر} در ^{دور} ^{دین} با ^{گفتند} ^{فرد}

هر کس ز دولت کراشمی گیرد	اورا سبک از میانته بردارد
--------------------------	---------------------------

ز تاریخ اسلامی مذکور است که سفارین شیر وید بر قصد می سپمان ^{قول} کرد و در ایران ^{تتمند}
ابو جعفر سمانی را هلاک کند ابو جعفر خبر یافت تبرید قلعه محکم ^{دشت} بدان ^{قلعه} ^{چون} ^{سفار}
بیک ^{در} ^{بوزه} ^{تخمیر} ^{در} ^{آورد} ^{دینی} ^{با} ^{سپاه} ^{کران} ^{ان} ^{قلعه} ^و ^{ساز} ^{بهر} ^{چند} ^{خواستند} ^{که} ^{آن} ^{قلعه} ^{بگیرند}
بشد ^{آخر} ^{دینی} ^{کی} ^{را} ^{اوسطه} ^{کرد} ^{که} ^{میان} ^{ابو} ^{جعفر} ^{طرح} ^{صلح} ^{فکند} ^و ^{تا} ^{کید} ^{صلح} ^{مصلحت} ^{در} ^{آید}
ابو جعفر دینی را قلعہ برد و همان ^{اری} کند ابو جعفر ضیافتی ترتیب کرد ^{دینی} ^{را} ^{اطبید} ^{دینی} ^{بمان}
و دلیلان لشکر خود مواضع کرد که چون با ایشان قلعہ در آید ^{الفان} کرده ابو جعفر ^{بکشند} ^{چون}
بدر ^{حصار} رسید ابو جعفر حکم کرد که دینی تنها ^{حصار} در آید و آنها در آمد و مردم و پیران ماندند
جعفر را عارضه ^{تقرس} بود مجال حرکت ^{دشت} بر غره ^{نشسته} بود که از ^{دیکه} ^{های} ^{آن} ^{فرد}
از نظر در آمدی ^{دینی} ^{را} ^{ابن} ^{اطبید} ^{زمانی} ^{از} ^{هر} ^{نوع} ^{سختان} ^{گفتند} ^{دینی} ^{بمان} ^{آن} ^{حالت} ^{بهر}
تخلوت کن تا سری از ^{سلطنت} ^{با} ^{بگویم} ^{ابو} ^{جعفر} ^{فرد} ^{تا} ^{جمله} ^{خدم} ^{از} ^{ان} ^{غرفه} ^{بر} ^{فکند}

اصول اخلاق اسلام

اصول اخلاق اسلام

اصول اخلاق اسلام

اصول اخلاق اسلام

اصول اخلاق اسلام

خبر غلامی خورد سال که جوانی ایشان مهیا کرد می بین غم نه خلوت شد می خرفه را در دست فتنه کشیده
 ابو جعفر را هلاک کرد و آن غلامک از ترس بچو شده بود و مجال نمودن داشت پس سن باریک
 ابریشمین که در ساق موزه داشت بیرون کرد و در موعنی از آن در پچه با محکم کرد و از غم به لب
 خندق فرود آمد و با آشنا از خندق بگذشت به لشکر گاه خود آمد اگر ابو جعفر حرم و زید می با او خلوت
 نکرد می خصم را بر خود فرصت ندادی و در ورطه هلاک نیفادی در خبار و آثار ازین حکایات
 بسیار است که بواسطه ترک حرم سر بر باد داده اند و درهای قفسه بر خود کشاد و اگر بمنند تامل کن
 داند که هیچ حصار محکم تر از حرم و احتیاط نیست ^{جای هلاک} هیچ امر مخوف تر از غفلت و تاوان نه قطع

ای ازین غم
 البتة خادوست
 که کشته دلداد و
 روزی بر خیزد
 که خیزد
 که خیزد
 که خیزد

بخرم گوش که این ده پر از خطر است همین که ابر بسیار و چنان تصوکن مباش غافل و از حرم بر گران شو کسی که عاقبت اندیش و زین باشد چو با خبر بود از خود نهال و لت او	با احتیاط قدم که جامی رشرست که سیل میرسد خانه تو بر گذرست که حرم تیر بلای زمانه را سپرست مقررست که از خود همیشه با خبرست علی الدوام بیایع مراد بارورست
---	--

باب سی ام در شجاعت

شجاعت از اہمات فضائل است و آن قوتیست متوسط میان جبن و تورم ^{اصول} و بحال ^{بمردی} و شجاعت
 حق سبحانه مردم شجاع را دوست میدارد و در خبر آمده که تبرک جوید بدعاے مردم شجاع که
 ایشان پروردگار خود گمان نیکو دارند و مردم بدول در کار زار و عمارت برگرختن دارند و دلین
 و رطه تکیه بر فضل زد و اللہن مسکنیت حضرت رسالتاب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم شجاعت نفس
 خود اشارت نموده آنجا که فرموده زنی تحت ظل ریحی یعنی روزی من تحت سایه نیزه امست
 و درین سخن تمجید است بر ارتکاب کار زار و استعمال آلات جنگ در وقت حرب و پیکار قطع

بشجاعت توان گرفت جهان وانکه جرات نماید اندر کار	هر که بد دل بد وجه کار کند خوشتن را بزرگوار کند
--	--

خالد ولید که در لشکر اسلام بجزات تمام معروف و موصوف بود در وقت حلت ازین عالم شک حسرت از دیدنی باریدوی گفت و حسرت راه که در چندین صفت مصافحت بشجاعت نمودم و چندین الم ضرب طعن بر تحمل کردم و حالا بروی فرشی می میرم چنانچه پیر زمان می میرند و چون از اهل چاره نیست باری بایستی که جان بهای نیکبانی بدادی سعادت شهادت دریافتی و هم سخن درست که آنکه بد دل حمایت جان گریزی بیند خیال کج و تصور باطل است زیرا که قوت جمعیت و شوکت جلاوت دندان طمع دشمنان را بر میکند و ضعف ترس دستی و بددلی خصم را برین کس و لیس گیرد و از نیت که بیشتر بدولان و ترسندگان علف شمشیر میشوند و دلیران و مبارزان از وسط تلف بیرن می بیند نظم

هر که بد دل تر بود در کارزار جراتی کن پیش مردان بیزد	باشدش جان بیقرار و کارزار تا بر آید ناست از مردان مرد
---	--

یکی از سلاطین در مصافی نعره میزد و امر ای سپاه خود را میگفت که روز شجاعت صحرا که حرب کوره مران است و از کوره جز زرجان سلامت دن نیاید و آنکه معشوقش شد درون رده طم ناخورد

خوش بود گر محاک تجر بید نیان	تا سیه روی شود کپور خوش باشد
------------------------------	------------------------------

در شجاع آنست که نفس را در از تکاب سور عظام حریفی گرداند و دل را بر تحمل خدا آید و آرام بجست ترقی بر مدارج عظمت و خشنام ترغیب نماید تا صیبت حصولش بر آفاق معشر گردد و آواز سلطنت و شوکتش در اقطار عالم چون شل سائورد و ارشود مششوی

مرانام باید که گردد و یلن	که از نام گردد کسی از چند
---------------------------	---------------------------

از آنجا که
در این کتاب
کتاب
از آنجا که
در این کتاب
کتاب
از آنجا که
در این کتاب
کتاب

بمردی شود ذکر آزا ده فاش
چون نام نکو هست گویان باش

اگر سیاب لشکر خود را میفرمود که بر مرگ حریفان باشد تا زندگانی بیشتر بایمان آموخته شود
تا سر مایه دولت و عزت بدست آید چه بزرگی گویند است یا بنام نیک کردن با دوست کامیابترین نظر

مرگ در چشم هر که خوار بود
در شجاعت بزرگوار بود
هر که جان را عزیز می دارد
با همان داد پیش چه کار بود

مرغضی علی علیه السلام بوقت کارزار خود را بر صفا کفازدی هر جا که لشکر دشمن بیشتر بودی
روی بد آنجا آوردی دلیرانه بمصاف در آمدی ملاحظه حال دشمن کردی کی رسیدی ای عجب
جراتی می نمایی و از حفظ احوال خود و تغافل می نمایی ای مگر گفت یقین میدهم که اگر اجل سید است از قدر
حد سوندارد و اگر حکم فوت نما از دیوان قضا صادر نشد مرا این جزایان نکند درین باب مؤمنان

لَا أَمِي يُؤْمِنُ مِنَ الْمَوْتِ أَقْبَرُ
يَوْمَ لَا يُقَدَّرُ لَأَيَاتِي الْقَضَا
يَوْمَ لَا يُقَدَّرُ أَمْ يَوْمَ قَدَرُ
يَوْمَ قَدَرُ لَا يُغْنِي الْخُدْرُ

و ترجمه این بیعت فارسی این است

دور و زحدر کردن زمرگ نه است
روزیکه قضا باشد و کوشش نکند سو
روزی که قضا باشد بزرگی که قضا باشد بزرگی که قضا باشد
روزیکه قضا باشد بزرگی که قضا باشد بزرگی که قضا باشد

حقیقت آنست که تا کسی از سر جان برنجیر دور روز و رمضان کاریکه از آن توان گفت که نتوان
تا تودل در بند جان رمی جان بند تن
کی مراد خویش یا بی در کنار خویش

آورده اند که وقتی لشکر جبر و ولایت مین مستولی شدند و سیف می الیزن بضر و در
جد گشته پناه باوشیروان برده و طلبید نوشیروان بفرمود تا جمعی از وزران عیاران طلب
که در زندان بودند سلاح داده و ساختند و ایشان هزار و هشتصد تن بودند پس

حیث

زی الین با آن مردان در کشتی است چون بساحل سید از کشتی بیرون آمدند سیف فرمود
 تا تمام کشتیان شکستند و جمیع طعامها را بر بختیاز و گفت ای یاران در مملکت مین آمدیم
 و بادشمنان حرب می باید کرد حالا شما در میان دو کار افتاده اید نیک تامل کنید که در این وقت
 غالبی باید شد یا کشته می باید گشت بضرورت آن گروه از جان بر گرفته قرآن بکار در آمد
 و آن مردم اندک بر بسیاری از لشکر حبشه غلبه کردند پس مرد کارزار باید که ترس از خود را نهد که
 رستم دستان گفته است که هزار زخم بر من آید دوست تر از من از آنکه بر تیر چواری ^{چون} بر من آید ^{چون} بر من آید

بنام نگو کشته گردم رواست	مر انا نام باید که تن مرگ رواست
--------------------------	---------------------------------

و هر که از سلاطین جرات و شجاعت بیشتر بوده و در تحمل شده اند پایداری یاده نموده زود تر
 بنسزل ^{مقصود} چاه مراد در آئینه عزیمت خویش بوجوب ^{نخواه} دیده اند آورده اند که چون کار
 یعقوب سلیمت بالا گرفت داعیه کرد که خراسان بخوره تصرف و تسخیر می در آید روز عزیمت
 حرمی کرده بود و امرای لشکر بر دربار گاه جمع شده یعقوب سلاح تمام پوشیده بیام ^{پیش} بجهان
 ارتفاع گرفتند گفتند حالا طالع وقت نجاست دارد و سوار شدن توقف دارید که هشت
 ساعت دیگر ساعت نیک میشود طالع وقت بحسب ^{نخواه} میگردد یعقوب همچنان سلاح پوشیده
 در فصل تابستان بر بالای بام و در آفتاب هشت ساعت بایستای چنانچه ارکان دولت از
 صیارت ^{عجب} مانند چون وقت سید و طالع سحر گشت از بام فرود آمد و سوار شد جمعی سید که
 موجب ایستادن میر در آفتاب بود گفت من کاری بزرگ در پیش دارم و درین مهم که روی بن
 آورده ام نازکی دکا اهل بد حصول مقصود ^{خلل} عظیمی آرد من نفس خود را متحمل میگردم که در تاب
 آفتاب با سلاح گران طاقت دارویانه دیدم که طاقت دارو بدانی که حصول مقصود می
 خواهد نمود چون یعقوب در طلب دولت تا این غایت جهد نمود رسید بدرجه که رسید ^{قطعه}

Marfat.com

سینہ دشمن و شمشیر زہر بارش مانند سزندگان عیار پیشیہ بقصد گوهر روح مهر سر از برج بدن حضم برار و
 و باد شاه که خود دیر شد لشکر او را جرات بیفزاید پادشاه بیدار دولت عالمگیری میسر نشود
 و در نضاح الملوک آرد و مذہب پر یکا و را خرد نیست همچون چشمه است که آب آرد و جوانی که او را در دست
 چون ستانی است که گل ندارد و در پیشی که در معرفت نیست چون پید است که نور ندارد و عالمی که
 اور تقوی نیست چون آبی است که بجام آرد تو انگری که آسان نیست چون درختیست که میوه
 ندارد و صاحب جلالی که او را حیا نیست چون طعامی است که نمک آرد و سلطانی که او را عدل نیست
 چون ابر است که باران آرد و عالمگیری که او را شجاعت نیست چون زرگانی است که مایه ندارد
 آورده اند که یکی از سلاطین بباروزی دشمن اتفاق محاربت افتاد چون مهر و لشکر صفت کشیدند
 امری است ملک با گفتند ای ملک ہم حریر ^{از} سلطان ^{در} نیست یا نصرت است یا نصرت اگر
 بجز قضا و قدر شکستی بر لشکر ما افتد ترا کجا جویم گفت که بگریزم هر که مرا جوید از رعایت یزدگار
 محروم باد لیکن اگر غلبه خصم را باشد مرا میدان ز بیم اسپان طلبید یعنی غالب شویم یا کشته میگردیم ^{تلمت}

دو حال

یا بر آن سیم به چرخ گردنده	یا شوم زیر پاسبان افکنده
<p>آوردند که در آن حرب شمشیر میزد و بر لشکر خصم حمل می برد تا وقتیکه آفتاب نصف النهار رسید و حرارت بزل مبارزان غلبه کرد و لبها از تشنگی خشک شد و غبار کارزار بر خسار داشت یکی از خواص غلامان سلطان بنظر فی آت عقب ملک می تاخت تا نزدیک می رسید گفت ای پادشاه تشنه شده باشی مانی توقف فرمای تا قدر می آت بشامی ملک گفت تیغ آبدار من از من تشنه تراست بخدای که تا از خون دشمن سیرب دشمن تشنگی خود را تسکین ندهم و بواسطه این غرابت درست و جرات تمام و شجاعت کامل حق سبحانه او را بر دشمن ظفر خشد نیست</p>	
کسی را که ایزد کند یاوری	که یار و که با وی کند و اوری

۱۱ نشان

از سکنه روز و القمن رسیدند که نشان پادشاه ویر چیت گفت آنکه نرسید که دشمن چندان است بلکه تفحص کنند که کجاست و هر آئینه چنین سرداری

چشمشیر بندی بگیرد دست	به صفت اعاد می در آرد شکست
بگزر گر آن سنگ و شمشیر و تیز	روان در جهان افگند رستمیز

نوشیروان از بزرگمهر رسید که شجاعت چیت گفت قوت دل گفت چرا قوت دست نیکوئی گفت اگر دل قوی نیست قوت دست نماند و شمشیر و کیم که یکی از مبارزان بپیر شده بود با وجود ضعف پیری قوت دل داشت روزی میخواست که سوار شود و کس از وی و گرفتند تا سوار شد بنی ابوبی آغاز طعنه زدن کرد که ازین کس چه کار آید که دو کس باید که او را سوار کنند شجاعت او چه خواهد بود پیر سخن و بشنود گفت آری کس باید که او را سوار کنند اما بهتر از کس باید که او را فرود آورند نوشیروان سخن حکیم را مسلم داشت فرمود که راست گفتی قوت دست تابع قوت دل است

آدمی قوت دست از دل است	هر که او را دل قوی باز و قوی
------------------------	------------------------------

در وقتیکه سکنه در بفریت سخن را قایلیم عالم سوار میشد از سطلو اطلبید گفت ای حکیم درین میدان که قدم نهادم و این مهم را که پیش گرفته ام هر آئینه از دست آن دشمنان پیدا آیند با هر یک از ایشان چگونه معاش می کنم گفت ای ملک اصل آنست که تا ممکن مقدور باشد دشمن انگیزی نه کنی ویر و دوستان بخاری اند واری اگر دشمنی پیدا شود او را با ستاره و دوزخ آری اخقنا صری تا دوست شود و دوست با بغت سریت خاص گردانی تا از دوستی بگریزد و اسکندر فرمود که زیاد است کن حکیم فرمود از کار دشمن غافل نشوی اگر چه اندک شد و بر لشکر اعتماد کنی اگر چه بسیار باشد و تا مهم سخن زرم و آهسته آهسته از آن شد کلام معصوم زبان سانی و کاتر تا باز یانه بر آید شمشیر از نیام بر نیامی اسکندر فرمود که شاید کار من حاضر به عاریت انجام دوران بچ کیفیت مدخل آن کرد و بگد ام نوع اقدام تو

۱۲ سوی خود بخوابید کن کسی سخن خوش

۱۳ اول

نهم در روز حرب از غفلت و خوابیدگی که بسیاری بوده که ظفر زد یک سید و یک نفس از جنگ غافل شده اند و بدان غفلت کاره گزین شده و هم اگر لشکر خصم شکسته گردد در پی ایشان نباید رفت و بزودی کسی در عقب نباید فرستاد که چندین گزینش واقع شده که لشکر بازگشته آن فرستادگان رازده اند و قوت بازیافته معاودت نموده اند و لشکر غالب را مغلوب ساخته و اگر کسی بجز توبی می آید تو در صد دفع اولی نمود حال بیرون نیست یا ترا طاعت مقاومت است یا نه اگر هست اولی آن است که بهر نوع از انواع تدبیر بکن باشد او را از مقام دشمنی نباید گزرا نید و اگر این صورت دست نه دید شتران طرب آنچه مذکور شد رعایت باید فرمود و اگر طاعت مقاومت نیست جاسوسان دیده بانان بر کار باید کرد و در محاطت راهها دور نید با و استحکام قلعه ها و ذخیره نهادن تقصیر نباید نمود و در طلب صلح بذل اموال استعمال حیل و مکاید ضرورت است و اگر دشمن طلب صلح کند از صلح ابا نباید نمود و اصل استیازه بجلج پیش نه باید گرفت چه بجلج مذموم است طالب صلح با خیر منظور منظور لطمه

<p>سینه مکن زان که با دستینز سینه بجای رساند سخن کند غافل اندر ره صلح سیر</p>	<p>کند باغ انصاف را برگ ریز که ویران کند خان مان کهن تو این راه میرد که الصلح خیر</p>
<p>اسکنند این سخنان را دستور العمل ساخته بنامی جنگ صلح برین نهاده چون صفت شجاعت مرا دولت را بهترین صفت سخن درین باب حدیث است سید محمد که شانه برده چون خست بر بدید نظر</p>	
<p>ابوالحسن آن شاه روشن ضمیر جهاندار شایسته که روز مصاف چو در معرکه بر کشد تیغ تیز</p>	<p>کز تو جوان گشت دوران سیر فروریزد از صولت کوه قاف بکوه کسند کوه را سنگ نیز</p>
<p>توت با صندت بازوی کار ساز صاعده بیدار هر طرف که دوی رایت ظفر بکیش شو</p>	

عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها
عبارت از آنست که در هر یک از اینها

و فتح و نصرت و وسیع استقبال موکب یون نمایند و بهر جانب که مقصد است بلند و مطمح نظر نهیت از
باشد اقبال سعادت بر طریق استعجال غم مراقت و موافقت چشم عالی فرمایند و طمع

هر کجا عزم جهان گیرش گران سازد و رکاب
مخ دولت پرورش ملک ملت در پناه
فتح و نصرت بدان جانب بسک کرد و عنان
تیغ نصرت گسترش را درین دولت در ضمان

و عساکر نصرت آثارش را بر روزگار زار چون آتش حمله گذارند و در میدان جنگ

از روی ثبات و درنگ چون کوه البرز ناپا اندازند

یکایک تیغ زن چون زر کس یار
ولایت گیر چون حسن حبیبان
همه چون شعلهای عشق جالسوز
همه چون چشم خویبان فتنه انگیز
سراسر صف لشکر چون لطف دلدار
غبار انگیز چون جور رقیبان
همه چون غنچه دلبر جگر و وز
همه چون عسکر و انداز و خون نیر

حق سبحانه ظل ظلیل عاقلت انحضرت را بر مفارق ملازمان بخلد و شدم آورده بجزرت خلص عباده لامجا و

باب سی و یکم در غیرت

سایه خدا

غیرت نگاهداشت خیریت که انسان اصیانت آن لازم باشد و در تدبیر مهمات و تاکید سیاست
سلاطین ازین صفت چاره نیست هم در مورثت هم در تمام ملک زیرا که غیرت و نوع است
غیرت دین غیرت نیاور عایت هر ضرورت اما غیرت دین آنست که در تثبیت معرفت نهی
منکرسی نماید و ملازمان حضرت رعایای ملک خود را بطاعت فرماید و از معاصی منافی منع کند
و در حدیث آمده هر که از شما منکری بیند یعنی آنچه مخالف شریعت باشد باید که آن را تغییر دهد
بدست یعنی بدو یا به شمشیر یا به خنجر مقتضای شرع باشد و این مرتبه اهل اختیار و اقتدار است
پس اگر بدست نتواند که دفع کند بزبان منع فرماید اول نصیحت و اگر متعجب نشود

در ورق افتاده بود و ملاح را گفت آن خوب است من نه ملاح در ختم شد تا اگر خود را گفت آن
 خوب است او ده تا به بنیم که چه خواهد کرد تا اگر خوب است شیخ و او شیخ آن خوب است مبارک
 گرفته یک یک خم می شکست و ملاح از ترس میزد فریاد میکرد تا پوس افلج که ششم حسرت بخدا بود با
 کسان خود برسد و شیخ را گرفته نزد خلیفه برد و صورت حال تقرر کرد و مقصد بنیابت جباری
 غیر خود بود و همکار که بیشتر سیاست بشمیر کرده می بل بغداد دیدند که شیخ را پیش مقتصد می برند بنیابت
 اند و همگام شدند و شکست کردند در آن که فی الحال شیخ را شهید خواهد کرد اما چون شیخ زیاد آورد
 مقتصد بر کسی آهین شسته بود و گزنی هم از آهین دست گرفته و جامه سرخ پوشیده و این علامت
 قرویات او بود و باگ بر شیخ زد که کیستی که چنین گستاخی میکنی فرمود که من محترم گفتم با مکره ^{مستجاب}
 میکنی گفت با مر خدا و رسول گفت ترا که محسوب ساخته گفت آنکه ترا بادشاهی داده مقتصد ^{عنه}
 سر پیش افکنند پس سر بر آورد و گفت ترا چه بر آن داشت که این جنهار را شکستی جواب داد که
 شفقت در حق تو و حق رعیت تو گفت در حق من چگونه گفت منگری را که تو در ازاله آن تقصیر روا
 داشتی آن از تو منع کردم و ترا از گرفتاری قیامت خلاص دادم گفت در حق رعیت من چگونه
 گفت چنانچه با رکاب محرومات مردم بر میا صی لیر میگردد چون از حرام باز ایستی دیگران لیری
 توانند کرد چه عامه خلق در صلاح و سداد تابع پادشاه اند اگر او را برنج صلاح بینند همه طریق
 صلاح پیش گیرند و ثواب آن همه بدیوان وی راجع گردد و اگر از فساد مشاهده نمایند ایشان
 نیز فرسق و فحور کشند و زود و بال آن همه بد و باز گردد پس حق تو هر بانی کردم و هم در حق رعیت
 تو و غرضی می شتم درین عمل مگر خوشنودی حق عزوجل مقتصد بگیرد در آمد و گفت این کار از اینست
 است بعد ازین هر منگری که بینی تغییر کن و حکم کردم که هیچ کس ترا منع نکند و از پنجاهی این
 حدیث معلوم می شود که چون محسوب حاکم باشد هیچ آفتی بوی نرسد ^{نظم}

Marfat.com

آن یکی با پیر خود گفتا که من	نهی منگرمی کنم اندر زمن
لیک می ترسم که از اهل حسد	آفتی در روزگار کن رسد
گفت اگر این کار بهر حق کنی	از بلا های دو عالم ایمنی

اما غیرت و نیاسنج است اول نسبت با اشراف و اقران دوم نسبت با خاصه خود سوم نسبت با عموم خلق
 آنچه نسبت با اشراف خودست چنان باشد که تفوقی بر ایشان برترتبه که هیچکدام را بر و سر فرازی نرسد
 بحسب جاه و صولت و قدر و شوکت و حشمت و عظمت اقتدار است از همه پیش باشد و بهر آئینه ظهور
 این غیرت و وفور این حمیت کارهای کلی کشاید و مهمات حسب الماد و بلید و این از خصائص اصل است
 و بهر حمیت بلند تر باشد غلبه این غیرت بیشتر آورد و مگر لایکی از اولاد سلاطین حکیمی را پرسید که من میخواهم
 که از اخوان و اقربان و بر سرآم گوی دولت از میدان اختیار بچوگان اقتدار برابم مرا از اسباب این چه
 چیز بدست باید آورد حکیم گفت ای ملکراده هیچ شئی مرا کتساب دولت به از بهت غیرت نیست لکن

کسی که از غیرت برافراخت تیغ	سرتیغ را بگذرانند ز تیغ
ز غیرت بدست آیدش نام تنگ	ز غیرت مراد خود آرد به چنگ
چنین گفت آن مرد بیدار بخت	که از غیرت آید به کف تاج تخت

اما غیرتی که نسبت بخاصه خودست آن چنان باشد که خواص حرم خود را از خشم نامحرم پوشیده دارد و
 ایشان را در محافظت حد و عصمت و عفت ^{پاکدامنی} مبالغه نماید هر چه رعایت آن عاشره و عرفا لازم
 باشد ایشان بر آن معیار سازد تا بیکت آن اهل رعیت نیز به صلاح موصوف و ارفساد و در

باشند نهیدگی در وصیت یکی از پروردگیاں حرم خود فرموده است **شعونی**

عصمتیان را به مقام ^{بزرگی} حلال	جلوه حرامست مگر با حلال
دیده بهر روی نه باید کشاد	پای بهر کوسه نباید نهاد

Marfat.com

از نظر تو به شکنجے رسید	این ہمہ آفت کہ بر تن سے رسید
تاشوی تیر بلار اہدفت	دیدہ فروپوشن چو در و صدق
رخ مناور ہمہ حالت بود	ہر کہ بخر خفت حلاکت بود

اما غیرت نسبت عموم خلق چنانست کہ غیرتی کہ بر مخدرات حرام سلطنت آورد نسبت عام مسلمانان بجای آید و نگذارد کہ از ملازمان گاہ عالم پناہ بدنامی بخاندان موم نام موسیٰ سد و ذرات شکستاف مسلمانان سعی نماید و عیوب عیالی ملکیت خود بقدر امکان پوشیدہ دارد کہ در حدیث آمده کہ ہر کہ عیب مسلمانان بپوشد خدا عزوجل عیوب او را پوشد و در روایتی ہست کہ گناہان او را در دنیا و آخرت پوشیدہ دارد و فرود

مثالی ہست کہ استر شتر آید علیک ^{پروہ کس نہ در می کنی رو پرودہ تو}
 و حمیت ہمان غیرت و حمایت حال خود و کمال غیرت است کہ چون کسی پناہ بومی آرد اور از بہار ^{پناہ}
 دادہ بچمن حمایت خود در آورد و تا ممکن باشد زینہار دادہ خود را ضائع نگذارد و در عرب دستور بودہ ^{حفاظت}
 حال ہم در ولایت حجاز ہست کہ چون کسی در سایہ دیوار باطلال خیمہ ایشان درآمدی اورا بخواد او ^{کہ در تہیہ و حفاظت}
 بی انگہ بزبان زینہار خواستی و زینہاری خود را بدست کسی باز نہ دادندی و بسیار مال دریں ^{سایہ} ^{چیمہ} ^{پناہ}
 صرف کردند بلکہ خونہار خیمہ شدی و از سر این کار در گذشتندی و بعضی جانوران نیز کہ بہ ^{پناہ}
 خیمہ ایشان پناہ آوردی یا بچراگاہ ایشان درآمدی حمایت کردندی آوردہ اند کہ بہرام گور ^{پناہ}
 وقتی در دیار عرب بانمان متذرمی بود و نمان اورا با مریدش بز چوہر ترمیت می فرمود روزی ^{پناہ}
 شکار قصد ہو کرد و آہواز پیش او رسید ہر طرف میگرفت و بہرام از عقب او می تاخت ہو اگر ^{پناہ}
 شد و آہواز تشنگی بطیافت گشتہ بکنار قبیلہ رسید و بچیمہ اعرابی قبیلہ نام درآمد اعرابی اورا بگرفت ^{پناہ}
 و برسی بست و معاقب بہرام بد خیمہ رسید تیر کمان نہادہ نعرہ زد کہ امی صاحب خانہ شکار ^{پناہ}
 من بجا آبدیر من آرقبیلہ ندانست کہ کیست گفت امی سوار زیباروی مروت نباشد کہ جانو ^{پناہ}

که پناه بدین خمیه آورده باشد دست کسی بازدهم آید بشد بهرام درشتی آقا از کرد قبضه گفت سخن بسیار کن تا
 این تیر که در میان ای برینه من نی و مرا کشی دست تصرف تو بگردن این بونه رسد و آن دم مرا کشی
 مردم قبیله من ترا جبت و جوی آموخ خواهند گذاشت بر جان خود رحم کن و از سر این آمو در گذر
 و اگر تو قوی آری این اسپ تازی ترا در آ که بر در این خمیه بسته است بازین دلجام مطلقا تو را دم
 سوار شود اسپ خود را جنت سازد بمقام خود باز گردد بهرام این حمایت خوش آمد و با اسپ او
 اسفات نموده عمان بگردانید و بموجب خود پیوست و آن روز که تلج سلطنت بر فرق است او
 نهادند و محم طوق فرمان در گردن افکنده بهرام قبضه با طلبید و تربیت کرده او را در عرب محضر
 انحرلان لقب کردند یعنی زینهار و هستند آموان در حمایت کننده ایشان ^{قطر}

کسی را که آری زینهار خویش
 بر دس حمایت از دو انگیر
 یکم قطره آرد بر پناه
 بعد تربیت نامدارش کند

بنا و بزرگواران کان ۱۱

گم وار باندازه کار خویش
 بردانگی کار از دور پذیر
 ز صدر صدق سازدش گمب گاه
 یکی گوهر شاموارش کند

نشانده حسن از ۱۱

باب سی و دوم در سیاست

و آن ضبط کردن است و بر نسق برداشتن ^{انتظام} و سیاست دو نوع است یکی سیاست نفس خود و یکی
 سیاست غیر خود و اما سیاست نفس بر رفع اخلاق و سیمه است و کتاب صاف عمیده و سیاست
 غیر خود قسم است یکی سیاست خواص و مقربان درگاه و ضبط و نسق ایشان ^م سیاست عام در عایا و هم
 اول ^۱ باب بیستم مذکور بود شد اما قسم ^۲ آن جهت بدان بدفطان باید که پیوسته ترسان هر سان و دو
 نیکان و نیک کرداران را امیدوار سازد و از ابو زهره پرسیدند که کدام پادشاه بزرگوار تر است گفت
 آنکه بیگنا مان از و امین باشد و گناه گاران ترسان ^{پسندنی و آلی} و منده تیغ برق نشانش با گریه

و در حدیث آمده که اگر پادشاه نبودی و میان بعضی بعضی را بخوردی یعنی هلاک تا بود ساختند می ملک
 را جز سیاست ضبط نتوان کرد و فتنه را جز بسکون سیاست آرام نتوان داد آورد ۵ اندکی
 از خلفا به ممبر برآمد یعنی کشیده و مصحف دست گرفته پس در اشائی خطبه گفت ای مردمان نیکو
 شمار این بس است یعنی مصحف و بدان شما خبر بدین راست نوشتید یعنی شمشیر قطعه

سیاست آتشی باشد که آن را	ز بهر بد سگالان بر سر روزند
چو ایشان می فروزند آتش ظلم	همان بهتر که ایشان را بسوزند

طمع حاج خان پادشاهی بوده است بزرگ معمار سیاست عرصه مملکت را معمور
 ساخته و شمشیر پیش بنیاد و ستون مکاری از شهر ولایت بر انداخته قطعه

تاخت از بیم قهر و فتنه	زان سوی نیستی بصدف رنگ
رفت از صیقل سیاست او	زنگ ظلم از رخ جهان دوزنگ

روزی یکی از نواد او پادشاه گلدسته خدمت آورد و سلطان تسبیح گفت از کجا آورده گفت از گلزار
 بر چیده ام گفت گلزار ملک بوده گفت مردم گفته اند گفت از مالکش خریده گفت نی درین شهر گل نخرند و سیا

نی قیمت باشد سلطان تامل فرموده گفت هر که بی دستوری کسی در باغ آورد و گل بچیند
 میتواند نیز که بی اذن او مسوئله باز کند و ازین عملها صورتهای دیگر نیز متصور است حکم کرد تا دستش بر بند

اکابر شفاعت کردند تا یک اسب بریند و طمع حاج خان بر سرته زندان بیایگان را میکشید روزی
 این جماعت بر دروازه شهر نوشتند که ما آن گویا مییم که هر چند که سرزند شمشیر شویم آنچه سلطان

رسید فرمود تا در سلوپی آن خط نوشتند که ما نیز باغبانیم منتظر ایستاده که هر چند سر بر آید بدردیم فرد
 هر خار که سر بر زند از گلشن ملک

گویند که هر مزین نوشیروان عدل خود را با سیاست اقتران داده بود
 فی الحال سرش تیغ بر باید داشت

لطفت خود را با قهر انضمام فرموده بیکان را بنواختی و بدان راز سو ساختی طبیعت

زده سیاست و راه کاروان ستم

کشیده مرمش خوان عدل در عالم
وقتی رکابدار او در باغی رفت یکتختی که گور بی اجازت باغبان باز کرد باغبان سبک بگرفت
مرا خوشنود کن الا نزد شاه هر فرزند دست تو تظلم کنم خلام حیرتی بوی میداد و او را ضعیف نمیشد لقمه
هزار دینار بدو داد از بیعت سیاست هر فرزند حکما گفته اند سلطنت مثابه نهال است و سیاست
بمنزله آب پس لازم است بیخ و رخت سلطنت را با سیاست تازه و آتش تا نمره امن و امان حاصل نظر

خوش آن شهرماری که از روی دانش

سر تیغ او گلشن سلطنت را

تامل کند در کتاب سیاست

ترو تا زه دار و باب سیاست

و بیاید است که سیاست بلوغ است که در باره جمعی واقع شود که استحقاق آن داشته باشد و آن
گروهی اند از پیشه و بدانند پیشه که چون مار و کرم ضرر ایشان بخاص و عام و خورد و بزرگ رسید
نی از سلاطین حکیمی را پرسید که از آدمیان مستحق سیاست کیانند گفت هیچ آدمی استحقاق سیاست
ندارد و بی سیاست بر سباع و هوام باید کرد یعنی درندگان و گزندگان پادشاه گفت معنی این
سخن را روشن گردان گفت ای ملک از مخلوقات جمعی اند که غیر محض اند و محض خیر و از ایشان
همه نفع رسد و ضرر نمی داند ایشان مانند ملائکه اند و بعضی دیگرند که ایشان محض شر و ضرر
محض چون گرگ و پلنگ مار و کرم و از ایشان همه ضرر رسد و نفع نمی آید میان هر که بر خیزد
و خصلت فرشتگان است افضل نوع انسان است و هر که بر طبع و سیرت سباع و هوام
باشد بدترین درندگان و گزندگان است مستحق سیاست ایشان نمره آدمیان است

و سبک نگویم که با هر کس

که از مرغ بدستند به پروبال

سیاست پسندیده باشد بی

بمخرد مردم آزار را خون مال

اور وہ اندک کہ در عهد نوشیروان ظالمی ضعیفی را طپانچه زد و او پیش نوشیروان آمد و گفت که من
 فرود ما ظالم را بیست گز بند و گردن بزندیگی از خواص گفت عجب داشتیم از ملک که آدمی
 را بدین قدر جنایت بجان ساخت نوشیروان گفت غلط کردی من آدمی را نکشتم
 بلکه سگ و گرگ را بجان کردم و مار و کرم را ہلاک گردانیدم **بیت**

کسے کو پیشہ کر دآزار مردم چہ بمعنی بدترست از مار و کرم

اور وہ اندک کہ خسرو پرویز از بزرگی پرسید کہ از طبقات خلق لائق ریاست کیست ای ملک
 خلاق پنج طبقہ اند اول آنها کہ در ذات خود نیک اند از ایشان ہمہ نیکی خلق میرسد ایشان را
 باید کرد با ایشان محبت **دوم** جمعی کہ بخود نیک اند اما اثر نیکی ایشان بس نہیں رسد ایشان را عزیز
 باید داشت خیر تحریرین باید کرد سوم گروہی میان جان بشند یعنی از ایشان خیر بر دم رسد نہ شرحی در ذات
 خود نہ خیر باشند نہ شر ایشان را راه خیر باید نمود و از شر بتراید فرمود چهارم طائفہ کہ ایشان بد باشند
 اما کسی بد نرسانند کہ ایشان را خوار باید داشت تا ترک بدی کنند **پنجم** فرقہ کہ ہم بد باشند و ہم بد
 ایشان بر دم رسد ایشان ایسا باید کرد و وعید و تهدید آنکہ ضرب پس عیس و آخر کار قتل فرو

آتے را کہ خلق از دسوزند چہ بکشتن عسلاج نتوان کرد

و یکی دیگر از فوائد ریاست تسکین فتنہ است **چہ** مردم را **دو** را **تیس** را **چهار** را **پنجم** را **ششم** را **ہفتم** را **ہشتم** را **نہم** را **دہم** را
 گوشہ زندگرا ندک دہنی در کار ریاست شاہد زد و ہزار فتنہ پر یابی کنند از ہر جہتی شوشی بطور رسالت نظر

اگر سلطان فتنہ بای ریاست	دند ہر تا کسے لاف ریاست
بلا بر ہم زند روی زمین را	نہ دولت را بقا باشد وین را
چو مردم ضبط در کشور نہ بیند	بجز فتنہ رہ دیگر نہ بیند

دہم درین باب گفتہ اند قطعہ

اگر به سبب شمشیر پادشاه بود کسی که دست چپ از دست راست	چه شوره بود که بیک دم ز شهر بر خیزد هزار نخست نبردش و هدی بر آینه بر
--	---

باب سی و سوم در تعظیم خیرت

بیتقیداری باشد در کار مملکت خیرت و آگاهی از حال رعیت و از ملوک عاقل معهود و متعارف است
که مستحان معتقد لقب فرمایند و تفحصان امین را بر گمارند به پنهانی تا بحسب و شخص حالات و مملکت
همهات رعیت نموده بوقف اجازت علامت رسانند و بعد از اطلاع بر آن سعی نمایند تا خبری از ولی که در غیاب
معدلت ظاهر شد بشنود مرت باید و اصلاح بفرستد از آنکه دست تدارک امرن قی آن نرسد ^{لغزشی}

یا اول توان کرد اصلاح کار	از آن پیش گرفت رود اختیار
---------------------------	---------------------------

و بسیار بوده که سلاطین در شب بلباس معمول میگشته اند و تفحص احوال رعیت و مملکت میکردند چه
بسیاری اخبار باشد که مقربان درگاه سلطنت نشنوند و اگر بسمع ایشان رسید بکسب مصلحت خود یا
ملاحظه وقت و زمان پادشاه گویند یا نتوانند گفت و از حضرت داد و علی بنیاد علیه السلام منقول
ست که شها جامه بدل کردی و در شهر و بازار به گشتی بصورت مردم غریب بر آمده و از سر کس چیزی
پرسیدی و گفستی که داد و پادشاه نوع معامله می کند و تو کران و کار کنان او بر چه وجه سلوک بینام
پس اگر جای دیدی که خلی پیدا آمد و بتلافی آن مستعمل گشتی و از سلطان محمود مثل این صورتها
منقول است که شها بیرون آمد به حسب احوال مردم مشغول گشتی و چون درین صورت که
پادشاه خود بیرون آید و شخص کرد و امکان خطرست بزرگان بزرگان سوری نهاده اند که سلطان
باید که منهای این خواهی غرض پاک عقدا و بتدبیرت قسین نماید برو جی که کس بران و قوت
نیاورد و رسوم او بدخواه او مقرر سازد و تا اگر کسی بر احوال او واقف شود او را نتوانند
که بزرگ فریب دهد و چنان باید که بهر وقت که خواهد پیش تو اند رفت شاید خبری باشد که توقف

بر نماید و چون حال برین منوال بود هر آینه سلطان بر جزئی و کلی صاحب قوت گردد و بعد
 از کان دولت و اعیان ملکیت برین صورت که پادشاه بر حوال هر یک مطلع است اطلاع یابد همیشه
 معاش ایشان بر وجهی باشد که بایدها باشد تا نشأت از ایشان در وجود نیاید نظم

چونیکو ستا عیست کار آگے	کزین نعمت عالم مباد است
ز عالم کسے سر بر آرد بلند	که در کار عالم بود بوشند

آورد و اندک در خوارزم پادشاهی عادل بود نقش تعظیم لامر الله بر صفحہ خاطر بگذاشت
 و راست است شفقته علی خلق الله در میدان رحمت افزا شد قطعه

ز عدال و شدہ باز سفیدت کلنگ	ز امن او شدہ شیر یہ رفتی شمال
نه آن فرزند بر دور هو ابدان خلک	نه این دراز کند در زمین چنگل

و در زمان کسی راز بر نه بود که به آشکارا عملی ناپسندیده و از فسق و فجور توانستی کرد مگر یکی بود از
 امراد اعیان دولت او که حقوق خدمت قدیمی داشت و بر درگاه با اختیار او کسی نبود خوا

بصورت صلاح سلطان نمودی و در خفیه بجز روز مره انواع فسق مشغول بودی و کسی به
 آن نداشت که از وی شکایت کند سلطان برین حال قوت یافته خواست که مجاہد
 درین باب سخن گوید چه اظهار این نوع کلمات از اکابر رفع حجاب و احتشام کند و آن

سلطنت را مضرت پس روزی از روزها آن امیر را طلبید و فرمود که مرا مرغی میباید که مقدار
 سرخ باشد و سرش بالی او سیاه و باقی سفید جز تو کسی این نوع مرغ پیدا نتواند کرد امیر گفت

که بطلب آن اشتغال نمایم و بهر وجه که تو انم پیدا سازم اما مرا سه روز مهلت باید داد
 مهلت داد امیر تجوی مرغ مشغول گشت و شهر و نوای چین مرغی بدست نیامد امیر بعد از

روز بیایه سر بر باز آمده مراسم عتذار را تمهید داد که ای ملک بدان مقدار که مقدور و ا

جد و جهد نمودم و در تفحص چنین مرغی سعی کردم پیدایش اشارت حضرت علی بهر چه صادر شود
در عرض آن تا مقدر همیا گردانیم سلطان فرمود که مطلوب من مثل این مرغیت من اختیار
شهر لایت بدست تو داده ام و تو از تحصیل این مقدار چیز عاجزی چگونه بدست گرفته دیگر مهلت دادم
و این بی نوبت چنین مرغی باز نیامی دیگر باره امیر بر رفت بعد از سه روز دست اتی باز آمد سلطان فرمود
که تو از شهر چنین دار که چهار مرغ بدین مثل دهیات در یک خانه است پیدایم توانی کرد بروی چهار سو
شهر و بازار شرقی گذر کن چون بدر فلان مسجدی محله لایت دست راست آن محله کوچه لایت بین
نشان در پیش آن کوچه خانه لایت شش جانب غربت آن خانه در آئی و به صفت که در طرف جنوب
توجه کن بر دست چپ آن خانه لایت و در دون آن خانه خانه خردست آن خانه بکنای می در آنجا
قفسی است نبرد و بر آن پوشیده و در آن قفس چهار مرغیت بدان نوع که من گفته ام بسیار میریزان
شده از نزد سلطان بیرون آمد و بدستوری که ملک نشان داده بود بر رفت و قفس را با مرغان حاضر
گردید ملک فرمود که اهل حکومت را باید که از شهر و ولایت چنین خبر باشند که من متهم سیر این سخن
تشنید با خود ندیده کرد که پادشاهی که از بازار و کوچه خانه شهر چنین با خبر است مکان میدار و ک
بر اعمال پنهانی من هم وقوف داشته باشد من بعد معاش خود را تغیر میانید پس از معاصی تو به کرد
براه راست باز آمد و ازین حکایت معلوم میشود که اطلاع سلاطین احوال مردم فواید بسیار دارد و متوجه

چنین گفت مرد سخن آفرین	زاخبار خاها بان ایران زمین
که هرگز بهنگام نزع روان	بخبر چنین گفت کامی فوجان
جهانی بذات تو و ابته اند	بفرمان حکم تو پابسته اند
ببطلت کن خواب بیدار باش	زاحوال گیتی خبر دار باش
چو در عهد است عالم تمام	مشو غافل از کار خود و سلامت

دو دفع غفلت بر تعیین صاحب آمنت تا بر احوال بر لایت اطلاع یابند منصور خلیفه گفتی من
 به کس محتاجم اول عالمی که مال رعیت بمن ندهد و مال من رعیت نگذارد دوم کسی که داد منظره نظام
 بتانند و حکم بی طمع و غرض کند پس ای سرور کشید و گفت ای بیخ از سوم پرسیدند که آن کیست
 گفت آن شخصی که صورت احوال اینان را چنانچه هست باز نماید و الحق اگر پادشاه را چنین کس
 بدست افتد پس صلاح در میان خلق پدید آید آورده اند که اردشیر بابک از یک تفحص حال
 گماشتگان و نزدیکان کردی کار بد بخار سیده بود که هر که هر روز با مراد و زراد اعمال مسافر
 ملازمان گفتی که دوش حال تو بر بنحوال بود که چه خوردی و کجا رفتی با که سخن کردی چستی مردم این
 سخن تعجب نمودم میگفتند وی را در شنگان خبر میدهند آن بنو و الا با اعلام صاحب آن باعی

نمودند

صاحب خبر آن امین شاهان باشند	مقبول آن جهان پناهان باشند
هم بر جگر شکر آن نیش زنند	هم بر سیم زخم داد خواهان باشند

و اگر بی اعلام صاحب خبر نمی بلوقت عرض شد شرط آگاهی نیست که زود و در حکم فرمایند چه
 بزرگان گفته اند که حکم پادشاه بنسب قضا و تقدیری ماند که چون از عالم شیت عم عالم بهتر
 کند زود منع آن هیچ وجه مسیر نشود و احترام از وجهناب از آن در تخیر امکان نگنجد بیت

چو از کمان قضا و قدر رسیدیری	تعیین که باز نگردد هیچ تدبیری
------------------------------	-------------------------------

پس شط و الیایان جمله سلطنت و حاکمانه ملک آمنت که در مصالح بهیوی محبتی قاطع و دلیلی ساطع
 بی بینه روشن بر بانی واضح هیچ حکم یا مضامیر ساند و بی تاوان معان تدبیر تقیان پوشند که هر متذکران در خدمت

قطعه نباشد پس دیده شرع و عقل	که بی بینه شاه فرمان دهد
که هم چون مضامی قضا حکم او	گهی جان ستاند گهی جان دهد

و شرط دیگر آمنت که از روی گمان بگناهان در مضیق ضرر رسد و خطر نیکنند که بیشتر گناها

یہ بال و بزرہ باز گرد و چنانچہ حق سبحانہ فرمود کہ ان بعضی لظن انم اگر کسی بجز دگمان بی تحقیق ایقان در حکم فرماید و آن گمان خطا بیزن آید خود در محل سخا و مظهر غضب آفرید کار ساخته باشد نمود یا نہ من الملک تامل

کس را باندک ظن باطل	حقوقت تا پیشانی نیارود
کہ چون شک از یقین گرد و هویدا	پشیمان کردی و سودی ندارد

اورده آمد کہ در روزگار قباد شہر یار شخصی بویرانہ در آمد شخصی دید افتادہ نیک نگرست کشت بریدہ بودند و کار و بر سینہ اش نہادہ آن کس از غایت تحیر بہوت و بیہوش ماند صریح

نی قوت استادان دنی قوت فتن + - در همین حال یکی از ملازمان حاکم آن لایت بر سید آن صورت شاہدہ کرد فی الحال اورا دست گردن بستہ و کار و پر خون ان گوش آویختہ

یدر خانہ حاکم آوردہ و اقرار کرد و حاکم بانگ بر زد کہ این کس چہ کشتی گفت ایہا الملک من بین بویرانہ رسیدم و اورا کشتہ دیدہ تمجیر و تعجب گشتم در اثنای آن حال من کس گرفتہ نزد شما آوردن منظور

تعبہ دارم و نہ از قاتل حاکم گفت گمان من آنست کہ تو اورا کشتہ و بدین سخنان میخواہی کہ از دست من برہی بیچارہ گفت ای ملک با من گمان خود کار کن کہ حق تعالی می فرماید ان

الظن لایقنی من الحق شیئا گمان بجای یقین منی نشنید حاکم گوش سخن وی نکرد و فرمود تا بدوش کشتہ زندہ میزدند کہ وی در فلان ویرانہ کسی کشتہ است جوانی از نظار گیان پیش آمد و گفت اک

جلاد چند ان صبر کن کہ من پیش ملک در آیم و صورت حال باز نمایم تعجب مناسی کہ این شخص بیگناہ است و خون بیگناہ در نخلین محل تباہ است جلاد توقف کرد اورا پیش ملک بردند گفت ایہا الملک

خونیکہ در ان ویرانہ واقع شدہ من کردہ ام آن کس دشمن من بود فرصتی یافتم اورا بکشتہ و این جوان کہ اولیاست فرمودہ ازین حال پیخبرست ملک تامل بسیار فرمود و نہ ر کرد کہ

دیگر بجز دگمان حکم نہ کند پس آن جوان را مجوس ساختہ صورت حال بہ پادشاہ قباد عرض کردند

لعل البتہ یصح
ملک گناہ بین
یہا ہویش بین
م ساقضانی کس
کے ۱۲
سہا کا پادشاہ
البتہ گمان بان
بنا یقین کن حالت
کہہ

و می از علمای زمان پرسید گفتند اورا نباید کشت زیرا که اگر یکی را کشته سببت دیگری شده است
پس قباد آن را طلبیده و صورت حال از وی پرسید و خلعت داده آزاد کرد فرمود تا در وصیای
نوشتند که بر پادشاهان لازم است که خون مردمان بجز دو هم و گمان نریزند قطعه

سیاستی بگمان رسم عدالت بنود	که تا یقین نشود خون کشاید رخیت
بهر دیار که حکم از ره گمان باشد	بهر روز و روز و بیاید از آن دیار اگر رخیت

آورده اند که یکی از ملوک بارعام داده بود و در بروئی ضیخ و شریف کشاده کابری صاحب فر
بیدار همایونش تبرک می جستند و دیده بگوهر تاج و فرغ افسر شش منوری ساختند مصرع
دیدن روی سلاطین دیده روشن می کند - پیری از میان قوم سخن آغاز کرد و گفت
هر که به تقای ملوک مستعد گردد هدیه نفیس و تخمه عزیز باید گذانید و دست امکان من بد جیره که
از جنس ^{مناجات} ^{سعادت پانویس} ^{سعادت پانویس} ^{مناجات} باشد نیرسد اما از جوهر حکمت در می شاهوار دارم میخواهم که درین مجلس مشارکنم
بادشاه فرمود که بضاعت سخن در روز بازار لطف و کرم از جمله بضاعتها راجح تر است راجح داری
پس فرمود که ای ملک میان شک و یقین چهار انگشت بیش نیست چشم بیند به یقین حق بود آنچه بگوش
شنوده شود در حقیقت بطلان آن شک و گمان خلل دارد و شاید که باطل بوده باشد مصرع
شنیده کی بود مانند دیده - و چون فرمان شاه بهره فرمایند ناف دست
پس در آنچه حکم شود باید که از روی یقین جو گوید و از راه گمان که اگر ناگاه آن گمان رفع شود
و یقین نبود مگر روی نماید سبب نامی دنیا و وبال آخرت ملک و تحسین فرمود این سخن بقبول مطلق و نظر

هر حکم که از سر یقین است	آرایش ملک ز یقین است
حکمی که بناش بر گمان است	آشوب دل و زیان جان است

اوسکی بنیاد

از حکیمی پرسیدند که سبب غفلت بعضی از ملوک چیست گفت پادشاه از مملکت رحمت می گرداند

Marfat.com

اول شهوت متابعت هوای نفس که هر که بسوای نفس آرزوی و درند پروا نیستد ^{خواهش} ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد}

هر که از سوای شهوت مست شد | کار او یکبارگی از دست شد

شهرت که شخصی سکندر را گفت تو پادشاهی و بغایت بزرگی زمان بسیار در عقد خود آورد تا فرزندان بسیار شوند و از تو یادگار مانند گفت یادگار من عدست و نیکنامی و زشت باشد که کسی بر مردان غالب آمد باشد و به آخر زبون زمان گردد فرد

برای یکدم شهوت که خاک کس آن ^{یکدم کی} | ز بون ن شدن این شیر مردان ^{نمست}

دوم از اسباب غفلت حرص باشد بر جمع مال نهادن گنج و هیچ صفتی مملوک را ناپسندیدم ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد} تر از حرص مال جمع کردن نیست زیرا که حرص جمع مال پروای حرام و حلال نکند و غم ملک عبرت نخورد بلکه نخواهد که غیر او را مال و منالی بود همه خود را خواهد و با این همه هنوز سیر نشود ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد}

کاسه چشم حریصان پر نشد | تا صدق قانع نشد پر در نشد

آورده اند که زاهدی سلطانی را وصیت میکرد و گفت ای ملک حلاوت تو تو انگرند و تو پادشاه تو انگری پس اگر مال از وصیت بسیار بتانی محتاج شوند آن زمان تو پادشاه محتاجان باشی حکیم فرمود

شومی اگر پادشاه را می گنج آورد | دل زیر دستان برنج آورد

چوناکام باید بدشمن سپرد | پس آن رنج را باد باید شمرد

پادشاهی را گفتند مال از وصیت بتان و در خزانه نه گفت خزانه بندر عیت نیست گاه میخواهم

مال خود از آن خزانه بر مید آورم سوّم از آنها که غفلت از شراب و دست بلاهی مملکت میل کردن ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد} و پادشاه باید که از مستی بپرهیزد زیرا که چون مست شود از ملک مال بخرید و دو ملازمان بجهت آنکه او را غافل

یاخته ندید هر چه خواهند باهر که خواهند کیند ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد} بیخبران مرد که چیزی چسبید + کش قلم بخری کشید

بسیار باشد که درستی صورت چند وجود گیرد و خطی چند قوع یاید که در بسیار می تدارک تلافی آن نتوان کرد ^{بیت} ^{پیش چرخ برآورد}

بهر میدارم

Marfat.com

در گذشته شست و بعد از زمانی سر بر آورد و برخاست گفت حضرت سیاحت صلی الله علیه و سلم فرمود که اتقوا فراسه المؤمن فانه یظن نور الله سر این حدیث صحبت حضرت خواجه فرمود که این حدیث آنست که زنا بربری و ایمان ری جوان گفت نحو و بالله که مرزمار باشد خواجه بخادم اشارت فرمود تا خست از سر آن جوان بر کشید و زنا ری در زیر آن پدید آمد

ضمیری که آن دشمن است از عبار
شود نقش غیبی در روش کار

جوان فی الحال زنا بربری و ایمان آورد حضرت خواجه فرمود که امی یا این میاید تا بر وقت این نوعی که بناظر هر بربری زنا با باطن را قطع کنی غمیش از مجلسان آمد در قدم خواجه افتاده دید توبه کردند متوجه

توبه باشد چون شبان امن	بر در حق تو مسلمان آمدن	عام را توبه ز کار بد بود
خاص را توبه دید خود بود	گفت پیر کاندین پیشوست	توبه کن از هر چه آن غیر خست

قسم دوم که فرست حکمتیست چنان باشد که حکما به تجربه آن را دریافته اند و لیسها می آن شکل و بهیئت مشابه کرده و غلب آن است آید و حکمای مان نوشتن این جهت در فرست که ساخته بودند پیوستن مطالعه کردی و اسرار فرست حکم فرمودی آورده اند که دوزی مرد کوتاه بالا به مجلس منظر نوشتن در آمد و تظلم نمود که مردی ستم رسیده ام نوشتن گفت دروغ میگوئی جهت آنکه در عالم فرست گفت که هر که کوتاه قامت بود خیره و پر چیلید و مکر باشد پس این مهربان گشت ستم فتنه پس شخص ندانان بودیت

فرست دیده دل برکشاید
هر آن حالی که باشد و انما یه

در تواریخ مذکورست که نوبت دیگر هم مردی کوتاه قامت در پیش نوشتن خواهی کرد و گفت کسی من ستم کرده است نوشتن فرمود که کسی بر مردم کوتاه بالا ستم تواند کرد بلکه او ستم کند و کوتاه قدی گفت ای شاه آن کس که بر من ستم کرده است از من کوتاه ترست نوشتن فرمود که ستم نمود بداد حضرت مرشد محمدانی میر سید علی همایانی قدس در کتاب خیر الملوک فصلی در اول اهل حکمت

۴
در وقت این
که توبه
که خجسته
نوشته
نوشته
نوشته
نوشته
نوشته

در باب دلائل فرست آورده بخاطر فاتر رسید که تمام آن بجهان عبارت است از ورق ثبت گرد و قوت
حضرت سلاطین استوار العمل باشد و این کتاب از برکت امام حقانی و علی شانی زینبی منتهی بحد فرود

دسته گل چو بر گیاه بندند | زیور دیگرش بسیند اید

بدانکه حکما در مقامات خود گفته اند چون بیاض مفرد یا کبودی و سبزی چشم و لیلیت سخت
رومی و بی شری و حیانت و فسق و ضعف عقل و رکاکت را و اگر باین علامات باریکانه ^{کیا} ^{مورخ}
باشد و کوچ و تیر نظر و پهن پیشانی و بر سر مو بسیار دارد و حکمای گویند که خند کردن از چنین کس لازم است
که از مار واقعی بدتر است دلائل مولی حکما گفته اند که موی در صورت میگون معتدل نشان شجاعت
صحت و مانع است و موی نرم نشان بددلی و ترسندگی باشد و برودت مانع و علت کفر است
و بسیاری موی بر کفها و اذن نشان جرات است و جاذبه بسیار موی بر سینه و شکم نشان
دشمنی و کینه فتنی و میل بجز است زردی در موی نشان حماقت است و تسلط و زور چشم که فتنه موی
سیاه نشان عقل و ادراک بود و دوست داشتن عقل موی متوسط میان کخی و سیاهی نشان
اعتدال صفات و دلائل پیشانی حکما گفته اند که پیشانی فراخ که بر خطوط یعنی چین چین نباشد
نشان خصومت بلاهرت است و لغت گزاف بود و پیشانی باریک نحیف نشان فرومایگی و خست
عاجزی بود و پیشانی متوسط که بر خطوط است و نشان صدق محبت فهم و علم و هشامی و بیرون
دلائل گوش گوش بزرگ نشان جهل است لیکن صاحب آن اوقات حفظ باشد و تند خوب بود
در بعضی اوقات گوش خورد نشان تمقی و زردی بود و گوش معتدل نشان اعتدال و حال دلائل ابرو
بزرگ بسیار موی نشان درستی بود در ضمن بروی کشیده تا نزدیک صدغ نشان لغت تکبر و دوا بر و ک
سیاه متوسط در کوتاهی و دراز می نشان فهم و دیانت باشد و لایل چشم بدترین چشمها از زرق است
چشم طلان نظر نشان حسود و خانی و بیجانی و کاهلی بود نمود چشم و علت است آن نشان دان

و کند فنی بود و سرعت حرکت چشم و نیزی نظر نشان حیل و کرو و زدی باشد رخ چشم نشان شجاعت
 و دلیری بود و نقطه های زرد بر گردن حدقه نشان فتنه و سرنگیختن باشد و چون چشم متوسط بود میان
 بزرگی و خردی و سیاهی سرخی نشان فهم و هوشیاری و دستی و دیانت باشد و لائل بینی باریک
 بینی نشان بد اینه و ملائمت و لیسیت باشد بینی کج نشان شجاعت بود بینی پهن نشان شهوت
 و دوستی بود فرجی سوخ بینی نشان غضب باشد سطره میان بینی با بینی سرخی نشان بسیار سخنی و
 و دو عکونی بود بینی متوسط در سطره و باریکی و دراز می بینی نشان فهم و عقل بود و لائل لب و
 و دهن پهن فرخ نشان رای صواب و شجاعت است سطره لب نشان حماقت و عدال لب
 سرخی نشان رای صواب بود و لائل دندان دندانهای کج و هموار نشان کمرو حیل و حیانت بود
 و نامناسب کشاده و هموار نشان عدالت طماننت تدبیر بود و لائل خساره پر گوشت شقیق نشان جمل
 و درشت نمی بود و تر لای و زدی خساره نشان خجسته باطن قبح سیرت بود و توسط این معنی نشان
 و عدال بود و لائل آواز بلند و سطره نشان شجاعت بود آواز باریک نشان بگانی و توهم آواز
 معتدل نشان حسن کفایت و تدبیر غنه در آواز نشان حماقت کبر و کم فهمی باشد لائل سخن بجا سخن
 نشان خوبیت و حرکت است بوقت سخن گفتن نشان زیرکی و تدبیر بود و لائل گردن گردن
 کوتاه نشان کمرو خجسته بود گردن دراز و باریک نشان سبیلی حماقت بود گردن سطره نشان جمل
 و پر خوردن بود گردن متوسط نشان صدق و عدل تدبیر بود و لائل سیند شکم بزرگ نشان جمل
 و خست و جمل و جبن و فتنه بود و لطافت شکم سیند و عدال نشان حسن و صفائی عقل بود
 و لائل کتف و پشت عرض کتفین و پشت نشان شجاعت و خفت عقل و زاری کتفین نشان
 خجسته سیرت بود و سوزند هب لائل کتف و نشان دراز نشان زیرکی باشد و صفت و علامت
 تدبیر کارها و لائل غلظت سابق نشان دانی و خفت می باشد و عدال نشان عدال حال بود

نهایت

ازین مقدار علامت فرست حکیم قائل را در نفس احوال خلق کفایت بود تا اینجا سخن صاحب
 ذخیره است درین باب نکته دستنی است و چنان باشد که اوصافی که حکما بدین دلائل ذکر کرده اند
 برای عوام الناس و کسانی است که در تبدیل اخلاق نکوشید باشد و از صفات همی نگذشته برتیب
 انسانیت نرسیده و اگر کسی اخلاق و اوصاف خود را به سبب ریاضت و تعلقین مشایخ با تربیت و
 تقویت علماء و اطلاع بر اخبار و آثار قدما بمصالح آورده باشد با وجود دلائل حکم بر بشر آرد
 نتوان کرد چنانچه در اخبار یونانیان آمده است که حکیم الهی فلاتون بر بالای کوهی مسکن
 داشت و آن کوه را یک راه بیش نبود و بر سر آن راه نقاشی نشانده بود و مقرر فرمود که هر کسی بد
 که صحبت من آید اول صورت او را پیش و نزد من آرد تا از دلائل حکمت او بر حوال و نفس کنم
 اگر دایم که لائق مجازت من است بطلم و الا لفت می نشوم پس هر که آرزوی ملازمت
 حکیم بودی آن مصور صورت او را کشید نزد حکیم می برد و در آن صورت مایل کرده او را می طلبید
 یا نا دیده باز میگردانید روزی یکی از اکابر بیاید صورت او را بر حکیم عرضه کردند فرمود که این
 کس لائق من نیست همین که این خبر بوی سید پیغام نزد حکیم فرستاد که آنچه خلاق من سبب
 فرست نام کرده آید چنان بوده اما من بر ریاضت همه اعلاج کرده ام تبدیل داده حکیم او را
 طلبیده به صحبت خود مغز گردانید پس کلی بنامی کار برد دلائل فرست نباید نهاد و بدین
 ذکای خود نیز تصرفات باید فرمود به فیض الهام الهی که در باب اول مضمون مستطاب بود قطعه
عربی بردن پاک اهل التودین درین فیض الهام میرسد خدای

من

بر دل پاک اهل التودین	فیض الهام میرسد خدای
در روح غلط نخواهد کرد	هر که نور او ستاره نامی

باب سی و پنجم در گمان اسرار

یکی از آداب ملک داری پوشیدن اسرار است و در افشای امور ملکی خطر بسیار است
ظاہر کتاب

و انتخاب کرده است که حضرت سالت پناهی صلی الله علیه و سلم در بعضی سفرهای خود در تورسیه
 فرمودند یعنی پوشیده داشتی بران چه که لفظی بر زبان گوهر فشان راندی که در مجمع بطراز طرف رفیق
 و آنحضرت بخانه می فرمود که مخالف من بود و اگر بر سالت من چه سالی می فرموده اند مخصوصاً در عبارات

<p>ششوی چنین باید آیین کردار تو سکندر که با شرقیان جنگ داشت درین کار کس با تو نیاز نیست اگر بجز تو داند که برای تو چیست</p>	<p>که کس ره نیابد بر اسرار تو در خیمه گویند در غربت داشت بجز تو ترا محرم را ز نیست بران رای و دانش باید گرفت</p>
--	---

و اینها در بیان اینها در بعضی کتابها

است

و سخن مشهور است اشرف بهنگ و ذهابک و منزه بهنگ یعنی سه چیز خود را پوشیده باید داشت
 اول سفر یعنی از مقصد و راه خود کسی را خبر نباید کرد که دشمنان گانند و دوم درین معتقد خود را
 با کس در میان نباید آورد که غمازان و جسودان بسیارند سوم مال خود را مسطور باید داشت که سهل
 طبع بشمارند بلکه هر سری که داری مخفی بهتر است زیرا که محرم اسرار در عالم کمتر است ششوی

<p>منه سیر خود با کسی در میان بگشتم در اطراف عالم بسی</p>	<p>که محرم نه بینی ز اهل جهان ندیدم زیاران محرم کسی</p>
--	--

حکما فرموده اند که مانی لضمیر آدمی از دو برون نیست یا نشان نعمت است یا بیان محنت این
 هر دو پنهان داشته است اگر مؤاخذت است پنهان باید تا چشم حسودان بران کار
 نه کند و از آفت اهل طمع ایمن ماند و اگر نواب محنت است هم مخفی باید داشت تا دشمنان
 را سبب ملال نشود و دشمنان را موجب شمت نگردد و درین معنی گفته اند قطعه

<p>تا تو انی سر خود با کس گوی اگر غمی باشد شود دلهام لول</p>	<p>ز آنکه آن سر شادی آرد با ملال در بود شادی سعدین کمال</p>
---	--

ہیچکس رارہ مدہ ویچ حال	پس درون خلوت ہزار خویش
<p>یکی از حکیمی پرسید کہ اگر مراسری در خاطر خلیجان کند با کہ گویم کہ آن را نیک نگاہ دار و فاش نکند جواب داد کہ ہر گاہ کہ تر آن رست خجنگاہ نتوانی دست نما ہستی کسی را کہ آن کار خست نگاہ دار و نگوید</p>	
یار اگر نکش مرغ از یار خود	بہیت چون نتوانی کشیدن با خود
<p>اور وہ اند کہ سکندر سری از ہزار خود با یکی در میان آورد و دور دوری فطرت آن سبب لغہ کردہ ناگاہ آن سرازوی سر بر زد و گوش اسکندر رسید اسکندر با حکیم بلنیاس گفت عقوبت کیسکہ سری فاش کند چہیت حکیم گفت روشن تر ازین بفرمای اسکندر فرمود کہ مری فلان کس سری در میان نہادم و او افشا کرد و من از در بخیدہ ام و میخواہی کہ اورا بسز و جزا سے او سالم حکیم گفت امی ملک از مرغ و اورا عقوبت کن کہ مرغ خود را خود افشا کردہ بلکہ سرتو ترا ہم بود بار آن نتوانستی کشید اگر دیگری تحمل آن بار نکند بعید نہ باشد قطعہ</p>	
ہمدم خود باش خود زیرا کہ ہمدم یافت نیست	سرتو ترا ہم تو مخرم شو کہ مخرم یافت نیست
گفت بگذر کا پنچہ میخواہی بعالم یافت نیست	دستی یک رو بھی کس جستم از پیر خرد
<h3>باب سی و ششم در عقنام و صفت طلب نیکنامی</h3>	
<p>بر مریای ضما ز خورشید ما اثر اہل فطرت و صحاب خیرت ظاہر و واضح است کہ عمر عزیز چون برق در گذرست و اوقات زندگانی چون موج بخار نا پائدار ہر ساعتی کہ میگذرد جوہرنی بہت قیمت آن یاد ساخت ہر فرصتی کہ مراد میکند غنیمتی ملی عوض است آن لضعاف نتوان سا فرود و میگردد روزان نشان بھومی کرد</p>	
چرا کہ اپنی عمر بی نشان گذرد	چرا کہ اپنی عمر بی نشان گذرد
<p>از زندگانی آنچه رفت باز آوردن آن از خیر مکان درست آنچه ماندہ آن نیز در پرودہ غیب مخفی و ستو میان ماضی و مستقبل قدرت کہ از احوال میند خویش آن وقت میباید دست خود را در آن ل میباید کردہ</p>	

میخواہم

ماثر

بحرئ

فرصت غنیمت غنیمت شمار وقت	زان پیش کو بدون روز دست نمان
دل بزمانه کی بعد آنکس که عقل است	دانا بجز خود نمک تکمیل بر جهان

پس در چنین روزگاری گذر نده او قاتی ناپاینده صاحب دولت کسی است که با طهارت آثار
 کمرت اجرا انوار محبت نام نیک و کرمیل یادگار گذارد که حیات ثانیه عبارت است از نیکانی قطعه

ای طالب خلود و تپا و دوام عمر	باقی بذکر خیر بود نام آدمی
یہج است قدر و شمت و کمال منان جاہ	چون عاقبت فناست انجام آدمی
ہر چند فکر میکنم از ہر چہ در جهان	نام نکوست حاصل ایام آدمی

آورده اند کہ بزرگی را در مجلس باو شاهی تعریف بسیار کردند و از فصاحت و بلاغت
 و فضائل و معاد و بی شرح دادند بر تئیه کہ حق پادشاه بقامی و از سر حد بیان تجاوز کرده یا مختصر
 پادشاهی عالی از زانی فرمود آن عزیز کہ مجلس عالی در آمد بعد از ادای سلام گفت پادشاه را
 ہزار سال بقا با پادشاه گفت اول باری سخن محال گشتی و این از فضل تو عجب بود از مثل تو غریب
 نمود جواب کہ حیات دوم نہ ہین بقامی بدست ہمہ کس دانند کہ نہایت بقامی آدمی بہ ہزار سال نہ
 اما چون نام نکو بعد از وفات حیاتی دیگر است غرض من آن بود کہ رقم نیکنامی آنحضرت را سال

بر صحیفہ روزگار باقی ماند قطعه	کسی کو شد بنام نیک شہور	پس سرکش بندگان نہ ہوتند
ولی آن را کہ بد فعل است بد نام	اگر چندند ہر گز نہ ہوتند	و از ہمین مقولہ است این بیت

بیت سعید یام و کونام بنیر دہر گز
 مردہ آنست کہ نامش نکو می بنزند

یکی از بزرگان در سالہ خود آورده کہ ایوان نوشیر و ان و طاق کسری اگر چه فتنی بود در وطن
 عالم بلند آوازہ است اما استیجاب نہ در علو کنگرہ ہست نہ در حسن غرفہ و نہ در خوشی بخیر بر ہم نهادن
 و در چند در ہم کشادہ چندان کاری نیست نظارہ گاہ فصل آنست کہ در زاویہ آن سیرن تامل

گفتند که در گوشه ایوان شاهیه واقع شده بود و خبر آن چنانست که وقتی که ایوان کسری تمام شد
 و عمارت کاخ و منظره اش سمیت تمام یافت نوشیروان جمعی از حکما و ندما را گفت نظر کنید درین
 عمارت هیچ عیبی و خللی است تا بتدرک آن امر کنم ایشان بعد از نظر در طرف جوانب آن بعضی می بینند
 ای ملک این عمارتی است که در ارتفاعش کمر بند خوار می کشاید شرف و فاعش ^{بکلیه} پایشرف ایوان کنواسی

جوزا

قطعه چندین می ایوان فلک یک چشم	چنین عمارت عالی جهان نزار و باد
نخست بار که قبایل باز کرد درش	در سه خلد بر و جهانیان بکشاد

هیچ خللی در ارکان این ایوان و هیچ زلی در اطراف آن نیست الا آنکه در گوشه ایوان خانه
 است مختصر و کلبه بس مختصر دو دوازده روز آن و میرانه بر می آید و دیوان سیاه و تیره می سازد اگر
 این صورت حکم شود بعبایت مناسبت و چنین چشم زخمی اندین ایوان فتح کردن لازم و واجب
 و شیر و آن گفت که این خانه ملک پیرنی است عمر گذرانیده و آفتاب ندگانش بسر حد غروب
 سیده من وقتیکه اساس ایوان می نهادم و معماران طرح آن میکشیدند این منافع بود از آنکه سطح
 ش ایوان هموار باشد کسی پیش پیرن فرستادم که این کلبه بهر بهائی که خواهی بفروش تا ز بدیم
 منبری خوش ازین بر تو میا سازم پیرن پیغام فرستاد که ای ملک سخن و درین خانه متولد شده
 م و بدین کلبه مستان گشته همه عالم ملک تو میتوانم دید تو این آشیانه محقر و دیرانه مختصر برین کلبه
 توانی دید من اندین سخن متاثر شده دیگر هیچ نگفتم تا وقتیکه ایوان تمام شد هر آن دو دارنوا
 و پیرن می آمد و دیوار بار را تیره و دما خارا چشم ساخت پیغام دادم که دو دچرا میکنی گفت
 را بی خود چیزی می نرم هیچ نگفتم جوانی آراسته با مرغی بریان بر او فرستادم و گفتم که اما در شب
 توانی با انواع طعمه بر آ تو فرستم تو درین کلبه تنگ آتش مفروز که از دود آن ایوان بسیار شود و
 رساد که در طم چندین گرسنه و فاقد زده با چشم گریان دل بریان بشند من مرغ بریان حرم کی و ابودز

سعد و در وقت زمین سبز بولوام را با او بود

از آفریدگار خود می ترسم که بعد از هفتاد سال که جویند و کشکینه حلال خورد و نه تم مرغ و نونیه حرام
 خورم این کلبه مرا برقرار بگذار که زینت ایوان عدالت است مرا چون همینند که تو از کمال عدالت
 روانمیداری که کلبه تاریک من من بتسانی دست تصرف ملاک عاید از نکند و دیگر آنکه ایوان
 تو در سال نخواهد ماند و قصه خاکه که تا بر صفحات دراق رزگار مرقوم و مسطور خواهد بود من این
 سخن را زو پسندیدم همسایگی نمی شدم آورده اند که پیرن گانگی لانغوش است هر صبلح از خانه پیرن که
 بوجهر برودی و شبانگا از صحر باز آورد درین وقت آن کاو بر رو فرشتهای نمون که در پیش ایوان
 ترکیب تربیت یافته بود میگذاشت روزی یکی از ندا گفت می پیرن این حرکت مکن که
 ناموس ملک را میشکنی و اساس بیت سلطنت را خراب میکنی عجزه جواب داد که ناموس
 ملک بظلمی شکند نه بعدل و بنامی سطوت پادشاهی بهل خراب میشود نه بعقل آنچه می کنم برای
 نیکنامی پادشاهی کنم و خوب جامی می طلبم و حق راست گفته زیرا که ازین صوت هزار سال
 گذشته حکایت کلبه پیرن ایوان نوشیران بنوز در دفتر با ثبت است و بر زبانها جاری فرد

سلطنت

جزای حسن عمل بد که روزگار هنوز	خراب می نماند کارگاه کسری را
--------------------------------	------------------------------

در کلمات منوچهر آمده که دنیا اعتماد را نشاید عاقل آنست که بر اقبال عاری می ل نه نهد و
 بد آنکه هر که اخدای پادشاهی داد حق آن نعمت برود و حق گشت و حق آن چنان است که میان
 مصالح معاش و معاذ جمع کند تا در دنیا نیکنام باشد و در عقبی نجات من در جام بیت

بافتوت همشین شو بامتیر باش	و انگهی از تلج تخت خویش بگر باش
----------------------------	---------------------------------

آورده اند که کیتبا و ملکیت در بقوت امی ثاقب ضبط کرد و نفسها نیکو نهاد از ما شر او یکی
 آن بود که شاعران و مداحان او دست داشتی و گفتی نام بد و چیز باقی می ماند یکی مدح و دیگری بعات
 قطعه گری بودی نظم فردوسی پادشاهی

بزم کی کاوس و رزم رستم و هفتاد	بزم کی کاوس و رزم رستم و هفتاد
--------------------------------	--------------------------------

از طریق دولت نفوس بر سر تا در عقبی نجات من در جام بیت

<p>گشت از نظم نظامی مبهری بلند</p>	<p>شد ز شعر انوری و صاف سخن آشکار</p>
<p>آورده اند که سلطان محمود باغی ساخت چمن روضه رضوان لکش او ماند فردوس کین بخت فرا از زینت و صفا چون بوستان بهشت تازه و خرم و از غایت طاعت و زینت شک گلستان از نظم</p>	
<p>بسی گل شکفته بر اطراف باغ ریا عین رسید بر طرف جو درختش ز طوبی و لادیز تر</p>	<p>برافروخته هر کی چون چراغ صبا عطر پیروز بود مشکبوس آگیا هوش ز سوسن زبان تیز تر</p>
<p>و پدر خود ناصر الدین سلجوقی را ضیافتی کرد که خوان سالار فلک نرمی بدان زیبایی نندید بود و گوش زمان سماطی بدان آرائش نشنیده طعام های لذیذ که از مواد خلد برین نشان میداد و خمر کرد و شربت های خوشگوار که از حلاوت و قشربه رحکایت کرد و نظر آورد و هفتومی</p>	
<p>ایا با سوسن و شبنم عنبر شربت زمرغان فریه تو گوئی بساط ز لوزیها و ز حلوا سوسن</p>	<p>خبر داد از خورد و هاست بهشت بر آورد پر مرغ و ار از نشاط به تنگ آمده تنگ های شکر</p>
<p>پس از فرغت طعام پسر از پدر پرسید که این نوع در نظر انور چه نوعی نماید ناصر الدین گفت جان پدر این نوع عظیم زیاده و روضه بنیاد لکش است اما از امکان دولت از زمان حضرت باهر کس خواهد مثل این باغ تواند ساخت پادشاهان را باید که باغ چنان زند که دیگر می مثل آن ساختن میسر نشود و میوه های آن در هیچ بوستان بدست نیاید سلطان فرمود که آن که ای باغ تواند بود جواب داد که آن نهال تربیت حسان بوستان فضلا و حکما و شمع انشاندن تا مژده حاصل کنی که در سریستان و گرمی تابستان آن تصرف نموان کرد نظامی عجمی گفته است نظم</p>	
<p>عمارت های عالی ساخت محمود</p>	<p>که هر یک همسر صیرخ برین بود</p>

مالک بیدار شد و ازان اندیشہ تا روز خواب نکر و علی الصبح برفت قافلہ خراسان پیداکرد و
 در میان قافلہ میگردید و احمد بنی را می طلبید ناگاہ بخیمہ بزرگ سید دید کہ در من خیمہ بزید خیمہ اند و جوانی
 زیباروئی پلاستی پوشیده است و بند برپای و علی برگردن نهادہ چون چشمش بر مالک افتاد سلام کرد
 و گفت ای مالک آن جوانی کہ در خواب دیدی کہ حج او قبول نکرده ام منم و این پلاست غل و بند
 نشانہ محرومی من است مالک گوید تیر شدم و گفتم اللہ اکبر چرا چنین ضعیف و شکنجہ صافی است بیج
 ندانستہ کہ این محرومی تو چرا است گفت آری حجت آنکہ پدر از من ناخشنود است گفتم پدر تو
 کجاست گفت درین قافلہ است گفتم کسی با من بفرست تا نزد پدرت روم شاید کہ تسفاعت
 او را ز تو بخشود کرد اتم کسی با من فرستاد تا نزدیک وی رسیدم دیدم سائبانی زده و فرستامی ملوکانہ
 انداختہ و پیری خوش محاورہ بر کرسی نشسته و مردم بسیار در پیش وی صف کشیدہ فرمایش فرم
 و سلام کردم جواب داد گفتم ای شیخ ترا بیج پیری هست گفت آری خلف کہ من از وی
 رضی نیم گفتم ای پیر میدانی کہ امروز نہ وقت آنست کہ کسی آزار کسی لنگاہ دارد و روز پنجشنبه
 مظالم است و جل کردن خصمان شاید کہ تو فرزند خود را بجزاب مبتلا سازد من مالک بنام تو
 بخوابیدہ ام و نزد تو آمدہ خدا و رسول را بشفاعت آورده ام تا از سر گناہ وی درگذری
 و او را بجل کنی پیر چون این سخن شنید برخواست و گفت ای شیخ نیت داشتہ کہ ہرگز از وی
 خوشنود نشوم اکنون تو مرد عزیز آمدی و شفیع بزرگ آوردی قبول کردم و ز سر گناہ و در گذشتم
 و دلم با او خوش شد مالک گوید پیر را دعا و ثنا گفتم و رومی خیمہ جوان آوردم تا او را بشارت
 دادم جوان را دیدم غل از گرون برداشته و بند از پای برفتنہ و پلاست بر ہرن کردہ جامہ پاکیزہ
 پوشیدہ از خیمہ بیرون آمد چون چشمش بر من افتاد و گفت ای مالک جزاک اللہ خیر خدا ترا خیر دہد
 کہ میان من و پدر صلح افکند می و برکت خوشنود می حج ما را نیز در روم قبول در کشیدند ^{جزا دہد} ^{خیر دہد} ^{خیر دہد} ^{خیر دہد}

آنکه منت پاره از جان اوست	قطره از چشمه حیوان اوست
خدمت او کن که بجای رسی	برگ دیش تا بنوائی رسی

و دعا و خشنودی مادر زیاده از پدر نتیجه میدهد و در ترا اثر می کند و در حدیث آمده که پشت زیر قدمهای مادر است یعنی هر که نشان را خدمت کند حق گذاری و شفقتهای ایشان بجا آرد و بهر جهت

بیت جنت که رضای دشت	اند رسته پاس مادر است
---------------------	-----------------------

و دیگر حقوق ذومی القربی رعایت باید کرد و صلوة رحم بجای باید آورد و آن از جمله واجبات اسلام است و صلوة رحم در عمر بفرماید و روز می فرخ گرداند و در احادیث قدسیست که من جامع شوق رحم از هم منت هر که آن را پیوند کند من او را بر رحمت خود وصل گردانم و هر که آن را بر از رحمت خویش منقطع سازم آورده اند که جن سبحانه وحی کرد و موسی علی نبینا و علیه السلام که با قرآن مکون کن موسی علیه السلام گفت الهی چه کنم که موافق رضای تو باشم خطاب سید که همان تالی با ایشان اگر غائب اند بسلام دعا و اگر حاضر اند با فقیران بصلوة رحم و عطا و با تو نگران یا روشنا بیت

بر خویش کشاده کن و صلت خویش	آما از همه پیش باشی از همه پیش
-----------------------------	--------------------------------

و دیگر حق استاد معلم است هر که حق او ستاد و معلم بداند و حرمت ایشان بجا آرد در دنیا و عجبی برخواست گردد و گفته اند حرمت استاد سیر او تا دست او تا جمعی از اولیا باشند که قیام علم برکت جویشان بهر جهت

فراموش مکن حق استاد علم	که بر همه است دست بنیاد علم	اگر دولت مهر استاد میت
بدست امید تو بزیاد میت	مرا ستاد را هر که محکوم شد	بسی بر نیاید که مخدوم شد

دیگر حق آنها که قرب و جوار ثابت دارند یعنی منازل ایشان در حوالی قصر میان خود در گاه و بارگاه واقع شده و در حدیث آمده که هر که بخدای در روز قیامت ایمان و کوی مسأ خود را گرامی داند گرامی داشتن آنست که بدان مقدار که مقدور باشد نفع بدو رساند و ضرر خود

Marfat.com

و ضرر دیگر آن از باز دارند و اگر در ویش و بنوا بود پیوسته ز جرح ال و می استفسار نمایند
 آورده اند که در ویش در بمسایگی توانگری می خانه داشت ز می دکی از خانه توانگر خانه
 در ویش آمد و دید که آن در ویش با عیال و طفل خود طعام بخوردن کودک مانی بسیار و میل
 طعام داشت کسی او را مردمی نکرد و گریان گریان بازگشت و بنخانه خود باز آمد پدر مادر از گریه
 و مبالغه شدند و سبب پرسیدند گفت بنخانه همسایه رفت و ایشان طعام می خوردند و مرا ندانیدند
 فرمود تا طعامها می گوناگون حاضر کردند چنانچه طریقه کودکان بد خو باشد میگریست و میگفت که مرا
 از آن طعام که در خانه همسایه می خوردند میباید داد پدر در نزد بنخانه همسایه آمد و از برین طلبید و
 گفت ای در ویش چرا باید که از تو باری رسد در ویش گفت حاشا که از من بخی بشمار رسد
 تو آنرا گفت بخی ازین بدتر چه باشد که پسر من بنخانه تو آید و تو با کسان خود طعام خوری و او را
 ندی تا گریه کنان باز گردد و حال آنکه هیچ چیز آرم نگیرد و طعام شامی طلبند ایشان مانی سر
 و پیش فکند و گفت ای خواجه در ضمن این سرست از من پسر من پرده من دیده می شود قطعه

ایکه بر مرکب تازنده سوری بشمار	که خر خار کس مسکین در آب گل است
آتش از خانه همسایه در ویش مخواه	کاپنج از وزن می گذرد و دل است

خواجه مبالغه کرد که سر خود را باز گوی گفت بدانکه آن طعام که میجویم بر با حلال بود بر پسر شما حرام
 تو استیم که طعام حرام بدو هم خواجه گفت سبحان الله طعامی هست شرح که بر یکی حلال باشد و
 بر دیگری حرام بود ویش گفت که در قرآن نخوانده که ذن قصطن فی مختصه هر در مانده به بیچاری
 و سنگستی مردار بر و حلال است و بر آنکه در مانده نباشد حرام بدانکه سه روز بود که عیال طفلان من
 طعام نخورده بودند و هیچ نوع چاره آن نمیتوانم کردم و روز فلان براندر از گوشی مره دیدم قدر
 گوشت از بریدم آوردم و طعامی بختیم و بخوردیم که کودک شما در آن صورت حال این دگر بسمع شما رسید

تراشبت بعیش و طب میرو	چپه دانی که بر ما چه شب میرو
-----------------------	------------------------------

خواجہ کہ این سخن شنید بسیار بگریست و گفت و او پلایہ اگر حضرت خداوند تعالیٰ روز قیامت با من عتاب کند کہ در ہم سایگی تو چنین صورتی بود و از حال ہم سایہ بخیر بودی چه جواب دهم پس دست درویش بگرفت و بخانہ خود آورد و از نقد و متاع کہ داشت یکت بوی و شبانہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم در واقعہ دید کہ اور می گویند می خویجہ بدن شفقت بہا ہم سایہ کردی گناہانت مزیدہ شد در مال تو برکت پدید آمد و فردا در پشت ہم نشین من خواهی بود شکر

او تگیری گر کنی ہم سایہ درویش را	با پی میر و در جان ہم سایہ بی پیش را
----------------------------------	--------------------------------------

و چون دار السلطنت مراد شاہ را بمنزل خانہ ایت پس ہر بنیاد و محتاجی کہ در ان شہر باشد تیاران حق جواریت است و سلطان را از حال ایشان با خبر بودن ^{چون} جب این خبر مشہور است کہ حضرت یوسف علی بنینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام در سالہامی قحط بوقت آنکہ در مصر پادشاہ بود ہر روز ^{چنانکہ} بی برادر اہل درویش و سلام ضعیف تر و زار تر شدی سبب این حال ازومی پرسیدند جواب نہ داد و بعد از آنکہ بسیار کحل کردند گفت مرضی دارم نہانی حکما گفتند شما مرض را تقریر فرمائید تا بجا آید مشغول شوم گفت ہفت سال است برسند پادشاہی متکلم شدہ ام و زمام اختیار رعایای مصر بہ دست تصرف من باز دادہ اند و دین مدت نفس من آرزوی آنست کہ اور از زنان سیر گردانم و نکر دہم گفتند این ہمہ مشقت چیر مسکنی گفت موافقت محتاجان و گرسنگان میکنم می ترسم کہ یک کس شبی ولایت مصر اگر سنہ شد و من آن شب سیر با شتم مرہقیامت گرفتاری بود شیخ العالم در قحط بخارا فرمودہ ہم سبای

ای کردہ شکم سیر از انواع طعام	یاد آرازان گر عنہ بی آرام
تو شب ہمہ شب بخواب و نال کنان	خود گو کہ چنین روا بود در سلام

گویند یک صبح از ملوک شام شہا بایک غلام بپرن آمدی در مساجد و مقابر مزارات بگشتی

Marfat.com

دحوال هر کس تفحص نمود می شیبی در زمستان می گشت مسجد می سید درویشی را دید که از برهنگی
 می لرزید وی گفت آهی پادشاهان دنیا نعمت ترا سرمایه خطوط نفس و هوا ساخته اند و زحوال
 ضعیقان و تمجان غافل شده اگر ایشان فی ای قیامت بهشت خواهند بود بعزت و جلال تو که
 قدم در بهشت نخواهم نهاد ملک صلح این سخن را استماع فرموده مسجد درآمد و جامه بپوشید و پیش
 درویش نهاد و بگریست و گفت شنیده ام که درویشان پادشاهان بهشت خواهند بود امروز که
 ما پادشاهیم با شما از در صلح در آیم فردا شما پادشاه هستید در خصوصت ملکشان نظر نماز باز نگردد متوجه

من امروز کردم در صلح باز	تو فردا برویم مکن در فرزند
من آنکس نیم کز غرور چشم	ز بیچارگان روی در هم کشم
تو هم با من از سر بنوعی ترست	که تا سازگار می رود در بهشت

دگر رعایت حقوق مهمانان لازم است چه مهمان هدیه باشد از نزدیک خدای در حدیث
 آمده که هر که بخدای ایمان دارد و روز قیامت نیز گوهمان را گری می آرد و اگر ام مهمان آنست
 که او را غرور دارند با او نوعی سلوک نمایند که سبب برومی می شود هر چه تو نهند از تکلفات نسبت و بجای آرند

قطعه چون شرف شوی بهما	هر چه داری فدای مهمان کن
در ره مردمی و دلداری	هر چه دلخواه او بود آن کن

حکما گفته اند در مهمان منکر که گیت در کرم خود نگر که مقصود چیست حکایت مشهور است
 که طلحه بطلمحات را واقع افتاد که تنها به قبیله بنی قیس نزول کرد سید قبیله مالک بن عوف بود
 او را شناخت بر بزرگی و شرف و اطلاع نیافت در هماننداری و اگر ام او تقصیر واقع شد طلحه
 آن جام زهر بذلت را تجرع کرد و آن بار گران را بقوت که چم چلی و غر حسب و نسب تحمل نمود چون
 از آن قبیله حلت کرد مالک را معلوم شد که مهمان چه کس بوده بغایت شرمزده از روی

نویسنده "عبدالله بن علی بن نقیبه"
 "عبدالله بن علی بن نقیبه"
 "عبدالله بن علی بن نقیبه"
 "عبدالله بن علی بن نقیبه"
 "عبدالله بن علی بن نقیبه"

عذر بوی رقعہ نوشتہ و از عقب فرساید مضمونش آنکہ شمار نشناختم و اسباب خدمتکاری بوی
عذر کرنا کہ لائق خدام باشد میانساختم این مان ل ازین معاملہ ریش است ازین حالت پیش فرود

چگونه سزجالت بر آورم از پیش | کہ خدمتی بسزا بر نیاید از دستم |

توقع آن دارم کہ از تقصیری کہ واقع شدہ مرعذ و درواری چون شیوہ کرم مقتضی قبول
عذر خواهان این خطا ازین گذاری بیعت اگر در خدمت تقصیر دارم - به فضل شاکست میدارم
طلوہ جواب نوشتہ کہ آنچه بن توقع کردہ از قبول عذر و غد غم مکن کہ مردت من
اقتضای آن می کند کہ ہزار چندین گناہ را بیک عذر خواهی در گذارم بیعت

چون پر تو عذر از افاق روی نمودی | ناپید شدہ چو سایہ ہر حرم کہ بود |

امان سخن کہ تر نشناختم سخن مستقیم است و از شیوہ کرم دور جہت آنکہ در عہدانی رسوم عزیزان
و اکرام با شرف و عظام مخصوص دشمن قضیہ مروت و شمیم اہل فوت نیست شرط میزبانی
انت کہ چون آفتاب ہمہ کس یکسان تابد و مانند باران ^{بغیر از} ہمہ جا یک طریقی بار و اگر همان می برست
حق بزرگی اوجای آوردہ باشد و اگر فرومایہ بود حسان اگر خود ظاہر و اندر تقصیر خدمت بزرگان
موجب نیست و اسطہ خجالتت و تفصیل در بارہ استحق سبب نامی و پشیمانی نیست در ہمین معنی گفتہ ام

قطعہ مہمان را عزیز باید نوشتہ | از رہ مردی و جوالمزدی |
گر بزرگست و لائق خدمت | خود حق اوجای آوردی |
ور بود سفلہ کس نخواہد گفت | کہ چرا با وی این کرم کردی |

جمعی بزرگان بودند کہ در بارہ خصم خود رعایت مہمانداری نمودہ اند چنانچہ در تواریخ
مسطورست کہ در کرمان ملکی بود بغایت سخنی و مہمانداری پیوستہ در مہمانخانہ و کشا و بود خوان
حسان برای جیل و عام نہادہ ہر کہ بشہر آمدی بر سفرہ کرم او نان خوردی و تادران شہر

بودی و طیفه چاشت در ابطه شام از ضیافت خانه وی بردی وقتی عضدالدوله لشکر کشید
 قصد تسخیر ولایت او کرد ملک طاق سرب می نداشت بجمار در آمد هر روز لشکر عضدالدوله
 حصار آمدندی و جنگ سخت کردند می هر سرب ملک کرمان آن مقدار طعام که لشکر عضد
 کفایت بودی فرستادی عضد پیغام داد که روزی در جنگ کردن و شبان دادن چه معنی دارد
 جواب فرستاد که جنگ کردن اطهار مردیت فرمان دادن و طیفه مردمی ایشان اگر چه دشمنانند
 عزیز بشهر و ولایت من انداز مروت نباشد که ایشان در منزل من ناخج دوزند عضدالدوله بگریست
 و گفت کسی را که چندین مروت باشد با حرب کردن از بی مروتی لشکر بازگردند تعرض و بارانی نکرد

مردمی کن بجای دشمن دوست	کز مروت زیان نکرد کسی
-------------------------	-----------------------

و شرطی دیگر در همان داری است که اگر از همان حریمه صادر شود یا قبل ازین خطائی واقع گشته
 باشد چون از خوان احسان او نواله تناول نماید از سر آن گناه در گذر و چنانچه منقولست که نئی صد
 اسیر دشمنان من نام بن زائده نزدیک آوردند و خواست که سیاست ایشان حکم فرماید کودکی بر میان
 اسیران برخاست و گفت ای اسیر خدای سوگند که مرا آب دهی و تشنه کشی معن فرمود تا جام آب
 بدست آن کودک دادند و دیگر گفت ای اسیر قوم من تشنه اند من آب خورم و ایشان نخورند مروت
 باشد و اگر آب نخورم تشنه ماتم البته چون سیاست خواهی کرد همه آب به فرمود تا همه آب اند چون
 همه آب شامیدند کودک برخاست و گفت ای اسیر با همه همان تو شدید و اگر ضعف صحبت همای
 تشنه رسم اهل گرمیت معن از فصاحت و تشنه شد و همه اسیران را آزاد کرد و هم بدین فرس حکما
 آورده اند که یکی از امرای مبلغی مال و رزمه کسی داشت آن کس ادای آن ماطلت نمود و او را به
 حاصل سپرد که آن مال از وی بستاند بحصل او را بجان خود برده تشنه می نمود آن تبصره ای که تا متر
 التماس کرد که مرا نزد اسیر بر که سخنی و حباب العرض دارم بخندست و تقریر کنم بحصل را بروم رحم آمده

اگر ام ضیف

اور انجانہ امیر آورد قضا را خوان کشیده بودند ^{الطعام} محصل بر سر خوان نشست آن مرد را نیز با خود بر سر خوان نشاند چون طعام خورده شد امیر را چشم بر آن کس افتاد محصل را گفت بن این مرد همان باشد و از خوان تان تناول بنود اورا رنجانیدن مروت بنام شدن آن کس ابوی بخشید مگر از تار بود قطعه

امیر آئین میسمان درمی	حرمت میهمان بباید داشت
بر لب جو بنبار مہمانی	جز نهال کرم نشاید کاشت

دیگر رعایت حق سالکان از لوازم است اگر تخیض خواهند یا بتصریح و حرمان ایشان بقول حق سبحانه که ^{عنه} انا السائل فلا تنهني عنه است و حدیث آمده که للسائل حق ولو جار علی ^{کتابه} مفرس هر سائل را حقیت و اگر چه بر اسی سوار باشد و این مبالغه برای آنست که حق سوال ضلوع نشود و در کلمات عیسوی سلام اللہ علی مصدرها آمده کہ ہر کہ سائل را نا امید گردان یک ہفتہ فرشتگان رحمت و منزل می نہ روند و سلطان براہیم ادہم قدس سرہ در زمان سلطنت خودی فرمود کہ نیکو دوستانند این سالکان کہ بدر ہا خانہ مای آیند کہ بیچ گاہ با دیدن تا برای شما برداریم و بسراخرت بیکم و آن جاوہ برابر آن تسلیم شما شود قطع

اگر ت شادی ہر و کون آرزوست	با حسان دل سالکان شاد کن
در آزادیت باید از ہر بلا	فقیرے زبند عنم آزاد کن

دیگر حق در خواست شفیعان رعایت باید کرد و یہ مقرر است کہ شفاعت سولیت کبان تصریح ^{سلفین کہ نبوالے} و القیہ شفیع کی از اشرف و ایمان خواہد پس احترام کلام این نوع مردم فرمودن سخن ایشان کہ در بارہ عفو تجا و ز از گناہ مجرمان گویند شتودن عادت اہل سعادت باشد آورده اند کہ یکی از اکابر در باب مجرمی نزد متعصد ^{لذات} خلقہ شفاعت کرد و متعصد گفت این کس اننا عظیم است آن عزیز گفت من ہم گناہ عظیم را در خواست می کنم چہ ز سر گناہان خود بی شفاعت میتوان گذشت ^{ن منظور}

۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰

مفروضہ

خلیفه را خوش آمد و شفاعت او را قبول کرد و آن مجرم را بخشید و فرمود اگر کسی شفاعت کند برین نفس عباید
 بیست آن را که چنین شفیع باشد

قدرش همه جا رفیع باشد

در نگارستان آورده که خداوندان قدرت را عفو کردن از خطاها می زیردستان نشان نعمت
 قدرت و علامت همت بلند و سخن شفیع بهانه است که سبب ظهور رحمت ایشان گردد و آورده اند
 که یکی را بنحیاتی موسوم کردند قصه او را در محله والی ولایت بعضی رسانیدند بحسب اشارت نمود
 مدتی مدید ذکر آن مجوس از صفحات ضما^{نشان سیدان}ر محو شد پس از ویاد نکرد بزرگی در آن روزگار بفرید
 حق گذاری و فطوفاداری مخصوص بود و با مجوس محلی دست بوالی رفته نوشت مضمون آنکه
 در گذشتن از زلات بمرمان فرات قدم ایشان از وظیفه مرحوم اهل خیار و عطف اباب قدرت
 و آن فقیر مجوس در ماند همت بخت گرفتار گشته و نزدیک بهلاکت سیده و منیدم که کرم عم
 جناب در خلاص گرفتاران بهانه جویت اگر درین عصمت آن زندانی از لوش این بیه گیت
 بخلص و نجات او اشارت عالی ارزانی باید داشت و اگر غبار گناهی بچیب طهارت نشسته
 باب عفو هم بیاید شست و اگر غیر ازین معنی صورتی دیگر هست گناه در شفیعان بید بخشید قطع

خلاص

بجود شامل و الغام عام برهمه کس	ترتیب فصل چون خورشید و صبح از آن
منه در آتش اندیشه بیگناهان را	باب عفو بشو نامه گنهگان
و اگر جزین و وصف همت لاتی دیگر	بود برای چنین کس شفاعت آن

چون رفته بوالی رسید بران لطف مقالت حسن شفاعت اطلاع یافت در جواب نوشت که همت

آن را که ز روی لطف نوشت کنی	کارش بصلاح آرمی است کنی
-----------------------------	-------------------------

بوساطت شفاعت آن عزیز بقیق و شفیع صادق که از ریاض کلماتش دلخورد و فامید مید
 و از مقالاش لوا مع صدق و صفای حشید از سر جرم کرده او تا کرده او در گذشتیم

شفیق

عبداللہ پرسید کہ حق خدمت کد ام بہت گفت در ان محل کہ سوار شید می من بدو دیدم بازوی ترا
کہ فتم تا سوار شدی امیر گفت راست می گوئی بہر دو حق تو ثابت است پس اور از بیت کلمہ ^{بجای} ^{عظم}

بزرگانے کہ اہل اقتدار رند	ہمہ مسکین نواز و حق گزار رند
ز جام جاہ بہوشی نہ نیکوست	ز ہمارا ہان فراموشی نہ نیکوست
اساس مکرمت بر حق شناسی است	بصورت ناشناسی ناسپاسی است

دیگر رعایت حق کرم بر ذمہ اہل ہم از قبیل فرض است یعنی کرم خود نہ کرم دیگر می این صورت
چنان باشد کہ شخصی خواهد کہ با ایشان در ظہار حق کہ ندارد جیلہ پیش برود از مملکہ خلاص بدیشان
آن را داند بروی وی نیاد و رند و رعایت حق کرم کردہ چنان فرمائید کہ آن فریب انداختہ اند
آن غرور نشاختہ و این رعایت کرم و نہایت مروت آوردہ اند کہ یکی را نزد زیاد بصری
آوردند و بہ قتل او اشارت فرمود جلا دین بر کشید و خواست کہ چشم او بر بند و بیچارہ در یای بلا
را دید و شور آمدہ و ہنگ اجل و ہن باز کردہ تضرع و زاری آغاز کرد مفید نیفاد و توبہ و استغفار
تخصام نمود سو دنداشت گفت ای امیر میان ما دشما حرمت جو است قرب را و ہمسایگی را در شرع
مروت و مذہب قوت اعتبار تمام است اگر در رعایت جانب من تقصیری رود عیب بیان بان
طعن دراز کنند و خردہ گیران در عرض بکشانید کہ امیر حق ہمسایگی نگاہ داشت ہمسایگان با یار
چنا کرد امیر فکر فرماید کہ خون چن من ضعیفی رختن خود را نشانہ سیر ملاست کردن انجو تونی کہ در گلشن
اخلاق تو خارا از از زستہ و برد من اوصاف تو عبارتست نہ شستہ است بدیع و عبودیت قطع

مراہل ست از جان رشتستن	چہ غم گرسد چو من نابودہ کردہ
چہ خواہی گفت پیش بکتہ گیرن	ترا اگر استیتن آلودہ کردہ

زیادہ در فکر و درود در از قناد و پیک اندیشہ را با طرف و جوانب فرستاد بیچ و جہنی بسہ

انتسابی نیز گفت بیان کن تا مسایلی در کدام محله بوده و حق جوار در کدام یار ثابت شد گفت
 خانه پدر من در بصره با خانه امیر سیم آستان و پدرم شبیه وقت با ملا زمان امیر سیم آستان بود و زیاد گفت
 پدر چه نام بود گفت امیر از هون جان نام خود را فراموش کرده ام چه نامی نام پدرت یاد بخندید و آن بیچاره را بخشد

فردی سیم نیم گنه با هزار عذر نه بخشد | بی یک لطیفه کرمان هزار جرم بچشد

دیگر رعایت حقوق رعایا بعدل و حسان است و حقوق اولاد امر او در املار زمان
 و سپاهیان و حسادمان در باب آخر ستم گزارش خواهد یافت انشاء الله تعالی

باب سی و ششم در صحبت خیار

مصاحبت نیکان و مجالست دانایان کیمیای سعادت و ابدیت در بهمنانی دولت مبری ^{شک} _{منو}

مهر پاگان در میان جان نشان	دل مده الا شمع سر خوشان
ناز خندان باغ را خندان کند	صحبت مرادنت از مردان کند
سنگ گر خارا او گرم مر بود	چون بصباح بدل رسد گوهر بود

ملوک فارس را قاعده آن بود که هرگز صحبت ایشان از حکما و فضلا خالی نبود می هیچ حکم منی
 مشهور ایشان نکر دندی و ازین جهت که بنامی سلطنت عدالت رستی نهادند مملکت ایشان چنان
 هزار سال و کسری در کشید و سلطان سخر خانی رحمه الله علیه حکیم و خیر نام را با خود بر تخت نشاند می و خلفا
 عباسی با آنکه خود دشمنند بودند همه حل و عقد کار ایشان نمی بر کلام اهل علم در ذوق بودی
 خلافت نامه آئی مذکور است که پادشاه کسی را توان گفت که صاحب ستم است باشد و حکم او بر رفت
 حکمت بود پس لازم است خداوند قدرت کامله را متصف شدن بحکمت با نفع وین تصامت برین وجه
 دست هد که چگونگی تدبیر و تصرف در جهان بیامود و بر وجه آموخته بکار برود برین تقدیر و اولی مصاحبت
 مخالفت علما و فضلا و حکما و عرفا میل باید نمود و از جاهلان و غافلان بد خویشان خیر نیاید و مورد نظر

درع

که هارون الرشید شفیق بلخی را قدس سره گفت مرا پند می ده شیخ گفت ای خلیفه خدا
 بر ابراهیم است که آن را دوزخ خوانند و ترا در بان آن سر کرده و سپه خیز تو از زانی داشته تا بدان
 خلق را از دوزخ باز داری مال و تمشیر و مازیانه پس باید که مال محتاجان از فاقه خلاص کنی
 تا بواسطه ضرورت و سستیای محبت نشوند ظالمان را بمشیر قتل کنی تا مسلمانان از شرشان مبرا شوند و بجزایانه
 فاسقان را ادب کنی تا از فجور و فسق باز آیند اگر چنین کردی تو هم نجات یابی و هم خلق را نجات دهی
 و اگر خلاف این کردی پیش از همه دوزخ میری و دیگر آن بی تو هارون بگرسیت دست شفیق را بپوسید

قطعه نصیحت کان روی صدق گویند	بگوشش هر که آید در پذیرد
چو جان دارد حدیث خدا دل	روان اندر دل و جان جامی گیرد

دیگر طبیبی حاذق مشفق که قانون علاج را دانسته و غرض حکما را ذخیره خاطر داشته در شفاه
 و از آله اعراض حاوی کلیات فن باشد در ضافه نفاس عیسوی بدینا موسوی نماید طبیعت

تازه گردد جان بیمار از دشمن	روح را راحت سازد مقدس
-----------------------------	-----------------------

تا همواره ملاحظه فرمایید مبارک نموده قاعده حفظ صحیحی دارد و اگر عیاذا بالله علامت است
 طبع اشرف مشاهده یابد فی الحال بتدارک آن مشغول گردد و در گنجینه محقق مدقن که در صحیحین و تفهیم
 حل کرده اند مفصل کنور علم میدست و تخمین بدست آورده باب اختیار ملاحظه و قائل مشروط و مخدوم آن را در حدیث

فرود آید کرده و مهر نقش در صحیح پهلوا	محاسب قلمش دوری کند تصویر
---------------------------------------	---------------------------

در مطالع مبارک سلطان نظر کند و مسیرات او تا در اول تحقیق بنموده انور هر یک بخود
 اشعه سعور و نخوس یا خبر گردد و در وقت ظهور علامت دولت و شوکت سلطان ابراهیم گزاری و
 سپاسداری لالت کند تا بواسطه آن صفت بجا باشد که در انصاف را آن نعمت را دوام قومی بماند
 و در زمان مشاهده آثار خطر و محنت او را بر دعوات و صدقات از ویاد و مرغیب یابد تا بواسطه آن صورت

بضمون الصدقة ترو البلاء تزیذنی العمر آن بلیت منفعه وان محنت کشف کرد و منومی

ای که خواهی که زبلا جان و آخری	جان خود را در تضرع آوری
پس با حسان بر کشائی دست خویش	تا بحالت غصه بر خیزد ز خویش

دیگر شاعری شیرین زبان زیبا بیان که در فصاحت گوئی از میدان سخن گزاران بوده

باشد و در بلاغت قصب السبق ز مخنوران زمان ده فرو

روز بار از فصاحت با روح از نظم او	صحن گلزار بلاغت از شعرش رنگ و بو
-----------------------------------	----------------------------------

تاجوهر صفا سلطان در رشته نظم کشید بر سر بازار شتمار بجلا آورد و با شعرا بد از نامت را بر صفحه نو گایاد گانگزار

قطعه شاعران را غریباید داشت	که از ایشان بقا پذیرد نام
شعر سلطان نگر که تازه از دست	نام سلطان اویس در ایام

دیگر ندیدی تازه روی ندله گوئی که به نکته های لطیف و سنگین محافل بسیار آید و به لطیفهای شیرین بود

ابسط بروضن محفل بکشاید بیت طبع الرذات از طرف او روح زاجت از لطائف او

و بسترین جلیب و خوشترین ایسی کتب اکا بر و رسائل زرگانت مصرع

و خیر جلیب بی الزمان کتاب نه ضمیر خواننده را از اولیست و نه خاطر

شونده را کلاهی که بی مرسوم و طیفه مصاحبت می کنند و بی ناز و کرشمه بحالت بیخند منومی

آهستینی به از کتاب نخواه + که مصاحب بود که در بیگاه + بوقت فراغی از صحبت دل

هر چه و نخواه است از حاصل + این چنین هم لطیف که دید + که نه رخسار هم ز بخانید

بزرگان گفته اند که جمیع خلایق بعقل محتاجند و عقل بجز به حقیق دارد چه گفته اند که بجز باین عقل

است که در صورت مصالح مشاهده می کند و تجارب روزگاری نمسود و عمری در از فراموشی تمام

باید و چون حکما دیدند که مدت بقای عمر مستعار با دراک این معنی و فانی کند چاره ^{در یافتن}

کلمه
در زندگی آن که
در بیخند منومی
بیت طبع الرذات
از طرف او
روح زاجت
از لطائف او

Marfat.com

و از روی مهربانی تدبیری ساختند که جبر این نقصان بکنند و بمرور زمان تجربه‌های کلی بدست
 آید پس اخبار ملوک و سلاطین و احوال مراد و زراد کلمات علماء و حکما و ادب کتب ثبت کردند و قصص
 تواریخ و کذب و اشتکان رحمت حصص و خطوط آیند گلن در قید تعلق کشیدند تا اخبار دولت را بابت مکننت
 آن را دستور العمل خود سازند و هر یک بقدر استعداد و بقدر همت و از مسطالع آن حکایات متفلا
 و استفاضه نمایند تا بضمون استغید من و عطف بغیره از تجربه دیگران فایده گرفته باشند و بوعظت

دیگران پند پذیر گشته نظم دل و دیده را در شنائی دهد بالماس تحقیق در سفته اند همان به که بر قول ایشان بودیم بسی آورد میوه نغز بار	حکایات و احوال شایسته نشان بعلم و خرد آشنائی دهد بدوران بسی تجربه کرده اند سخنهای پیشینگان بشنومیم بیانآبدان باغها پی بریم	روایات و اخبار کارگهان ز هر گونه باطنی سخن گفته اند بهر کار بس برنجا برده اند درختی که کشته در روزگار دوام ازان میوه با بر خوریم
---	--	--

باب نهم در دفع شرار

چنانچه میل به صحبت اخبار و ابرار و صحبت جناب و تخر از آنجا است شرار و فحار هم لازم است
 چه صحبت بحسب خاصیت موثره باشد پس چنانچه از پیشینی نیکان فواید کلی بجهول می نمودند و از خطرات
 بآبدان تنایج نالایق ظهور مییابد صحبت نیکان سبب یزد و دولتت و مخالفتت با معیشتت است

نظم باد و لقیان نشین که خاری با هر که نه مقبل است نشین	در صحبت گل شود بهار سه کز سر که نگشت کام شیرین
---	---

و اشرار و قسم اندیکمی و حیب الدفع و یکی و حیب المنع اما آنها که دفع ایشان سبب نفع مسلمانان
 و صلاح کلی در تابودن ایشان است سه گروه اند اول زودان و دفع کردن ایشان بدمت است لاه
 لازم است و صیحت موم هوشنگ این بود که می فرزند که ارباب فسق را مالیند و مزبور در می شسر

لا یفنی لیسنا
 در حکایت نیکوکاران

و مفسد منکوب و مقهور و ضرر دزد و راهزن شرفیانی که کن از سر راه گذر بان در سازگار بهما زمین
گرد و تجارت از طرفت جویند لایق ترود تویند که در روز امتعه درت جت یزد و خست آید و نمم بی غفلت خلق کرد

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰

اقله تا تکوشی بجدت نشوی	هرگز از ملک و سلطنت شادان
راههار از دزدان زمین دار	اگر تو خواهی ممالک آبادان

حکایت از امیر المومنین عمر رضی الله عنه در کتاب جواهر الاماره نقل کرده اند که ایشان گفتند
وقتی در جاهلیت تجارت جانب مدائن میرفت چهل ماه از بردگانی با من چون بچالی مدائن
رسیدم دزدان سر راه گرفتند و مرا غارت کرده بردها را بردند و من بعد محنت در ایام این سالیدم
و بداد خواهی بدرگاه نوشیران رفتم چون صوت نظم من بشمع نوشیران رسید و بر تمام حالات
من اطلاع یافت حاجبی را فرستاد و دست من گرفته مرا بوثاقی فردا آورد گفت اینجا باش تا فردا طلب
کنند و بر دهر بازستانند من در آن وثاق می بودم هر روز از ^{مکان} مطبخ خاص خواججه طعام ملوکانه می
آوردند و پیش من می نهادند و من هر روز بدرگاه کسری می رفتم و نظاره مراسم مملکت داری و در
پروردی میکردم تا بعد از چهل روزه بوثاق در آمدم جمله های برده را دیدم نهاده و دستي بریده آنجا
افتاده و کاغذ چهل تنگه در سرخ دروی و بران کاغذ نوشته که چهل روز بایستادی تا دزد ترا بخت
آوردند و خست تو نیز در رسید این چهل تنگه نزد چهل روزه انتظار است چون بولایت خودی باید که از
فحکایت کنی و ازین حکایت معلوم میشود که ملوک رفیع المقدار را در باب دفع دزدان در این زمان
اهتمام بسیار بود پس والی عادل باید که راههای مسلمانان را از خوف دزدان در این زمان بسط
سیاست امین سازد و بر که در راهی با یوز و آزار متعرض مسلمانانی گردد و او را به نکال عقوبت

دخوت صبح رخت
یعنی در جواب ۱۳

عبرت دیگران گرداند نظم	ببردست و زود سر نهان	که امین شود در آن برود و در آن
چوره گشت امین شود کاروان	ز بهر تجارت بهر جوان	وزان سوبسی نفع یابند خلق

دما دم بهر سوسشتا بنخلق | شود شهر مشهور و ده نیز بهم | ز آینه دل روزنگ غم
 دوم رونود و خونیز و او باش فتنه انگیز در بلاد و قری بخیر و بی دست خودی دست تعرض بال قریه
 مردم در از کنند کسی بجهت حفظ حال متعرض ایشان نشود و جز حاکم صاحب قدرت بر ایشان
 دست نباشد پس قلع و قمع ایشان ضرورت است و در اخبار آمده که در شهر حلب نود و او باش
 بسیار شدند و مردم از ایشان بترسیدند آمدند نزد سلطان مصر و خواهی کردند سلطان حاکم مصلح
 نام فرستاد تا بدفع رونود و او باش اشتغال نماید مصلح بیاید و بعضی از ان مفسدان سیاست که آن
 جماعت فرزند شدند و انکاری که می کردند باز نه ایستادند حال بدان رسید که بربدان بخامید که
 ملک در جامع مسجد نماز گذاری در پیش محراب می نوشتند که ای مصلح خود را بر نجان که ما از انچه
 که اگر یک تن رکشی و دیگر سر بر آرد و ما کشتن خود را فر خود مید اینم و از ان هیچ عار نداریم

ما عاشقیم کشته شدن اعتبار است	شمس عشق بنز سنگ مزار است
بی زخم تیغ عشق ز عالم نیر ویم	بیرون شدن ز معرکه بی زخم عار است

مکن که تو از کشتن ما به تنگ آئی و از کشتن خود به تنگ نیایم مصلح که این خط بر خواند دست که
 با ایشان از حیل و تدبیر درمی باید آمد فرمودند از زیر خط ایشان نوشتند که نام روانگی و فرزانی

شماره اول انستیم و یک دلی و کجی شماره ابایک دیگر معلوم کردیم فرد	
در جگر داری سر بازی شماره مثل است	بر چنین مردان یک ل آهن با آهن

حالا از هر چه رفت پیمانیم و بقیام عذر خواهی در آمده در صد در بر میت تقویت ایشانیم و سلام
 حضار مجلس ازین سخن تعجب شدند و او در صلا و ملا تعریف توصیف و باش و زندان مشغول شد
 و دست از حبس و قید و قتل ایشان کوتاه کرد و دیگر روز همان شرافت شهر نزدیک می آمده خوا
 که در باب او باش سخن گویند و ایشان سبقت گرفته فرمود که ای عزیزان ما از کشتن آن جوانان

ایشانیم و بغایت حیف است مردم دلیر و چالاک کشتن چه در هر قرن زمین طائفه اندکی پیدا
میشوند و من امروز بدیشان محتاجم که اهل قلعه روم باغی شده اند و مردم دروغ ایشان و آن کاری
میباشد شما اگر سوادار من آید جماعتی که مشی و سرن این قومند در من آید بنا بر تربیت طوطا و از اثر تقویت محفوظ است

نظم ازین نامد از ان باهوش و تنگ	کسی را که سینم سزاوار جنگ
و هم مرکب و جوشن و مغزش	اگر و در آن رسام سرش

اگر بطلب گفتند که سردار و پیشکار ایشان پیریت یا چهار پسر و حالا در پی کسب کاری افتادند
و از سطوت سیاست شما گوشه گرفته اند مصلح بفرمود تا ایشان را طلبیدند و تعلیم بسیار لطف بسیار
نموده و جامه داری خود را بدان پیر و ادب و اوی بارگاه بفرزدان و از زانی داشت و همه را
خلعت داده بغنایت و عاطفت مستمال ^{۱۲} گزیدند بعد از چند روز که خاطر ایشان مطمئن دل
ایشان از جانب حاکم امین شد مصلح ^{نسل} بفرمود که مرا ^{۱۳} جمعی مردان خویش را عیار پیشه حلیج است تا
ایشان را تربیت کنم شما این جماعت را می شناسید هر که را دیدید که از دست می کاری آید مگر
حرب را ایشان را بپایید تا خلعت و هم و ایشان را بدخواه ایشان تقویت کنم پدر و فرزدان بغایت
خوش و شادان بیرون آمدند از اطراف و جوانب سی صد تنیم جوار درند خویشوار در هم کشیده نزد
وی آوردند فرمود که ایشان را فردا بسیارید که خلعتها میباشود و هم در زمان فرمود تا خیاطان را
طلبید سی صد جامه تکلف بریدند بدو ختن مشغول گشتند ملازمان درگاه می عیان ^{۱۴} شهباز است عیان
در نیکار حیران که او را سلطان مصر بدفع ایشان فرستاده و او بخلاف سلطنت از قوی میاید

بیت بجای خار گلبن می نشاند	بجای زهر شکر می چشاند
----------------------------	-----------------------

اما چون شرب در آمد سیصد مرد گمانه فرزانه را مقرر کرد که سلاح پوشیده در جامه خانه
ترصد ایستاده باشند که چون رزق دید باخام دریند هر یکی را به قتل رسانند و زک آن جماعت آمدند

Marfat.com

گویی ندانی که حق سبحانه تعالی او را فاسق گفته است سخن فاسق راست نباشد دوم آنکه او را سخ
کسی از نمیه که آن منکر است و نهی منکر و حیب بود سوم آنکه او را دشمن داری از بهر آنکه خدای او را
دشمن میدارد چنانچه در خبر آمده که دشمن ترین دشمنان نزد خدای تعالی آنانند که سخن چینی
تفاق میان دوستان افکنند چهارم بر برادرهمن گمان بد مبری که بعضی گمانهای تو زود
و بال می کشد پنجم تجسس آن خبر نمکی که تجسس منعی عنایت است ششم هر چه سخن چین گوید
چنان نمکی وصل است که سخن چین را نزد خود راه مذبی و مطلق سخن او را گوش نمکنی

سخن چین را مده در نزد خود جای	که در یکدم کند صد فتنه بر پای
-------------------------------	-------------------------------

سخن چین را مکن نزدیک خود رام	که بد گوید ترا بهم در سر انجام
------------------------------	--------------------------------

آورده اند که یکی از خواجگان اصفهان غلامی را می خرید فرستاده گفت غلام من عیبی دارد
که سخن چین است خواهی گفت سخن چین غلام چه خواهد بود او را بنحری چون روزی چند برآمد این غلام
که با نور گفت خواجه ترا دوست نمیدارد و زنی دیگر خواهد خواست که با تو ازین سخن متغیر و
متاثر شد غلام دید که سخن او کارگر آمد و تیرتدیر فاسد او به نشانه رسید گفت می خواهی که ترا دوست
دارد گفت آری می خواهم غلام گفت من طلبی میدانم و انوشی جهت محبت یاد دارم چون
خواججه بنچید استره تیر مردار و از موهای که زیر محاسن اوست قدری بدست آوردن تا فسون کنی
و محبت ترا در دل وی افکنی زن برین غریت ^{را} راسخ شد و گفت البته امروز چنین خواهم کرد
پس غلام نزدیک خواججه آمد گفت ای خواجه حق نان و نمک در میان است و من
خبری شنیده ام ترا آگاه می سازم تا از خود غافل نشوی خواجه گفت آن چه خبر است غلام گفت
زن تو دوستی دارد و مقصد هلاک تو کرده است اگر خواهی که راستی سخن من بدانی چون بخانه برو
خود را بخواب بنگر که چه می بینی مرد بخانه رفت طعام چاشت تناول نموده تکیه بگرفت و خود را

بجواب ساخته دیده ترصد برکشاد زن پنداشت که خواجه در خواب است بتره بدست گرفته بیاید
 و محاسن خواجه بالا گرفت تا موی چند تیر شد خواجه دیده باز کرد آن حال مشاهده نمود پنداشت که زن
 قصد کشتن او دارد جهت دوستی آن محکم گرفت دستره از دست و بستد و سرش باز کرد و دید او یک
 زن لجنه شد خواجه را بگرفتند و بقصاص می بختند و بشومی سخن چین خالمان آن عزیز خراب شد نظر

میان دو کس جنگ چون آتش است	سخن چین بد بخت هیرم کش است
سپه چاه مرد اندرون بسته پای	باز فتنه بردن ز جای بجای

دیگر نمازان اند دیدار ایشان ناویدنی و گفتار ایشان ناشنیدنی است بیت

ندیدم ز غم ساز سرگشته تر	انگون طالع و نخت بر گشته تر
--------------------------	-----------------------------

در آثار آمده که غماز حلال زاده نباشد او روزه اند که در بنی اسرائیل خشکسالی پدید آمد
 و آنرا قحط طاهر شد حضرت موسی علی نبیا و علیه السلام با شرافت بنی اسرائیل باستقارون
 رفتند و چهار شبانه روز دعا کردند اثر اجابت پدید نیاید موسی علیه السلام بنالید که الهی چهار شبانه
 روزست که دعای کنم و سجا بونی شود خطاب آمد که اگر چهل شبانه روز دعا خواهی کرد با اجابت خواهی
 رسید زیرا که در قوم تو غمازیست که شومی او منی گذارد که دعا بحال اجابت سعدی علیه السلام فرمود
 که خدایا با من بگو می که آن غماز کدام است تا او را توبه دهم مدار سید که من غماز را و منم چگونه غماز
 کنم تو تمام قوم خود را بگو می تا از غمازی توبه کنند او میفرودان توبه کند موسی علیه السلام بفرمود تا همه
 قوم توبه کردند حق تعالی باران داد و سلاطین سلف را مطلقا گوش سخن غماز کرده اند و این جماعت با
 دشمن داشته اند و حکایات آمده که پادشاهی یکی را تربیت می کرد گفت اگر نخواهی
 که روز بروز کار تو بالا گیرد ساعت بساعت مرتبه تویم فراید و نزومن از همه ملازمان مقرب تر
 باشی باید که سه کار کنی اول دروغ نگوئی که دروغ گو در چشم مردم خوار و میقدار باشد دوم مراد پیش

من ستایش مکن که من خود را به از تو میدانم سوم سعایت منم ای از غماز تی محذر باشی و بدی سپا
 رعیت پیش من گوی که چون من ایشان بشنوم پایشان بد شو خضر بدی من با سپاه و رعیت بن غلام
 اگر دو ترسان شوند التجا بدگیری کشند و پادشاه دیگر طلبند و خلل از نجات ملک من آید باید نظر

بر آید ز غماز عالم بهیسم	تحلل راه یابد بخیل و حشم
ز غماز گرد جهان سترگون	که ناپاک جان ست تیره دژن
چو غماز را دیدی اندر زمان	به تیغ سیاست ببردش زبان

آورده اند که نوشیروان روزی مجلس راست یکی از ملازمان ^{نوشیروان} شخصی پیش روی غمازی کرد
 نوشیروان گفت این سخن را تحقیق میکنم اگر راست ترا بسبب غمازی دشمن خواهم گرفت اگر دروغ است نجات آن
 عقوبت خواهم کرد اگر توبه میکنی از تو خواهم در گذرند گفت توبه کردم نوشیروان گفت من عفو کردم نظر

هر که غمازی کند نزدیک شاه	هم بنزد شاه گردد و سپاه
عالمی در آتش و دود اندازد	من خدای خلق خشنودند از او

آورده اند که یکی از روی عمر و سعایت قصه نوشت ^{رقعه} معصم خلیفه که فلان کس از معارف
 وفات یافته و از و مالی خطیر مانده و یک پسر و اطفال اگر فرمان شود تا کفایت طفل بگذارند بانی
 بر رسم قرص بخیر نه سپارند تا چون بزرگ شود بد و تسلیم نمایند حالا خزانه و توفیری در فتنی باشد
 معصم بر پشت رقعہ او نوشت بمعنی که ترجمه اش این است که متونی را خدا بیا مرد و مال
 و میراث برکت کناد و تیمم را بر نیات خیر پرورش دها و غماز به لعنت خدا اگر فساد نظر

شو غماز کس نزدیک شاهان	بهرس آخر ز آه بی گناهان
که آه بی گناهان سخت گیرد	بسی کس را از تحت و تحت گیرد

و دیگر گروه صاحب خرض اند که هر چه کنند و گویند غرضی داشته باشند نه از روی خلاص و مواری

سخنی بعرض رسانند بوشنگ ملک در وصایا فرموده که از متابعت و موافقت اصحاب
اعراض دین اعراض است از در باید چید که صاحب غرضان از دعوی بی معنی لطف خواهی زین
و جواب حسانت را در رسته سیات کشد و فعل جمیل و کردار نیکو را در کثوت قبیح و صورت زشت بنمایند

انظّم مدّه راه صاحب غرض پیش خویش	از صاحب غرض میشود سینه ریش
که او جمله تزویر و مکر مفن است	برون دوستدار و درون دشمن است

و چون معلوم شد که غرض گوینان تیز میری که تدبیر نام کرده اند بدی با نیکوئی به گذارند خوبی بر شستی در
شمار آوردند پس بی تحقیق سخن ایشان را حکم نباید فرمود و در تفحص کلام این قوم بالغت باید نمود

چو ارباب غرض لب برکشایند	نیکوئی را بر شستی می نمایند
بگلی تا سخن روشن نگردد	کسی باید که پیرامن نگردد

اسکندر از اسطو پرسید که ملازمت ملوک را کدام طائفه موافق اند که ام فرقه نالائق حکم فرمود که لائق
خدمت ملوک کسی است که امین باشد نه خائن زیرا که امانت سبب عزت و حیانت سبب ذلت
و امانت و قانع باشد نه طامع که قناعت کنجیت بکیران طمع رنجیت بی پایان بیت

مرد متانع بزرگوار بود	طامع البسته خوار و زار بود
-----------------------	----------------------------

و گیر باید که نیکوگوی باشد نه عیب جوی که آدمی به نیکوگویی بهمه حال محبوب و مقبول و بعیب جوی نزنه
همه کس مرد و مخدول باشد و باید که کارکننده باشد نه لاف زننده که مرد مصیبت محترم است و صیانت
گزاران مهم و باید که موافق باشد و نه منافق که متعجب و فاق مهر فاسد است و نفاق جور و جناب بر طریق
باشد نه بر راه بدعت که تائید سنت آدمی را بر وجه جنان می برد و داعی بدعت را او به عملالت
و شاعتی فلکند که ملوک هفت ملائقه را در خدمت در انده مند اول حضور که هر سیزده تریاک علی بنی بود
درین سیزده هیچ وارد و دومی باید گفته اند شمر نخست زنده کن آتش بجان او چه می بین از سبب آتش و جهنم

طائفه ۱۲

درین پیداشده و در چشم او زهر قاتل است که نظرش بر هر قسمی الحال هلاک شود من آینه پیش روی
 مردم تا چون نظروی بر آینه افند عکس آن بوی اوج شود و اثر آن در وی شرایت کند و بدینر کند حکیم
 و عاگفت این حکایت بعینه حال حسود است که حسود هم بدو باز کرد و در روح شوخیا پنجه بر وی آورده
 آنگاه کل نفسها آن را بجا کله یعنی آتش که نمیم نیاید خود را می خرد تا هیچ نماند و دوم از آنها که سزاوار خدمت ملوک
 نیستند کسانی اند که بخیل و مسک بشند بخیل در حق و بغرض ایشان اینچنانچه سخیان و سخیان بخیل و سخیان بخت گشته

نظم مرد هر چند در هنر کوشد	بخل آن جمله را فرو پوشد
از گیسمان تیره دل بگریزد	در گریبان پاک جان آویزد

در جامع الاحکام آورده اند که سلاطین مردم بخیل را ملازم خود نسازند که از ایشان بخلالت
 رسد چنانچه منقول است که چون لیث کلبی داشت مردی بخیل بود وقتی میوهها را ستر بر سر او گفت میوه
 هر کجا بید بخربد و خرج کند روز عمر و شبی ساخته بود بخیلی است در آن بخل سولان از اطراف
 و جوانب سیده بودند هم جمع آمدند و مجموع اسباب بنیافت متب میا بود خبر میوه که بسیار اندکی
 بنظر آمد و وکیل خود را گفت میوه بسیار بیا و ما و اندکی بنظر آورد عمر در این حرکت بد آمد گفت برو
 میوه بسیار گفت میوه متعفن و پوسیده مانده است اگر گویی بیا و در عمر و بنیافت متعفن شد او از دو کاه
 غزل کرد و بارهای گفت که آن مسک انفصال داد که هرگز تدارک آن نمی توانم کرد بیت

نزدیک اکابر همدرد	عبی نبود ز بخل بدتر
-------------------	---------------------

سوم از آن جماعت که لایق ملازمت نیستند مردم دون بخت سفله باشند چون است سلاطین
 عالی باید پس مردم دون سفله در خدمت ایشان نشاید و گفته اند از مسک بخیل بدتر باشد زیرا که
 بخیل آن باشد که کرم ندارد با کسی اما از مال خود بهره دارد و مسک است که خود بخورد با کسی
 کرم نکند و سفله نه خورد و نه کسی کرم کند و نخواهد که کسی با کسی کرم کند آورده اند که پادشاه

پنهان کن سوم خیره که در پیش آید نگاهدار چهارم کسی تا سید مگردان خم خیره یک در نظر در آید از او
 بگیر چون با مداد شد بر خاست و بدان صحرا که مامور بود روان شد اول خیره که پیش آمد کوهی بلند
 بزرگ سیاه رنگ و آن پیغمبر متحیر شد که این لقمه را چگونه توان خورد این حکم خداوند است از آن چاره
 ندارم بطرف کوه روانه شد که کوه را بخورد و چون بنزدیک سید دید که کوهی آن عظمت لقمه خورده
 بود آن را برداشت و بخورد شیرین تر از انگبین ^{شکر} و خوشبو تر از شکر خداوند تعالی بجای
 آورد و از آنجا پیش رفت طشتی دید زین بر راه افکنده گفت مرا ام کرده اند که این پنهان در
 پس در زیر زمین حفره کند و پنهان کرد و خاک بسیار بالای او ریخت و بگذشت هنوز دو قدم نرفته
 بود که دید آن طشت بروی زمین است دیگر باره بیاید و حفره دور تر کند و پنهان سلخت هنوز فارغ
 نشده بود که دیگر آن طشت بروی زمین دید سوم بار در آنجا آن مبالغه زیاده نمود باز
 ظاهر گردید پیغمبر با خود گفت مرا گفته بودند که پنهان کن من کار خود کردم و آنچه فرموده بود و ندانم
 بجای آوردم از آنجا در گذشت مرغی دید که از بازی بهر لسان شده شبابی ^{شکار} برد گفت بانی اند
 نگاهدار که دشمن در قفس است پیغمبر او را در گریبان خود پنهان کرد فی الحال باز خشم آلوده گشته
 بر سید گفت یا بنی السد ام روز همه روز و طلب این صید بودم صید من پناه تو آوردم من بنجایت
 گریسم مرا ناسید من از روزی من پیغمبر با خود گفت من گفته اند که این نگاهدار دیگر ناسید مگذار
 اکنون چه کنم کار و بر کشید و قدری گوشت از آن خود بپزید و بسوی بلز اندخت باز گوشت را برداشت
 و مرغ را بگذاشت آن پیغمبر پیشتر سدم داردی دید افناده و گنده شده از وی بگریخت اما
 چون شب آمد پیغمبر مناجات کرد الهی آنچه فرمودی بجای آوردم حکمت اینها را معلوم گردان
 ندارم سید که آن کوه عظیم که دیدی و یک لقمه شد و بخوردی آن خشم است اول عظیم نماید چون بخوردی
 شیرین تر از همه شیرینهاست دوم آن طشت زین که هر چند پنهان می کردی آشکار شد خیره است هر چند

کسی اهد که نیکی بر او منحنی بدارد البته ظالم بشود آن سوم را منحنی آنست که هر که پناه آورد در پناه گیری هر کس ترا
 امین کند خیانت امانت روانداری معنی چهارم آنست که چون کسی از تو چیزی طلبد جهد کن حاجت
 او را آرد انی سخن آن مزار کند که دیدی غیبت بود زینهار از غیبت بگریزی که غیبت کی داری تک باطل گرداند

مظلم مران غیبت هیچکس بر زبان	که طاعت ز غیبت قدر زبان
بهر غیبتی طاعتی کم شود	ز غیبت گری کار برهم شود

و صحبت ملوک باید که از لوث غیبت گروهبان گونی پاک باشد چنانچه گفتن غیبت حرام است
 شنیدن آن نیز دانست که عذاب غیبت شنونده برابرست با عذاب غیبت کننده بیت

اگرش و زبان رره غیبت منه	از بد کس گوشش زبان پاک
--------------------------	------------------------

و قبل ازین نکته در باب غیبت گفته بودم سخن از کسانی که سزاوار درگاه ملوک نباشند مردم با حق
 شناس غدار ناسپاس اند که حقوق ولی نعمت را نشناسند و شکر نعم را بکفران ل زنده همیشه این عادت
 منگوب و مقهور باشد و از دل های آتش و بیگانه و نه خیرت ایشان را باشد که دولت ایشان را قطع

کسی کومی کند نعمت فراموش	از و کردن فراموشی صوابست
از ان کوحق نمیداند پیرهنیر	که روح از صحبت او در عذاب است

نقل است معتمد خلیفه گفته که هر تیغ زبان که در شکر گذاری کند شود و از زبان تیغ نیز باید و منظم

حق نان و نمک تبه کردن	بشکست دم در اسرو کردن
با ولی نعمت از برون آید	گر سپهرت سرنگون آید
حق شناسی بزرگو اکتد	ناسپاسی زیپای در فکند

ششم در و غلو یابند که کذب پیش بچسبند یه نیست و مرد در و غلو نزد سلاطین بی ابرو باشد
 در کتاب اخلاق رقی آورده اند که در مجلس فضیل وزیر میان دو ندیم او که یکی نصیر نام داشت

عامه

یکی شاقب بسیار بی وقار شد قدم مزاح و مطایبه بر بساط انبساط نهادند کار از مخاطبه بلا عبه
 بخامید و هم از ملاعیه بصارعه رسید چنانچه بعد مدتی نصیر عمارت شاقب جدا گشت شاقب
 بغایت متغیر شده از غضب بر خواره روی پدید آمد و زیر گفت از چه چیز متغیر گشتی میان ندما از آنها
 بسیار واقع می شود شاقب گفت چگونه در غضب نباشتم که آبروی من در مجلس چون توئی ریخته
 شد ضعیل گفت کار بر خود آسان گیر و این واقعه را بدول خود سهل کن که آبروی تو در پیش
 من آن روز ریخته شد که گفتی استمن مراد یک شب از موبه بنشاپور رسانید درین باب گفته اند نظم

میفرود ز هر گز چراغ دروغ	چراغ دروغ ست بس میفروغ
تو از کذب تعظیم و حرمت بجوی	اکزان آبروی شود آبجوی

و هشتم مردمان بسیار گوی پریشان سخن نیز لائق خدمت نیستند زیرا که هر که بسیار کلام کند
 او را قدر می ماند و در خبر آمده که در سخن بسیار غلط و سقط بسیار بزرگتر گفته است چون بسیار گفتن
 حریص می بود متفقین یاد سازند بخون او یعنی به یقین بدان که دیوانه است در مثل آمده که المكشار منذر
 بسیار گوی بهیوده گوی باشد منقول است که حواریان مر حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلاوة
 می گفتند که ما را پند می ده که بدان کار کنیم و بدبشت سیم فرمود که هرگز سخن نگوئید گفتند این
 صورت یعنی شود گفت هر که سخن گوید جز خبر نگوید و بسیار گفتن دل را تار یک میکند ممنوی

ابلی از صرغمه می کنی	صرفه گفتار کن اری کنی
چند زیاده پس از افتی بر رخ	پاس سخن دار که این است گنج
گفتن بی فائده ترک حیاست	قول موجه صفت انبیاست
هر چه بهنگام نگوید کسی	خامشی از گفت بگو ترسی
نی همه گفتار از انسان نجس است	هر چه پسندیده بود آن نجس است

Marfat.com

آوردند که سه بادشاه در مجلس نوشیروان حاضر شدند قیصر روم خاقان چین و رومی نوشیروان فرمود که بسی قرنها باید که تا چنین مجلسی دست و پد پیاسید تا هر یک سخن بگویم که سخن پادشاهان پادشاه سخنان میباشند بیخ بود که این اجتماع بتفریق انجامد ما اثری بر صفحه روزگار یادگار ناید فرود

سه باد

درین سرای کهن می گنجش سخن | جدائی که بهتر از سخن خوبت دگاری نیست

بکره

ایشان اشارت بگری کردند که اول شما افتتاح کلام فرمائید نوشیروان از دین فکرم برادر و گوهر سوار بر طبق بیان نهاد گفت هرگز بر سخن ناگفته شیمان بنوده ام و بعضی سخنان که گفته شده بسیار ندامت خورده ام قیصر روم در خزان خیال نظر فرموده این قصه تمام عیازت مجلس شهریار نمود که آنچه نگفتم توانستم که بگویم و آنچه گفتم بران قادر نبودم یعنی هر سخن که از من است بیان جلدان شده است قدرت آن دارم که هر گاه خواهم بهدت رسانم اما چون از تقریر برین باز نتوانم گردانید خاقان چین ناگفته سبزه بیان بکشاد و بر آنچه این شامه شام حضار مجلس سلطنت را معطر ساخت که چون سخن بگویم او زیر دست من است و من برو غالبم و چون گفته شد من زیر دست اویم و او زیر دست من است و بر وجهی نتوانم شد یعنی تا عروس سخن در پس پرده تست شاطشیت یا اختیار قبیت اگر خواهد بر سر لطفش جلوه دهد و اگر خواهد در نقاب عدمش بدارد اما چون از پس حجاب بیرون آمد و پرده از جمال برداشت دیگرش بخلو خانه خندان توان فرستاد و رومی هند از ریاض گفتار خود این گل خوشبو و این ریحان و بوچسپیده نبوت گاه فصاحت آورد که هر کلمه که می باید گفت وی یابریج صواب است یاد مرض خطاب اگر صوابست قائل در عهد آن سخن میماند تا عهد بیرون تواند آید یانی اگر خطاست هیچ فائده ندارد پس در هر دو حال خامشی اولی است قطعه

بپیری رسیدم در قضای یونان	بد و گفتم ای آنکس عقل و هوشی
ز مردم چو پیرتر حال گفته	خمش خمش خمش خمش خمش

Marfat.com

و حکماے متاخرین گفته اند خموشی به از سخن بدست دشمن نیک به از خاموشی است قلم

نگویم لب به بند دیده بردوز	ندیدم بهت خاموشی خصلے
	و لیکن هر مقامی را مقالے

باب چہلم در تربیت خدم و حشم

و این باب مشتمل بر دو قسم است قسم اول در تربیت ملوک متعلقان و ملازمان را قسم دوم او اینکه ملازمان سلاطین را رعایت باید فرمود قسم اول حکما گفته اند سلاطین از ارکان دولت و اعیان حضرت و سایر ملازمان متعلقان گزینیت از برای آنکه هر کس که بعضی از مالک عمر زمین در عرصه تیغ و سه باشد و جمعی از آدمیان در قید تصرف او باشند و او را ضرورت است که نظارت و خیرنات و کلیات مملکت خود بر قانون حیاط بکند و از روی یقین بغور امور عایاد و زیرستان بر حال هر یک از اعیان و اوساط مملکت کا صحت به دارند و بعد تحقیق این امر و گوش دو چشم کفایت نیست بلکه گوش بسیار و چشم بسیار در کار است پس باید که جمعی دانا و هوشمند نیک سرشت و ملی طبع بلند همت ملازم وی باشند تا او مالک گوشها و چشمهای همه باشد تا گوش همه اخبار مالک بشنود و دیده همه مجموع و حقائق مهمات نظر کند و هر آئینه این جمع را که در سماع اخبار متبوع و مشاهد اطوار گوناگون بمشایبه سمع و بصیرت رعایت کلی باید کرد تا از کار خود بازماند و پیوسته با ایصال اخبار و عرض کردن احوال مشغول باشند که هیچ چیز ملک را از میان ریزد ازین نیست که اخبار اطراف ولایت صورت حال رعیت از سلطان منقطع گردد و در کتاب سراج الملوک آورده اند که نوشیروان از موبد موبدان پرسید که زوال ملک چه چیز است گفت سه چیز اول در پوشیدن خبرها از پادشاه دوم تربیت مردم فرمایه سوم و طلوع اعمال نوشیروان گفت بچند دلیل این سخن میگوئی جواب داد که چون خبر لایت رعیت از سلطان منقطع یابد و از دست دشمن فانی غافل

در دران
 به پادشاه
 و حکم و در
 از بهمان

باشد هر کس هر چه خواهد کند چون او بجز است انواع فتنه از هر گوشه سر برزند و مملکت در سرا بل
 فتنه رود و دیگر مردم دون و از ازل چون تربیت یابند از و نوات همت جمع مال حرص باشند و
 به کس طمع کنند و قدر اکابر و شرف نشانند و حرمت مردم بزرگ فرود گذارند و ولها می خلائی
 بسبب این اخلاق ریخته شود لاجرم بهتبار بگازند تا از مرئی مزنی خلاص می نماید اینجا گفته اند
 زوال الدوله باز بقای سفلت چون سفلد ر اترقی دست هد دولت می تسلل تند که گفته اند مشونی

دانات

عقل و عی

ع

توت از اول

ع

توت از اول

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

ع

گر سفلد بجاه دست یابد	بازار ملک شکست دارد
دومان به ستمی جاه باشند	بل در خور بند و چاه باشند

و دیگر عمال چون عمال بر رعیت ستم کنند می پادشاه بد شود و از رعیت امارت ملول و
 متنفر گردند و مدخل سلطان کم گردد و علوفه به لشکر کم رسد و چون لشکری علوفه نیابد از سرخندست
 تا بد و اگر دشمن پدید آید تا بد و مدد کار اندک بودند به نجات ملک دست برود و درین باب گفته اند نظر

ظلم عامل جهان خراب کند	دل مظلوم را کباب کند
اندر آرد بکار ملک شکست	دامن عافیت رود از دست

نوشیران موعبد را سنا گفت فرمود تا این کلمات را با آب زرنوشند و دیگر گفته اند که قصر سلطنت را
 چهار قائمه است که اگر یکی نباشد ملک می تمبشی نگرود و اول امیری که اطراف مملکت را مخاطب
 کند و شرف و شرف از شاه و رعیت باز دارد و دوم وزیر که مونات سلطان ملازمان می تنظیم و اول از
 جایگاه بستاند و بجایگاه خراج کند سوم حاکی که از قبل سلطان تفحص احوال خلق نماید و داد
 ضعیف از قوی بتاند و اهل فسق و فجور را بخدول مقهور دارد چهارم صاحب خبری بین که پیوسته
 چهار شهر ولایت و حالات اعیان رعیت بخبر سلطان عرض نماید فی الجمله جمعی که سلطان
 را از ایشان چاره نیست یا ارباب سیف اند چون امرا و ایلچیان و سپاهیان مانند آن

بیا صاحب قلم اند چون وزیر مستوفیان و دبیران کمال و تربیت مجموع اینها از روی اجمال آن
 است که همه را بچشم شفقت و عین عاطفت بنید و آنچه هر یک را ضرورت بود بدان محتاج باشند ایشان
 باز نذار و هر کدام از عهد ه می که مفوض بدو باشد سالم برون آید و کار خود بر وجهیکه باید و شاید
 بسازد و او را نوازش فرماید و هر که در مهمی تهاون نماید و تعاضل و زر و اول او را به نصیحت متنبه
 گرداند و اگر منجر نگردد به نصیحت گوشمال دهد و هرگز در پی اظهار معاصی و تقاضای ملازمان باشد
 و بشادی ایشان اظهار هجت و مسرت نماید و بمصائب و آلام ایشان اندوه مال ظاهر نگرداند و هر یک را
 در تربیت و تقویت به ترتیب خاص نگاهدارد که کسی با او در آن مرتبه شریک نباشد تا میان ملازمان حقد و حسد
 پیدا نگردد و اگر معضی از ایشان تزلزل و جدال ایجاد بزودی رفع نماید تا ماده خصومت قومی نگردد
 که از ایشان منادات کلی روی نماید و بزرگان فرمود که نقطاع سر رشته مملکت و ابته نزلع مراد است

نظم جو یک دل نسلش عیان شاه	شود کار شاه و رعیت تباه	زارگان دولت خرید نزارع
که استیزه آرد علی الاقطاع	ستیزه بجای ندخن	که ویران کند خاندان کهن

بهین از حکمی پرسید که اساس تربیت ملازمان بر چه چیز باید نهاد و جواب داد بر دو چیز یکی لطف و یکی قهر باید که
 همیشه اثر قهر و نظر لطف سلطان بر خدام ظاهر باشد قهر بگیرد تا دلگیر نشود و لطف گذرد تا نا امید نگردد
 و در نگارستان آورده که طریق حکمت تربیت آنست که بزنی استگی اگر کار میسر شود در آن وقت دو عطف نیاید نمود
 و اگر بخشونت سختی حاجت افتد زنی نباید فرمود که جرحت تواند بود که پیش افتد از آنکه مرهم قطعه

همیشه ره لطف نتوان گرفت	در ابر و فلک چین بهنگام خوین
نه بینی که مرهم نیاید بکار	چو گردد جرحت سزاوار نیش

حکما فرموده اند که هر که اسلطان خواهد که تربیت کند تا بارها نقد حال برابر یک امتحان کند و جبار کاری را
 تمامی ندیده تربیت می نظر نکند که بسیار وقت تا مستعد می تربیت کرده اند چون اخلاق و جوان اطلاع

۱- به استناد ۱۲

حاصل شد با ضرورتہ همان وقت از نظر انداختن زود نیکنان سلطنت حضرت درین باب گفته		
قطعہ ہر کر اسیل تربیتیاری	استحان کردہ بایدش بچند	اگر ششست قابلیت آن
علم و دانش بر آریست	در نہ قابل بود بلند ساز	آما بزودی نباید شش افگند
و چنانچہ برداشته را بزودی نیکنان مناسب نیست بزودی خوشنود شدن از کسی کہ بر و خشم گرفته اند ہم محمول بر خفت است چه میان خشم و رضا باید کہ مدتی بگذرد تا عزم و ثبات پادشاہ ظاہر گردد و آورده اند کہ روزی یکی از خلفا باندیمی سخن می گفت در انشای مکالمہ از وی کلام شنید کہ مناسب نبود فرمود کہ او را از مجلس بیرون کردند آن بیچارہ امید زندگانی بریدہ در گوشہ کاشانہ نشست و بنا کام شربت تلخ صبر و تحمل بخرع کرده با خودی گفت بیست		
دلاز حال بد خو و خرع مکن زہنا	صبور باشش کہ نیکو شود با خرقا	
اما چون مدت ہما جرت در کشید و کار بجان و کار و با ستوان سید قصہ خود را نوشتہ بہ یکی از محرمان خلافت داد تا بوقت فرصت بوقت عرض رسانید خلیفہ بخندید و گفت او لچندان گناہی نیست کہ موجب حرمان باشد گفت چون چنین است چه شود کہ آن بیچارہ را در مجلس ہمایون را دہند خلیفہ فرمود لکل اجل کتاب ہر کاری بوقتی باز بترست و ہر مہمی بزمانی موقوف ماندہ کہ تا زمان آن مہم در نیاید و وقت آن کار در نرسد جہد و کوشش فائدہ ندهد بیست		
تا در نرسد و عدہ ہر کار کہ است	سودی نکلند یاری ہر بار کہ است	
بعد از یک سال او را طلبید و تلمعت و او گفتہ کہ چون سلطان کسی را بزرگ گرداند ہمان نظر اول و روی نیکو وزیر کہ مال و منال و اقتداریافت او را بدرجہ اول باز نتوان برد و اگر خواہد کہ او را خرد کرد و مانند سبدر تیج و تمانی در پی آن کار باید رفت والا ظلہا پدید آید بیست		
پدانشش سیاور بیکبارگی	کہ جان را بکوشد بہ بیچارگی	

گفتگو گویا
 بیست
 بیخبری
 گویا
 گویا
 گویا

نو شیروان از بزرگ پر سپید لایق تربیت کیت فرمود کہ کسی را تربیت باید کرد کہ ادبی دار دیبانی و
 ہر کہ نبی سافل دارد بحکم گل مثنوی بزرگ الی اصل خود میکند و در حکایات اورا ہند
 کہ مردی بود زکی نام از خاندان بزرگ بانسی عالی و ادنی کامل کنیز کے روی خرید نوشتابہ نام
 بسیار بخود بغایت بہانہ جوی و ستیزہ روی زکی بلک بیان بہ نوشتابہ تصرف کرد پسری از متولد
 شد روز سے حکمی در صحبت زکی نشسته بود فرزند زکی حاضر شد زکی اورا کاری فرمود آن پسر
 فی الحال برخاست و روان شد چون گامی چند برفت بازگشت و در مجلس آمد نشست حاضران تعجب
 شدہ گفتند تمثال اول را چه سبب بود و جناب ثانی بچہ بہت روی منور آن حکیم بخندید و گفت
 زکی خواست کہ فرمان برد و نوشتابہ نگذاشت اثر ہر دو جو بہ نظر ہر شہ چنانچہ در سفیدی و سیاہی
 فرزند پدید و مادر نوشتابہ میباشد و در ذالک بخابت نیز همان قیاس یاد کرد و درین باب حکیم فرودی فرمود

نظم در خیتکہ تخت ویرا سرشت	اگرش در تسانی بلوغ بہشت	دراز جوی خلدش بہنگام آب
بہ پنج اگسین ریزی شہناب	سرخجام گوہر بکار آورد	ہمان میوہ تلخ بار آورد

و گفت اند نفس خسیں را پروردن آبروی خود پر دن است چه حرام است بر کسیکہ از نطفہ جنیت در
 وجود آمدہ باشد کہ از دنیا انتقال کند بدی نا کردہ بجای کسی کہ باومی نیکی کردہ باشد فرو

بد اصل را چگونہ کسی تربیت کند	در خیب خود چگونہ کسی مار پرورد
-------------------------------	--------------------------------

و نکتہ دیگر در تربیت ملازمان آنست کہ یک کس را دو عمل نندہد بلکہ برائی کسی منحصی مقرر کند تا ہمہ
 ملازمان اسیدوار باشند و دو کس را یک عمل نیز نفرماید کہ چون شرکت یابد عمل ہر دو ساختہ پر وہم نگردد

قطعہ نہ یک کس تواند کہ سازد و دو کار	کہ آن را پسندند از باب ہوشش
دو کس نیز در یک عمل ضلوع اند	کہ دیگی بشترکت نیاید ہوشش

و چون از تربیت اجمال فراغتی روی نمودہ نکتہ از لغا حاصل آن مرقوم میگردد و مقدم بر ہمہ تربیت

لاہور ہر چیز
 پرتی ہے اپنی
 اصل کی طرف

دستبرد
 دقت

فرمانبرداری
 فرمایا

اولاد است و در ذریعۃ الملوک فرمود که فرزندان استحقاق است نزد والدین در حصه مشرطاً له
 حقوق این امانت خواهد بود چون این امانت ائینه است که صور جمع نفائس و کمالات را قابل
 است و جوهر حقیقت او را بهر چه میل دهند مائل گرد پس بضرورت در تربیت اوسمی باید فرمود تا
 بصفتها می پسندید و متصف گردد و از خصایصهای نگویند منحرف شود اول آنکه او را بنام نیک
 باید کرد که اگر نامی ناموافق باشد مدت عمر در آن در گزیرت خواهد بود و دیگر دایه انبیاست نیک
 مزاج و خوش خوی و پاکیزه سرشت باید که در خبر آمده که شیر دادن طبع را متغیر سازد چون شصاع تمام
 شود مردم پاک دین نیک خلق بخیرت او نافرود باید کرد تا طبیعت و باوصاف آن آدمستانس گردد
 چون طبع صبیان مله و لعل و کمال شرب ^{چنانچه} است آنها امین عدل قانون تو سطر عایت باید نمود
 و معلم پرستگار و دیندار تعین باید فرمود تا در تعلیم قرآن حکام شرعی در آموزش و علمی که او را درین
 و دنیا نافع باشد از او باز ندارد و بهترین تادیبی است که او را از مخالفت جمعی که مفسد و رنج طبع
 باشد نگاه دارد و با مردم خوش ذهن لطیف طبع مصلح صاحب سزود و دائم در پیش وی علماء و عرفا
 و فضلا را مرجع گویند تا محبت ایشان دل وی تسخیر گردد و دانش از او بخار و بد معاشان بدست کنند تا که اهستی
 از ایشان طبع وی پدید آید و چون بسن تمیز رسد مردمی بزرگی عالی همت ^{بزرگوار} صلح است که خدمت ملوک کرده
 باشد مقرر کنند تا آوازش است و برخاست رفتن آمدن وی آموزش دوران گوشه که آثار ادب و حیا و همت
 تخلیق اخلاق ملوک از وی ظاهر گردد و چون وقت در آید سپاهیان حکم دار و استادان کار دیده لاهر
 کنند تا این سوار می سلا سدار می آنچه سلاطین را بکار آید بوی تعلیم دهند چون بزرگ تر گردد و نجیب است
 مشایخ و صحبت علماء و اکت ^{کافی} مانتظر از بزرگان ^{مستفیض} گردد و که همت را اثرهای کلی میباشد نظر

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰

هر که زد دولت اثر می یافت	از دل صاحب نظر می یافت	همت مردان چو در آید بکار
برگ گل تازه بر آید ز خار	هر نظری کز ره صدق و صفاست	چون بحقیقت نگری که مییافت

دیگر امرای دولت ایشان که رکن اساس مملکت اند و تربیت ایشان بر آن چه شاید که دینی بقوا عد
 تعظیم ایشان راه نیابد و دست ایشان در تصدی مهمات کلیدی مالی قومی مطلق باشد و در جمع
 اموری که بآن محتاج باشند ایشان را مدخل دهند تا هیچ محمبی را می و دیگر ایشان ساخته نگردد و
 سخنی که در باب مصالح ملک مال بموقت عرض مستمع قبول صغای نمایند و در تقویت و تثبیت
 مهماتی که متعلق بدیشان است از امور نواحی و ایلی و لشکریان و ملازمان شرف انعامات زرانی و غیر
 خصوصاً در مهم ایلی که او زبان سلاطین باشد و حالت هر پادشاهی از اطوار ایلی او معلوم میتوان
 کرد پس ایلی مدعی حکیم خنکونی نیکو روی صاحب جو و بزرگ همت باید تا برومی فرستند و خود
 نیز دو بهر کس که رسولی فرستند مناسب آن کس باید فرستاد چنانچه حکیم فرموده است

رسول تو انا تو انا فرست	بداناهم از جنس و انا فرست
-------------------------	---------------------------

آورده اند که چون مہلب خواج را ہنریت کرد و غنیت بسیار بدست آورد رسولی مالک
 نام نیز دجاج فرستاد دجاج گفت مہلب را چون گندشتی گفت در حالیکہ دوستان و سرانند و دشمنان
 او مقہور گفت شفقت او بر سپاہ بج اندازہ است گفت شفقت پدر اتم بر فرزندان گفت حال
 فرزندان او چیست گفت ہمہ خوش اند گفت کہ در رزم چون اند گفت جانرا د پیش ایشان خمد کرد
 گفت در رزم چگونه اند گفت مال را پیش ایشان تقدیمیت گفت عقل و فضل چگونہ اند گفت چون
 دائرہ کہ سرو با ایشان توان یافت اول و آخرش نتوان یافت دجاج گفت زہد تو سبب بجد کمال رسانید و مہلب
 را در دل باو تعقی و در شہم ہشتتہ حاصل بخند و از ادب رسول عقل و استدلال کردیم بربوب عقل فرستند و

قطعا رسول از فرستی حکیم فرست	کہ کار ترا باشد از دوسے ہی
شنید ہی کہ آن مرود انا چه گفت	فارسنل حکیمان و لا تو حسنہ

اما تربیت لشکریان از بطلہ ضروری است و فائدہ ایشان چهار چیز است اول تو شاد و مسینف

پادشاه دوم دفع دشمنان سوم ایمنی رعایا چهارم دفع دزدان و مینی راه پادشاهان چهارم شرط بجایاید
 آورد اول آنکه از فرمان سلطان بیرون نروند و خبر بکمال او کار نکنند دوم آنکه با پادشاه یک لیکت باشند
 سوم آنکه با یکدیگر متفق باشند چهارم آنکه در کارزار مردانگی و فرزاندگی رعایت نمایند و سلطان
 را با هم پادشاهان چهارم کار باید کرد اول آنکه سلاح و مرکب ایشان مهیا سازد و دوم مرتبه هر یک
 نگاهدارد و سوم مردمان کاری را تربیت نیکو کند و در میان لشکر سر فرزند سازد و چهارم از لشکر دشمن
 غنیمت که بدست آید ایشان را بهره مند گرداند و از پادشاه قبا و مقبول است که موبد گفت که بالشکر چگونه
 معیشت کنم فرمود که بچه چند وقت تقصد حال ایشان باید کرد چنانچه خداوند باین شخص نشان میکند برگزیده ای
 که بکار نیاید و قوت از دیگر گویا هم بازمی ستاند آزادی برود و درمی سازد و هر چه از نفسی متصور
 است نگاه میدارد و تربیت می کند و در میان لشکریان نیز جمعی باشند که از ایشان هیچ کار نیاید
 ایشانرا علوفه و ادون اسانی آنها را از دیوان ارزاق محو باید ساخت تبریکت مکار می باید برد
 بوجهی علوفه ایشان باید داد که بطریق اعتدال باشد چه اگر معشیت ایشان را تنگ گیری و
 ملول و متفرق شوند و بکن که رجوع بجای دیگر نمایند و اگر معیشت برایشان فراخ گردد
 مستغنی شوند و در ملازمت و خدمت کاری کاهلی و زنده بمانند و همیشه را حکیم نظامی آورده نظم

سپه را باندازه ده پایگاه	بده پیشتر مال از نسج راه
شکم بنده را چون شکم گشت سیر	کند بدو دل گرچه باشد دلیر
نه سیری چنان ده که گروندست	نه بگذارشان در خویش تنگت
سپاهی که خوشدل نباشد شاه	نذار دحد و ولایت نگاه

دیگر وزیر که ایشان پیرایه ملک و خزانة مالند اگر مردم والی ملک بی زیری تندی گشتی حضرت
 موسی علی نبینا و علیه السلام از خدا در خواستی که از بر این زیری از ابل بیت من معین سازد

و آن برادرم هارونست و بدو پشت من قوی گردان پس معلوم می شود که وزیر اسب استحکام
بنای سلطنت و نظام امور مملکتند وقتی که مجمع خصال رضیه و خلاق زکیه باشند بیست

از وزیر می که او بحکومت ^{بایستد} ملک را زیر زینت و گرسنت ^{بکنند}

و تربیت ایشان آنست که ثبوت انفات سلطان معزز و بر عنایت خانی مشرف باشند تا
در چشم خاص و عام مکرم و معظم نمایند و قول ایشان انفاذ می و حکم ایشان را اعتبار می باشند
و کسی در همت مالی بی استصواب ایشان مدخل ننماید و تدبیر ایشان را در کارهای عمده تمام
و اصلی باید دانست چه ممکن است که بقلم کارها ساخته گردد که به شمشیر میزنند و در بیست

قلم رخت جانی تواند کشید ^{چنانکه} که شمشیر نتواند آنجا رسید

روزی در میان وزیری و امیری در تقدیم و تاخیر مناوعت افتاد امیر گفت من اولند تیغ
آید ارم و تو صاحب قلم ملک را پیشتر توان سندنه بقلم وزیر گفت ملک بقلم راست ^{چنانکه} و نه پیشتر
ماجرای سمع سلطان رسید و هر دو را بخدمت طلبید وزیر را گفت همیشه اهل قلم مسکاران اهل سین
بودند تو چرا اهل قلم را ترجیح می کنی گفت می شهربار عالم شمشیر و شمشان را بکار آید می دوستان
را و قلم هم برای نفع دوستان بکار آید و هم برای دفع دشمنان و بگر اصحاب بیست اهرس
ملک داری پدید آید و بروی نعت خروج کنند و از اهل قلم هرگز این حرکت و نشود و دیگر
اصحاب بیست خزانه سلطانی را خالی می سازند اهل قلم بر می کند و محل دخل غیر وزیر از محل خرج باشد

قطعه در نامه وزیر بمرتجع که آن ^{در} و چه بسیار ملک نهال نیست بهر دور
حق بیوقرت اگر تربیت کنی ^{آن} شاخ را که بیوه او هست تعبیر

اما تربیت متربان و پیمان و خرمان حکومت آنست که هر یکی را بهم خاص نامزد فرمایند و می که
منسوب کسی باشد و دیگری را داخل ندهد و قدح است هر کس اندر دفر خواران را باره او عاطفت نماید

Marfat.com

و ایشان را بدان مشابه دلیر مگرداند که هر چه خواهند توانند گفت بحجاب سلطوت همت از پیش
 بر نندارد و همه را در مقام ادب مرتبه حیاء متوقف سازد و اگر کسی از ایشان بی محل سخن گوید سخن را
 صفا نکند و تا کسی نیک امین نباشد و چندین نیاز موده باشند همه نباید ساخت خود را باومی در میان
 نباید نهاد و چون ملازمان ملوک را بر گیرد مگر شکی و غلبه میباشد سخن بچکدیم در باره مکر استماع نباید فرمود و
 همه ابرو و سستی در موقت بایکد مگر ترغیب باید کرد و از منازعت مخالفت تخدیر باید نمود که مخالفت
 بایکد مگر ایشان در امور نظام سلطانی دخلی تمام دارد چنانچه شمه ازین سابقا ذکر یافته قطع

ملازمان سلاطین یک جهت باشند	همه مملکت و مال برقرار بود
و اگر نفاق نمایند و مکر و حیله کنند	اساس جمله همت بی مدار بود

اما چون غلامان و بنندگان در مخریده مر خداوند خود را بمنزله دست و پامی سائر عنفایند چه بسکه
 همت غیر می تکفل امری کند که با عانت است در آن حالت قدمه قائم مقام دست آن غیر بوده باشد
 و کسی که سعی کند در کاری که در آن رنج باید کرد و مشقت قدم کفایت کرده باشد و کسیکه چشم نگاه دارد
 پذیرا که نظر در آن صرف باید کرد و حجتی از بصر باز داشته باشد باقی برین قیاس پس وجود این
 جماعت شکر گذاری باید کرد و انواع انواع رفیع و مدار او لطف منو اسادر باره ایشان بکار
 باید بر وجه ایشان را نیز کلال و ملال و مقور و ماندگی در خدمت پدید آید پس کار فرمودن ایشان
 انصاف رعایت باید فرمود چنان باید که با مورحشیت ایشان از خورش و پوشش خللی راه نیاید
 و اصل آنست که ایشان را بنظر خاص مخصوص سازد که اقدام بر اعمالی که بایشان منو ض است از روی
 خوشدلی و نشاط کنندند از سر کاهلی و ملال در کتب حکمت آورده اند که خواجهرانشاید که بهر گناهی خادم
 را بر اندزیرا که بنین وقتی شرط شفقت بجای آرد و هواداری کند که خود را از مفارقت مخدوم
 امین داند و اگر بنین را بهر سوی مخطائی برانند خود را در خدمت عاریتی شناسند و بهر چه راه

فقط آنکه کوشش
 حوالی در از و برون
 حال کسی که با کوشش
 زوال آن خواهد
 از دست
 غمنازی
 عین آید

گذر بان غریبان معاش کند و نه در هیچ کار اندیشه بکار برد و نه در هیچ مهم شکر و شفقت نگاهدارد
 و اصل در بندگان صفت حیاء و زرگی است و این از همه صفتهای او کار ترست و اگر از بندده اثر مکرر
 زدوی حیل و ریافت شود زود دفع باید کرد چون یکی از بندگان بنیانتی فاحش گناهی نداشت
 بیوت گرد و تادیب و تعذیب قابل اصلاح نباشد صلاح در آنست که او را بزودی نفی کند
 تا دیگر بندگان ^{میسائی} بمجاورت و مصاحبت او تباہ نشوند و فساد از او بد دیگران تعدی نکند قطعه

صحبت مفسدان و بد فعلان	مردم نیک را تباہ کند
هر که با دیگران بنشیند	جامه خویش را سیاه کند

و اگر از بندگان یکی از ارباب دولت که ملازم سلطان باشد شکایتی از حواجه نزد سلطان رود
 چیزی که شرع را در آن مدخلی نبود زود منع او لازم است چنانچه در سیاست سلطان محمود غزنوی
 آورده اند که روز آدینہ سلطان بنمازمیرفت غلامی در رعایت حسن جمال سیر راه سلطان گرفته
 بود چون بلوکب شاهی رسید غلام زمین را بوسه داد و سلطان از روی کرم عنان چشمش بر کشید بزبان
 لطف و محبت پرسید که چه حاجت داری گفت شاه این را آنکس که از ترکستان می آورد در تمام
 راهی گفت ترا بنجابت سلطان می برم تا سایه عنایت بر روزگار تو اندازد و من با میلین و شارت
 و نوید این اشارت کربت غربت و خواری بندگی تحمل می کردم و پیوسته بمضمون این بیت

گرم هزار غم از روزگار پیش آید	چو روی شاه به منیم دلم بجا ساید
-------------------------------	---------------------------------

خوشدل میبودم اکنون که بدین شهر آمدم خواجہ حسن مرادید و یہ ہزار دینار بخرید مدتی است کہ مراد
 خانہ پنهان میدارد و این ساعت فرصت یافتم و خود را بسراہ فلکندم بخت یاری سعادت گذار
 کرد تا بدولت ملازمت رسیدم و امید می که در اول دواستم بوقت عرض رسانیدم باقی سلطان حاکم
 است سلطان فرمود تا غلام را ادبی بلوغ کردند و او را بکسی سپرد کہ این پیش حسن بر دو بگوید

که هزار دینار بعللامی می تواند او چو صد دینار بدر بانی نمیدهی بر در خانه نشنید و نگذارد که غلام تو
 بی اجازت از خانه بیرون رود یکی از خواص پرسید که غلام را عجب ای فرمودند سلطان فرمود اگر نه
 آن بودی که هزار دینار حسن ضایع میشود بفرمود می از میانش بدو نیم زند چه اگر غلامان فرستند
 غلامی که از خواجده بر بچیدن شیوه پیش گیر و شکایتی ناموجه برض رساند هم خواگی و بندگی تحمل ^{نویسند} _{مسلط}

چو از خواجده خود بر بچد غلام	بدا و در شرح با خاص و عام	بهر بهتان و غیبت کشاید بیان
که تا خواجده را افکند در زبان	غلام کز فیسان بود خوی او	مبینا چشم کسی روی او

قسم دوم ازین باب

در آداب جمعی که بدولت سلاطین تقرب جستند و سرفراز گشته از ارکان دولت و اعیان حضرت
 خواص بارگاه و نواب محاسن گماشتگان و متعلقان باید دانست که هر دو کار پادشاه شروع
 کند و در مهمات سلطانی ^{مهم} خوش نماید باید که سیرت او بر قانونی باشد که سبب نیامی سلطان آبادانی ملک
 و این معنی وقتی میسر شود که رعایت چهار طرف بر خود لازم و اندا اول رعایت جانب حق و دوم رعایت نجاب
 پادشاه سوم رعایت بنی چهارم رعایت بنی رعیت با در رعایت بنی حق پنج شرط است اول
 آنکه شکر نعمت الهی و فضل نامتناهی که در باره او واقع شد و بجای آن نعمت می ده گردد و رعیت

شکر نعمت نعمت افزون میدهد	مغلسان را گنج قارون میدهد
---------------------------	---------------------------

دوم آنکه مراسم طاعت فرزندار و بلکه از ابر خدمت پادشاه مقدم دارد تا در همه چیزها عزیز گردد
 و در همه ولها مقبول بود **اورن** آنکه که ابو منظور وزیر پادشاه طفل کدونا دکانی بود عاوداشتی
 که چون نماز بباد کرد روی تا طلوع آفتاب و را خواندی بعد از آن بخدمت سلطانی رفتی و تنگی می
 ضروری پیش آمد سلطان او را تمهیل پیش خود طلبید کسان بی پای آمدند و او از سر سجاده بر لنی خواست
 حاسدان به حال غیبت یافتند و زبان و قیبت کشاده او از ترس سلطان بدی تو کردند که بسی خفلیت _{بیت}

Marfat.com

سیکند و از سخن سلطان اعتباری یعنی گیدمانند این کلمات در میان آوردند بجز آمار تفسیر مزاج
در بشیر پادشاه ظاهر شد اما چون خواجہ از او را در فارغ گشت بیست سلطان آمد
سلطان از روی غضب بانگ بردی زد کہ چو آدی آمدی گفت ای ملک من بندہ خدام زجا کہ
تو ما از بندگی فارغ نشوم بچا کرنی یعنی تو اعلم آمد سلطان بگریست و او را محبت بسیار گفت نظر

مدہ رشتہ خدمت حق ز دست	خداوند را بندگی کن کہ هست
سہ بادشاہان گردون فراز	بدرگاہ او بر زمین نیاز

سوم آنکہ رضای خدا را بر رضای پادشاه تقدیم کند کہ چون حق سبحانہ تعالیٰ از بندہ نخواستند بود خشم
دیگران اورا زیان نداد و اگر عیاذا باللہ خدا تعالیٰ بر وی خشم گیرد خوشنود می ماند خلق اورا ستونی ساند

فرد چون خداوند از تو خوشنود است	خشم دیگر کسان ضرر نکند
---------------------------------	------------------------

مشہورست کہ بزرگی در مجلس یکی از خلفا بود وقت نماز تنگ شد و خلیفہ مہمی اشتغال داشت
و نماز بر خاطر او فراموش شدہ بود آن بزرگ برخاست کہ نماز گذارد و یکی گفت چہ اصبرتی کنی کہ
خلیفہ نماز بر خیزد گفت حکم خدا می راموت بجا دیگر می نباید داشت گفت منبہین کہ خلیفہ بر تو غضب
خواہد کرد گفت چون رضای خدا حاصل شود از غضب مخلوق چہ باک خلیفہ کہ این شنود آن بزرگ
را بسیار خواست و آن معترض را از نظر تربیت بندہ سخت شرط چہارم آنکہ از خدا می بیش ترسد کہ از
پادشاہ در خبر آمدہ است کہ ہر کہ از خدا می بیش ترسد ہمہ کس از و بیش ترسد پنجم آنکہ بخدا می امیدوار
تر باشد کہ بپادشاہ کہ ہر چہ امید ہد امید گرم کسی باید بست کہ ہر چہ امیدوار از و ترست باز نگردد و بیت

مخالست گر سر برین در نہی	کہ باز آید دست حاجت تہی
--------------------------	-------------------------

اما رعایت جانب پادشاہ است و بیخ شہرت اول تذلل و تضرع و اظهار عجز و خدمت کاری
چہ ملوک را ہمتہای عظیم و حالتہای بزرگ است کہ بدان منقہ و نہ از غیر خویش و آن بدان بکبت کہ

لہ مراد حدیث سے ہے

ظهور سلطنت الهی واقع شده اند و اینجاست لقب خلل الله بر ایشان اطلاق میگردد پس مانعنی که این صورت در ایشان تحقیق از همه خلق استخدا^{۱۱}م و تبعید خواهند خود را سرادار آن شناسند و در هر چه کنند طریق و استقلال و تغرور عایت نمایند و هر چه اساس سلطنت بیشتر باشد ظهور این صفت زیادت بود برین تقدیر استغنائی ایشان طالب آنست که مردم محتاجی و سگت خود بر ایشان عرض کنند ^{بیتا}

چهارم توهم بوجود هر چه هست تواری | مگر شفاعت و عجز و نیاز مندی زاری

و در محل محنت و سختی و ریاضت کشیدن و بر مکاره صبر کردن چه خدمت ملوک بینی بر محنت باشد در کتب حکام فریاد است که ملازمت سلطان ^{مکروهات ۱۲} کامل است میان مردم و آسایش طلب راحت دولت و در خدمت ملوک از قبیل محالات باید شناخت سوم آنکه هر چه اندیشید و کند و گویند که در آن مصاحبت پادشاه را ملاحظه نماید هم از جهت دنیا و هم از جانب آخرت و طرف آخرت را مقدم دارد و چهارم بطریق ملازمت و ملطف نظر او نظر او نگویید سازد و عدل را تبریف و توصیف در اول او شیرین گرداند و بروحی که مصلحت داند او را از ظلم باز دارد که اگر بظلم پادشاه رضی شود او نیز در آن ظلم شریک باشد و در هر صفتی که ندای احشر و الذین ظلموا و ازو اجرم برآید او را نیز با مظلوم معرض خطاب و عقاب آرد و در اخبار مذکور است که **بسی** وسطی خطاطی بنایت میان نویس بود و اولاد خلفا نزد او خط می نوشتند و تعلیم میگرفتند روزی نزد وزیر می ترفیت کردند که یکی قلم را نیک می تراشد او را طلبید و فرمود تلمی برای وی تراشد یکی قلمی با احتیاط تمام تراشد وزیر به قلم توقی نوشت خط او بهتر از پیشتر بود یکی را خلعت و هزار دینار انعام فرمود یکی خلعت پوشیده و وزیر بعضی تصرف در آورده از مجلس بیرون آمد چون رگه رسید فی الحال بازگشت و گفت ایها الوزیر یک صنعتی برین قلم فراموش کرده ام اگر اجازت باشد بجا آرم وزیر قلم بدست وی داد و قلم تراش بکشید و سر قلم بچکند و زر و خلعت پیش وزیر بنهاد و وزیر فرمود تراشید

لغات
فصل
تاری
معا
بیت
فغان
بار
کرم
کودان
شیرین
شیرین
تغای
وزیر

گفت چون بدرگاه رسیدم این آیت بگوش و لم فرو خوانند که اَشْرَفُ الَّذِينَ نَظَرُوا وَاَزْوَاجُهُمْ
 یعنی خشر کنیده ظالمان را با شیریگان و مددگاران ایشان ترسیدم که تو بدین قلم از روی
 تم حیز بر کسی نویسی و من قلم تراشیده ام در آن شریک باشم و عتاب الهی گرفتار گردم میت

یا رستم کار مشولے عسیرین | اما که ازان قوم نباشی تو نیز

بیخیم آنکه بادشاه را بر خیردار و دچنان کند که خیر او همه کس برسد چه بهترین انعام است
 که عام باشد چون شعاع آفتاب که بر همه جای تابد و چون رشحات سحاب که همه زمینها میرسد
 از بزرگی پرسیدند که خیر چه وجه باید کرد و بهترین خیر کدام است فرمود که خیر بر عیون باید و بهترین
 آن بود که بروی تازه باشد و مشت آن تیرا باشد و روه اند که معن بن برنده کرمی عام و مشت
 و در قدرت بخشش نهایت خندان تازه روی او می آید که بر سخی ترست یا معن بخشند ز جوابی که سخا
 معن از ابر بر دست گفتمند چه دلیل گفت بان دلیل چهارم بود که گریان بود هر چه معن بد خندان بد قطع

تازه روی و انبساط نشاط	در سخاوت عظیم معتبرست
مرد بخشنده را بوقت سخا	تازه روی سخاوت و گریست

شش تا کسی ثمنی تمام ندانسته و بار با صفات و رانیا نموده باشد و پیش او شاه تعریف کند
 و تالش نماید با بوقت از مالش شمر منده نشود و او روه اند که زر را قه نزدیک میکنی باشد از توان
 سلطان سخر آمد گیسو با گذشته و قدری جائه کعبه و روه گفت من مروی ام از ابله بیت رسا
 و امسال پنج رفته بودم و جهت سلطان حج گزارده ام و بر سر روه حضرت سالت پناه صلی
 علیه آله و سلم برای شاو ارکان است و بحضور قافله حجاج دعا کرده ام اگر بخدمت سلطان سانی
 بر آمینه از تو منت ارشوم و بدین بشارت که آورده ام مرا نیز تو ازش فرما بد آن ناسب این صورت تحقیق
 نکرده نزد سلطان آمد و آن حاجی علوی را تعریف بسیار کرد و چنانکه سلطان مشتاق شده

Marfat.com

با حضار و فرمان او چون آن عزیز را حاضر گردانید سلطان را دست بوس کرد و بر حاشیه بساط نشست
 سلطان پرسید که از کجائی گفت از شهر اصفهان فرمود که که حج کردی گفت امسال قضا را
 ایچی از نزد حاکم اصفهان در مجلس آمده بود چون نام اصفهان شنید و آنکس را دید گفت ای
 شاه من این کس را میشناسم او سید نیست بلکه از اولیای آن ولایت است بیشتر از ایشان موی سر
 دارند و من بر همه این سال را در اصفهان میدیدم در روز عید اضحیٰ بدر خاتمه من آمده بود ^{طلب}
 گوشت قربانی سلطان بغایت متاثر شد روی بان ناکب که نیک نام مادر و حاجی بزرگوار
 بخدمت ما آورده آن نایب نخل ده و انفعال یافته از مجلس بیرون رفت بقیه العریضت سلطان
 نیارست آمد اگر در اول تحقیق حال او کردی و در آن باب تفحص تمام بجای آوردی عنبار
 نخلت بر چهره حال او نشستی و از نظر حیان باو شاه محرم ^{نکستی} ^{قطعی}

مجلس لودی
 سرگودگی
 کو جبار
 گداسه در
 خانقاہ اب
 مجلس آب
 وزین ۱۱
 مجلس مشغول
 غدر رفتن
 و آوردن
 و خواستن
 مجلس کا
 بیوسی ۱۱

مگو و صفت کسے نزدیک شاہ	مگر وقتیکہ اور انیک دانی
کہ گرنہ بود بر آن وصفے کہ گفتی	بے در انفعال آن بانی

ہنرمند ہر چہ داند کہ باو شاہ را بدان میلی است از سپ نکر و متعہ و ضیاع و مستغلات و غیر آن
 جہت خود نگاہ دار و بلکہ بطریق استدعا چنان کند کہ نظر قبول سازد ہشتم آنکہ چو بادشاہ باوی سخن
 گوید بدل و جان عقل و ہوش و چشم گوش و تمام جوارح و اعضا متوجہ سخن وے باشد و چنان بکند کہ
 یک کلمہ از وفوت شود و هیچ فکر و عمل نپزدازد و نظر بر جانبے دیگر نیندازد و بہ سخن با کسی مشغول
 نشود ہر چند سخن ضروری باشد چہ سلاطین بغایت غیور باشند چون بنید کہ کسی توجہ ایشان
 بجائے دیگر نظر یا بہ سخن میل کند از روے غیرت بروے خشم گیرند و اگر در آن محل ظاہر نکنند
 اثر آن ببرد و ظہور کند و خطرات بر آن مترتب شود ہشتم در مجلس ملوک با کسے سرگوشی نکنند یعنی
 سرگوید کہ ہر کہ بحضور او دوتن سرگویند کہ او نداند و نشنود و بفرمودہ باشد اورا خیال ^{بسیار}

رود و انواع گمانها بر دو غلب است که از ایشان کینه گیرد و در صحبت سلاطین این معنی را
مبالغه بیشتر میباشد مگر که حساد و اهل فساد و خاطر نشان پادشاه کرده باشند که فلان سلطان را
باشما دل راست نیست و در خواخواهی ایشان خلل پیدا کرده و در مقام قصد میباشد چون سلطان
مید که در مجلس با یکدیگر سر میگردانند کلام صاحب غرضان موثر است **نظم**

سخن پوشیده گفتن در محافل	نباشد شیوه و انا و عاتل
که از طرز ادب بسیار درست	نشان غفلت و مکرو و غرور است

و هم باید که چون سلطان از کسی دیگر سوا لے کند او سبقت نکند و جواب نه دهد تا آنکس که از او
پرسید جواب گوید زیرا که جواب دادن کسی از آن سوال که به دیگرے متوجه است حل بر یکبارگی
بیوقاری و میکند کی از حکمے پرسید که اگر من در مجلس پادشاهی باشم و او از غیر من سوال کند روا
باشد که من جواب هم گفت نے تو جواب گو که انفسانه استخفاف است هم بسائل یعنی ندانستی
که از که سوال باید کرد و هم بسول یعنی استحقاق این سوال ندارد و درین باب محذوری دیگر هست
که اگر سلطان گوید که از تو میپرسم این چه جوابی گفت از انفعال بی صورت چگونه بیرون توانی آمد اگر فرضاً از
جماعتی پرسد که تو از ایشان باشی بچوب سبقت کن که دیگران خصم تو شوند و بر سخن تو عیب گیرند بلکه تا خبر
تا دیگران گویند عیب هنر سخن بی بیرون نجه تو دانی اگر بهتر باشد عرض کن و الا خاموش نشین **مثنوی**

کمن خفت اندر جواب سخن	مگر در خطا و صواب سخن
اگر نقد تو بخشش آمد بسیار	کز آن نقد افزوده گردد عیار
و گرنه در اظهار غلبت مکوش	مر آن را به ستر خموشی به پوش

یا زو هم باید که سلطان چیزی پرسد ابتدای سخن نکند و چون پرسید جواب بقدر کفایت گوید خاموش
کند مگر وقتی که پادشاه میل داشته باشد با آنکه سخن بیشتر دراز تر گوید و ازو هم آنکه اگر سلطان او را

و با او هیچ وجه سخن نگویید بقتد هم کاری که بد و مفوض است آن مدومت نماید از همی که متکفل است
 غافل نشود و جهد کند که پیوسته حاضر باشد تا هر گاه که سلطان او را طلبید فی الحال بخدمت رسد از
 موظبت بر حضور از ملازمت انمی که نمودنی ملامت باشد احترام کند همینرو هم اعتماد بر محبت رضا
 سلطان کند بسیار ندمنج و تیز و نیر و اثن نبود چه غرور جاه خدمت را فراموش میگرداند و دیگر آنکه
 با سلطان اظهار نکند که مر از نزدیک تو حقیقت یا سابقه خدمت دارم بلکه تجدید ملازمت و تاکید دعا
 گوئی و لواحق فرمانبرداری این حقوق را نزدیک می نازد دارد برومی که آخر آن اول را احیا کند چه سلا^{ظین}
 حقی که آخرش اول منقطع بود فراموش کنند و از خدمت کسی منت دار نباشند چه ایشان خود را سزا^{دار}
 خدمت می شناسند نوزو هم محل عرض حاجات نگهدارند که عرض کردن بر ملوک حکم نماز و در چون
 نماز در وقت او کرده شود مقبول افتد عرض حاجت نیز چون در محل افتد روا شود همیشه

حرامش بود نعت بادشاه	که هنگام فرصت نذار ذنگاه
----------------------	--------------------------

و باید که چند است حاجت عرض نکند که اثر ملال بر حسین بادشاه پیدا شود بستم او را اگر سلطان عزیز او
 باید که بر جمعی که نزدیک مقرب یا خدمت قدیمی دارند تقدیم بگوید خود را از ایشان در پیش بعلگند که ازین
 صورت بر سخاوت و نعت کم خرومی سدل لال تو انگر چه شاید که بادشاه را بان کس که برو تقدیم میجوید
 آنسی الفتی باشد یا خدمتی بشرط کرده باشد که سلطان حق آنرا ضایع نگرداند چون آنکس بی رفع
 طالب تقدیم بر خیزد بادشاه جانب وی گیرد و او مغلوب سازد و در انفعال و خجالت نماید

بر آن کس که او خاص سلطان بود	تقدم بجز کسی با شی عسیر
اگر چه ترا خترت شد چه بد	اندا غزاز او همستم اندیش نیز

بست و بکم باید که از ستم سلطان نرنجد و غلظت و رشتی ایشان را بد خوئی و در خوشی قبول کند چه گفته
 اند از عزت پادشاهی و سطوت فرمانبری زبان را کشاوه گرداند و با عرض مردمان

Marfat.com

بنی سببی پسین تقدیر با ایشان مواسا باید کرد از زرو سے ناز سے کہ لازم سلطنت است
 کسے را دشنام دہند باید کہ بدعا پر دازد ^{عقوباری} مصرع و شتام او دعاست اینها
 و اگر درستی کنند آنرا بلامت حساب نامد **مصرع** تاویل و فا کردم ہر چند جفا دیدم
 بست و دوم آنکہ اگر در معرض ^{خشم} غصبت عتاب سلطان اقتدالبتہ با بیع آفریدہ
 شکایت نکنند و عداوت ^{کنند} و حقد در دل خود راه نہ برد و وجہ گناہ با خود گردانند **فرد**

بہر چند جفا کند شکایت نہ کنیم | گوئیم کہ جرم از طرف ماست ہنوز
 بعد از ان اجہاد کند و لطف نماید تا سببے کہ بدان از انہ خشم تو انکر دہیا سازد بست
 اگر سلطان بر یکے خشم گیرد یا بروے متہم شود باید کہ از انکس تجنب نامد و با تہمت زدہ ختم
 کند و با ایشان در یک مجلس مجالسست نماید و ایشان را شاگوید تمہید عندر خواہی نکند تا وقتیکہ
 غصبت سلطانی نسبت ایشان ساکن گردد و امید عاطفت و رحمت مہرمانی پدید آید آنگاہ ہر
 لطیف اعتماد باید نمود و بارضای ایشان حاصل یست چہارم آنکہ در بی رضا و سلطان و خیار
 کہ خوشنودمی او حاصل کند و آن بہار چیز سیرت کی آنکہ بہرچہ بادشاہ گوید تصدیق کند مگر
 کہ مخالف شرع و دین بود و دوم راسے و بدیر اورا بتاید سوم محامدا و را ظاہر گردانند چہا
 مساوی و قبائح اورا پرورش بست و پنجم کتمان سہرستہ این عمدہ ہمہ شرطها و اول عمہ ادبہا باشد پس
 در پوشیدن بازگشت سلطان مبالغہ بجای آورد و طیر تو احتیاط و در نیابت است کہ قوال ظاہر بادشاہ
 ملازمان برن مطیع اند بقدر توانائی پوشیدہ دارد تا بر صفت کتمان بگردد پدید آید آنگاہ سہ پوشیدن بر
 شود و چون سلطان بر حال انکس اطلاع یابد اگر سرے فاش کرد و تہمت بر روی نیفتد چہ سہ مکتوبہ
 آنکہ کسے فاش کند از احوال ظاہر بقدرست معلوم متواند کرد و در بعضی شدلات نیز مفہوم میشود و آشنائی
 کسانیکہ در آن محل اعتماد بودہ اند ہمہ متہم میشوند و گمانہاے بد بدیشان می برزند پس چون

Marfat.com

<p>بدین صفت مشہور شد کہ محرم اسرار است و هیچ سترے از او تشریح نیکند ازین گمانها دور باشد اگر عیاذ باللہ ماسکہ کے ضعیف بود و تحمل کتمان سرنیتواند کرد اور اور در معرض تلف است۔۔۔</p>	
<p>چنین گفت آن حکیم مصلحت کوش</p>	<p>اگر سر بایست سر را فرو پوش</p>
<p>آوردہ اند کہ بادشاہی بزرگوار از حکیمی عالی مقدار و صیتے طلبید حکیم فرمود کہ اے ملک ہمہ وصیتہا درین دو کلمہ شریف مندرج است کہ لَا تَعْظِيْمُ لِلْاِمْرِ اِنَّهُ وَالشَّفَقَةُ عَلَى الْخَلْقِ اللہ فرمان خداے را بزرگ دارد و شفقت با خلق خدا فرو نگذارو۔۔۔</p>	
<p>ای تازہ جوان بشنو ازین سر کہن</p>	<p>یک نکتہ کہ بہت بیگمان صل سخن</p>
<p>باحق بادب باش عبادت میورز</p>	<p>با خلق بر فرق باش و نیکی می کن</p>
<p>بادشاہ گفت در سیاست سخنی بگویی در کشتن مردم سعی کن کہ خرابی بدن انسان آسان کاری نیست مگر در کشتن کس کہ ہمہ دانایان ترا معذور خواهند داشت کی جابری کہ خرابی ملک تو جوید دوم عالی کہ مال تو دزد و سوم خانی کہ سر تو آشکار کند و در حکایات آمد کہ نوشیرون را گفتند فلان کس سر تو آشکار میکند فرمود کہ اور اور خاک پنهان کنید تا آن را ز پنهان باز قطع</p>	
<p>بہر کہ سازد سر پنهان آشکار</p>	<p>زیر خاک تیرہ پنهان بہتر است</p>
<p>سزنگا ہداری سرت ماند بجای</p>	<p>ز آنکہ حفظ سرت نگہبان سرت</p>
<p>آوردہ اند کہ بادشاہی بایکے از ملازمان خود گفت کہ سرے با تو میگویم باید کہ کسی بگویی نگوم گفت من از برادر خود اندیشہ نامکم و پیش از آنکہ از تو قصدی ظاہر گردد در صد دفع او بیبا شہم کہ پیوستہ تو مرا محافظت کنی و از برادر من ہر چه در بابی خیرین سانی آنکس قبول کرد و فرصتی طلبید آنحال با برادر او گفت و آن برادر از وی منت دار شد و گفت حتی بر من ثابت کردی کہ مرا خبر در ساختی او نیز خود را محافظت میکرد و قصار برادرش وفات کرد و سلطنت بدور رسیدنی الحال</p>	

لے رو کنی
والا فون
بزرگی حکم
خدا کی اور
مہربانی
خدا پر ۱۲

حکیم گفت

که بر تخت نشست نوکر بر او را طلبید و حکم کرد که سرش بردارند گفت ای ملک گناه من چیست
آنکه سر برادم آشکار کردی با وجود آن همه انعام که در حق تو فرموده ترا محرم اسرار خود ساخته تو مرا
نگاه نتوانستی داشت مرا تو هیچ اعتمادی نماند پس ابر را قبل سانید بسبب آنکه در انوشیروان و در طه ملاک قاتل

بر پیر میگرد که چیت راه نجات | بخواست جام می گفت از پوشیدن

اما در رعایت جانب و هفت شرط عمری بدیشت اول آنست که چیزی نباید شد نماند و بجای یکدیگر
و او چیزی نماند در دنیا بدنام بمقدار باشد و آخرت رسوا و شرمسار و مآل او دفع بدی کند از همه
نیکی سازد همه سوم بلند نیت باشد که اعتبار هر کس بقدر نیت اوست سع باشد بقدر نیت تو اعتبار تو
و هر که بصفت طلوعت آری است هر آنکه نفس خوی خود را بطبع مال و منال دنیا که بغایت خست خوار
گرداند و باندک فائده حایب و مالی عرض شریف خود را بر باد دهد که مال جاه نماند و او در مقام خست
و خواری بماند چهارم آنکه بر خود سخت گیرد و نه بخلق امام حجه الاسلام فرمود که عجب بد بختی باشد که بر
رضای مخلوق خود را بخشم خاق گرفتار گرداند و بخت فرست سلطان چندین مظالم بر گردن خود گیرد
و نفس عزیز خود را بیهوش بر آتش دوزخ سازد و بخود نرسد و از دست

عنه فرموده
عنه اینده من
عنه فوت تو نام
عنه و صاحب کمال
تو تون کا بیخوت
عنه انشایی
جنگ واسط
و بنشون کے

از برائے رضا خلق مکن | خویش را مستحق خشم خدا
حیف که ز بھر راحت دگران | تو در افتاده بربح و عنا

پنجم قدر اختیار بدانند و قیمت اختیار بشاید چنان سازد که پیش از صدت زلزالت و قبل از
بجوم جنود لادم اللذات بیست زان شیر که مرگ بنا که فرساید و خورشید عمر بر سر کوه قرار یابد
ذکر جمیل از خوبان یا دیگر باشد ششم با اختیار و جاه خود فرو نگردد و تکیه بر عزت و احترام نکند که در
قدار و سپهر سازگار بجا جوئی و تند خوئی معروف است آنکه زمانی را عهد نامه دولت گطی استعمل
الکتب در نور دیده میشود و تمنا امید می بر صفحه اختیار و کامکاری کشیده میگردد و نظر

<p>کہ دنیا یا دوار و چون تو بسیار بدشمن ہرچہ داری و اسپاستے</p>	<p>مشو مغرور مال و جاہ و دینار و تا دم بگذرے و واگذاکے</p>
<p>بمقام بدان مقدار کہ ممکن است با مردم کوئی کند کہ فائدہ تقریب ملوک و اختیار پرور گاہ سلطین انت کہ فوائد حسان بعام و خاص سازد خور و بزرگ را از مادہ جاہ خود نوالہ فیض چنانہ و یقین با وانست کہ ہر کہ نیکی میکند با خود میکند یکے از اکابر دین فرمودہ کہ من در عمر عمر با کسی نیکی نہ کردہ ام طلازی پرسید کہ علی الدوام فیض و حسان انعام شما عامست و بشیر ازل بن شہر مشمول نعم و مخلوط کرم شما مدعی این سخن کہ می فرمایند کہ من با ہر چکس نیکی نہ کردہ ام روشن سازید فرمود کہ راست گفتہ حق سبحانہ در کلام معجز نظام خود بر این ہے فرمودہ ان ^{لطف حسنتم} انفسکم اگر کوئی کردہ باشد بافسہائے خود پس چون خاصیت حسان راجع بانفس منست پس کوئی کردہ باشد در جاہ بدی نیز ہمچنین است ^{علی} وان اساتم فلہا و اگر بدی کنید ہم بانفسہای خود کنید چہ عقوبت بدستہا بار میگردم</p>	
<p>بدی بگذار اگر چه قدرت بہت و گر بد میکنی بد آیدت پیش</p>	<p>کوئی کن چو اکنون میدہ دست کہ نیکی کوئی نکوئے آورد پیش</p>
<p>اما رعایت طرف رعیت بیاید و انت کہ عرض صلی از جاہ و دولت است رضای پادشاہ متعلقان اوست بلکہ مقصد قضی رعایت عباد و امارت بلا دست پس جانب عیال امری دشمنان ہم ہمت باشد و آن رعایت بد و شرط تو از بود اول آنکہ در محافظت حال ایشان غایت ہتمام بجای آورد و بامداد اسما و جان سازد کہ از کار خود بازمانند و از جای خود جدا نشوند و دم شرطہ را از ایشان مندرج سازد کہ بزرگ گفتہ اند کہ رعیت بر مثال گوسفند است ازل اختیار بر مثال شبان پادشاہ مالک گوسفند همچنان کہ مالک انعام را شبان سپردہ تا از دم و دام میاگانر نگاہ دارد و چرا گاہ خویش ایشان را نزد کند و نتایج و ثمرہ آن حاصل آورد و ہمچنین ارکان دولت باید کہ رعایا را از چیزهای ضرر</p>	

سے
گر کسی کا جو
نہ سنا
نیکو کا جو
بہت
اور اگر کسی
سہی سنا
نہ سنا
سرفند
جاریا
جاریا
جاریا
رہند

کننده دیگرگان ستمکار گمازان و آنچه صلاح دین و نیای ایشان آن باشد بر آن رند و الا شافع و مکار ایشان
خبری سپادشاه رسانند آنکه از حال ایشان غافل شوند تا ظلمه هر چه خواهند با ایشان کنند ^{نظم گمانیان}

توئی راعی این دم غنیمت شمار	غنم را از گرگ ستم بازدار
نیاید به نزدیک و انا پسند	شبان خفته و گرگ در گو سپند

و چون کلمه چند از آداب اجمالی ارکان دولت گفته شد و سه نکته از آداب مراد و در او اهل علم و دین
مذکور میشود و اما امر را باید که دوازده قاعده نگاهد از تدوین فرمان برداری حق تعالی بدان قید
که خواهد که خلق خدمت وی کنند نخواهد که خدمت خدای کم از آن کند پس زشت باشد استحقاق
مخدوم و خود با حسلق پیش از آن خواهد که استحقاق مخدومی حق با خود طبیعت

اگر جانب حق نگاه دار	حق نیز ترا نگاه دارد
----------------------	----------------------

دوم حفظ حقوق نعمت باید که حق و بی نعمت فرو نگذارد و طریق خلاف پیش نگیرد که کفران نعمت
نتیجههای بد و از جمله آنکه هیچکس را از ملوک برایشان اعتماد نماند و در نظر همه کس بی اعتبار
باشد و هیچ ناسپاسی که نعمت بر او رسیده و بعاقبت بنگشت ^{بختی} و خذلان گرفتار شده ^{نظم}

حق نعمت نگاه باید داشت	حرمت پادشاه باید داشت
هر که رو تا بد از وی نعمت	بخت از وی تا بد دولت

و گفته اند علامت مردی آنست که از وی نعمت مکردهی و مضرتی رسد آن را در مقابله فایده
و منفعتی که از او گرفت محو و ناپسند گرداند تا شکر نعمت بجا آورده باشد ^{نظم}

خواهم از سر کوبیت بصد چندین جبار فتن	نشاید شیر مردان را به زخمی ز جبار فتن
--------------------------------------	---------------------------------------

آورده اند که خواجه غلامی داشت کافی و خردمند روزی آن مرد با آن غلام سیاه غمی رفت
در آنسای تاشای بلخ به پالیزی رسید و خیارسی باز کرده بدست غلام داد غلام پوست باز کرده غمت

تمام تناول مینمود چنانچه خواجہ موس کرد مقداری نازان طلبید تا بخورد زمین که کشید نهایت تلخ بود گفت
ای غلام خیاری بدین تلخی چگونه بشاید میخورد گفت ای خواجہ این خیاری تو زمین دادی و از دست تو
بسیار چرب و شیرین خورده ام شرم داشتم که بیک لقمه تلخ مرد می ترش کنم **شربت**

از دست تو صد شربت شیرین **یک شربت تلخ** این شربت باک نیاند

خواجہ را خوش آمد و گفت چون شکر نعمت من را کردی ترا در بندگی نگذارم آزاد کن و انعام
بسیار فرمود سوم از آداب امر آنست که همدانیکه از جاه تحصیل مال کننده از شاه یعنی چون قدرت
دارند خود سعی نمایند مال بدست آرند زبان و شاه طمع نکند که مال محبوب هر کس است و کسی که طمع در
محبوب کسی کند در معرض عداوت افتد و حکما گفته اند از سلاطین اسباب منافع باید طلبید نفس
منافع مثلا علی طلب کند که موجب حصول اموال باشد تا هم از سوال فارغ باشد و هم منفعت رسیده
تفع بلوک بایدست نه از بلوک چهارم باید که غرض می از همه اسباب مالی و جاهی نیست از شاه
و آراستگی بارگاه باشد تجمل نفس خود و چه این نوع با دین نزد کبر است و بوی شناسی لایق تر بلکه **استغناء**
آن اسباب تصور است متصور تخم خرد که تبارش نبودن با و شاه در چهری که او بدان مشرف است
از منازل و ملائمت و ماکل مرکب یا چیز که لایق بلوک بود و بسبب این معنی محمول بر ترک ادب باشد
لیکن که آن چیز در معرض است بود و بسبب آن در ورطه بلا گرفتار ششم باید که بر هر کار که از سلطان
صادق شود که مخالف شرع بود او را مدح گویند کار را بخوبی ستایش کنند **ست**

اگر شش روز را گوید شب است این **باید گفت اینک ماه و پروین**

و همه عقلا را معلوم است که هیچ کار نبود در دنیا که آن دو وجه نباشد یکی چهل و یکی قبیح پس چه چیل
بیر کاری طلب کند و آنرا حواله بیا و شاه نماید اگر آنکار مصلحت نباشد بعد از آن بتدبیر چنانچه خاطر نشان
کند بقیتم اگر سلطان را می ند که مخالف نفس باشد سخنی بگوید که مکرده طبع او بود با و موافقت باید کرد

Marfat.com

و تذلل باید نمود و تحقیق باید دانست که او سلطان و آنکس چاکر پس چاکر باید که متابعت سلطان کند نه آنکه مساعدت مطاوعت خود طلبد هضم باید که بجا ^{پرویی} تقویت مغرور نگردد و با عزاد و اکرام و شاکر قدم از حد خود فراتر نهد و در آداب ابن المتقین مذکور است که اگر سلطان سب را بر او کرد اند تو او را خداوند دان و اگر نام فرزندی بر تو نهاد تو خود را خادم شناس چند او در عظیم تو افتاد تو در خدمتگاری تو وضع انواری ^{میت}

شاه اگر لطف بجد دراند	بنده باید که دست در خود داند
-----------------------	------------------------------

و باید دانست که اگر از امیری که در خایت اختیار نهایت اقتدار باشد صورتی از وجودی که شبیه شد بفرمان گذاری سلطان سیاست می البته مکره طبع اشرف پادشاه خواهد بود اگر چه ظاهراً کند در خاطر نگاه خواهد داشت

مکن در ملک سلطان بهر چه خواهی	اگر شرکت بر نتابد با دشمنی
-------------------------------	----------------------------

آورده اند که برادر سلطان محمود غازی خلاصی را از زندگان درم خرید که از وی گناهی عظیم وجود بود بفرمود تا فرو کشیدند در پیش می چون بد غلام به تظلم پیش سلطان آمد سلطان حال امر که قاطب بل و نقاره و کوس و علم و سباب بت سلطنت تمامی بدر خانه بر او شریف نمود و شرحین آن حال مشاهده نمود از غایت خوف و اضطراب بی توقف بدرگاه سلطان آمد سر نیاز بر زمین خضوع نهاد و گفت از بنده چه گناه صادر شد و کدام جریمه واقع گشته که موجب آن باشد که اسباب سلطنت بدر خانه بنده فرستد سلطان فرمود که اگر سلطنت حق نیست تو با فرو کشیدن چون چه کار داری بایستی که آن حالت بعرض من سیدی تا تفحص کنم می نگذاشته می از مالک ملک حیفی رود نه از ملک بر مالک حق سبحانه تعالی که بندگان بمن پیره جواب آن باید گفت نه ترا بعد از ان شفاعت بسیار گناه برود عفو فرمود مشغولی

سیاست نشاید ز کار آگمان	که آن خاص باشد به شاهنشاهی
دیگرے مکن بر در شهریار	همهات شاهان بدیشان گذار

نعم چون در سپاهیان مغموض با مرست باید که امیر سلطان بر آن دارد که پیوسته لشکر او آراسته باشد و بر آن

حرب میا و آماده گشته چه عالم محل خود است و کس نمائند که حادثه در چه وقت زائد و فتنه از کدام طرف آید اگر سلطان بجمع مال مشغول گردد و در جان جمع نکند بوقت ضرورت فروماند چه جمع رجال بال میسر گردد و اطراف ممالک بر جان مسخر گردد و لا یتک الا بالرجال ولا الرجال الا بالمال طیب

پس شکر شود ملک عالم مسخر به مال است ترتیب شکر میر

آورده اند که یکی از سلاطین با امیری از امرای خود مشاورت کرد که من در قصه مال و لشکر متخیرم اگر مال جمع کنم لشکر متفرق شود اگر لشکر ترتیب کنم مال درست نماند امیر گفت مال جمع کن سلطان گفت لشکر بر ایشان شوند گفت اگر رجال بروند وقتیکه بدیشان محتاج شوی مال بر ایشان عرض کن تا باز آیند گفت برین صورت هیچ دلیلی داری در تجانم خالی هیچ مگس نیست بفرمای تا ظرفی از غسل بیارند چون غسل حاضر شد مگس بسیار جمع آمدند گفت اینک نمود از آنچه بگفتم ظاهر شد سلطان را خوش آمد و تحسین کرد و این سخن با امیری دیگر در میان آورد گفت لشکر ترتیب کن و ایشان از خود مران زیرا که شاید در وقتیکه خواهی جمع شوند بیا نه شوند گفت برین معنی دلیلی داری گفت دارم و امشب بعضی سالم چون شب در آمد بفرمود تا ظرفی از غسل آوردند یک مگس پیدایش گفت و لها که از کسی قنقره شمر و در تاریکی نفرت افتادند هر چند مال بر ایشان عرضه دهند پیرامون آن کس نگرند و من درین باب حکایتی یاد دارم ملک فرمود که باز گوئی امیر گفت سلطانی در مصر بوده که در جمع مال میکوشید و بخور حال لشکریان نیز رسید هر مالی که بدست می آورد در صندوقهای نهاد و بجد محافظت میکرد و قضا را امیر شام لشکری جمع می نمود تا بداعیه حربه و متوجه بصره شود این خبر به مصر رسید یکی از اراکان دولت سلطان مصر با وی گفت که امیر شام لشکر جمع میکند تا بحرب تو آید مال میدهد و لشکری سازد مردان تو کو و لشکر تو کجاست پادشاه اشارت بصدوقها کرد و گفت مردان در میان نمانند و لشکر من در صندوقها هر گاه تو احم برین آید در شناسی این حال امیر شام ناخستی کرد و برو غالب آمد و صندوقها در تصرف آورد گفت

نعمت بی ملک گار مردان گار اور نشین بین و دیگر مال است

اگر او بدین مال مردان کاری و مبارزان کارزاری جمع کردی این تفرقه بدو رسیده است

مال دست مرد بدست آیدت	وزندے زود شکست آیدت
-----------------------	---------------------

و هم برای مصالح ملک پیوسته باید که منہیان مجاسوسان برکارند تا از جوانب اطراف خبر بوی آید
 و از هر گوشه که فتنه سر برزند در مدارک آن کوشش نماید آورده اند که صاحب این عیاض ملازم
 فخرالدوله دیلمی بود و اکثر اوقات در شیراز مستندی اتفاق افتاد که سه روز پیش ملک رفت
 صبح چهارم که بلازمت رسید فخرالدوله پرسید که سبب تخلف سه روز چه بود صاحب گفت پریروز
 منہی ما از طرف مملکت خطا آمد تقریر کرد که خان حجاب وقت آنکه بفراش خانه خود میرفت با یکی از ارباب
 دولت خود مشاورت سخنی گفت سه روز که در اندیشه ام چه گفته باشد و تفحص لشکر میکردم و در دفع
 تعرض او چاره پائیس ختم با امر و ز صبح قاصدی بگریسید که او تهیه لشکری میکرد و بیک از اطراف مملکت
 خود میفرستاد خاطر جمع کردم بلازمت آمدم مردوز را را نظر تفحص احوال سلاطین تا این غایت بوده بود اینک
 حکایتی و شیراز گجا و قبل ازین در باب منہیان و ارباب اخبار و اعلام دوسه کلمه گفته شده بود قطعه

چو ضبط ملک مفوضتست بجهد نائی	که از جوانب و اطراف با خبر باشی
بسیخ قهر سرفست نه جوی بروری	بدفع تیر بلا خلق را سپر باشی

یازدهم باید که وسیله آن شود که فقیران را بسلطان رساند و واسطه آن گردد که مظلومان دادخواهان را
 پیش پادشاهان در آرد تا در اول خود پیش طلبید ای الشقای عدالت تقریر کرده شربت شفای او نوش
 کنند و بهر سیری که رعایا از خوف او بخدمت سلطان نتوانند رسید بر مثال آنست که جوی آب صافی باشد
 و تنگی در آن آب جای گرفته و لب تشنگان آن آب محتاج باشند و از بهیبت او گردن نتوانند گشت قطعه

چو داری اختیار آن جان کن	که درویشان ز تو آسوده گردند
مباش آن نوع کز دست جہایت	بزیر پائے غم فرسوده گردند

دوازدهم بازیرستان چنان زندگانی کند که خواهد که زیردستان باو همچنان معاش کنند و در حدیث صحیح آمده است **مَنْ لَّا يَرْحَمُ لَّا يَرْحَمُ** هر که رحم نکند بر دوست نکند و کسی که بر خلق نه بخشداید نه بخشاید و در خبر آمده بخشاید بر کسی که از شما فروتر است تا رحم کند بر شما کسی که از شما برتر است **قَطْمٌ**

غم زیردستان بخور زینهار	بترس از زیر دوستی روزگار
سلوک آن چنان کن بخلق جهان	که خواهی که با تو کنند آن چنان

اما آداب و زرازیاده از همه ارکان دولت باید زیرا که هیچ کاری بر درگاه سلاطین و وزارت صاحب تر نیست چه بر وجه بسیار میسرند و خسروان او بیشتر ملازمان پادشاه اند خصوصاً جمعی که در مناسب و داخل مسا هم و مشارک باشند لاجرم پوسته طمع و منصب اومی بندند و دانه های مکر و حیله باز کشیده مترصد آنند که او را در دامی افکند که روی خلاصی نه بیند و برین تقدیر او را هیچ تدبیری به از راستی و کم طبعی نیست باید دقیقه در باب آداب و شرط وزارت فرنگدار و تا آن گشت بر حرف او نهند و بزرگان گفته اند که چون کسی مهم خود را بسایگی گزارد و عین جویان را در مجال دخل نماید فرود

اگر ارسد که کند عیب و امن با کت	که بچو قطره که بر برگ گل حکید پای
---------------------------------	-----------------------------------

بوزر چهار پر سیدند که لائق وزارت کیست گفت آنکه او را چهار رسته و ویکی باشد گفتند به تفصیل بیان کن گفت یکی از چهار بشیاری که سرانجام کار با بداند و دوم بیداری که خود را پیش از وقت در همالک نیندازد سوم دلیری در ساختن کارهای بزرگ چهارم جوان مردی اما آن سیرگی آنست که چون از خدمت کاران ^{میکنند} بگریزند زود در مکانات آن وارد شوند و نمایند و جمعیتی که از فرمان سرکشند مالش به سوم حوادث روزگار را آماده بشد آن ویکی نیست که جانب پادشاه رعایت کند و دیگر از جانب است خافل نگردد و ویکی نیست که در هیچ کار از حق سبانه فراموش نکند و در حدیث آمده که چون خدا استعاضه با امیری یعنی که صاحب و خداوند فرمان باشد نیکی خواهد و او زیری استگار و درست گفتار بدید تا اگر نکته از

تو اعدا عدالت فراموش کند آن وزیر یادش بدهد و اگر یادش بود وزیر او را مددگاری نماید اگر حق تعالی بخواهد
 این غیر این خواهد بود و وزیر بی اخوش که در بدهد که اگر قاتق عدل فراموش کند یادش ندهد و اگر یادش بود و اگر
 اعانت او را نکند پس وزیر بی که بصفت راستی و ایکی موصوف است که کار سلطان بنده تمیلدگان کل موقوفی

بهر غوغا و زلک اندان وزیران	که رحم آزند بر حال فقیران
وزیر از جاه خود در طلب دانند	از او که نام سلطان زنده اند

و از مشروط کلی وزارت و اداب آن نوزده گفته آورده میشود اول رعایت جانب حق و این صورت بر همه
 چیزها مقدم است زیرا که چون کسی بجانب حق نگاه دارد بر اینینه ملاحظه احوال خود خواهد نمود و از اناناست استیلا
 و احتساب خواهد فرمود دوم مساوات نگاه دارد و میان شاه سپاه رعیت میل هیچ جانب نکند تا چیزی واقع
 نشود و این مشکل ترین کاری و نازک ترین علم است در وزارت سوم در کار که شروع میفرماید رعایت
 آن که بظن کند و از خائنیت آن مهم براندیشد تا آخر پشیمانی نکشد و پشت دست حسرت بدندان حیرت نگردد

کاره که گرفته شود در پیش	از عاقبتش نکو براندیش
اگر مصلحت است آن چنان کن	و رفیت صلاح ترک آن کن

چهارم قاعده نیکو نهند که در حدیث آمده هر که سنتی خسته و راه نیکو نهد او را راست فرد آن و فرد هر که
 عمل کند بدان هر که سنتی بد و بدعتی است بدیده بنهد بر باشد در آن گناه هر که عمل نماید بدان **رباعی**

لسه آنکه بکار شاه بودی مشغول	خواهی که همیشه باشدت عرقبول
بر صفت هر روزگار رسیده بگذار	کان پیش خدا خلق باشد مقبول

پنجم کفایت خود ظاهر گرداند در امور ملک که کفایت وزیر او تمیلد مصالح و ولت باشد از آن است که
 تقریر پذیر باشد او رده اند که عضد له و لانا ابو علی خضری که وزیر یکی از آل پویه بود برنجید نزدیک او
 رسیدی فرستاد با شمشیر چینه گفت این پایش او نه رسول همچنان کرد و هیچ نگفت وزیر قلم پیش می

حسنه

انداخت و گفت جواب نیست و روی بکار عیض الدوله آورد و نامه نوشت و ارکان دولت را
بر روی بیرون آورد و او را بگریختند و بند کردند تمام ملکت او را با مالک شاه خود انضمام دادند

همه کارشاهان حکمت پژوه | زراعی و زیران زیر و شکوه

ششم اگر سلطان را بی اندیشه که مصلحت مالی و ملکی در آن نبوی باید که بدان راضی نشود لیکن در
جمع آنرا پسند کند و بر جمع نکویش آن نماید و دانند که هر سی ملک مانند سیلی باشد که از سر کوه در آید و یک
سیکند فعه خواهد که آنرا از طرفی بطرفی گرداند و در وسطه بکافتند اما اگر بادل مساعدت نماید بدار او چنایا بیکی
او را بجا که خاشاک بلند گرداند بجانب دیگر که خواهد تواند برده هم برین سیاق در صرف رای پادشاه از آنچه
متضمن سودی بود طریق مصلحت و تدبیر بجای باید آورد و در نه بر وجه امر و نهی بلکه از روی تصریح به مصلحتی که
که برخلاف رای او باشد بدو باید نمود و او را بر ذمات عاقبت آن کار تقیه باید و او و بتدریج در
اوقات خلوت بایرد مثال حکایت خاظر نشان باید ساخت و بطرف حیوانی را از خاظر برین نظر

توانی نبری و کاراگی | که تغییر را سه سلاطین دبی
نیایند از آن رای خود باریس | پس آن همه که اول مدارا کنی
و گرا از درستی بر آری نفس | بفرصت ره چاره پیدا کنی

هفتم به منصب مرتبه و تقرب ملوک کمال اختیار مغرور نگردد که غرض سلاطین حکم آب و آتش دارد و
اعتماد و انشا بدینین اند که هر علی را غزلی در عقب است و هر نوتی را نکبتی مستلزم بزرگی را گفتند بر سر آری
سازی گفت درین شهر دوسر است ساری یوان قتیکه درین ششم دوم هم زندان آن دم که مغروران ششم فرود

چه باشد نازش و کاشش با قبالی و دباری | که تا بر هم زنی دیده نه این بینی نه آن بینی

هشتم تا تو اند احسان کنی پیش از آنکه فرصت آن فوت شود | هشتم

زان پیش که دست ساقی و مهر | در غریبت دولت افکند زهر
همدی کن و دلی بدست آر | کین سر همه ساله با کله نیست
از سر نه این کلاه و دستار | دین روی همیشه همچو نیست

Marfat.com

نم دروا کردن حاجات محرابان فامیدران سعی بلیغ نماید که کفایت ملازمت شاهان قضای حاجت محتاجان
 ست از حضرت امیرالمومنین حسن رضی الله عنه منقولست که فرمود اگر حاجت مومنی برآرم و دست تردام
 از آنکه هفتاد سال با حکمکاف نشینم و از و انیال پیغمبر علیه السلام روایت کرده اند که گفت چندین سال است
 رکاب پشاهی میروم تا سوار شود و غرض من آن بود که حاجت مردم برآورده گردانم بسیار از اولیا
 و حکما نظر بر همین معنی داشته اند و خدمت سلطان اختیار فرموده اند از شیخ کبیر قدس سره منقولست که در یک
 روز هفتاد نوبت پیش عضدالدوله رفته جهت کار مسلمانان ساخته نشد و باخر روز عضدالدوله گفت
 ای شیخ عجب نبی بوده اینهمه مدعی کار تو ساخته گشت معجزا بازمی آئی ممنوع نشدی شیخ گفت ای
 ملک کار من ساخته شد که نیت من ضای خدا بود میدانم که خدا ازین آمد و شد من خوشنودست اما کار تو خسته
 نشد و مردم مسلمانان تمام کرمی محتاجا را میساختی فلانست که اهل دولت کار کسی نسازند کار ایشان ساخته نگردد فرد

کار در دیش مستند بر آرد	که ترا سبب کارها باشد
-------------------------	-----------------------

عضدالدوله متنبه شد و بسیار بگریست و کارهای شیخ را تمام ساخت بیتی

در ساختن کار کسان سعی نهای	کار تو شود ساخته از لطف خدای
----------------------------	------------------------------

دهم سلطان ابرخیر وارد و چنان کند که خیل و همه کس برسد گویند وزیر آتابک ز مال پادشاه خیر بسیار کردی
 آتابک مستوفی را فرمود که دیگر اقطاع کبسی منسوبی دستت بر من بودی دیگر درویشی از وزیر حمزه خواست
 مستوفی را گفت که فلان اشیا باقطاع او بنویس مستوفی تا مل میگرد وزیر گفت چه تا مل میکنی از ان مترسی
 که دستت بر ازین ملی ترسی که ترا بر او بزم خبر با آتابک رسید وزیر را طلبید گفت مستوفی را اجرا آوی گفت
 من میخواستم که طناب سر برده دولت ترا بپوشم دوام استحکام دهم او نمیکذاشت نه شر او را بگویند
 باشد آتابک بگریست و مرتبه وزیر را بلند گردانید و خلعت داد در تواریخ مذکورست که سلطان ملک
 شاه گفتند که خواجه نظام الملک هر سال ز خزانه صد هزار دینار بعلما و صلحا و فقرا و زاویه داران و گوشه نشینان میداد

Marfat.com

دشمنان از ان نفع نیست و بدان مبلغ لشکر جبار در ہم میتوان بست سلطان این سخن را بنحو آنچه گفت فرمود
 که بدان زر لشکر زور آور را ترتیب میتوان کرد که ایشان دشمنان را بتمشیری که طول یک ذرع است تیر
 که رفتن او صد گز باشد از تو دفع کنند من برای تو همان زر لشکری ترتیب میکنم از اول شب تا صبح
 بر درگاه حضرت آله بقدم صدق ایستاده نماز برای تو زبان بدعا و دست بجا بخت کشاده و شمشیر
 بابر میرسانند و نیز آه از بهفت آسمان میگزرانند و لشکر تو و ما هم در پناه ایشانیم **و**

اگر گوئی که درویش در پناه کسی است | که پادشاه جهان در پناه درویش است

ملک شاه بگریست گفت ای من بشیر ازین لشکر ترتیبی بازمی آید و هم قدر روز عمل اند و از ان فایده گیر و در
 کار سازی دست نوازی کوشد و آزار و آید اکبر ساند و گرنه قیام آن عمل دست بجز حضرت نیست دست

بیت چون توانستی ندانستی چه سود | چون بدانی توانستی بنود

آورد و اندک بزرگی از عمل مغرور شد و جبرع میگرد گفتند و با شد که چون تو غریزی در عزل جبرع کند
 من از مغرولی جبرع میکنم که یقین میدانم که عمل به عزل نیباشد این فرج و اضطراب ای آنست که اگر با کسی
 کرده ام میگرم که کاشکی نیکی زیاد کرده ام اگر از من نسبت کسی می صادر شد می اندیشم که کاشکی بدی نکردی فرد

چون عاقبت جزا بد و نیک میدهند | ای کاش نیکی از هم کس نش کردی

و از دهم از رجوع و تردد مردم تنگنای در وقت ملاقات ایشان گره بریشانی نرزد و یقین داند که مردم
 ملازم اختیار اند بر این صفت ظهور کند از ملازمت خلقان چاره نیست آورد و اندک فضل بن سہل در زمان
 وزارت خود یکی را گفت که از آمدن مردم تنگ آیدم از بسیاری گفت و شنید با واد خواہان ملول
 گشته گفت ای وزیر باش اعزاز پس پشت بگیر و مسند وزارت در ہم بیج و در عهد من کن کج چاکسل
 ترا نوبخاند و در ہم کسی تو رجوع نماید قطع پیش آنکس که اختیارش هست

خلق بے اختیار می آیند | و اگر آن اختیار رفت آید | بدر او چه کار می آیند

سیر در هم دوستان خاص پیدا کنند که از نعمتها اجباب بگردان و کجوت نیکو تر باشد و گفته اند دوست فخلص از
 گنج زر خالص چهاردهم از اعمال طائفین ظالم خافل نشود و پیوسته به شخص و کسب اعمال ایشان استحال
 و ظالمان آزاره را بر مظلومان عیای مسلط گردانند چون ستم خبیانت یکی از ایشان ظاهر شود و را بعقوبتی که نواز آن باشد
 عبرت دیگران گردد در سیاست ظلم مطلقا مسامحه نکند ما نیز در هم از اعمال رشوت بگیر که تا کسی رشوت بگیرد
 نستاند تا آنکه بدگیری رشوت بد چون زیر رشوت فریفته شاد جازات است بر رشوت گرفتن آنکس رشوت
 دادن شدن نام مست و گیر رشوت گیر مذزون رشوت و همند می باشد زبونی مناسب نیست شایسته
 اگر بگیرد جاسد و مکرر مفسد یا غیر و سعایت معاندی قوت یا بر چنان ظاهر کند که او را بدل هیچ باک نیست زبونی
 سلطان خشمی کینه از ایشان ظاهر کند که مؤکد سخن ایشان گردد و اگر در مقام سوال جواب مناظره جدا
 افتد جواب وی ظم و وقار گوید سخت بسکساری نکند که غلبه همیشه در جانب ظم می باشد هفتادم خود را
 بساطان چنانکه بماند کلمه کثر اشارتی که شاه فرماید ای مولی همگی جهات خود را بذل نماید که چون چنین کند
 مال و در از طبع پادشاه این و چنان از خود داند و همان تصرف خود شایسته نیز و هم کسی را که عمل میدهد باید که از
 روی تامل و فکر بسیار باشد تا بارها نیاز موده باشد بروی عماد نکند تا آخر کار منفعلی و شرمساز نگردد لفظ

<p>باعتدالش باید سخت آزمود با ایام تا بر نیاید بس</p>	<p>بقدر بر نیز با نگاهش فرود نشاید رسیدن بخور کس</p>
<p>و آید بس که در آلی سخت</p>	<p>نوزدهم بجاری که رفتن درو آسان باشد بیرون رشوه بیرون شدنش کن دست</p>
<p>اما در باب علم یکی بیرون اند و لعل سلطان از نرد دیوان باشد و خند و کانی خوش طبع و تند فهم از اصطلاحات با خبر از حکیم رسطوی رسیدند که حاجب پادشاه یا کاتب حکیم فرمود که حاجب خرد است کاتب کمال و اگر در بیرون لطیف طبع افتد کفایتها می نیکو تواند کرد</p>	<p>بسیار بیرون اند و لعل سلطان از نرد دیوان باشد و خند و کانی خوش طبع و تند فهم از اصطلاحات با خبر از حکیم رسطوی رسیدند که حاجب پادشاه یا کاتب حکیم فرمود که حاجب خرد است کاتب کمال و اگر در بیرون لطیف طبع افتد کفایتها می نیکو تواند کرد</p>

آوردند که پادشاه ایران دتی داشت که در حریمها ^{مجلس} از خیار لشکر با جامه سیاه پوشانیده چون جنگ سخت شد بفرمود تا سپاهداران پیش رفتندی آن جنگ با سر زینت و قتی اتفاق افتاد که پادشاه توران که پنجاه هزار مرد داشت مصاف کشیده چون هر دو لشکر در مقابل یکدیگر ایستادند شاه ایران با بعضی خواص اهل مصاف خود بر بلندی ایستاده بود چون اشتداد خصم و کثرت لشکر او بدیدخواست که آن حرب کند بدست خود بر کاغذی نوشت که سپاهداران را بگویند تا با زینت بپوشند و عاقل بود آنست که لشکر باز کرد و خصم قوی شود و امکان از که ظفر یا سبذنی الحال قلم برشته و نکته در زیر سپاهداران زد تا سپاهداران شد چون خط ایشان بسپاهداران که امرای لشکر بودند رسید تصور کردند که سیاوه رسیده با اعتماد تمام لشکر را پیش کردند خود از عقب ایستاده حمله نمودند لشکر دشمن از آن جرات و صلوات عجب داشته منتهزم شدند و بدو سپاهداران حاجت برآمد بصورت حال عرض ساند شاه اورا بستند و نوازش فرمود و گفت ^{زاد} بپوشید باید که بیک نقطه پنجاه هزار مرد را نهیت دهند و دیگر در باب ایران حکایتی هست که پادشاهی به پادشاهی نوشته بود که پیش از آنکه تو خود را بر من زنی من خود را بر تو خواهم زردارگان دولت فرمانند که در جواب این سخن چه نویسند و پیر سلطان مرد خوش ذهن بود گفت من جوابی بنویسم که همه شمارا پسند آید پس نوشت که من و تو شیشه و سنگ خواه سنگ بر شیشه زن خواه شیشه بر سنگ همه اعیان حضرت این جواب را پسندیدند فرود

سخن کان از سر دانش نویسد	بترد عاقلان مقبول باشد
--------------------------	------------------------

و دیگر عمل آراستند و ایشان متعلق بوزرا میباشند و عاقل باید که نیک نفس و خوش باشد و از حرص و طمع بر کران بود نویسد و آن فرمود که عاقل باید که دست بسته باشد و هم دست کشاده یعنی نیک دست کشاید چنانست و بند و دیگر که رسم بنهند قانون بوضع کنند که هم پادشاه را بدنامی آرد و هم خود را بفرمان خلق گرفتار کند و آوردند که وزیر علی بجای فرستاده بود عاقل نوشت اگر فلان کار کنیم زبیرا حال

میشود و وزیر در جواب نوشت که بازار عوامان پیش ما بسیار کاسدست از بانهای ایشان گنگ است و ستمهای ایشان
 بغایت کوتاه پنج روزی که تو در کاسه چنان مکن سبب نامی ما و اسطه لعنت خواری خود شوی دیگر باید که تصور کنی که
 اگر پادشاه یا وزیر یا امیر زور را می انداختند عیبت سهل است زیرا که کسی را که چندین هزار خلق خصم باشد چگونه
 سلامت تو نبود بے اگر رعایا خوشنود باشند طرف پادشاه سهل است آوردن آن که یکی از خلفا شخصی را سهل
 فرستاد و او برقت و چندین اسمهای نیک بر انداخت و قاعده هائے بد نهاد و مال بسیار حاصل کرد چون پیش
 خلیفه آمد خلیفه از او برخیزد مصادره فرمود و دستے در زندان انداخت بعد از آن فرمود تا بر سر عمل رود
 ده یا نوزده سال گذشته مال بسیار در آن عملدار متحیر شد و با شخی در آن باب مشاورت کرد شیخ فرمود قبول
 کن تا یک نیت اما مسال سهملے نیک و بختها بر انداز و رضای رعیت حاصل کن و طائف و ایشان
 و ادارات و قطاعات تمام بزرگ و بازاری در عهد من که هیچ آفت تو نرسد برقت بهمین طریقی که شیخ فرمود و
 عمل کرد چون آمده یازده سال گذشته را هشت دینار بسیار آورده بود این وقت و عاطفت از خلیفه نسبت
 وی واقع شد آن عامل سبب این صورت از شیخ سوال کرد که در سال گذشته کفایت بسیار کردم مال فراوردم
 عقوبت کشیدم و امسال مال کم آوردم و تربیت دیدم شیخ فرمود که در آن نوبت چندین هزار مردم
 خصم تو بودند آن نتیجه داد و درین کثرت این همه مردم تشفیج تو اند چنین طره میدهند

بدی مکن که درین کشت زار زود زوال بد آن بر همان بد روی که می گاری

اما چون ند ما بد دولت بجاست سلطان مشرف شده اند ایشان در رعایت قواعد و حرمت
 باید کوشید و شرط ایشان آنست که آنچه نزدیک پادشاه مقبول مکرده باشد بدانند و ایشان آن کنند که مقبول
 سلطان است و اگر چه پکره نفس ایشان باشند و ندیم سلطان باید که با خود مقرر کنند که در بندگی خدای
 و خدمت مخلوق هیچ چیز سودمند تر از ترک خطا نفس خود نیست و چون انیمنی نزد او محقق گردد و در هر
 معامله و محاوره که میان او و سلطان افتد و خویش را در آن بهره میدترک بهره خود گیرد و از آن

تجنب نموده خط خود پادشاه مسلم دار و تامله خیر دهد و آن فائدہ ہم عائد ہو و شود و اگر اول استیفائی خط خود مشغول گردد کار او خالی از خلل نباشد و چون در انبساط و گستاخی می باشد که هیچ وجه در هیچ کس حریفی با سلطان نکند اگر چه حق بجانبی بود و اگر چیزی قبیح از وی در یاد بر هیچ جا باز نگوید و اگر بنا بر سوسے کند و باز گوید بدان اعتراف نکند اگر چه آن خبر با سلطان سید باشد که اقرار تا انکار تفاوت بسیار است اگر میان پادشاه عالی افتد که قبیح آن عاید بیکی از بزرگان بود و جهد کند در آن کس قبیح منسوب بخود گرداند بزرگت سلطان از آن ظاہر کند چون سلطان برای ساحت خود بگوید که حیلها بگیر و تدبیر باندیشد که آن قبیح از او نیز نگردد و باید که در خدمت ملوک چشم و دست و دل زبان بفرمان او باشد تا سلامت ماند در با

پوسته دو گوش سوی شاه باید داشت	فرمان و را چشم براه باید داشت
از تکوئی زبان روان باید کرد	وز بدول و دیده را نگه باید داشت

اصحیح میگوید که نزدیکی از خلفا رقم آوردیم بر تحت نشسته و دختر پنج ساله که تخمیناً نزدیک ۱۰ سال قرار گرفته مرا گفت دانی این دختر کیست گفتم معلوم ندارم گفت دختر سر منست برود بوسه بر فرزند من متحیر می مانم و گفتم اگر خلاف نام کنم عقوبت کند و اگر بزرگت نمایم شاید غیرت او را بران دازد که مرا بر بنجامد پس منین بر سر آن دختر نهادم بر دوشم و آسرتین خج و در بوشه دم خلیطان او خج شام گفتم اگر خلاف این میگردی زلفت حیات محروم مینمادی پس مراد ده هزار دینار انعام کرد و من نیز آن را که از آن رطه خلاصی یافته بودم صدقه دادم و در آداب ما آورده اند که یکی از ملوک ملایمی داشت بغایت صاحب جمال فرو

رخمی چنان که ز خورشید و ماه توان کرد	خصلی چنان که ز مشک سیاه توان کرد
--------------------------------------	----------------------------------

روزی ندیم خود را گفت این جهان زیبا صوتی دلکش میانی دارد گفت آری صبح و بلیغ است بسیار لطیف و ظریف سلطان گفت تو او را دوست دار گفت نی پرسید که چرا گفت کسی را که پادشاه دوست دارد که با شتم که او را دوست دارم سلطان با ادب خوش آمد سخن او را پسندید در خط او را بلند کرد و ایند قطع

